

4° V. SS. 621^и

С. Л. Епифановичъ.

МАТЕРИАЛЫ

КЪ ИЗУЧЕНИЮ ЖИЗНІЙ И ТВОРЕНІЙ

преп. Максима Исповѣдника.

І. Виданія відомих про св. Максима
ІІ. Справочне письмо преп. отца нашего Максима Исповѣдника (Compendium Vindobonense)
ІІІ. Жизнь и мученичество преп. отца нашего Максима Исповѣдника

І. Виданія відомих про св. Максима
ІІ. О толкованніх відомих про св. Максима
Господь по посланії
ІІІ. О збірникахъ, за которые про автора
ІV. Слово на вступленіе въ церкви св. Максима
ІV. Указание на заслуги св. Максима
ІV. На заслуги св. Максима. Слово на заслуги св. Максима

КІЕВЪ.
Типографія Університета Св. Владіміра
Акц. Общ. Н. Т. Корчакъ-Новицкаго, Меринговская, 6.
1917.

Ч. н. 5176v

О г л а в л е н і е.

Предисловіе	V—XXIV
-----------------------	--------

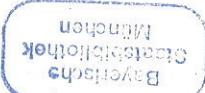
стр.

Житія преп. Максима.

I. Жизнь, дѣятельность и страданіе приснопамятнаго и бла- женнѣйшаго отца нашего и исповѣдника Максима, и о двухъ ученикахъ его	1—10
II. Исторія краткая о сдѣланномъ противъ блаженнаго Мар- тина, бывшаго папы Рима, и преподобнаго Ма- ксима и его ученика (Hypomnesticum, стр. 11—20).	10—20
III. Страданіе вкрайцѣ преп. отца нашего Максима Испо- вѣдника (Compendium Vindobonense)	21—22
IV. Жизнь и мученичество преп. отца нашего Максима Испо- вѣдника	23—25

Творенія преп. Максима.

V. Вопросы и отвѣты (дополненіе къ Милю).	26—27
VI. О томъ, какъ вкушили пищу ангелы у Авраама и какъ — Господь по воскресенію	27—28
VII. О 30 сребренникахъ, за которые проданъ Христосъ . .	28
VIII. О церковныхъ степеняхъ, проиденныхъ Христомъ . .	28
IX. Фрагментъ о божественномъ воплощеніи	28—29
X. На апостольское изреченіе: „Себе умалиль, зракъ раба пріимъ, въ подобіи человѣчествъ бывъ и обра- зомъ обрѣтыйся, якоже человѣкъ“ (Фил. 2 ₇) . .	29—33
XI. Главы гностической (умозрительныя)	33—56
XII. Главы практическія (дѣятельныя)	56—59

II

XIII. Отрывокъ главъ св. Максима	59—60
XIV. Раздѣлѣніе трехъ душевныхъ силь въ отношеніи къ четыремъ родовымъ добродѣтелямъ, какъ въ трехъ (силахъ)—четыре (добродѣтели).	60
XV. Любомудріе о Христѣ въ его подраздѣленіяхъ	61
XVI. Глава противъ арианъ	61—62
XVII. О свойствахъ двухъ естествъ во Христѣ, гл. 58. О воляхъ и свободахъ Христа, гл. 59; 92 (Извлеченія изъ Дамаскина)	62—63
XVIII. Тринадцать главъ о воляхъ, или противъ признающихъ одну волю въ Господѣ и Богѣ и Спасѣ напиши Иисусѣ Христѣ	64—65
XIX. Главы (Х) о воляхъ и энергіяхъ, съ святоотеческими доказательствами	66—67
XX. Св. Максима, великаго и богомудраго учителя, изъ вопросовъ, предложенныхъ ему Феодосіемъ монахомъ.	67—68
XXI. Опредѣлѣнія, выясняющія, что такое сущность и природа, лицо и ипостась, а также, что—всущностное и единосущное, въипостасное и единопостасное, и какія отличительныя свойства въ нихъ созерцаются. (Дополненіе къ Миню)	68—70
XXII. Главы о сущности и ипостаси (Дополненіе къ Миню).	70—71
XXIII. Что такое ипостась и что въипостасное, изъ догматического посланія къ Космѣ, діакону александрийскому	71—72
XXIV. Съ Богомъ опредѣлѣнія краткія святыхъ и богоносныхъ тайноводцевъ и премудрыхъ учителей св. каоолической церкви, ясно показывающія, что такое воля (Дополненіе къ Миню).	72—75
XXV. Съ Богомъ опредѣлѣнія различныя святыхъ и богоносныхъ тайноводцевъ и премудрыхъ отцовъ и учителей о дѣйствованіи (энергіи).	76—77
XXVI. Изображеніе тайны Троичности (съ рисункомъ).	78—80
XXVII. Изложеніе вѣры въкратцѣ	80—82
XXVIII. О томъ, какъ обиталъ Богъ Слово, и что такое обитаніе	82—83
XXIX. Письмо къ Софронію монаху, по прозванию Евкратѣ.	84
XXX. Письмо къ Стефану, боголюбезнѣшему пресвитеру и игумену	84—85
XXXI. Добавленіе къ Ер. 15 ad Cosmam	85

III

XXXII. Переложеніе стихами предписаний безмолвія (исихія) и добродѣтели	85—91
XXXIII. Фрагментъ изъ стихотворенія пр. Максима „De miseria et brevitate vitae humanae“	91
XXXIV. На „Введеніе“ Порфирия и на „Катигоріи“ Аристотеля	91—93
XXXV. Изъ схолій на „Катигоріи“ Аристотеля.	93—99
XXXVI. Къ Антану о душѣ	99—100
XXXVII. Материалы по изученію схолій на Діонисія Ареопагита:	
1) Вводная замѣчанія.	101—111
2) Схоліи на Діонисія Ареопагита:	
а) Прологъ	111—112
б) Схоліи на сочиненіе „О божественныхъ именахъ“	113—154
в) Схоліи на сочиненіе „О небесной іерархіи“.	155—173
г) Схоліи на сочиненіе „О церковной іерархіи“.	173—191
д) Схоліи на сочиненіе „О таинственномъ богословіи“	191—195
е) Схоліи на письма (I—X) Діонисія Ареопагита.	195—208
3) Указатели къ Схоліямъ на Діонисія Ареопагита:	
а) Указатель библейскихъ мѣсть.	209—214
б) Указатель именъ.	215—218
в) Ссылки схоліаста на свои схоліи.	218
г) Авторы, цитовавшіе схоліи	218—219
д) Группировка схолій по ихъ характеру . .	219—220
Исправленія	221—222

Сокращенія.

- BZ. Byzantinische Zeitschrift.
CW. Cohn-Wendland (издатели Филона алекс.).
ed. edidit.
GCS. Die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderte, herausg. von der Kirchenväter-Comission der königl. preussischen Akademie der Wissenschaften.
Mansi. Conciliorum nova et amplissima collectio, ed. J. D. Mansi.
МИ. преп. Максимъ Исповѣдникъ.
PG. Patrologiae cursus completus, series graeca, ed. J.—P. Migne.
PL. то же, series latina.
ркн. рукопись.
р.п. русский переводъ.
TU. Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur, herausg. von O. v. Gebhardt und Ad. Harnack.
О сокращеніяхъ для схолій см. стр. 108—110.

Предисловіе.

Настоящее изданіе первоначально предполагалось выпустить, какъ Приложение къ нашему сочиненію о преп. Максимѣ Исповѣднику. Такъ мы и цитовали его въ своей работе: „Преп. Максимъ Исповѣдникъ и византійское богословіе, Кіевъ 1915“, представляющей оттискъ изъ введенія во II т. нашего сочиненія о МИ (=II, стр. 20—156). Случайности военного времени прервали печатаніе нашего сочиненія, а необычайное вздорожаніе типографскаго труда въ настоящее время сделали его (при большихъ размѣрахъ сочиненія) невозможнымъ. Теперь, чтобы счасти напечатанное въ 1913—1915 г. отъ возможнаго конечнаго уничтоженія, мы решаемся выпустить отпечатанную часть Приложенийъ особой книжкой и подъ особымъ заглавиемъ, надѣясь все же при болѣе благопріятныхъ условіяхъ довести свое дѣло до конца.

Настоящее изданіе представляетъ собою дополненіе къ Мини (Migne, PG., т. 90 и 91). Въ немъ помѣщены только греческіе оригинальные тексты, въ порядке, приспособительномъ къ изданію Мини (resp. Комбейфи). Текстъ ихъ, какъ и у Мини, рецензированъ примѣнительно къ общепринятой орографіи, съ указаніемъ чтеній рукописи въ вариантахъ (см. стр. 1, пр. 1). Наше изданіе, какъ и изданіе Мини, не критическое. Для филологическихъ цѣлей оно не годится. Можетъ оно удовлетворять лишь скромнымъ требованиямъ богословского пользованія, давая возможность ознакомиться съ содержаніемъ неизданныхъ творений МИ.

Издаваемые тексты по историко-литературной сторонѣ и по существу своего содержанія нуждаются лишь въ краткихъ замѣчаніяхъ.

1. „Житіе А“ (по обозначенію проф. М. Д. Муретова, издавшаго его въ разбивку въ Твор. МИ, т. I, 1916, стр. 15—17 и д.—168) есть древнѣйшее пространное житіе МИ. Оно зависитъ отъ Феофана (а не Феофанъ отъ него, какъ думаетъ проф. Муретовъ; Феофанъ, ап. 6121,

зависить отъ III слова обь образъ Божиемъ Анастасія Син. и Libellus synodicus, с. 121, 124—133, изд. Fabricius, Bibliotheca graeca, т. XI, 243—245), отъ Compendium Vindob. (ср. стр. 2₃₁—3₇ и 21_{6—14}; 4_{8—18} и 21_{16—18}; 5₉—6₂ и 21_{18—19}; 10_{4—6} и 22_{31—32}) и отъ „Исторіи краткой“ (ср. 1_{4—8} и 10_{16—19}; 4_{24—25} и 11_{13—16}, 15₃₁; 8_{13—33} и 10₂₆, 11₁). По времени написанія оно стоитъ послѣ Феофана (ок. 813 г.), но раньше груз. Житія, составленного ок. 993 г. на основаніи даннаго житія св. Евгеміемъ (изд. прот. К. С. Жекелідзе, Свѣдѣнія груз. источниковъ о МИ, Труды Кіевск. дух. акад., 1915, III, стр. 451—484; отт. 42—75). Въ общемъ его можно относить къ пол. IX в. (эпохѣ возстановленія православія). Цѣнность его не велика: это—просто своеобразная рецензія документовъ о МИ., дошедшихъ до насъ и въполномъ видѣ (стр. 4₃₁. 6₄, 7₃, 9₂). Впрочемъ, житіе это важно въ томъ отношеніи, что сохранило греч. текстъ части письма Анастасія анонк. (стр. 9—10), доселѣ извѣстнаго въ лат. переводѣ.

2. „Исторія краткая“—древнѣйшее изъ всѣхъ вообще житій МИ. Детальностью своихъ показаній она обличаетъ въ авторѣ почти современника. Отъ нея зависитъ не только Феофанъ (ап. 6149, ed. de Boor, р. 346_{7—14}; ср. Исторію, стр. 10_{6—15}), но и Comp. Vind. (стр. 10₂₂ и 21₄; 10₂₄, 21₁₁; 11₃, 21₁₄; 11_{6—11}, 22_{14—19}; 11₂₅, 21₇). Написана она по прекращеніи династіи Ираклидовъ—въ концѣ VII или въ нач. VIII в. Въ ней сохранился греч. текстъ Hymnesticum'а Феодосія гангрскаго.

3. Compendium Vindob.—основа всей синаксарной традиціи и, прежде всего, древнѣйшаго (первоначальнаго) синаксаря, сохранившагося (фрагментарно) при уставѣ Вел. Церкви (кон. IX в.) и давшаго свои отвѣтственія въ Минологіи имп. Василія (житіе МИ, 13 авг., сохранилось только въ слав. прологѣ;—синаксарю Па у проф. М. Д. Муретова, Твор. МИ, т. I, 292—296) и Минологіи Сирлетеа. Изъ Comp. V., далѣе, обработано житіе МИ и въ позднѣйшемъ (стишномъ) прологѣ. Comp. V. зависитъ отъ „Исторіи краткой“, отъ Relatio (21₂₀—22_{5—14—15}), отъ соч. Анастасія Син. „О ересяхъ и соборахъ“ (Pitra, Juris ecclesiastici Graecorum historia et monumenta, т. II, 268—269; ср. Comp., стр. 21₁₅, 22_{15—19}, 6—13) и, повидимому, отъ какого-то похвального слова о МИ (21_{18—19}, 22_{20—33}). Comp. V. слѣдуетъ относить къ VIII в. Можетъ быть, св. Іоаннъ Дамаскинъ († до 754 г.) имѣлъ его въ виду при составленіи канона МИ (21 янв., пѣнь III, трон. 3; V, 1; ср. Сорн., стр. 5₁₇, 21₇).

4. Синаксарь „Лаврентіевъ“ (стр. 23, пр. 1) обработанъ изъ Comp. Vind. при пособіи синаксаря Вел. Церкви. Это, можетъ быть,—

основа позднѣйшаго стишиаго синаксаря греч. богослужебныхъ миней. Сохран. въ ркн. Іерус. I, 17, л. 183; III, 16, л. 270¹⁾.

5. Quaest. et dubia сохранились въ немногихъ ркн. (Taurin. 58, л. 101 об.; Моск. 418, л. 289 об.; Париж. 174, л. 50; 1277, л. 247 об.; 2315, л. 340 и об. [?]; Coisl. 267, л. 535; 380, л. 468 об.; Dresd. A187; Бухарест. 691) и большему частію дефектно. Первоначальное заглавіе ихъ: „Вопросы и отвѣты по разнымъ главамъ недоумѣніямъ“ (Бухар. 691, л. 40). Это—одно изъ ранніхъ сочиненій МИ: оно написано до посѣщенія имъ Палестины (вопр. 64), вѣроятно, ок. 624 г.

6. Отрывокъ „О томъ, какъ вкушали пищу ангелы у Авраама“ встрѣчается въ апокрифической вопросоответственной литературѣ (напр., въ Бесѣдѣ трехъ святителей: д. И. Абрамовичъ, Софійская библіотека. Вып. I. СПБ. 1905, стр. LXXVI по ркн. № 79). Какъ причастный этой ходячей народной литературѣ, отрывокъ этотъ, возможно, представляеть собою и исевденіографъ (ср., впрочемъ, у МИ. Tom. ad Marin. presb., PG. 91, 237B—C).

7. 8. Отрывки подъ №№ 7 и 8 не представляютъ надежныхъ внутреннихъ и вѣршиныхъ гарантій своей подлинности. Вопросы, затрагиваемые въ нихъ, лежать во всякомъ случаѣ вѣрхъ духовныхъ интересовъ МИ. № 7 (о сребреникахъ) имѣется въ ркн. Ватик. Ottob. 408, л. 112 об.; Palat. 328, л. 151; Париж. 854, л. 159; 1281, л. 176 об.; Раг. lat. 3282; Іерус. III (Никодим.), 14, л. 93 об.; Вѣнск. 165; Венец. 498.

9. Фрагментъ о бож. воплощении,—несомнѣнно, подлинный (ср. цит. у Н. Хоніата, Thesaur. III, 31₂, PG. 139, 1226C). Это, повидимому,—остатокъ какихъ-либо утраченныхъ главъ МИ.

10. Толкованіе на Филип. 2₇ по необычному для МИ обилію цитать и по неполнотѣ вѣршия засвидѣтельствованія (стр. 29, пр. 2) вызываетъ сильныя сомнѣнія на счетъ своей подлинности. Параллели къ нему изъ МИ указать затруднительно.

11. Главы гностическая и по стилю, и по терминологіи, и по возрѣніямъ, несомнѣнно, Максимовы. Составлены онѣ, вѣроятно, какъ и Cap. quing., на основаніи главъ МИ. (гл. 1—7) и его толкованій на Пс. 108 (гл. 18—31), 11-е слово св. Григорія Б. (гл. 32—53) и отрывки изъ кн. Судей (гл. 54—87) и Бытія (88—100). Использованныя въ этихъ главахъ творенія МИ не сохранились до нашего времени.

¹⁾ Гдѣ у насъ не отмѣчаются рукописи, сохранившія извѣстное произведеніе, тамъ подразумѣвается, что это произведеніе, насколько намъ извѣстно, дошло только въ той рукописи, по которой оно нами издано. Рукописи отмѣчаются нами по №№ ихъ въ описаніяхъ.

12. Главы практическія обнаруживаютъ близкое соприкосновеніе съ возврѣніями, способами созерцанія и выраженія и стилемъ Евагрія и, вѣроятно, ему и принадлежать. Толкованія въ нихъ (напр., въ гл. I, на Mo. 5₁₃, стр. 56₁₃) отличаются отъ толкованій МИ. (стр. 84₁₅; ProL ad Thalass., PG. 90, 248C); некоторые мысли (56₂₂) цитируются у МИ, какъ принадлежащія какому-то другому лицу (Quaest. ad Thal. XXXVIII, PG. 90, 389A; ср. у Оригена, PG. 13, 1589B).

13. Отрывокъ главъ одинаково удовлетворяетъ возврѣніямъ МИ и Евагрія. Начало главъ вмѣстѣ съ 1-мъ л. рукописи утрачено безвозвратно.

14. „Раздѣленіе трехъ силъ душевныхъ въ отношеніи къ четыремъ добродѣтелямъ“ въ Оксфордск. ркн. Baros. 27, л. 122 и Аѳон. 627 (Григ. 80), л. 362 стоитъ (вмѣстѣ съ предшествующими ему гл. о воляхъ и энергіяхъ) посль замѣтокъ Іоанна, грамматика кесарійскаго, довольно известнаго полемиста противъ Севира нач. VI в. Возможно, что при перенесеніи сод. 27 данная статья случайно была поставлена посль замѣтокъ Іоанна, хотя, конечно, тутъ не исключается и обратное перенесеніе. Съ именемъ МИ эта статья сохранилась въ ркн. Герус. II, 408, л. 65 об. и Моск. 346, л. 204 об. (Ср. у МИ, Ep. 5 PG. 91, 421C; по ср. и несходное мѣсто въ Ambigua, PG. 91, 1245BC).

15. Раздѣленіе философіи христіанской соотвѣтствуетъ общему складу системы МИ и, очевидно, принадлежитъ перву лица, знакомаго съ его возврѣніями. Именемъ МИ отрывокъ этотъ не надписывается, и въ ркн. просто входитъ въ составъ смѣси разнаго рода отрывковъ. Между прочимъ, онъ стоитъ посль „схоліи“ (стр. 61, пр. 1), составленной на основаніи отрывка изъ „Памфила“ въ Doctrina Patrum de Incarn. Verbi (гл. 6, § 21, стр. 45₂₀—46₆; по св. Вас. В., Прот. Евн. I, 6, PG. 29, 521B и Ep. 134, PG. 32, 569C).

16. Глава противъ аріанъ, судя по ея предмету, не относится къ эпохѣ МИ. Но, если она принадлежитъ ему, то, вѣроятно, является отрывкомъ изъ его толкованій на 5-е слово о богословії (ср. 31) св. Григорія Богослова.

17. Гл. 58, 59, 92 не принадлежитъ МИ. Это—просто извлеченіе изъ I. Дамаскина (Точн. излож. правосл. вѣры III, 13, 14, 18 (въ концѣ), въ греч. изд., гл. 57, 58, 61), который въ данномъ случаѣ пользовался твореніями МИ. (Disput., PG. 91, 289B; Ep. ad Sicut. 117B; Disp. 348C, 289B-C; ср. Cap. de dupl. volunt., 273CD).

18. „Главы о воляхъ“, несомнѣнно, подлинны (ср. къ гл. 1, стр. 64₄; Disput. 240C; къ 2—3: Ep. ad. Nicandrum, PG. 91, 100A; 4—5: Cap. de dupl. vol. 4, PG. 91, 272B; 7: Tract. de operat. II, 56A, 8—9:

Cap. de operat., 64C; 10: Disp. 340D; 11: Cap. de dupl. vol. 1, 6, 272A—C—D; 12: Disp. 321C). Главы эти тѣсно связаны (и въ ркн. и) ибо содержанію съ Cap. de dupl. volunt.: въ 4 гл. (64₁₃) есть даже прямая ссылка („выше“) на Cap. de dupl. vol. 8, PG. 91, 273A. Судя по близости къ Disp., эти главы написаны вскорѣ послѣ Диспута; вѣроятно, въ нач. 646 г. Сохранились они въ ркн. Ватик. 504, 507. Въ Ват. 504 ихъ считается не 13, а 15. Очевидно, 10-я (стр. 65₈) и 11-я (65_{2—13}) главы тутъ разбиваются каждая на двѣ главы. Послѣднее и болѣе естественно и, можно думать, первоначально.

19. „Главы о воляхъ и энергіяхъ“ обличаютъ свою принадлежность МИ частными соприкосновеніями съ его сочиненіями (гл. 1: Ep. ad Sicut., PG. 91, 128D; 3: ibid. 128C; Disp. 289B; Tom. ad Steph. 160C; 4: Ep. 13, 525C; Disp. 304C, 305 C—D; Tom. ad Steph. 157 C; 5: ср. Ep. 15, 552B; 8—9: Ep. ad Nicandr., 96B; Ad Thom., 1037C; 10: Ep. ad Sicut. 117A). Направлены они, очевидно, противъ тиоса (648 г.), запрещавшаго говорить о воляхъ и энергіяхъ, т. е., по МИ, не признавшаго воли и энергіи (стр. 67₈) во Христѣ (Relatio 4, PG. 90, 116B—C; твор. МИ, т. I, стр. 60). При этихъ главахъ приложены были святоотеческія свидѣтельства (см. заглавіе). Повидимому, въ Мюнх. ркн. (Monac. gr. 25, л. 238) они еще сохранились вмѣстѣ съ главами (Schermann, Die Geschichte der dogmatischen Florilegien vom V—VIII Jahrhundert, TU. XXVIII (NF. XIII), 1, 1905, S. 11). Не въ Моск. 425, л. 242; Оксф. Baros. 27, л. 121 (особое заглавіе), Miscel. 179, л. 405 об. (см. объ этомъ кодексѣ еще ниже, § 24—25). Ватик. Palat. 91, л. 250 (12 гл.) главы эти стоять уже въ связи съ святоотеческимъ сборникомъ. Послѣдний сохранился особо (см. ниже § 24—25).

20. РАЗЛИЧНЫЯ „ОПРЕДѢЛЕНИЯ“, начинаящія съ этого № и заканчивающіяся № 25, приводятся у насъ въ порядкѣ сохранившаго ихъ Париж. сборника № 854 XIII в. Отвѣтъ Оеодосію монаху (въ PG. 91, 276A; Оеодору) по мѣстамъ приближается въ своихъ опредѣленіяхъ почти дословно къ другимъ сочиненіямъ МИ. (Variae defin., PG. 91, 149B; Ep. 15, 557D; къ стр. 68₁ ср. Ep. 15, 557D; 68_{3—4}; Ep. 13, 528A). Его, поэтому, можно относить къ числу подлинныхъ фрагментовъ МИ.

21. Variae definitiones (PG. 91, 149B—152D) близко стоять къ формуламъ, встрѣчающимся въ доматико-полемическихъ произведеніяхъ МИ (PG. 91): 1) Ep. 15, 545A; Ex quaest. ad Theod. 276A; 2) ср. Ad Theod. 248C; 3) Ep. 15, 549B—C; 5) ср. Ep. 15, 561A (иначе Ad Theod. 248C); 6) Ep. 15, 545A, ср. 549B; 7) Ep. 15, 557D—560A; 8) ср. Ep. 15, 552A; 9) ср. Ep. 12, 484A; опредѣленіе „раздѣленія“

(152D); Ер. 12, 469B; „различіл“ (153B); Ер. 12, 469B; Ер. 15, 561A. Это говорить за подлинность ихъ содержания. Добавления, приводимыя у насъ (примѣры), принадлежать позднѣйшей рукѣ. Въ рукоп. преда- лій текстъ Variae defin. часто видоизмѣнялся въ составѣ и порядкѣ пунктовъ и ихъ содержанія. Это стоитъ въ связи съ практическою зна- чимостью данныхъ „опредѣленій“ и ихъ широкимъ распространеніемъ. Встрѣчаются эти опредѣленія въ ркн. Моск. 425, л. 238 об.; Taurin. 25, л. 189; 58, л. 105; Ватик. Palat. 76, л. 1; Париж. 854, л. 131; 886, л. 240 об.; Coisl. 90, л. 244; Океф. Варос. 27, л. 80; Аоон. 627, л. 353; Іерус. II, 366, л. 231.

22. Главы о сущности и ипостаси имѣютъ текстъ не особенно устойчивый: въ рукописномъ преданіи онъ получили различныя на- слоенія, къ числу коихъ относятся и напечатанныя у насъ гл. 1 и 12—13 (стр. 70, 71). Сохранились эти Главы въ ркн. Моск. 425, л. 235; Париж. 11, л. 304; 854, л. 132 об.; Suppl. gr. 28, л. 191 об.; Ватик. 507, л. 188 (10 гл.); 504 (13 гл.); Океф. Варос. 27, л. 78 об.; Аоон. 627, л. 350; Іерус. IV, 303, л. 221. Принадлежность ихъ МИ подле- жить сомнѣнію по отсутствію въ нихъ соприкосновеній съ его полеми- ческими произведеніями (гл. 3 иначе, чѣмъ Var. def. 152A; Ер. 15, 557D). Если не считать главъ, приставленныхъ къ даннымъ главамъ: 1-й, взятой изъ Ер. 15 МИ, и 13-й, развивающей, между прочимъ, мысли изъ св. Григорія письского (О томъ, что не три Бога, PG. 45. 120A; р. п. IV, 114), то всѣ остальные главы должно признать не чѣмъ инымъ, какъ переразмѣркой изъ Леонтия визант. (для гл. 4—7 см. Contra Nest. et Eutych. I. I, PG. 86,1, col. 1277D; 8; 1277D—1280A; гл. 9—12: 1280A; ср. fragm., PG. 86,2, col. 2004B—2005A).

23. Извлечениія изъ Ер. 15 только въ начальныxъ своихъ стро- кахъ являются выдержками изъ МИ. Все остальное принадлежитъ со- ставителю сборника,—фактъ, показывающій, какъ легко въ сборникахъ подлинные отрывки получали постороннія наслоенія.

24—25. Сборники святоотеческихъ свидѣтельствъ о воляхъ и энер- гії, сохранившіеся въ ркн. Пар. 854, не приписываются здѣсь МИ. и не могутъ быть въ настоящемъ своемъ видѣ усвоены ему, такъ какъ въ нихъ приводятся выдержки изъ самого МИ. (стр. 74—75). Но виолѣтъ возможно, что въ основѣ ихъ лежатъ сборники, составленные въ свое время МИ. Не даромъ они помѣщаются въ ркн. въ связи съ другими произ- веденіями МИ. (PG. 91, 280—285). Что МИ. составлены были святооте- ческие сборники и именно по данному вопросу („о воляхъ и энергіяхъ“), это мы знаемъ изъ надписанія Главъ о воляхъ и энергіяхъ (стр. 66₃). Что онъ самъ пользовался сборниками такого рода, видно изъ одной

его ошибочной цитаты въ Ер. ad Sicut. (PG. 91, 124D—125A), когда онъ мѣсто изъ толк. св. Кирилла алекс. на Ев. Іоан. (кн. II, 6, PG. 73, 349C) приводить, какъ выдержку изъ діалога о Троицѣ (къ Ермію): этой ошибки онъ не допустилъ бы, если бы непосредственно пользовался въ данномъ случаѣ твореніями св. Кирилла. Сродство разма- триваемыхъ сборниковъ съ флорилегомъ латеранскаго собора (PG. 91, 281D—284A=Mansi X, 1073 C—E; 284A=X, 1076 AB; 284C—285A=X, 1076C—1077D; 285A=X, 1072C), по аналогіи съ зависимостью этого флорилега отъ Том. ad Steph. МИ. (PG. 91, 160C—D=Mansi X, 1088B; 161A—C=X, 1089A—D; 164B=X, 1089E; 165B=X, 1092E; 164D=X, 1093C; 165A=X, 1096B, 1097B; 168A—C=X, 1105C—D; 169B—172C=X, 1113E—1116C; 1117 B—C; 173 A—C=X, 1117E—1120C), тоже говорить въ пользу того предположенія, что МИ былъ составленъ святоотеческий сборникъ о воляхъ и энергіяхъ. Къ такому же предположенію приводятъ иѣкоторые наблюденія и съ другой стороны. Выдержки изъ св. отцовъ въ сборникѣ получили расширение: видимо, святоотеческие тексты слились здѣсь съ схоліями на нихъ составителя сборника. Это, напр., несомнѣнно для цитаты изъ св. Василія Вел. (Прот. Еви. IV, PG. 29, 689C) въ PG. 91, 285B, выступающей тутъ съ значительными дополненіями. Другая цитата изъ св. Василія (Пр. Еви. IV, 676A) въ PG. 91, 281D слилась съ вводной схоліей: „иоелику для всякой сущности опредѣление составляеться ея по существу энергія...“ (ср. Пр. Еви. IV, 681D—684A). Любопытно отметить, что эта именно схолія, какъ стереотипная формула, не разъ встрѣчается въ творе- ніяхъ МИ (De duab. Chr. volunt. PG. 91, 201B; Disput. 345D; Ad Thom., 1057B, 1037C—D); возможно, что и въ сборникѣ она внесена МИ. Если прибавить сюда, что цитаты, приведенные въ сборникахъ, встрѣ- чаются и въ твореніяхъ МИ. (напр., изъ Діалоха, 277C; Disp. 301C; иѣть въ актахъ латер. соб.), что цитаты эти подобраны такъ, чтобы доказать, что лишеніе воли и энергії равносильно уничтоженію самой сущности, каковая мысль проводится противъ типоса въ Главахъ о во- ляхъ и энергіяхъ (см. выше § 19), то можно будетъ съ вѣроятностью полагать, что сборники эти въ основѣ своей принадлежатъ МИ. (ср. еще иѣк. выраж., стр. 72₂₅ и Disp. 296B).—Сохранились они, кроме Пар. 854, еще въ Ватик. 508 (=PG.) и Океф. Miscel. 179, л. 430 (они же, повидимому, и въ Париж. 11, л. 266, съ именемъ МИ). Текстъ Пар. 854 исправище текста Ватик. 508, изданного у Миня: онъ имѣетъ полную надписанія цитать (леммы) и болѣе обиленъ выдержками. Текстъ Миня отражаетъ уже стадію значительного сокращенія сборниковъ и спленія цитать. Возможно, что и текстъ Пар. 854 тоже является уже

сокращеннымъ. Онъ во всякомъ случаѣ обработанъ уже послѣ МИ.—Къ цитатѣ изъ св. Иринея (стр. 73) можно указать иѣкоторую параллель въ соч. Противъ ересей II 24; врядъ ли, однако, она подлинна.

26. Изображеніе тайны Троичности можетъ, конечно, принадлежать МИ., прибѣгавшему иногда къ именамъ разнаго рода чертежей, напр., въ пасхалистическихъ работахъ (PG. 19, 1253), но большія сомнѣнія въ данномъ случаѣ вызываются то обстоятельствомъ, что рисунокъ этого принадлежитъ перу К. Налеокаппина, извѣстнаго поддѣлывателя рукописей и святоотеческихъ твореній.

27. Изложенія вѣры, особенно, если они пользуются распространениемъ, легко получаютъ дальнѣйшія наращенія. Это нужно сказать и о данномъ вѣроизложеніи, приписываемомъ МИ. Въ немъ добавлено все, что напечатано у насъ, начиная со стр. 81₁₁ (гдѣ дано естественное заключеніе вѣроизложенія). Стр. 81₁₁₋₁₂ (о Богѣ) взято у Анастасія Син., Путеводитель, гл. 2, PG. 89, 53B; ср. еще „Определенія по алфавиту“ (Гәшелевы) у Fabricius, Bibl. gr. XIII, 551); 81₁₂₋₁₉—изъ символа Кирилло-Анастасіева, PG. 89, 1404A—B; 81₂₈₋₂₉—ibid. 1404B; 82₁₋₅—изъ Doctrina Patrum, р. 261 (I. Дамаскинъ, I, 13, PG. 94, 856C—D). Это изложеніе сохранилось еще въ Vindob. hist. eccl. 33 и во множествѣ слав. ркн.

28. Отрывокъ „О томъ, какъ обиталъ Богъ Слово“, несомнѣнно, МИ. не принадлежитъ. Это—памятникъ смягченаго несторіанства VI в. эпохи теонасхитскихъ споровъ, носящий всѣ признаки своего времени (82₁₂). Но содержанію онъ близко стоитъ къ полуисторіанскому Изложению вѣры Псевдо-Лутина (стр. 82, пр. 3), явившемуся въ это же время, и прямо примыкаетъ къ главному авторитету тайныхъ несторіанъ VI в.—Оеодору монсунѣтскому. На стр. 83₁₅ и д. онъ прямо воспроизводить посланіе Псевдо-Феликса (Mansi VII, 1040D—1041A), одинъ изъ цѣлой серіи фальсификатовъ по теонасхитскому вопросу (Collectio Agelliana). Сохранился отрывокъ съ именемъ МИ. въ Париж. 922 и Іерус. IV, 363.

29. Письмо (Ер. 8) къ Софонію Евкратѣ адресовано въ Налестину къ знаменитому другу МИ, занимавшему, какъ извѣстно, во второй пол. 634 г. іерусалимскій патріархій престолъ. Оно написано ему еще какъ монаху. Въ принесѣ къ письму (стр. 84₄₋₁₁) сообщается о возвращеніи въ Африку (носятъ отзыванія въ Константинополь: ср. Ер. 1—44, 45 МИ) префекта Георгія и о произведенномъ имъ (на Пятидесятницу=12 июня 634 г.) массовомъ крещеніи юдеевъ. Объ этомъ событии говорится и въ Doctrina Jacobi super baptizati (изд. N. Bonwetsch, Berlin 1910, S. 1₁₅), при чёмъ отъѣзда этого Іакова по крещенію изъ

Кароагена датируется 13 июля VII инд. (S. 91₉), т. е. 634 г. Въ рукописяхъ рассматриваемое письмо (Ер. 8) дошло или безъ указанія адресата (Оксф. Багос. 128; Париж. 886; Coisl. 90, 266; Іерус. I, 19) или съ именемъ адресата предшествующаго посланія—Іоанна (Пар. 1097, какъ у Комбефи-Миня; Taurin. 25, л. 81 об.), Йордана (Пар. 888); лишь въ Ватик. 507, л. 148; 504, л. 150; 505, л. 141; 508, л. 232 въ качествѣ адресата указанъ Софоній Евкратіа. Фотій (Bibl. cod. 192, PG. 103, 648D) зналъ два письма МИ къ Софонію. Такъ какъ изданный у Миня текстъ Ер. 8 имѣть вполнѣ законченный видъ, то, можно думать, приписка Ват. ркн. 507 (стр. 84₄₋₁₁) взята изъ окончания другого однороднаго письма МИ. къ Софонію, опущеннаго въ кодексѣ, подобно тому, какъ это сдѣлано въ данной ркн. въ отношеніи Ер. 4, заключеніе котораго перенесено къ Ер. 5.

30. Письмо къ Стефану (обозначимъ его Ер. 40*), несомнѣнно, вышло изъ-подъ пера МИ. (ср. 84₁₅ и Ер. 23, 608B; 84₁₅₋₁₉ и Prol. ad Thal., PG. 90, 248C; 85₈ и Ad Them., PG. 91, 1032B). Оно написано въ то время, когда Оеохаристъ былъ въ Константинополь, а это обстоятельство совпало съ отзываніемъ префекта Африки Георгія (634 г.), какъ видно изъ данного МИ. Оеохаристу рекомендательного письма къ влиятельному придворному сановнику Іоанну кувикуларію (Ер. 44, PG. 91, 645C, 648A). Рѣчь въ Ер. 40* идетъ о Мистагогіи, которая написана была МИ. для Оеохариста и въ свое время вручена ему.—Всѣдѣ за Ер. 40* въ флорент. ркн. помѣщается Ер. 40, изданіе PG. 91, 633C—636A съ неправильнымъ адресомъ: къ Оалассію (за Ер. 40 слѣдуетъ въ ркн. Ер. 6 „къ Іоанну софисту“). Оба письма сохранились только въ флор. ркн. (Laur.-Med. VII, 57).

31. Добавленіе сдѣлано изъ соч. св. Григорія писк. „О томъ, что не три Бога“, PG. 45, 133B; р. п. IV, 130—131. Оно стоитъ въ контекста и должно быть считаемо за вставку.

32. Осязательныхъ данныхъ для защиты подлинности стихотворнаго Переложенія нѣть. Дошедшіе до насъ гимны МИ. (PG. 91, 1417—1424) представляютъ собою анакреонт. ямб. диметръ, а вовсе не стихи церковной поэзіи. Что касается до „наставл. пії“, которая послужила материаломъ для переложенія, то таковыми, видимо, слѣдуетъ считать слово св. Василія В., „о подвижничествѣ, чѣмъ должно украшаться монаху“ (PG 31, 648—652; р. п. V⁴, 53—55) или Doctrina XXIV, De compositione monachі аввы Дорофея (PG. 88, 1835C—1838C). Переложеніе сохранилось въ ркн. Ват. 507, л. 149; 504, л. 151; 508, л. 235.

33. Стихотворный отрывокъ о скороточности человѣческой жизни помѣщенъ въ Вѣнскій ркн. среди разнаго рода вопросоответствовъ, какъ

„вопросъ“ безъ следующаго, однако, за нимъ отвѣта (его замѣняетъ виньетка). На поляхъ написано: „св. Максима“. Рукописное преданіе такого рода, конечно, нельзя признать особенно надежнымъ.

34. Замѣтки на Порфирия и Аристотеля слишкомъ элементарны, слишкомъ напоминаютъ языкъ учебниковъ, чтобы можно было съ определенностью усвоять ихъ МИ. Толкованія здѣсь узко схоластичны и вовсе не въ духѣ МИ. Сохранились эти замѣтки, какъ и отмѣченное выше Переложеніе (§ 32), въ ватик. ркн. 507; 504, л. 47; 508, л. 205, т. е. въ кодексахъ смѣшанныхъ и не отражающихъ чистой традиціи Максимовыхъ сочиненій.

35. Извѣстная схолія на Катигоріи Аристотеля МИ. усвоется собственною одна схолія (стр. 93₂₄), но и та взята изъ неподлинныхъ схолій на Діонисія Ареоп. Всѣ остальные (неподписаныя) схоліи принадлежать неизвѣстнымъ авторамъ. По содержанию и характеру они никакъ не могутъ быть усвоены МИ.

36. Трактатъ „О душѣ“ принадлежитъ св. Григорію Чудотворцу (проф. Н. И. Сагарда. Св. Григорій Чудотворецъ, еп. неокесарійскій. И. 1916, стр. 407—410; ср. фрагм. сир. съ именемъ св. Григорія, у Pitra, *Analecta sacra IV*, 133, изъ перевода, сдѣланного еще до VII в.). Какъ популярное учебное пособіе, онъ пользовался болѣшимъ распространениемъ въ древности, но вмѣстѣ съ тѣмъ скоро потерялъ свое предисловіе — посвященіе Татіану (стр. 99, сп. 2), а въ иныхъ случаяхъ даже и введеніе (PG. 91, 353C), вмѣстѣ же съ именами и имія автора (сир. текстъ въ кол. VII в.: Н. И. Сагарда, стр. 392, 404; Paris. 141a, л. 270 об.; Suppl. gr. 690, л. 118 об.). Внослѣдствіи (X в.) онъ принадлежитъ былъ МИ., попавъ въ одинъ кодексъ съ его твореніями (Taurin. 35 X в., л. 311 об. (безъ предисл. и введ.), Париж. Coislin. 260 XI в., л. 272; Ватик. Suesc. 180 (отъ 1612 г. л. 1; безъ предисл.); Palat. 76 XV в., л. 47 об.; Моск. 425 XVI в.; ср. Моск. 260, л. 195: предъ утратившимъ имія МИ. фрагментомъ изъ Ad Marin., PG. 91, 21D). Но вое имія закрѣпилось за этимъ трактатомъ и виѣ связи съ твореніями МИ. (Париж. 1019a XIV в., л. 164 об. (съ предисл.); 1100, л. 1; 1999, л. 304; 2100, л. 163 об.; Coisl. 336, л. 111 об.—всѣ XVI в.; Berl. 214—Philip. 1617, л. 203; Аѳон. 6055; Кэмбр. 54; Laur.-Med. VII, 35 [безъ предисл.]). Впрочемъ, сохранилась и первоначальная традиція (б. ч. въ связи съ предисловіемъ, кромѣ 1751) въ ркн. Париж. 462. 1751. 2027. 2257 2376 XVI в.; Лонд. Reg. 16 CV—XVI в.; Аѳон.; Эскур. 458 XI в., 284 XII в.; Ватик. Ottob. 268 XVI в.; Бери. 113 XV—XVI в.; Уtrecht. 42 XIII в.; Vindob. 182; Патм. 202 X в. (проф. Н. И. Сагарда, стр. 396), усвояющихъ трактатъ св. Григорію Чудотворцу (въ Лонд. Reg. 16D

I—XII в.—св. Григ. писецъ; въ флорент. VII, 35, статья во второй редакціи—св. Григ. Б.). Текстъ трактата претерпѣвалъ всевозможныя измѣненія: опущенія (напр., предисловія), добавленія и нарости (стр. 99—100). Повидимому, послѣ того, какъ трактатъ былъ усвоенъ МИ, къ 4-й гл. его были (изъ Ер. 6, PG. 91, 428A. 425D) прибавлены §§ 4 и 5, отсутствующіе въ сир. пер. и въ текстахъ съ именемъ МИ, взамѣнъ чего были опущены сходный § 2 (PG. 91, 357A) этой главы: такова реедакція позднѣйшихъ текстовъ съ именемъ св. Григорія Чуд. Добавленія въ концѣ трактата (стр. 99) прямого отношенія къ нему, конечно, не имѣютъ. Это—плодъ философскихъ упражненій одного изъ читателей трактата (добавленіе-нарость въ концѣ о смыслѣ слова „по подобию“, стр. 100_{22—31}, взято у I. Дамаскина, *De duabus vol. 30*, PG. 95, 168B).—МИ., видимо, пользовался трактатомъ О душѣ въ *Ad Marinum*, PG. 91, 20B (=О душѣ, гл. VI, 357D. C) и въ Ер. 6, 425 BC (ср. гл. IV, § 2. 1, 357A. 256D). Маринъ, приславшій МИ. трактатъ о душѣ (*Exempl. ep. ad Marin.*, PG. 91, 137B), можно думать, тоже пользовался трудомъ св. Григорія.

37. Первымъ толкователемъ Діонисія Ареопагита былъ Іоаннъ, еп. скіонопольскій (нач. VI в.). Въ VIII в. его схоліи были переведены на сирійскій языкъ (стр. 105, 111, пр. 3); въ 875 г.—на латинскій (Анастасій библіот.). Въ латинскомъ переводе, кромѣ нихъ, помѣщены были и схоліи МИ.; послѣднія отмѣчались особымъ знакомъ—крестомъ (см. письмо Анастасія библ. къ имп. Карлу Лысому, PL. 129, 740B—C). Очень рано (напр., въ Моск. ркн. 109 IX в.) схоліи Іоанновы утратили имя своего автора и ходили анонимно (Париж. 933 X в.; Моск. 110 XI в.), потомъ (съ XI в.)—въ виду ли наличія въ кодексахъ схолій съ именемъ МИ., или по аналогіи съ другими его толковательными трудами на Діонисія (стр. 197, пр. 3) или даже просто въ силу соединенія схолій въ одномъ кодексѣ съ Мистагогіей МИ. (какъ въ Париж. 438 отъ 992 г.; 934 XI в.),—онъ были приписаны МИ. Уже въ XI в. эти схоліи были использованы въ Cap. quing., составленныхъ на основаніи твореній МИ. Позднѣйшіе писатели, начиная съ Георгія Кіпр., патр. констант. (1283—1289), цитовали схоліи постоянно подъ именемъ МИ. (см. по указателю). Внослѣдствіи къ этимъ „Максимовымъ“ схоліямъ были присоединены схоліи патр. Германа. Въ отличіе отъ ранихъ схолій эти послѣднія были пронумерованы (PG. 3, 70B; ср. еще о схоліяхъ Андрея, *ibid.* 72A). Впрочемъ, позже нумерация эта была перенесена (ср. извиненія переписчика у PG. 4, 7—8) или даже и совсѣмъ отрошена, и всѣ схоліи слиты въ одну общую массу.

Въ такомъ видѣ онъ и были напечатаны Морелемъ въ 1652 г. въ Парижѣ подъ именемъ МИ.

Фактъ смышенія схолій былъ своевременно замѣченъ наукой, и давно уже поставленъ вопросъ о выдѣленіи изъ печатнаго текста схолій МИ, иначе говоря, о распредѣленіи ихъ между МИ. и Іоанномъ скиооп. Архіеп. Ушеръ (у *Cave, Scriptorum eccl. historia litteraria*, I, 1740², р. 506), какъ пособіе для такого распределенія, указывалъ на кодексы, бывшиe, между прочимъ, въ распоряженіи уже у Мореля;—въ нихъ якобы схоліи обоихъ авторовъ были ясно отдѣлены другъ отъ друга;—въ качествѣ другого пособія онъ указывалъ лат. переводъ схолій Іоанновыхъ Роберта линкольнскаго († 1253 г.), хранящійся въ библ. коллегія Тѣла Христова въ Оксфордѣ. Имѣя въ виду замѣчанія Ушера, Le Quien первый предпринялъ серьезные шаги по изученію печатныхъ схолій (въ *Dissertatio Damascenica* II, 1712 г., PG. 94, 282A и д.). Онъ отмѣтилъ случаи дублетности схолій и указалъ внутренніе признаки для схолій Іоанновыхъ, принявъ во вниманіе, что Іоаннъ былъ современникомъ оригенистическихъ споровъ (это предполагается для автора сх. 942, PG. 4, 176A) и ревностно боролся противъ умбринаго несторіанства Василія килик. (*Фотій*, Bibl. cod. 95, PG. 103, 340C—D); поэтому и въ схоліяхъ его несторіане называются также и василіанами (сх. 570, 72A—B; 975, 181C). Точку зреїнія Ле-Кеня усвоилъ и de Rubeis (PG. 3, 67D и д.). Между прочимъ, онъ въ венец. изданіи схолій (1755 г.), перепечатанномъ Минемъ, сдѣлалъ даже попытку выдѣлить схоліи Максимовы, отнеся къ нимъ нумерованныя (въ ркн. венец. и вен. изд.) схоліи, приписываемыя въ замѣткѣ о нумерациіи патр. Герману. Попытку эту, впрочемъ, нужно признать неудачной уже по одному тому, что нумерация въ вен. ркн. носить чисто случайный характеръ и не имѣть никакого діакритического значенія (стр. 105, пр. 2).

Задачу распределенія схолій Іоанна и МИ пытались разрѣшить и мы. Но эта попытка оказалась тоже несостоятельной. Она скорѣе привела, можно сказать, къ уничтоженію самой задачи, поскольку въ конечномъ вывѣдѣніи изслѣдованія почти все схоліи пришлось усвоить Іоанну скиооп. Въ изслѣдованіи мы шли по стопамъ указаныхъ ученихъ, но, къ сожалѣнію, особой удачи на этомъ пути не имѣли. Греческаго кодекса, въ которомъ бы разграничины были схоліи обоихъ авторовъ, намъ разыскать не удалось. Онъ, можетъ быть, и имѣется въ числѣ парижскихъ кодексовъ, пробъ отъ которыхъ мы не имѣли, т. е. 455 XIV в. (443, 446: эти два, впрочемъ, изъ Колльберовой коллекціи, вошедшей въ корол. библ. только въ 1732 г.). 935. (936—тоже Colbert.). Но, къ сожалѣнію, мы не имѣли ни средствъ ни времени,

чтобы заказать фототипіи и съ этихъ кодексовъ, и никакой почти надежды на удачу поисковъ въ этомъ направлениі. Въ результатѣ нужнаго кодекса мы не имѣли. Рукописи съ переводомъ Роберта линк. по справкамъ въ библіотекѣ Оксфордскаго коллежажа Тѣла Хр. тоже не оказалось. Что же касается до доступныхъ намъ ркн. и переводовъ, то въ общемъ они соответствуютъ тексту Мореля. Сирійскій переводъ (судя по бывшимъ у насъ пробамъ) даетъ право подавляюще большинство схолій (изъ числа напечатанныхъ) усвоить Іоанну скиооп.; равн. обр., и латинскій переводъ (Берлинск. 46—Philip. 1668 X в.). Послѣдній для МИ. не сохранилъ почти ничего: такъ мало въ немъ схолій съ знакомъ креста, и столь ничтожны они по своему объему и содержанию. Значеніе грузинскаго перевода, какъ отражающаго позднѣйшую стадію смышенія схолій,ничтожно. Славянскій же переводъ стоитъ въ данномъ отношеніи еще ниже; онъ имѣеть нѣкоторое значеніе лишь въ томъ отношеніи, что сохранилъ иногда указанія на дублетность схолій („иначе“), а въ иныхъ случаяхъ своими пропусками извѣстныхъ частей схолій можетъ помогать разграничению слитныхъ схолій. Цитаты изъ схолій у позднѣйшихъ авторовъ относятся къ той эпохѣ, когда все они усвоились МИ. Это нужно сказать даже объ I. Кипариссіотѣ, который въ одномъ случаѣ (сх. 1126a, 564B и сх. 1127 въ Decad. I, 1, PG. 152, 746C—747A) отличаетъ схолію МИ. отъ схоліи (1127) другого автора („Діонісія Алекс.“). Внѣшнія данныя, т. обр., слишкомъ ничтожны, чтобы при помощи нихъ можно было разрешить поставленную задачу.

Внутреннія данные, повидимому, открываютъ болѣе широкія перспективы, особенно въ смыслѣ выдѣленія схолій Іоанна скиооп. Древнейшая рукоп. традиція усвояетъ этому писателю Прологъ къ схоліямъ; ему же, какъ показалъ уже Ле-Кенъ, принадлежать и нѣк. схоліи. Изъ анализа этихъ данныхъ можно вывести нѣкоторые, т. ск., признаки схолій Іоанновыхъ. Это,—прежде всего, пристрастіе къ сухому филологическому анализу текстовъ (I, см. стр. 109), къ частымъ справкамъ въ области классическихъ древностей (II),—качество, понятное въ авторѣ, который первымъ толковалъ Діонісія Ареоп., и самъ былъ „ехоластикомъ“. Пристрастіе Іоанна къ классицизму, за которое его упрекали чуть ли не въ язычествѣ (Фотій, cod. 107, PG. 103, 377A), сказывается у него также въ стремлении проводить сплошь и рядомъ параллели изъ языческой философіи (онъ только не догадывается привлечь наиболѣе подходящихъ сюда Плотина и Прокла), вмѣстѣ съ чѣмъ, однако, онъ, конечно, не забываетъ доказывать философское пре-восходство Ареопагита и его многоученость (V). Сухая схоластическая

выучка въ такой степени владѣть Іоанномъ, что онъ постоянно съ ученымъ педантизмомъ точно, полно и подробно цитируетъ свои источники не только классические и святоотеческие, но и библейские (VII). Какъ первый сколіастъ на Діонисія, писавшій въ пору сомній въ подлинности Ареопагитикъ, Іоаннъ, естественно, долженъ быть защищать подлинность Ареопагитскихъ твореній (III) и въ частности, въ устраненіе взгляда, будто эти творенія являются аполлинаріанскимъ подлогомъ, показывать и отмѣтить при всякомъ удобномъ случаѣ православіе Ареопагита (IV, X). Тенденція такого рода опредѣленно подчеркивается въ самомъ Прологѣ. Указанныя историко-критическая изысканія по вопросу о подлинности Ареопагитикъ, естественно, связываются у Іоанна также съ сухими научно-критическими замѣчаніями о несохранившихся сочиненіяхъ Ареопагита (IX; ср. прологъ). Дѣятельность Іоанна, какъ полемиста—епископа, конечно, не прошла безслѣдно для его работы надъ Ареопагитомъ: онъ не упускаетъ случая отмѣтить мѣста, которыя можно направить въ полемическихъ цѣляхъ противъ „василіанъ“-несторіанъ, противъ оригенистовъ, противъ другихъ еретиковъ, начиная монофиситовъ (VI). Всѣ сколіи съ указаными признаками запечатлѣны своеобразiemъ иѣкоторыхъ выражений, сходствомъ своего построения, стереотипностью (б. ч. во вступительныхъ строкахъ) иѣкоторыхъ оборотовъ, постояннымъ употребленіемъ опредѣленныхъ терминовъ и союзныхъ частичъ (VIII). Все это сообщаетъ имъ известное своеобразіе стиля.

Указанные признаки большею частию такого рода, что о нихъ въ отношеніи къ МИ. не можетъ быть и рѣчи. Сухой филологический анализъ самъ по себѣ никогда и ни въ какой степени не интересовалъ МИ.; если онъ и занимался этимологіей (гл. обр., евр. именъ), то исключительно въ цѣляхъ аллегорического толкованія, въ цѣляхъ, какъ можно далѣе, отойти отъ безжизненной и неназидательной филологической работы. Реально-историческихъ справокъ въ его твореніяхъ мы найдемъ еще менѣе, чѣмъ того, что еще можно назвать филологіей. Чтобы понять его характеръ, хорошо сопоставить его съ Иоанномъ, такъ же, какъ и онъ, трудившимся надъ изѣясненіемъ св. Григорія Бог.: у св. Богослова МИ. изѣясняетъ лишь идеи, вѣриѣ—раскрываетъ свои собственные возврѣнія по поводу мыслей Гр. Б.; Иоаннъ же изѣясняетъ только упоминаемые у Гр. Б. факты изъ классической древности; онъ какъ бы сидѣть съ реально-историческимъ словаремъ въ рукахъ и занимается учеными выисками оттуда. Въ МИ. все это немыслимо. Далѣе, МИ. не любить выставлять на показъ своихъ познаній въ философіи, не подчеркиваетъ этой черты и у Гр. Б. въ своихъ

Ambigua; и это несмотря на то, что онъ былъ знакомъ именно съ неоплатонизмомъ позднѣйшей формациі, которому такъ родственны по духу Ареопагитики. МИ. цѣнить въ созерцаніяхъ Ареопагита, гл. обр., только ихъ мистическую сущность и вовсе не заинтересованъ подысканіемъ эллинскихъ параллелей къ тайнозрѣніямъ этого „богоявителя“. Пристрастіе Іоанна къ философскимъ параллелямъ ему совершенно чуждо. Столь же мало наклоненъ МИ. прибрѣгать къ какой бы то ни было цитациі. Въ мистико-созерцательныхъ его трудахъ едва можно найти десятокъ съ линіямъ цитатъ (гл. обр., въ *Ambigua*), и то почти исключительно глухихъ. Чаще цитата встѣрѣается въ догматико-полемическихъ его трудахъ, но здѣсь она является уже по требованіямъ практической надобности, поскольку полемика велась на почвѣ святоотеческаго ученія. Да и тутъ цитаты приводятся лишь въ крайней необходимости, когда безъ нихъ обойтись совершенно нельзя. Пристрастіе къ цитациі, т. обр., вовсе не свойственно МИ. Вопроса о подлинности Ареопагитикъ для МИ. и его эпохи не существовало вовсе; равн. обр., МИ. не было надобности защищать Ареопагита отъ подозрѣній въ аполлинаріанствѣ или доказывать его православіе; еще менѣе было по-водовъ заниматься вопросами историко-литературной критики, которыми онъ вообще никогда не интересовался. Кругъ полемики у МИ. тоже былъ не такой, какъ у Іоанна скило. Никогда МИ. не боролся противъ василіанъ, а съ оригенистами, если и вѣль полемику, то не какъ съ еретиками, только что появившимися, и не на основаніи Д. Ареопагита, а по существу (*Ambigua*, PG. 91, 1069 и д.; Ер. 6). И въ борьбѣ съ монофиситами онъ ни разу не ссылался на Д. Ареопагита. Трудно, наконецъ, вообще найти осознательные точки соприкосновенія въ возрѣніяхъ (см. МИ. по указан.) и по стилю между сколіями, принадлежащими по указаннымъ признакамъ Іоанну скило., и подлинными твореніями МИ. Поэтому, данные признаки можно считать хорошимъ критериемъ для опредѣленія сколій Іоанна скило. Всѣ сколіи, не удовлетворяющія этимъ признакамъ, могутъ быть выдѣлены, какъ сколіи другихъ авторовъ.

Выдѣленіе это должно имѣть мѣсто собственно только при дублетахъ сколій, т. е. при наличіи двухъ толкованій на одно мѣсто. Конечно, и одинъ авторъ можетъ писать по нѣсколько толкованій по одному вопросу (ср., напр., частое *Ѣлло* въ *Thesaurus* св. Кирилла Алекс.); но въ сколіяхъ, помѣщающихся только на поляхъ рукописи, повтореніе однородныхъ толкованій на одно мѣсто было бы для одного автора чрезмѣрною роскошью. При дублетахъ сколій, поэтому, почти всегда можно предполагать двухъ авторовъ. Вторичными дублетами могутъ

быть собственно только схоліи МИ., а не Іоанна скіооп. Это потому, что МИ. писалъ и позже Іоанна и лишь въ дополненіе къ нему и вообще схолій оставилъ немного (и притомъ, по Ушеру, краткихъ), тогда какъ Іоаннъ покрылъ схоліями весь текстъ Ареопагита. Отсюда недублетныя схоліи, если онъ удовлетворяютъ указаннымъ выше признакамъ, скорѣе всего, должны быть усвоены Іоанну скіооп.

Если размотрѣть схоліи на Діонисія Ареопагита въ ихъ внутреннихъ соотношеніяхъ и соприкосновеніяхъ, то легко можно будетъ убѣдиться, что расчленять общій корпусъ схолій на отдѣльные слои по разнымъ авторамъ, собственно говоря, почти что и не приходится. Схоліи въ массѣ представляютъ связную цѣнь толкованій, внутренне между собою объединенныхъ. Схоліасть самъ и однократно, ссылается на свои схоліи (см. по указат.). Почти для каждой схоліи его можно указать параллели изъ другихъ, и эти параллели объединяютъ схоліи въ цѣлые ряды, которые притомъ неоднократно переплетаются другъ съ другомъ, образуя, т. обр., одну общую цѣнь. Еще лучше перекрестиное сцепленіе схолій можно установить такимъ образомъ. Параллельные ряды схолій, указанныя у насъ почти при каждой схоліи, можно объединить въ группы такихъ рядовъ по какой-нибудь общей схоліи, встрѣчающейся въ этихъ рядахъ. Такъ могутъ получиться новые групповые ряды при общей сх., напр., б. 20. 39. 51. 104. 272. 281. 355. 379. 383. 438; или въ другой серии при сх. 27. 29. 47. 50. 86. 97. 130. 139. 143. 144. 157. 158. 160. 161. 169. 275. 292. 313. 320. 332. 333. 361. 395. 428. 523. 564; или въ третьей серии—при сх. 48. 54. 56. 89. 140. 145. 159. 170. 197. 203. 204. 206. 209. 213. 240. 278. 279. 290. 296. 298. 356. 378. 388. 1014. Всѣ эти ряды въ каждой серии объединяются своими общими членами. Но подобными же образомъ по общимъ членамъ объединяются въ одно цѣлое и всѣ серии вмѣстѣ. Эти серии въ цѣломъ охватываютъ почти всѣ печатныя схоліи; они могутъ быть притомъ пополнены маленькими двухчленными параллелями, не принятymi выше въ разсчетъ при указаніи общихъ схолій для группъ параллельныхъ рядовъ. Въ результате получается, что въ массѣ схолій представляютъ собою иѣчто единое и имѣютъ одного автора. Таковыми, судя по тому, что большинство схолій, вошедшихъ въ общую цѣнь, подходятъ подъ признаки I—X, можетъ быть только Іоаннъ скіооп. Принимать эти схоліи МИ. иѣть никакихъ внутреннихъ оснований. Чтобы убѣдиться въ этомъ на наглядномъ примѣрѣ, достаточно сравнить схоліи на церк. ієархію съ Мистагогіей МИ. (въ толкованіи на літургію), чтобы сразу же замѣтить, что по духу и характеру между этими произведеніями лежитъ нечѣмъ неизгладимое различіе. Всѣ схоліи

т. обр., нужно усвоять одному автору и именно Іоанну скіооп. Даже о тѣхъ схоліяхъ, кои выдѣлены нами изъ числа нумерованныхъ (а, б, с), нельзя со всемъ определенностью сказать, что онъ не могутъ быть усвоены Іоанну скіооп. Въ цѣломъ печатныя схоліи собственно говоря имѣютъ право носить только его имя. Приписывая всѣ схоліи ему, мы совершимъ ошибку самую ничтожную и въ отношеніи лишь къ некоторымъ схоліямъ.

Что касается до МИ., то судя по иѣкоторымъ, несомнѣнно, ему принадлежащимъ схоліямъ (152а. 438а; ср. 46а. 248б. 355аб. 623б. 628а. 656а. 662а), онъ писалъ кое-какія схоліи на Ареопагита. Но ихъ собственно нужно не выдѣлять изъ числа печатныхъ схолій, а искать въ рукописномъ преданіи. Врядъ ли онъ находится въ Париж. 438 (Colbert. 928 отъ 992 г.); дополнительныя схоліи этого кодекса (стр. 196, сх. 1030; но ср. сх. 1055а. 1056а) скорѣе нужно усвоять не МИ., какъ думалъ Ле-Нурри (PG. 3, 54D—55A), а Іоанну скіооп. Возможно, что Максимовы схоліи разсѣяны между Іоанновыми въ Париж. 441 (стр. 104). Возможно, наконецъ, что со временемъ наука удастся найти и такой кодексъ, въ которомъ точно будутъ отграничены схоліи МИ. отъ схолій Іоанновыхъ. Но пока мы должны удовлетвориться признаніемъ, что схоліями МИ. мы еще строго говоря не располагаемъ. Есть только фрагменты этихъ схолій, но ихъ и мало, и подлинность ихъ не безспорна.

Схоліи сохранились (б. ч. анонимно) въ ркн. Париж. 438—447. 933—936. Coisl. 85. 86. 253. 254; Моск. 109—112; Оксф. Baroc. 65; Ватик. Ottob. 74. 104. 126. 239. 384; Vindob. 49—53; Син. 356. 357; Йерус. III, 23.

Изъ рукописного преданія твореній МИ. не все помѣщено здѣсь изъ того, что было у насъ подъ руками, и что въ описаніяхъ ркн. или въ ркн. усвоется МИ. Часть еще неизданныхъ греческихъ фрагментовъ, собранныхъ нами, должна пока дожидаться болѣе благопріятнаго времени для своего опубликованія¹⁾. Часть же статей и фрагментовъ и вообще не нуждается въ изданіи, поскольку они напечатаны уже или подъ именемъ другихъ авторовъ или въ твореніяхъ МИ. Изъ нихъ мы отмѣтимъ ниже тѣ статьи и отрывки, которые въ рукописномъ преданіи имѣютъ особья заглавія и въ описаніяхъ ркн. выдаются за особья сочиненія пр. отца. Это—

св. Ефрема Сиріна, О томъ, какъ монаху быть совершеннымъ, р. II, т. II⁵, стр. 401—424; О злозычіи и о страстяхъ, т. II, 296—308

¹⁾ Богъ дасть, мы издадимъ ихъ современемъ вмѣстѣ съ славянскими статьями и фрагментами.

въ Paris. 920, л. 222 об. 235; О добродѣтеляхъ душевныхъ и тѣлесныхъ, (о троичности души, о 8 помыслахъ), т. III⁵, 385—395 [ср. I. Дамаскина, PG. 95, 96C; Пс.-Аѳанасія, *Syntagma*; PG. 28, 1397C]—въ Моск. 427, л. 174 и д.; *Псевдо-Аѳанасія, Syntagma*, 1400D: О видахъ бож. Промысла (ср. св. Ефрема, т. III, 395—396); о злоупотреблениі—въ Іерус. II, 366, л. 134; св. *Василія Вел.* (?), О подвижничествѣ, чѣмъ должно украшаться монаху, PG. 31, 648—652—въ Paris 1138a, л. 192; *Леонтій визант.*, 30 гл. противъ Севира, PG. 86, 2, col. 1901—1916—въ Taurin. 58, л. 108; пр. *Дороѳея, Doctrina VI*, 4, (PG. 88, 1688D); VII, 3; X, 2; XII, 1; XIII, 1—въ Моск. 321, л. 169; *Феодора ратюск.* (?), О различіи сущности и природы по вѣшнимъ (*Doctrina Patrum*, p. 39—40)—въ Іерус. II, 283, л. 212; пр. *Anastasія Син.*, *Quaest. CLIV*, PG. 89, 813C—816A (сокращеніе изъ Мистагогії 24, МИ.), Чей образъ содержитъ каоолическая церковь—въ Paris. 1331, л. 469; *Максима монаха*, Отвѣты Никифору хартофилаксу (о правилѣ трулльск. соб.)—въ Vindob. jgr. 17, л. 51; *Никона Чери.*, *Interpretatio divin mandatorum*, PG. 106, 1369B—1380 (ст. сократ.): О молитвѣ—въ Париж. Coisl. 363, л. 110; *Mix. Пеелла, De omnisaria doctrina* 3, PG. 122, 689A и д.: Главы для желающихъ постигнуть таинство воплощенія Слова—въ Paris. 1057, л. 93 об. (въ рѣк. анон.; въ опис.—МИ.); *Евоямія Зигабіна, Panoplia XXIII*, PG. 130, 1180C: Объ опрѣснокахъ—въ Paris. 2762, л. 11.

Отрывки изъ твореній МИ:—*Quaest. ad Thal.*, Prol., PG. 90, 253A—260C: О томъ, что Богъ не виновникъ зла—въ Париж. Suppl. gr. 28, л. 200 об.; Определеніе зла—въ Моск. 247, л. 179; Qu. ad Thal. LII, 489D—492B: Что такое гнѣвъ Божій—въ Іерус. IV, 273, л. 176 об.; LV, 545C—D: О четырехъ безстрастіяхъ—въ Моск. 430, л. 27.—*Quaest. et dubia* 1, PG. 90, 785C: Каковы добродѣтели души и каковы тѣла—въ Моск. 430, л. 27 об.; 5: Въ сколькихъ видахъ согрѣшаютъ человѣкъ—Моск. 430, л. 31 об.; 10: отв. къ Фал.—въ Моск. 416, л. 98; 13: вопр. къ МИ.—въ Париж. 1268, л. 222; 26: Что есть хула на Духа Св.—въ Іер. I, 15, л. 189; 55: О милости справедливой—Dresd. A187, л. 258; 67: Что означаетъ монашеская одежда—въ Оксф. Cromw. 7, л. 608. *Cap. de charitate* III, 54: О неосужденіи—въ Париж. 2874, л. 171—IV, 93, 94, 97, 98; *Cap. alia*. 91: О дружбѣ—въ Париж. 1220, л. 286. *Cap. theolog.* I, 33 и д.; Трезвенный главы—въ Париж. 1091, л. 204; II, 1: Изъясненіе Божества—въ Пар. 1057, л. 89.—*Ep. 1*, PG. 91, 380B—392B: На второе пришествіе—въ Coisl. 266, л. 121—129 Ep. 12, 465D—468D: Изложеніе правой вѣры—въ Coisl. 90, л. 122 (Vindob. phil. 68, л. 115); 469A—473A: О различіи, и какъ

должно благочестиво исповѣдовывать два естества во Христѣ по соединеніи—въ Оксф. Baros. 27, л. 106 об. Письмо къ юомъ—въ Париж. 1277, л. 247 (одно заглавіе). *Ambigua*, PG. 91, 1157D—въ Моск. 247, л. 116; 1196C—1197D: Изъясненіе страстной части души и ея общихъ дѣлений и подраздѣлений—въ Париж. Suppl. gr. 28, л. 200; 1244D—1249B: На начертаніе св. Евангелій—въ Coisl. 128, л. 2—3. *Cotriputus* I, 33, PG. 19, 1249D—1252B: Объ индикторѣ (загол. изъ опис.; въ рѣк.), какъ въ Сопр. I, 33)—въ Париж. 572, л. 242. Замѣтимъ, наконецъ, что въ Париж. 938, л. 24—40 показаны сколіи на надгробное слово Василию В. (Or. 43) св. Григорія В., принадлежащія „Георгію и Ка(листу?) св. и Максиму“, но среди нихъ нѣть ни одной, подходящей къ *Ambigua*, PG. 91, 1405D—1408C (толк. на Or. 43).

Въ заключеніе считаемъ пріятнымъ долгомъ принести свою благодарность лицамъ и учрежденіямъ, оказавшимъ намъ помощь въ собираніи нашихъ Материаловъ: Н. Н. Попову, библиотекарю синод. библ. (Москва), прот. К. С. Кекелідзе (Тифлісъ), о. А. Нальміери (1911 г., Римъ); Сотирию Ангелопулу, пом. библіот. Іерусал. патр. библ.; проф. Чъядри-Дюпре (Падуя), П. К. Фамишкому (1912/3 г., Лондонъ), г. Пальмеру, пом. библиотекаря Оксфордск. университета; управліеніемъ библиотекъ Московской синодальной, Парижской, Ватиканской, Вѣнскай, Берлинской, Дрезденской, Флорентинской, Оксфордской—университетской (Bodleiana) и колледжа Тѣла Хр.; Британскаго Музея. Всѣ эти лица и учрежденія охотно откликались на наши запросы и шли на удовлетвореніе нашихъ научныхъ нуждъ, чего, къ сожалѣнію, мы не можемъ сказать о Петроградской Публ. Библіотекѣ, отвѣтившей на наше обращеніе къ ней однімъ молчаніемъ. Приносимъ также благодарность фотографіямъ Берто (Парижъ), Шрамма (Вѣна), Д. Макбета (Лондонъ), Чъяделли (Флоренція), Лейпцигскому институту научно-технической фотографії (сдѣлавшему снимки съ Дрезденской рѣк.) и фототипическимъ заведеніямъ при названныхъ библиотекахъ. Выражаемъ признательность А. Х. Вріонидису, при посредствѣ котораго начаты были нами сношенія съ Синайскимъ мон., прерванныя, къ сожалѣнію, открытиемъ военныхъ дѣйствій въ 1914 г. (нужныхъ копій съ Синая мы, поэтому, и не получили). Равн. обр., обязанны мы признательностью К. М. Струмінскому, снявшему для насъ копію съ одного слав. отрывка въ сборникеъ Тр.-Сергіевой Лавры, а также добромъ посреднику въ этомъ дѣлѣ проф. Моск. акад. іером. Варооломею. Ему, Преосв. Анатолію, ректору Казанск. акад., проф. А. И. Бриллантову,

проф. И. И. Глубоковскому мы много обязаны за драгоценное участие, выразившееся въ снабжении насъ разного рода изданиями и изслѣдованиеми, въ то, гл. обр., тяжелое время, когда послѣ эвакуаціи 1915 г. въ Киевѣ въ теченіе болѣе, чѣмъ года, нельзя было достать ни одной ученой книжки. Не находимъ словъ, чтобы выразить этимъ лицамъ свою глубокую благодарность. Безконечно благодарны мы проф. А. И. Бриллантову за присланную имъ для нашего пользованія „Исторію о нечестивомъ Максимѣ“ (рукоп. переводъ съ сирійского манускрипта) и книгу о монохордѣ Chillet (бібліогр. рѣдкость); проф. свящ. В. Д. Прилуцкому за справки въ ркн. Моск. синод. и Тионогр. бібл. (въ студійскихъ и іерус. мінеяхъ) по службѣ пр. Максиму; проф. Ю. А. Кулаковскому—за снабженіе насъ иѣхоторыми цѣнными изданиями. Вѣчная память прот. А. И. Мальцеву, приславшему намъ въ свое время изъ Берлина одну рѣдкостную книгу (van der Hagen) для пользованія. Боямся, что не въ состояніи мы сейчасъ благодарно помянуть всѣхъ безъ всякихъ ощущеній, кто состоялъ съ нами въ перепискѣ по предмету нашего изслѣдованія и помогалъ намъ своими совѣтами и участіемъ, ибо, къ сожалѣнію, часть переписки съ ними во время эвакуаціи затерялась, и мы воспроизведимъ теперь имена своихъ благодарителей гл. обр. лишь по памяти и по сохранившимся въ записной книжкѣ замѣткамъ и адресамъ. Но, думаемъ, случайное ощущеніе будетъ намъ великодушно прощено.

До выхода въ свѣтъ нашего сочиненія преждевременно говорить о лицахъ, помогавшихъ намъ такъ или иначе въ нашей работе. Но одно имя прямо вошель въ небу и уже теперь должно быть запесено на эти страницы. Это—имя нашего наставника, бывшаго проф. Киевск. академіи, Преосв. Анатолія. Ему прежде всѣхъ и больше всѣхъ мы должны прінести свою благодарность, какъ неизмѣнно самоотверженному и неутомимому ученому руководителю нашей работы.

Приносимъ искреннюю и глубокую благодарность проф. Г. Г. Поповичу, самоотверженно раздѣлившему съ нами кропотливую, трудную и долгую работу по корректурѣ греч. текста. Типографію Барскаго (нынѣ украинскую), отпечатавшую 13 листовъ выпускемыхъ нынѣ текстовъ, не остановившую для того даже предъ отливкой въ большомъ количествѣ греч. шрифта, мы также не можемъ не помянуть здесь добрымъ словомъ, чѣмъ болѣе, что оканчиваемъ свое изданіе по необходимости въ другой типографіи.

C. Епифановичъ.

I.

Βίος καὶ πολιτεία καὶ ἀθλησις τοῦ ἀοιδίου καὶ ραχαριώτά·
του Πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Μαξίμου καὶ περὶ τῶν β'
μαθητῶν αὐτοῦ¹⁾.

‘Ηράκλειον τῶν σκήπτρων τῆς Φωμαῖκῆς ἀρχῆς ἐπειλημμένου καὶ Σεργίου
5 τὰς ἀρχιερατικὰς φροντίδας τῶν βασιλίδος τῶν πόλεων ἀναδεξαμένου, αὗθις τὰ τῶν
ἐκκλησιῶν ἐν ταραχῇ ἦν, καὶ ἡ τῶν Μονοθελητῶν αἵρεσις ὥσπερ ἄλλη τις Λιγύ-
πτιακὴ πληγὴ τὰ τῶν ὅρμοδόξων συστήματα κατενέμετο, τὴν ἀρχὴν ἐντεῦθεν λα-
βοῦσσα.

‘Ηράκλειος γάρ οὗτος μετὰ τὰ μεγάλα ἐκεῖνα καὶ παράδοξα κατὰ τῶν Περσῶν
10 τρόπαια καὶ τὴν θαυμασίαν τῶν Ιεροσολύμων ἐλευθερίαν, καὶ Ζαχαρίου τοῦ πατριάρ-
χου καὶ τῶν τιμίων καὶ ζωοποιῶν ἔνδων τὴν εἰς τὸν Ἱδίου τόπον ἀποκατάστασιν,
τὴν καρδίαν, ὡς ἔσικεν, ὑψωμεῖς κατὰ τὸν Ἐξεκίαν, μὴ μεταγνοὸς δέ κατ’ αὐτὸν,
ἄλλα τὸ μὲν πάθος τὸ αὐτοῦ πεπονθώς, τὸ δὲ φάρμακον τὸ ἵσον μὴ ἐπιθεῖς,
ἀγνόημα γῆγόθες μέγιστον καὶ πολὺ χεῖρον καὶ ὀλευθριώτερον τῶν ὅν οἱ Πέρσαι
15 κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐνεδείχνυντο, ὃσον οἱ μὲν σώματος, τὸ δὲ ψυχῆς ἐπῆγε τὸν
ὅλεθρον.

‘Εγ Ιεραπόλει γάρ τῆς Συρίας τὰς διατριβὰς αὐτοῦ ποιουμένου, Ἀθανάσιος
οἱ λεγόμενοι πατριάρχης τῶν Ιακωβιτῶν, δεινὸς ἀγήρ καὶ κακοῦργος καὶ τῆς τῶν
Σύρων ἐμφύτου κακουργίας ὑπάρχων ἀνάπλεως, λόγον πρὸς τὸν βασιλέα κεκίνηκε

10 τὴν Ι. 12 ὑποθεῖς. 13 συντιθεῖς. 14 ἡγιούσας. 18. τὴν. 10—11 Theophanis Chronographia (ed. de Boor) 328₂₃—25 (an. 6020). 17—30 (на стр. 2) ibid. 329₂₁—331₆ (an. 6021).

¹⁾ По Московск. код. № 380 (162), нач. XI в. (л. 231 об.—252). Житіе издано съ переводомъ на русскій языкъ, параллельно съ другими памятниками, проф. М. Д. Муретовымъ въ 1 т. печатающагося (съ 1913 г.) при Богосл. Вѣстнику перевода твореній преп. Максима. При рецензированіи текста какъ этого житія, такъ и другихъ документовъ, надстрочные и подстрочные знаки пами исправлены или проставлены tacite, безъ указанія подъ строкой чтеній рукописи, во избѣжаніе загроможденія текста варіантами.

περὶ πίστεως. Ο δὲ ὑπισχυεῖτο αὐτῷ, ὡς εἰ τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον ἀποδέξεται, πατριάρχην αὐτὸν ἀναδεῖειν Ἀντιοχείας. Ο δὲ Ἀθανάσιος ὑποκριμεῖς ἐδέ-
232 ἔσται μὲν τὴν σύνοδον, ὅμοιογήσας τὰς δύο ἐν Χριστῷ ἡγεμένας φύσεις, ἡρώτησε
δὲ τὸν βασιλέα περὶ τῆς ἐνεργείας καὶ τῶν δύο θελημάτων, τὸ πῶς δεῖ ταύτας
λέγειν ἐν Χριστῷ, διπλῶς ἢ μοναδικῶς. Ο δὲ βασιλεὺς τῷ λόγῳ ἔνοφων γένεται 5
ἀσυνήθει γράψει πρὸς Σέργιον τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον, προσκαλεῖται
δὲ καὶ Κύρον τὸν Φάσιδος καὶ τοῦτον ἐρωτήσας εὗρε συμφωνοῦντα Σεργίῳ εἰς τὸ
ἐν θέλημα καὶ τὴν μίαν ἐνέργειαν. Σεργίος γάρ ἀτε Συρογενῆς ὧν καὶ γονέων
Ἰακωβιτῶν, μίαν φυσικὴν θέλημαν καὶ μίαν ἐνέργειαν ἐν Χριστῷ ἐδογμάτιζεν. Τοῦ
δὲ βασιλέως ἀμφοτέρων στοιχήσαντος τῇ βουλῇ (τοῦτο γάρ ἦν τὸ ἀγνόημα) γρά- 10
φει πρὸς Ἰωάννην τὸν Ρώμης ἀρχιεπίσκοπον. Ο δὲ οὐ κατέδεξατο, ἀλλὰ καὶ ἀνα-
θέματι καθυπέβαλε τὴν τοιαύτην αὐτῶν αἴρεσιν. Σωφρόνιος δὲ ὁ ἀρχιεπίσκοπος
Ἑρεσοιλύμων ταῦτα μαθὼν συναθροίσας τοὺς ὑπὸ αὐτὸν ἐπισκόπους τὸ τῶν Μονο-
θελητῶν δόγμα ἀνεθεμάτισε καὶ συνοδικὰ Σεργίῳ τῷ Κωνσταντινουπόλεως καὶ
Ἰωάννῃ τῷ Ρώμης ἀπέστειλεν. Ἀκούσας δὲ ταῦτα Ἡράκλειος ἡσχύνθη καὶ κα- 15
ταῦτα μαθὼν τὰ οἰκεῖα οὐκ ἡβούλετο καὶ πάλιν τὸν ὄνειδισμὸν οὐχ ὑπέφερεν. Τότε
ταῦτα μαθὼν τὰ οἰκεῖα οὐκ ἡβούλετο καὶ πάλιν τὸν ὄνειδισμὸν οὐχ ὑπέφερεν. Τότε
δὴ ὡς μέγα τι νομίζων ποιεῖν ἐκτίθεται τὸ λεγόμενον ἴδικτον, περιέχον μήτε
μίαν μήτε δύο διμολογεῖν ἐνεργείας, ὅπερ ἀναγράντες οἱ τὰ Σευήρου φρονοῦντες ἐπὶ
βαλανείων καὶ καπηλείων διέσυρον τὴν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν, λέγοντες: „Πρόφη- 20
μὲν τὰ Νεστορίου φρονοῦντες οἱ Καλχηδόνιοι ἐπιστρέψαντες ἀνένηψαν εἰς τὴν ἀλή-
232 06. θειαν, ἐνώμεντες ἡμῖν | διὰ τῆς μιᾶς ἐνεργείας εἰς τὴν μίαν τοῦ Χριστοῦ φύσιν.
Νῦν δὲ καταγράντες τοῦ καλῶς ἔχοντος ἀπώλεσαν ἀμφότερα μήτε μίαν μήτε δύο
ἐν Χριστῷ διμολογοῦντες φύσεις“. Μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν Σεργίου Πύρρος τὸν
θρόνον Κωνσταντινουπόλεως διεδέξατο, ὅστις τὰ δογματισμέντα ὑπὸ Σεργίου καὶ
Κύρου ἀσεβῶς ἐκράτησεν. Τοῦ δὲ Ἡρακλείου τελευτήσαντος, ὁ νιός αὐτοῦ Κων- 25
σταντῖνος τὰ σκῆπτρα περέλαβεν. Πύρρος δὲ σὺν τῇ Μαρτίνῃ φαρμάκῳ τοῦτον ἀνεῖ-
λε καὶ βασιλεύει Ἡρακλών, ὁ τῆς Μαρτίνης νιός. Η δὲ σύγκλητος καὶ ἡ πόλις
σὺν τῇ Μαρτίνῃ καὶ τῷ ταύτης νίφ τὸν Πύρρον, ὡς ἀσεβῆ ἔξωσαν τῆς πόλεως
καὶ βασιλεύει Κώνστας, ὁ τοῦ Κωνσταντίνου νιός, καὶ χειροτονεῖται Παῦλος ἐπί-
σκοπος Κωνσταντινουπόλεως καὶ αὐτὸς αἱρετικός.

Τούτων οὕτως γιγομένων Μάξιμος ὁ τῷ ὅντι φιλόσοφος, καὶ πράξει καὶ θεω-
ρίᾳ τὰ τῆς φιλοσοφίας κρατύνων δόγματα καὶ τὰ πρῶτα φέρων ἐν ταῖς βασιλείοις
αὐλαῖς (πρῶτος γάρ τῶν τοῖς βασιλικοῖς ὑπηρετούντων γράμμασιν ἦν) καὶ τὸ εὐδό-
κιμον πάντοθινεν ἔχων, πρὸ πάντων δὲ τὸν θεῖον φόβον ἐνστεργισμένος καὶ κατὰ

τὸν ψαλμὸν προορόμενος τὸν Κύριον ἐνώπιον αὐτοῦ διαπαντός¹⁾, ἵδων
ἀπανταχοῦ τὰ τῆς αἱρετικῆς κακοδοξίας ἐφαπλωθέντα σχονία καὶ τὴν πάλαι μόλις
τῷ τε πολλῷ τῶν Πατέρων πόνῳ καὶ τῇ σπουδῇ καταργηθεῖσαν καὶ νεκρωθεῖσαν
τῶν Μονοφυσιτῶν αἱρεσιν πάλιν τῇ τῶν κρατούντων ῥαμψιά καὶ ἀμελείᾳ ἀνανεουμένην
5 καὶ κρατυνομένην καὶ ἐγγράφως ἀνατεθεῖσαν ἐν τῷ νάρθηκι τῆς μεγάλης Κωνσταντί- 233
νουπολιτῶν ἐκκλησίας, λιπών τὰ βασίλεια, πρόσειται τῷ μονήρει βίᾳ ἀποταξάμενος
τῷ κόσμῳ παντὶ καὶ ἐν τῷ τῆς Χρυσοπόλεως μοναστηρίῳ τὰ τῶν μοναχῶν ἀμφι-
έννυνται, ἐν φιλοτεχνίᾳ τῷ τῆς ἀρετῆς ἀπρόσιτον ἡγάμενος καὶ καθηγητής τῶν
ἐκεῖσε γίνεται. Θεωρῶν δὲ τὴν βασιλεύουσαν τῶν πόλεων καὶ τὰ ὑπὸ αὐτὴν μέρη
10 κατανεμόμενα ὑπὲ τῆς δηλωθείσης αἱρέσεως καὶ μαθών, ὅτι μόνη ἡ πρεσβυτέρα
τῶν πόλεων Ρώμη τοῦ τοιούτου μάστιγος αἱρέσεως καθαρεύει, ζήλωφ μείω κινούμε-
νος ταύτην καταλαμβάνει κάκει διατρίβων τὰς θεοσόφους ἐπιστολὰς πανταχοῦ διέ-
πεμπε καὶ μάλιστα τοῖς ἐν Σικελίᾳ ἐπισκόποις τε καὶ μοναχοῖς καὶ λοιποῖς ὡσαύ-
τως ἰερεῦσι τε καὶ λατικοῖς, τοὺς μὲν ἀμφιβόλους ἐπιστηρίζων, τοὺς δὲ στερρόν
15 καὶ πρὸς τὴν εὐσέβειαν εργωμένους πρὸς τὸν δῆμον ἑαυτῷ ζῆλον διερεθίζων.
Οὕτως δὲ ἔχοντος καὶ τὸν τάλαντον αὐτοῦ πολυπλασιάζοντος μετὰ Ἰωάννου τοῦ πάπα
Ρώμης σύνοδον ποιήσαντος τὴν τῶν Μονοθελητῶν αἱρεσιν ἀνέθεμάτισεν.

Ιωάννου δὲ κοιμηθέντος Θεόδωρος χειροτονεῖται ἐπίσκοπος Ρώμης. Ἐπὶ
τούτοις ὁ ὅγιος Μάξιμος τὴν Ἀφρικὴν καταλαβάνει κάκει τοὺς πιστοὺς ἐπιστηρίζει
20 βουλόμενος, συνοψίζεται Πύρρος, ὃστε καὶ διαλεχθῆναι μετ' αὐτοῦ καὶ πεῖσαι
αὐτὸν τῇ καθολικῇ ἐγκλησίᾳ ἐνώμηνται. Ο δὲ πεισθεὶς καὶ ὅμοιογήσας οὕτως ἔχειν
περὶ τῆς ἀμφικήτου καὶ ὄρθης πίστεως πέμπεται παρὰ τοῦ ἀγιωτάτου Μαξίμου
Θεοδόρῳ τῷ πάπα Ρώμης, ὃς λίβελον ὄρθιοδοξίας ἐπιθεωράκως τῷ πάπα | ἐδέχθη τε 233 06.
ὑπὸ αὐτοῦ καὶ τῇ ἐγκλησίᾳ ἐκοινώνησεν. Τῆς Ρώμης δὲ αὖθις ὑπαναγωρήσας καὶ
25 ἐν Ραβέννῃ ἐλθὼν ως κύρων ἐπὶ τὸν ἱδιον ἐπανῆλθεν ἔμετον. Τούτο δὲ μαθών Θεό-
δωρος ὁ πάπας τὸ πλήρωμα τῆς ἐγκλησίας συναθροίσας καὶ τὸν τάφον τοῦ κορυ-
φαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου καταλαβάνει καὶ αἰτήσας τὸ θεῖον ποστήριον ἐκ τοῦ
ζωοποιοῦ τε αἵματος ἐπιστάξας οἰκείᾳ αὐτοῦ τε καὶ τῶν κοινωνούντων αὐτῷ
τὴν καθαρίεσιν ποιεῖται. Παύλου δὲ ἀπομανόντος οἱ τολμηροὶ τὸν Πύρρον αὖθις
30 τὴν Κωνσταντινούπολιν καταλαβόντα τῷ ἀρχιερατικῷ θρόνῳ ἐγκαθίδρισαν καὶ ἡ
μὲν τῶν πόλεων βασιλεύουσα δλη ἀμλίως ἐπὶ πᾶσι πράττοντα πάλιν τὸν Πύρρον
εἶχε κακὸν ἐγκόλπιον.

Η δὲ πρεσβυτέρα καὶ σώφρων Ρώμη Θεοδώρου τελευτήσαντος Μαρτίνον
τὸν ἀγιώτατον ἀρχιερέα δέχεται. Ἐπὶ τούτοις δὲ καταλαβόντος Μαξίμου ἀπὸ Ἀφρι-

κῆς καὶ Μαρτίνον πρὸς ζῆλον ἐξάψαντος, σύνοδος ἑκατὸν πεντήκοντα ἐπισκόπων ἀθροίζεται (καὶ Σέργιον μὲν καὶ Πύρρον, Κορόν τε καὶ Παῦλον μετὰ τῶν δογμάτων ἀνεμεμάτισαν, τὰς δὲ δύο θελήσεις καὶ ἐνεργείας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ τρανῶς ἀνεχήρυξαν) καὶ πρὸς πᾶσαν τὴν ὡφὴν ἡλιώ τὰ τῆς ἀληθείας διαπέμπεται δόγματα. Εἰ δέ τις καὶ τὰ περὶ ταύτης τῆς συνόδου ἀκριβέστερον μαθεῖν βούλοιτο, 5 ἔξεστιν αὐτῷ τὸ περὶ τούτων διαλαμβάνον συνοδικὸν βιβλίον εἰς γειρας λαβεῖν καὶ τὴν τῆς ἀληθείας ἐπιγρῶναι δύναμιν.

234 Μετὰ ταῦτα ὁ μακάριος Μάξιμος ἐν τῇ Ῥώμῃ διατρίψας συνέταξε | μὲν βίβλους κατὰ ταύτης τῆς φιλοροποιοῦ καὶ βλαβερᾶς αἵρεσεως, θεομάχον καὶ πάντη ἀλλοτρίαν Θεοῦ ταύτην ἀποδεικνύων, ἐπιστολὰς δὲ καὶ ὑποτυπώσεις πλήρεις σοφίας 10 θείας καὶ γνώσεως ὑπαρχούσας, καθάπερ ἄλλος Παῦλος ἀπανταχοῦ τῆς γῆς ἐξαπέστελλε τὴν τιμίαν καὶ ὄρμόδοξον πίστιν ἀνακηρύττων καὶ κρατύνων καὶ ἐπιβεβαιῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διδασκαλίας πνευματικάς περὶ ἐναρέτου βίου καὶ ἐγκρατείας, εὐλαβείας τε καὶ φόβου Θεοῦ καὶ συλλήθηδην εἰπεῖν, ἀπερ δεῖ τὸν Χριστιανὸν φυλάττειν, πανταχοῦ θεοσόφως ἐδίδασκε καὶ ἐκήρυττεν, ἔχων εἰς τοῦτο συναγωνιστὰς 15 Ἀναστάτων τὸν πρεσβύτερον καὶ ἔτερον Ἀγαστάτου τὸν ἀποκρισάριον αὐτοῦ, ὄμωνύμους ὅντας τοὺς δύο καὶ ὄμοτρόπους, οἵτινες καὶ συνεκακοπάθησαν ἐν πᾶσι τῷ δίσιφ τούτῳ Μάξιμῳ τῷ διδασκάλῳ τῆς ἀληθείας ἔνεκεν.

Ἐννάτῳ δὲ ἔτει τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας Κώνστας ὁ ἔγγονος Ἡρακλείου μαθὼν τὰ ἐν Ῥώμῃ γεγενημένα καὶ θυμοῦ πλησθεὶς τὸν τε ἀγιώτατον Μαρτίνον 20 καὶ τὸν μέγιστον Μάξιμον ἐν Κωνσταντινούπολει ἀνενεγκῆγαι προσέταξεν. Τούτου δὲ γενομένου, τὸν μὲν μακάριον Μαρτίνον μετὰ πολλὰς βασάνους καὶ ὕβρεις, ἀς εἰς αὐτὸν ἐνεδεῖξαν οἱ μηδ' ὅλως εἰς νοῦν τὸ θεῖον δικαιωτήριον ἔχοντες, ἐπὶ τοῖς τῆς Χερσόνησος παρέπεμψαν κλίμασιν, καθὼς ἡ τὰ κατ' αὐτὸν ιστοροῦσα διαλαμβάνει γραφή· πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους τῶν ἐσπερίων ἐπισκόπων ἐτιμωρήσαντο. 25

234.06. Τὸν δὲ θειότατον Μάξιμον ὅμα τῷ ἐλθεῖν | ἐν Κωνσταντινούπολει μετὰ τῶν σὸν αὐτῷ περὶ δυσμάς ἥλιου ἐλθόντες δύο μανδάτωρες μετὰ δέκα ἐξουσιοτόρων ἐπῆραν αὐτοὺς ἐκ τοῦ πλείου γυμνούς καὶ ἀνυπόδετούς καὶ μερίσαντες αὐτοὺς ἀπ' ἄλληλων, ἐφύλαξαν εἰς διάφορα ἐξούθιτα. Ὁ δὲ κρατῶν τὴν κατ' αὐτῶν ἀπασαν κρίσιν τῷ τηγικαῦτα σακελλαρίῳ αὐτοῦ καὶ τῇ συγκλήτῳ ἐπίτρεψεν. Καὶ μεθ' ἡμέρας τι- 30 νὰς ἀναφέρουσι αὐτοὺς ἐν τῷ παλατίῳ.... Relatio I—XIV (P. G. 90, 109 C—129 C) ¹⁾.

20 γεγονημένα. 19—25 Theoph. 332,1—5.

¹⁾ Βαριαντίεις: л. 234 об. (=112A) вм. Πέτρου — — 'Αφρικῆς: στρατηλάτην δὲ ποτε χρηματίσαντα 'Αφρικῆς (I); л. 235 вм. Σεργία Μαγιδύ — Γεώργιον τὸν Μαγιδάν (но на л. 236 (=113A) стоитъ правильно: Σεργίου); л. 236: μυτίκ παὶ λαρίς (III); л. 236 об.: τῇ δὲ ἐπαύριον (начало VII гл.); л. 237 об.: βέμβας (XI); л. 239: ὑπαρχος (III); пропущено: V гл.; IV гл. до словъ: καὶ στραφεῖς δ σκελλάριος вм. ἐπαρχος (III); пропущено: V гл.; IV гл. до словъ: καὶ στραφεῖς δ σκελλάριος

'Επειδὴ πανταχόθεν αὐτὸν διασείσαντες οὐκ ἡδυνήθησαν ἀπὸ τῆς ὄρμῆς μεταστῆσαι δόξης, συμβούλιον ποιήσαντες οἱ τῆς ἐκκλησίας ἐπεισαν τὸν βασιλέα κατακρῖναι αὐτοὺς εἰς πικρὰν καὶ ἀπάνθρωπον ἐξορίαν, ἀπ' ἀλλήλων διηρημένους, τὸν μὲν ἄγιον γέροντα εἰς Βιζύην τοῦτον τῆς Θράκης, τὸν δὲ μαθητὴν αὐτοῦ εἰς 5 Πέρθεριν, ἐσχατον ὅριον οὗσαν τῆς Ρωμαϊκῆς βασιλείας, πάσης τῆς πρὸς τὸ ζῆν ἀφορμῆς ἐστερημένους, μὴ ἐγγίζοντας θαλάσσην, ἵνα μηδὲ ἐκ τῶν ἐλεημόνων ἔχωσιν ἐπίσκεψιν· καὶ οὕτως ἦσαν γυμνοὶ καὶ ἀτροφοι, μόνην ἔχοντες τήν ἐλπίδα τοῦ Θεοῦ.

Τίς οὖν ἀριθμήσει, ἀγαπητοί, τὴν ἀβύσσον τῆς σοφίας, ἢν ὁ Θεὸς παρέσχε 10 τῷ δούλῳ αὐτοῦ Μάξιμῳ; πᾶσαν γάρ τὴν οἰκουμένην διέδραμον οἱ τίμιοι καὶ ἔνθεοι αὐτοῦ λόγοι, ἄλλου Χρυσοστόμου γένου ήμιν φανέντος. Τίς μὴ ἐκπλαγείη τὸν ἐνάρετον αὐτοῦ ἐξ ἀρχῆς καὶ θεάρεστον βίον, τὸ ἐγκρατές, τὸ ἀγρυπνον, τὸ ἀόργητον, τὸ ἄγνον, τὸ πρᾶόν τε καὶ ταπεινόν, τὸ εὔσπλαγχνον; πάλιν τὸ θεωρητικόν, τὸ τῆς σοφίας καὶ γνώσεως πέλαγος; | Ἐν γὰρ τοσαύταις περιστάσεσιν ὃν καὶ 240 15 ἐν βαθυτάτῃ πολιᾳ κατατήσας (περὶ γὰρ τὰ ἐνεγκόντα ἔτη λέγεται γεγονέναι), οὐκ ὄντας ποτε οὔτε τῇ ἀσκήσει, ἥγουν τῇ πράξει, οὔτε τῇ θεωρίᾳ· ἔχων δὲ τὴν χύσιν τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ποταμὸν δογμάτων ἀνέβλουσεν. Ἡρμήνευσέ τε τῆς Γραφῆς Ηπαλαιᾶς τε καὶ Νέας τὰ δυσνόητα κατὰ ἀναγωγὴν καὶ θείαν ἔννοιαν πρὸς τούτοις δὲ καὶ τῶν ἀγίων καὶ θεοφόρων ἀνδρῶν Διονυσίου τε τοῦ θείου τὰ ἀπαγγάσματα διεσάφησε, τὴν τε τῶν οὐρανίων ταγμάτων διακόσμησιν καὶ εὐταξίαν, τὴν τε τῶν ἐπιγείων, ἥγουν τῆς ιεραρχικῆς τελεταρχίας καὶ θεολογίας, ωσαύτως δὲ καὶ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου τὰ δυσληπτότερα τοῖς μὴ δυναμένοις νοῆσαι αὐτὸς θεωρητικῶς πᾶσιν ἐτράγωσεν. Μετὰ τούτων δὲ καὶ αὐτὸς συνέταξε τῆς θείας λειτουργίας τὴν εὔκοσμον παράδοσιν, ἐκάστου μυστηρίου ποιήσας τὴν φανέρωσιν· καὶ τίς η ἐκάστη ἀκολουθία, γη τε εἰσόδος τῶν ιερέων καὶ η καθέδρα, καὶ τῆς εἰρήνης παράδοσις, τῆς τε ψαλμοφδίας καὶ τῆς ἀναγνώσεως τῶν θείων λογίων, τοῦ ἀσπασμοῦ, τῆς κλείσεως τῶν θυρῶν καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν πᾶσαν τὴν ἀκολουθίαν τῆς θείας λειτουργίας σοφῶς τε καὶ ἐνθέως ὑπηγόρευσε καὶ ἐκάστου τὸ μυστήριον ἀπεκάλυψεν. Συνέταξε δὲ καὶ τοὺς ἀσκητικοὺς καὶ ἡμικούς αὐτοῦ λόγους τῶν κεφαλαίων | τὰς ἐκατοντάδας, 240 06. 30 τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ διάταξιν πρὸς τοὺς ἀσκοῦντας ἐμφαίνων· καὶ τῶν ἐπιστολῶν

28 σαφῶς.

λέγει τοῖς ἀνθρώποις ἐξαργυρω; VIII, IX гл.; X до словъ: καὶ λοιπὸν ἄλλων πολλῶν λαληθέντων; въ XI гл. опущено: ἄλλα συμβούλεύσατε ποιῆσαι — — η πρόληψις αὐτοῦ; въ XIII гл. посль словъ: καὶ δύνασαι ἔφη τοῦτο δεῖξαι поставлено восклициане κληριка относительно Пирра; въ XIV гл. опущена вторая часть главы, начиная со словъ: έν δὲ τῷ κινεῖσθαι, такъ что включенный въ βίος отрывок Relatio кончается словами: οὐδεὶς οὐδὲν τῶν πατριαρχῶν ἐφιέτεσθο; XV глава Relatio въ редакции Bios' а воспроизведена нами выше (стр. 51—8) въ текстѣ: 'Επειδὴ — — Θεοῦ.

τὰς δογματικάς τε καὶ διδασκαλικάς διαχορεύσεις καὶ ἔτερα πλεῖστα, πάντα σοφίας μεσιά, πάντα θείας χάριτος πεπληγμένα τοῖς συνιοῦσι.

Μετὰ οὖν ἡμέρας τινὰς ἐδήλωσεν αὐτῷ ὁ λεγόμενος πατριάρχης Πέτρος, καθὼς αὐτὸς ὁ μακάριος πρὸς Ἀναστάσιον τὸν ἑαυτοῦ μαθητὴν γράφων λέγει¹⁾.— „Ποίας ἐκκλησίας εἰς Βυζαντίου, Τρόμης, Ἀντιοχείας, Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱεροσολύμων; Ἰδοὺ 5 γάρ αἱ πᾶσαι μετὰ τῶν ὑπ’ αὐτὰς ἐπαρχιῶν ἥνωθησαν. Εἴ καὶ τοίνυν εἰ τῆς καθολικῆς, φησὶν, ἐκκλησίας, ἑνάθητι, μὴ πως ἔνηνη ὅδὲν τῷ βίφ καινοτομῶν πάμπτης, ὅπερ οὐ προσδοκᾷς“. Ὁ δὲ μακάριος ἀξίως τῆς ἑαυτοῦ συγέσεως καὶ εὐσεβείας πρὸς τοὺς σταλέντας ἀπεκρίθη εἰπών· „Καθολικὴν ἐκκλησίαν τὴν ὄρθηγην καὶ σωτήριον εἰς αὐτὸν πίτεως ὅμοιογίαν Πέτρον μακαρίσας ἐφ’ οἵς αὐτὸν 10 ὀψιολόγησεν ὁ τῶν ὅλων εἶναι Θεὸς ἀπεφήνατο. Πλὴν μάθω τὴν ἀπολογίαν, ἐφ’ ἡ πατῶν ἐκκλησιῶν γέγονεν ἡ ἑνωσις, καὶ τούτῳ γενομένῳ καλῶς οὐκ ἀλλοτριοῦμαι“. Οἱ δὲ πρὸς τὸν ὄσιον εἶπον· „Κἀν οὐκ ἔχομεν περὶ τούτου κέλευσιν, λέγομεν ὅμοιος διὰ τὸ γενέθλαι σε παντελῶς ὀπροφάσιτον. Δύο λέγομεν ἐνεργείας διὰ τὴν διαφορὰν καὶ μίαν διὰ τὴν ἑνωσιν“. Ὁ ἄγιος λέγει· „Τὰς δύο διὰ τὴν 15 ἑνωσιν μίαν φατὲ γενομένης ἡ παρὰ τούτης ἐτέραν.“— „Οὐ“, φασὶν,— ἀλλὰ τὰς δύο—μίαν | διὰ τὴν ἑνωσιν“.— „Ἀπηλλάγημεν πραγμάτων, ἔφη ὁ ἄγιος, ἑαυτοῖς 241 ἀνυπόστατον πίστιν καὶ Θεὸν ἀνύπαρκτον πλάσαντες. Εἰ γάρ εἰ; μίαν συγχέομεν ἀνυπόστατον τὸν θεόν την ἑνωσιν καὶ πάλιν εἰς δύο διαιροῦμεν διὰ τὴν διαφοράν, οὕτως μονὰς ἔσται λοιπόν, οὕτως δυάς ἑνεργειῶν, ὑπ’ ἀλλήλων ἀναιρούμενων ἀεὶ καὶ ποιου· 20 σῶν ἀνενεργητον τὸν φροντιστήραν καὶ παντελῶς ἀνύπαρκτον. Τὸ γάρ μηδὲ μίαν ἔχον ἐκ φύσεως ἀναφαίρετον καὶ μηδενὶ λόγῳ τροπῆς ἀλλοιούμενην καὶ μετατίττουσαν κίνησιν πάσης οὐσίας ἐστέρηται κατὰ τοὺς Πατέρας, οὐκ ἔχον ἐνέργειαν οὐσιωδῶς αὐτὸν χαρακτηρίζουσαν. Τοῦτο τοίνυν λέγειν οὐ δύναμαι, οὐδὲ ἐδίδαχθην ἐκ τῶν ἀγίων Πατέρων ὄμοιογεῖν. Τὸ δοκοῦν ὑμῖν, ἔξουσιασταῖς οὖσιν, 25 ποιήσατε. Ἐκεῖνοι εἶπον· „Οὐκοῦν ἄκουσον· ἔδοξε τῷ δεσπότῃ καὶ τῷ πατριάρχῃ διὰ πρεπέντου τοῦ πάπα Τρόμης ἀναθεματισθῆναι σε καὶ τὸν ὄριζόμενον αὐτοῖς ἀπενέγκασθαι θάνατον“. Ὁ δοσιος ἔφη· Τὸ τῷ Θεῷ πρὸ παντὸς αἰῶνος ὄρισθεν ἐπ’ ἔμοι δέξιοτο πέρας, φέρον αὐτῷ δόξαν πρὸ παντὸς ἐγνωσμένην αἰῶνος“.— Ταῦτα τοῦ μακαρίου καλῶς καὶ πρεπόντως ἀπολογησαμένου ἀπῆλθον ἐκεῖνοι ἀπρακτοί καὶ 30 πάντα τῷ τούτους ὀποστείλαντι ἀπήγγειλαν.

Μετὰ δέ τινας χρόνους ἔδοξε πάλιν τοῖς κρατοῦσι πεῖραν λαβεῖν τοῦ ἀγίου καὶ δὴ πέμπουσι πρὸς αὐτὸν ἐν ἡ παρεφυλάττετο ἔξορίᾳ ἐν Βιζύη Θεοδόσιον 241 06. ἐπίσκοπον | Κεσαρεία, τῆς Βιθυνῶν ἐπαρχίας, Παῦλον τε καὶ Θεοδόσιον τοὺς ὑπά-

27 praeceptum? 3—29 PG. 90, 132.

¹⁾ Ср. письмо пр. Макеима къ Анастасию, PG. 90, 132.

τους. Οἱ καὶ ἀνελθόντες πρὸς τὸν μακαριον Μάξιμον ἐν ᾧ τόπῳ ἀποκέκλειστο ἐκάθισαν· ἐπέτρεψαν καὶ αὐτὸν καθίσαι, συνδόντος αὐτοῖς καὶ τοῦ ἐπισκόπου Βιζύης. Καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν Θεοδόσιος ὁ ἐπίσκοπος...—Tomus alter, II—XXXI, PG. 90, 137A—169B¹⁾.

5 Ἐπειδὴ πανταχόθεν αὐτὸν διασείσαντες τῆς ὥρης πίστεως μεταστῆσαι οὐκ ἰσχυσαν καὶ τὸν ὄντεισμὸν οὐκ ἔφερον οἱ κρατοῦντες, ὀλίγου παρελθόντος καιροῦ πάλιν ἐν Κωνσταντινούπόλει τὸν τε ἄγιον γέροντα καὶ τὸν δύο αὐτοῦ μαθητὰς ἦγαγον καὶ μετὰ πολλὴν πεῖραν καὶ βασάνους ἀνηκέστους ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς τὴν κατ’ αὐτὸν πρᾶξιν, τί δεῖ παχθεῖν αὐτοὺς παριτῶσαν καὶ μετὰ τὸ ἀναθεματίσαι 10 καὶ ἀνασκάψαι αὐτοὺς παρέδωκε τοῖς ἄρχοντιν, εἰπὼν οὕτως· Ὡ Μάξιμε, σὺ μὲν τὸ φαῖν τῆς πανδήμου τῶν ἀναθημάτων ἐνδυσάμενος περιβόλαιον ἀπαλάσσου τῆς καγονικῆς ἀκροάσεως, πρὸς ἣν ἡρετίσω στάσιν γεένης ἀποφερόμενος, τῆς συνούσης ἥμιν εὐκλεοῦς καὶ πάντας διαιτησάσης τιμίας καὶ ιερᾶς συγκλήτου, παραχρῆμα τὴν μεθ’ ἡμᾶς παραληφθομένης κρίσιν καὶ τὰ τοῖς πολιτικοῖς νόμοις καὶ ἐπὶ τοῖς δια- 15 πραξιμένης, ώς ἂν αὐτοὶ δοκιμάσαιεν | τῶν τηλικούτων βλασφημιῶν ἔνεκα καὶ τοῦ- 250 ρωνιδῶν. Παραλαβόντες δὲ αὐτοὺς οἱ δικασταὶ ψῆφον κατ’ αὐτῶν τοιαύτην ἐξήγεγκαν· „Τῆς παρούσης συνόδου, συνεργείᾳ τοῦ παντοδυνάμου Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἥμῶν κανονικῶς ψηφισαμένης τὰ δέοντα καθ’ ἥμῶν, Μάξιμε, Ἀναστάσιε, ἐπεὶ προσῆκον ὑπῆρχε πρὸς τὰ παρ’ ὑμῶν δυσεβῖς λεχθέντα τε καὶ πραχθέντα 20 ταῖς αὐστηροτέραις τῶν νόμων καθυποβληθῆναι ποιιαῖς· εἰ καὶ ἄξια τῶν τοιούτων ὑμῶν πληημελημάτων καὶ βλασφημιῶν οὐχ ὑπέστητε, τῷ δικαίῳ ὑμᾶς περὶ τῆς μείζονος καταλιπόντες Κριτῆ, ἐν τῷ παρόντι βίφ καὶ ἐν τούτῳ τῶν νόμων ἀκρίβειαν ποιοῦντες, κερδανέντων ὑμῶν τὸ ζῆν, κελεύομεν τὸν παρόντα ἥμιν πανεύφημον ὑπαρχον αὐτίκα παραλαμβάνοντας ὑμᾶς ἐν τῷ κατ’ αὐτὸν πολιταρχικῷ 25 πραιτορίῳ, νεύροις τὰ μετάφρενα τύποντα, Ἀγνοτάσιον καὶ Ἀναστάσιον· εἰθ’ οὕτως τὰς γλώσσας ἀμφιτέρων ἀποτεμεῖν ἔνδοθεν· εἰτα δὲ καὶ τὰς διακονησάσας τῷ βλασφήμῳ ὑμῶν λογισμῷ σκαιοτάτας δεξιάς σιδήρῳ διατεμεῖν· περιαχθήσασθαι ἀμα τῇ στερήσει τῶν αὐτῶν βθελυκτῶν μελῶν τὰ δύο καὶ δέκα τμῆματα ταύτης τῆς κυ-

12 ἡρετίσω. 14 παραληφθομένους. 14—15 διαπριξαμένους.

¹⁾ Βακινθίπιε βαριάντι: βὲ XXIII—καρίσιν; XXIV: Ῥγίφ; XXVI: ἡπιωτέρχ βι. στογνοτέρχ; XXVII: κικήσαντος βι. στρατηγήσαντος; XXIX: ἀναγγεῖλαι τῷ βασιλεῖ βι. τῇ παραμονῇ κτλ.; XXXI: κτὲ ἔλαβον αὐτὸν ἐν τῷ φοσσάτῳ πριβαλεπο: ἵνα ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀποκτανθῆ; ὁ στρατιώτης (π. 248 οβ.) βι. ὁ στρατηγός, ἦγουν ὁ τοποτηρητής; κινούμενοι (249 οβ.) βι. νικώμενοι; ἐν τῷ προτέρῳ φρουρῷ βι. βι. ἐν Περθέροις — φρουρῷ; οπυγεπε: V γλ. eo слово: ως ὄμοιοῦς τῷ Λάγῳ; VI—VIII; XII eo слово: Θεοδόσιος: Οὐκ ἔρθωται ἡ σύνδος; XIII—XVI; XVII do слово: Θεοδόσιος: ‘Ο Θεὸς οὗτος οὐ καταγινώσκω σου (ἐν οὐδενὶ), ἀλλ’ οὕτε ἄλλος τις; XIX eo слово: στραφεῖς Θεοδόσιος ὁ ἐπίσκοπος; XX—XXII; βὲ XXIII οὕτε τὰ μὲν στιγάρια — — ἀφεῖλαντο; βὲ XXX οὕτε: Ἡσαν δὲ καὶ οἱ πατρίκιοι — — ως ἐχωνεύθη Μαρτῖνος; XXXII. Глава XXXIII βὲ редакции автора приводится въ текстѣ (стр. 78—86).

μίας περιγοστής ασθμαί τῶν πόλεων, ἀειφυγίᾳ τε καὶ φυλακῇ πρὸς ἐπὶ τούτοις διηγεκεῖ παραδοῦναι ὑμᾶς ἐν τῷ τῆς Λαζικῆς τόπῳ· καὶ εἰς τὸν ἅπαντα τῆς ὑμῶν ζωῆς χρόνον τὰ οἰκεῖα οἰμώζειν βλάσφημα σφάλματα, τῆς ἐπινοιησίσης καθ' ὑμῶν ἀρᾶς πεμπτραπείσης τῇ ὑμῶν κεφαλῇ”.—Ἐπὶ τούτοις παραλαβὼν αὐτὸὺς ἔπαρχος καὶ 250 000. κολάσις | ἀπέτεμε τάς τε γλώσσας καὶ τὰς τιμίας χειρας αὐτῶν, περιαγαγών τε πᾶ- σαν τὴν πόλιν κατὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ τυράννου ἔξωρισεν ἐν τῇ Λαζικῇ τούτους τοὺς ἀληγθεῖς ὄμολογγτάς καὶ μάρτυρας τοῦ Χριστοῦ.

Τούτων οὕτως γενουμένων Ἀγάθων μὲν μετὰ τὴν ἔξορίαν τοῦ ἐν ἀγίοις Μαρ-
τίνου τὴν ἀργυρεπατικὴν ἀξίαν λαμβάνει ἐν Τρόμῳ, ὅστις ζήλω Θεοῦ κινηθεὶς σύ-
νοδον ἴσεραν καὶ αὐτὸς συναθροίσκει τὴν τῶν Μονομελητῶν αἵρεσιν ἀπεκήρυξε, τὰς 10
δύο θελήσεις καὶ ἐνεργείες τρανώσας.

· Η δὲ θεῖα καὶ δικαιοτάτη καὶ τίμωρος δίκη τὸν τὰ τοσαῦτα θεινὰ πρᾶξαντα
ρασιλέα ἐν Συρακούσῃ τῆς Σικελίας παρέπεμψεν ἔκεισε δοῦναι δίκην ἀξίαν ὥν
ἔπραξεν. Αἰτία δὲ ἦν αὐτη. Μετὰ τὴν ἀνάρισειν Θεοδοσίου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ
ἐμισθήη ὑπὸ τῶν ἐν Πυζαντίῳ θεοφόροις τὸ καὶ Μαρτῖνον τὸν ἀγιώτατον πάπκαν · Ρώμης 15
μετὰ πολλὰς θλίψεις ἐν τοῖς αλίμασι Χερσῶνος ἐξορίσαντι καὶ τοῦτον αὐτὸν τὸν
πάνγασφον καὶ πιστότατον Μάξιμον μετὰ τῶν αὐτοῦ ραβιητῶν ἐχειροκόπησε καὶ
ἐγλωσσοτύπησε διὰ τὸ μὴ πείθεσθαι τῇ αἵρεσι αὐτοῦ. Διὰ τοιαῦτα μισηθεῖς σφόδρα
ὑπὸ πάγτων ἐδειλίασε καὶ ἤθουλήθη μετενεγκείν τὴν βασιλείαν ἐν Τρόμη, γνωσθεῖς
δὲ ὑπὸ τῆς συγκλήτου τὴν μὲν γυναικαν αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα ἐκωλύθη ἄραι. Αὐτὸς 20
δὲ ἐν Σικελίᾳ ἐλθὼν ἐποίησεν ἔτη ἔξι· οὐ γὰρ ἐιέχοντο αἰτὸν οἱ Τρωμαῖοι ώς
αἰρετικόν. Τοίνυν ἐν τούτοις ὥν εἰσελθὼν ἐν τῷ βαλανείῳ τῷ λεγομένῳ τῆς Δάφνης
συνεισῆλθεν αὐτῷ τις οὖς Τρωίλου, ὀνόματι · Ανδρέας ὑπηρετῶν αὐτῷ. ώς δὲ
251 25
ἡρέστο ταλαιπῷ συγκασθεὶ λαβὼν · Ανδρέας τὸ καθίον κατάγει | κατὰ τῆς κορυφῆς
αὐτοῦ καὶ εὐθέως ἐξέψυξεν. ώς δὲ ἐγρόνισεν ἐν τῷ βαλανείῳ εἰσπιθῶσιν οἱ ἔξι 25
καὶ εὐρίσκουσιν αὐτὸν τεθνηκότα. Καὶ τοῦτον θάψαντες Μιζήζωνά τινα · Αρμένιον,
βιασάμενοι τοῦτον, βασιλέα πεποιήκασιν ἦν γε οὗτος λίαν εὐπρεπῆς καὶ ὀριστά-
τος. Ακούσας δὲ Κωνσταντῖνος τὴν τοῦ πατρὸς ἀποβίωσιν μετὰ πλείστης ναυστο-
λίας τὴν Σικελίαν κατέσθε καὶ χειρωσάμενος Μιζήζωνα ἀναιρεῖ τοῦτον μετὰ τῶν
φονέων τοῦ ιδίου πατρὸς καὶ καταστήσας τὰ ἐσπέρια ἐπὶ Κωνσταντιούπολιν ἐπα- 30
φονέων τοῦ ιδίου πατρὸς καὶ καταστήσας τὰ ἐσπέρια ἐπὶ Κωνσταντιούπολιν ἐπα-
φονέων, καὶ βιασιεύει μετὰ Τιβερίου καὶ Ἡρακλείου τῶν ιδίων ἀδελφῶν καὶ σύ-
νέστρεψεν, καὶ βιασιεύει μετὰ Τιβερίου καὶ Ἡρακλείου τῶν ιδίων ἀδελφῶν καὶ σύ-
νοδον οἰκουμενικὴν συναθροίσκει τὰς δύο θελήσεις καὶ ἐνεργείας ἀνακηρύττει καὶ
τοὺς παρά ταῦτα φρονοῦντας ἢ λέγοντας ἀναθέματι καθιυπέβαλεν. Άλλὰ ταῦτα μὲν
ὅστεον.

¹ περινοστήθαι. 16 ολόματιν. 7 (на 7 стр.)—6 ср. Tomus alter, XXXIII. 8—11 Theoph. 332₅—8. 14—33 Theoph. 351₁₅—351₉ (an. 6160). 360₁—5 (an. 6171).

Τότε δὲ ὁ μέγας μάρτυς καὶ ὄμολογγετής Μάξιμος ἐν τῇ ἔξορίᾳ ἀπενέθη,
καθὼς Ἀγαστάσιος ὁ πρεσβύτερος καὶ ἀποκρισάριος τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης γρά-
ψει πρὸς Θεοδόσιον ἐν τῇ ἀγίᾳ πόλει διάγοντα.

II. Ἡνίκα¹⁾ κατέλαβον τὴν τῶν φιλοχρίστων Δαᾶῶν χώραν, εὐθέως διεῖλον
5 αὐτοὺς; ἀπ' ἀλλήλων, αὐτὸν τε τὸν μακάριον Μάξιμον καὶ τοῦτον τὸν ταῦτα γρά-
φοντα²⁾ καὶ τὸν ὄμώνυμον αὐτοῦ, (τοῦτο δὲ ἐποίησαν κατ' ἐπιτροπὴν τοῦ τηνι-
καῦτα τὸ ἄρχειν λαχόντος αὐτόθι) διαρπάσαντες καὶ πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῖς,
ώς ψηδὲ τὸ τυχὸν καταλιπεῖν ὅσα δηλαδὴ πρὸς τὰς ἀναγκαῖας χρείας παρὰ τῶν
φιλοχρίστων ἔκεκτηντο. Καὶ τὸν μὲν θεῖον ἔκεινον ἄδρα φημι τὸν ὅμιον Μάξιμον μῆτε
10 εἰς ὑποδύνιον, μῆτε εἰς φορεῖον καθεσθῆναι δυνάμενον διὰ τὸ ἐν ἀὐτῷ | καταχεῖ- 251 οδ.
σιθαί, πλέξατες ἀπὸ βεργίων ὕσπερ χαλάδριον καὶ ἐν τούτῳ θέντες αὐτὸν, βαστά-
σαντες ἀπήγαγον καὶ ἐνέκλεισαν εἰς κάστρον λεγόμενον Συγγαρίν, πλησίον διακεί-
μενον τοῦ ἔθνους τῶν λεγομένων Ἀλανῶν· τὸν δὲ κοριν ἀρρένων Ἀναστάσιον καὶ
τοῦτον αὐτὸν τὸν ταῦτα γράφοντα ἐφ' ἵππων καθίσαντες ἀπήγαγον καὶ ἐνέκλεισαν
15 (ἔκεινον μὲν) εἰς κάστρον λεγόμενον Σκοτόριν, πλησίον τῆς Ἀβασγίας· τοῦτον δὲ εἰς
ἔτερον κάστρον Βουκόλους ὄνομα ἐν τοῖς ὄρεος τῶν εἰρημένων Ἀλανῶν.

III. Είτε μετ' ὅλης της ἡμέρας λαζόντες αὐτὸν καὶ τὸν μακάριον Ἀναστάσιον
ἐκ τῶν εἰρημένων κάστρων, ἐκεῖνον μὲν παρέπεμψαν εἰς κάστρον τῆς λεγομένης
Σουανίδος, ἥδη λαιπὸν ἡμιμανῆ ὄντα ἐκ τοῦ πλήθους τῶν βασάνων καὶ τῶν αἰκι-
20 μῶν, ὃν ἐν τῷ Ρυζαντίῳ ὑπέμεινεν, οὐδὲ μήγα ἀλλὰ καὶ τῶν ἀναγκαίων καὶ περι-
στάσεων τῶν αὐτοῖς ἐπενηγημένων αὐτοῖς, ὅτιεν ἐν μέσῳ τῆς ὁδοῦ, ὡς τινες φα-
σίν, παρέδωκε τῷ Θεῷ τὴν μακαρίαν αὐτοῦ ψυχήν· τεκμαίρομεν τούτουν³), ὅτι
εἴτε περὶ τὴν δευτέραν εἰκάδα εἴτε περὶ τὴν τετάρτην τ.οῦ Ἰουλίου μηνὸς ἐν Κυρίῳ
κεκοίμηται· ὁ μακάριος Ἀναστάσιος. Ἡνέχθη μὲν γάρ τῇ ὁκτωκαιδεκάτῃ τοῦ αὐτοῦ
25 Ἰουλίου μηνὸς ἀμφότεροι εἰς τὸ λεγόμενον Μουκορίσιν· καὶ ἐκεῖνος ὁ μακάριος
ἥδη, ὡς ἔφην, ἡμιμανῆς ὑπῆρχεν ἔκτοτε δὲ οὐδέποτε αὐτὸν ἐθεασάμην, διὰ τὸ
εὐθέως ἐκεῖνον μὲν παραπεμφθῆναι εἰς κάστρον τῆς Σουανίας· ἐμὲ δὲ εἰς κάστρον
τῆς λεγομένης Ηλακηρίας, πλησίον Ἀβασγίας.

IV. Ο δὲ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς ὁ ἄγιος Μάξιμος, ὡς φασίν, ἐμφρούριος γε-
30 νόμευος ἐν ῾Απηγνέγθη κάστρῳ θείας ἥξιώθη ὀπτκσίας παρὰ Θεοῦ γενο μένη

¹ ἀπενεγγέθεις. 8 καταλιπεῖ. 12 ἐνέκλεισον. 12 σχισμάριν. 15 illum quidem. 15 me autem. 18 παρέπεμψεν.

¹⁾ Отсюда начинаются въ передачѣ автора выдержки изъ письма Анастасія апокрипія, сохранившагося до нась въ древнє-латинскомъ переводѣ: PG, 90.173A—178A. Дѣленія па главы взяты изъ этого письма.

²⁾ Т. е. Анастасія апокрисiapія.

³⁾ Отсюда начинается уже прямая передача письма Анастасія апокрифіарія.

252 αὐτῷ, καὶ προσκαλεσάμενός τινας τῶν ὄντων | ἐκεῖσε ἔφη αὐτοῖς, ὅτι τῇ τρισκατενάκτῃ Αὐγούστου μηνὸς τῆς ἐνεστώσης πέμπτης ἐπινεμήσεως ἡμέρᾳ ἐβδόμῃ προσλαμβάνεται με δὲ Κύριος. "Ο καὶ γέγονε. Τῇ οὖν τρισκατενάκτῃ τοῦ Αὐγούστου μηνὸς ἡμέρᾳ ἐβδόμῃ κατὰ τὴν αὐτοῦ πρόρρησιν εὐδοκίᾳ Θεοῦ μικρὸν νοσήσας εἰς χειρας Θεοῦ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ παρέδωκεν, χαίρων καὶ ἀγαλλιώμενος, καὶ ἐτάφη ἐν 5 μοναστηρίῳ λεγομένῳ τοῦ ἀγίου Ἀρσενίου.

V. Παραπτὰ δὲ τῷ ταφῆναι τὸ ιερὸν καὶ πολύαθλον αὐτοῦ σῶμα, τρεῖς φανοὶ ἐφάνησαν ἐν τῷ τάφῳ αὐτοῦ ἄνωθεν καταυγάζοντες, ὥσπερ πυρσοὶ ἀειφανεῖς. Οἱ καὶ μέχρι τοῦ νῦν παρὰ πάντων ὄρῶνται φαίνοντες ἀδιαλείπτως καὶ εἰς μέγιστον θαύμα ἐνάγοντες τούς τε βλέποντας καὶ ἀκούοντας περὶ τοῦ τοιούτου καὶ 10 ἔξαισίου θεάματος, εἰς δέξαν Πατρὸς, Γιοῦ, καὶ ἀγίου Πνεύματος, τῆς μιᾶς καὶ ἀδιαιρέτου θεότητος, ἣ πρέπει πᾶσι δίκαιοι, νῦν καὶ ἀεί...

II.

Ιστορία σύντομος τὰ κατὰ τὸν μακάριον Μαρτίνον γεγονότα πάπαν Τρόμης καὶ τὸν δσιον Μάξιμον καὶ τὸν σὺν αὐτῷ¹⁾.

'Ἐν ἔτει ἔξακισχιλιοστῷ ἐκατοστῷ ἵκτωκατενάκτῳ²⁾ ἦ καὶ μικρὸν τι πλέον 15 τῆς τοῦ κόσμου κτίσεως τοῦ Ἡρακλείου κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ βασιλεύοντος—γέγραπται γάρ ἐν τῷ Ἰώβ· δώσω βασιλέα ὑποκριτὴν ἀπὸ δυσκολίας λαοῦ³⁾—καὶ Σεργίου κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τὸν θρόνον τὸν ιερατικὸν Κωνσταντινουπόλεως ἐπιζάνοντος, ἕλαβεν χώραν αἵρεσις εἰσαχθῆναι τῶν Μονομελητῶν, ἣτις καὶ παρεξετάνθη ὡσεὶ χρόνους ἐγγὺς ἐξήκοντα. Κατὰ διαδοχὰς γάρ ἀτε γάγγραιν 20 νομὴν λαβόντες οἱ αὐτοῦ ἀπόγονοι ἐκράτησαν τῆς βασιλείας, ἕξ ὧν ἔφη βασιλεύεις τις ἔγγονος αὐτοῦ ὄνόματι Κωνσταντίνος,—οἱ δὲ Κώνστανταν φασὶν λέγεσθαι, ὃν καὶ Ηωγωνάτον τινὲς προσγέρευσκιν, ὡς βατεῖταιν ἔχοντας ὑπήγην,—ταῦτης τῆς αἰρέσεως καὶ αὐτὸς ἔνθους γενόμενος, τύπον ποιήσας βλασφημίας μεστόν, ἀνεστήλωσεν ἐν τῷ 25 ἐνθεμεν νάρθηκι τῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, ἐπι- 143 06. βεβαιῶν | τὴν βλάσφημον αἴρεσιν τῶν Μονομελητῶν, ἀλλὰ δίκην ἔδωκεν ἔνδικον.

'Απάρας γάρ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως, βουλόμενος ἐπὶ Τρόμην ἀπελθεῖν κατήντησεν ἔως Σικελίας καὶ αὐτόθι λαυτροῖς σχοινάζων ὑπὸ τοῦ ὑπηρέτου καιρίαν λαβὼν

12 πᾶς. 14 τῶν σὺν. 16 κτίσεως. 22 κώνστων. 23 πωγονάτον. 25 νάρθικι.

1) Πο cod. Vaticanus gr. 1671, X в., л. 143—152 об.

2) 610 г. по Р.Х. (6118 по константиноп. эрѣ), годъ вступленія на престолъ имп. Ираклія.

3) Ср. Іов, 34³⁰.

ἀνηρέθη. Καὶ ταῦτα μὲν ὅστερον, ἐπὶ δὲ τὸν σκοπὸν ἀνίωμεν. Μαρτίνος οὖν ὁ ἐν δοίᾳ τῇ μνήμῃ γεγονὼς πρόδεθρος τῆς πρεσβυτέρας Τρόμης, συνόντων αὐτῷ καὶ τοῦ ἐν εὐλαβεῖ τῇ μνήμῃ Μαξίμου καὶ Ἀναστασίου τοῦ αὐτοῦ μαθητοῦ, σύγοδον ποιήσας ἐν Τρόμη ιερῶν καὶ ὀρθοδόξων ἀνδρῶν, ἀνεθεμάτισε τὸν προσιρημένον 5 ἀσεβῆ τύπον. Οὐχ ὑπέμεινεν οὖν Κωνσταντίνος τούτων γεγονότων, ἀλλὰ πρώτη μὲν τὸν δοιον Μάξιμον μετὰ καὶ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ κατέκλεισεν ἐν φρουρᾷ καὶ μετὰ πολλὰς ἀνακρίσεις ὥρῶν αὐτοὺς τῇ ὀρθοδοξίᾳ ἐμμένοντας ἔξορίστους γεγονέναι προσέταξεν ἐν τῇ Θράκῃ ἐν πόλεσι Βιζύη καὶ Περιθέρη. Αὗθις δὲ ὡς δράκων ὁ αὐτὸς Κώνσταντος πρὸς ἑαυτὸν ἐπισύρει· οἱ δὲ ἀνακρινόμενοι πλέον μᾶλλον ἡλεγ- 10 ξιν αὐτόν τε καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ. Μαγία οὖν χρισάμενος τούτων ἐκτέμνει τὰς χειρας καὶ τὰς γιώσσας καὶ παραπέμπει αὐτοὺς ἐν Λαζικῇ εἰς ἔξορίαν. Ἐγόμενος δὲ τῆς κακίας, γράψει τῷ ἐξάρχῳ Ραβέννης καὶ αὐτὸς ἀποστέλλει στρατόπεδον ἐν Τρόμη καὶ | χειροῦται τὸν ἀσίδ μον Μαρτίνον καὶ ἀγει αὐτὸν ἐν Κωνσταντίνοις- 144 πόλει καὶ κατάκλειστον τούτον ποιησάμενος καὶ πολλὰς θλίψεις αὐτῷ ἐπενεγκών, 15 κατακρίγει αὐτὸν ἐν Χερσῶνι παραπεμφθῆναι, ὡς Θεόδωρός τις μαθητεύσας τῇ θείᾳ ὄμηγύρει ταῦτη συγγραφὴν ἐποιήσατο ἔχουσκην οὔτως¹⁾.

I. Χρή τοὺς ἐντευξομένους τοῖσις τῆς προκειμένης ιερᾶς τοῦ ιεροῦ²⁾ ἐπιστολῆς, Θεῷ πειθομένους τῷ ἐτάξαντι καρδίας καὶ νεφρούς³⁾ ἀσφαλῶς πιστεῦσαι ὅ τι ἐν αὐτῇ ὡς ἐπὶ μάρτυρι τῷ Κυρίῳ τῆς ἀληθείας ἐξ αὐτῆς ἰδιογράφου 20 αὐτοῦ, μᾶλλον δὲ τ' ἀληθεύστερον εἰπεῖν διὰ τὸ τοῦ θαύματος παράδοξον διακτύλῳ Θεοῦ γραφείσης ἐπιστολῆς, ἦγουν τοῦ ἀγίου πιτρὸς ἡμῶν καὶ διδασκάλου κυρίου ἀββᾶ⁴⁾ Ἀναστασίου, τινὲς πρεσβυτέρους καὶ ἀποκριταρίους τῆς πρεσβυτέρας καὶ μεγαλονύμου πόλεως Τρόμης, πολυόλιθου τε καὶ μεγάλου νέου ὄντως ὄμολογητοῦ καὶ μάρτυρος τῆς ἀληθείας, μετεγράψη γραφείσης παρ' αὐτοῦ (μετὰ τὸ παθεῖν οὐτὸν, ὡς 25 εὑρηκε⁴⁾), ἐν Βυζαντίῳ ἀμα τῷ συμμάρτυρι Χριστοῦ τοῦ ἀληθητοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Μαξίμῳ, τινέστιν⁵⁾) ἐνδομένη ἀποτυηθῆναι τὰς τιμίας αὐτῶν ιεράς τε καὶ θεο- κινήτους ἀληθῶς γλώσσας τε καὶ χειρας, συγαικισμοῖς καὶ βασάνοις πικροτάταις,

3 εὐλαβεία. 4 ἀνεθεμάτησεν. 9 κώνσταντος. 12 στρατόπαιον. 18 πειθομένοις, parenti. 19 quia. 24 scripta.

1) Отсюда начинается текстъ *Nyropmesticum* а Θεοδοσія Гангрскаго, изданныаго въ древнє-латинскомъ переводе у Комбефи, resp. Migne, P.G. 90, 193C—202C. Дѣление на главы взято изъ этого документа (отсюда и латинскіе варианты).

2) Анастасія апокрисіарія.

3) Πс. 7¹⁰.

4) Epist. Anast. apocr. XIII, PG. 90, 177C ср. III, 173D (см. выше, стр. 9₂₀).

5) Это поясненіе Θεοδοσія сходно съ рассказомъ Tomus alter XXXIII, PG. 90, 169C—172B (см. выше, стр. 7₇—8₆).

αίμορήραγίᾳ τε καὶ πῷμπῃ πάσης τῆς πόλεως, ὃ οὐδὲ αἰσχυροποιός τις ἀληθῶς ὑπέστη
144 06. ποτὲ· ώσει μὴ ὁ μόνις ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ | εἶναι τὰ πάντα παραγαγών Θεὸς
καὶ νεκροὺς ἀνιστᾶν, ἐκ τῆς τοιαύτης αἰτῶν ἀπηγοῦς καὶ τοσαύτης αἰμορήραγίας,
καυστῆρος, ὡς πρὸς συνήθειαν, μὴ συγχωρηθέντος αὐτοῖς ἢ στυπτικοῦ τινος προσε-
νεγκληγοῦ τεις τριῶν γειρῶν τε καὶ γλωσσῶν πρὸς παῖσιν τοῦ αἴματος, τούτους 5
διεφύλαξεν πρὸς ἐντροπὴν τῶν ἐναντίων, ἀπέδωκαν ἀν ἔκτοτε τῷ ποιμανένῳ Θεῷ
τὰς ἑαυτῶν ἀγίας ὄντως καὶ μακαρίας ψυχάς. Ταῦτα δὲ πάντα δι' οὐδὲν ἔτερον
ἔδρασιν εἰς αὐτοὺς οἱ ὄντως παρμίαροι καὶ πανάθλιοι ἀποστάται τῆς ἀληθείας,
ἀλλ' ἢ διὰ τὸν κάκιστον ἀληθῶς καὶ μόνιν φύδον, ἐν ὃ ἀργέκακος διάμριψεν αὐτοῖς
ἐνέσπειρεν, καθὰ καὶ τοῖς ὅμοιοις αἰτῶν Ἰευδαίοις, ἐν τῷ μὴ δύνασθαι κἄν πρὸς 10
βραχὺ ἀντιστῆγαι τῇ ἐκ Θεοῦ ἀξίως δωρηθείσῃ αὐτοῖς σοφίᾳ ὑπὲρ τῆς ὄντως
ἀληθείας, καὶ τοῦ μὴ θέλειν αὐτοὺς συγκοινωνῆσαι αὐτοῖς καὶ μόνιν τῇ οὔτω που-
βλίκῳ ἀσεβείᾳ καὶ ἀθεϊσμῷ αἰτῶν), μετ' αἰτῆς τῆς κοπείσης αἰτεῦ δεξιᾶς ἀγίας
γειρός, (ἥτις τοῦ καρποῦ καὶ μόνιν, ταυτέστιν ἄνευ τρισσοῦ καὶ δακτύλων), πυρα-
θόνῳ μηγανῆ, ἥτοι δύο ἕυλαρίων πευκῶν ἐπιδεσμοῦντος ἑαυτῷ, μᾶλλον δὲ τ' ἀλη- 15
θέστερον εἰπεῖν δυνάμει καὶ γάριτι θείᾳ, καθὰ καὶ γλώσσῃ ἀληθῶς θείᾳ τε καὶ
ἀσφάτῳ ἀνεμποδίστως πάντη καὶ ἀκωλύτως φιλεγομένου, καίτοι ἀπὸ ἔσω ἐξ αὐτοῦ
τοῦ πυθμένος τυηθείσης αὐτῆς, ὡς Δεβικρήνικος ὁ πατρίκιος Δαζικῆς μεθ' ὄρκων |
145 προκτῶν ἀπηγγήσατο ἡμῖν, οἰκονομίᾳ Θεοῦ αὐτόπτης ἐπὶ τὸ αὐτὸν γενόμενος, δυσ-
πιστῶν ἐπὶ τὸ παράδεξον τοῦ μεγάλου τούτου θαύματος, ἔτι μὴν καὶ Θεόδωρος ὁ 20
πρωτοεκρεπάριος τοῦ πρατιορίου τοῦ ὑπέρχου Κωνσταντινουπόλεως πρὸ τούτου
ἐξηγήσατο ἡμῖν καὶ αὐτὸς μεθ' ὄρκων φρικτῶν, αὐτίστωρ γεγονὼς τῶν ιερῶν πα-
νημάτων αἰτῶν, ὡς κύριος καὶ ἐπιστάτης τῶν τοιούτων, διεξάζων καὶ εὐχαριστῶν
τῷ Θεῷ ἐπὶ τῷ τοιούτῳ θαύματι καὶ ἐνθάρσῳ ἀνδρείᾳ αἰτῶν, ἵτι ὥσπερ κύρων ἢ
ἔλαφος ἐκ δρόμου πολλοῦ καὶ δίψης ἢ καύματος, οὕτως ἐχάλασσιν καὶ προέδωκαν 25
τὰς γλώσσας αἰτῶν, καθὰ καὶ τὰς γειράς, καίτοι μικροφυσοῦς πάνυ καὶ ἀσθενοῦς
ὄντος τῷ σώματι τοῦ ἀγίου Μαξίμου, ὡς πᾶσιν εὔδηλον· Διὸ καὶ περισσῶς οἱ δι'
ἐναντίας, πληγέντες τὴν φρέναν ἐπὶ τῇ τοσαύτη καὶ τηλικαύτη προθυμίᾳ τῶν ἀγίων,
ἔνδοθεν οἱ πρωτόνηροι καὶ ἀληθῶς ἀπάνθρωποι, ὡς ὄντως ἄγριοι· θῆρες, ἔξετερον
ταύτας.

II. Οὐ μόνον δὲ ταύτης τῆς ἐπιστολῆς οὕτω παρ' αὐτοῦ γραφείσης, ἀλλὰ
καὶ ἔτερων πλείστων βίβλων τε καὶ τόμων ιδίων αὐτοῦ πονημάτων καὶ συγγραμμά-
των ιερῶν, ἀν οὐ μόνον αὐτόπται προνοίᾳ Θεοῦ γεγόναμεν, ἀλλὰ καὶ μερικῶς ἐν
κλήρῳ γάριτι Θεοῦ λαβεῖν ἐξ αἰτῶν κατ' ἐπιτριπτὴν αὐτοῦ ἡξιώθημεν, καὶ αἰτῶν
ὅμοιος τῇ αὐτῇ μεθόδῳ τε καὶ γειρί, μᾶλλον δὲ τ' ἀληθῶς, ὡς εἰργηται, δακτύλῳ 35

15 πτεύων. 23 huiuscemodi rerum. 28 πληγέντας. 35 ὄρμος ὡς.

Θεοῦ, ὡς ἐπὶ τοῦ μεγάλου Μωσέως, γραψέντων, (προνοίᾳ καὶ συνεργείᾳ | τοῦ μόνου 145 06.
πηγατοδυνάμου καὶ φιλαγάθου τε καὶ φιλανθρώπου Θεοῦ, τοῦ ποιοῦντος θαυμάσια
μεγάλα ἐν τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ καὶ διεξάζοντος ἀληθῶς τοὺς διεξάζοντες αὐτὸν ἀκλινῶς
ἔργῳ τε καὶ λόγῳ καὶ ἀληθηίᾳ), ἔτι διάγνωτος ἐν τῇ τελευταίᾳ ἦγουν τρίτη αὐτοῦ
5 ἔξορίᾳ Δαζικῆς, ἐν κάστρῳ ἐπιλεγομένῳ Θουσούμης, (κειμένῳ ἐπάνω χωρίου Μέχοις,
κλίματος Ἀφιλίας τέλους, κατ' ἀντολὰς τῆς Ποντικῆς θαλάσσης παρ' αὐτὸν τὸν
πόδα τῶν Καυκασίων ὄρέων, πληγίσιν τῆς τῶν φιλοχρίσιων Ἀβασγῶν χώρας καὶ
τοῦ οἴκου Γρηγορίου, τοῦ ὄντως φιλοχρίσιου πατρικίου καὶ μηγίστρου τῆς
10 αὐτῆς τῶν Δαζῶν χώρας, οὗ καὶ μηγμην ἀγαθὴν ἀξίως πεποίηται ἐν τῇ τοιαύτῃ
ἐπιστολῇ¹⁾, μεταστάντος αὐτοῦ²⁾, βίᾳ καὶ ἐπιτροπῇ τῶν ἐκεῖσε πρὸς αὐτὸν ἀθλίων
ἀρχόντων ἔως αὐτοῦ ἐν τῇ αὐτῇ τρίτῃ ἔξορίᾳ ἐπάντις ἐν δυσχερέσι τόποις καὶ θλίψει
πολλῇ³⁾) ἐν φειρημένῳ κάστρῳ Θουσαῦ⁴⁾ ἐν Κυρίῳ κεκοίμηται αὐτὸς, τὸν ἀγῶνα
τὸν καλὸν ἀγωνισάμενος, τὴν ὄντως ὄρμόδοξον πίστιν τελέσας καὶ τὸν δρόμον τοῦ
15 μαρτυρίου τελέσας, μηρὶ 'Οκτωβρίῳ ἐνδεκάτῃ, ἡμέρᾳ πρώτῃ, ὥρᾳ τρίτῃ, ῥεσκο-
μένου ἐν τῇ ἀγίᾳ συνάξει „τὰ ἀγία τοῖς ἀγίοις“, ἴνδικτιῶν δεκάτης⁴⁾, προειπών
καὶ αὐτὸς τὴν ἡμέραν τῆς αὐτοῦ ἀγίας ἀναπτύσσεώς τιοι τῶν ὄντων μετ' αὐτοῦ¹⁴⁶
πρὸ μηνῶν τριῶν, καὶ ἔτερα δὲ πλεῖστα τῷ αὐτῷ τῇ τοῦ πανηγύριου καὶ παντε-
νεργοῦς Πνεύματος συνεργείᾳ ποιήσας ἐκεῖσε τε καὶ ἐν ταῖς ἀλλαῖς αὐτοῦ δυσὶν
20 ἔξορίαις, Τραπεζοῦντι φημι καὶ Μεσημβρίᾳ, παμπόλλεις ἐπιστρέψας καὶ φωτίσας
τῇ ἀληθείᾳ.

III. Ἐνδιατρίψυντες καὶ πληρώσαντες ἐν τῇ τοιαύτῃ αὐτῶν ἀγίᾳ καὶ παμμα-
καρίστῳ πολυινδρώῳ φανηγόρῳ ὁμοιογίᾳ καὶ μαρτυρίᾳ, ὃ μὲν εἰρημένος ἀγιος
Ἀναστάσιος, ὃ πρεσβύτερος καὶ ἀποκρισάριος Τρώμης, ἀπὸ ἔκτης ἐπινεμήσεως⁵⁾
25 τοῦ παρφηγκότος κύκλου μέχρι τῆς λεγθείσης δεκάτης ἴνδικτιῶν τῆς ἐνεστώσης
πεντεκαιδεκτηρίδος ἐν ὅλαις ταῖς προλελεγμένις τρισὶν αὐτοῦ ἔξορίαις, με-
ταπτάσσει διαφόροις, θλίψεσι τε καὶ ἀνάγκαις καὶ περιστάσεσιν οὐ μετρίαις οὐδὲ
οὐδίγαις ἔτη εἰκοσι⁶⁾. οἱ δὲ αὐτοῦ μαθηταὶ Θεόδωρος καὶ Εὐπρέπιος, γνήσιοι
ὄντας καὶ ἀγιοι ἀδελφοί, (υἱοὶ Πλουτίνου τοῦ μακαριωτάτου Βασιλικοῦ μάγκιπος
30 ἥτις ἐπάνω ὅλων τῶν δημοσίου μαγκίπων, τῶν τὰς ἀνόνας πασῶν τῶν σχολῶν

5 ἀπάνω. 6 οὐλήματος. 7 κασκασίων. 8 ἀλλαγῶν. 15—16 cum diceretur. 16 ἴνδικτιό-
νος. 18 ή τοῦ. 25 ἴνδικτιόνος. 26 πέντε καὶ δεκάτης ἑταρίδος. 29 Πλούτι. 30 τὸν. 30 απόντας.

¹⁾ См. Epist. Anast. apocr. VIII, PG. 90, 175B: pheronyme vigilantem.

²⁾ Разумеется Анастасий апокриярий.

³⁾ Θουσούμης?

⁴⁾ 666 г.

⁵⁾ 1 сентября 647 г.—31 августа 648 г.

⁶⁾ Индикты считаются включительными.

ἀπολυόντων, ὃ ἐπιλέγεται τετράντιον), πλούτῳ πολυτελεῖ καὶ ἀξιώμασι διαφόροις, θείαις τε ἀρεταῖς καὶ τῇ μείζοι ποσῶν πχρθενίᾳ κεκουμημένοι, δι' ἣς ως οἶμαι καὶ τῶν τηλικούτων ὑπὲρ Χριστὸῦ ἀγώνων τε καὶ στεφάνων κατηξιώθησαν τιμηθῆναι, ως ἀγνοὶ καὶ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὅψοντας¹⁾, μετὰ τὴν πρώτην τοῦ ἐπιστάτου αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν ἐν Τραπεζοῦντι ἔξορίαν, οἱ πλεί- 5
146 οἱ στας ἐλεημοσύνας | καὶ καρποφορίας ποιήσαντες, βιολημέντες ἐπὶ Ρώμην καταφυγεῖν παρ' αὐτὸς²⁾ σχεμέντες καὶ αὐτοὶ ἐν τῷ αὐτῷ διωγμῷ πλησίον Ἀβύδῳ (διὰ τὴν αὐτὴν καὶ μόνην ὑπόθεσιν τοῦ μηδὲ αὐτοὺς θελῆσαι αὐτοῖς συμμιαυθῆναι τῇ προύπτῳ ἀσθείᾳ ἐπὶ τῷ γενομένῳ ἐξ ὑπόθοιται τῶν τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινούπολεως πχρθεβῆλφ καὶ πάντῃ ἀθέῳ βασιλικῷ τύπῳ) καὶ δημευθέντες πάσης 10 τῆς πρεσβύτης αὐτοῖς περιευσίκας καὶ τῶν ἐπικειμένων αὐτοῖς ἀξιωμάτων, ἐπινώτιά τε θανάσιμα παρὰ τοῦ ἐπάρχου λαβόντες καὶ ἔξορισθέντες ἐν Χερσῶνι κάκεισε βίᾳ πολλάκις γωρισθέντες ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἐν κάστροις τῶν ἐκεῖσε παρακειμένων ἐθνῶν ἀφιερωθέντες,—ὅ μὲν νεώτερος ἀδελφός, ἦγουν ὁ ὄντως φερωνύμως ἐν πᾶσιν Εὐπρέπιοις ὄνομασθείς, πληρώσας ἐν τῷ τοιούτῳ φιλοθέῳ ἀγῶνι ἔτος ἔνατον πρὸς Κύριον 15 ἐπορεύθη μηρὶ Ὁκτωβρίῳ καὶ, ἵδικτιῶνος ^{ιδίῳ}³⁾ ὁ δὲ ἔτερος, ὁ καὶ πρῶτος ἀδελφός, ὁ καὶ Θεοῦ δῶρον ἀξίως ὑπὸ Κύριον κεκλημένος, διαρκέσας ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἔκτης ἵδικτιῶνος μέχρι τῆς εἰρημένης δεκάτης ἐπινεμήσεως τοῦ ἐνεστῶτος κύκλου, ἦτοι τῆς τοῦ παναγίου πατρὸς καὶ ἐπιστάτου αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν Ἀναστάσιον πρεσβυτέρου ὡς πρόκειται, [τῶν ὄντως ἐλεγγῶν καὶ ὀρφανῶν διὰ τὴν το- 20 σαύτην σπάνην καὶ ἀπορίαν τοῦ τῆς ἀληθείας λόγου καὶ πάσης πιευματικῆς τροφῆς, ως νῦν καὶ οὐκ ἀλλοτε πληροῦσθαι τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰρημένον περὶ τῶν 147 ἐν ἐσχάταις ἡμέραις δεινῶν οὐ λιμὸν ἀρτού, οὐδὲ δίψαν ὅδατος ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκούσαι λόγον Κυρίου⁴⁾], καθὼς εἴρηται ἐν Κυρίῳ ἀγίᾳς ἀναπαύσεως, ἔτος εἰκοστὸν ἅγει, ἔτι ἐγκαρτερῶν τοῖς ἀθλητικοῖς ἴδρωσι καὶ 25 σκάμμασιν ἐν τῇ αὐτῇ ἔξορίᾳ Χερσῶνος. "Ος ἦγουν ὁ εἰρημένος πρῶτος ἀδελφός Θεόδωρος καὶ οἰκείᾳ χειρὶ πλεῖστα πονήματα τῶν ἀγίων ἥξισε παρασχεῖν ἡμῖν, ἀπελθοῦσιν ἐκεῖσε εἰς ἐπίσκεψιν καὶ προσκύνησιν αὐτοῦ καὶ τοῦ παντίμου μηματος Μαρτίνου, τοῦ κορυφαίου καὶ ὄντως οἰκουμενικοῦ πάπα καὶ μεγάλου μάρτυρος τῆς ἀληθείας, οὗ καὶ θαύματα πλεῖστα, ἐκεῖσε γινόμενα, μετὰ καὶ τῶν ἐπε- 30 νεγκθεισῶν αὐτοῖς ἀφορήτων θλίψεων ἀφγγήσατο ἡμῖν, χαρισάμενος καὶ μέρος

9 προύπτον. 9 γινομένω. 10 πανθεβῆλφ. 14 νεώτερος. φερωνύμως. 16 die vicesima.
16 и 18 ἵδικτιώνος. 17 a Domino. 19 πνεῦ (πνεύματος), patris. 20 τὸν. 25 ἐνκαρτερῶν.

¹⁾ Μο. 5,8.

²⁾ Разумеется ихъ благотворительная деятельность.

³⁾ 655 г.; 9-й годъ, считая съ 6 индикта по 14 включительно.

⁴⁾ Ам .8,11.

τοῦ ἐκθέντος αὐτοῖς παρὰ τοῦ ἀγίου ὄραρίου, ἦτοι φακιολίου, καὶ τὸ ἐν τῶν καμπαγίων αὐτοῦ ἦγουν καλιγίων, οἷων οὐδεὶς ἔτερος ἐν ἀνθρώποις φορεῖ, ἀλλ' ἡ μόνος ὁ Ρώμης ἄγιος τάπας, διὰ τὸ καὶ αὐτὸν ἐκεῖσε ἐξόριστον γενέσθαι μετὰ τὸ πάνδεινα παθεῖν αὐτὸν ἐν τῷ παραπέμπεσθαι ἀπὸ Ρώμης, ἐαυτὸν προδεδωκότα, 5 ὥρεγόμενον καὶ ἐπιποθοῦντα πάνυ τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτύριον, ως μιμητής τε καὶ διάδοσης τοῦ ἀγίου καὶ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου, κατὰ τὸ πλοῦν τε καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Βυζαντίῳ, ὥστε καὶ κατὰ παιδίου κοστισθῆναι αὐτὸν παρὰ τῶν ἐγχθρῶν τοῦ Θεοῦ,

IV. Ἀξίων δὲ τοῦ πατρὸς αὐτῶν τοῦ διαβόλου, τῆς τε ἐσθῆτος αὐτοῦ γυμνωθέντος¹⁾ καὶ βάρη σιδήρων καὶ ἀλύσεων παριτεθέντος | τῷ τε ἀγίῳ αὐτοῦ τρα- 147 06.

γήλῳ καὶ τοῖς λοιποῖς αὐτοῦ τιμίοις μέλεσιν, εἶτα σὺν αὐτοῖς τοῖς σιδήροις πομπεύσαντος πᾶσαν τὴν μέσην ἀπὸ τοῦ παλατίου ἕως τοῦ πραιτορίου τοῦ ἐπάρχου, τοῦ βιγλομαραΐστορος Ἠγουν τοῦ πρώτου τῶν δημίων συνδεθεμένου καὶ μετὰ τοῦ ἔιφους προάγοντος διὰ τὸ μεληδὸν αὐτὸν κατακοπῆγαι, ὁρίσαντός τε καὶ ἐπιστρέψαντος Βουκολέοντος (τοῦ δυστήνου σκελλαρίου καὶ ἀξίως ὅνομα σιμοθόρου θηρὸς ἐπικληθέντος ως καὶ ἔργα θηριωδίας μετακεκτημένου, εἰδῆσει καὶ γνώμη Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως, τοῦ καὶ τὸν εἰρημένον παμμίαρον καὶ παγκάκιστον τύπον ἐξ εἰσιγήσεως Παβλοῦ, τοῦ δυστήνου προέδρου γενομένου Κωνσταντινούπολεως, δημιουργήσαντος) Γρηγορίῳ τῷ εὐνούχῳ καὶ ἐπάρχῳ τῆς ἀθλίας ὄντως εἰρημένης 20 πόλεως²⁾ ὃ καὶ ἥδη γέγονεν ἄν, ὅσον τῇ ἐνθάρσῳ αὐτοῦ προθυμίᾳ τε καὶ προθέσει, εἰ μὴ ἡ τοῦ φιλανθρώπου καὶ ὑπεραγάθου Θεοῦ ὁποτὴ τοῦτος ἀνέστειλεν, ἢ τῇ τούτου πολυασθενεῖ ἀνθρείᾳ αἰδεσθέντων τῶν καὶ ἀντιπάλων (οἰδασι γὰρ καὶ τοῦτο πάσχειν πολλάκις καὶ τύρανοι ἀπηγεῖς καὶ ἀπόνθρωποι, εἰ καὶ λίαν εἰσὶν ἀσπλαγχνοὶ καὶ ώμοὶ κατὰ τὸν ἐν αὐτοῖς ἐνεργοῦντα Σατᾶν), ἢ τῷ μορτυρίῳ φυτογάντων κατὰ τὸν ὅμοιον αὐτῶν ἀποστάτην καὶ εἰδωλομανῆ Ιουλιανὸν ἐκεῖνον, τὸν περιβόητον | καὶ ὄντως σοφὸν ἐν τοῖς κακοῖς, ἢ κρείττον τινὶ καὶ αὐτῷ μόνῳ 148 ἐγνωμένη Θεῷ, τὸ πάντα πρὸς συμφέρον οἰκονομοῦντι, ἀπείρῳ τε καὶ ὀφράστῳ προνοίᾳ, τοῦτον διεφύλαξεν, ποιήσαντος αὐτοῦ ἐν μὲν ταῖς δυσὶ φρουραῖς τῷ τε ἐξκουβίτῳ καὶ τῇ φυλακῇ τοῦ ἐπάρχου ἐν θλίψει πολλῇ καὶ ἀσθενείᾳ βαρυτάτῃ 30 ἡμέρας ἑκατὸν ὀγδοήκοντα, τὸν δὲ πάντα τῆς ἀθλήσεως αὐτοῦ ἀγῶνα ἐν ἔτεσι τρισὶν ἢ καὶ πρὸς, καθὼς ἔκ τε τῶν περὶ αὐτοῦ συγγραφέντων καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μετὰ πλείστων βασάνων ἐν διαφόροις τόποις ἐξορισθέντων στρατιωτῶν τε Ρωμαίων καὶ οἰκείων αὐτοῦ ἀνθρώπων ἡδυνήθημεν γνῶναι.

1 ἀγιοραρίου, sancti orarii. 6 κατὰ τὸν. 9 dignum (!). 10 περιτεθέντων. 13 cum vigiliae magistro. 14 μελιδὸν. 14 ὥρισαντος. 15 βουκολέοντος. 15 δυστήνου. 16 θηριωδίας. 18 δυστίνου. 20 εὐθάρσῳ. 26 ἡ. 29 ἐξκουβήτῳ.

¹⁾ Рѣчь о св. Мартинѣ; ἀξίων (9) относится къ ἐχθρῷ III гл. (7).

V. Κεκοίηγται δὲ καὶ αὐτὸς ἐν Κυρίῳ, τὴν μίαν καὶ μόνην ἀγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἔνδοξὸν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐκκλησίαν πανιέροις καὶ ἀληθιέσι δόγμασι συνοδικῶς καταφαιδρύνας, τὰ τε τῶν ἀγίων καὶ οἰκουμενικῶν πέντε συνόδων, τῆς ἐν Νικαίᾳ φημι καὶ Κωνσταντινουπόλει, Ἐφέσῳ τε τὸ πρότερον καὶ Χαλκηδόνι καὶ αὐτίς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ Τιμοστινανοῦ τοῦ βασιλέως, καὶ 5 πάντων τῶν ἀγίων μεσούρφων τε καὶ ἐγκρίτων πατέρων καὶ ἡμῶν ἀληθιῶν διδασκάλων ἵερας καὶ πανευσεβῆ δέγματα βεβαιώσας, καθὼς οἱ φιλευσεβῆς ἐντυγχάνειν ἐθέλοντες εὑρίσκων ἐν τοῖς ἱεροῖς πεπραγμένοις τῆς παρ' αὐτοῦ ἐν Τρόμῃ συγ-
148 06. κροτηθείσης ἀγίας καὶ ἀποστολικῆς πανευσεβοῦς συνόδου, | ἐν παντὶ τόπῳ καὶ πάσῃ 10 χώρᾳ ταῦτα ἐκπέμψας καὶ διαπροσίως τὴν ἀληθιείαν φανερώσας τε καὶ κηρύξας, 10 τὰ δὲ αἰσχῆ τῶν ἐναντίων ἀνακαλύψας τε καὶ στηλιτεύσας, πάνυ σοφῶς τὸν καλὸν καὶ πολυέραστον αὐτῷ ἀγῶνα ἀγωνισάμενος καὶ πρὸς τὸν ποιθούμενον Κύριον, ὑπὲρ οὗ καὶ τὸ οἰκεῖον αἷμα τὸ κατ' αὐτὸν ἐκέχεν, ἐν εὐφροσύνῃ μεγίστη πορευθείς μηνὶ Σεπτεμβρίῳ ιε', ἵνδικιῶνος ιθ' 1), ἐν ᾧ καὶ τῆς φύλακος τῆς εὐσεβείας πολυάλιον τε καὶ ἀγνῆς παρθένου καὶ μάρτυρος Εὐφημίας ἡ πάντιμος μνήμη κατ' 15 ἔτος τελεῖται, κατατεθεὶς ἐν σοροῖς ἀγίων, οἴκῳ δὲ πανευσεβοῦ τῆς παναγίας ἀγράντου καὶ πανυμήτου κεχαριτωμένης Δεσποίνης ἡμῶν ὡς χυρίως φύσει ἀψευθᾶς τε καὶ ἀληθιῶς Θεοτόκου καὶ Λειπαρθένου Μαρίας ἐπιλεγομένῳ Βλαχέρναις 20 ἔξω τειχῶν ὡς ἀπὸ σταδίου ἐνὸς τῆς αὐτῆς εὐλογημένης τὸ λοιπὸν πόλεως Χερσόνησος, ἐν φάγῳ οἴκῳ καὶ ὁ μνημονευθείς ἄγιος Εὐπρέπιος ἀναπέπαυται πλησίον 20 αὐτοῦ τοῦ παγκοσμίου ποιμένος τε καὶ ἀληθιῶς διδασκάλου τοῦ τὴν εὐαγγελικὴν φωνὴν ἔργῳ πληρώσαντος, ἦ φησιν „ο ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τὸν προβάτων²⁾.

VII. Ο δὲ ἄγιος καὶ ἀσθετός πανάστος τε καὶ πάνσοφος μέγας τῆς ἀληθείας συνυπέρρημαχος καὶ συμμάρτυς αὐτῶν μέγιστος ὁ καὶ Μάξιμος (τοῦτο γάρ· ὡς προδεδή- 25 149 λωται τῇ Ρωμαϊκῇ λέξει τὸ Μάξιμος ὅνομα δηλοῖ), οὗ καὶ τὸ ἄγιον μνῆμα κατὰ νύκτα λαμπάδις ἀναβιλυστάνει, ἀφ' οὗ ἡμέρας κεκοίμηται μέχρι νῦν καὶ εἰς ἀεὶ πᾶσι καταφωτίζουσας καὶ φανερούσας τὴν αὐτοῦ πρὸς Θεὸν παρρήσιαν, ὡς ἡ προκειμένη παρίστησιν ἐπιστολή³⁾ καὶ ἡμεῖς αὐτήκοοι παρὰ πολλῶν τῶν ἐκεῖσες ἀργόντων τε καὶ οἰκητόρων μεθ' ὅρκων τὸ τοιοῦτον παράδοξον ὅντως θαῦμα παρρήσιᾳ κηρυττόντων γεγένημεν, 30 (τῶν δὲ καὶ αὐτοψὶ θεασμάνων, ὃν εἰς ὑπάρχει καντός ὁ τοῦ αὐτοῦ κάστρου Σχημάρεως κύριης Μιστράνος ὁ καὶ βιγλεύων μετὰ τῶν ἑαυτοῦ στρατιωτῶν ταύτας

4 κωνσταντινουπόλεως. 5 καλγιδῶν. 9 συγάδου. 11 στρατιών. 14 ἵνδικιῶν. 27 πάση, omnibus.

¹⁾ 655 γ.

²⁾ Ιωάν. 11,14.

³⁾ См. Epist. Anast. apocr. V, PG. 90, 174 B—C (см. выше, стр. 10_{1—5}).

οὐχ' ἔπαξ οὖδ' εἰς, ἀλλὰ καὶ πολλάκις θεασάμενος καὶ πᾶσι πρώτος φανερῶς κηρύξας, ἡμῶν δὲ μὴ δυνηθέντων ἐκεῖσε παραγενέσθαι διά τε τὴν τοῦ ὅρους ἐκείνου ἥτοι τῆς κορυφῆς τῶν Καυκασίων, οὐ ύψηλότερον ὅρος ἐπι γῆς οὐκ ἔστι, δυσχέρειαν καὶ τὴν ὕψην τοῦ χειμῶνος, ἔτι μὴν καὶ τὴν γενομένην σύγχυσιν τότε τῶν 5 ἐθνῶν ἐν τοῖς μέρεσιν ἐκείνοις), ἅμα Ἀναστάσιφ τῷ αὐτοῦ μαθητῇ ἀπὸ ἐνδεκάτης ἐπινεμήσως¹⁾ τοῦ παρεληλυθότος κύκλου καὶ αὐτοὶ ὄμοιως ἐν τρισὶν ἔξορτοις, λέγω δὲ Βιζύη τε καὶ Περθέρη τῆς τῶν Θρακῶν χώρας καὶ τῇ εἰρημένῃ Λαζικῇ, ἐν πολλαῖς συντριβαῖς καὶ ἀντέστοις ἀνάγκαις τελέσαντες καὶ αὐτοὶ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀθλητικοῖς ἀγῶνιν ἔτη δέκα, πρὸς τὴν ἄνω βασιλείαν μετοικίσθησαν ὁ μὲν 10 ἄγιος Μάξιμος, | καθὼς εἰρηται, μηνὶ Αὔγουστῳ ιγ', ἵνδικιῶνος ε'²⁾, προειπών 149 06. ἐκ θείας ἀποκαλύψεως τὴν ἑαυτοῦ κοίμησιν πρὸς ἡμερῶν ιε', καθὰ πρόκειται³⁾, τὴν δὲ ἀγίαν αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν μαρτυρίᾳν πρὸς ικανῶν ἐτῶν ὁ δὲ αὐτοῦ μαθητὴς Ἀναστάσιος μηνὶ Ιουλίῳ κδ' ἵνδικιῶνος τῆς αὐτῆς.

15 VII. Ἐστάλη γοῦν ἡμῖν ἡ τοιαύτη πανίερος καὶ προκειμένη ἴδιοχειρος μᾶλλον δὲ θεογάρακτος ἐπιστολὴ μετὰ τῶν ὑποκειμένων αὐτῇ θεηγόρων χρήσαντες καὶ συλλογισμῶν ἀπὸ τῆς αὐτῆς τρίτης αὐτῶν ἔξοριας γῆγων Λαζικῆς, ἦν καὶ κατέχομεν μετ' αὐτῆς ης ἔγραφε θεοπαραδότευ μηχανῆς ητοι τῶν εἰρημένων δύο ἀγίων ξυλαρίων καὶ τῶν ἀλλων αὐτοῦ ὀστώτων ἴδιογράφων θιβλίων τε καὶ τόμων 20 τῶν μετὰ τὸ πάθος, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ πάθους πλείστων πονημάτων αὐτοῦ καὶ ιδιοχείων συγραμμάτων, ως ὅντως ἵερα καὶ ἄγια τε κειμήλια τε καὶ λειψανα. ἀπεδόθη δὲ ἡμῖν, τοῖς ὅντως ἐλαχίστοις θεοδοσίῳ καὶ θεοδώρῳ, (γηρσίοις καὶ ἀνομεύτοις ἀδελφοῖς, ταπεινήτης τε καὶ ἀμαρτωλοῖς ἀδελφοῖς, διὰ τοῦ ἀρβίζη Γρηγορίου, τοῦ ἡγούμενου μονῆς τοῦ ἄγίου Ιωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ τῆς τῶν Αλβανῶν χώρας 25 ἐπιλεγομένης Βεταραρούώς, ἐν τῇ ἀγίᾳ Χριστῷ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀγαπτάσει⁴⁾), ἡ τοιαύτη ἵερα ἐπιστολή, μηνὶ Αὔγουστῳ εἰκάδι, ἵνδικιῶνος ια', ἀντιπαρελθιέσης ἡμᾶς, ὑπειστρέψασιν ἐκ τῆς πολλάκις λειρομένης τῶν Λαζῶν χώρας, ἀπελθιεῦσιν ἐκεῖσε, εἰ γάρ καὶ λίαν ἀσθενεῖς, πτωχοί τε καὶ ἀνάξειοι κατὰ τὸ εἰωθός ἡμεν εἰς 150 ἐπισκεψιν αὐτῶν, οὐ μόνον διὰ τὸ ἐπιτεθέντα ἡμῖν τῆς διακονίας τοῦ λόγου βάρος 30 κατ' ἔγγραφον πραίκεπτον ητοι πρόσταξιν τοῦ μημανευθέντος ἄγιον καὶ κερυφαίσιν ἀποστολικοῦ πάπα Τρόμης Μαρτίνου, αὐτοπροσώπως πρὸς αὐτὸν ἐν τῇ αὐτῇ μεγα-

3 καυσίων. 5 τὸ. 7 περβερέει. 8 ὀνικέστοις. 9 ἔτι. 9 μετοικηθεῖσαν. 10, 13 ο. 26 ἵνδικιῶνος. 17 ἦν. 19 τομῶν. 20 με.. μετὰ. 21 κειμίλα. 28 ἡ μὲν.

¹⁾ 1 сентября 651 г.—31 августа 652 г.

²⁾ 662 г.

³⁾ См. Epist. Anast. apocr. IV, PG. 90, 174 B (см. выше, стр. 10_{1—5}).

⁴⁾ 20 августа 668 г. было въ воскресенье.

λανύμφιο πόλει παραγενομένοις καὶ πληροφορίαν ἴδιόχειρον περὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ συνοδικῶς κυρωθέντων εὖσεβῶν ἀληθῆς διογμάτων παρ' αὐτοῦ κομισαμένοις, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο¹⁾ αὐταῖς ὅψειν ἐντείλασθαι ἡμῖν αὐτοὺς περὶ τούτου μετὰ τὸ γενεῖν αὐτοὺς αἰτίους ἐν Βοζαντίῳ ἐν φρουρᾷ τοῦ πραιτωρίου τοῦ ἐπάρχου ἐπιλεγούντης Διερήδους, ἐξ ἣς καὶ προεπέμψαμεν αὐτοὺς ἐπὶ τὴν διαφόρως λελεγμένην⁵ τρίτην αὐτῶν ἔξορίαν Λαζικῆς, ἀξιωθέντες καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς αὐτῶν ἔξορίαις καὶ παραφυλακαῖς, κόποις καὶ μόχιτις καὶ περιστάσειν οὐ μετρίαις, κατὰ τὸ ἡμῖν δινατόν, Θεοῦ συνεργοῦντος καὶ διὰ τῶν θεοσέντων αὐτῶν θεήσεων ἔξελαμένου ἡμᾶς¹⁰ πειπολλάκις ἐκ τῶν παρανόμων χειρῶν τῶν ἀσεβῶν, θαλάσσης τε κινδύνων καὶ πειρασμῶν διαφόρων, διακανθίσαι αὐτοῖς ἐκ τῆς ὑπαρχούσης ἡμῖν πενιχρᾶς εὐλογίας¹⁵ καὶ παθημάτων, ἔτι μὴν καὶ αὐτήκοοι τῆς ὄντως θεοσέφους καὶ σωστικῆς αὐτῶν 150 06. καὶ παθημάτων, ἔτι μὴν καὶ αὐτήκοοι τῆς ὄντως θεοσέφους καὶ σωστικῆς αὐτῶν διβασκαλίας ἐν πείρᾳ καταστῆνται καὶ τῶν θεοπειθῶν αὐτῶν καὶ ἀληθῆς εὐπρεσ-¹⁵ δέκτων εὐχῶν ἐν ἀπολαύσει γενέσθαι καὶ τιγων τῶν ἐν τῷ πάθει περισχισθέντων αὐτοῖς ἐσθημάτων οἰκείαις χερῷ παρ' αὐτῶν κομισασθαι ἀμα τοῖς τῶν περιτιθεμένων ἐν ταῖς ιατρίαις ταῖς ἀποκαπήσαις αὐτῶν ἀγίαις χεροῖς ἡγιασμένων τε καὶ πεφοινιγμένων ταῖς αὐτῶν τιμίοις αἴμασι πανύ'ων. Ἀμφοτέρους δὲ συνάψαι καὶ μηνημονεῖσαι οὐκ ἀσκόπως, ὡς οἶμαι, συνέθομεν, ἀλλ' ἡ διὰ τὸ ἐν καὶ ταυτὸν αὐτοὺς²⁰ 20 μηνημονεῖσαι τῆς ἀγίας ὄντως καὶ ὁρθοδόξου πίστεως καὶ τῷ συνδεσμῷ τῆς τε ἐρήνης καὶ ἀγάπης θείας γενέσθαι.

VIII. Τὸ λοιπὸν ἀπειρον πλῆθος τῶν ἐν τῷ εἰρημένῳ ἀνυποίστῳ καὶ ἀφορήτῳ διωγμῷ διαφόροις αἰκίαις καὶ θλίψει φανερῶς τε καὶ κρυπτῶς μαρτυρησάντων, εὑμηχάνως τε καὶ πανούργως ταύτας αὐτοῖς ἀλλην ἀλλως ὡς οὐ περὶ πίστεως²⁵ δῆθεν, ἀλλ' ἐτέρων χάριν προφάσεων καὶ ζημιῶν προσφερομένων διὰ τὸ τῶν δῆλουςτέρων εὐάλωτον, τῷ τῶν κρυπτῶν γνώστῃ καὶ μόνῳ τούτους καὶ δι' ἣν δῆλουςτέρων εὐάλωτον, τῷ τῶν κρυπτῶν γνώστῃ καὶ μόνῳ τούτους καὶ δι' ἣν αἰτίαν πάσχουσιν ἀχριθῶς ἐπισταμένων Θεῷ καὶ τοῖς φιλοπονωτέροις καταλελοιπότες³⁰ δῆλον δὲ τούτων καὶ ὑμᾶς πάντας τοὺς ἐν ἀληθείᾳ τὰ τῆς ὄντως ἀληθείας ἐντεῦξον μένους ὡς παρόντες καὶ προσπίπτοντες, τό τε γόνον τῆς καρδίας σὸν τοῖς σωματεῖ-³⁵ πεφυνιγμένων. 25 illius. 27 τὸ. 29—30 ἐντεῦξμενος. 30 οὖν, εἰμι.

¹⁾ Μ. β., διὰ τὸ, quoniam.

των ὑμῶν προκυλινδούμενοι, δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμεν πρῶτον μὲν, συγγνώμην ἐν πᾶσιν εἶναι τὴν ἡμῶν οὐθένειάν τε καὶ ἀμάθειαν, πρὸς πίστωσιν καὶ πληροφορίαν τῶν ὄντως πιστῶν καὶ πιστῶς τὰ τοιαῦτα δεχομένων καὶ τοῦ¹⁾ μὴ ληθῆ τῷ χρόνῳ καλύψαι τοιούτους καὶ τηλικότους ιεροὺς ἀγῶνας (διὰ τὸ πάνω ὀλίγους καὶ 5 σπανίους σὸν ἀχριθείᾳ ταῦτα ἐπισταμένους ἡμῶν δὲ, ὡς εἰρηται, βουλήσει Θεοῦ αὐταῖς ὅψει συνιστόρων ἐν τοῖς πλοίοις γεγονότων καὶ τὸν ἐκ ἡδυμίας κίνδυνον ὑφορωμένων), ἀλλ' οὐ δι' ἕτερον ως ἐπὶ Κυρίου καθ' οἰονδήποτε τρόπον ταῦτα γράψαι τοι μησάντων, μὴ εἰπορούντων βίσιον ἥ ἐγκωμίου ἐφικέσθαι τοιούτων καὶ τοσύτων ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγώνων τε καὶ ἰδρώτων τῶν ὄντως θαυμασίων καὶ μεγάλων 10 ἐκείνων ἐν Κυρίῳ θείων ὀνδρῶν διὰ τὴν σύντροφον ἡμῶν ἀγροικίαν, ἴδιωτιάν τε καὶ πάντη ἀμάθειαν, δι' ἄν καὶ τὸ τοῦ λόγου ἀπόρον ἡμῖν πρόσεστιν ὑπὲρ ἀπαντας,

IX. Οἰς ἀρκεῖν ἡγούμεθα ἀντὶ μεγάλων βίων τε καὶ ἐγκωμίων, τοῖς φιλαληθῆς καὶ φιλοπόνως ἐντυγχάνειν ἐθέλουσι, τὰ ἐκείνων ὄντως ἀκόρεστα 15 κατὰ τῆς ἀσεβείας πλεῖστα πινήματα καὶ συγγράμματα, ἀ καὶ μετὰ πάσης σπουδῆς καὶ ἀχριθείας μετὰ καὶ τῷν ἐκ τῶν ἐναντίων | βιδελυρῶν συγγραμμάτων, εἰ καὶ 151 06. μέτριοι καὶ εὐτελεῖς ἀληθῆς ὑπὲρ ἀπαντας καὶ ἐν πᾶσι τυγχάνομεν, κατὰ τὴν ἐνοῦσαν δύναμιν ἐν διαφόροις βίσιοις τε καὶ τόμοις συνεγραφάμεθα καὶ τοῖς τῆς ἀληθείας ἐρασταῖς ἐκδεδώκαμεν εἰς δόξαν καὶ ἀληκτον αἰνίν τε καὶ εὐχαριστίαν 20 τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ καὶ ὄντως θαυμαστοῦ ἐν τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ, ζῆλόν τε καὶ προθυμίαν τῶν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀθλεῖν ἐθελόντων, αἰσχύνην καὶ ὄντειδις ἀναπόδραστον τῶν τῆς ἀληθείας καὶ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ἐχθρῶν· τάς τε ἐνστάσεις καὶ ἀντιθέσεις τῶν προσενεγχθεισῶν αὐτοῖς ψευδηγοριῶν καὶ ψήφων ἐώλων τε καὶ ἀσυστάτων, καὶ ἀπλῶς ἀπαντας τοὺς αὐτῶν ἐνθέουσι καὶ ὄντως εὐσεβείας ἀγῶνάς τε καὶ ἰδρῶ-²⁵ 25 τας ἐν τοῖς κατ' αὐτῶν παρὰ τῶν δι' ἐναντίας διαφόρως πραγματεῖσιν, ἦτοι τῆς παρεισάκτου νέας αἱρετικαπανδέκτων καινοτομίας τῶν κυρο-σεργο-πυρό-παυλο-πετριτῶν καὶ ἀθελήτων-ἀνενεργήτων, ἥ τ' ἀληθείστερον εἰπεῖν, νέων Ἐπικουρείων ἦγουν πάντη ἀμέων, ὡς αὐτὴ τῶν πραγμάτων ἡ πείρα καὶ αἵ τὰ τῷν ἐναντίων τὰ ἀσεβῆ συγγράμματα δείκνυσι τοῖς τὰ τοιαῦτα διακρίνειν εἰδόσιν· ἐπως οἱ μεθ' 30 ἡμᾶς σπουδαῖοι καὶ ἐν λόγῳ δυνατοὶ ταῦτα εὑρίσκοντες καὶ ἀφορμὴν ἐκ τούτων λαμβάνοντες, τὸ τῷ Θεῷ καὶ τοῖς ἀγίοις ὀφειλόμενον ἀπονείμωσιν διδού γάρ φησιν σοφῷ ἀφορμῇ καὶ σοφώτερος ἔσται²⁾.

⁵ σπανίως, raris. 5 ἀχριθία. 5 ἐπισταμένοις. 6 συνιστόρων. 6 τῶν. 7 ἀλλου, et non ob aliud. 14 ἔνσα, divina. 16 βιδελυρῶν. 23 ψήφων. 24 ὄντως. 25 τοῖς ἐν τοῖς. 26 παρησάκτου. 27 εἰτ. 27 Ἐπικουριῶν. 28 πάντι.

¹⁾ Ради того, чтобы.

²⁾ Притч. 9,9.

ΧΙ. Τρίτον δέ, τοῦ ἀτρέπτους μέχρι παντες φυλαχθῆναι γῆμας καὶ πάντας
152 οος | εὐσεβεῖς ἐν τῇ ὄντως ἀγίᾳ ὁρθοδόξῳ τε καὶ ἀμωμήτῳ ἡμῶν τὸν Χριστόν 20
μόνη καθιλοκῆ καὶ ἀποτολικῆ πίστει, ἀφέσεώς τε ἀραρτιῶν καὶ σωτηρίας
ἡμῶν τὸν ἀληθινὸς ἀραρτωλῶν, δούλων πάντων ὄντως, ὁρθοδόξων καὶ γνησίων
προτεκτονητῶν Χριστοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, τοῦ τοὺς ὄντως
διεξάγοντας αὐτὸν μεγάλως ἐν ἀληθείᾳ διεξάγοντος, φημένου πᾶσα οόξα, τιμή,
κράτος, μέγαλωσύνη, μεγαλοπρέπεια, ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, προσκινήσις τε καὶ 25
εὐχαριστία ἐν αἰσθήσει καρδίας καὶ αὐτῇ τῇ ἀληθείᾳ, φόρῳ τε καὶ τρόμῳ καὶ
ἀγαλλίᾳσει, κατὰ τὸ προφητικὸν λόγον¹⁾, ἔτι μὴν ὑπὲρ πάντα καὶ πίστει τελείᾳ,
ώς κορυφῇ καὶ τελειωτικῇ πασῶν ἀρετῶν καὶ μόνῃ ὅδηγῷ σωτηρίας, σὺν τῷ ἀθα-
νάτῳ καὶ φιλοικτίρμονι, συμπαθεστάτῳ τε καὶ εὐσπλάγχνῳ ὑπὲρ φύσιν Πατρὶ καὶ
τῷ παναγίῳ καὶ ὁμοουσίῳ ζωοποιῷ τε καὶ παντοδυνάμῳ θείῳ Πνεύματι, νῦν καὶ 30
ἅσι καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰώνας τὸν αἰώνων. ἀμήν.

τούτους. 7 παγδίγει. 8 δυσογύμων. 23 τούτους.

1) Ilc. 2₁₁.

III.

*Ἄθλησις ἐν ἐπιτόμῳ τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Μακρίμου τοῦ
δυολογητοῦ¹⁾. Compendium Vindobonense.*

Ο ὅσιος καὶ τρισμαχάριστος Πατὴρ ἡμῶν Μάξιμος ὁ ἁμολογητὴς ἦν ἐπὶ τῆς
βασιλείας Κώνσταντος, υἱοῦ Κωνσταντίνου, ἐγγόνου δὲ Ἡρακλείου, ἔστις Κώνστας
5 διὸ τὸ βουληθῆναι αὐτὸν τὴν βασιλείαν ἐν Σικελίᾳ μεταθεῖναι ὑπὸ τῶν οἰκείων
ἀνθρώπων αὐτοῦ λουόμενος, ἐν αὐτῇ τῇ νήσῳ, ἀνηρέθη. Ὁ οὖν μαχάριος Μάξι-
μος ἐνδίκως φιλόσοφος ἐχρημάτιζεν, ἐν γνώσει τε καὶ βίῳ καὶ ὥρᾳ περίδοξος
ὑπάρχων, πρῶτος ἐν τοῖς μυστογράφοις γεγονὼς ἀπὸ τῶν πρόφην βασιλέων, 117 00.
σύμβουλος ἀγαθὸς τοῖς πᾶσιν ὑπάρχων, ἔκαστοτε τὰ πρακτέα εἰσηγούμενος, ὡς
10 ἀγαθὸς καὶ θεῖος διδάσκαλος. Οὗτος τὴν τῶν Μονοθελητῶν κακίστην αἵρεσιν ἴδων
πλατυνομένην καὶ κρατοῦσαν καὶ ἐγγράψως ἀνατείσαν ἐν τῷ νάρθηκι τῆς ἀγίας
Σοφίας ἐν Κωνσταντινούπολει, κατατιτάνων τὰ βασιλεῖα γέγονε μοναχὸς ἐν τῷ μο-
ναστηρίῳ Χρυσοπόλεως. Εἶτα ζήλῳ θείῳ κινούμενος τὴν πρεσβυτέραν καταλαμβά-
ναστηρίῳ Μαρτίνον, τὸν ἀγιώτατον πάπαν ὢρμης ταπικὴν
15 συναγεῖραι σύνοδον καὶ ἀναθέματι καθιυποβαλεῖν τοὺς τῶν Μονοθελητῶν κακίστων
δογμάτων εἰσηγητάς. Μετὰ δὲ τοῦτο ὁ μαχάριος Μάξιμος καθίσσεις ἐν τῇ ὢρμῃ
συνέταξε βίβλους κατὰ ταύτης τῆς αἵρεσεως, θεμάχον αὐτὴν ἀποδεικνύων, — —
τῇ ὁσιωτάτῳ διδασκάλῳ ἔνεκεν τῆς ἀληθείας²). Τίς ἀριθμήσει τὴν ἄβυσ-
σον — — πεπληρωμένην τοὺς συνιοῦσί³).

20 Μετὰ ταῦτα πάντα τοῦτον χειρωσάμενοι ἀπὸ τῆς Ρώμης ἐλθόντα,
ποιήσαντές τε συνέδριον καὶ εἰς μέσον ἀγαγόντες, πάσης τῆς ἀρχικῆς τάξεως
καθεξουμένης, ἥρξαντο τυραννικῶς ἐπιφέρεσθαι αὐτῷ καὶ μετ' ἔξεστίας εὐθύ-
νας ἀπαιτεῖν· αὐτὸς ἐτῇ προσαύσῃ αὐτῷ συφίᾳ εὐτάκτως μετὰ ταπεινώσεως
καὶ πάσης συνέσεως πρὸς τὰ λεγόμενα ἀπελυγεῖτο, τὴν τε ὄρθιόδοξον πίστιν ἀνα-
25 κηρύστων καὶ τὴν ἀλήθειαν πᾶσαν συλλογιστικῶς δι' ἐγγράφων ἀποδείξεων ὑποδει 11806.
κνύων, ἐν οὐδεὶς ὑποτελέομένος τὸν ἀρχεντικὸν τῷφον, ἀλλὰ μᾶλλον τοῖς εὐσυ-
τάκτεις λόγοις καὶ εὐαρμόστοις κατέπληγτεν αὐτοὺς. Μὴ ἐχόντων δὲ ἄλλο τι λέ-

1) По Вѣнѣцк. cod. hist. gr. 114 (45), f. 117—119.

¹⁾ По Винск. Сод. Ист. г. 11—12.
²⁾ См. выше *βίος* (Моск. ркн. № 380), стр. 49—18. Варианты кт 4 стран.
 10 τε. 11 καὶ *σέιτας* (ВМ. 8. 2.). 11—12 ἀπέστελλε; опущено: 11 τῆς (γῆς). 12 τηρίαν
 14 τὸν 15 εἰς τοῦτο. 16 ἔτερον. 17 καὶ δροτρόπους. | καὶ.

καὶ. | καὶ ἐπιβεβαιῶν. 14 τοῦ. 15 εἰ, τοῦτο. 16 οὐ—
 3) См. тамъ же, стр. 59—62. Варианты къ 5 стран.: 11 ἀλλος Хρισտостомος ἡμι-
 γενόμενος, | ἐπιπλαχῆ. 16 γὰρ (ВМ. δὲ). 17 ἀνέβλυσεν, ἔμφρεγέσας. 18 δροίως δὲ. 20 εὐταξίᾳ
 διηγήρευσε. 21 καὶ τῆς. 23 τοῦτο καὶ. 24 καὶ ἐπάστου. | τίς μὲν. 25 καὶ ή τῆς. | δύσις.
 26 λόγων. 29 τε καὶ. | τε τάς; опущено: 10 Μαξίμφ. | τίμοι καὶ (порядокъ 10—11: τήγ-
 σίν. οἱ ἔ. λ. α. διέδραμον). 12 ἐνόρετον — — καὶ (ἀυτοῦ βίον). 12—13 ἄσκησον. 13 ταπε-
 νόν, τὸ. 16 ποτε. 17 ἀγίουν. 18 ἀγίων καὶ.

γειν, ἀλλ' ἢ τοῦ βασιλέως τὸ θέλημα ποιεῖν, αὐτὸς τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα μᾶλλον ἔλεγεν, ἢ τὸ τῶν ἀνθρώπων δεῖ ποιεῖν, καὶ ἐν τούτοις τινὲς τῶν ἐκεῖσε κατηγόρουν αὐτῷ καὶ θανάτου ἄξιον ἔλεγον εἶναι ὡς τυραννίδα κατὰ τοῦ βασιλέως μελετῶντα καὶ ἔτερον βασιλέα εὐφημοῦντα καὶ τὴν δύσιν πᾶσαν διαστρέψαντα, ὁμοίως καὶ τὴν Ἀνατολὴν διὰ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ, καὶ μόνον ὑπὲρ πάντας ἀνθιστάμενον καὶ 5 μὴ δεχόμενον τὸν τύπον τοῦ βασιλέως. Ἐπ' ἀληθείας γάρ πάντες σχεδὸν οἱ κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐπίσκοποι τῷ σκοπῷ τοῦ κρατοῦντος συνήλυτον καὶ τὸν τύπον αὐτοῦ ἐδέξαντο, παρεκτίς τῆς Ῥώμης· καὶ ταύτην εἰ μὴ προφθάσας ὁ δοσιος εἰς τὴν ὄρθιοκον πίστιν μετήγαγεν, Ὁνορίου τοῦ ἐπισκόπου ἥδη τελευτήσαντος καὶ Μαρτίνου τοῦ ἐν ἀγίοις γεγονότος, δοσις Ὅνορίους αἵρετικὸς ὑπῆρχεν, ὁμοίως Σεργίῳ 10 τῷ Κωνσταντινούπολεως, Κῦρος τε ὁ Ἀλεξανδρείας καὶ Μακάριος ὁ Ἀντιοχείας καὶ Στέφανος ὁ τούτου μαθητής, Θεόδωρός τε ὁ τῆς Φαράν καὶ Πολυχρόνιος καὶ μετ' αὐτοὺς Πύρρος καὶ Παῦλος, οἱ Κωνσταντινούπολεως ἐπίσκοποι. "Οὐεν ἐκ τοῦ συνεδρίου τὸν δοσιον ἀρπάσαντες, ἐν φρουρᾷ κατέκλεισαν πλείστας θλίψεις αὐτῷ ἐπενεγκότες· καὶ ἐν ἔξορίᾳ ἐν τῇ Θράκῃ ἀποστέλλεται· καὶ μετὰ τοῦτο μὴ θελή· 15 σαντος αὐτοῦ τῷ σκοπῷ αὐτῶν ἐξακούουμενοι, τὰς χεῖρας καὶ τὴν γλῶσσαν ἀκρωτηριάζουσι καὶ ἐν Λαζικῇ εἰς ἔξορίαν πέμπουσιν. Τοὺς δὲ δύο μαθητὰς αὐτοῦ ὁμονύμους Ἀναστασίους, τὸν μὲν πρεσβύτερον ίσα τῷ διδασκάλῳ τιμωρησάμενοι, ἐν ἀλλοδαπεῖ κατεδίκασαν, τὸν δὲ ἔτερον εἰς κάστρον τῆς Θράκης ἐξέπεμψαν.

Οἱ δὲ ἀσεβεῖς τὸν ταινιῶν θεοφόρον ἀνδρα διεφήμισαν, ὡς δτὶ μετὰ τὴν 20 119 ἐκτομὴν τῆς αὐτοῦ γλώσσης σκωληκόρωτος γενόμενος ἐτελεύτησεν· ἀλλ' ἐψεύσαντο οἱ παράφρονες· βλάσφημον γάρ τὸν θεοφόρον ἐστηλίτευν οἱ ἀνόντοι, αὐτοὶ βλάσφημοι καὶ ἀνάξιοι τῆς ἀληθοῦς ἐπιγνώσεως ὅντες. Μετὰ γάρ τὸ ἔξορισθη· 25 αὐτὸν ἐν Λαζικῇ τῇ πρὸς Ἀβασγίαν οὐ μετὰ ποὺ τὴν ὑγείαν αὐτῷ ὁ Θεὸς ἐδωρήσατο καὶ ἐλάλει τρανέστατα ὑπὲρ τὸ πρότερον, πάντας τοὺς ἐκεῖσε διδάσκων καὶ ὑποστηρίζων τοὺς πιστούς, ἀπίστους δὲ εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ Χριστοῦ ὁδηγῶν καὶ διὰ τοῦ βαπτίσματος τῷ Θεῷ προσάγων. Ἐν τούτοις μέχρι τριετοῦς χρόνου ἐν τῇ ἔξορίᾳ διαρκέσαντος, ἑαυτῷ ἐν ταῖς τοῦ σώματος χρείαις διηκόνει, μὴ τινος ἐπιθαρής γενόμενος, καίτοι πρεσβύτης καὶ πλήρης ἡμερῶν ὑπάρχων, πάντα πόνον μεθ' ὑπομονῆς καὶ εὐχαριστίας γενναίως ὑπέφερε διὰ τὴν ἐλπίδα τῶν αἰωνίων 30 ἀγαθῶν· δτε δὲ εὐδόκησεν ὁ Θεὸς προσλαβέσθαι αὐτόν, μικρὸν νοσήσας ἀνεπαύσατο μηνὶ Αὐγούστῳ τρισκαιδεκάτῃ καὶ ἐτάφη ἐν Λαζικῇ ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ ἀγίου Ἀρσενίου, ἔνθα καὶ ἰάσεις πλεῖσται γίνονται εἰς δόξαν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν—Ταῖς πρεσβείαις, Κύριε, τοῦ σοῦ θεράποντος καὶ στερῆσον τῆς ὑπομονῆς ἀδάμαντος, Μαξίμου τοῦ πολυάθλου, τὴν ἐκκλησίαν σου ἐν τῇ πέτρᾳ τῆς ὄρμοδοξίας στήριξον καὶ 35 ἐκ πάσης αἵρεσεως λύτρωσαι, δτι μόνος κραταῖς καὶ δεδοξασμένος ὑπάρχεις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

IV.

Βίος καὶ μαρτύριον τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ¹⁾.

εὐλόγησον, πάτερ.

Καὶ πῶς ἀν τὴν παρὰ τῶν φιλοκάλων μέμψιν ἔκκλινομεν, μὴ τὸν ὁμολογητὴν καὶ πολὺν ἐν λόγῳ Μάξιμον τὸν κλεινὸν προτιμέντες εἰς μέσον καὶ τὰ μεγάλα τούτου καὶ ὑπερφυῆ κατὰ τῶν αἱρετικῶν ἀνδραγαθήματα, ναὶ δὴ καὶ τὴν ἀθλησιν αὐτὴν διηγούμενοι; Διηγητέον τοίνυν ἐκ πολλῶν ὀλίγα καὶ ἕσα τὴν τοῦ ἀνδρὸς παραστῆσαι δυνατὸν ἀρετὴν (καὶ) πρὸς τὴν ἡρόδοτον πίστιν στεφέστητα, καὶ προθετέον εἰς ὡφέλειαν ταῖς φιλοτίθεοις ψυχαῖς. Οὗτος ὁ πολὺς ἐν λόγῳ καὶ 10 τρόπων εὐσταθεία καὶ καθαρότητι βίου περίδικος, ἵνα τάλα παρῶ καὶ ἀ μηδὲν συντελεῖ πρὸς τὴν προκειμένην διήγησιν, κατὰ τοὺς χρόνους τεῦ τῆς Ῥωμαίων | 270 00. Βασιλείας κατάρξαντος Κωνσταντίου, ἐν Πωγωνάτον ἐκάλουν (ἐκγονος δὲ οὗτος τοῦ Ἡρακλείου), πρὸς τὰ τῶν αἱρετικῶν ἀπεβόσατο γενναίως παλαίσματα. Ἀλλὰ χρή μικρὸν ἄγωθεν τὸν λόγον διαλαβεῖν. Οἱ προβεβασιλευκότες τούτου Κωνσταντίου τὸ 15 τῆς ἀρετῆς μέγεθος τοῦ ἀνδρὸς τιμέμενοι διὰ θαύματος καὶ τῷ τῆς αὐτοῦ γνώσεως, ὕπερ εἰκός, μεγέθει καταπληκτόμενοι (καὶ γάρ ἦν ίκανὸς ὁ Μάξιμος ἐν ταῖς πολιτικαῖς διοικήσεις καὶ τοῖς λόγοις, ἀπὸ τε τρόπων, ἀπὸ τε λόγων, ναὶ δὴ καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν χρόνων πάλαι ταῖς τοῦ παλατίου σάκραις ὑπηρετούμενος), εἰς τὸ τοῦ πρωτοασηρήτου ὀφίκιον ἀνεβίβασαν καὶ βιολέματων αὐτῶν κινωνὸν ἐποιῶντο 20 καὶ λόγων αὐτοῖς ἀπορήτων εἰδήμονα. Καὶ ἦν οὕτω διεπρέπων ὁ θαυμάσιος ἐν ταῖς βασιλείοις αὐλαῖς καὶ παρὰ πάντων ἀγαπώμενός τε καὶ ἐπαινούμενος οὐ μόνον ἐντεῦθεν, ἀλλὰ δὲ καὶ μᾶλλον ἐκ τοῦ περιόντος τῆς ἀρετῆς· τίς γάρ οὕτω τὸν ἄκομψον βίον, τίς τὸ ἀφιλότερον, τίς τὸ ταπεινὸν καὶ λίαν ἐπιεικὲς ὡς | οὗτος 271 ἡγάπησε δικαιοσύνης καὶ ισότητος; τίς ἐραστής ὡς οὗτος καὶ συμπαθῆς ἀόργητος, 25 τοῖς δεομένοις ἐπαρκῶν ὅση δύναμις; 'Ο Μάξιμος ἐγνωρίζετο, καὶ ἵνα συνελὼν εἴπω, ἄνθρωπος ἦν κατὰ τὸν Ἰωβ ἔργοις αὐτοῖς καὶ λόγιοις δεικνύμενος. Ἐπεὶ δὲ ἡ πονηρὰ καὶ ἔκψυλος δόξα τῶν αἱρετικῶν κατὰ τοὺς Κωνσταντίου χρόνους ἐν θέλημα παρεισῆγε καὶ μίαν ἐνέργειαν ἐπὶ τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, κἀντεῦθεν ἐτάρτοντο μὲν οἱ ἐν τέλει, ἐκυμαίνετο δὲ ἡ ἐκκλησία, καὶ σφοδρὸς ἐρήπιζετο ταῦτη

7 τοίνην. 8 στερήτητα. 15 τὸ τῆς. 19 προτασηρήτου. 19 ἀνεβίβασαν. 28 παρησῆγε.

¹⁾ Πο κοπία Σοτιρία Αγγελοπούλα σε cod. Hierosol. S. Crucis 16, XVI в., л. 270-273. Житие это въ миленскомъ код. Ambros. N 152 приписывается Лаврентию рутенскому (Acta Sanct., Aug. III, 116 B).

πόλεμος· οὐκ ἀνεγόμενος οὗτος τοῖς ἀσεβέσι συνασπεῖν, καὶ κοινωνεῖν αὐτοῖς τῶν ἀπεικότων τεθεων καὶ δυσερθρών ληρημάτων, τὰς κοινικὰς ἀφεὶς ἀρχὰς καὶ τιμᾶς, καὶ πᾶσι χαίρειν εἰπών, καὶ πάντα δεύτερα θέμενος, εἴλετο μᾶλλον ἐν οἰκοις Θεοῦ παραρρίπτεισθαι, ἥτις ἐν τοῖς ἀμαρτωλῶν σκηνώμασιν ἐγκατοικεῖν¹⁾· καὶ δὴ καὶ τὸ κατὰ τὴν Χρυσόπολιν καταλαβὼν μοναστήριον, οὐ καὶ καθηγητῆς ὕστερον γέγονεν, 5 271 οὐδὲν αὐτῷ τὴν κόμην ἀπέθετο, καὶ τὸν μοναχὸν ἡμαρτίσατο. | Ζήλω οὖν ὑπέρ τῆς ὁρθοδοξίας θείων πυρούμενος, πάντας ὄρῶν σχεδὸν ὑποκύπτοντας τῇ πλάνῃ καὶ μηδένα λόγον τῆς εὐσεβίας ποιούμενον, καὶ μονὴν αὐτὴν καταλιπών, τὴν πρεσβυτέραν Ῥώμην κατέλαβεν, καὶ Μαρτίνῳ τῷ πάπᾳ ταύτης προσιών, παρασκευάζει λόγους ὁρθοδόξους σύνοδον ἀθροίσαντα τοπικὴν τοὺς εἰσηγητὰς καὶ πρεσβυτέρας τοῦ ἀνοίκου 10 τούτου δόγματος ἀναθέματι καθυποθαλεῖν· λόγους δὲ συγγραψάμενος οὗτος καὶ ἐπιστολὰς οὐκ ὀλίγας ἐκθέμενος γραφικαῖς ἀποδεῖξει, τῆς καθ' ἡμᾶς πίστεως τὴν ἀλήθειαν βεβαιούσαις, πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐξέπεμψεν, πολλῶς δι' αὐτῶν κρατύνας καὶ βεβαιώσας καὶ πείσας μὴ συνθέσθαι τῷ παρανόμῳ δόγματι, τῇ τῶν Πατέρων δὲ στοιχεῖν εὐσεβίᾳ καὶ τοῖς ἐκείνων ὅροις ἐμμένειν· καὶ δὲ οὖν καὶ ως ἔδει τὰ 15 περὶ τούτων οἰκονομήσας, τῆς Ῥώμης ἀπάρας, τὴν Κωνσταντίνου κατέθεσέ σύν ἄμα τοῖς θυσὶν αὐτοῦ μαθηταῖς τοῖς Ἀναστασίοις· (τοῦτο γάρ ἀμφοτέροις ἡ κλῆσις) καὶ 272 τῷ ιδίῳ μοναστηρίῳ παρέβαλε καὶ τῶν αὐτῶν εἶχε τῶν λόγων καὶ ἐπιστολῶν, ᾧς προλαβὼν ὁ λόγος ἐγνώρισεν, στηρίζων δι' αὐτῶν τὸ δόγμαδον. 'Αλλ' ἡ σύγκλητος τῇ τοῦ βασιλέως ὁμοδοξοῦσα σφοδρῶς αἱρέσει εὐθύνας αὐτὸν καὶ ἐγκλήμασι καθιεύ- 20 πέζαλε, ὅτι, φησίν, ὑπεικόντων πάντων τῷ βασιλεῖ, μόνος οὗτος ἀνθίσταται καὶ τοὺς ἄλλους πρὸς ἀποστασίαν κινεῖ, ἐναντία διὰ τῶν ἐτιστολῶν φρονεῖν μεταπείθων αὐτούς. 'Επὶ τούτοις οἱ κακόφρονες πέμπουσι κατὰ τὴν Θράκην αὐτὸν ἐν φρουρᾷ· ἦγγε γάρ αὐτοὺς ὁ τῶν ἐκείνων λόγων ἐλεγγος καὶ ἀνέπνιγε, καὶ πεῖραν αὐτῷ προσάγουσι διά τινων ὁμοφρόνων αὐτοῖς· ως δὲ μηδαμῶς ἐπειθον, τὴν χεῖρα τούτου, 25 μεθ' ἣς καλλιγραφῶν ἐτέλει τὰ θεῖα, τέμνουσιν οἱ παράνομοι ἀλλ' ἐπεὶ τὴν γλῶτταν εἶχεν ὑπηρετοῦσαν ταῖς ἄλλων χερσίν, τέμνουσι καὶ ταῦτην φεῦ! οἱ κατάρατοι, τοὺς ἐλέγχους μὴ φέροντες, ως δεδήλωται καὶ οὕτως ὑπερορίαν ἐν Λαζικῇ τούτῳ καταδιάζουσιν, ἐν ἣ χρόνοις ἐπὶ τρισὶν ὁ γεννάδας διακαρτερῶν πᾶσαν θλῖψιν καὶ κάκωσιν καὶ πᾶν εἰ τι λυπηρὸν ὑπέμενε διὰ τὴν εἰς Χριστὸν δόγμαδον γνώμην· 30 272 οὐκέτις γάρ τοῦ σώματος χρείκις | αὐτὸς ὑπηρετοῦμενος ἦν, καίτοι πλήρης ὡν ἡμερῶν ὁ μέγας μικρὸν οὖν ἐκεῖσε νυσῆσας, χερσὶν ἀγγέλων τὴν φυγὴν παρατίθεται καὶ τῇ μονῇ κατατίθεται τοῦ ἐν ἀγίοις Ἀρσενίου, τῇ κατ' αὐτὴν τὴν χώ-

2 δυσεβῶν. 6 ἡμαρτίσατο. 8 καταλειπών. 18 τὸ λόγων.

¹⁾ Πε. 831.

ρων τῶν Δαζῶν τυγχανόσηγ, πολλὰς θυμιμάτων ἐνεργείας ἐφ' ἑκάστης τελῶν. Φασὶ δέ τινες ὑγιῆ μετὰ τὴν ἐκτομὴν ἐκ Θεοῦ τὴν γλῶτταν λαβεῖν καὶ τρχνῶς τὸν λόγον ὑπαγορεύειν ἄχρι τῆς ἐν βίφ διεγωγῆς· καὶ οὕτω μὲν οὗτος τὸν βίον καλῶς καὶ ἐνδᾶς ἀπέλιπεν. Οἱ δέ γε δηλωμένες δύο τούτου μαθηταί· ὁ μὲν πρεσβύτερος 5 Ἀναστάσιος, οἷς τῷ διδυκάλῳ καὶ τὴν γλῶτταν καὶ τὴν γεῖρα τημθείς, μακρὰν ὑπερορίαν κατεδικάσθη, ὁ δέ γε νεώτερος καὶ ὑμώνυμος Ἀναστάσιος, ἐν τινι τῶν κατὰ τὴν Θράκην φρουρίων ἐκπεμφθείς, ἐπεὶ μὴ πειθόμενος ἐν τοῖς αἱρετικοῖς, τὸν βίον ἀπέλιπεν καὶ οὕτω τοὺς ἀσκητικοὺς καὶ μαρτυρικούς, ως εἰπεῖν, ἀγῶνας τετελευτήκασιν ἄμφω.

10 Σὺ δέ μοι, καλλιστε Μάξιμε καὶ μάρτυς ἀπεράγραπτε καὶ θεῖε τῷ ὄντι τῆς ἀληθείας ἀγωνιστά, ταῖς ἀθνάτοις σκηναῖς ἐμφιλοχωρῶν, μέμνησο τῆς Χριστοῦ ποίησης καὶ τῶν ἀντιποισθμένων αὐτῶν, καὶ χάρισαι ταῖς εἰς αὐτὸν εὔκτι- 273 καῖς σὺ ίκεσίκις βισιλεῖ ἡμῶν τῷ φιλοισθέω καὶ φιλομάρτυρι μέγιστη κατ' ἐγθρῶν τὰ διανυόματα καὶ βισιλεῖς Θεοῦ τὴν μετουσίαν, ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα καὶ τὸ 15 κράτος νῦν καὶ ἀξίη καὶ εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Απόκρισις.

Εύρισκομεν πανταχοῦ τὸν Θεὸν καὶ πάντας τοὺς ἀγίους κατὰ τῆς κακίας ἀγωνιζομένους καὶ ταῦτα κατερωμένους. Ἐπειδὴ οὖν αὐτὴ πρώτη κατὰ τὴν ἔξιν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ λαμβάνει τὴν γένησιν, ἐκ ταῦτης δὲ ἡ κατ' ἐνέργειαν προέρχεται ἀμαρτία, εἰκέτως ὁ Χανκᾶν ως τὴν κατ' ἐνέργειαν χαρακτηρίζων ἀμαρτίαν τῆς κατάρας τετυχηκεν. Εἰ δὲ κατὰ μόνην τὴν κίνησιν τῆς ψυχῆς τοῦτο σκοπήσῃ θέλεις ὅπερ ἐστὶν ἐν τῷ συναμφοτέρῳ, σώματί φημι καὶ ψυχὴ, ἔξις εἰς τέλος μὴ προελθοῦσα, τοῦτο ἐνέργειαν ἐν τῇ ψυχῇ.

LXXXI. Ἐρώτησις.

10 Τί ἐστι πρόγοικ;

Απόκρισις.

Πρόνοια τοίνυν ἐστὶν ἡ ἐκ Θεοῦ εἰς τὰ ὄντα γινομένη ἐπιμέλεια. Πρόνοια ἐστὶ βιόλησις Θεοῦ, διὸ τὸ πάντα ὄντα τὴν πρόσφορον διεξαγωγὴν λαμβάνει.¹⁾ ὕφθη τῷ Ἀβραὰμ δι' ἀγγέλων, τῷ Μωυσῆ διὰ πυρὸς ἐν βάτῳ, Ἡσαΐᾳ διὰ τῶν 15 σεραφίμ, Ἰεζεκιὴλ διὰ τῶν χερουβίμ. Διαφόροις τρόποις ἑωρακέναι μεμαρτυρήκασιν οὗτοι πάντες^{2).}

VI.

О томъ, какъ вкушали пищу ангелы у Авраама и какъ—Господь по воскресеніи.

Μαξίμου τοῦ ὥμολογητοῦ ἐρώτησις^{3).}

Τὶ γεγόνασιν ἀ ἔφχον οἱ ἄγιοι ἄγγελοι μετὰ τοῦ Ἀβραὰμ καὶ ἀ ἔφχον 20 ὁ Κύριος μετὰ τὴν ἀνάστασιν;

Απόκρισις.

Οἱ μὲν ἄγγελοι, ὥσπερ ὁ ἥλιος ἐκδιπανῆ πᾶσιν τὴν ἡποκειμένην νοτίδια μηδὲν προσλαμβάνων εἰς τὴν ἴδιαν φύσιν, οὕτως καὶ αὐτοὶ ἀνήλωσαν τὰ ὑποκείμενα οὐδὲν ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν ἴδιαν φύσιν λαβόντες. Οἱ δέ γε Κύριος, ὥσπερ τὸ

3 πρῶτος. 12 γενομένη. 23 ἡράλωσαν.

1) Cp. Ambigua, PG. 91, 1189 A—B, f. 173a—173b (=Немезий, гл. 43).

2) Далее идетъ безъ заглавия ὥρος κακοῦ изъ пролога къ Quaestiones ad Thalassium, PG. 90, 253 AB, p. 7.

3) По cod. Dresd. A 187, p. 165. Cp. у св. Иустина (Dial. c. Tryph., 575, Otto II³, 1877, p. 200) и у Псевдо-Леанасия (PG. 28, 1377).

Творения преподобного Максима.

V.

Quaestiones et dubia^{1).}

189 LXVIII. Ἐρώτ. Τί ἐστιν „εἰρήνη πᾶσιν“;

LXIX. Ἐρώτησις.

„Εἰ δὲ ως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, τί βικτίζονται ὑπὲρ αὐτῶν“, ὁ θεῖος ἔφη
·Απόστολος^{2);}

Απόκρισις.

Εἰ δὲ ως, φησί, τὰ σώματα ἡμῶν οὐκ ἀνίστανται, τί καὶ ἐν τῷ βικτίζεσθαι
εἰς ἀφθαρσίαν αὐτὰ μεταποιεῖσθαι πιστεύομεν;

LXX. Ἐρώτ. Τί ἐστιν „ἀίνειτε αὐτὸν ἐν κυρβάλοις“^{3);}

195 Προδολγενίε καὶ Ἀπόκρ. LXXIX. Ο τοιοῦτος ἑκάστοτε τὴν περὶ τὰ 10
αἰσθητὰ τῶν αἰσθήσεων ἀποβάλλει πλάνην. Αἱ γάρ αἰσθήσεις τοῖς αἰσθητοῖς
συμπλεκόμεναι, οἷον δεκαπλούμενος ὁ τέσσαρες ἀριθμὸς ποιεῖ τὸν μ', οὗτος δὲ
πενταπλούμενος ἀποτελεῖ σ'.

LXXX. Ἐρώτησις^{4).}

Τί δήποτε ὁ Χάρις ἔπταισε καὶ Χαναὰν κατηράθη; καὶ εἰ κατὰ τὸ γράμμα 15
τις τὴν τῆς Γραφῆς ἔννοιαν ἐκλάθοι, ἄδικος φανήσεται ἐν τούτῳ ὁ δίκαιος Νῶς,
ἄλλου πταίσαντος ἐπ' ἄλλον τὴν κατάραν φέρων ἄλλως δὲ καὶ εἰ ὁ Χαναὰν κα-
τηράθη, ἔδει πάντως καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ γένος κατηραμένον εἶναι εὑρίσκομεν δὲ τὸ
196 γενος αὐτοῦ μᾶλλον τῶν ἄλλων τῇ τοῦ Χριστοῦ προσδραμὸν πίστει. |

11 ἀποβάλλειν. 15 ἔπτεσε. 16 ἔνοιαν. 19 προσδραμῶν.

1) PG. 90, 785C—856B, p. 300—334. Здѣсь даются только дополнительные
къ тексту Миня (Комбей) отрывки по cod. Dresdensis gr. A 187, XVI в., pag.
166—196: той юсии Патрὸς ἡμῶν Μαξίμου πρὸς πάσης ἀποκρίσεως. Нач. Ἐρώτ. Τίνες
ἀρεταὶ ψυχῆς и т. д.

2) 1 Кор. 15²⁹.

3) Πε. 150⁵.

4) Ср. Василія Вел., in Isaiam comment., n. 267, PG. 30, 588D; p. II⁴, 319.

πῦρ πᾶσιν μὲν ὅλην λαμβάνον ἀποτεφροὶ ἐκθείσης ἑκάστου τῆς ιδιότητος, μόνον δὲ τὸ ἔλαιον δικανᾶ εἰς τὴν (ἰείαν φύσιν) λαμβάνον, σῦτω καὶ αὐτὸς κατ’ ἀλήθειαν ἔφαγεν, καὶ κατὰ τὸν τοῦ ὑποθείγυμχτος τρόπον, ως οἶδεν αὐτὸς; φέκειώσατο.

VII.

О 30 сребреникахъ, за которые проданъ Христосъ.

То̄с аγίου Μαξιμου¹⁾.

5

62 06 Ἰστέαν, ὅτι τὰ λεπτὰ καλοῦνται ἀσσάρια, ἥγουν νεόμια· ἔξήκουντα | δὲ ἀσσάριον ὑπῆρχον τότε τὸ δηγάριον· ἑκατὸν δὲ δηγχρίων, ὁ ἀργυρος· καὶ πέπραται ὁ Κύριος εἰς τριάκοντα ἀργύρων, ἀτινα σινάγνηται τρισχίλια δηγάρια, γινόμενα ἐν χρυσῷ νεομίματα ὑπὸ ρ'.

VIII.

О церковныхъ степеняхъ, пройденныхъ Христомъ²⁾.

10

Δέγεται ὁ Χριστὸς πάντας τοὺς ἐκκλησιαστικὸς βαθμοὺς διελθεῖν εὐτάκτως· τὸν τοῦ ἀναγνώστου μέν, ὅτε μέσον τῆς συνχρωγῆς τὸ βιβλίον Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λαβὼν ἀνέγνω· τὸν δὲ τοῦ ὑποδικόνου, ὅτε τῷ λεντίῳ διεζωμένος ἔνιψε τὸν πόδας τῶν μαθητῶν· τὸν δὲ τοῦ ἴερέως, ὅτε τὸ μυστικὸν τελέσας δεῖπνον τοῖς ἀποστόλοις μετέδωκεν, τὸν δὲ ἀρχιερέως, ὅτε τὴν θυσίαν ὑπὲρ ἡμῶν 15 ἔαυτὸν προσήγαγεν, αὐτὸς καὶ θῦμα καὶ ἀρχιερεὺς γεγονὼς.

IX.

Το̄с аγίου Μαξιμου περὶ τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως³⁾.

Ο μὲν Ἀδάμ παρακούσκες τῆς θείας ἐντολῆς ἐξ ἡδονῆς ἀρχεσθαι τὴν γένεσιν τῶν ἀνθρώπων, καταλήγειν εἰς ὄδύνην ἐποίησεν· δι’ ἡδονῆς μὲν γάρ η σπορά, δι’ ὄδύνης δὲ ὁ θάνατος. Ο δὲ Χριστὸς ὑπήκοος γενόμενος ἀλληγένης²⁰ νεσιν πνευματικὴν ἐχαρίσατο τοῖς ἀνθρώποις, ἐξ ὄδύνης μὲν καὶ πόνων τῶν τῆς ἀρετῆς ἀρχομένην, εἰς ἡδονὴν δὲ ἀνάπτυξιν καταλήγουσαν. Διὸ καὶ αὐτὸς ἐνχ-

12 ὅτι. 13 διεζωσάμενος. 14 ὅταν.

¹⁾ Πο cod. Vindobón. theol. gr. 165 (178), л. 62 и об.²⁾ Ibid., л. 62 об.³⁾ Πο cod. Vindob. 157 (324), л. 307 об.

θρωπῆσαι βιοληθείς τὴν διὰ σπορᾶς οὐ προσήκατο γένεσιν, τὸν δὲ ὄδύνης δὲ θάνατον ὑπέμεινεν οὐχί ως ἐπιτίμιον ἡδονῆς, ἀλλ’ ὑπὲρ ἡμῶν τῶν καταβίκων καὶ ἵν’ ὁ θάνατος αὐτοῦ θάνατος τοῦ ἡμετέρου θυνάτου γένηται καὶ πρόξενος ἀθανασίας¹⁾.

X.

5 Τοῦ αὐτοῦ²⁾ εἰς τὸ ἀποστολικὸν ἥγητον τὸ, ἐκένωσεν ἔαυτόν, μορφὴν δούλου λαβών, ἐν δμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος καὶ σχήματι εὑρεθεὶς, ως ἀνθρωπος³⁾.

I. Τρεῖς ἐμφαίνει τὰς ἀτοπίας τὸ ἀποστολικὸν τοῦτο ἥγητον τὸ γάρ ὄμοιωμα καὶ τὸ σχῆμα καὶ τὸ ἀμφίβολον τοῦ ἐπιβρέχματος τῷ τῆς ἐνανθρωπήσεως 10 λόγῳ δοκοῦσι λυμαίνεσθαι· οὐ γάρ ὄμοιος ἀνθρώπῳ ὁ Κύριος γέγονεν, ἀλλ’ ἀνθρώπος τέλειος· οὐχί ὥσπερ ἐν σκηνῇ δραματουργήσας τὸ σῶμα καὶ ὑποκριθεὶς τὴν οἰκονομίαν καὶ ὑποβολιματὸν προσωπεῖον τὸν ἀνθρωπὸν περιβαλόμενος ἔξωθεν, ἀλλ’ οὐσιώσας ἔαυτῷ τῷ φύσιν καὶ τηρήσας αὐτὴν ἐν τῇ πρὶς τὸ θεῖον ἀνακράσει ἀσύγχυτόν τε καὶ ἀναλλοίωτον οὕτε οὖν ὅμοιος ἀνθρώπῳ διὰ τὸν ἀνθρωπὸν ἀνθρωπὸς γεγονὼς, οὐδὲ ὥσπερ αἱ κατὰ τούχους διὰ χρωμάτων σκιαὶ τὸ σχῆμα μόνον καὶ τὰ τοῦ ἀνθρώπου προσειληφώς πέρατα, ως μὴ κυρίως εἴναι ἀνθρωπός, ἀλλ’ ως ἀνθρωπός. Ταῦτα μὲν οὖν ἡ ἐπιπόλαιος τοῦ ἀποστολικοῦ λόγου ἐπιβολὴ ἐμφαίνει, τοῖς μὴ πρὸς τὸ βαθὺ ἐγκύπτωσιν.

II. Εἰ δέ τις θεωρητικῶς διαιτεῖν βούλοιτο τὰ ἥγτά, ἄφατον εὑρήσει τῆς 20 σοφίας πλοῦτον καὶ πολὺν ἐν τῷ βάθει τὸν νοῦν· τοιοῦτος γάρ δὲ θεῖος οὗτος ἀνήρ, οὐκ ἐν τῇ συνηθείᾳ τῶν λόγων τῆς ἐννοίας ἔχων δεινότητα, ἀλλ’ ἐν τῷ βάθει τῆς θεωρίας καὶ τῷ πλούτῳ τῶν πνευματικῶν νοημάτων, ἀ δὴ καὶ πολλάκις κοιναῖς περιστέλλει ταῖς λέξεσιν, ἵν’ ὁ μὲν ἰδιώτης καὶ πολὺς ὅγιος τῷ σαφεῖ τῶν ἥρμάτων ἐπαναπαύοιτο, δὲ δὲ θεωρητικὸς ἀνθρωπός τῷ τῶν θεωρητικῶν μάτων ἐντρυφᾶ κάλλει

6 ὄμοιώματι εὑρεθεὶς ως.

¹⁾ Cp. cap. quing. I, 14 (PG. 90, 1185A); Quaest. ad. Thal. LXI, PG. 90, 632B (=cap. quing. IV, 44). 629B; Ambigua, PG. 91, 1348 AB, f. 238 b.²⁾ По Моск. код. 444 (324) XVII в., л. 93—95, где данная статья, судя по фотографии, помышена послѣ одной (92 об.) по крайней мѣре не заполненной письмомъ страницы; на л. 88 начинается (небольшое по объему) письмо пр. Максима къ Талассио (Epist. 9, PG. 91, 445C—449A). На л. 93 об. имѣются двѣ сколіи неизвѣстнаго происхожденія.—Дѣленіе на §§ сдѣлано нами.³⁾ Филип. 2.

III. Ἀλλὰ πρὶν ἡ τῆς τῶν ἡπαρημένων ἄψασθαι (λύσεως), ἐξεταστέον ἡμῖν ὅτι ποτὲ ἔστιν δυσίωσις καὶ τίνα δὴ τὴν ἔννοιαν ἡ φιλοσοφία τῷ ὄνδρι ματι προσαρμότειν βούλεται. Ἐστιν γοῦν ἡ λέξις τῶν ἀναγομένων εἰς τὴν ποιότητα, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τῶν πρὸς τί τινες αὐτῶν εἶναι φασιν. Οὐ θαυμαστὸν δὲ εἰ τὸ αὐτὸν ὅνομα πολλαῖς κατηγορίαις διηγέρηται· κατὰ γάρ τὰς διαφόρους τῶν ἔννοιῶν 5 σημασίας ὑπὸ τήγνδε ἡ τήγνδε τῶν γενικῶν φωνῶν ἀναφέρεται, καὶ τὸ ὅμοιον 93 οὗτον, καθὸ μὲν πεποίωται καὶ ἡμᾶς τοὺς μετειληγότας τούτου ποιεῖ, | ὑπὲ τὸ ποιὸν ἀνηκται, καθὸ δὲ ἐτέρῳ προσήρτηται, ώς δὴ ὁμοίωται ὁ λεγόμενος εἶναι ὅμοιος, τῶν πρὸς τι τυγχάνει. Ἀλλ' ἡ μὲν ποιότης οὐ σκοπεῖ τὸ ἔνεξενγμένον, ἀλλ' αὐτὴν ἐξετάζει τὴν ὁμοιότητα καὶ εὑρίσκει, ὅτι πεποίωται, εἴτα δὴ τὸ 10 μᾶλλον καὶ τὸ ἡττον τῷ ὄνδρι ματι δίδωσι· τῶν γάρ ὁμοιουμένων τινὶ τὸ μὲν τι μᾶλλον ὁμοίωται, τὸ δὲ ἡττον, ἐπεὶ γάρ μὴ ταυτότης, ἀλλ' ὁμοιότης καὶ τὸ κατὰ τι παρηλαγμένον ἐμφαίνεται, πρὸς δὲ τὸ ὁμοιούμενον ἀφωμίωται.

IV. Τὸ μὲν οὖν κατὰ τὸ ποιὸν ὁμοιον, τοιοῦτον. Τὸ δὲ κατὰ τὸ πρὸς τι ὁμοειδές, καὶ ἀπαράλλακτον πέφυκεν, εἰ γάρ τὸ ὁμοιον ὁμοίων ὁμοιον. Κατὰ τὴν 15 τοιαύτην γοῦν σχέσιν ὁμοιος ἡμῖν τὴν φύσιν ἐγένετο ὁ Χριστὸς Θεός· οὐ γάρ ὥσπερ εἰκὼν ἀφωμοιώθη ἡμῖν καθαπερεὶ πρωτοτύποις, ἵνα μᾶλλον ἡμῖν ἡ ἡττον ἐπιτυγχάνῃ, ἀλλ' αὐτὴν ἡμῶν τὴν οὐσίαν ἀναδεξάμενος ὁμοιος ἡμῖν τὴν φύσιν ἐγένετο. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι τῶν φιλοσόφων ἀπεριμερίμνως τὴν τοῦ ὄνδρατος ἔννοιαν ἐξηγάκασιν· ποιῷ δὴ γάρ ταύτην θέμενοι τὸ μᾶλλον καὶ ἡττον προσ- 20 τίθενται. Διὸ καὶ τῶν ἡμετέρων τινὲς ἄγαν τὴν προσηγορίαν ταύτην ἀπεδειλίασαν, ώς ἔχουσάν τι παραλλαγῆς. Ἐντεῦθεν γάρ καὶ τὲ τοῦ ὁμοιουσίου ὅνομα τῷ Ἀετίῳ ἐπινεόνται, ώς δὴ Εὔνόμιος κατηκολούμηκώς ὁμοιούσιον τῷ Πατρὶ τὸν Γίδον ἀπεσήνατο· ἔνθεν τι καὶ ὁ μέγας Βασίλειος¹⁾ τῇ προσθήκῃ τοῦ ἀπαραλλάκτου πρὸς μίαν ἔννοιαν ἀπευθύνει τὸ ἐπαρφότερον τοῦ ὄνδρατος. 25

V. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι φιλόσοφοι οὕτως. Ὁ δὲ Πλωτῖνος²⁾ ἐν τῷ περὶ ἀρετῶν λόγῳ διπλῆγε τινα λέγει τὴν ὁμοιότητα· τὴν μὲν τὰ παρηλαγμένον ἔχουσαν, τὴν δὲ κατὰ τὰ αὐτὸν ἀφιστάμενον· τὰς γάρ ἀπὸ τοῦ πρωτοτύπου προελθούσας πρὸς τὰς ὁμοίας εἶναι φησιν καὶ πρὸς τὸ πρωτότυπον, ἀλλὰ πρὸς μὲν τὸ πρωτότυπον παρηλαγμένας, ἵνα δὴ καὶ ὁ τοῦ ἀρχετύπου λό- 30 γος καὶ ὁ τῆς εἰκόνος διασωθῆ, πρὸς δὲ ἀλλήλας ἀπαραλλάκτους, ἵνα δὴ καὶ εἰκόνες ἐνὸς μένοιεν τοῦ πρωτότυπου.

VI. Ἀλλ' οὗτοι μὲν ἀφείσθωσαν· δέ γε θεῖος Ἀπόστολος ὁμοιόν φησιν τῷ ὄνδρῳ περὶ τὸν Θεόν κατὰ τὸ τῆς οὐσίας ἀπαράλλακτον, ἀλλὰ καὶ σχῆματι εὑρε-

7 ποιεῖ. 20 ποιῷ. 20 τῷ. 20—21 προστιθέν(τ)αι.

¹⁾ Epist. 9 (ad Maximum philos.), n. 3, PG. 32, 272A; русск. п., VI⁴, 41.

²⁾ Ennead. I, lib. 2₂, p. 95—19 (ed. Creuzer et Moser, Paris. 1835).

Θῆγαι αὐτὸν ως ἄνθρωπον. Τὸ δὲ σχῆμα διττὴν ἔχει τὴν ἔννοιαν· ὑποκριτικὴν καὶ ἀληθινὴν· ὅρμιον γάρ εἶναι φαμὲν τὸ ὄνδρώπου τὸ σχῆμα· τοῦτο ἀληθινόν· ἀλλὰ σχῆμα λαβεῖν τόνδε τὸν ὑποκριτὴν· Ἀγαρέοντος· τοῦτο πεπλασμένον τε καὶ ψευδές. Ἀλλ' ἐνταῦθα τὸ σχῆμα τὴν ἀλήθειαν ὑποθίκνυσι· σχῆματι γοῦν 5 εὑρέθη ὁ Κύριος ἄνθρωπος, τουτέστιν αὐτῇ τῇ τοιώδες ἐσχηματισμένη οὐσία. | 94

'Αλλ' ἐπειδὴν αἱ μορφαὶ καὶ τὰ σχῆματα πέρας τυγχάνει τῶν οὐσιῶν, εἴποιμι ἄν, ὅτι βουλόμενος ὁ Ἀπόστολος τὸ ἀπαράλλακτον τοῦ Θεοῦ ἐμφῆγαι πρὸς τὸ ὄνδρώπινον, διὰ μὲν τῆς ὁμοιότητος τὸ αὐτὸν τῆς οὐσίας ἐδήλωσεν, διὰ δὲ τοῦ σχῆματος καὶ τὸ ἀπαράλλακτον τῶν περάτων· οὐ γάρ τὴν μὲν οὐσίαν τοῦ ὄνδρω- 10 που ἀπαραλλάκτως ἐν τῇ οἰκείᾳ ὑποστάσει οὐσίωσεν, ἀλλοῖον δὲ προσελάβετο ἔαυτῷ, ὥστε μὴ ὅρμιον εἶναι, μηδὲ προμήκη, μηδὲ τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῶν σπουδῶν ἀνέχειν, ἀλλὰ στρογγύλον, ἡτε τρίγωνον, καπί τοῦ ὄμφαλοῦ ἔχειν τὸ κρανίον προσηρμοσμένον. Σχῆματι γοῦν εὐέθη ως ἄνθρωπος.

VII. "Οτι δὲ τὸ ἐπίρρημα τοῦτο πλείστας οἵσας τὰς σημασίας ἔχει 15 οὐδένα τῶν καὶ ποσῶς λογικῆς μετειληγότα παιδεύσεως ἀγνοεῖν οἷματι, ὃν καὶ τὸ ἀφομοιωματικόν ἔστι καὶ τὸ βεβαιοτέραν ἐμποιοῦν περὶ τοῦ προκειμένου τὴν ἔννοιαν. Οὐ τοίνυν κατὰ ἀμφιβολίαν ἐνταῦθα τῷ μεγάλῳ Παύλῳ τὸ ἐπίρρημα τοῦτο παρείληπται, ἀλλὰ κατὰ βεβαιοτέραν μᾶλλον, καὶ τῆς ἀπαραλλάκτου πρὸς τὸν ὄνδρωπον ὁμοιότητος ἔνδειξιν, ώς καὶ παρὰ τῷ Δαβὶδ εὑρίσκεται· ἐγενῆ- 20 θη γάρ ωσεὶ ἀνθρωπος ἀβοήθητος¹⁾, περὶ τῶν κατὰ τὸ σωτήριον πάθους συμβεβηκότων ώς ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ διαλαμβάνοντι· διτι γάρ ἀληθῶς κατὰ τὸ ὄνδρώπινον ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἀβοήθητος γάρ, αὐτὸς οὗτος ὁ θεῖος Δαβὶδ ἐκδηλότερον ἐν ἄλλοις παρίστησιν, αὐτὸν αὖθις εἰσάγων τὸν ἀγῶνα ἀγαγόντα, λαβίοντα τὴν ἄνθρωπίνην ἀσθένειαν, πρὸς τὸν Θεόν καὶ Πατέρα τὴν ἰκεσίαν ποιεῖ- 25 μενον καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ βοηθείας ἐπιδεόμενον, πῆ, μὲν λέγοντα· μὴ ἀποστῆλης ἀπ' ἐμοῦ, διτι θλιψίεις ἐγγύς, διτι οὐκ ἔστιν ὁ βοηθῶν μοι²⁾ πῆ, διτι μὴ μακρύνγει τὴν βοήθειάν σου ἀπ' ἐμοῦ, εἰς τὴν ἀντίληψίν μου πρόσχεις³⁾ δηλον τοίνυν ἐκ τούτων ἡμῖν, διτι τὸ ἐπίρρημα τοῦτο παρά τε τῷ Ἀπόστολῳ καὶ τῷ φαλμφδῷ τῇ ἀνθρωπίνῃ 30 φωνῇ προστιθέμενον οὐκ ἀμφιβολίαν τινὰ τῆς περὶ τὴν ἐνανθρώπησιν δέξῃς ἡμῖν ἐμποιεῖν βούλεται, ἀλλὰ βεβαιωτικόν ἔστι μᾶλλον τῆς ἐπαγομένης φωνῆς.

VIII. "Ανθρωπος γάρ κατὰ ἀλήθειαν ὁ Κύριος ἡμῶν, καὶ ἄνθρωπος τέλειος, εἰ καὶ Θεός γάρ ὁ αὐτός, εἰς μίαν ὑπόστασιν τὰς δύο φύσεις ἀσυγχώτως

8 αὐτὸν. 10 ἀλλ' οἶον. 11—12 σπουδήλων. 17 τὸ μεγ. 25 λέγοντος. 29 ἀποστολικῷ.

¹⁾ IIc. 875.

²⁾ Pe. 21₁₂.

³⁾ Pe. 21₂₀.

ένωσας καὶ ἀμιγῶς, δῆμεν καὶ δὲ θεῖος αὐτὸς προφήτης τὸ ταπεινὸν τῶν ῥημάτων εὐλαβηθείς, μὴ καὶ τισιν ὑπόνοιαν ἐμποιήσῃ ψιλὸν ἄνθρωπον τὸν Χριστὸν δογματίζειν, μετὰ τὸ εἰπεῖν· ἐγενήθη γάρ σει ἄνθρωπος ἀβούθητος | εὐθέως ἐπάγει· ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος¹⁾, μονονουχὶ τοῦτο πᾶσι διαρρήγδην βιών μὴ ταῖς ἀνθρώπῳ πρέπουσιν ἔννοίαις ἐναπομείνητε μηδὲ ἀκούσαντες ἀθυη- 5 θητον ἄνθρωπον μέχρι τούτου στήτε τῇ διανοίᾳ, ἀλλὰ πρὸς τὰς θεοπρεπεῖς ὑπολήψεις ἀνάγεσθε. Οἱ γάρ νεκροὶ μὲν πάντες ἄνθρωποι καὶ τῷ θανάτῳ ὑπόδικοι μετὰ τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὴν παράβασιν, πρὸς δὲ τούτων καὶ δοῦλοι πᾶς γάρ δὲ ποιῶν τὴν ἀμαρτίαν δοῦλος ἐστι τῆς ἀμαρτίας²⁾. Ἐλεύθερος 10 ἐν νεκροῖς ὁ Κύριος ἡμῶν ἀμαρτίαν γάρ οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ³⁾ καὶ οὐκ αὐτὸς μόνος, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς τῆς δουλείας ἡλευθέρωσεν, καὶ οὐδὲ Θεοῦ καὶ κληρονόμους τῆς αὐτοῦ δόξης ἀπεργαζόμενος· εῦθηλον πάντως, ως ὑπέρ ἄνθρωπον γάρ δὲ τοιοῦτος· καὶ τί γάρ ἀλλοὶ ηθεῖς ἀληθινός;

IX. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰ καὶ παρεκφατικώτερον εἰρηται, καὶ τῆς τῶν 15 προκειμένων ἀκολουθίας ἔξω, ἀλλ' οὐκ ἄχρηστα τοῖς σπουδαίοις τῶν τοιεύτων ἀκροσταῖς ἵσως φανήσεται. Ἐπὶ δὲ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἡμῖν πρότεθέντων ἀκολουθίαν ἐπανέλθωμεν καὶ τὰ ἡγιείντα κατ' ἐπιτομὴν ἀνακεφαλαιώσαμεν. Φαμὲν τοίνυν, ὅτι τὸ ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπῳ γεγονέσαι τὸν Κύριον τὸν Ἀπόστολον λέγειν, τοῦτο ἐστι δηλοῦν, ὅτι ὅμοιος ἄνθρωποις ἀπαραλλάκτως κατὰ 20 τὴν φύσιν ὁ Χριστός θεοῦ γέγονεν, καὶ οὐ κατὰ τὴν φύσιν μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν τοιόνδε τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας σχηματισμὸν ἄνθρωπος εὑρέθη τέλειος.

X. Οἱ δέ γε θεῖος Χρυσόστομος ἐν τῇ η' ὁμιλίᾳ⁴⁾ τῶν ἐξηγητικῶν τῆς πρὸς Φιλιππιτείους ἐπιστολῆς ἐπὶ τοῦτο δὴ τὸ ἥρτὸν ἐλθών, ἐτέρως πως καὶ οὐ καθὼς ἡμεῖς ἐξητάσαμεν, τὸ δύσιον ἐκλαμβάνει οὐδὲ τὸ ἀπαραλλάκτον φῆσι ση- 25 μαίνειν αὐτό, ἀλλὰ καθ' ἐτέραν ἔννοιαν τι καὶ παραλλαγῆς, τὸν θεογόρητον ἐκεῖνον ἄνθρωπον λέγειν, πρὸς τὴν ἡμετέραν φύσιν· Διὰ τὸ ἐκείνου μὲν, μᾶλλον δὲ τὸν τῆς χρυσῆς ἐκείνης γλώττης ῥημάτων, ως ἔχοντιν, ἐπακούσωμεν· μόνης γάρ αὐτῶς τῆς ἐκείνου φωνῆς, τὸ τοιεύτῃ διανοίᾳ ὑπηρετεῖν ἀξίας. „Πολλά, φησίν, δὲ Σωτὴρ εἶχεν ἡμέτερα πολλὰ δὲ καὶ οὐκ εἶχεν, οἷον οὐκ ἀπὸ συν-

1 τὸν. 5 ἐναπομείνηται. 20 δηλοῦντος. 26 αὐτὸν. 27 ἐκεῖνον μέν.

¹⁾ Πε. 876.

²⁾ Ιωαν. 834.

³⁾ 1 Πετρ. 222. Ιεσα. 539.

⁴⁾ In Philip. (2) hom. VII, n. 2—3, PG. 62, 231; русск. пер. XI (1905), 279. Некоторые добавления, сделанные вами ниже соответственно съ текстомъ гомилии Златоуста, заключены въ скобки.

ουσίας ἐτέχθη, ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησε. Ταῦτα ὑπῆρχεν αὐτῷ ἢ μηδενὶ τῶν ἀνθρώπων οὐκ ἦν τὸ φαινόμενον (μόνον), ἀλλὰ καὶ Θεός· ἐφαίνετο μὲν γάρ (ἄνθρωπος), οὐκ ἦν δὲ τοῖς πολλοῖς ὅμοιος, εἰ καὶ τὴν σάρκα ὅμοιος ἦν· Τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι οὐκ ἦν ψυλὸς ἄνθρωπος· διὰ τοῦτο φῆσιν ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπῳ. Ἡμεῖς μὲν γάρ ψυχὴ καὶ σῶμα ἐσμέν, ἐκεῖνος δὲ Θεός, καὶ ψυχὴ, καὶ σῶμα. Ἰνχ γάρ μὴ ἀκούσας, ὅτι ἐκένωσεν ἐαυτὸν μεταβολὴν νομίσγεις καὶ μετάπτωσιν καὶ ἀφανισμόν τινα· μένον, φῆσι, δὲ ἦν, ἐλαβεῖ δὲ οὐκ ἦν, καὶ σάρκες γενόμενος ἐμενε Θεὸς Δόγος ὡν. "Ωστε κατὰ τοῦτο ὅμοιος ἀνθρώπῳ, (καὶ) διὰ τοῦτο φῆσι, καὶ σχήματι, τοῦτο λέγων, ὅτι η φύσις οὐ μετέπεσεν, οὐδὲ 10 σύγχυσίς τις ἐγένετο, ἀλλὰ σχήματι ἐγένετο· εἰπὼν γάρ, ὅτι μορφὴν δούλου ἐλαβεν, ἐθάρσησε λοιπὸν καὶ τοῦτο εἰπεῖν, ως ἐκεῖνου πάντας ἐπιστομίζεντος· Ἐπεὶ καὶ ὅταν λέγει ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς | ἀμαρτίας¹⁾, οὐ τοῦτο 15 λέγει, ὅτι οὐ σάρκη εἴχεν, ἀλλ' ἔτι η σάρκη ἐκείνη οὐχ ἡμαρτεν, ἀλλ' ὅμοια ἦν τῷ²⁾ ἀμαρτωφῷ· κατὰ τί ὅμοια; κατὰ τὴν φύσιν, οὐ κατὰ τὴν κακίαν. "Ωσπερ 15 οὗν ἐκεῖ τὸ ὅμοιον διὰ τὸ μὴ πάντα εἶναι ἵσαν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ὅμοιωμα διὰ τὸ μὴ πάντα εἶναι ἵσα, οἷον τὸ μὴ ἐκ συνεσίας, τὸ χωρὶς ἀμαρτίας, τὸ μὴ ψιλὸν ἄνθρωπον".

XI.

Capita gnostica³⁾.

a'. Τὸ κυρίως ὃν ἐκ τῶν μὴ κυρίως ὄντων, ἔτι ἐστι μόνον γινώσκεται, οὐ τὸ πρὸς αὐτὰ σχέσει δὲ τὸ ἐστι γινώσκομενον (πῶς γάρ ἀν τοῖς μὴ κυρίως οὐσίαι τὸ κυρίως ὃν ποτε καθητεοῦ συνενεγχήσεται;) ἀλλ' ἀσυγκρίτῳ τῇ κατ' αἰτίαν ὑπεροχῇ ἀγνώστως νοούμενον, ἀλλως οὐ δυνήθεντων ἡμῶν τὸ ὑπερούσιον ἦν ἐκ τῶν ὄντων ἀμμοράν τὴν περὶ αὐτοῦ ἔτι ἐστι μόνον θέσιν ἐνθεῖασθαι.

1 ὑπῆρχον. 21 συνενεγχήσεται.

¹⁾ Рим. 8:8.

²⁾ У Злат.: τῇ.

³⁾ По Моск. код. 425 (439) XVI в., л. 162—181 об. Здѣсь, съ л. 73 (по 113) идуть подъ заглавиемъ: Τοῦ δόιον Πατρὸς ἡμῶν Μαξίμου περὶ θεολογίας καὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ κεφάλαια τριακόσια сперва 2 центурии сар. theolog. (PG. 90, 1084—1173), а затѣмъ capita quingenta, составляющія въ печатныхъ изданіяхъ (PG. 90, 1177 squi.) пять центурий. Въ сар. quing. въ Моск. ркп. между третьей и четвертой центурией (5-ой и 6-й по счету рукописи, со включеніемъ capita theolog.) помѣщается издаваемая сотня главъ подъ заглавиемъ: αὗτη ἐστὶν ἐκατοντάς σ' τῶν γνωστικῶν κεφαλαῖων (л. 162). Мы приурочиваемъ название „гностическихъ главъ“ только къ данной центурии.

β'. Ὡν ἐν πλήθει τὰ εἶναι θεωρεῖται, τούτων τὸ εἶναι διάφορον· ὃν δὲ τὸ εἶναι διάφορον, τούτων ἡ σχέσις ἀχώριστος· ὃν δὲ ἡ σχέσις ἀχώριστος, ἕδιον τὸ ὑπ' ἀλλήλων εἰργεσθαι τοῦ ἄπειρα εἶναι νομίζεσθαι· ὃν δὲ τὸ εἶγαι οὐκ ἄπειρον, δηλονότι τῆς γενέσεως ἡ αἰών ἡ χρόνος προεπινενόγηται· ὃν δὲ αἰών ἡ χρόνος προεπινενόγηται, (τούτων) ἐξ οὐκ ὅντων προδήλως ἡ γένεσις.

γ'. Τὸ πάντη καὶ κυρίως ἐν οὐκ ἔχει διαφοράν· τὸ δὲ μὴ ἔχον διαφοράν, καὶ πάσης ἐκτός ἐστι σχέσεως· τὸ δὲ σχέσιν οὐκ ἔχον, καὶ ἄπειρον πάντως καὶ ἀναρχον· οὐκοῦ μόνον τὸ θεῖον ἀναρχον καὶ ἄπειρον καὶ ἀσχετον καὶ ἀδιάφορον, ὅτι καὶ μονάτατον φύσει κυρίως ἐν, ὡς ἀπλοῦν.

δ'. Οὐδέν τὸ παράπαν τινὸς κατηγορούμενον ἐκτὸς ὑπάρχει περιγραφῆς· κατ' 10 αὐτὴν γάρ τῆς κατηγορίας τὴν σχέσιν καὶ αὐτὸν τὰ καθηγορεῖται δέχεται περιγραφήν, ἀλλήλων χωρὶς οὐδαμῶς ὑφιστάμενα· οὐκοῦν οὐδέν τῶν ὅντων ἀπερίγραφον, ὅτι μηδὲ κατηγορίας ἐλεύθερον μένον δὲ τὸ θεῖον ἀκατηγόρητον καὶ 162 06. διὰ τοῦτο περιγραφῆς πάσης ἐλεύθερον, ὡς πάσης οὐσίας νοῦ τε καὶ λόγου | καὶ ὀνόματος ἀπειράκις ἀπείρως ὑπέρτερον.

ε'. Πᾶσα γνῶσις τῶν ὅντων σχέσις ἐστὶν ἄκρων τινῶν συγδετική, τῶν γινωσκόντων λέγω καὶ τῶν γινωσκομένων, αὐτὴ δὲ δηλονότι μηδαμῶς γινωσκομένη τοῖς γιγάντοις· συγγινωσκομένη τοῖς γινωσκομένοις· οὐ γάρ πέφυκε καθιστοῦν γινώσκεσθαι γνῶσις· τὸ θεῖον κατ' αὐτὸν τὸ εἶγαι δὲ ποτε κατ' οὐσίαν ἐστίν, ἀρρητος γνῶσις ἐστιν, ἐν νῷ καὶ λόγῳ καὶ πνεύματι ὑφισταμένη· οὐκοῦν ἄγνωστον τοῖς 20 οὖσι τὸ θεῖον πάντη καθέστηκε, ὡς αὐτογνῶσις δὲ, εἰ μήπω φίλον ἀληθῆς εἰπεῖν καὶ ὑπὲρ ταύτην ἀσυγκρίτως εἶναι τὸ θεῖον.

ζ'. Ο τῶν ἀρρήτων μυστηρίων ἔμψυχος πίνακε Γρηγόριος κινεῖσθαι λέγει τῇ ἑαυτῆς θεωρίᾳ¹⁾ τὴν μακάριαν θεότητα, κίνησιν λέγων ὡς οἷμαι τὴν ἀκίνητον αὐτογνωσίαν· μονάτατον γάρ τὸ θεῖον αὐτόγνωστον, ὅτι μὴ ἐκ τῆς τῶν ὅντων 25 ὑπάρκειας γινώσκει τὰ δύντα καθὸ δύντα ἐστίν, ἀλλ' ἑαυτὸν γινώσκον πάντων ἔχει καὶ πρὸ γενέσεως αὐτῶν ὑφισταμένην κυρίως τὴν πρόγνωσιν, οὐ λαβοῦσαν ἀρχήν, οὔτε προσθήκην διὰ τῆς τῶν γενησιμένων παραγωγῆς· γνῶσις γάρ αὐθύπαρκτος καὶ οὐσία αὐτόγνωστος αὐτὸν ἑαυτοῦ πέφυκεν εἶναι γνωστικὸν καὶ διὰ τοῦτο πάσης τῆς τῶν ἐξ αὐτοῦ γεγενημένων γνῶσεως ὑποστατικόν.

ζ'. Εἰ νοῦ χωρὶς οὐκ ἐστι ποτὲ νοερόν, οὔτε δίχα λόγου λογικόν, οὔτε ζωῆς ἐκτὸς ζῶον, εἰς ἐστιν ἄρα ως ἐξ ἐνὸς νοῦ τοῦ Πατρὸς Υἱὸς ὁ Δόγος, ἐν μιᾷ ζωῆς τῷ ἐνὶ ἀγίῳ Πνεύματi πιστευόμενος, καὶ τοῦτο ἡμῶν ὁ Θεός, μονάς ἀδιαίρετος

17 αὐτη. 22 ἀσυνκρίτως.

¹⁾ Oratio 38, n. 9; 45, n. 5, PG. 36, 320C. 629A; p. II³, 198; IV³, 127.

καὶ τριάς ἀσύγχυτος, ἐν τῇ ἐνώσει τὴν διάκρισιν ἔχουσα καὶ ἐν τῇ διακρίσει | τὴν 163 ἔνωσιν, δὲ καὶ παράδεξον ὑπερούσιος ἡ αὐτὴ καὶ ὑπερώνυμος καὶ πάσης ὑποστάσεως ἀπείρως ἀφεῖσι κάτω τὴν προστήγορίαν.

η'—ι'—cap. quingenta, I, 6—15 (PG. 90, 1180 B—1185 B-C)¹⁾.

ιη'. Ἐξετινάχθη ὡσεὶ ἀκρίδες, φησὶν δὲ Δαβὶδ²⁾. "Ωσπερ ἡ ἀκρίς, 165 06. ὡς φασίν, οὐ πρότερον τὴν ἐκτὸς πετάλωσιν τῆς ἐπικειμένης αὐτῇ λεβηρίδος ἐκτινάσσεται γρὶν ἡ τὴν ἐντὸς ἀποκειμένην ἀποβάλλεται κόπρον, οὕτως οὐδέ τις τῶν ἀνθρώπων τὸν παλαιὸν ἐκβούεται δύναται τὸν ἀνθρωπόν, τὸν φιειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιμυρίκας τῆς ἀπάτης, εἰ μὴ πρότερον τὴν ἐντὸς κατὰ διάνοιαν πρὸς τὰ 10 φιειρόμενα σχέσιν, ὥσπερ τινὰ δυσώδη κόπρον παντελῶς ἀποβάλληται.

ιη'. Τὰ γόνατά μου ἡ συθένη σαν ἀπὸ γηστείας³⁾. Νηστεία ἐστὶ στέρησις ἑστίας, γόνατα δὲ αἱ ὑπερειστικαὶ τῶν παθῶν ἔξεις ἐπαινετῶς γάρ καὶ φεκτῶς δύναται ληφθῆναι περὶ τῇ Γραφῇ τὰ γόνατα. Ό τοινυν πάσης ἀπεχόμενος κακίας καὶ νηστεύων τῶν δι' ἑκάστης αἰσθήσεως πρὸς τὴν ψυχὴν εἰσαγωμένων 15 αἰσθητῶν εἰδώλων, ἀσθενή κατέστησε τοῦ γόνου τῆς ἀμαρτίας τὰ γόνατα, λέγω δὲ τὰς ὑπερειστικὰς ἔξεις τῶν παθῶν, μηκέτι δυναμένας ταῖς τῶν φαύλων ἐνεργείαις εὐκινήτως διάλεσθαι καὶ τὰς ἀπρεπεῖς καὶ φθοροποιῆς ἀποτελεῖν κακίας· ὥσπερ οὖν τοῦ νηστεύοντος ἀπὸ κακίας τὰ γόνατα πάντως ἀσθενεῖ, οὕτως τοῦ τρυφῶντος ἐν λόγῳ θείῳ καὶ διηγήμασι στερρά τὰ τῆς ἀρετῆς καθίσταται γόνατα.

κ'. Καὶ ἡ σάρξ μου ἡλικοιώθη δι' ἔλατον⁴⁾. Σάρξ ἐστι ἐνταῦθα τυχὸν ἡ ἐπιμυιτικὴ δύναμις, ἔλαιον δὲ ἡ ταύτη πιαίνουσα λείτης τῶν ἡδονῶν· ἐστι γάρ φεκτὸν ἔλαιον περὶ τῇ Γραφῇ καθό | φησιν· ἔλατον ἀμαρτωλοῦ⁵⁾ μὴ λιπαντάτῳ τῇ κεφαλῇ μου⁶⁾. Ό τοινυν κατὰ τὸν μακάριον Δαβὶδ πᾶσαν τὴν πρὸς ἡδονὴν πιαίνουσαν τὴν ἐπιμυίαν ἀφορμὴν περικόψας, ἔντρανθεῖ-25 σαν τῆς δυσώδων παθῶν σηπεδόνος, τὴν ἐπιμυίαν ἀλλοιοῖ καὶ πρὸς ἀ δοκεῖ τῷ λόγῳ καθηκόντως αὐτὴν μεταφέρει, ὥστε εἰπεῖν δύνασθαι· ἐν αντίον σου πᾶσα ἡ ἐπιμυία μου⁷⁾ καὶ ἡμέραν ἀνθρώπου οὐκ ἐπεθύμησα⁷⁾.

8 δύναι. 9 τὸν.

¹⁾ Βακηλίαπιε βαριαντы: гл. 6 (=8), строка 16: ιδίων ἐνεργεῖων, на поляхъ: τῶν εἰδῶν ἐνεργείας.; гл. 8₉ μετοχῶν; гл. 9₁₁ περεῖτον στοιτὸν: καὶ δι' ἐμὲ γενόμενος ἀνθρώπος ἄλλο πάλιν πέφηνεν ὑπάρχων μυστήριον; fino ἀπεργίζεσθαι; гл. 11₁ οπυ-πησένο ἐγώ.

²⁾ Πε. 108₂₃.

³⁾ Πε. 108₂₄.

⁴⁾ Πε. 108₂₄.

⁵⁾ Πε. 140₆.

⁶⁾ Πε. 37₁₀.

⁷⁾ Ιερεμ. 17₁₆.

κα'. Καὶ γὰρ ἐγενήθη γε ὅνειδος αὐτοῖς¹⁾. Ὅνειδός ἐστι τοῖς ἀκαθάρτοις δαιμοσιν ὁ τὴν αὐτῶν κακίαν ἐξ ὅλης καρδίας ἀνεπιστρέψως ἀποφυγών, ταῖς τῶν προλαβόντων ἀμαρτημάτων μνήμαις ὑπ' αὐτῶν ὄνειδιζόμενος, καὶ διὰ τῆς τῶν ἀμαρτημάτων κατ' εἶδος ἀποριθμήσεως εἰς ἀπόγνωσιν φέρειν ἐπιχειρούντων ὡς οὐκ εἴσης αὐτῷ τῶν προλαβόντων ἀμαρτημάτων διὰ τῆς ἐν χερσὶ μετα- 5 νοίας ἀφέσεως· ἥ πάλιν ὄνειδός ἐστι τοῖς δαιμονίοις ὁ ταῖς ἀρεταῖς τὰ ἥθη τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς τὰ κινήματα θεοφιλῶς ποιμάνων· βθέλογμα γάρ φησίν ἥ Γραφὴ τοῖς Αἰγυπτίοις πᾶς ποιμῆν προβάτων²⁾.

κβ'. Εἴδοσάν με, ἐσάλευσαν κεφαλὰς αὐτῶν³⁾. Λί κεφαλαὶ τῶν πονηρῶν δαιμόνων αἱ ἀρχαὶ τυγχάνουσι τῶν παθῶν, ἥ αἱ πρῶται διὰ τῶν λογισ- 10 μῶν προσθολαὶ τῆς κακίας ἥ αἱ ἐκ τῶν φυσικῶν ἀρχῶν τῶν παθῶν διατυπώσεις, ἃς κινοῦσι θεωροῦντες προκόπτοντα κατὰ Θεὸν τὸν ἐνάρετον οἱ ἀκάθαρτοι δαιμονες, δι' αὐτῶν πρὸς ἑαυτοὺς ἀνθέλκειν ἐπιχειροῦντες.

κγ'. Βοήθησόν μοι Κύριε, ὁ Θεός μου⁴⁾. Κύριος μὲν ὁ Θεὸς 166 οἱ λέγεται τῶν τὴν προκτικὴν μετιόντων | ἀρετήν, ὡς ἔτι τῆς τῶν ἐπιτασσομένων 15 τάξεως ὄντων· Θεὸς δὲ τῶν τὴν γνωστικὴν ἀσκευψένων φιλοσοφίαν, ὡς τῆς ἐπιστημονικῆς τῶν ὄντων γενομένων κατανοήσεως. Ο τοίνυν ἐπησθημένος τῆς φυσικῆς ἀσθενείας, καὶ προκόπτη κατ' ἀρετήν, ἑαυτὸν οὐκ ἀρετεῖται, ἀλλ' εὔχεται παρακαλῶν τὸν Θεὸν βοηθῆσαι αὐτῷ, τιντέστι συνάρασθαι, ἵνα μήτε κατὰ τὴν προκτικὴν, μήτε κατὰ τὴν θεωρητικὴν αὐτὸν βλάψαι διὰ τῆς αὐτῶν κακῆς πανούρ- 20 γίας δυνηθῶσιν οἱ δαιμονες.

κδ'. Σῶσόν με κατὰ τὸ ἔλεός σου⁵⁾. Ἔλεός ἐστι τοῦ Θεοῦ· αἱ Πατρὸς ἥ τοῦ Μοναχενοῦς περὶ τὸν ἀνθραπον διὰ σαρκὸς εὐσπλαγχνία, ἥτις ἑαυτὸν λύτρον ὑπὲρ ἡμῶν δουντι παρασκευάσασα δωρεάν, μηδὲν προεισενέγκασαν τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀπίσταν διέσωσε φύσιν· κατὰ τοῦτο γοῦν τὸ μυστήριον, καθὸ δω- 25 ρεὰν ἀφέωνται πᾶσιν αἱ ἀμαρτίαι διὰ τῆς πίστεως, εὔχεται ὁ διαγνοὺς ἀνευ τοῦ κυρίως ἀλασμός μὴ δύνασθαι τὸ σύνολον σωτηρίας τυχεῖν τοὺς ἐφιεμένους ταύτης· ἥ γάρ φύσις ἀπαξ πτωθεῖσα διὰ τῆς ἀμαρτίας ἰσχυροτέρους δεῖται τοῦ ἀναστήσοντος.

κε'. Καὶ γνώτωσαν, ὅτι ἥ χείρ σου αὕτη, καὶ σὺ Κύριε 30 ἐποίησας αὐτὴν χείρα Θεοῦ⁶⁾. Τὴν θεῖαν, ὡς οἷμαι, λέγει δυναστείαν

ἥν ἐποίησεν ὁ Κύριος ἐν τῷ δικαίῳ, καὶ ἴσαμενος αὐτὸν τῆς κακίας καὶ σώσας αὐτὸν διὰ τῶν ἀρετῶν, ἥντινα χείρα βούλεται γνόντας τοὺς ἀκαθάρτους δαιμονας ὁ δίκαιος ἐνδοῦναι τῷ πρὸς αὐτὸν διὰ τῶν προτέρων ἀμαρτημάτων ὄνειδισμῷ, μα- 5 θόντας τὴν ἐν τῷ ἐλέει τοῦ Θεοῦ γενομένην αὐτῷ λύτρωσίν τε καὶ σωτηρίαν· ἥ 5 πάλιν χείρ ἐστι τοῦ Θεοῦ τυχὸν ἥ τῆς σαρκὸς ὑπὲρ ἀρετῆς γατὰ προσάρεσιν κά- κωσις, | ἥν ποιεῖ παιδεύων ἡμᾶς πρὸς σωτηρίαν ὁ λόγος, ἥ ἀληθῆς χείρ τοῦ 167 Θεοῦ· χείρ γάρ Θεοῦ πρὸς κράτος πεποιημένη ἥ τὴν ἄλογον αἰσθησιν μαστίζουσα δι' ἐγκρατείας καὶ ἐτέρων τρόπων τοῦ λόγου καθέστηκε δύναμις, ἵνα τὸν κατ' εἰκόνα Θεοῦ γενόμενον ἔξαγαγῃ τῆς ἐμπαθείας προσπαθείας τῆς σαρκός, ώς Μωϋ- 10 σῆς τῆς Αἰγύπτου τὸν Ἱσραὴλ ἐν χειρὶ κραταῖα⁷⁾ καὶ ἐν βραχίονι 5 ψηλῷ⁸⁾.

κς'. Καταράσσονται αὐτοί, καὶ σὺ εὐλογήσεις⁹⁾. Οἱ πονηροὶ δαιμονες δὲι καταρῶνται τοῖς δικαίοις, πρὸς ὄνειδισμὸν τὰ πρώτην ἀμαρτήματα προφέροντες, ἥ πρὸς ἐρεθισμὸν ἔτερα χείρονα τῶν πρώτων ἀναιδῶς ὑπιβάλλοντες. 15 Εὖλογεῖ δὲ ὁ Θεὸς ἥ διὰ τῶν ἀρετῶν τὸν καταπονούμενον παραμυθούμενος νοῦν, ἥ τρόπους ἐτέρων ἀρετῶν ὑψηλοτέρων διδούς καὶ τὴν πρὸς ἐνέργειαν αὐτῷ χαριζόμενος δύναμιν ἥ λόγους σοφίας καὶ γνώσεως μυστικωτέρους δωρούμενος καὶ νικῶν τὴν ἐκ τῶν προτέρων ἀπόγνωσιν κατὰ τὴν τῶν δευτέρων ἐπίδοσιν.

κζ'. Οἱ ἐπανιστάμενοι μοι αἰσχυνθήσαν, ὁ δὲ διοιλός 20 σοι εὐφρανθήσεται¹⁰⁾. Ἐπανίστανται κατὰ παντὸς δικαίου οἱ δαιμονες πρῶτον διὰ τῶν κατὰ προσάρεσιν ἔκουσίων ἐρεθισμῶν πολεμοῦντες καὶ πρὸς τὰς ἀκαθάρτους ἡδονὰς ὑποσύροντες· ἐπανίστανται δὲ καὶ ὀπηνίκα ταύτης νικηθέντες διὰ τῆς χάριτος ἀποτύχωσι τῆς πείρας, τὴν περιστατικὴν τῶν ἀκουσίων παρὰ προσάρεσιν αὐτῷ πειρασμῶν ὀδύνην μανικῶς ἐπανατίνοντες, μεθ' ἥν εὑφραίνεται 25 μάλα δικαίως ὁ ἄγιος, ώς ἡδονῆς τε καὶ δέρνης γεννάίως δι' ἐγκρατείας τε καὶ ὑπομονῆς κρατήσας καὶ σών δι' ἀμφοτέρων δοκιμασθεῖσαν διατηρήσας τῷ Δεσπότῃ τὴν ἀρετήν. | 167 00.

κη'. Ἐνδυσάσθωσαν οἱ ἐνδιαβάλλοντές με ἐντροπὴν καὶ πε- 30 ριβαλέσθωσαν ως διπλοῖδα αἰσχύνην αὐτῶν¹¹⁾. Ἐνδυμαχ λέγεται τὸ ἐπ' αὐτῆς τῆς σαρκὸς χιτώνιον, διπλοῖς δὲ ἥ περιβολὴ τοῦ ἐκτὸς ἱματίου. Ἐντροπὴ ἐταπέλιν ἐστὶ λύπη κατὰ γοῦν ἐξ ἀποτυχίας τιὸς καθαμυμένη, αἰσχύνη

¹⁾ Πε. 108₂₅.

²⁾ Βητ. 46₃₄; 43₃₁.

³⁾ Πε. 108₂₅.

⁴⁾ Πε. 108₂₆.

⁵⁾ Πε. 108₂₆.

⁶⁾ Πε. 108₂₇.

22 ὀπινήκα.

¹⁾ Βτορ. 5₁₅.

²⁾ Πε. 108₂₈.

³⁾ Πε. 108₂₈.

⁴⁾ Πε. 108₂₉.

δὲ λόπη ἐπ' αἰσχρῷ ἐκφανῶς πεπραγμένῳ. Εὕχεται οὖν ὁ δίκαιος ἀεὶ λυπεῖσθαι καθ' ἑαυτὸν ἐν τῷ βάθει τῆς αὐτῶν διανοίας τοὺς δαιμονας, τὴν ἐξ ἀπονυχίας τῆς περὶ κακίαν ἐπ' αὐτῷ προσδοκίας ἔχοντας ἐντροπὴν καὶ πάλιν ἀεὶ λυπεῖσθαι τὴν ἐξ ἀλλήλων αἰσχύνην ἐπὶ τῇ ἡττῇ μὴ φέροντας· ἢ πάλιν αἰσχύνονται τε καὶ ἐντρέπονται, ἥνικα κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν διὰ τῶν λογισμῶν ἐν ἡμῖν κινοῦντες 5 τὰ πάθη, τῆς ἑαυτῶν διαπίπουσι κακουργίας, τόπον ἐν ἡμῖν οὐχ εὑρίσκοντες, ἢ κατὰ τὴν ἔξοδον τῆς ψυχῆς ὡς ἀναιδεῖς πάλιν παραγινόμενοι πρὸς τὴν διαβολὴν τῆς ψυχῆς ἐντρέπονται καὶ αἰσχύνονται, μηδὲν ἔχοντες διὰ τοῦ μέσου πάθους πρὸς τὴν ψυχὴν τεχμήριον οἰκειότητος, ἢ καὶ κατὰ τὴν φοβερὰν ἡμέραν τῆς κρί-σεως, ἐν ἣ πλέον ἐντραπήσονται καὶ αἰσχυνθήσονται, μηδὲν πρὸς διαβολὴν ἔχον- 10 τες προσενέγκαι κατὰ τῶν ἐν χάριτι σωζομένων.

κθ'. Ἐξομολογήσομαι σοι, Κύριε, σφόδρα ἐν τῷ στόματί μου¹⁾. Σφόδρα ἔξομολογεῖται τῷ Κυρίῳ ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ ὃ ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ δυνάμεως ὑπὲρ τῆς ἐγγενομένης αὐτῷ τελείας καθάρσεως παντὸς μολυσμοῦ σαρκός τε καὶ πνεύματος τὴν λογικὴν τῷ Θεῷ προσάγων ἐντεῦξιν καὶ ἀντιδιδούς 15 τῆς εὐεργεσίας τὴν ἐυχαριστίαν· ἔξομολόγησις γάρ ἐστιν ἢ δι’ εὐχαριστίας τῶν ἐν Θεοῦ τῷ δικαίῳ προσγενομένων ἀγαθῶν ἐξαγορία· στόμα δὲ ἡ | ἐκφανής ἐνέργεια τῆς λογικῆς δυνάμεως.

λ'. Καὶ ἐν μέσῳ πολλῶν αἰνέσω αὐτόν²⁾. Λίνδος ἐστι λόγος ἐμπρακτος, δι' ἐπαίνων ἐνδιεκτικὸς τῶν προσόντων τινὶ παρὰ τοὺς ἄλλους ἐξαιρέ- 20 τῶν ἀγαθῶν αἰνεῖ τοίνυν ὁ δίκαιος πρᾶξει τε καὶ λόγῳ κατὰ δύναμιν, τὴν ὑπερβάλλεισκαν τοῦ Θεοῦ τοῖς πολλοῖς φανερὰν ποιούμενος ἐνυκτεῖαν, τοῖς πολλοῖς, ἀλλ' οὐ τοῖς πᾶσιν οὐ γάρ πάντων ἢ γνῶσις, ἀλλὰ τῶν ἐπὶ τούτῳ καὶ μόνον καθηματικένων γνῶναι τὰς αἰνέσεις τοῦ Κυρίου καὶ τὰς δυναστείας, τουτέστι τοὺς ἐφ' ἡμῖν κατὰ τὴν πρᾶξιν τρόπους τῶν ἀρετῶν καὶ τοὺς κατὰ τὴν θεωρίαν τῆς γνώ- 25 σεως λόγους.

λα'. "Οτι παρέστη ἐξ δεξιῶν πένητος· τοῦ σῶσαι ἐκ τῶν καταδιωκόντων τὴν ψυχὴν μου³⁾". Δεξιὰ τοῦ δικαίου τυχόν ἐστιν ἡ γοερὰ τῆς ψυχῆς δύναμις, ἢ ἡ κατ' ἀρετὴν ἐξις καὶ ἐνέργεια, ἢ ἡ κατὰ τὴν γνῶσιν ἀληθῆς θεωρία, ἢ συνελόντα φάναι, τὸ πνευματικὸν φρόνημα, ἐφ' οὐ παρίστα- 30 ται σώζων ὁ Θεὸς ἀπὸ τῶν κατεβιωκόντων διὰ τῆς ἀριστερᾶς, τουτέστι τῆς σαρκὸς ἢ τοῦ χοϊκοῦ φρονήματος, ἢ τῆς κακίας καὶ ἀγνωσίας (ταῦτα γάρ πάντα τῆς

27 на поляхъ: τι ἐστι δεξιά;

¹⁾ Πε. 108_{so}.

²⁾ Πε. 108_{so}.

³⁾ Πε. 108_{si}.

ἀριστερᾶς ὑπάρχει) τὴν ψυχὴν τοῦ δικαίου, βευλομένων αὐτὴν κολλῆσαι εἰς χοῦν, τινοῖς εἰς τὴν φυλοράν τῆς τῶν σωματικῶν ἀπολαύσεις, καὶ εἰς γῆν τὴν γαστέρα⁴⁾), δηλαδὴ τὴν ἐπιθυμίαν εἰς τὴν ὄλικὴν ἀπάτην πένης δέ ἐστιν ὁ τὴν πρέπουσαν τῇ ἐκ μὴ ὄντων φύσει ταπεινοφροσύνην ἀεὶ κατὰ διάνοιαν φέρων 5 καὶ μηδὲν ἔδινεν θεοῦ πρὸς ἀρετῆς γινώσκων ἐνέργειαν:

λβ'. Φίλοι πιστοῦ οὐκ ἐστιν ἀντάλλαγμα τῶν ὄντων οὐδέν²⁾). Φίλος πιστός ἐστι κατὰ τὴν Γραφὴν ὁ φιλοθεῖς ἡμῖν κατὰ σάρκα | Θεὸς Λόγος, 168 οο. τοῖς ποτε διὰ τὴν ἀμαρτίαν ἔχθροις, καὶ φιλόσας τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ διὰ τῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐκεισίων παθημάτων, οὔτινος τῶν ὄντων, ἢ πραγμάτων, ἢ λόγων, ἢ 10 νοημάτων οὐδὲν ἀνταλλάσσεται. Γίνεται δὲ φίλος πιστός τυχόν καὶ τὸ σῶμα, ποιῶθεν τῷ λόγῳ πρὸς ἀρετὴν καὶ συνεργοῦν τῇ ψυχῇ πρὸς σωτηρίαν διὰ τὴν πράξεως. Φίλος δὲ πιστός ίσως ἐστὶ πάλιν καὶ ὁ τὴν αὐτὴν τῷ φιλοθεῖ φίλον ἐχων καὶ κατὰ πρᾶξιν καὶ θεωρίαν αἰτῶ συνπροθυμούμενος.

λγ'. Φίλος πιστὸς σκέπη κραταιά³⁾, καὶ ωχυρωμένον βασί- 15 λειον⁴⁾. Σκέπη μὲν κραταιὰ σκφῶς ἐστιν ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς δείξας τῆς κακίας τὸν ὄλεθρον τῇ φανερώσει τῆς τῶν ἀρετῶν ἀφίμαρσίας ωχυρωμένον δὲ βασίλειον, ὡς ζῶσαν ἐν ἑαυτῷ παραδείξας τῶν μελλόντων ἀγαθῶν τὴν ἀπόλαυσιν. Σκέπη δὲ κραταιὰ γίνεται τυχόν καὶ τὸ σῶμα, διὰ τῆς κατὰ τὴν πρᾶξιν νεκρώσεως οὐκ ἔων τὸν φλοιογόν τῆς κακίας πρὸς τὸν οὖν διαβάντα χρῶσαι τῷ ζόφῳ τῆς ἀγνοίας⁵⁾ ωχυρωμένον δὲ βασίλειον, ὡς τοῖς φρουρητικοῖς τρόποις τῶν ἀρετῶν μὴ συγχωροῦν συληθῆναι τὸν τῆς γνώσεως θησαυρόν. Σκέπη δὲ κραταιὰ γίνεται καὶ δὲ τῇ διδασκαλίᾳ τὸν καύσωνα τῶν παθῶν τῶν ἐνεγομένων αὐτοῖς ἀποκρευόμενος⁶⁾ ωχυρωμένον δὲ βασίλειον ὁ τοὺς περὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ὑψηλοὺς λόγους ἀποδιδούς.

λδ'. Φίλος πιστὸς θησαυρὸς ἐμψυχός⁵⁾. Θησαυρὸς ἐμψυχός ἐστιν ὁ Κύριος, ὡς τῶν αἰωνίων, ζώντων τε καὶ ὑφεστώτων ἀγαθῶν χορηγός. Θησαυρὸς δὲ πάλιν ἐμψυχός ἐστι καὶ ὁ τῆς κατὰ Θεὸν ζωῆς αἰωνίου τοῖς ἄλλοις προϊέμενος λόγους. Τυχόν τε καὶ τὸ σῶμα ἐμψυχός γίνεται θησαυρός, ὡς τὴν τῶν θείων ἀρετῶν τε καὶ γνώσεων δεκτικὴν ψυχὴν ἔχων ἐν ἑαυτῷ φρουρουμένην τοῖς κατὰ 30 πρᾶξιν τρόποις.

λε'. Φίλος πιστὸς ὑπὲρ χρυσίον καὶ λίθον τίμιον πολύν⁶⁾. Εστιν ὁ Κύριος ἡμῶν ὑπὲρ χρυσίον μὲν, ὡς παντὸς ἐπέκεινα λόγους ὑπὲρ λίθον

¹⁾ Πε. 43₂₆.

²⁾ Σιρ. 6₁₅, cp. *Gregor. Nazianzeni Oratio 11*, n. 1, PG. 35, 832B; p. II, 243.

³⁾ Σιρ. 6₁₄.

⁴⁾ Πριτ. 18, 19. Cp. *Gregor. Naz. Oratio 11*, n. 1, PG. 35, 832B.

⁵⁾ *Greg. Naz. Or. 11*, n. 1, PG. 35, 832B.

⁶⁾ *Ibid.*

τίμιον πολύν, ώς πάσης ἀσυγκρίτως ἐξηρημένος γνώσεως· τοῦτο δὲ γίνεται κατὰ χάριν καὶ ὁ διὰ τῆς μυστικῆς διδασκαλίας τοὺς μανθάνοντας τῶν ὑπέρ νοῦν καὶ λόγου ἀγαθῶν ἔραστὰς ποιούμενος.

λε'. Φίλος πιστὸς καὶ ποιος κεκλεισμένος, πηγὴ ἐσφραγισμένη¹⁾. Ο Κύριος (καὶ ποιος μὲν κεκλεισμένος) ἐστίν, ώς ἄσυλος ἀρετὴ κατὰ 5 φύσιν ὑπάρχων, πηγὴ δὲ ἐσφραγισμένη, ώς κατ' οὐσίαν γνῶσις ἀνέκλειπτος ὅν. Κήπος δὲ γίνεται κεκλεισμένος καὶ ὁ κλείσας καλῶς τοῖς πάθεσι διὰ τῶν ἀρετῶν τὰς τῶν αἰσθήσεων θύρας καὶ μὴ συγχωρῶν συλλημῆγαι τοὺς κατὰ τὴν φυσικὴν θεωρίαν διὰ τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας ἐν τῇ ψυχῇ γεωργηθέντας λόγους· καὶ πηγὴ ἐσφραγισμένη, ώς σφραγίσας τῷ πνεύματι τὴν κατὰ νοῦν περὶ τῶν θείων 10 μυστηρίων ἀένησον γνῶσιν.

λε'. 'Ο κατὰ τὴν πρᾶξιν ἐκφαίνων τὸν λόγον τῆς γνώσεως γέγονεν οἱός φωτός. ὁ δὲ ματαπλάττων τὴν γνώμην ταῖς ἀρεταῖς γέγονεν ἢν θρωπὸς τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ τὴν ἄλλων ποθῶν σωτηρίαν ἐγγίζει σαφῶς τῷ Θεῷ, τὴν εἰκόνα φέρων τῆς θείας φιλανθρωπίας· ὁ δὲ κατ' ἄκρον τὰς θείας γνώσεις ἐπιζη- 15 τῶν ἀνὴρ γέγονεν ἐπιθυμῶν²⁾.

λη'. 'Η ἡράδος Μωϋσέως ἐστὶν ὁ λόγος τῆς πίστεως. ὁ τοῦτον λαβὼν γίνεται θεὸς Φαραὼ³⁾, τῆς ἀντικειμένης λέγω δυνάμεως, διὰ χειρός, τουτέστι τῆς πρακτικῆς, φέρων τὴν ἀφανιστικὴν τῆς κακίας δύναμιν, καὶ ταῖς ἐπαλλήλοις πληγαῖς, ἥγουν τοῖς διαφόροις τρόποις τῶν ἀρετῶν, ἔξουσιοτεκνῶς μαστίζει τὴν Αἴγυπτον^{169.06.} τον καὶ τὸν αὐτῆς βασιλέα, τουτέστι τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὸν διάβολον, καὶ ἔξαγει τὸν νοῦν ἡλευθερωμένον τῆς πλινθουργίας τῶν παθῶν καὶ τῶν ταύτης συστατικῶν λογισμῶν καθάπερ Μωϋσῆς πάλαι τὸν Ἰσραὴλ.

λη'. 'Ο τῶν ἀκούσιων λογισμῶν νικήσκει τὴν ἐπανάστασιν καὶ αὐτὸς θάλασσαν ἔτεμε, διακρούσας τῷ λόγῳ τῆς πίστεως τὴν τῶν ἀλγειῶν ἐπανάστασιν καὶ 25 τὴν πονηρὰν δυναστείαν κατέκλυσεν ἐμπνίξας τοῖς πειρασμοῖς, δι' ἐκείνων σαφῶς ἀποκτείνεις, δι' ὃν ἐπειράτο καθάπερ ἄρρενας τοῦ Ἰσραὴλ τὰ κατὰ διάνοιαν στερρά τῆς εὐσεβίας ἀποκτένειν γεννήματα.

μ'. 'Η Αἴγυπτος τὴν προαιρετικὴν δηλοῖ τῶν παθῶν ἔκούσιον ἡδονήν. 'Η θάλασσα τὴν περιστικὴν ὑπογράφει τῶν πειρασμῶν ἔδυνην· τῆς μὲν 30

1 ἀσυγκρίτως. 26 σαφῶς.

¹⁾ Π. Π. 4₁₂.

²⁾ Gregor. Naz. Or. 11, n. 1, PG. 35, 832 (ср. Иоан. 12₃₆; 1 Тим. 6₁₁; Исх. 19₂₂; Дан. 9₂₂).

³⁾ Исх. 7₁. Порядок толкуемыххъ ниже (гл. 38—53) пр. Максимомъ библейскихъ повѣствованій (какъ и выше, въ гл. 32—37) опредѣляется 11-омъ словомъ св. Григорія Бог.

οὗν πρώτης δι' ἐγκρατείας ἔξαγει φιληδονοῦντα τὸν νοῦν ὁ λόγος, τῆς δευτέρας δὲ δειλῶντα τὸν νοῦν γνῶσις δι' ὑπομονῆς (ἀποτέμνουσα) τὴν διατειχίζουσαν τοῦ σώματος αἰσθησιν, καὶ δηλοῖ τοῦτο σαφῶς ἡ νεφέλη τοῦ φωτὸς κατὰ τὴν θάλασσαν προηγουμένη τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ὁ διαιρῶν τοῦ Ἰσραὴλ τὸν Αἴγυπτον γνός φος ἡ μὲν ὑπάρχουσα γνώσεως σύμβολον, ὁ δὲ ἀναισθησίας προδήλως ὑπάρχων τεκμήριον.

μα'. 'Η πηγὴ τῆς Μερόπης ἐστιν ὁ φυσικὸς νόμος, ὃν ἐπίκρανεν ἡ ἀμαρτία καταγλυκαίνει δὲ τοῦτον ὁ τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ¹⁾ καθάπερ ἔνδον ἐν τῷ σώματι περιφέρων, καθ' ἣν ἡ τῶν ἀρετῶν πέψυκε συγίστασθαι γένεσις, ἣν εὔρισκε¹⁰ ὁ τῶν ἔκουσίων παθῶν διαβάς ὡς Αἴγυπτον τὴν δουλείαν, καὶ τῶν ἀκούσιων πειρασμῶν καθάπερ θάλασσαν τὴν δειλίαν.

μβ'. 'Ο ἐρχόμενος εἰς Ἑλάμ ἐν προθύροις τῆς γνώσεως γέγονεν πρόθυρα γάρ ἡ Ἑλάμ ἐρμηνεύεται, ἡτις ἐστὶν ἡ τῶν παθῶν | τὰς ἀρετὰς διακρίνουσα ἔξις, 170 ἐν ἣ γίνεται ὁ τὸν νόμον τῆς φύσεως τῇ νεκρώσει τοῦ σώματος πρὸς ἔκυτὸν ἀπο- 15 καταστήσεις ἀπίκραντον καὶ ταῖς ἀρεταῖς μεταποιώσας τῆς προτέρας παιδίητος.

μγ'. Οι ἐβδομήκοντα φοίνικες εἰσὶν οἱ λόγοι τῶν χρονικῶν, οὓς ὁ τὴν φυσικὴν εὐσεβίας μετιών θεωρίαν φιλάνει, ὑπὸ τὴν αὐτῶν γνῶσιν σκεπόμενος· αἱ δὲ δώδεκα πηγαὶ τὴν τῶν αἰσθητῶν καὶ νοητῶν, εἴτουν σωμάτων καὶ ἀσωμάτων, γνῶσιν δηλοῦσιν, εἴπερ ὁ τέσσαρα τοῖς αἰσθητοῖς ἀρμόδει σαφῶς ἀριθμός, δὲ δὲ δώδεκα τοῖς νοητοῖς, ἡ τυχὸν αἱ δώδεκα πηγαὶ τὸν πληρέστατον τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως παραδηλῶσι λόγον, εἴπερ αἱ γενικαὶ ἀρεταὶ τυγχάνουσι τέσσαρες, ἡ δὲ γνῶσις ὡς νοητὴ διὰ τοῦ δώδεκα σημαίνεται· εἰς τοῦτο δὲ γίνεται τὸ μέτρον ὁ τὴν αἰσθησιν καθάπερ πρόπουλα τῶν νοητῶν ὑπερβάς.

μδ'. 'Ο νικήσας τὴν ἡδονὴν τῶν παθῶν καὶ τὴν ὁδόνην περάσας τῶν 25 πειρασμῶν καὶ γλυκάνας τὴν φύσιν καὶ περάσας τὴν αἰσθησιν καὶ διαβάς τῶν γεγονότων τὴν νόησιν εἰκότως τῇ ὑπέρ φύσιν διατρέφεται λόγῳ, τὸν ἀγεωργητὸν οὐρανόθεν ἀρτον καθάπερ μάννα δεχόμενος καὶ τῷ ἐκ πέτρας ποτίζεται ὕδατι, τὴν ἀέναιν ἐκ τῆς πίστεως κατὰ χάριν ζωαποιὸν χορηγούμενος γνῶσιν.

με'. 'Ο νοῦς καὶ λόγος πάσης ἀρετῆς προιγεῖται καὶ γνώσεως· ὁ μὲν νοῦν, 30 δὲ διδάσκων, ώς Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ βασανίζουσιν ἀμφο τὴν Αἴγυπτον, φημὶ δὲ τὴν ἀμαρτίαν καὶ τοὺς ταύτην οἰκοῦντας δαιμόνας, καὶ δικτυοῦσι | θαλάσσας δίκην τὴν τρικυμίαν τῶν πειρασμῶν, καὶ τὴν ἀρετὴν διεξάγουσι 170.06. καὶ τοὺς ἐνεργοῦντας τὴν κακίαν καὶ κινοῦντας τοὺς πειρασμοὺς καταβαπτίζουσι δικίμονας.

¹⁾ 2 Кор. 4₁₀.

με'. Ό νοῦς παρελθών τὴν ἡδονὴν ως Αἰγυπτίων χώραν καὶ ως θαλάσσης κλόδωνα τὴν ὁδύνην τῶν πειρασμῶν, καταγλυκαῖνει καθάπερ πικρανθεῖσαν πηγὴν τὸν νόμον τῆς φύσεως, μετασκευάζων πρὸς ἀρετήν, καὶ ἐκδίδωσιν ὕδωρ ζῶν ἐκ πέτρας τῆς πίστεως, τὰ τῆς σοφίας μυστικῆς προσφέρων διδάγματα τοῖς ἀγνοίας δίψει πιεζομένοις.

μζ'. Μωϋσῆς ἐστιν ὁ διαγνωστικὸς νοῦς, ὁ δὲ Ἀαρὼν ὁ ἐπιστημονικὸς λόγος, ὁ δὲ Ὡρ ὁ διακριτικὸς τρόπος¹⁾). Εἳναι οὖν ὁ νοῦς ἐκπετάσας τὰς χεῖρας, τουτέστι πρᾶξιν καὶ θεωρίαν, τυπώσῃ διὰ σταυροῦ τὴν τὰ πάντα περιέχουσαν δύναμιν, ἔχων τῆς μὲν θεωρίας τὸν λόγον συλλήπτορα, τῆς δὲ πράξεως τὸν τρόπον, καταπαλαίσι τὸν Ἀμαλήκ, λέγω δὴ τὴν γαστριμαργίαν, πλέον τῆς αἰσθητῆς τρόπου¹⁰ φῆς γινώσκων συντηροῦντα τὴν φύσιν τὸν λόγον τῆς γνώσεως. Ἀμαλήκ γάρ κατὰ μίαν τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἐρμηνειῶν ἀνθρωπίνης φύσεως λέγεται θεριστής· θερίζει γάρ θείας ἐλπίδος τὸν νοῦν, νομίζοντα συντηρητικὴν εἶναι ζωῆς τὴν τῶν βρωμάτων ἀπαλλαγὴν.

μη'. Η Αἰγυπτος τὴν ἑκούσιον ἀμαρτίαν δηλοῦ, ἡ δὲ θάλασσα τὴν ἀκού-¹⁵ σιον, ἡ ἔρημος δὲ τὴν φύσιν, τὸν δὲ χρόνον ὁ Ἰορδάνης· Οδηγεῖ τοὺν δὲ νοῦς μετὰ τοῦ συνόντος αὐτῷ λόγου πρὸς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, λέγω δὲ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν γνῶσιν ἔως τῶν ὑπὸ χρόνου καὶ γένεσιν λόγων· τῶν γάρ ὑπὲρ αἰῶνα καὶ 171 χρόνου πραγμάτων τε καὶ νοημάτων ἀνθρώπινος νοῦς ἡ λόγος οὐχ' ἀπτεται, | ἀλλ' Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Δόγος γενόμενος ἀνθρωπος, ως τῶν ὑπὲρ νοῦν καὶ 20 λόγον κατὰ φύσιν ὑπάρχων διανομεύει.

μθ'. Ο διὰ πράξεως ἀγνὸν ἀποφαίνων τὸ σῶμα καὶ διὰ θεωρίας τὴν ψυχὴν ἀγνισάτω, ἵνα τὴν διὰ τοῦ λόγου τελείαν δέξηται κάθαρσιν, ὅπερ νοήσας ὁ μέγας Γρηγόριος²⁾ περὶ μαρτύρων λέγων ἔφη· „ἀγνίσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἀδελφοὶ τοῖς μάρτυσι, μᾶλλον δὲ, φὶ κάκεῖνοι δι' αἴματος καὶ τῆς ἀληθείας ἡγνίσθησαν“, αἷμα κα-²⁵ λέσας, ως οἷμα, τὴν πρᾶξιν, ως ἀναιρετικὴν τῆς ἐμπαθοῦς κατὰ σάρκα ζωῆς, ἀλήθειαν δὲ θεωρίαν.

ν'. Θεῷ τίμιος ἐστιν ὁ γενόμενος ἥδη κατὰ τὴν γνωστικὴν θεωρίαν καθαρὸς καὶ ὁ κατὰ τὴν πρᾶξιν ἔτι διὰ τῶν ἀρετῶν καθαρόμενος, ὅπερ ὁ μέγας νοήσας ἔφη Γρηγόριος³⁾· „οὐδὲν οὕτω τῷ καθαρῷ τίμιον, ως καθαρότης ἡ κάθαρσις“, 30 καθαρότητα λέγων τὴν τελείαν διὰ τῆς θεωρίας τῶν μολυνόντων ἀπαλλαγὴν, κάθαρσιν δὲ τὴν τὸν ὑπὸν ἔτι τῶν παθῶν διὰ πράξεως ἐκκαθαίρεσσαν ἔξιν.

¹⁾ Cp. Γρηγορία Βογ. 12 σύντομο (n. 2, PG. 35, 845A) καὶ 11-οε (n. 2, 833B).

²⁾ Oratio 11, n. 4, PG. 90, 836C; p. II, I³, 246.

³⁾ Ibid.

να'. Ο τὴν κοιλίαν φιληδονίας ἔνεκεν θεοποιήσας¹⁾ ἐξ ἀνάγκης ταύτης συστατικὴν θεοποιεῖ φιλαργύριαν· ὁ γάρ προσκυνήσας τῇ Ράαλ διὰ τὴν χρείαν, τουτέστι τῇ γαστριμαργίᾳ, καὶ τῇ εἰκόνι τῇ χρυσῇ, τῇ φιλαργύρᾳ φημί, διὰ τὸν φέρθιν προσκυνήσει, αἵτινα ἀλλην περιποιητικὴν τῆς παρούσης ζωῆς μετὰ τὸν χρυσὸν οὐκ εἰδώς.

νβ'. Μεσίτας ἀναβάσσως εἶναι καὶ θεώσεως ὁ μέγας ἔφη Γρηγόριος²⁾ τοὺς ἀγίους μάρτυρας ἀναβάσσεις μὲν, ως διδασκάλους τῆς κατὰ τὴν πρακτικὴν τῶν ὄλικῶν ἀλλοτριώσεως, θεώσεως δέ, ως τῆς κατὰ θεωρίαν ἐκφαντικῆς πρὸς Θεὸν ἀγαπητικῆς συνδιαθέσεως.

νγ'. Περὶ τῶν ἐκεμένων τὸ τῆς πίστεως σύμβολον ἀγίων Πατέρων ποσ τῶν ἐκτοῦ λέγων φάσκων ὁ μέγας Γρηγόριος³⁾ ἔφη· „τῶν ἐγγυτέρω | τοῦ Χριστοῦ 171 οο. καὶ τῆς πρώτης πίστεως“. Χριστὸν καλέσας τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως εἴτε τὸν τῆς οἰκονομίας λίγον, πρώτην δὲ πίστιν τὴν θεολογίαν καὶ μάλα γε εἰκότως ὁ γάρ μὴ πιστεύσας πρότερον εἶναι Θεὸν οὐκ ἀν ἐνανθρωπῆσαι τοῦτον 15 δι' ἡμᾶς πιστεύσει πώποτε· προτιγγίται γάρ τῆς περὶ ἡμῶν οἰκονομίας ἡ ἀληθής θεολογία.

νδ'. Ο ἐν τῇ ἔξι τῆς γνώσεως τὴν πρακτικὴν μετιὼν φιλοσοφίαν κατὰ τὸν Γεδεών οὐκ ἐν ἀλώῃ, ἀλλ' ἐν ληγῷ ῥαβδίζει πυρούς⁴⁾). διὸ καὶ νικητὴς γίνεται τῆς παρεμβολῆς Ἀμαλήκ καὶ Μαδιάμ καὶ τῶν οἰών τῶν ἀνατολῶν, τουτέστι 20 τῶν διὰ γαστριμαργίας καὶ κενοδοξίας τὸν νοῦν πολεμούντων πονηρῶν δαιμόνων.

νε'. Πανούργως ἀλλήλοις συμπορεύονται διὰ τῶν ἐναντίων παθῶν οἱ ἀκάθαρτοι δαιμονες· οὐ γάρ εἰκῇ συμπαρέπεται τῷ δαιμονι τῆς γαστριμαργίας καὶ τῆς πορνείας ὁ δαιμὼν τῆς κενοδοξίας, ἀλλ' ἵνα τὸν ἀσκητὴν ἐν τῷ πρὸ αὐτοῦ τροποσάμενον ἔλῃ, φυσήσας ως νικητήν, καὶ συλλώσῃ τὴν ἀρετήν, μείζονα τῷ 25 ἀσκητῆ τοῦ νικηθεντος έσυτὸν ἀντιδούς ὅλεθρον. Διὸ τούτοις ὁ Γεδεών πολεμῶν ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ κατεῖχεν ἀσφαλῶς τὴν λαμπάδα τὴν ὑδρείαν ἀφείς, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ τὴν κερατίνην, διθάσκων, ως οὐδὲ τὸ πρακτικὸν ἀμοιρεῖν θεωρητικῆς γνώσεως· ἐπίσης γάρ ἀχρηστός ἐστι καὶ πρᾶξις ἀφώτιστος, τῇ φροντίδι τοῦ σώματος καλυπτομένη, καὶ γνῶσις ἀπαιδιαγώγητος, τῇ περὶ τὴν οἰησιν ἀναισθησίᾳ μὴ κα-³⁰ λινούμενη ἀναισθησίας γάρ ἐστι σύμβολον ἡ κερατίνη σάπιης, διὸ ἡς ὁ τῆς γνώσεως ἡχούμενος λόγος τροποῦται τοὺς δαιμονας.

6 ἀναβάσσεις. 6 θεώσεις. 18 ἀλφ.

¹⁾ Cp. Φιλιπ. 319 (cpl. Quaest. ad Thal. LXV, PG. 90, 774D). Γρηγ. Βογ., Or. 11, n. 5, PG. 35, 837B; p. II, I³, 246.

²⁾ Or. 11, n. 5, PG. 35, 837C; p. II, I³, 247.

³⁾ Ibid. n. 6, PG. 35, 840C; p. II, I³, 248.

⁴⁾ Συδ. 611.

νς'. Ὁ λάπτων¹⁾ ἐστὶν ὁ τῇ χειρὶ τὸ ὅδωρ ἀναπέμπων τῷ στόματι, του_
τέστιν, ὁ τῇ πράξει πρὸς τὸν νοῦν ἀνακομίζων τὴν χάριν τῆς γνώσεως· καρπὸν τὴν
172 γνῶσιν δεξάμενος, οὐκ ἐπάριται νικᾶν τὸς τὴν γῆν | τοῦ Ἰσραὴλ διαφθείροντας
δαίμονας, ἀλλ' ἐρεῖ φάσκων τοῖς διεμαχομένοις αὐτῷ περὶ προτείων λογισμοῖς τα-
πεινούμενος· κρεῖσσον ἐπιψυλλὸς Ἐφραΐμ ἡ τρυγητὸς Ἐλιέζερ²⁾, τουτέστιν³⁾
ἡ κατὰ θεωρίαν μετριότης τῆς κατὰ πρᾶξιν περιουσίας.

γένει'. Ἐφραΐμ ἔρμηνεύεται κυρποφορίᾳ, Ἐλιέζερ δὲ περίζωμα Θεοῦ, ἡ βοή-
θεια Θεοῦ. Δεῖ τοιγαροῦν τοὺς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν πρᾶξιν θοηθουμένους και
περιεζωμένους δύναμιν μὴ μάχεσθαι τοῖς κυρποφορίᾳ λόγων εὐφραινομένοις, ἐπαι-
ρομένους κατὰ τὴν πρᾶξιν, ἀλλὰ παραχωρεῖν λόγῳ τὰ πρωτεῖα, αὐτοὺς τῇ τῶν 10
πρωγράτων ἀληθεύεια προτεύοντας.

νη'. Ἐγκρατείας τέλος ἐστὶν ἡ καταστροφὴ τῶν παχῶν, ἥντινα καταστροφὴν
ἐκ τῆς ἐγκρατείας τεκμαιρόμενος ὡς ἐνύπνιον ἐπηγείται τοῖς ἀλλοῖς δαιμονίοις ὁ
τῆς πορνείας δαίμων· μηγίδια κριθίνην εἰπὼν τὴν ἐγκράτειαν, καταστρέφουσαν τὴν
παρεμβολὴν Μαδιάμ, τουτέστι τὴν πορνείαν, ἣν ὁ ἄλλος δαίμων ἀκούσας ἐρεῖ· οὐ καὶ 15
ἐστιν αὕτη, ἀλλ' ἡ ῥομφαία Γεδεών⁴⁾ οὐ γάρ ἀποχὴ βρώμάτων φησὶ
καθ' ἑαυτὴν περιγίνεται πορνείας, ἀλλ' ὁ διὰ ταύτης κρατῶν τῶν παχῶν λόγος.
ἔρμηνεύεται δὲ Γεδεών πειράζων ἀδικίαν· ὡς γάρ ὁ διάζολος πειράζει τὴν δικαιο-
σύνην, οὗτος καὶ πᾶς δίκαιος μετὰ γνώσεως πράττων τὴν ἀρετὴν πειράζει τὴν ἀδι-
κίαν, καταστρέψων αὐτῆς τὰ συστήματα. 20

νη'. Ὁ πόκος τοῦ Γεδεών ἐστιν ὁ Ἰσραὴλίτης λαός, ἡ δὲ ἐπὶ τὸν πόκον
γενομένη δρόσος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται, ἡ δὲ λεκάνη, εἰς ἣν ἐξεπίασε τὴν ἐν
τῷ πόκῳ δρόσον⁵⁾, ἡ χάρις ἐστὶ τοῦ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον ἀγίου βαπτίσματος, εἰς
172.00. τελειούμενος, ἐν | τῇ κατεργήσει τοῦ γράμματος, μᾶλλον δὲ ὡς ἐκ πόκου τοῦ 25
γράμματος μεταβαίνων εἰς τὴν χάριν τοῦ πνεύματος· ἡ δὲ γῆ ἡ πρώην μὲν ἔχουσα
τὴν ἔηρασίαν, ὕστερον δὲ πιανθεῖσι τῇ δρόσῳ ἡ ἐκκλησία προδήλως ἐστὶ τῶν
ἔμνων, ἐφ' ἣς γενόμενος ὑετὸς ὁ ἀληθινὸς τοῦ Θεοῦ Δέργος ἀναφαίρετος μένει.

ξ'. Ὁ λόγῳ τὸν ἡμικὸν διακοσμήσας τρέπον θείφ κατὰ τὸν Γεδεών ὑετῷ
τὸν ἴδιον κατεπίανε πόκον· ὁ δὲ τὸν ἐν τῷ ἡθεὶ λόγον εἰς πνευματικὴν θεωρίαν 30
μεταβιβάσας, εἰς τὴν λεκάνην τῆς ἑαυτοῦ καρδίας τὴν ὅλην συνήγαγε γρῶσιν, εἰς

13 τεκμερόμενος. 13 ἐνύπνειον.

1) Συδ. 7₆.

2) Συδ. 8₂.

3) Συδ. 7₁₄.

4) Συδ. 6₂₈.

ἥν βαπτίζων μυστικῶς, τὰ ἑαυτοῦ περὶ τῶν ὅντων καθαίρει νοήματα, ἵνα γένηται
προσφόρως ὕστερον ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, λέγω δὲ τὴν τῶν γεγονότων φύσιν, ἡ δρό-
σος τῆς γνώσεως, νοούμενη πνευματικῶς τοῖς καθαρθεῖσι τῷ πνεύματι.

ξα'. Ὁ Γεδεών ἐστιν ὁ γραπτὸς νόμος ὁ τὴν μίαν διὰ πολλῶν αἰσθητῶν
5 συμβόλων καὶ αἰνιγμάτων εἰσάγων εὐσέβειαν, ὥσπερ ἐφεύδ¹⁾. Οἱ τοίνον μόνῳ τῷ
φαινομένῳ στριχοῦντες τοῦ γράμματος, τὸ δὲ κρυπτόμενον πνεῦμα διασκοπήσαι μὴ
θέλοντες ἐκπορνεύειν τῆς ἀληθείας τὸν νοῦν ἐκδιδάσκουσι, τὴν αἰσθησιν προτιμο-
τέραν γηγόμενοι τῆς ἐν πνεύματι χάριτος, ἐπερ σαφῶς πέπονθεν δὲ τὸν Ἰουδαίων
λαός, τῆς ἀληθινῆς κατὰ Χριστὸν ἐν πνεύματι τελειώσεως τὰ κατὰ τὸν νόμον προ-
10 τιμήσας αἰνίγματα.

ξβ'. "Ωσπερ ὁ Γεδεών ἐκ διαφόρων εἰδῶν ποιήσας τὸ ἐφοῦδι ἔστησεν ἐπὶ τῆς
πύλης τῆς πόλεως πρὸς θεοσεβείας εἰσαγωγήν, καὶ γέγονε τῷ λαῷ σκάνδαλον,
οὗτος ὁ Θεὸς καθάπερ ἐφοῦδι ἐκ διαφόρων αἰσθητῶν συμβολῶν καὶ τύπων καὶ
αἰνιγμάτων κατεσκευασμένον προείθετο τῷ Ἰσραὴλίτῃ λαῷ τὸν γραπτὸν νόμον, καὶ
15 γέγονεν αὐτοῖς σκάνδαλον τοῦ φαινόμενον, | ἐπερ εἰς νόμον δικαιοσύνην 173
νης οὐ καὶ φυσικαν²⁾.

ξγ'. Ὁ ἐκ διαφόρων γημικᾶν τε καὶ φυσικῶν καὶ θεολογικῶν θεωρημάτων
συμβολικῶς τὸν ἀπλοῦν περὶ τῆς ἀληθείας ἐκτιμέμενος λόγον κατὰ τὸν Γεδεών ἐκ
τῶν ἐνωτίων καὶ μηνίσκων καὶ φελίων πεποίηκε τὸ ἐφοῦδι καὶ ἐθηκεν ἐπὶ τὴν πύλην
20 τῆς πόλεως, λέγω δὲ τῆς ψυχῆς τὴν αἰσθησιν οἱ ἐε ἀκεύοντες, μὴ κατανοῦντες τὸ
διὰ τῶν συμβόλων νοούμενον, πλαισίται, προσκόπτοιτες ταῖς συλλαβαῖς καὶ ταῖς
λέξεσιν, ὡς μὴ δυνάμενοι διὰ τοῦ ἡγετοῦ εὐσέβῶς νοῆσαι τὸ ἀρρήγτων.

ξδ'. "Ωσπερ δὲ Γεδεών ἐκ τῶν σκύλων λαβὼν τῶν Μαδιανίτῶν καὶ Ἀμαλη-
κιτῶν καὶ τῶν μίων τῶν ἀνατολῶν ἐποίησεν ἐφούδι, οὗτος καὶ ὁ Θεὸς ἐκ τῆς
25 πορνείας ὡς ἐκ Μαδιάμ λαβὼν, τὴν πειριτομὴν καὶ τὸν γάμον ἐνομιμέτησεν, τὴν
μὲν πειριτορὴν τῆς κατὰ ψυχὴν ἐμπαθεῖς περὶ τῶν ὅντων διαθέσεως μυστικῶς ση-
μαίνοντας τὴν ἀπόθεσιν, τὸν ἐε γάμον εἰς σύμβολον τῆς πρὸς τὴν σοφίαν ἀπάθοις
τοῦ νοῦ συμβιώσεως· ἐκ δὲ τῆς γαστριμαργίας, ὡς ἐε Ἀμαλήκ, τὰς θυσίας καὶ τὰς
30 ἐν ταῖς ἑορταῖς εὐωχίας ἐξέδωκεν, τὰς μὲν θυσίας ως μόνον εἰς σύμβολον τῆς κατ'
ἀρετὴν διαπράξεως, ἀλλὰ καὶ εἰς τύπον τῆς τῶν φυσικῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς
θείας προσαγωγῆς καὶ τῶν ἐπὶ ταῖς δυνάμεσιν ἔειν, ἡμικῆς λέγω καὶ φυσικῆς
καὶ θεολογικῆς φιλοσοφίας, ἐκείνῳ προσεγμένων, παρ' οὐ καὶ τὸ εἶναι σαφῶς εἰλή-
φασιν· τὰς ἑορτὰς δὲ τῆς κατὰ τὰς προκοπὰς τῶν ψυχῶν γινομένης θείας εὐωχίας

15 ὡς. 22 δυνάμενος.

1) Συδ. 8₂₇.

2) Ριμ. 9₃₁.

τεκμήριον· ἐκ δὲ τῆς κενοδοξίας, ως ἐκ τῶν οἰών τῶν ἀνυπολῶν τὸ ἄρχειν καὶ πρωτεύειν καὶ τὸν πολυτελὴ τῆς ιερωσύνης στολισμὸν εἰς σύμβολον τῆς κατὰ 173.06. τὴν | μυστικὴν γνῶσιν ἀρχικῆς θεωρίας καὶ τῆς κατ’ ἀρετὴν πολυτελοῦς ἡμίκης εὐκοσμίας. Οὕτως μὲν οὖν ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων ως ἔν τινων παθῶν λαβὼν συμβολικᾶς ὁ Θεός, ως τὸ ἐφοὺδὸν ὁ Γεδεών, τὸν διὰ τοῦ γραπτοῦ πνευματικὸν νόμον 5 μυστικῶς ἐξέδωκεν. 'Ο δὲ τῶν Ἰουδαίων λαός, μὴ νοήσας τὸν νόμον πνευματικῶς, τὴν μὲν κοιλίαν ἐθεσποίησεν, τῇ κατ’ αὐτὴν ἥδεντας θείας περιγράψας ἐπαγγελίας, ἐν δὲ τῇ αἰσχύνῃ, τουτέστιν ἐν τῷ δεχομένῳ μέλει τὴν περιτομήν, τὴν δέξαν θέμενος¹⁾, τὴν δὲ τοῦ Θεοῦ βασιλείαν ἐν τῷ πρωτεύειν καὶ τιμᾶσθαι κατὰ 10 τὴν παροῦσαν ζωὴν ἡγγοσάμενος· καὶ Δηλοῦσιν οἱ ιερεῖς καὶ γραμματεῖς καὶ φαρι- σαῖοι, τὴν ἐξ ἀνθρώπων δέξαν τῆς θείας πλέον ἐπικήτησυντες.

Ἐξ'. 'Η παλλακὴ τοῦ Γεδεών²⁾ ἐστιν ἡ αἰσθησις, ὁ δὲ Γεδεών ὁ νοῦς, ὁ δὲ Ἀβιμέλεχ ὁ ἐκ τῆς πρὸς τὴν αἰσθησιν τοῦ νοῦ συμπλοκῆς γεννώμενος τῆς σαρκὸς ὑπάρχει νόμος, οἱ δὲ ἐβδομήκοντα οἰστοὶ εἰσιν οἱ ἐκ τοῦ νοῦ κατὰ τὴν φυσικὴν θεωρίαν εὑστρῶς γεννηθέντες λόγοι τῶν ὑπὸ χρόνον· ὁ δὲ Ἰωνάθαν ὁ κατὰ 15 τὴν τοῦ νοῦ πρὸς τὴν θείαν σοφίαν σύνοδον γεννώμενος τῆς ἀληθινῆς, γνώσεως πνευματικός ἐστι λόγος· ὑπογραφὴ γὰρ Θεοῦ Ἰωνάθαν ἐρμηνεύεται. 'Εὰν οὖν ὁ τῆς σαρκὸς νόμος, ὥσπερ ὁ Ἀβιμέλεχ τοὺς ἐβδομήκοντα λιτοὺς ἄνδρες, τουτέστιν ἄρρενας τοὺς περὶ τῶν ὅντων ἀσυνέτους τε καὶ ὄντικος σχοίη συναιρομένους αὐτῷ λογισμούς, βασιλεύων τῆς φύσεως τοὺς ὅρθους περὶ τῶν ὅντων ἀποκτένειν πέφυκε 20 λόγους, ὅντινα μετὰ τῶν Σικιμιτῶν, τουτέστι τῶν χωρίς λόγου καὶ γνώσεως τὴν πρακτικὴν μετιέναι δικούντων, ὁ Ἰωνάθαν, λέγω δὲ τὸν νόμον τοῦ πνεύματος, ἐν 174 ὕψει τῆς θεωρίας ἐστώς διελέγχει κατὰ συνείδησιν | τοῦ τέλους τὴν ἔκβασιν, οἷον διαρρήθηγεν βιῶν, ως οἱ μὴ τὸν γνωστικὸν ἔχοντες λόγον πάσης προκαθηγούμενον πράξεως, ως ἔδικτα φρυγανώδη διπό τῶν παθῶν ἐμπρησθήσονται.

Ἐξ'. Παραβάτες κατ’ ἀρχὰς τὴν θείαν ἐντολὴν ὁ ἀνθρωπὸς ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἔναντι Κυρίου· διὸ παρεδόθη τοῖς ταπεινωτικοῖς πάθεσιν, ως γέγραπται· καὶ παρέδωκε Κύριος τὸν Ἰσραὴλ ἐν χειρὶ Μαδιάμ ἐπτὰ ἔτη³⁾, διὸ τὸν ἐπτὰ τὸν χρονικὸν αἰῶνα τοῦ λόγου δηλοῦντες, καὶ κατίσχυσε χεὶρ Μαδιάμ ἐπὶ Ἰσραὴλ, τουτέστιν ἡ διὰ σαρκὸς ἐνέργεια 30 τῶν παθῶν τὴν νοερὰν τῆς ψυχῆς ταπεινῶσαι δύναμιν.

Ἐξ'. Καὶ ἐποίησαν ἑαυτοῖς οἱ οἰστοὶ Ἰσραὴλ ἀπὸ προσώπου Μαδιάμ τὰς μάνδρας ἐν τοῖς ὅρεσι καὶ τοῖς σπηλαίοις καὶ

19 ἄφρονα. 30 χειρὶ.

¹⁾ ΦΙΛΙΠ. 319.

²⁾ Συδ. 831. 94.5.15.

³⁾ Συδ. 61.

τοῖς διχορώμασιν¹⁾. 'Ἐν ὅρεσι ποιοῦσι μάνδρας οἱ μὴ λογικοῖς, ἀλλὰ βληχήμασι πρέποντα ποιοῦντες καταγώγια, καὶ μεθ' ὑψηλοφροσύνης ἐπιδεικτικῶς μετίντες τὴν χαρακτηριστικὴν τῆς ἀρετῆς ἀσκησιν, ἢ οἱ μὴ κατ’ ἀληθινειαν οἴκους ἢ πόλεις, τουτέστι τῷ ὕψει τῆς κατὰ Θεὸν πολιτείας οἰκοδομοῦντες, ἀλλὰ μάνδρας, 5 λέγω δὲ τὰ νόμα εἰδη τῶν ἀρετῶν· ἐν τοῖς σπηλαίοις δὲ, οἱ μὴ τῷ νόμῳ τῶν ἐντολῶν, ἀλλὰ ταῖς οἰκείαις βουλαῖς τῶν μὴ κατηγορισμένων τῷ φωτὶ γνώσεως καρδιῶν περιγράφοντες τῆς δικαιοσύνης τὴν μέθοδον, καὶ τὴν ἀγόμαστον καὶ γραφικῶς εἰπεῖν ἀνεξέλεγκτον μετεργόμενοι σοφίαν καὶ τῇ παραβούσει τῶν ἐναντίων μὴ δεδοκιμασμένην· ἐν δὲ τοῖς ὀχυρώμασιν, οἱ ἐφ’ ἑαυτοῖς πεποιθότες καὶ τῇ οἰκείᾳ 10 δυνάμει τὸ κατ’ ἀρετὴν σωματικῶς τυχὸν κατορθούμενον ἐπιγράφοντες. Διὸ πᾶσαν σποράν λογισμῶν θείων ἀναζητοῦντες εἰς τὰς τῶν τοιούτων καρδίας διαφθείρουσιν οἱ δαίμονες τῆς πορνείας· | καὶ ἐγένετο, φησίν, ὅταν ἔσπειρεν ἀνὴρ²⁾.

Ἐξ'. 'Ο ἐν τῇ ἔξει τῆς γνώσεως λογικῶς τὴν ἀρετὴν μετερχόμενος τῆς τῶν παθῶν πυραννίδος σωζει τὸν διορατικὸν νοῦν, ἀκούων παρὰ τοῦ ἀγγέλου Κυρίου, τοῦ ἐκφωτίζοντος λόγου φημί, τοὺς τρέπους τῶν ἀρετῶν κατὰ τὸν Γεδεών· πορεόν τοῦ ἐν τῇ ἴσχυ σου ταύτῃ, καὶ σώσεις τὸν Ἰσραὴλ³⁾, οἰονεὶ ἴσχυν καλοῦντος τοῦ λόγου τὴν ἐν τῇ ἔξει τῆς γνώσεως πρᾶξιν, πόρευσιν δὲ τὴν 20 κατὰ τῶν γαθῶν τῆς ψυχῆς μετὰ τῆς δεούσης παρασκευῆς πρόθυμον κίνησιν.

Ἐξ'. Σαμψῶν ἥλιος αὐτῶν ἐρμηνεύεται, ἢ εἰκάζων εἰκασίαν· ὁ μὲν οὖν θεωρητικὸς νοῦς καὶ τῶν οὔπω παρόντων μυστηρίων θεατής, Σαμψῶν ὑπάρχει πνευματικός, ως εἰκάζων εἰκασίαν· ὁ δὲ ἄλλων πρὸς κατανόσιν θείων μυστηρίων ὑπάρχων φωτιστικός, ἥλιος αὐτῶν ὄνομάεσται, κατὰ τὸν Σαμψῶν ἐκ Μαναὲ γεγενημένος⁴⁾, τουτέστι τῆς ἀπαθείας ἀνάπτωσιν γὰρ ἐρμηνεύόμενον δηλοῦ Μάνωε τὸ ὄνομα.

ο'. Καὶ σίδηρος, φησίν, οὐκ ἀναβήσεται ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, διὰ τοῦ Ναζιραῖον Θεῷ ἔσται τὸ παιδάριον ἐκ κοιλίας μητρός⁵⁾. Ναζιραῖος ἐστιν ὁ ἐξ αὐτῆς τῆς κατὰ τὴν θείαν ἐπίγνωσιν ἀρχῆς ἀφωρισμένος τῷ Θεῷ καὶ πάσης ἐμπαθοῦς κάθαρος γενόμενος διαθέσεως καὶ μόνην ἐμπερέπουσαν 30 αὐτῷ τὴν κατ’ ἀρετὴν ἔχων διάπλασιν. Κεφαλὴ δέ ἐστιν ὁ νοῦς, ὁ ἐκτρέφων ως τρίχας τὰ θεῖα νοήματα, ἢ πάλιν νοός ἐστι κεφαλὴ· ἡ πίτις, ἡ τὸν νοῦν θείοις

12 ὅτε.

¹⁾ Συδ. 62.

²⁾ Συδ. 63.4.

³⁾ Συδ. 614.

⁴⁾ Συδ. 1321.

⁵⁾ Συδ. 135.

κατεκοσμοῦσα δόγμασιν. Σίδηρος δὲ ὁ τῶν παθῶν πόλεμος, ἐν τῷ δεῖ πρές τὸν νοῦν ἀναβάντα θολῶσαι, κατευνασθέντα διὰ τῆς ἀπαθείας.

οα'. Ἀπὸ πάντων, φησίν, ὅσα ἐκπορεύεται ἐξ ἀμπέλου οὐ 175 φάγεται, καὶ οἶνον καὶ σίκερα μὴ πιέτω, καὶ ἀκάθαρτον μὴ φαγέτω¹⁾. Ἡ φεκή κατὰ τὴν Γραφὴν ἄμπελος ἔστιν ἡ ἀφροσύνη, γεννῶσα 5 καθάπερ κλῆμα τὴν ἄγνοιαν, τὴν γεννῶσαν ὥσπερ ἐκ τοῦ κλήματος στέμφυλον τὴν φίλαυτίαν, τὴν ἐκφέρουσαν ὥσπερ ἐκ στέμφυλου στέμφυλην τὴν ὑπερηφανίαν, ἐξ ἣς καθάπερ οἶνος ὁ θυμός προέργεται ὁ ἐκστατικὸς τῶν κατὰ φύσιν λογισμῶν, ὅστις μετὰ τῆς ἐμπαθοῦς σύμπλεκόμενος ἐπιθυμίας ἀποτελεῖ τὴν ἀκόλαστον ἡδονήν, καθάπερ μέλιτι καὶ ἄλλοις ἡδύσμασιν ὁ οἶνος μιγνύμενος τὸ σί- 10 κερα ποιεῖ στρφίς δέ ἐστιν ἡ μνησικάκια, ἣτις ἐστὶν ἔξις ἀφανῆς ὑπερηφανίας, κεχρυμμένην ἔχουσα πρὸς παλαίωσιν τὴν ὅρεξιν τῆς ἀντιλυπήσεως· ὅξος δέ ἐστι λύπη κατὰ τὴν ὀποτοχίαν τῆς ἀνταποδόσεως συνισταμένη· ἀκάθαρτον δὲ τοχόν ἐστιν ὁ κατὰ διάνοιαν περὶ Θεοῦ διεταγμός, γίγουν ὁ μὴ καθήκων λογισμός.

οβ'. Ἀμπελός ἐστιν ἐπανετὴ προγεγενέως μὲν ὁ Μονογενῆς Γιός καὶ Δό- 15 γος τοῦ Θεοῦ, ἡ μόνη καὶ ὄντως σοφία· κατὰ χάριν δὲ τοῦτο γίνεται καὶ πᾶς σοφὸς καὶ ἐνάρετος ἄνθρωπος· κλῆμα δὲ ἡ γνῶσις· στέμφυλον δὲ ἡ ἀγάπη· σταφυλὴ δὲ ἡ ταπεινοφροσύνη· στρφίς δέ ἡ πρὸς ἡδονὴν μετανοίας τῶν παθῶν ἐπεικεία· οἶνος δέ ἡ σώφρων ἐκστασις, ἡ κατὰ στέρησιν πάσης νοήσεως ἀγαυσα τὸν νοῦν εἰς τὴν ὑπὲρ νόσην ἔνωσιν, καθ' ἣν ἀγνώστως αὐτῷ συγγίνεται τῷ Θεῷ διὰ τοῦ 20 πνεύματος· ὅξος δέ ἡ θεία ἄμπελος οὐκ ἐκφέρει· οὐ γάρ ἔχει λόπην ἡ τῆς σοφίας συνοίησις, χάρας ὑπάρχουσα κατὰ φύσιν δημιουργός.

ογ'. Διαβάλλει τοὺς Ἰσραηλίτας ἡ Γραφὴ τῶν προφητῶν, ὡς φιλεῖντας πέμπατα μετὰ σταφίδων²⁾. Πέμψατα δὲ μετὰ σταφίδων εἰσὶν ὑπόκρισις μετὰ μνησικάκιας· ὁ γάρ προσποιούμενος φιλίαν καὶ τῷ εἰρωνευτικῷ τρόπῳ χειρού- 25 μενος λεληθέτως | τὸν πέλας πέμψατα μετὰ σταφίδων ἐποίησεν, τὸν κεχρυμμένον θυμὸν διὰ περινοίας ἀποτελέσας.

οδ'. Καὶ ἡρέστο πνεῦμα Κυρίου συμπορεύεσθαι τῷ Σαμψών 175 οὐ παρεμβολῇ Δάν ἀναμέσον Σαραὰ καὶ ἀναμέσον Ἐσθαώλ³⁾. Παρεμβολὴ Δάν ἐστιν ἡ διάκρισις, Σαραὰ δε γῆλαιωμένος ἦτοι κεχρισμένος· ἐρμη- 30 νεύεται δὲ πάλιν Σαραὰ ὀλίσθημα· Ἐσθαὼλ δὲ ἐπιτροφὴ Θεοῦ· δηλοῦ δὲ ἡ μὲν χρῆσις τὴν πρακτικὴν ἔχει, τὸ δὲ ὀλίσθημα τὴν περὶ ἣν ἡ πρακτικὴ συγίσταται

29 παραβολῆ.

¹⁾ Συδ. 1314.

²⁾ Οε. 31.

³⁾ Συδ. 1325.

σάρκα· ἡ δὲ ἐπιτροφὴ τοῦ Θεοῦ τὴν θεωρητικὴν τῆς γνῶσεως χάριν ἡ τὴν μετοχὴν τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Ὁ τοινυν διαχρίνων σοφῶς τὴν σάρκα τοῦ πνεύματος, καὶ τὸ ἡττον ὑποτάσσων τῷ κρείττονι, καὶ λογικῆς συνέσεως εὐχ ἀμοιροῦσαν ἔχων τὴν πρᾶξιν ἡ τὴν θεωρίαν, οὗτος ἔχει τὸ πνεῦμα Κυρίου συμπορεύμενον αὐτῷ 5 καὶ κατευθύνον αὐτῷ τὰ κατὰ Θεὸν διαβήματα, τουτέστι τὰ κατὰ τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς κινήματα.

οε'. Καὶ κατέβη Σαμψὼν εἰς Θαμναθά καὶ εἶδε γυναῖκα ἐκ τῶν θυγατέρων τῶν ἀλλοφύλων, καὶ ἡρεσεν ἐν ὁρθαλμοῖς αὐτῷ¹⁾. Ὁ λογικῶς τὴν φύσιν διασκοπούμενος νοῦς καὶ εὐρίσκων, ὅτι κατὰ τὸν 10 ἑαυτῆς λόγον θεωρούμένην τῶν αἰσθητῶν ἡ φύσις διαφθείρει τὰ πάθη, καταβαίνει θέλων εἰς Θαμναθά (ἐρμηνεύεται δὲ Θαμναθά, συντέλεια αὐτῶν) ἐν τῇ αἰσθητῇ φύσει, ἐξ ἣς καὶ γεννᾶσθαι πεφύκασιν ἐν τοῖς σπουδαίοις διαφθειρόμενα τὰ πάθη· ἐξ ἣς αἰσθητῇ φύσεως, ως συνεργὸν πρὸς ἀρετὴν λαμβάνει γυναῖκα τὴν αἰσθησιν ὁ νοῦς, δι' ἣς προσβάλλων τεῖς αἰσθητοῖς τούς πνευματικούς αὐτῶν ἀναλέγεται λό- 15 γους, ἀφεὶς τὰ φαινόμενα εἰδῆ καὶ σχήματα, δι' ὃν καὶ ἐν οἷς τοῖς ἀνθρώποις ὑπάρχει τὸ σφάλλεσθαι.

ος'. Καὶ κατέβη Σαμψὼν εἰς Θαμναθά, καὶ ἐξέκλινεν εἰς αἱμπελῶνας | Θαμναθά, καὶ ἵδιον σκύμνος λέοντος ὡρυόμενος²⁾. Καὶ κατεύθυνεν ἐπ' αὐτὸν πνεῦμα Κυρίου, καὶ διέσπασεν αὐτὸν ὡς ἔριφον αἴγανη, καὶ οὐδὲν ἦν ἐν τῇ χειρὶ αὐτῷ³⁾. Ὁ γνῶσεως ἔγεκεν τῶν ἐν τοῖς γεγονόσι λόγων τὴν φυσικὴν ἐκπιδεύμενος θεωρίαν ἀπὸ τῆς μυστικῆς τῶν νοητῶν ἐποψίας, κατελθών εἰς Θαμναθά, τὴν αἰσθητὴν λέγω φύσιν, ἐκκλίνει εἰς ἀμπελῶνας αὐτῆς, τουτέστιν εἰς ἐξέτασιν ἔρχεται τῆς τῶν ἐν αὐτῇ πνευματικῶν λόγων γνῶσεως, καὶ τὸν ἐξελθόντα σκύμνον τοῦ λέοντος, ὥσπερ ἔριφον αἴγανη ἀποκτένει, κατευθύναντος ἐπ' αὐτὸν πνεύματος Κυρίου. Πέφυκε γάρ συναντᾶν τῷ γνωστικῷ διαπορευομένῳ τὸν αἰῶνα τοῦτον, καθάπερ σκύμνος ὁ γεννῶμενος ἐκ τοῦ διαβόλου θυμός, ὃν νοῦς διασπᾶν τῷ πνεύματι Κυρίου τῆς πράστητος διὰ χειρὸς ἀποκτένει τῆς πράξεως, ως τὸν ἔριφον τῶν αἴγανη, λέγω δὲ τὴν ἐπιθυμίαν τῷ τῆς σωφροσύνης πνεύματι· αἴγα γάρ ἐνταῦθα 30 τὴν ἐπιθυμίαν εἶναι φασιν, τὸν δὲ τοῦ λέοντος σκύμνον τὸν θυμόν.

οζ'. Ο λογικῶς διὰ πράξεως τὸν θυμὸν ἀποκτένας καὶ τοὺς θείους ἀντεισαγαγὼν τῇ καρδίᾳ λογισμοὺς συστροφὴν μελισσῶν εῦρε καὶ ἐκ τῆς ἔξεως τοῦ λέοντος ἐξεῖλε τὸ μέλι τὴν ἐκ τῶν λογισμῶν γνῶσιν, τῆς ἀνδρείας ἐκ τοῦ θανάτου τῆς θυμικῆς ἐνεργείας δρεπόμενος.

5 κατευθύνων. 24 ἔρχηται.

¹⁾ Συδ. 141.

²⁾ Συδ. 145—6.

οη'. Η δυσωδία και η φυμορά τέλος εστὶ τῆς γαστριμαργίας· ή δὲ αἰσχύνη τέλος εστὶ τῆς πορνείας· Ό τοίνυν ἀλλήλοις τὰ τέλη τῶν παθῶν συνδήσας κέρκον πρὸς κέρκον ἔσησε κατὰ τὸν Σαμψὼν και διέφευε τὰ θέρη τῶν ἀλλοφύλων, ἐκ τοῦ τέλους τὴν ἀρχὴν τῶν παθῶν ἀφανίσας.

οθ'. Ἐκαστον πάθος ἀποτελούμενον περὶ ἑαυτὸν τὴν διάλληλον ἔχει πραττό- 5 μένην τῶν αἰσθητῶν και τῆς αἰσθήσεως παρὰ φύσιν ἐνέργειαν· μιγνυμένη γάρ 176 οὐ πᾶσα αἰσθησις παραλόγως τῷ οἰκείῳ αἰσθητῷ ἀποτελεῖ πάθος. | Ό τοίνυν σοφῶς ἀποκτεῖναι τὰ πάθη βουλόμενος, τὸ τέλες τῶν ἐν ἀλλήλοις τῶν αἰσθητῶν και τῆς αἰσθήσεως ἐμπαθησὸς ἐνέργειας τῷ λόγῳ συνδήσας, ἀν ἐφάψῃ τὴν λαμπάδα τῆς γνώσεως, οὐ μόνον τὰς τῶν παθῶν ἐνεργείας, ἀλλὰ και τὰς ἔξεις αὐτῶν παντελῶς 10 ἔξαφανίζει· και δηλοῖ τοῦτο ποιῶν ὁ μέγας Σαμψὼν κέρκον πρὸς κέρκον¹⁾ δήσας τῶν ἀλωπέκων, και ἐφάψῃς λαμπάδα πυρὸς και τῶν ἀλλοφύλων διαφεύρας τὸ θέρος· ὁ γάρ τῶν τριακοσίων ἀριθμὸς δηλοῖ τὴν εἰς ἄλληλα σύνθεσιν αἰσθητῶν και αἰσθήσεως, εἰπερ ἔξαδικὸς ὁ τῶν αἰσθητῶν ὑπάρχει κόσμος, ὡς ἐν ἔξ 15 πεποιημένος ἡμέραις και πενταεικῇ τῆς κατ' αὐτὸν αἰσθήσεώς εστιν η ἐνέργεια, ὡς διὰ τῶν πέντε διαφόρων αἰσθητηρίων ἐνεργουμένη.

π'. Ο διὰ τῶν ἀρετῶν κατὰ τὴν πρᾶξιν νεκρὰν ἐν ἑαυτῷ καταστήσας τὴν γαστριμαργίαν, (ὄνον) λέγω δὴ τοῦ νεκροῦ σώματος, εὗρεν ἐριμμένην τὴν σιαγόνα²⁾, δι' ης τοὺς ἐμπαθεῖς ἐπανισταμένους αὐτῷ λογισμοὺς ἀποκτένει και δαιμονίας· και διψῶν σοφίας τῶν αὐτῆς θείων ἐμφορεῖται ναμάτων, τοῦ Θεοῦ γο- 20 ρηγοῦντος αὐτῷ ἐκ τοῦ διὰ τῆς προαιρετικῆς ἀρετῆς νεκρωθέντος σώματος τὴν τὸν νοῦν ὑπὸ τῆς τῶν παθῶν κάρμοντα καύσεως ἀναψύχουσαν γνῶσιν.

πα'. Κατὰ ψυχῆς λογικῆς οὐδὲν ἔχουσιν ισχυρότερον ὅπλον τοῦ σώματος οἱ ἀκάθαρτοι δαιμονες. Ο τοίνον θεωρητικὸς νοῦς γνωστικὸς τὰ πάθη τοῦ σώματος διερευνώμενος και ἐπαίρων ἐπὶ τῶν ὕμνων τῆς πρακτικῆς τὴν αἰσθησιν τοῦ σώμα- 25 τος και τὴν ἔξιν και τὴν ἐνέργειαν και τὴν πρὸς τὰ αἰσθητὰ διὰ τῆς αἰσθήσεως σχέσιν, και μετεωρίζων πρὸς τὸ ὄψος τῆς κατὰ Θεὸν πολιτείας, κατὰ τὸν Σαμψὼν 177 κατῆλθεν εἰς Γάζαν³⁾, τὴν ἐρμηνευμένην ισχὺν αὐτῶν, δηλαδὴ | τῶν δαιμόνων ἔστι δὲ αὕτη προδήλως η σάρξ· και ἐπῆρε τὴν πύλην τῆς πόλεως και τοὺς δύο σταθμοὺς, λέγω δὲ τὴν αἰσθησιν και τὴν ἔξιν αὐτῆς και τὴν ἐνέργειαν, και 30 τὸν μοχλόν, τουτέστι τὴν πρὸς τὰ αἰσθητὰ τῶν αἰσθήσεων σχέσιν, ἐπὶ τῶν ὕμνων τῆς πράξεως· και ἀνήγαγεν εἰς τὸ ὄρος, φημὶ δὴ τὸ ὄψος τῆς ἀρετῆς, τὸ κατὰ

18 τοῦ νοῦ τοῦ. 20 ἑαυτῆς.

¹⁾ Суд. 154.

²⁾ Суд. 1515.

³⁾ Суд. 161.

πρόσωπον Χεβρών, τουτέστι συνημμένης τῇ γνώσει κατὰ τὴν πρᾶξιν ἔξεως· Χεβρών γάρ συζυγία η κοινωνία η κακοπαθεία η δυσκολία ἐρμηνεύεται· πάντα γάρ ταῦτα ἔχει ο κατὰ Θεὸν διὰ τῶν ἀρετῶν πορευόμενος, διὰ πολλῶν θλίψεων τὴν πρὸς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἀγουσαν ἑαυτῷ σωτήριον τέμνων ὁδόν.

5 πβ'. Καὶ ἐγένετο μετὰ ταῦτα, και η γάπησε Σαμψὼν γυναῖκα ἐπὶ τοῦ χείλους χειμάρρους Σωρήκ, και ὅνομα αὐτῇ Δαλιδά¹⁾.

Χειμάρρους Σωρήκ ἔστι τὸ σῶμα τῆς ἀμαρτίας, χειμάρρου δὲ γεῖλος η τὸν νοῦν δελεάζουσα τοῦ σώματός ἔστιν ἐπιφάνεια, ἐν φ σύματι διὰ τῶν παθῶν ἥχοῦντες οἱ δαιμονες συρίζουσι περι κτυπῶντες τὸν νοῦν και τῆς θείας ἀπάγοντες γνώσεως·

10 Σωρήκ γάρ συριζός αὐτῶν ἐρμηνεύεται, Δαλιδὰ δὲ πτωχεύουσα η κατάκριτος γέννησις. Ο τοίνυν μὴ δι' εὐχῆς τὸν διὰ τοῦ σώματος ἥχον τὸν δαιμόνων ἀποκρουόμενος, ἀλλ' οἶν τῷ βόμβῳ τῶν ἀσέμνων λογισμῶν ἐντερπόμενος και μόνη τῇ ἐπιφανείᾳ τῶν σωμάτων ἐορῶν, τὴν κατάκριτον γέννησιν τῆς ἀμαρτίας, λέγω δὲ τὴν ἥδονήν, η τὴν πτωχεύουσαν ἀρετῆς και γνώσεως ἔξιν ἀγαπήσας, τῆς ἐνδο- 15 θείσης αὐτῷ θείας δυνάμεως ἐλεεινῆς ἀποκείρεται.

πγ'. Ο τῷ παθητικῷ μέρει τὸ νερὸν τῆς ψυχῆς ἀπρεπῶς τροσκατακλί- 177 00.

νας και ταῖς θελητηρίοις τῶν ἥδονῶν τὸ σώματες φαντασίας αὐτῆς τὴν γνωστικὴν θεωρίαν, κατὰ τὸν Σαμψὼν ἀναμέσον τῶν μηρῶν τῆς Δαλιδᾶς²⁾, λέγω δὲ τῆς ἀμαρτίας κατέκλινε τὴν κεφαλήν, ἑαυτὸν ἔκβοὺς τῇ ἀμαρτίᾳ, 20 ητις καλοῦσα τὸν κουρέα, τινάστι τὸν διάδολον, ξυρῷ ἥκονημένῳ, φημὶ δὲ τῷ ἀνεπαισθήτῳ δόλῳ, τὰ κοιμοῦντα τὸν νοῦν ἀποκείρει θεία νοήματά τε και δόγματα, μεθ' ὧν ἀφαιρευμένων η φρουροῦσα τὸν νοῦν θεία συναφίπταται δύναμις·

πδ'. Ωσεὶ ξυρὸν ἥκονημένον ἐποίησας δόλον πρὸς τὸν διάδολον φησι ο Δαλιδᾶ³⁾. Ωσπερ ο κατ' ἄκρον ἥκονημένος ξυρὸς αἰσθησιν οὐ παρέχει τῷ κειρομένῳ τῆς τῶν τριχῶν ἀφαιρέσεως, οὕτω τῷ πλήθει τῆς περὶ κακίαν σορτιστικῆς πανουργίας ο διάβολος μηχανώμενος δόλους, ἐπικείρων τῆς ψυχῆς τὴν χάριν τῆς ἀρετῆς και τῆς γνώσεως, ἀνεπάσισθητον αὐτῇ ποιεῖ ταῦτη τούτων ἀφαίρεσιν.

πε'. Ο διὰ τῆς ἥδονῆς τοῦ σώματος ἑαυτὸν παιήσας τοῖς πίθεοις ὑπο- 30 χείρισιν ο νοῦς, ὑπ' αὐτῶν μᾶλλον δὲ δι' αὐτῶν ὑπὸ τῶν δαιμόνων ἐκτυφλοῦται· τοὺς νεροὺς ὄφθαλμούς, τὰς κατ' ἀρετὴν και γνῶσιν ἐποπτικὰς ἐκποιούμενος ἐνέργειας, ὥσπερ Σαμψὼν διὰ τῆς Δαλιδᾶς ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων ἔξετυφλώθη⁴⁾.

4 ανῶν. 15 ἐλεανῶς. 18 ἀναμέσων.

¹⁾ Суд. 164.

²⁾ Суд. 1619.

³⁾ Πε. 514.

⁴⁾ Суд. 1621.

ὁ Θεός. Διὰ τοῦτο εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Σήμ, τουτέστι τὸ πέρας τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου καλῆς ἐμπορίκες, πάντων τῶν ὄντων ἀντωνούμενου μυστικῶς, ὥσπερ πολύτιμον μαργαρίτην, τὸν Θεὸν τὸν μόνον κατὰ φύσιν εὐλογητόν.

Τιγ'. Πλατόναι ὁ Θεὸς τὸν Ἰάφεθ, καὶ κατοικησάτω ἐν τοῖς οἴκοις τοῦ Σήμ¹⁾). 'Ο μετ' εἰσεβοῦς γνώσεως εἴτουν τῆς πρεπεύσης 5 τῷ λόγῳ πολιτείας κατὰ τὴν φυσικὴν θεωρίαν τῷ πλάτει τῆς τῶν ὀρωμένων μεγαλουργίας ἐνδιαθέων καὶ τοὺς λόγους τῆς ἐν αὐτοῖς σοφίας τῷ Θεῷ προσφέρων, ἐπέτυχε τῆς εὐχῆς, κατὰ ταυτὸν δεξάμενός τε πλάτος ναρδίας, τοῖς οὖσι μὴ περιγραφόμενον, καὶ ἐν τοῖς οἴκοις τοῦ Σήμ κατοικήσας· οἱ δὲ οἴκοι τοῦ Σήμ, λέγω δὴ τῆς θεολογίας, αἱ ἀρεταὶ προδήλως ὑπάρχουσιν, ἐν αἷς ἡ φυσικὴ θεωρία κα- 10 180 τοικεῖ, ἦγουν ὁ | ταῦτην εὐσεβῶς μετερχόμενος νοῦς.

Τιδ'. Εἰς σημεῖον κατὰ διαιθήκας τῆς πρὸς ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ καταλλαγῆς ἐδόμη τὸ τόξον ἐν τῇ νεφέλῃ²⁾). Τόξον ἔστιν ἡ σάρξ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκ τεσσάρων καὶ αὐτὴ παραπλησίως ἡμεῖν φυσικῶς συγκειμένη στοιχείων, ὡς ἐκεῖνο τὸ τόξον ἐκ τεσσάρων χρωμάτων, ἐν τῇ νεφέλῃ τῷ παρόντι 15 κόσμῳ τε καὶ βίῳ τεθεῖσα πρὸς ἴλασμὸν τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν καὶ ἀποστρεψὴν πάσης ὀργῆς, τόξῳ παρεικασθεῖσα, ἐπειδὴ ὅπλων ἀκαταμάχητων τοῖς ἀγίοις κατὰ τοῦ διαβόλου, καὶ ὁ δὲ αὐτῆς πόλεμος ἀρχὴ τῆς πρὸς Θεὸν καταλλαγῆς καὶ τελείας εἰρήνης γίνεσθαι πέψυκεν, ὅθεν διδάσκων ὁ Κύριος ἔλεγεν· οὐκ ἡλθον θαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ μάχαιραν³⁾, οἵτινες 20 ἀνθροπόμορφοι διδοὺς κατὰ τῆς ἀμαρτίας ὅπλων ἀγήττητον. Δεῖ οὖν πρὸς ταῦτα τὸ τόξον, φημὶ δὴ τὸ μυστήριον τῆς τοῦ Δόγου σαρκώσεως ἐν τοῖς μεγάλοις τῶν πειρασμῶν γειψᾶσιν ὄραν, καὶ οὐδέποτε κατακλυσμὸς ἀμαρτίας τὸν νοῦν ἐπιστρέψαι.

Τιε'. Τὴν Νῷε κιβωτὸν εἶναι φασὶ τὴν ἐκκλησίαν, ἐκ παντὸς γένους ἀνθρώ- 25 πων, ὡς ἐκ διαφόρων ζώων ἡμέρων τε καὶ ἀγρίων συγκεκριτημένη πρὸς μίαν τῆς πίστεως ὁμολογίαν, πάντων πρὸς ἀλλήλους ὁμοφρόνως ἐχόντων τὸν ἐν πνεύματι τῆς ἀγάπης δεσμόν, καθ' ἐν ὑπὸ τοῦ Δόγου κυθερωμένη τὸν οἰώνα τοῦτον 180 06. ὡς κατεκλυσμὸν ἀβλαβῆς διαπορεύεται, πολὺ τῶν φθαρτικῶν τῆς | κακίας ὑδάτων ὑπεράίρουσα.

Τιε'. Ηὕτις τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας ἡδονῆς καὶ πόνων, καὶ φυσικῆς θεωρίας— καὶ προσπαθείας ἐξάγει τὸν νοῦν, τὰ ὑπὸ χρόνου αὐτοῦ πάντα κατόπιν ποιουμένη,

30 5 μὲν.

¹⁾ Βιτ. 927.

²⁾ Βιτ. 913.

³⁾ Μο. 1034.

μεθ' ἦν ἡ γνῶσις σὺν τῷ λόγῳ μυστικῶς αὐτὸν παραλαβοῦσα, εἰς τὸν ὑπὲρ χρόνον εἰσάγει τόπον τῶν θείων ἐπαγγελιῶν. Καὶ δηλοὶ τοῦτο σαφῶς ἡ ἡράβδος Μωϋσέως Αἴγυπτον καὶ θάλασσαν καὶ ἔρημον, ὡς ἡδονὴν καὶ ὀδύνην καὶ φύσιν διερχομένη, καὶ τὸν Ἰσραὴλ φημι δὴ τὸν νοῦν ἐκ τούτων ἀβλαβῆς διεξάγουσα, τὸν δὲ Ἰεράδ-5 νην μὴ τέμνουσα, ἀλλ' ἡ κιβωτὸς ἐπ' ὄμβρων φερομένη τῶν ιερέων κατὰ τὴν Ἰησοῦ διαταγήν, τουτέστιν ἡ γνῶσις τῶν νοητῶν ἐπ' ὄμβρις, ταῖς τῶν θεωρητικῶν ἀνδρῶν ἀρεταῖς, αἰωρούμενη κατὰ τὴν ἐντολὴν Ἰησοῦ, τοῦ μεγάλου Θεοῦ, τοὺς χρόνους διατέμνει καὶ τοὺς αἰῶνας, καὶ πρὸς τὰς θείας ἐπαγγελίας εἰπάγει¹⁾.

Τιζ'. Τὸ μάννα τοῦ κατὰ τὸν νόμον στοιχειώδους λόγου τύπος ὑπῆρχεν· ὡς 10 γάρ τὸ μάννα κατὰ τὴν ἔρημον ἐως ἀνατολῆς τοῦ ἥλιακου φωτὸς εἶχε τὴν σύστασιν²⁾, οὕτως καὶ ἡ στοιχειώδης κατὰ τὸν νόμον λατρεία μέχρι τῆς ἀνατολῆς Χριστοῦ, τοῦ Ἡλίου τῆς δικαιοσύνης ἔσχε τὴν σύστασιν πεφύκει γάρ οἱ τύποι καταχρεῖσθαι τῆς ἀληθείας ἐπιδημούσης.

Τιη'. Πᾶσα γνῶσις τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ ἡ ἄγαν ὑψηλὴ καὶ μετέωρος πρὸς 15 τὴν τοῦ μένοντος αἰῶνος συγκρινομένη στοιχειώδης ἔστι καὶ οἵτινες χαρακτήρες ζῶν τος εἰκών³⁾, ἥτις οὐκ ἔσται τῆς ἀληθινοῦς φανείσης ζωῆς τε καὶ γνώσεως· | εἴτε 181 γάρ γνώσεις, φησί, παύσανται, εἴτε προφητεῖαι καταργηθήσονται⁴⁾. Καὶ τούτου τύπος ἔστι τὸ παλαιὸν μάννα κατὰ τὴν ἔρημον, ἐν μὲν νυκτὶ συνιστάμενον· τύπος γάρ λόγου καὶ γνώσεως τὸ μάννα, τῆς φύσεως ἡ ἔρημος, τοῦ δὲ 20 παρόντος αἰῶνος ἡ νῦν. Πᾶς οὖν λόγος, πᾶσα γνῶσις τοῦ παρόντος αἰῶνος φανείσης τῆς ἡμέρας τῆς ἀληθινῆς καὶ τοῦ ἀκηράτου φωτὸς καταργηθήσεται.

Τιθ'. Οὐδεὶς τῶν μαθητευομένων τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας δύναται τὸν χορηγούμενον αὐτῷ πρὸς ἀποτροφὴν πνευματικὴν τῆς διδασκαλίας λόγον ψιλὸν προσενέγκαι τῷ Θεῷ θυσίαν, εἰ μὴ τὴν ἔξιν κληρονομήσας τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς γνώσεως, ἄρξεται τοὺς κατὰ τὴν πρᾶξιν τῷ Θεῷ προσφέρειν καρπούς. Καὶ τούτου τύπος σαφῆς ὁ Ἰσραὴλ, μὴ προσφέρων τῷ Θεῷ θυσίαν τὸ χορηγούμενον αὐτῷ μάννα κατὰ τὴν ἔρημον, ἀλλὰ τὸν ὑπὸ αὐτοῦ γεωργούμενον κατ' αὐτὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας σίτον⁵⁾· οὐ γάρ ἀγεωργητὸν τὸν τῆς γνώσεως λόγον δεῖ τοὺς μανθάνοντας τῷ Θεῷ προσφέρειν, ἀλλὰ γεωργούμενον τῇ καλῇ γεωπονίᾳ τῆς πράξεως.

30 Τιθ'. Οὕτε τῇ σαρκὶ κατ' ἀρχὰς συνεκτίσθη ἡδονή, οὕτε τῇ ψυχῇ λήμη καὶ ἄγνοια, οὕτε τῷ νῷ τὸ τυποῦσθαι καὶ μετεντυποῦσθαι τοῖς εἰδεσι τῶν γεγονότων.

5 ἵερῶν. 13 ἐπιδημοῦντος.

¹⁾ Cp. Ambigua, PG. 91, 1117D—1120A, f. 141 b.

²⁾ Ιεχ. 1621.

³⁾ Cp. Ambigua, PG. 91, 1296C. 1256B, f. 217b. 202a.

⁴⁾ 1 Κορ. 13s.

⁵⁾ Cp. I. Ναβ. 511.

τούτων γάρ ή παράβασις ἐφεῦρε τὴν γένεσιν. Ο τοίνυν τῆς σαρκὸς ἔξελῶν τὴν ἡδονὴν καὶ τὴν ὀδύνην τὴν πρακτικὴν κατώρθωσεν ἀρετὴν· ὁ δὲ τῆς ψυχῆς ἔξα-
181 06. φανίσκες τὴν λήθην καὶ τὴν ἄγνοιαν, τὴν φυσικὴν ἐκπρεπῶς διήνυσε θεωρίαν· ὁ
δὲ τὸν νοῦν τῶν πολῶν ἀπολύσας τύπων τὴν θεολογικὴν ἐκτήσατο μυσταγογίαν,
μόνῳ τῷ κατὰ φύσιν καὶ ὄντως φωτὶ τῆς θεότητος καταλαμπόμενον, καὶ τὴν φύ- 5
σιν πρὸς ἑαυτὴν ἀποκατέστησεν ἀρτιον¹⁾. Σαρκὸς γάρ καὶ ψυχῆς καὶ νοῦ ταῦτα
τυγχάνει πρῶτά τε καὶ καθολικότερα πάθη, ἐκ μὲν τῆς παραβάσεως Ἀδάμ τοῦ
παταλοῦ λαβόντα τὴν γένεσιν, ἐκ δὲ τῆς ὑπακοῆς Ἀδάμ τοῦ νέου τὴν ἀπογένε-
σιν, ἥν ὁ κατὰ Χριστὸν πᾶς ζῆν οὐκ ἀγνοήσεις ποιήσεται μυστικῶς ἑαυτοῦ, τῶν
μὴ ὄντων ἔξαφνίζων τὴν γένεσιν.

10

XII.

Capita practica ²⁾.

216 06. α'. Πρακτικὸς μὲν ἐστιν ὁ τὸ παθητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς μόνον ἀπαθὲς
κεκτημένος· γνωστικὸς δὲ ὁ ἄλλος μὲν λόγον ἐπέχων τοῖς ἀκαθάρτοις, φωτὸς δὲ
τοῖς καθαροῖς· ³⁾ πρακτικοὶ οὖν λόγους νοήσουσι πρακτικούς, γνωστικοὶ δὲ ἔψονται
γνωστικά.

β'. Τὰ πράγματα ὡς ἔχει φύσεως ἢ νοῦς καθαρὸς ὄρᾳ, ἢ λόγος πνευματι-
κὸς σαφῶς παρίστησιν ὁ δὲ τῶν ἀμφοτέρων ἐπεργμένος πρὸς κακηγορίαν χω-
ρήσει τοῦ συγγραφέως. Ἀσφαλιζόμενος δὲ ταῖς συγκαταβάσεσιν ὁ γνωστικὸς, μή-
ποτε λάθη ὡτῷ ἔξις γινομένη ἡ συγκαταβασίς, καὶ πειράσθω πάσας ἐπίσης ἀει
τὰς ἀρετὰς κατορθοῦν, ἵνα ἀντακολουθῶσιν ἀλλήλαις καὶ ἐν αὐτῷ, διὰ τὸ πεφυκέ- 20
ναι τὸν νοῦν ὑπὸ τῆς ἐλαττουμένης προδίδοσθαι.

γ'. Τοὺς τῶν ψεκτῶν προσώπων λόγους οὐκ ἀλληγορήσεις, οὐδὲ ζητήσεις
τι πνευματικὸν ἐν αὐτοῖς, πλὴν εἰ μὴ δι' οἰκονομίαν ὁ Θεὸς ἐνήργησεν, ὡς ἐν
τῷ Βαλαὰμ καὶ Καϊάφᾳ, ἵνα ὁ μὲν περὶ γενέσεως, ὁ δὲ περὶ θανάτου τοῦ Σω-
τῆρος ἡμῶν προείπῃ.

δ'. Τὰ μὲν τῷ νοῖ μαχόμενα δαιμόνια καλοῦνται πτηνά, θηρία δὲ τὰ τὸν
θύμὸν ἐκταράσσοντα, κτήνη δὲ ὄνομά ἔται τὰ τὴν ἐπιθυμίαν κινοῦντα ⁴⁾. Ψυχὴ

15

25

¹⁾ Cp. Quaest. ad Thal. XXVII, PG. 90, 356B, p. 65—66 (cap. quing. I, 94).

²⁾ По Моск. код. 425, л. 216 об.—219, XVI в. Эти главы помышлены здѣсь
послѣ „500 (по счету данной рукописи, соединяющей воедино cap. theol., gnost.
и quing., послѣ 800) главъ“ пр. Максима, подъ заглавіемъ: „Етера кефалии κε' τοῦ
αξιμου.“

³⁾ Μελ. 513. 14.

⁴⁾ Cp. Quaest. ad Thal. XXVII, PG. 90, 356C; XXVI, 345D, p. 60.

δὲ ἡ τὴν πρακτικὴν σὺν Θεῷ κατορθώσασα καὶ λυθεῖσα τοῦ σώματος, ἐν ἐκείνοις
γίνεται | τοῖς τῆς γνώσεως τόποις, ἐν οἷς αὐτὴν τὸ τῆς ἀπαθείας πτερὸν κα- 217
ταπάνεται.

ε'. Ἀπόταξις μὲν πρώτη ἐστὶ κατάλειψις κοσμικῶν πραγμάτων ἐκούσιος
5 τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως ἔνεκεν ἀπόταξις δὲ δευτέρα ἀπόθεσις κακίας χάριτι Θεοῦ
καὶ σπουδῇ τοῦ ἀνθρώπου προσγινομένη ἀπόταξις δὲ τρίτη ἐστὶ χωρισμὸς ἀγνοίας
τῶν πεφυκότων ἐμφανίζεσθαι τοῖς ἀνθρώποις κατ' ἀναλογίαν τῆς καταστάσεως.

ζ'. Τερπνὰ μὲν τὰ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἡμῖν προσπίπτοντα πράγματα· τερ-
πνοτέρα δὲ πολλῷ μᾶλλον τούτων ἔστιν ἡ θεωρία, ἀλλ' ἐπειδὴ μὴ φθάνει τὴν
10 γνῶσιν ἡ αἰσθησις διὰ τὴν ἡμετέραν ἀνθένεται αὐτὴ προτιμοτέρα εἶναι δοκεῖ
τῆς μηδέπω παρούσης.

ζ'. Ὡσπερ αἱ αἰσθήσεις ἀλλοιοῦνται διαφόρων ἀντιλαμβανόμεναι ποιοτήτων,
οὕτω καὶ ὁ νοῦς ἀλλοιοῦνται ποικίλαις θεωρίαις ἐνατενίζων ἀει. Δόξα οὖν καὶ φῶς
τοῦ νοός ἐστιν ἡ γνῶσις, δέξα δὲ καὶ φῶς ζωῆς ἡ ἀπάθεια.

15 η'. Εἰ πᾶσα κακία ἐκ τοῦ λογιστικοῦ, ἢ ἐκ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, ἢ ἐκ τοῦ
θυμικοῦ πέφυκε γίνεσθαι, ταῦταις δὲ ταῖς δυνάμεσιν ἐστιν εῦ ἡ κακῶς χρή-
σασθαι, παρὰ τὴν χρῆσιν δηλοντί τούτων τῶν μερῶν ἐπισυμβαίνουσιν ἡμῖν αἱ
κακίαι· εἰ δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, οὐδὲν τῶν ὑπὸ Θεοῦ γεγονότων ἐστὶ πονηρόν.

θ'. Ὡσπερ ὁ κρυπτόμενος ἀστήρ τοῦ κρύπτοντος αὐτὸν ἀστέρος ἀνώτερος
20 ἀποδείκνυται, οὕτως δὲ μᾶλλον πράξις τοῦ | ἦτον πράξις ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι 217 06.
ὑψηλότερος εὑρεθῆσται.

ι'. Τοὺς ἀνελεήμονας μετὰ θάγατον ἀνελεήμονες ὑποδέχονται δαιμονες, τοὺς
δὲ μᾶλλον ἀνελεήμονας οἱ μᾶλλον τούτων ἀπανθρωπότεροι. Εἰ δὲ τοῦτο οὕτως
ἔχει, λέληθεν ἄρα τοὺς ἑαυτοὺς ἐκ τοῦ σώματος ὑπεξάγοντας, ὅποιοι αὐτοῖς μετὰ
25 τὴν ἔξοδον ὑπαντιάζουσι δαιμονες· καὶ γάρ λόγος ἐστὶ μηδένα τῶν βουλήσει Θεοῦ
ἔξιντων τοῖς τοιούτοις παραδίδοσθαι δαιμονες.

ια'. Ἀρετῆς γεγόνυμεν σπέρματα, κακίας δ' οὐδὲ „οὐδὲ γάρ εἴ τινος δεκτικοὶ¹⁾
ἐσμέν, τούτου πάντως καὶ τὴν δύναμιν ἔχομεν, ἐπεὶ καὶ μὴ εἶναι δυνάμενοι, τοῦ
μὴ ὄντος οὐκ ἔχομεν δύναμιν εἰπερ αἱ δυνάμεις ποιότητες, τὸ δὲ μὴ ὄν τοιούτης.
30 ἔστι ποιότης.

ιβ'. Ἡν δέ οὐκ ἦν κακία, καὶ ἔσται, δέ οὐκ ἔσται. Οὐκ ἦν δέ, δέ οὐκ
ἡν ἀρετῆ, δέ οὐδὲ ἔσται, δέ οὐκ ἔσται· ἀνεξάλειπτα γάρ τὰ σπέρματα τῆς ἀρετῆς.
Πείθει δέ με ὁ πλούσιος ἐν τῷ ἄδη διὰ κακίαν κρινόμενος καὶ οἰκτείρων τοὺς
ἀδελφούς ¹⁾· τὸ δὲ ἐλεεῖν, σπέρμα τυγχάνει τὸ κάλλιστον τῆς ἀρετῆς²⁾.

¹⁾ Лук. 16:28.

²⁾ Евагрій понт., Capita practica ad Anatolium, 65, PG. 40, 1240AB.

ιγ'. Οίκου μὲν εἰκόνα σώζει τὸ σῶμα τὸ τῆς ψυχῆς, αἱ δὲ αἰσθήσεις θυρίδων ἐπέχουσι λόγον, δι' ὃν παρακύπτων ὁ νοῦς βλέπει τὰ αἰσθητά. Οὐ πάντων οὖν ἔστι τὸ λέγειν· ἔκβαλε ἐξ φυλακῆς τὴν ψυχὴν μου¹⁾ , ἀλλὰ τῶν δυναμένων διὰ καθαρότητα ψυχῆς καὶ χωρὶς τοῦ σώματος τούτου τῇ θεωρίᾳ τῶν γεγονότων ἐπιβάλλειν.

218 ιδ'. 'Ο θυμὸς μὲν ταρασσόμενος τὸν ὄρῶντα | τυφλοῖ, ἐπιθυμία δὲ ἀλόγως κινουμένη τὰ ὄρώμενα πράγματα κρύπτει.

ιε'. 'Ο τὸν νοητὸν κόσμον ἐν ἑαυτῷ περιφέρων τυπούμενον παύεται μὲν ἀπάσης ἐπιθυμίας φιλαρτῆς· αἰσχύνεται δὲ ἐπὶ τούτοις λοιπὸν ἐφ' οἷς πρότερον ἥζετο, τοῦ λογισμοῦ πολλάκις ἐγκαλοῦντος αὐτῷ τὰ τῆς προτέρας ἀναισθήσιας. 10

ις'. 'Ο ἐν τῇ διανοίᾳ κόσμος κτιζόμενος μεθ' ἡμέραν μὲν δυσδιάγνωστος εἶναι δοκεῖ, τῶν αἰσθήσεων περισπωσῶν τὸν νοῦν, καὶ τοῦ αἰσθητοῦ φωτὸς περιλάμποντος· νύκτωρ δὲ ἔστιν ἴδειν αὐτὸν περιφανῶς κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς ἐκτυπούμενον.

ιζ'. 'Ο νοῦς μὲν κεφαλὴ τῆς ψυχῆς ὄνομάζεται, αἱ δὲ ἀρεταὶ τριχῶν 15 ἐπέχουσι λόγον, ὃν στερηθεὶς Ναϊτραῖος, τῆς γνώσεως τε χωρίζεται καὶ δέσμιος ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀπάγεται²⁾.

ιη'. "Ωσπέρ νῦν μὲν διὰ τῶν αἰσθήσεων τοῖς αἰσθητοῖς ἐπιβάλλομεν πράγμασιν, ὅστερον δὲ καθαρότες, καὶ τοὺς λόγους τούτων ἐπιγινώσκομεν οὕτω πρότερον μὲν ὄψόμεθα αὐτὰ τὰ πράγματα, ἐπὶ πλεῖον δὲ καθαρότες, καὶ τὴν περὶ 20 αὐτὰ θεωρίαν εἰσόμεθα, μεθ' ἣν ἔστι γνῶναι λοιπὸν κὶ αὐτὴν τὴν ἀγίαν Τριάδα.

ιθ'. Εἰ αἰσθητοὶ λόγοι ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι παριστᾶσι τὰ πράγματα οἱ σοφοὶ δηλονότι τοῦ αἰῶνος τούτου λήφονται τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Εἰ δὲ καθαρότης ὁρᾷ διανοίες καὶ λόγος σημαίνει ταύτην κατάλληλος, μακρὰν οἱ σοφοὶ 25 γενήσονται τῆς γνώσεως τῷ Θεῷ.

ιχ'. Εἰ πασῶν τὸν τῆς ψυχῆς δυνάμεων τὸ λόγιστικὸν μέρος ἔστι τιμιώτατον, τοῦτο δὲ μόνον τῇ σοφίᾳ ποιοῦται, προτέρα ἂν εἴη πασῶν τῶν ἀρετῶν ἡ σοφία· ταύτην γάρ καὶ υἱομεσίας πνεῦμα ὁ σοφὸς ἡμῶν διδάσκαλος εἰρηκεν³⁾.

ια'. "Οταν ἀδυνατήσωσι διάμονες κινῆσαι λογισμοὺς γνωστικῷ, τὸ τηγικαῦτα τῶν ὄφικαρμῶν αὐτοῦ δράσσονται καὶ τούτους πάνυ καταψυχρόσαντες εἰς βαρύτατον 30 τον αὐτοὺς ὑπνον καθέλκουσι· ψυχρὰ γάρ πάντα τὰ τῶν δαιμόνων σώματα καὶ κρευστάλλῳ παρεμφερῆ.

¹⁾ Πε. 141s.

²⁾ Ср. cap. gnost. 70 (выше, стр. 47, 28).

³⁾ Обороть рѣчи, свойственныи Евагрию (Cap. pract. 61, PG. 40, 1236A). [Ср. Григ. Бог., Ог. 21, п. 6, PG. 35, 1088C; р. п. II³, 147; Ог. 31, п. 29, Ог. 41, п. 9, PG. 36, 165 В-С. 441C; р. п. III³, 105; IV³, 11].

κχ'. Πολλὰ πάθη κέρχυπται ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, ἅπερ λανθάνοντα ἡμᾶς οἱ ὄξοτεροι· τῶν πειρασμῶν φανεροῦσι, καὶ δεῖ πάσῃ φυλακῇ τηρεῖν τὴν καρδίαν, μήποτε παραφανέντος ἐκείνου τοῦ πράγματος, πρὸς δὲ τὸ πάθος κεκτήμεθα, συναπασθέντες ἔξαιφνης ὑπὸ δαιμόνων, δράσωμέν τι τῶν ἀπηγορευμένων παρὰ Θεοῦ.

5 κχ'. 'Ο νοῦς τὸ τηγικαῦτα ἐπιβάλλει τοῖς νοητοῖς, ὀπηγίκα ἄν μηκέτι ποιῶται τοῖς ἀπὸ τοῦ παθητικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς λογισμοῖς,

κδ'. Στείρα ἔστι ψυχὴ λογικὴ ἡ πάντοτε μανθάνουσα καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν βουλομένη· ἀρετὴ δέ ἔστιν ἔξις ἀρίστη ψυχῆς λογικῆς, καθ' ἣν δυσκίνητος γίνεται πρὸς κακίαν.

10 κε'. "Ωσπέρ οἱ τὰς ὄψεις κεκαθαρμένοι γαὶ τῷ ἡλίῳ ἐνατενίζοντες εἰς δάκρυά τε προσπίπτουσι καὶ τὸν ἀέρα ποικίλοις χρώμασι κεκραμένον ὄρῶσιν, οὕτω καὶ ὁ καθαρὸς νοῦς ὑπὸ ὄργῆς ταρασσόμενος περιθράξασθαι τῆς θεωρίας ἀδυνατεῖ 219 καὶ νεφέλας τινὰς περιπετούμενας τοῖς πράγμασιν ὄρα.

XIII.

Отрывокъ главы св. Максима¹⁾.

15 ιγ'. 'Ο διὰ τὸ τῶν δλων αἵτιον τέλος τὴν τῶν κατ' αὐτὸ πρακτέων ἀρχὴν ποιούμενος, ἀφίξεως τῆς πρὸς αὐτὸ τεύξεται· αὐτὸ γάρ πρὸς ἐαυτὸ τὴν καθ' αὐτὸ ἀρχὴν ἐπίστηται.

ιθ'. Τῶν μὲν προκοπῶν διαφορὰς εἶναι φασι, τῆς δὲ τελειότητος μὴ εἶναι· ἀποίκιλος γάρ αὕτη, τὴν μονοειδῆ γνῶσιν ἔχουσα τέλος, ἦτις ἔστι πράξεως πάσης 20 καὶ θεωρίας ἀπέραντον πέρας.

ιε'. Τριῶν γνώσεων οὐσῶν γενικωτάτων, τῆς πρακτικῆς τέ φημι καὶ φυσικῆς καὶ θεολογικῆς, τῆς μὲν προτέρας ἀνθρωποι εἶναι διβάσκαλοι δύνανται, τῆς δὲ δευτέρας ἄγγελοι, μᾶλλον δὲ προσφύστερον αὐτὸ τῆς προτέρας τὸ τέλος, τῆς δὲ τρίτης, αὐτὸς ὁ οὐσιώδης Δόγος ὑπάρχει μυσταγωγός.

25 ιζ'. 'Ο οἰδημένος εἶναι τι πρὸ τοῦ εἶναι, οὐκ ἄν ἀληθῶς εἰς τὸ εἶναι τι φύάσσοι τὸ γάρ οἰεσθαι, ὅπερ οὐκ ἔστι, ἥδη οὐκ ἔστι διαβῆναι εἰς ὅπερ εἶναι δοκεῖ.

ια'. Οἱησις γνώσεως στερίσκει ταύτης, καὶ τῆς ἐναντίας γένεσιν ἀπεργάζεται.

11 κεκραμένον. 18 τελειώτητος. 21—22 φυσιολογικῆς. 26 διεβεῖναι.

¹⁾ По Моск. код. 425, л. 2. На поляхъ вверху: τοῦ ἀγίου Μαξίμου. Остатокъ 13 гл.: σεως τοῦ λογικοῦ ὑπάρχων γνωρίζεται. Въ каждой главѣ нѣть первой буквы, которую, очевидно, предполагалось написать киноварью.

ιη'. Εἰ ἐν ταῖς κοιλάσι μᾶλλον ἀναβλαστάνουσι κρίνα, ἄρα καὶ ὁ τούτοις παραπλησιασθεὶς ἐν τοῖς ταπεινόφροσιν ἀναπηδᾷ ψυχαῖς φησὶ γάρ ὁ νυμφίος Δέ-
γος: ἐγὼ κρίνον τῶν κοιλάδων¹⁾.

ιθ'. Ταπεινοφροσύνη ἔστιν ἐπίγνωσις νοὸς τῆς ιδίας ἀσθενίας τε καὶ πενίας,
ἐν τῇ αὐτοῦ οὐσιώσει τὸ ἐλλειπὲς καὶ πτωχὸν θεωροῦντος.

κ'. Ἐπει τὴν μὴ ὁ βουλήσει τοῦ ὄντος τὸ εἶναι λαβὼν οὐκ ἔστιν αὐτὸς ἑαυτῷ
τοῦ εἶναι αὐτάρκης: βουλήσει δὲ τοῦ πε...

XIV.

Τοῦ πανοσιωτάτου καὶ μακαριωτάτου Μαξίμου τοῦ ὄμο-
λογητοῦ τῆς ἀληθείας καὶ εὐσεβείας

Διαίρεσις τῶν τριῶν ψυχικῶν δυνάμεων πρὸς τὰς τέσ- 10
σαρας γενικωτάτας ἀρετάς, πῶς ἐν ταῖς τρισίν εἰσιν αἱ δ'.

Φασὶ τινὲς· τί δήποτε, τριῶν δυνάμεων οὖσῶν τῆς ψυχῆς, τέσσαρας τὰς
κατ' ἀρετὴν ἐπ' αὐταῖς ἔξεις θεωροῦμεν; Πρὸς οὓς, φαμέν, λεκτέον δι τὸ λο-
γιστικὸν κατ' ἐπίνοιαν διαιρεῖται εἰς φρόνησιν καὶ διάκρισιν, ἥγουν δικαιοσύνην,
ἥν φαμεν ἔξιν εἶναι τοῦ ἴσου διανεμητικὴν, ὡς γίνεθαι ἐκ μὲν τοῦ λογιστικοῦ 15
ἀρετᾶς δύο γενικάς, φρόνησιν καὶ δικαιοσύνην, ἐκ δὲ τοῦ θυμικοῦ ἀνδρίαν, ἐκ δὲ
τοῦ ἐπιθυμητικοῦ σωφροσύνην. Ἐστι δὲ ἡ μὲν φρόνησις ἔξις ἐπιστημονικὴ ἀπτα-
στως τὴν τῶν ὄντων συλλεγομένη γνῶσιν, ἀνδρία δὲ ἔξις ἀνατρεπικὴ δειλίας
καὶ θράσους, φυλακτικὴ δὲ τῶν ἀληθῶν, ἡ δὲ σωφροσύνη ἔξις ἀφαιρετικὴ τῶν
ἀλόγων ἐπιθυμιῶν καὶ τῆς θείας καὶ ὄντως ἀγάπης γεννητικὴ, δικαιοσύνη δὲ 20
ἔξις διανεμητικὴ τοῦ ἴσου καὶ τῆς τῶν δλῶν ψυχικῶν δυνάμεων περὶ Θεὸν ἴσονο-
μίας φυλακτικὴ. | Μεσολαβεῖται δὲ ἡ μὲν φρόνησις ἄνω ἐκ τοῦ ὑπερφρονεῖν καὶ
κάτω ἔξις ἀνοίας, ἡ δὲ ἀνδρία ἄνω μὲν ἀπὸ θράσους, κάτω δὲ ἀπὸ δειλίας, ἡ δὲ
δικαιοσύνη ἄνω μὲν ἀπὸ πλεονεξίας, κάτω δὲ ἀπὸ μειονεξίας, ἡ δὲ σωφροσύνη
ἄνω μὲν ἀπὸ ἀκολασίας, κάτω δὲ ἀπὸ γῆλιμιότητος.

25

Σχολία.

Ἴστεον, δι τῇ μὲν φρονήσει καὶ τῇ ἀνδρίᾳ αἱ μὲν ὑπερβολαὶ κρεί-
τους εἰσὶ τῶν ἐλλείψεων ὑπὲρ γάρ τὴν ἄνοιαν ἡ δεινότης καὶ πανοργία,
κρείττον καὶ ὑπὲρ τὴν δειλίαν τὸ θράσος· ἐπὶ δὲ τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς δι-

2 ἀνεπηδόει, 11 μὲν 19 ἐφεκτικὴ, 22 φιλαττικὴ, 29 κρείττω.

¹⁾ Π. Π. 21.

²⁾ Πο cod. Hierosol. S. Sabbae 408, X v., l. 65 ob.—66.

καιοσύνης αἱ ἐλλείψεις μᾶλλον κρείττους εἰσὶ τῶν ὑπερβολῶν· τῆς γάρ ἀκολασίας
λυσιτελεστέρως ἡ γῆλιμιότης, ὑπερβολὴ οὖσα σωφροσύνης καὶ ἀγνεία τις φυσικὴ
καὶ θεοδύρητος, καὶ τῆς πλεονεξίας ἡ μειονεξία ἀδικεῖ μᾶλλον, ἡ ἀδικεῖ.

XV.

Διαιρεῖται δὲ κατὰ Χριστὸν (φιλοσοφία εἰς τρία¹⁾).

5	εἰς πρακτικόν·	εἰς γνωστικόν·	εἰς θεολογικόν·
τὸ μέν ἔστιν τὸ δὲ ἀγά- ταπείνωσις, πη, δι' ἣς	τὸ μέν ἔστιν τὸ δε κρί- σις, ἢτοι πίστις, δι	τὸ μέν ἔστι τὸ δὲ ὄρ- θοδοξία,	
δι' ἣς τὸ θυ- μικὸν τῆς τικὸν τῆς	τοιχὸς τῆς προνοίας λό- των ἀκρι- ψης διάκρι-	δέστι ἡ τοῦ	
10 ψυχῆς χαλι- νοῦται, κατὰ τὰ ὄντως ὄρατικῆς κτί- μονης ἀμφρ- τίας κινού-	γρὸς, διὰ τῆς ὄρατικῆς κτί- σις· ἡ μὲν ἀγία Τριάς,	Μονογενοῦς έναν-	
μένον.	τὰ καλὰ ἀνα- σεως γι- νωσκόμε- νον.	τὸ ποιητεί- καὶ εὔτε αἰσ- θάρητον, θήσει, εὔτε σις.	
15	νον.	νος. ἡ δὲ ποιηθεῖν. λόγων γινώ- σκεται.	Θρώπη-

XVI.

Τοῦ αὐτοῦ²⁾ κεφάλαιον κατὰ Ἀρειανῶν.

Εἰς Θεὸς ὁ Πατήρ, εἰς Θεός καὶ ὁ Γίος, καὶ οὐ δύο Θεοί, ἐπειδὴ ταυτό-
τητα ἔχει ὁ Γίος πρὸς τὸν Πατέρα· οὐ γάρ ἀλλαγὴν ἐν Πατρὶ καθορῶ θεότητα
καὶ ἀλλαγὴν ἐν Γίῳ, οὐδὲ ἐτέραν φύσιν ἔκεινην καὶ ἐτέρων ταύτην. Ἰνα μὲν οὖν

3 ἡ ἀδικεῖν. 4 φιλοσοφία Μοσκ. κοδ. 11 ὄντα.

¹⁾ Πο cod. Hierosol. S. Sabbae 283, XVI v., l. 12 ob. Данный отрывокъ находится въ рукописи послѣ извлечения изъ Mystagogia (PG. 91, 664A—C: 'Ηγείσθω...), озаглавленного: Τοῦ ἀγίου Μαξίμου, и послѣ схолии, неизвѣстно къ чому относящейся: 'Η μὲν οὐσία οὐδέποτε λέγεται κατὰ ἀνυπάρκτων ἡ δὲ φύσις πολλά-
χεις φύσιν γάρ, φρόνι, ἔχει τὸ φεῦδος ταῦτην καὶ δικός μὲν, φρόνι, διδασκει δεινούσι τὴν
οἰκείαν πηγήν, λόγου δὲ φύσις τὴν προενεγκούσαν καρδίαν. Въ Μοσк. κοд. 203, л. 319
(арх. Vladimîrь, 235) этотъ отрывокъ приписывается св. Иоанну Дамаскину. У послѣдняго однако (Dialectica, 3, 67, PG. 94, 533D. 669D, р. 9. 71) находимъ
нѣсколько иное раздѣленіе философіи.

²⁾ Πο cod. Vindob. gr. 248 (307), f. 94. Данная статья стоитъ въ рукописи
послѣ „10 главъ“ пр. Максима Перѣ τῶν δύο τοῦ Χριστοῦ φύσεων (PG. 91, 145A—
149A).

τετρανωμένη σοι ἥ η τῶν προσώπων ἴδιότης, ἀρίθμου ἴδια Πατέρα, ἴδια Γίὸν καὶ ἴδια τὸ Πνεῦμα· ἵνα δὲ μὴ εἰς πολυμεῖαν ἀποσχισθῆς, μίαν ὄμοιόγει τέπ' ἀμφοῖν τὴν οὐσίαν. Οὕτως καὶ ὁ Σαρόλλιος πίπτει καὶ ὁ Ἀνόμοιος συντρίβεται. "Οταν δὲ ὑπὸ μίαν οὐσίαν, μὴ δύο ἔξι ἐνὸς μερισθέντος νόει, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πατρὸς τὸν Γίὸν ὑποστάντα, Πατέρα καὶ Γίὸν ἐκ μιᾶς οὐσίας ὑποκειμένης· 5 οὐ γὰρ ἀδελφοὺς λέγομεν, ἀλλὰ Πατέρα καὶ Γίὸν ὄμοιογοῦμεν· τὸ δὲ τῆς οὐσίας ταυτόν, ἐπειδὴ ἐκ Πατρὸς ὁ Γίὸς οὐ προστάγματι ποιηθείς, ἀλλ' ἐκ φύσεως 94 06. γεννηθείς, | οὐκ ἀπομερισθείς τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ μὲν τοῦ τελείου ἀπολάμψας. "Α τοίνυν λέγομεν περὶ Γίοῦ, ὅτι δεῖ ὄμοιογενής οὖσιν αὐτοῦ πρόσωπον, ταῦτα ἔχομεν λέγειν καὶ περὶ Ηνεύρυτος.

Πρὸς τοὺς λέγοντας, εἰ ἐν θέλημα καὶ μία ἐνέργεια καὶ μία δύναμις Πατρὸς καὶ Γίοῦ, καὶ διατί τοῦ Πατρὸς γεννήτορος ὅντος μὴ καὶ ὁ Γίὸς γεννᾷ Γίόν; λέγομεν.

Δόγος τοῦ Θεοῦ λέγεται ὁ Γίὸς ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς καὶ δύναμις αὐτοῦ καὶ σοφία καὶ ἀπαύγασμα τῆς δόξης¹⁾. Ὡσπερ οὖν εἰς ἡμᾶς ὁ μὲν λογικὸς λέγεται 15 ἔχειν λόγον καὶ ἐδυνατὸς τὴν δύναμιν καὶ ὁ σοφὸς τὴν σοφίαν καὶ ὁ ἥλιος τὸ ἀπαύγασμα, ὁ δὲ λόγος λόγον ἀλλον οὐκ ἔχει, οὐδὲ ἡ δύναμις ἀλλην, οὐδὲ ἡ σοφία, οὐδὲ τὸ ἀπαύγασμα, οὕτω καὶ ὁ Πατήρ λέγεται ἔχειν Γίόν, ὁ δὲ Γίὸς οὐ λέγεται ἔχειν οὐδὲν ἔτερον.

XVII.

140 Τοῦ αὐτοῦ²⁾ περὶ τῶν ἴδιωμάτων τῶν δύο τοῦ Χριστοῦ 20 φύσεων κεφ. νη'.

Τέλειον δὲ Θεὸν ὄμοιογοῦντες τὸν αὐτὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν κοιτέλειον ἀνθρωπόν φαμεν τὸν αὐτὸν, καὶ πάντα ἔχοντα οὐσα ὁ Πατήρ, καὶ πάντα οὐσα ὁ Ἄδημ ὁ πρῶτος δίχα μόνης τῆς ἀμαρτίας, ἀπινά ἐστι σῶμα καὶ ψυχὴ λογικὴ τε καὶ νοερά· ἔχειν δὲ αὐτὸν καταλλήλως ταῖς δύο φύσεσιν διπλᾶ τὰ τῶν 25 δύο φύσεων φυσικά· δύο θελήσεις φυσικάς, τὴν τε θείαν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην, καὶ αὐτεξόύσια δύο φυσικά, θείον τε καὶ ἀνθρώπινον, καὶ σοφίαν καὶ γνῶσιν θείαν τε καὶ ἀνθρωπίνην. |

4 δπώ. 6 ἀδελφός.

¹⁾ Κορ. 124; Εβρ. 13.

²⁾ Извъ сочиненія Софронія, еп. іерусалим., Пеpì πίστεως (код. Моск. 247 (509), л. 116) послѣ цитаты изъ Disputatio.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν περὶ θελημάτων καὶ αὐτεξόυσίων τοῦ Χριστοῦ 140 06. στοῦ κεφάλαιον νθ'.

"Επειδὴ μὲν γάρ οὖν δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ, δύο αὐτοῦ καὶ τὰ φυσικὰ θελήματα καὶ τὰς φυσικὰς ἐνέργειας φαμέν. "Επειδὴ μὲν μία τῶν αὐτοῦ φύσεων ἡ 5 ὑπόστασις, ἵνα καὶ τὸν αὐτὸν φαμεν, θέλοντά τε καὶ ἐνέργοντα φυσικὰς κατ' ἄμφω τὰς φύσεις, ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς καὶ ἀπερ ἐστι Χριστὸς ὁ Θεός ἡμῶν, τουτέστι φύσεων καὶ ἐν αἷς ἡγουν φύσεσι καὶ ἀπερ ἐστιν, ἵτοι φύσεις δύο, καὶ δύο φυσικὰ θελήματα καὶ ἐνέργειαι δύο φυσικά, θεία τέ φημι καὶ ἀνθρωπίνη, θέλειν τε καὶ ἐνέργειν οὐ διηρημένως, ἀλλ' ἡγωμένως· θέλει γάρ καὶ „ἐνέργει ἐκατέρα 10 μορφῇ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίκς"¹⁾. "Ων γάρ η οὐσία η αὐτή, τούτων καὶ η ἐνέργεια καὶ η θέλησις η αὐτή· ὃν δὲ διάφορος η οὐσία, τούτων διάφορος καὶ η θέλησις καὶ η ἐνέργεια· ὃν η ἐνέργεια η αὐτή, τούτων καὶ οὐσία η αὐτή· ὃν δὲ διάφορος η θέλησις καὶ ἐνέργεια, τούτων καὶ η οὐσία διάφορος²⁾. Διὸ δὴ ἐπὶ μὲν Πατρὸς καὶ Γίοῦ καὶ ἀγίου Πνεύματος ἐκ τῆς ταυτότητος τῆς ἐνέργειας καὶ 15 τοῦ θελήματος ταυτότητα τῆς φύσεως ἐπιγινώσκομεν, ἐπὶ δὲ τῆς θείας οίκου. μίας ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ἐνέργειῶν καὶ τῶν θελημάτων ἐπιγινώσκομεν καὶ, τὴν τῶν φύσεων διαφοράν εἰδότες, συναμολογοῦμεν καὶ τὸ τῶν θελημάτων καὶ ἐνέργειῶν διάφορον· ὥσπερ γάρ τοῦ αὐτοῦ ἐνὸς Χριστοῦ φύσεων ὁ ἀριθμὸς εὑσεβῶς νοούμενός τε καὶ λεγόμενος οὐ διαιτεῖ τὸν ἐνα Χριστόν, ἀλλὰ σωζομένην καὶ ἐν 20 τῇ ἐνώσει τηρεῖ τῶν φύσεων τὴν διαφοράν, οὕτω καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν οὐσιαδῶς προσόντων ταῖς αὐτοῦ φύσεσι θελημάτων καὶ ἐνέργειῶν· κατ' ἄμφω γάρ τὰς φύσεις θελητικὸς ἦν καὶ ἐνεργητικὸς τῆς ἡμῶν οὐσίας [σωτηρίας]³⁾.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ Ιησοῦ κεφαλαίου.

Φυσικὴ δὲ δυνάμει αἱ δύο τοῦ Κυρίου θελήσεις διέφερον ἀλλήλων· η μὲν 25 γάρ θεία αὐτοῦ θέλησις ἀναρχός τε καὶ παντούργὸς ἦν, ἐπομένως ἔχουσα τὴν δύναμιν καὶ ἀπαύγασην, η δὲ ἀνθρωπίνη αὐτοῦ θέλησις ἀπὸ χρόνου ἤρετο.

¹⁾ Изъ томоса *Льва Вел.* къ Флавиану, Ep. 28, n. 4, PL. 54, 768B; ДВС. III², 234.

²⁾ *Bac. Bel.*, In ps. 1,3, PG. 29, 217A; p. II, 160; *Γριη. Нисск.*, De orat. Dom. or. 3, PG. 44, 1160A; p. II, 427; *Κυριλλ. ал.*, Thesaurus, c. 8, PG. 75, 105A-B.

³⁾ *Maximi Conf.* Tomus ad Stephanum, PG. 91, 160C, p. 84; Ep. ad Siculos, ibid. 128C, p. 67; Главы о воляхъ и энергіяхъ, гл. 3 (см. ниже, стр. 66); ep. Disputatio, PG. 91, 324D, p. 179—180.

XVIII.

Τοῦ αὐτοῦ¹⁾ κεφάλαια ἵγ' περὶ θελημάτων, ἥγουν κατὰ τῶν λεγόντων ἐν θέλημα ἐπὶ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

127 ob. α'. Ἀξιοῦν παρ' ὑμῶν μαθεῖν, ὅποιαν ἄρα βούλησθε λέγειν τὸ τοιοῦτον ὑμῶν θέλημα; θεῖον ἢ ἀνθρώπινον, φυσικὸν ἢ ὑποστατικόν, ἀπλοῦν ἢ σύνθετον, 5 γνωμικὸν ἢ θεοκίνητον, κατ' ἔκνικησιν ἢ κατὰ μετάδοσιν;

β'. Εἰ μὲν οὖν θεῖον αὐτὸν τὸ ἐν θέλημα λέγετε, Θεὸς ἀν εἴη καὶ μόνον ὁ Χριστός, ὁ θεῖον καὶ τὸ θέλημα ἔχων, καὶ οὐ γέγονε κατὰ ἀλήθειαν ἀνθρώπος· ποῦ γάρ τὸ τέλειον τῆς τελείας αὐτοῦ δώσετε ἀνθρωπότητος;

γ'. Εἰ δὲ ἀνθρώπινον αὐτὸν καὶ μόνον φάσκετε, ἀνθρωπός ἐστι μόνον ψυλὸς καὶ 10 οὐχὶ Θεὸς ὁ μήτε θείαν αὐτοῦ φέρων ἐν ἑαυτῷ ιδιότητα.

δ'. Εἰ δὲ φυσικὸν λέγετε τοῦτο, μίαν καὶ μόνην ἐν αὐτῷ φύσιν δοξάζετε· ἀνωτέρῳ γάρ οἱ Πατέρες ωρίσαντο, ὅτι ὅπου μία θέλησις καὶ ἐνέργεια, μία ἐστὶ καὶ ἡ φύσις²⁾.

ε'. Εἰ δὲ ὑποστατικὸν αὐτὸν φάσκετε, τῶν δύο τὸ ἔτερον δώσετε· ἢ διὰ 15 τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς ἀγίας θεότητος τρία καὶ θελόντα λέγετε ἐν αὐτῇ κατὰ τὸν Ἀρειον, ἢ διὰ τὸ ἐν θέλημα μίαν καὶ τὴν ὑπόστασιν κατὰ Σαβέλλιον δώσετε.

ζ'. Εἰ δὲ ἀπλοῦν αὐτὸν εἶναι βούλεσθε, τὰ δὲ ἀπλᾶ καὶ ἀμιγῆ καὶ ἀσύνθετά εἰσιν, οὐκοῦν οὐ συνετέθη ἐκ μερῶν ὁ Χριστός, οὐδὲ ἐστι κατ' οὐσίαν διπλοῦς, ἀλλ' ὡσπερ τῷ θελήματι ἀπλοῦν ἐστιν, οὗτῳ καὶ τῇ φύσει τὴν ἀπλότητα κέκτηται.

ζ'. Εἰ δὲ πάλιν σύνθετον νοεῖτε, καὶ οὕτω καθ' ὑμᾶς χωρίζεται τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός· εἰ γάρ ὁ Υἱός σύνθετον θέλημα ἔχει, ὁ δὲ Πατὴρ ἀπλοῦν καὶ ἀσύνθετον, ἀλλο ὁ Υἱός τῷ θελήματι παρὰ τὸν Πατέρα ὑπάρχει, καὶ εἰσήχθη δι'³⁾ 25 ὑμῶν καὶ νῦν ἡ Ἀρείου δυσσέβεια.

η'. Ἀλλὰ θεοκίνητον αὐτὸν φάσκετε· οὐκοῦν ἔτερον δίδοτε ἐνταῦθα θέλημα, κινούμενον ὑπὸ Θεοῦ τὸ θεοκίνητον, καὶ ἔτερον ὑπὸ ἑτέρου κινούμενον δείκνυτε.

9 τελίας. 19 βούλευσθαι. 23 νοεῖται.

¹⁾ По cod. Vaticanus gr. 507, л. 127 об.—128. Этими главами въ Ват. код. № 507 предшествуютъ „10 главъ о двухъ воляхъ Господа и Бога и Спаса нашего Иисуса Христа—къ православнымъ“ (л. 125: Εἰ ὡσπερ μιᾶς ὑπόστασεως, PG. 91, 269D—273D).

²⁾ Cyril. alex., Thesaurus, c. 8. 32, PG. 75, 105A-B; 453C. 517D; 605D Greg. Nys., De orat. Dom. or. 3, PG. 44, 1160A; p. II, 427. Cp. Maximi, Diversae definitiones, PG. 91, 248C—D. B.

θ'. Εἰ δὲ κατ' ἔκνικησιν καὶ τὴν θέωσιν ἐπὶ ἐνώσει οἱ Πατέρες¹⁾ λαμβάνουσιν, ταύτη δὲ ὑμεῖς λέγετε ἐν τῷ Κυρίῳ γενέσθαι τὸ θέλημα, ἀρα τὴν ἔκνικησιν σύγχυσιν καὶ ἀφανισμὸν ἐν Χριστῷ τῶν συνελθόντων λέγετε.

ι'. Εἰ δὲ κατὰ μετάδοσιν αὐτὸν φάσκετε, τὸ δὲ μεταδιδοῦν ἔτερόν ἐστι καὶ 5 ἔτερον πάλιν τὸ μεταλαμβάνον, ἢ ἡ θεία φύσις ποτὲ μετεδίδου τῇ ἀνθρωπίνῃ τὸ οἰκεῖον θέλημα, ἢ ἡ ἀνθρωπίνη τῇ θεότητι τὸ ίδιον προσέφερε, καὶ ἡν λοιπὸν καιρὸς καθ' ὑμᾶς, ὅτε τούτων θατέρουν θατέρουν ἐχήρευεν. Καὶ αὖθις περὶ τούτου. Εἰ διὰ τὴν ἔνωσιν ἐν θέλημα λέγετε ἐν Χριστῷ, ἀρα πρὸ τῆς ἐνώσεως οὐδὲ θέλημα εἶχεν ὁ Δόγος· τοῦτο γάρ καθ' ὑμᾶς ἐν τῇ ἐνώσει γέγονεν. Καὶ τίς θέλων 10 ἐκ μηδὲν τὰ δύντα παρήγαγεν;

ια'. Εἰ ἐν θέλημα δίδοτε τῷ Δόγῳ καὶ τῇ σαρκὶ, ἐν δὲ θέλημά ἐστι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Δόγου, ἀρα ἐν θέλημα ἐσται τοῦ Πατρὸς καὶ τῆς σαρκός. Καὶ πάλιν, εἰ προσευχόμενος ὁ Κύριος εἰρηκε· μὴ τὸ ἐμὸν θέλημα γένηται, ἀλλὰ τὸ σὸν²⁾, οὐκ εἶχε δὲ καὶ ἀνθρώπινον θέλημα, ἀρα ἀλλο τῷ Υἱῷ δώσετε θέλημα, ὅπερ ἔλεγε μηδένθιται, καὶ ἀλλο τῷ Πατρὶ, ὁ προσηρύχετο γενέσθαι.

ιβ'. Εἰ ἐν τῷ θείῳ θελήματι ἡ ὄρμὴ ἐνεργείας ἐστὶ | τελείωσις κατὰ τοὺς 128 ἀγίους ὑμῶν Πατέρας³⁾, τοῦτο δὲ τὸ θεῖον καὶ μόνον ἐν Χριστῷ λέγετε ὑπάρχον, περιγραπτὸν ἀρα τοῦτο καὶ μὴ πάντη εἰς πέρας ἀγαγὸν τὰ θελήματα, τὴν 20 θείαν λέξετε δόναμιν· φησὶ γάρ τὰ θεία λέγει· ἀνάστας ἡλθεν εἰς τὰ μεθόρια Τόρου καὶ Σιδῶνος καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν, οὐδένα 25 ηθελεν γνῶναι καὶ οὐκ ἡδυνήθη λαθεῖν⁴⁾.

ιγ'. Καὶ αὖθις εἰ θελήσας ὁ ἀνθρώπος τῷ αἰσχρῷ ὑπήκουσεν⁵⁾, τοῦτο δὲ αὐτοῦ τὸ θέλημα ὁ Δόγος οὐκ ἀνέλαβεν, οὐδεμιᾶς καθ' ὑμᾶς τῆς κατάρας ἐρρύθμημεν καὶ ἔτι ἐσμὲν ἐν ἀμαρτίαις ήμῶν.

¹⁾ Γρηγ. Βοι., Or. 30, n. 12, PG. 36, 117C; p. II, III³, 73. Ep. 101 ad Cledon. I, PG. 37, 185C; p. II, IV, 164.

²⁾ Λυκ. 22:2.

³⁾ Γρηγ. Ηισσ., De orat. Dom. or. 4, PG. 44, 1164A-C; p. II, 433-434; de vita Moysis, PG. 44, 301G; p. II, 227. Cp. Γρηγ. Βοι., Or. 16, n. 12, PG. 35, 952A; p. II, 50.

⁴⁾ Μρκ. 7:4.

⁵⁾ Cp. Γρηγ. Βοι., Ep. 101 ad Cledon. I, PG. 37, 188B; p. II, IV, 165; enfr. Maximi Disputatio, PG. 91, 325A, p. 180.

XIX.

Главы о воляхъ и энергіяхъ.

Тоū αὐτοῦ¹⁾ περὶ θελημάτων καὶ ἐνεργειῶν κεφάλαια i
μετὰ πατρικῶν ἀποθείξεων.

α'. Εἰ ἐμὲ μετὰ τῶν ἐμῶν ὁ Θεὸς Δόγος κατὰ τὸν μέγαν θεολόγον Γρη-
γόριον²⁾ προσείληφεν, ἄρα καὶ τὸ φυσικὸν μου θέλημα καὶ τὴν ἐνέργειαν προ- 5
σείληφεν. Εἰ δὲ τὸ φυσικὸν μου θέλημα καὶ τὴν ἐνέργειαν κατὰ τοὺς τὴν νέαν
σοφίαν σοφισθέντας οὐ προσείληφεν, οὐκ ἄρα ἐμὲ μετὰ τῶν ἐμῶν προσείληφεν,
καὶ διαπέπτωκεν ἡμῖν οὕτω γε ἡ Πατρικὴ καὶ εὐσεβῆς δόξα.

β'. Εἰ ἀνθρωπίνη φύσις θελητικὴ καὶ ἐνεργητικὴ τυγχάνει, ἡ δὲ τῷ Θεῷ
Δόγῳ προσληφθεῖσα κατ' αὐτοὺς ἀθέλητος καὶ ἀνενέργητος τυγχάνει, οὐκ ἄρα ἡ 10
242 об. ἡμετέρα προσελήρθη κατ' αὐτοὺς φύσις, εἰπερ ἡ θελητικὴ καὶ ἐνεργητικὴ φύ-
σις, καὶ ἡ ἀθέλητος καὶ ἀνενέργητος μία φύσις εἶναι οὐ δύνανται.

γ'. Εἰ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις θελητικὴ ὑπάρχει, ἄρα ὁ Θεὸς Δόγος ἀνθρω-
πίνη γεγονὼς ἀληθῶς φύσις, θελητικὴ καὶ ἐνεργητικὴ γέγονε φύσις. Εἰ δὲ ὁ γέ-
γονε θελητικὴ καὶ ἐνεργητικὴ ἔστι φύσις, ἄρα κατ' ἄμφω τὰς αὐτὰς ὅντας ὁ εἰς 15
Χριστὸς θελητικὸς καὶ ἐνεργητικὸς τῆς ἡμῶν τυγχάνει σωτηρίας.

δ'. Εἰ πᾶς ἀνθρωπὸς θελητικὸς κατὰ φύσιν καὶ ἐνεργητικὸς τυγχάνει, ἄρα
καὶ ὁ Θεὸς Δόγος εἰς τῶν ἀνθρώπων μετὰ τῆς θεότητος διὰ τὴν ἀνθρωπότητα
γεγονὼς, θελητικὸς φύσει καὶ ἐνεργητικὸς γέγονε καὶ Θεὸς θελητικὸς καὶ ἐνε-
ργητικὸς ὁ αὐτὸς καὶ εἰς ὑπῆρχεν. Διθελῆς ἄρα, ὥσπερ καὶ διψήνης ἔστιν ὁ 20
Χριστός.

ε'. Εἰ ἐν θέλημα τῆς ὁμοούσίου Τριάδος, τὰ δὲ ἐν ἔχοντα θέλημα ὁμοού-
σια μὲν εἰσιν, ἐτεροῦπόστατα δέ, ἄρα κατ' αὐτοὺς αἱ φύσεις τοῦ Χριστοῦ, ἐν
ἔχονται θέλημα, ὁμοούσιοι μὲν εἰσιν, ἐτεροῦπόστατοι δέ. Καὶ τῇ συγχύσει οὕτω
γε ὑπέπεσον, καὶ τὴν διαιρεσιν οὐ διέψυγον, ἦν μία φύσις ἐν ταῖς ὅπ' αὐτὴν 25
ἔχει ὑποστάτεσσιν.

ζ'. Εἰ αἱ φύσεις, ἐξ ὧν ὁ Χριστός, ἦγουν ἡ θεία καὶ ἀνθρωπίνη, θελητι-
καὶ καὶ ἐνεργητικαὶ τυγχάνονται, τὰ δὲ ἐξ ὧν ἔστιν ὁ Χριστὸς φυλάττει ἀτρεπτα-

¹⁾ По Моск. код. 425, л. 242—243 об. Данные главы стоять въ рукописи послѣ трактата пр. Максима Пере тῶν δύο θελημάτων Χριστοῦ (PG. 91, 268—269, р. 146—147: "Οτι ἀδύνατον ἐν θέλημα λέγει ἐπὶ Χριστοῦ").

²⁾ Or. 30, п. 6, PG. 36, 109C; p. II^a, 67.

καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν, ὅρα θελητικὰς καὶ ἐνεργητικὰς | τὰς αὐτοῦ φυλάττει καὶ 243
ἔχει ὁ Χριστὸς φύσεις μετὰ τὴν ἔνωσιν.

ζ'. Εἰ τὰ ἐξ ὧν ἔστιν ὁ Χριστὸς ἐν αὐτῷ θεωροῦνται, αἱ δὲ ἐξ ἀν
φύσεις θελητικαὶ καὶ ἐνεργητικαὶ τυγχάνουσι φύσεις, ἄρα ἐν θελητικαῖς καὶ ἐνερ-
γητικαῖς φύσεσιν ὁ Χριστὸς καὶ ἔστι καὶ θεωρεῖται, καὶ χρὴ ὅπερ ἔστι καὶ θεω-
ρεῖται ὄμολογεν αὐτὸν.

η'. Εἰ ἐξ ὧν ὑπάρχει ὁ Χριστὸς, ἐν τούτοις ἔστι καὶ θεωρεῖται, τὰ δὲ ἐν
οἷς ἔστιν ὁ Χριστὸς κατὰ τοὺς νέους σοφοὺς ἀθέλητα καὶ ἀνενέργητα τυγχάνει,
ἄρα κατ' αὐτοὺς Χριστὸς ἐξ ἀθέλητων καὶ ἀνενεργήτων ὑπάρχει φύσεων ἐξ ἀθε-
10 λήτων δὲ καὶ ἀνενεργήτων κατ' αὐτοὺς ὑπάρχων ὁ Χριστὸς φύσεων, οὕτε Θεός,
οὕτε ἀνθρωπὸς τυγχάνει, εἰπερ καὶ ἡ θεία φύσις θελητικὴ καὶ ἐνεργητικὴ τυγ-
χάνει καὶ ἡ ἀνθρωπώνη φύσις ωσκύτως θελητικὴ καὶ ἐνεργητικὴ ὑπάρχει.

θ'. Εἰ τὸ θελητικῶς οἰκονομεῖσθαι τὸν ἀνθρωπὸν, φυσικῶς αὐτὸν τὰν ἀλ-
λων χωρίζει ζέφων,—θέλοντες γάρ ἐσθίομεν καὶ πίνομεν καὶ ὑπνοῦμεν καὶ τό-
15 πους ἐξ τόπων ἀμείβομεν καὶ βίους αἰρούμεθα, ἄρα τὸ πρᾶτον καὶ κύριον ἴδιωμα
τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὸ θελητικὸν τυγχάνει.—ἄρα οἱ τὸ θελητικὸν τῆς ἀν-
θρωπίνης τοῦ Χριστοῦ φύσεως ἀρνούμενοι καὶ αὐτὴν ἐξ ἀνάγκης συναρνοῦνται τὴν
φύσιν, εἰπερ τοῖς κατὰ τὴν φύσιν ἴδιώμασιν ἀναντιλήργτως συγχαίρεισθαι καὶ ἡ
φύσις πέρυκεν.

20 ι'. Εἰ τὸ τῆς θείας φύσεως θέλημα ἀκτιστὸν τυγχάνει, | τὸ δὲ τῆς ἀνθρω- 24
πίνης φύσεως θέλημα κτιστὸν, οὐ γάρ ἐνθεωρεῖται τῇ θείᾳ φύσει τι κτιστόν,
οὕτε τῇ ἀνθρωπίνῃ τι ἀκτιστόν, πᾶς οὐκ ἀνάγκη τοὺς θείαν καὶ ἀνθρωπίνην φύ-
σαιν ἐν Χριστῷ ὄμολογοῦνταις καὶ τὸ ἀκτιστὸν τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως θέλημα
αὐτῷ διδόναι, καὶ τὸ κτιστόν τῆς ἀνθρωπίνης αὐτοῦ φύσεως θέλημα.

XX.

25 Τοῦ ἐν ἀγίοις Μαξίμου τοῦ μεγάλου καὶ θεόφρονος διδασκά-
λου ἐκ τῶν ἐρωτηθέντων αὐτῷ παρὰ Θεοδοσίου μοναχοῦ¹⁾.

Φύσις ἔστι κατὰ μὲν φιλοσόφους — — οὐσία μετὰ ἴδιωμάτων, ἀριθμῷ τῶν
ὅμογενῶν διαφέρουσα, οἷον ὁ δεῖνα²⁾.

18 ἀναντηρήτως.

¹⁾ По cod. Paris. 854, л. 131, XIII в.

²⁾ PG. 91, 276A, p. 151. Святоотеческое определение ипостаси: κατὰ δὲ τοῦ
Πατέρα; — ἀφριζόμενος въ Par. 854 опущено.

Ὑπόστασίς ἐστι τὸ καθ' αὐτὸν διωρισμένως τῶν ὁμογενῶν τε καὶ ὁμοειδῶν ὑφεστός.

"Ορος ὑποστάσεως ἀπλῶς λεγομένης. Ὑπόστασίς ἐστιν οὐσία τις μετὰ ἴδιωμάτων, η̄ οὐσία τις τῶν καθ' ἕκαστα περιληπτικὴ τῶν ἐν τῷ οἰκείῳ ἀτόμῳ πάντων ἴδιωμάτων. Τὴν προσδιωρισμένως, ἀλλ' οὐχ ἀπλῶς λεγομένην 5 ὄριζαντες ὑπόστασιν λέγομεν.

"Ορος ὑποστάσεως συνθέτου. Ὑπόστασις σύνθετος ἐστιν οὐσία τις σύνθετος μετὰ ἴδιωμάτων, η̄ οὐσία τις σύνθετος — ἀτόμων¹⁾.

XXI.

Τοῦ αὐτοῦ θεόφρονος Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ καὶ μεγάλου διδασκάλου. 10

"Οροι σαφηνίζοντες· τὶ οὐσία καὶ φύσις, πρόσωπόν τε καὶ ὑπόστασις, ἀσαύτως τὶ ἐνούσιον καὶ ὁμοούσιον, ἐνυπόστατόν τε καὶ ὁμοϋπόστατον καὶ τὰ ἴδιως τούτοις θεωρούμενα²⁾.

1) Οὐσία καὶ φύσις τετράν — περιηριζόμενα.

2) Ἐνούσιον — κεκτημένον οἶνον ψυχὴν πρὸς ψυχὴν ἄλλην ὁμοούσιος ἐστι καθὸ λογ καὶ νοερά, τῷ ἐν ἴδιωματι οὐ ταῖτν ὁ ρὲν γάρ ἐστι πρᾶος, η̄ ταπείνόφρων, ὁ δὲ ὅργιλος η̄ ὑπερήφανος. Καὶ πάλιν οὐμα πρὸς οὐμα ὁμοούσιον μὲν ἐστι καθὸ πάντα τὰ οὐματά ἔνα δρον ἐπιδέχονται τὸ τριχῆ διατατίν, τῷ δὲ ἴδιωματι οὐ ταῖτν ὁ μὲν γάρ ἐστι κόντος, η̄ μακρός, ὁ δὲ γλαυκός, η̄ σιφός, η̄ 20 γρυπός. Καὶ εἰσιν ἀμφότερα, ψυχὴ λέγει καὶ οὐμα, ὁμοούσια μέν, τῷ δὲ ἀθροισμῷ τῶν ἴδιωμάτων, η̄γουν ταῖς ὑποστάσεσιν, ἔτερα καὶ ἔτερα.

3) Ὁρούσιον — κατὰ τὴν οὐσίαν οἶνον ως ἐπὶ ἀνθρώπου, η̄γωμένου μὲν πρὸς τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους τῷ κοινῷ τῆς οὐσίας η̄γουν φύσεως, ἀφοριζόμενου δὲ τοῖς ἴδιώμασι τοῖς ψυχικοῖς τε καὶ οὐματικοῖς. 25

4) Οὐσιώδης οὖν ἐνωσις — ἴδιας ἐξισταται φύσεως.

¹⁾ 4 η̄. 5 ἀτόμων. 9—10 Par. 854. Μοσκ. 425: τοῦ αὐτοῦ οὗσίου Μαξίμου. 19 μὲν ο.ρ. P. 19 έχουσι P. 20 κονδός P. 21 τε M. 20—21 ὄρισμα P. 23 κτ̄ PG. 91, 149C: ἐπὶ τε ἀνθρώπων.

²⁾ PG. 91, 264C, p. 144 (=cod. Vatic. 507, l. 128 ο.β.).

По Моск. код. 425, л. 238 об.—240 и cod. Paris. 854, л. 131—132 об. Мы даемъ здѣсь только добавленія къ тексту Комбѣфи, Migne, PG. 91, 149B—152D. Цыфрами обозначаемъ порядокъ толкуемыхъ терминовъ, отличающейся отъ распорядка ихъ у Мияя. Въ cod. Paris. вопросы, объединенные въ заглавіи, (строки 11—14) размѣщены въ соотвѣтствующихъ мѣстахъ въ текстѣ.

5) Οὐσιώδης δὲ διαφορὰ — — — ἐξισταται φύσεως οἶνον ως ἐπὶ ψυχῆς ἔχει καὶ σώματος η̄γωμένα ρὲν εἰς μίαν ὑπόστασιν, η̄γουν ἐν πρόσωπον, σωζόμενα δὲ κατὰ τὴν ἴδιαν φύσιν ἀμείωτα καὶ ἀπρεπτα καὶ ἀσύγχυτα.

6) Ὑπόστασις — — — κεκτημένα οὐδὲ γάρ ταῦτὸν φύσις καὶ ὑπόστασις.

7) Ἐνυπόστατον — — — θεωρούμενον, οἶνον τὸ εἴδος, η̄γουν η̄ φύσις τῶν ἀνθρώπων δηλοντί διὰ τῶν ἀνθρώπων θεωρεῖται, ὁμοίως καὶ τὰ ἄλλα εἴδη, η̄γουν αἱ φύσεις διὰ τῶν ὑπὸ αἰτὸ τὸ εἴδος γνωρίζεται· η̄ πᾶλιν ἐνυπόστατον — — — γνωριζόμενον· οἶνον ως ἐπὶ ψυχῆς ἔχει καὶ σώματος· διάφοροι γάρ αἱ φύσεις. | ἐν δὲ πρόσωπον, η̄γουν μίαν ὑπόστασιν συνιστῶν. 239 ο.β.

8) Ὁμοϋπόστατον — — — καθ' ὑπόστασιν η̄γωνται, ως ἐπὶ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ η̄γων εἰργοται, εἰ καὶ μὴ κυρίως εἰς γάρ Χριστὸς καὶ οὐ δύο. Εἴ τι οὖν ἄλλω καθ' ἐνωσιν συντεθὲν ταῦτὸν ὑπάρχει — — — ἔτερον τὸ αὐτὸν κατ' οὐσίαν ἐστίν. Καὶ εἰ τι ἐν — — — τὴν ὑπόστασιν.

9) Ὑπόστατικὴ οὖν ἐνωσις — — — συνδέουσα, οἶνον ψυχὴ καὶ σῶμα 15 ὁμοϋπόστατα μέν εἰσιν, ἔτερούσια δὲ ως συμπληρωτικὰ μιᾶς ὑποστάσεως, η̄γουν ἐνὸς προσώπου.

10) Ὑπόστατικὴ δὲ διαφορὰ — — — ἐτερότης τέμνουσα καὶ κατ' ἀριθμὸν ἄλλον ἀπ' ἄλλου τὴν τῶν ἀτόμων ποιεῖται πληθύν, οἶνον Παῦλος καὶ Πέτρος καὶ Ἰωάννης καὶ πάντες ἀνθρωποι τέμνονται μὲν ἀλλήλων τῇ ἀνθροισμῷ τῶν ἐκάστου 20 ιδιωμάτων, ψυχῆς τε καὶ σώματος, συνάπτονται δὲ τῷ κοινῷ τῆς οὐσίας πάντες γάρ ἀνθρωποι. | 240

Τί ἵδιον ὑπόστασεως καὶ ἐνυπόστατου, οὐσίας καὶ ἐνουσίου¹⁾.

1) Ὑπόστασεως — — — διαστέλλεσθαι· οἶνον ἀνθρώπου ἀπὸ ἀνθρώπου, 25 ἵππου ἀπὸ ἵππου, κύνα ἀπὸ κυνός.

2) Ἐνυπόστατον — — — ἀλιτόν, ως ἐπὶ ψυχῆς καὶ σώματος, εἰς μίαν ὑπόστασιν η̄γωμένων, η̄ πᾶλιν τὸ ἐν ἀτόμοις φύσικῶς τυγγάνειν καθ' ὑπαρξίην, οἶνον τὸ θεωρεῖσθαι τὸ εἴδος διὰ τῶν ὑπὸ αὐτὸν ἀτόμων.

3) Οὐσιάς — — — προφαίνεσθαι, οἶνον, ως εἴδος ἐν τοῖς ὑπὸ αὐτὸν ἀτόμοις: 30 τοῦτων γάρ φύσικῶς κατηγορεῖται καὶ ἐν ἀντοῖς διὰ τῶν ἐνθεωρουμένων αὐτοῖς οὐσιωδῶν ιδιωμάτων προφαίνεται κοινὸν γάρ τι καὶ γενικὸν η̄ οὐσία, μᾶλλον δὲ κοινῶν πάντων καὶ γενικῶν κοινότερον τε καὶ γενικώτερον πάντων γάρ κατηγο-

1—2 ψυχῆς τε καὶ σ. ἔχει M. 9 τε MP. 11 ἐστιν P. 12 συντ. ἐν αὐτῷ M. 15 μὲν ο.ρ. P. 17 ἐτερότης δὲ μὴ οὖσα M. 18 ἀπὸ παλιακῆς, βὲ τεκτῆς: αὐτὸν M. 19 τῷ τῶν ἐκάστου M. 20 συναπτόμενοι P. 20 καὶ M. 32 ἀπάντων καὶ γενικὸν P. 32 τε πάντων κατηγο-

¹⁾ PG. 91, 152D—153B, p. 80—81.

ρεῖται, ὃν ὁ τοῦ εἶναι λόγος πρὸς ἐν ἐστιν, καὶ τῇ προσλήψει τῆς διαφορᾶς ἐν
ὅλοις προφαίνεται· καθ' ἑαυτὴν ἀγνώστως οὖσα πρὸς αἴσθησν διόδου καὶ ὀμεώρητος.

4) Ἐν οὐσίου — χαρακτῆρας, οἷον ἐνούσιον ἔστι πρόσωπον ὑφιστάμε-
νον καὶ φέρον τὰ ἴδιά ματα ἑαυτοῦ τὰ χαρακτηριστικὰ καὶ τὸ κοινὸν τῆς οὐσίας
πραγματικᾶς.

5

XXII.

Τοῦ αὐτοῦ μακαρίου, θεοσόφου καὶ θεόφρονος Μαξίμου τοῦ
μεγάλου φιλοσόφου καὶ ὄμοιογητοῦ.

Κεφάλαια περὶ οὐσίας καὶ ὑποστάσεως¹⁾.

α'. "Οτι οὐ ταῦταν ἔστιν ὑπότασις καὶ οὐσία, ἥγουν φύσις καὶ πρόσωπον,
ἀλλὰ ἄλλο καὶ ἄλλο. Οὐσία μὲν γάρ καὶ φύσις ταῦτὸν καὶ κοινὸν καὶ καθολικὸν 10
κατὰ τοὺς ἀγίους Πατέρας. Πρόσωπον δὲ καὶ ὑπότασις ταῦτόν, ἀλλ' ἕδιον καὶ
μερικόν²⁾. Εἰ δὲ ταῦτὸν³⁾ μὲν οὐσία καὶ φύσις, ταῦτὸν δὲ πρόσωπον καὶ ὑπό-
τασις, δῆλον ἔστιν, διτι τὰ ἀλλήλοις ὄμοιοφυῆ καὶ ὄμοιούσια τυγχάνοντα, πάντως
έτεροϋπόστατα ἀλλήλοις ὑπάρχουσιν· οὐδὲ γάρ τὰ κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀλ-
λήλοις ἡνωμένα φύσιν, ἥγουν οὐσίαν, κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν, ἥγουν 15
πρόσωπον ἐνωμένη ποτέ· οὐδὲ πάλιν τὰ κατὰ μίαν μὲν ὑπότασιν, ἥγουν πρόσω-
πον, ἡνωμένα κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οὐσίαν, ἥγουν φύσιν, συναφθείη ποτέ·
ἀλλ' ὅσα μὲν κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οὐσίαν ἥγουν φύσιν εἰσὶ συνηγγένεα, πάν-
τως τῇ ὑπόστασι, ἥγουν προσώπῳ ἀπ' ἀλλήλων διακέριται, ως ἐπ' ἀγγέλων
ἔχει καὶ ἀνθρώπων· ὅσα δὲ κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν ἥνναται, πάντως 20
τῇ φύσει διακέριται μὲν πρὸς ἔκυτά, οὐ πάντως δὲ διαιρεῖται.

β'. "Οτι οὐσία μὲν αὐτὸ— — ἐμψαίνει⁴⁾.

133 γ'. "Οτι οὐδία καὶ ἐνούσιον... PG. 91, 261A.

δ'. "Οτι ἡ μὲν ὑπότασις... ibid. 261A—B.

ε'. "Οτι ὥσπερ οὐδετέρα... ibid. 261B—C⁵⁾.

25

2 πρὸς αἴσθησιν οπ. P. 3 ἔστι τουτέστιν ἥγουν P. 4 φέρων M.

1) Πо cod. Paris. 854, л. 132 об.—133 об. Даемъ дополненія къ PG. 91, 260—261, p. 143.

2) Ср. Ер. 13 ad Cosmam, PG. 91, 545A, p. 318.

3) Отсюда текстъ почти дословно совпадаетъ съ Ер. 15 ad Cosmam, PG. 91, 549B—C, p. 316.—Всей 1-й, какъ и 12—13-й главъ, нѣтъ ни въ cod. Vatic. gr. 507, л. 128 и об., ни Моск. 425, л. 235 и об.

4) PG. 91, 260D—261A, p. 143.

5) Къ строчкѣ 9 (у Миня, 261B—C): ἀλλ' ἀεὶ περὶ τὴν οὐσίαν τε καὶ τὴν
ὑπόστασιν (также въ Vat. 507, л. 128 и въ Моск. 425, л. 235).

ζ'. "Οτι οὐ δέον... ibid. 261C.

η'. "Οτι τὸ λέγειν τινάς .. ibid. 261C.¹⁾

η'. "Οτι ὥσπερ εἴ τις λέγει... ibid. 261C—264A.

θ'. "Οτι φύσις μὲν οὐκ ἂν εἴη.. ibid. 264 A.

5 ι'. "Οτι ἡ μὲν φύσις τὸν τοῦ εἶναι... ibid. 264A—B.

ια'. "Οτι ἡ μὲν φύσις εἰδούσις μόνον λόγον...²⁾ ibid. 264B.

ιβ'. "Οτι ἡ μὲν φύσις καθολικοῦ πράγματος χαρακτῆρα σημαίνει, ἡ δὲ
ὑπόστασις | τοῦ κοινοῦ τὸ ἕδιον ἀποδιῆστησιν.

133 ob.

ιγ'.³⁾ "Οτι ὥσπερ τιῶν ἔστωτων ἐπὶ τὸ αὐτὸ διαφόροις ὄνόμασι κεκλη-
10 μένων, εἴ τις ἔνα ἐξ αὐτῶν ἐπιζητᾷν καλέσαι, μὴ τὴν ὄνόματος αὐτοῦ, ἥγουν
προσώπου προσηγορίαν δηλώσει, ἀλλὰ τὸ τῆς φύσεως ἐπιβοήσεται εἶδος, ἀνθρω-
πον αὐτὸν καλέσας, πάντας εὐθὺς πρὸς ἑαυτὸν ἐπιστρέψας παρεσκεύασεν, ἐκάστου
ἐφ' ἑαυτὸν τὴν κλῆσιν ὑπονοήσαντος, ώς τὸ κοινὸν τῆς φύσεως ἐπιδεικνυμένην.

Εἰ δὲ τὸ τῆς ὑποστάσεως, ἥγουν τὸ τοῦ ἐπιζητουμένου ὄνόματος προβαλ-
15 λόμενος, Παῦλον καὶ Πέτρον καὶ Ἰωάννην ἐπιβοήσεται, εἰ καὶ τῶν πάροντων
πληθὺς καθέστηκεν, ἀλλ' οὐν ἐκ πάντων τὸν ἔνα ὅμιτινος τὴν προσηγορίαν ἐκά-
λεσε πάντως ἐπιστραφῆναι παρασκευάσει, ώς τῶν ἐπέρων τῆς αὐτῆς μενόντων
οὐσίας, οὐ τῆς αὐτῆς δὲ κλήσεως καὶ ὑποστάσεως. Οὕτως καὶ ὁ φύσιν ὄνομάσας
καθολικοῦ πράγματος σημασίαν ἐμήκυνσεν, ὁ δὲ ὑπόστασιν εἰρηγώς τὸ ἕδιαζον ἐκ
20 τοῦ κοινοῦ παρεθήλωσεν, ὥσπερ ἔστιν ἐπὶ τῆς ἀνωτάτω καὶ θείας δυνά-
μεως· δὲ γάρ Θεὸν ὄνομάσας τῆς ὄμοιούσιου Τράδος τὴν μίαν φύσιν ἐδήλωσεν, δὲ
δὲ Πατέρα καὶ Γίὸν καὶ Πνεῦμα ἄγιν εἰπὼν τῆς τῶν τριῶν ὑποστάσεων σχέ-
σεως τὸ γνώρισμα κατεμήνυσεν.

XXIII.

Τοῦ αὐτοῦ τὶ ὑπόστασις καὶ τὶ ἐνυπόστατον ἐκ τῆς πρὸς
25 Κοσμᾶν διάκονον Ἀλεξανδρείας δογματικῆς ἐπιστολῆς⁴⁾.

Τυπόστασιν εἶναι φαῖν οὐσίαν μετὰ ἴδιωμάτων, ἀριθμῷ τῶν ὄμογενῶν δια-
φέρουσαν⁵⁾. Ενυπόστατον δὲ τὸ καθ' αὐτὸ μὲν οὐδαμῶς ὑφιστάμενον, ἐν ἀλλοις

13 ἐκ. 13 ἐπιδεικνυμένης. 14 Ἡ δὲ.

1) Въ строкѣ 3: τὸ μὴ ἀνυπόστατον опускаютъ μὴ Par. 854, Vatic. 507,
Моск. 425.

2) Такая разстановка словъ и въ Vat. 507 и Моск. 425.

3) 5 и 13 гл. не обозначены въ рукописи цифрами.

4) По cod. Paris. 854, л. 133 об.—134.

5) Ер. 15 ad Cosmam, PG. 91, 557D, p. 322.

δὲ θεωρούμενον, ὡς εῖδος ἐν τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἀτόμοις, ἢ τὸ σὺν ἄλλῳ διαφόρῳ κατὰ τὴν οὐσίαν εἰς δλου τινὸς γένεσιν συνιμέμενον.

Τούτης ἐπινοιαὶ πρόσωπον αὐθυπόστατον, (τὸ) καθ' ἑαυτὸν ὑφεστός, ιδιωμάτων μόνις ἀθροίσει τῶν ὁμοσύνων διακρινόμενον· ιδιωμάτων δὲ προσωπικῶν ἀθροίσεις ἐπινοιαὶ τῶν προσόντων αὐτῷ ἀτόμων, ἥγουν προσώπων σύνοδος.¹⁾ Οἶνον τοῦ εἶναι αὐτὸν οὐδὲ τοῦδε, ἀπὸ τοῦτο προσώπου, μακρὸν ἢ κονδὸν ἢ σιμὸν καὶ τὰ λοιπά. Τὴν δὲ τοῦ Κυρίου σάρκα αὐθυπόστατον οὐσαν καὶ ιδιωμάτων ἀθροίσεις μόνις τῶν ὁμοσύνων αὐτῆς προσώπων διακεκριμένην ὑπόστασιν, ἥγουν πρόσωπον οὐ φαμέν, ἀλλ' ἐνπόστατον διὰ τὸ μὴ καθ' ἑαυτὴν ὑφεστάσθαι, μήτε θεωρεῖσθαι ιδίᾳ ὑποστάσει, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ Δόγου ὑποστάσει τὴν ὑπαρξίν αὐτὴν 10 134 ἐσχηκέναι: „ἄμα γάρ σάρξ, ἄμα Θεοῦ Δόγου σάρξ“¹⁾ οὐδὲ τετάρτου προσώπου προσθήκη τέγονε τῇ ἀγίᾳ Τριάδι, ἀλλ' ἔμεινεν ἡ ἀγία Τριάς τριάς καὶ μετὰ τὴν Δόγου σάρκωσιν, ἥγουν ἐνανθρώπησιν.

Τί ὑπόστασις καὶ τί οὐσία.
 „Τούτης ἐπινοιαὶ λέγομεν τὸ καθ' ἑαυτὸν ὑφεστός καὶ οὐδενὶ ἐτέρῳ συνθεωρούμενον, ὅπερ καὶ ἄτομον καλούσιν τινες: ἀθροισμά δὲ συμβεβηκότων τοῦτο ἂν εἴη ἀπερ ἄμα πάντα θεωρούμενα οὐδενὶ πρόσεστιν ἐτέρῳ, πλὴν τοῦ ἑνὸς φρόσεοιν. Οὐσίαν δὲ φαμὲν τὴν ἔμπολιν τῆς ὑποστάσεως, ἐν πᾶσι θεωρούμενην, ὁμοίως τε ἔχουσαν, οἶνον τὴν κοινὴν παντὸς ἀνθρώπου. Ἡ μὲν οὐσία κοινότητα σημαίνει, οἶνον τὸν καθόλου ἀνθρώπον, ἡ δὲ ὑποστάσις ἕνα τινὰ πάντως τοῦ κοινοῦ εἶδον 20 διωρισμένην, οἶνον Παῦλον ἢ Πέτρον, εἰ καὶ ἐν τῷ ἐν τούτῳ θεωρεῖται κατὰ μέτεξιν ἡ οὐσία.
 „Τούτης ἐπινοιαὶ τὸ καθ' ἑαυτὸν μόνον ὑφεστός, παντὸς ἐπέρου κέχωρισμένον, ἦτοι τὸ ιδίοις τισὶ περιγεγραμμένον ὑποστατικοῖς γνωρίσμασιν.

XXIV.

Σὸν Θεῷ δροὶ σύντομοι τῶν ἀγίων καὶ θεοφόρων μυσταγωγῶν καὶ πανσέρφων διδασκάλων τῆς ἀγίας καθολικῆς ἐκκλησίας, σαφῶς δηλωῦντες, τι ἐστὶ θέλημα²⁾.

Τοῦ ἀγίου Εἰρηναίου, ἐπισκόπου Δουγδούνων καὶ μαθητοῦ τοῦ ἀγίου Ιωάννου τοῦ ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ, ἐκ τοῦ πρὸς Δημήτριον διάκονον Βιαίνης Περὶ πίστεως λόγου. 30

1) ὅφ' αὐτῷ. 4 τε. 17 δ. 18 ἐνπόλιν.

1) Св. Афанасий Вел. (въ дѣйствительности же Аполинарий лаод.), Еп. ad imper. Jovianum, PG. 28, 532A.

2) Πο cod. Paris. 854, л. 134—136.

„Απειρος ὧν ὁ Θεὸς καὶ δημιουργὸς καὶ παντοκράτωρ ἀπείρως καὶ δημιουργικῆ καὶ παντοκρατορικῆ θελήσει καὶ ἐνεργείᾳ κινεῖ δημιουργικῶς πρὸς γένεσιν ἔξ οὐκ ὅντων τὸ πλήρωμα τῶν γενητῶν, ὃσην ἀόρατον καὶ ὃσην ὄρώμενον, καὶ συνέχει καὶ διεξάγει πρὸς τὸ οἰκεῖον ἔκαστα τέλος; ἐρ' Ὅπερ ἀνέστην τε καὶ γέγονεν, μηδενὶ τρόπῳ πρὸς ἔτερον παρ' ὅπερ ἐτί τι φύσει μεταποιούμενον. „Ιδιον γάρ ἐνεργείας Θεοῦ τὸ μὴ μόνον ἐπ' ἄπειρον αἰσθήσεως ἐπέγειγα, γοῦ τε καὶ λόγου, χρόνου καὶ τόπου, καὶ παντὸς αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ πάσης οὐσίας καὶ κλήσεως.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου³⁾

Θέλησις καὶ ἐνέργεια—ἐπινεύσα, PG. 91, 276B-C, p. 152.

10 Τοῦ μακαρίου Κλήμεντος τοῦ Στρωματέως ἐκ τοῦ Περὶ προνοίας λόγου⁴⁾

Θέλησίς ἐστι—ἀντοκρατής, PG. 91, 276C.

Τοῦ ἀγίου Αλεξανδροῦ—ἔχοντος, ib. 277A.

Τοῦ ἀγίου Εὐσταθίου—ζωτική, ib. 277A.

Τοῦ ἀγίου Αθανασίου πάπα Ἀλεξανδρείας ἐκ τοῦ Περὶ πίστεως μείζονος λόγου⁵⁾

Θέλησίς ἐστι φυσικὴ νοῦς περὶ τι κινούμενος. Θέλησίς ἐστι ψυχῆς νοερᾶς αὐτεξούσιος κίνησις¹⁾.

Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου, ἐπισκόπου Νόσσης, ἐκ τοῦ κατὰ

20 Απολιναρίου λόγου⁶⁾

Θέλησίς ἐστι νοῦς—κίνησις. PG. 91, 277B, p. 153²⁾.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ φυχῆς βιβλίου⁷⁾

Θέλησίς ἐστι τῆς νοερᾶς—θελήσεως. Θέλησίς ἐστι πάσης λογικῆς φύσεως ἡ συστατικὴ καὶ οὐσιώδης αὐτῆς κίνησις. Θέλησίς ἐστι πάσης λογικῆς ἡ κατὰ φύσιν αὐτῆς ζωή, ἡς ἡ στέρησις τῆς οὐτω ζωῆς οὐσίας, ἐστὶν ἀναίρεσις.

25 Τοῦ ἀγίου Κυρίλλου πάπα Ἀλεξανδρείας ἐκ τοῦ πρὸς Ερμείαν διαλογικῆς συντάγματος, οὗ ἀρχή: Τὸν ιερὸν ἡμῖν. Ερμείαν.

Θέλησίς ἐστι φυσικὴ νοῦς ὄρεκτικός, ἡ ἐφεσις δικυοητική⁸⁾.

Τοῦ ἀγίου Συνεσίου, ἐπισκόπου Κυρίνης τῆς Πενταπόλεως ἐκ τῆς πρὸς Αμμονίου ἐπίσκοπον Βάρκης δογματικῆς

30 ἐπιστράτης⁹⁾

2 καινῆ. 18 νόση. 26 ἐρμίαν.

1) Ср. Αθανασίου, Contra Apollin. I, 20, PG. 26, 1128B; p. II, III², 338.

2) Γρηγορίου, Adv. Apollin., n. 41, 45, PG. 45, 1217C, 1233A; p. II, VII, 151, 166.

3) Κυριλλος αλ., De Trinit. dial. V, PG. 75, 945D—948A.

Θέλησίς ἐστιν ὅρεξις λογική τε καὶ ζωτικὴ ψυχῆς νοερᾶς, θέλημα ποιουμένη τὸ λογικὸν κατὰ κλῆσιν αὐθαίρετον.

Τοῦ ἀγίου Διαδόχου, ἐπισκόπου Φωτικῆς, ἐκ τοῦ πέμπτου κεφαλαίου τῶν ἀσκητικῶν.

Ἄντεξουσιότης — βούλεται. PG. 91, 277C¹⁾.

Τοῦ ἀγίου Ἀναστασίου πατριάρχου Ἀντιοχείας ἐκ τῶν δρων.

Θέλησίς ἐστι λόγος — δυναμένη. ib. 277C.

Τοῦ ἀγίου Νεμεσίου ἐπισκόπου Ἐμέσης ἐκ τοῦ περὶ φόσεως ἀνθρώπου βιβλίου.

Θέλησίς ἐστιν ὅρεξις — τὸ τέλος, ib. 277C²⁾.

Τοῦ αὐτοῦ τί ἐνδιάθετος λόγος καὶ τί προφορικός, καὶ ὅτι διὰ τὸν ἐνδιάθετον λόγον λογικοὶ λεγόμεθα.

Ἐνδιάθετος — ἔχει, ib. 277D³⁾.

Τοῦ μακαρίου Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ τί φυσικὸν θέλημα καὶ τί γνωμικόν, ἐκ τῶν περὶ θέλημάτων αὐτοῦ συλλογισμῶν.

Θέλημά ἐστι — ὅρεξις. PG. 91, 280A, p. 154.

Τοῦ αὐτοῦ τί φυσικὸν θέλημα καὶ τί γνωμικόν.

Θέλημα φυσικόν ἐστιν ἡ οὐσιώδης τῶν κατὰ φύσιν ουστατικῶν ἔφεσις⁴⁾. οἶνον ἄνθρωπος ἔχει τὸν νοῦν, τὸν λόγον, τὴν διάνοιαν, τὰς αἰσθητικὰς δυνάμεις καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ὅσα συνιστᾶ τὴν φύσιν. ὅταν τούτων ἐφίηται, ίδοιον συνίσταται τὸ ζῆν· τοί εἰ δὲ τιέτων οὐκ ἐφίεται, δηλονότι οὐ συνίσταται. τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν τῶν ἐν τῇ κτίσει ἐὰν μὴ ἐφίηται ἔκχαστον τῶν συστατικῶν τῆς ιδίας φύσεως, οὐ συνίσταται, ἀλλὰ φθείρεται.

Θέλημα δὲ γνωμικόν ἐστιν ἡ ἐφ' ἑνάτερα τοῦ λογισμοῦ αὐθαίρετος ὄρμη τῷ καὶ κίνησις⁵⁾. οἷον, ἔκαστος ἄνθρωπος ἔχει ἔξουσίαν κίνειν τὴν δρμὴν τῆς προκιρέσεως πρὸς διάτελον, εἴτε πρὸς κεκίαν, εἴτε πρὸς δικαίοσύνην.

8 Вм. Θέλησίς ἐστι βούλησις ψ. εἰ μὴ στοιττ: ἡ βούλησις ψ. 22 и 24 ἐφίεται. 27 κοινεῖν.

¹⁾ Проф. К. Д. Попов. Бл. Диадохъ, епископъ Фотики древняго Эпира и его творенія, т. I. Киевъ 1903, стр. 25—26; PG. 65, 1169A.

²⁾ Немезий, гл. 34, PG. 40, 737A, p. 134; p. II, 158—159.

³⁾ Ibid., гл. 14, PG. 40, 665B—668A, p. 95; p. II, 113.

⁴⁾ PG. 91, 153A, p. 81.

⁵⁾ Ibid. 153A-B, p. 81.

Τοῦ αὐτοῦ τί θέλησις καὶ τί προαιρεσις ἐκ τῆς πρὸς Μαρίνον τὸν ἀγιώτατον πρεσβύτερον περὶ θέλημάτων ἐπιστολῆς, ἡς ἡ ἀρχή. Σκοπὸν θέμενος...

Θέλημά φυσιν — ἡ προαιρεσις. PG. 91, 12C—13A, p. 2—3¹⁾.

135 06.

Τοῦ αὐτοῦ ἐν ἀγίοις Μαξίμου ἐκ τῆς Περὶ ἐνεργειῶν καὶ θέλημάτων πραγματείας πρὸς Θαλάσσιον πρεσβύτερον· να· ὅτι δύο θελήματα λέγοντες οἱ Πατέρες ἐπὶ Χριστοῦ τοὺς φυσικοὺς νόμους, ἀλλ' οὐ τὰς γνώμας ἐσήμαναν.

Τί φυσικὸν θέλημα καὶ τί γνωμικόν;

10 Θέλημά ἐστι φυσικόν — θάτερον²⁾.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς πραγματείας ἀπὸ κεφαλαίου η', (οδ) ἡ ἐπιγραφή ὅτι θελήματος ἐννυτότης ἡ θελόντων διὰς ἐν τῷ ἐνι σεσχρικωμένῳ Θεῷ Λόγῳ τὸ παράπαν οὐκ ἔστι, διαφορὰ δὲ μᾶλλον οὐσιώδης, ὥσπερ τῶν φύσεων, οὗτοι δὲ καὶ τῶν φυσικῶν θελημάτων, εἴπερ θεῖον, ως Θεός, καὶ ἀντιμόπινον αὖθις, ως ἄνθρωπος, αὐτὸς ἐκέκτητο θεληματικόν.

Ορος φυσικοῦ θελήματος:

Θέλημα μὲν ἐστι φυσικὸν ἡ ἀπλῶς καὶ ώσαύτως ἔχουσα τῶν κατὰ φύσιν συστατικῶν ὄρμή τε καὶ ἔφεσις³⁾.

Ορος γνωμικοῦ θελήματος:

20 Θέλημα δὲ γνωμικόν ἐστιν ἡ τῶν καθ' ἡδονὴν σύναγετικῶν ποιῶν καὶ διάφορος κίνησίς τε καὶ ὅρεξις τὸ μὲν γὰρ ἀπεχνος ἀπλότης χαράκτηρίζει, τὴν ἐν πᾶσι τῶν ὄμογεων ισότητα δημιουργοῦσα | καὶ τὸ δὲ 136 ποικίλετε, διεκπλάτετε καὶ σχηματίζει διαφορά, τὴν ἀσύμβατον τοῖς κατὶ οὐσίαν συμβαίνουσι κατὰ λόγον ἢ παρὰ λόγον ποιοῦσά τε καὶ συγχρητοῦσα διάθεσις, ἥπερ 25 ἐν ἐπιτάσει καὶ ἀνέσει καλοῦ καὶ τοῦ μὴ τοιότου γινώσκεται⁴⁾.

2—3 ἐπιστολῶν, 22 πάσῃ. 22 Doctr.: ἀπλῶς. 23 φοράν. 24 συνκρατοῦσα διάθεσις: εἴπερ.

¹⁾ Ср. Немезий, гл. 33, 34, PG. 40, 736A. 737A, p. 133, 134.

²⁾ PG. 91, 45D—48B, p. 22. Въ цитатѣ изъ Григорія Бог. (Or. 30, n. 12, PG. 36, 117C, p. II, III³, 73) стоитъ: θεόθεν (а не θεωθέν) θλον.

³⁾ PG. 91, 280A, p. 154; Doctrina Patrum, 261₂₇—262₁.

⁴⁾ Doctrina Patrum, 262_{1—10}, ср. PG. 91, 280A, p. 154.

Изображеніе тайны Троичности¹⁾.

По срединѣ рисунка изображенъ равноконечный крестъ. Верхній, средній (лѣвый) и нижній концы его служатъ центрами, изъ которыхъ описаны три пересѣкающихся круга: верхній, лѣвый и правый. Радіусъ верхняго круга болѣе радіуса лѣваго, а этотъ съ свою очередь нѣсколько болѣе радіуса праваго. Всѣ круги охвачены однимъ большимъ кругомъ, возглавляемымъ крестомъ.

По большому кругу (вправо от креста) написано:

Μονὰς ἡμῖν ὁ Θεός ἐστι, μονάδων αἰτία, πρὶν δυκαθῆναι τρισσουμένη¹ καὶ Τριάδα τὴν Τριάδα προφίλανεν· οὕτε μετὰ τὴν μονάδα δυάς, εἶτα Τριάς, ἵνα καὶ μονὰς πρὸ δυάδος καὶ Τριὰς πρὸ Τριάδος νοῆσται, ἀλλ' ἐλη μονὰς ἡ αὐτή, καὶ ὅλη Τριάς ἡ αὐτή· μονὰς ὅλη κατὰ τὴν οὐσίαν ἡ αὐτή, καὶ Τριάς ὅλη κατὰ τὰς ὑποστάσεις ἡ αὐτή· ὅλη ἐν ὅλῳ τῷ Πατρὶ ἡ αὐτή, καὶ ὅλος ἐν ὅλῃ τῇ αὐτῇ ὁ Πατήρ· ὅλη ἐν ἔλω τῷ Γίγῳ ἡ αὐτή, καὶ ὅλος ἐν ὅλῃ τῇ αὐτῇ ὁ Γίγος· αὐτῇ ὁ Πατήρ· ὅλη ἐν ἔλω τῷ ἄγιῳ Πνεύματι ἡ αὐτή, καὶ ὅλον ἐν ὅλῃ τῇ αὐτῇ τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον.

Въ тѣхъ частяхъ круговъ, въ которыхъ они выходятъ другъ за друга, написано—

а) подъ верхнимъ кругомъ

Ἐξ ἀριστεῶν τῷ Χριστῷ Λόγῳ ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ.

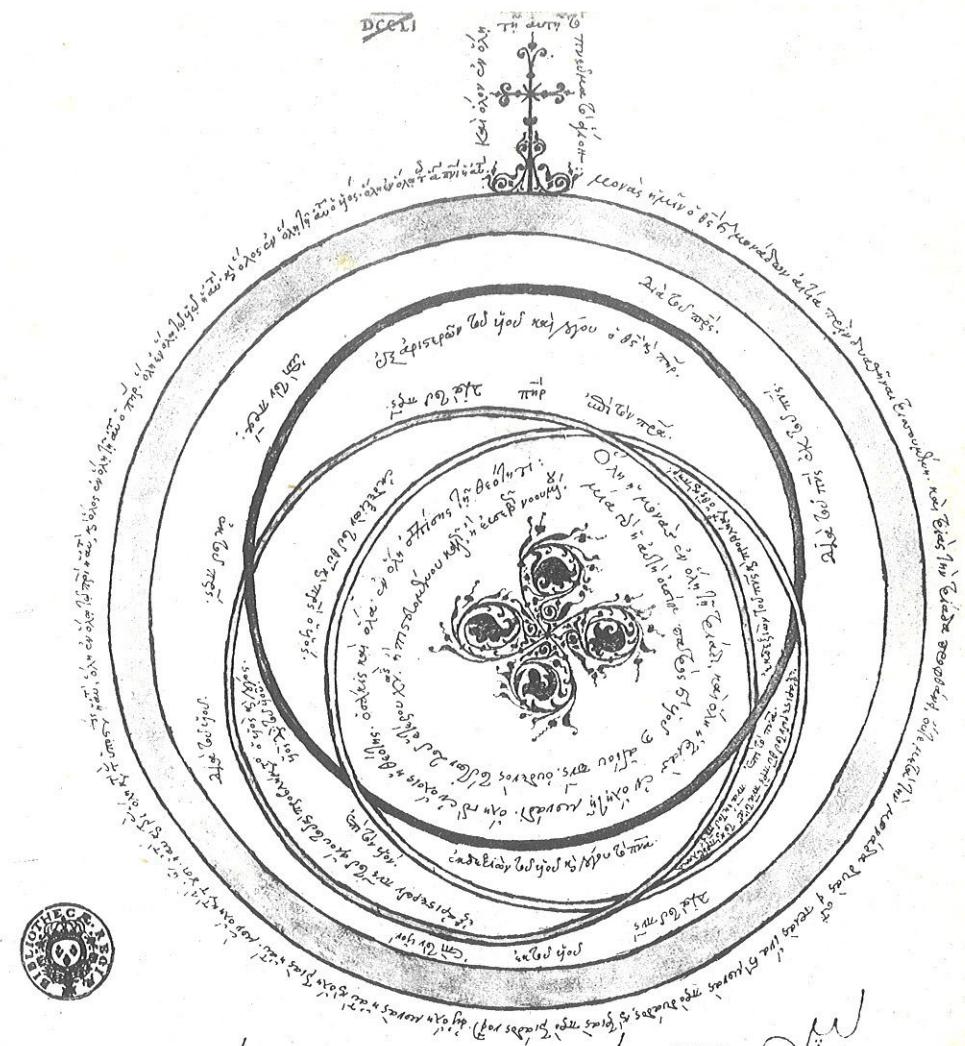
б) полъ тѣвымъ;

² Εἴτε εἰσταθεὶς Πνεῦμα τοῦ ἀγίου, τοῦ καὶ προοβλήματος, ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος.

የፌዴራል ከዚህ የወጪ

Въ тѣхъ мѣстахъ, гдѣ совпадаетъ по два круга, написано—
а) въ пересѣченіи верхняго и лѣваго круга, но вѣтъ праваго
(на чѣвой сторонѣ рисунка);

ἘΓΓ ΒΕΛΙΔΗΝ ΤΟῦ ΘΕΟῦ καὶ Πατέρος ὁ Γεός.

Καὶ οὐκέτι τοῦτο πάντες ὡραῖοι. ἐκδεῖσθαι τοῖς γενεῖς καὶ τοῖς τοῖς πρόσωποις
καὶ περιγένεσις ὅπερι καὶ πολὺς. Καὶ ἀντίστροφας. ἐξερευνεῖσθαι τοῖς γενεῖς τῷ πρώτῳ
τοῖς γενεῖς τοῖς περιγένεσις. ἐξερευνεῖσθαι τοῖς γενεῖς τοῖς περιγένεσις ὡραῖοι καὶ τοῖς πρόσωποις.
καὶ περιγένεσις τοῖς γενεῖς τοῖς περιγένεσις. Καὶ πάγιον εἰναι τοῖς περιγένεσις τοῖς γενεῖς
τοῖς γενεῖς τοῖς περιγένεσις ὡραῖοι τοῖς γενεῖς τοῖς περιγένεσις. Καὶ πάγιον εἰναι τοῖς περιγένεσις τοῖς γενεῖς
τοῖς γενεῖς τοῖς περιγένεσις τοῖς γενεῖς τοῖς περιγένεσις. Καὶ πάγιον εἰναι τοῖς περιγένεσις τοῖς γενεῖς
τοῖς γενεῖς τοῖς περιγένεσις τοῖς γενεῖς τοῖς περιγένεσις. Καὶ πάγιον εἰναι τοῖς περιγένεσις τοῖς γενεῖς
τοῖς γενεῖς τοῖς περιγένεσις τοῖς γενεῖς τοῖς περιγένεσις.

3. *YOEITAI*

1) По код. Paris. 887, л. 1 (рук. Константина Палеокаппы 1539—40 г.).

²⁾ Въ прямыя скобки [ ] заключаемъ то, что подлежитъ опущенію.

б) въ пересѣченіи лѣваго и праваго круга, но виѣ верхняго (на нижней сторонѣ рисунка):

Ἐξ δεξιῶν τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τὸ Πνεῦμα.

в) въ пересѣченіи верхняго и праваго круга, цо виѣ лѣваго (на правой сторонѣ рисунка):

Ἐξ δεξιῶν τοῦ Πνεύματος καὶ προβλήματος ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ.

Во внутренней части рисунка, гдѣ совпадаютъ всѣ три круга, написано:

Ολη ἡ μονὰς ἐν ὅλῃ τῇ Τριάδι, καὶ ὅλη ἡ Τριάς ἐν ὅλῃ τῇ μονάδι. ὅλη γὰρ ἐν δόσις ἡ θεότης, ὀσάκις καὶ ὅλα ἐγ̄ ὅλῃ ἐπίσης τῇ θεότητι: μία γὰρ ἡ αὐτὴ οὐσία Πατέρος καὶ Υἱοῦ καὶ ἀγίου Πνεύματος, οὐδενὸς τούτων τοῦ ἑτέρου χωρὶς ἡ πιστευομένου καλῶς ἡ εὑρεθῶ: νοουμένου.

У пересѣченія круговъ стоятъ слѣдующія надписи:

а) у пересѣченія верхняго и лѣваго круга: Ἐκ τοῦ Πατέρος (на лѣвой сторонѣ рисунка),

б) лѣваго и праваго: Ἐκ τοῦ Υἱοῦ (внизу),

в) праваго и верхняго: [Διὰ τοῦ Πατέρος] *) ἐξ τοῦ Πνεύματος (на правой сторонѣ рисунка).

Къ верхнему кругу относятся три приписки: двѣ Ἐπὶ τὸν Πατέρα, немного выше а и в (слѣва и справа), и одна Διὰ τοῦ Πατέρος надъ средней частью верхняго круга между указанными приписками¹⁾.

Къ лѣвому кругу имѣютъ отношеніе тоже три приписки: двѣ Ἐπὶ τὸν Υἱὸν, близъ б и а,²⁾ и одна Διὰ τοῦ Υἱοῦ посреди между ними на лѣвомъ кругѣ³⁾.

На правомъ кругѣ находятся двѣ приписки: одна Ἐπὶ τὸ Πνεῦμα, относящаяся и къ б и къ в, близъ которыхъ она находится, и одна Διὰ τοῦ Πνεύματος.

*) Въ рук. διὰ τοῦ πνεύματος.

¹⁾ Послѣдняя приписка некстати повторена у пересѣченія праваго и верхняго круговъ и на лѣвомъ кругѣ, гдѣ помѣщено также и второе (близъ в) Ἐπὶ τὸν Πατέρα.

²⁾ Послѣдняя приписка, очевидно, за недостаткомъ мѣста помѣщена некстати у пересѣченія верхняго и праваго круга на лѣвой сторонѣ рисунка.

³⁾ Эта приписка некстати повторена въ соотвѣтствующемъ мѣстѣ верхняго круга.

Всему рисунку дается такое объяснение.

Θεώρημα τοῦ θείου Μαξιμοῦ.

Ἐξ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ Γιός ἐξ δεξιῶν τοῦ Γίου καὶ Δόγκου τὸ Πνεῦμα· ἐξ δεξῶν τοῦ Πνεύματος καὶ προθῆματος ὁ Θεὸς καὶ Πατέρ. Καὶ ἀντιστρόφως· ἐξ ἀριστερῶν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον, τὸ καὶ προβληματικόν Πνεύματος τοῦ ἀγίου, τοῦ καὶ προθῆματος, ὁ Γιός καὶ Δόγκος· ἐξ ἀριστερῶν τοῦ Γίου καὶ Δόγκου ὁ Θεὸς καὶ Πατέρ. Καὶ πάλιν ἐκ τοῦ Πατρὸς γάρ διὰ Πνεύματος τῷ διερχόμενος ἴσταμαι ἐπὶ τὸν Γιόν, καὶ ἐκ τοῦ Πατρὸς δὲ τοῦ Γίου καταντῷ ἐπὶ τὸ Πνεῦμα, καὶ ἐκ τοῦ Γίου ἐπὶ τὸν Πατέρα διὰ τοῦ Πνεύματος, καὶ ἐκ τοῦ Γίου ἐπὶ τὸ Πνεῦμα διὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ ἐκ τοῦ 10 Πνεύματος διὰ τοῦ Γίου ἐπὶ τὸν Πατέρα, καὶ ἐκ τοῦ Πνεύματος διὰ τοῦ Πατέρος ἐπὶ τὸν Γιόν.

XXVII.

Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Μαξιμοῦ ἔκθεσις πίστεως ἐν συντόμῳ.

Ἐρώτησις. Πόσας φύσεις ὄμοιογεῖς ἐπὶ τῆς ἀγίας ὁμοιουσίου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος; Απόκρισις. Μίαν φύσιν ὄμοιογῶν.

Ἐρώτησις. Πόσας οὐσίας; Απόκρισις. Μίαν εὐσίαν. 15

Ἐρώτησις. Πόσας μορφάς; Απόκρι. Μίαν ψυρφήν.

Ἐρώτησις. Πόσα θελήματα; Απόκρι. Ἐν θέλημα.

Ἐρώτησις. Πόσας ὑποστάσεις ἥγουν πρόσωπα; Απόκρι. Τρεῖς ὑποστάσεις ὄμοιογῶν Πατρὸς, Γίου καὶ ἀγίου Πνεύματος.

Ἐρώτησις. Τίς τῆς ἀγίας Τριάδος ἐνηγμρώπησεν; Απόκρι. Ο Γιός καὶ 20 Δόγκος.

Ἐρώτησις. Φύσεις ὄμοιογεῖς ἐπὶ τοῦ Γίου, τοῦ Θεοῦ, τοῦ δὲ ἡμᾶς ἐνανιμηωπήσαντος; Απόκρι. Δύο φύσεις ὄμοιογῶν θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα.

Ἐρώτησις. Πόσας οὐσίας; Απόκρι. Δύο οὐσίας ὄμοιογῶν ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον τῇ Μητρὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. 25

¹⁾ По cod. Paris. 214a, л. 269 об. Часть въроизложения издана у Миня подъ заглавиемъ Anonymus Bescuccianus (PG. 98, 1237C—1240B до: ως ἐξ ἡλίου τὸ φῶς=стр. 80₁₃—81₇). На славян. языке „Святаго Максима изложение о вѣрѣ, вкратцѣ вопросати, и отвѣщати всякому христіанину православному“ помѣщается въ каждой Слѣдований Псалтири.

Ἐρώτησις. Πόσα θελήματα; Απόκρι. Δύο θελήματα θεότητας καὶ ἀνθρωπότητος.

Ἐρώτησις. Πόσας ἐνεργείας; Απόκρι. Δύο ἐνεργείας ὄμοιογῶν.

Ἐρώτησις. Πόσας ὑποστάσεις; Απόκρι. Μίαν ὑποστασιν τοῦ Θεοῦ Λόγου.

5 Ερώτησις. Πόσας γεννήσεις; (Απόκρι.) Δύο γεννήσεις ὄμοιογῶν τὴν προαιώνιον, ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἀχρόνως καὶ ἀσωμάτως ἐξέλαμψε γάρ ἐκ τοῦ Πατρὸς ὡς ἐξ ἡλίου τὸ φῶς· τὴν δὲ ἐπ' ἐσχάτων ἐκ τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας τῆς Θεοτόκου (ἐγεννήθη γάρ) Θεὸς μέγας, ἄναρχος, ἀόρατος, ἀκατάληπτος, ἀπεριόριστος, γινώσκων καρδίας πάντων ἀνθρώπων¹⁾ ὑφ' ἐν καὶ οὐκ ἀνὰ μέρος. Ταῦτην τὴν ἔκθεσιν 10 ὁ γιγάντων ἀληθῆς Ισραηλίτης, ἐν φύσιος οὐκ ἔστιν²⁾.

Θεός ἐστιν οὐσία ἀναίτιος, αἵτια παναλκής, ἣτοι παντοδύναμος, πάσης οὐσίας καὶ φύσεως αἵτια ὑπερούσιος. Εἰ θέλεις δὲ γνῶναι, τί ἐστι Θεός, καὶ πῶς προσκυνεῖται, ἀκουουσον νουνεχῶς καὶ γνῶμι τὸ ἀληθὲς Πατρός, Γίου καὶ ἀγίου Πνεύματος. Μία βουλή, μία σοφία, μία δύναμις. Οὐχ ὁ μὲν πρὸ αἰώνων, ὁ δὲ μετὰ 15 αἰώνας, ἀλλ' ἅμα Πατέρ, Γιός καὶ Πνεῦμα ἄγιον. Γιός ἐν Πατρὶ, καὶ Πνεῦμα ἐν Γίφῳ συνημμένη γάρ ἡ φύσις, δῆμεν καὶ μία ἡ θεότης, διαιρουμένη μὲν εἰς τρία διὰ τὰς ὑποστάσεις, εἰς μονάδα δὲ καταντῶσα διὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον. Διὰ τοῦτο καὶ Πατέρα λέγοντες, καὶ Γίὸν διέδωντες, καὶ Πνεῦμα ἄγιον ἔμολογούντες, ἔνα Θεὸν οἰδαμεν τὸ γάρ Θεὸς ὄνομα κοινόν ἐστι Πατρὸς, Γίου καὶ ἀγίου 20 Πνεύματος, τὸ δέ Πατέρη καὶ Γιός καὶ ἄγιον Πνεῦμα οὐ κοινὰ ὄντα, ἀλλ' ἵδιας ἐκάστου ὑποστάσεως ὁ γάρ Πατέρη οὐ λέγεται Γιός, καὶ ὁ Γιός οὐ καλεῖται Πατέρη, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον οὐτε Πατέρη, οὐτε Γιός προσαγορεύεται, Θεὸς δὲ ἀεὶ ἡ Τριάς ὄνομάζεται. Λέγοντες οὖν τρεῖς ὑποστάσεις, ἣτοι πρόσωπα τρία, οὐ λέγομεν τρεῖς οὐσίας ἢ τρεῖς φύσεις ἢ τρεῖς θεούς, ἀλλ' ἔνα Θεόν, μίαν οὐσίαν 25 ἣτοι φύσιν ὄμοιογούμενην, ἔνα μὴ ἀρειανίσωμεν λέγοντες δὲ πάλιν (μίαν) οὐσίαν, ἣτοι φύσιν, οὐ λέγομεν μίαν ὑπόστασιν, ἔνα μὴ σαβελλίσωμεν, ἀλλὰ τρεῖς ὑποστάσεις, τρία πρόσωπα ἐν μιᾷ θεότητι, οὐσίαν μίαν καὶ φύσιν πρεσβεύομεν³⁾.

Θεός ἐστιν ἀθεώρητος οὐσία, ἀκατάληπτος φύσις, ἀπερινόητος δόξα.

¹⁾ Здѣсь въ славян. вѣроизложеніи вставлена цитата изъ Дамаскина: „Св. Богородица роди——пребывшу божеству Его“ (De fide orthodoxa IV, 7, PG. 94, 1113D—1116A, p. 258; р. п. (проф. Бронзова), стр. 206). Далѣе слѣдуетъ: „Вопросъ: Колико естествъ висѣ на крестѣ? Отвѣтъ: Иисусъ во двою естеству сый, страстнымъ естествомъ висяще на крестѣ плотию, а не Божествомъ“.

²⁾ Иоан. 147.

³⁾ Здѣсь кончается славянскій текстъ.

Θεός ἔστιν ἀΐδιος οὐσία, μία καὶ ἀπαράλλακτος, δημιουργικὴ τῶν ὅντων, εὑσεβεῖ συνειδήσει προσκυνούμενη καὶ ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι διξαῖομένη. Θεὸς ὁ Πατήρ, ως ὃν ἀεὶ, γένεσιν μὴ ἔχων. Θεός καὶ ὁ Γιός, ὃν ἀεὶ, γέννηθείς δὲ ἀρρένεστος παρὰ τοῦ Πατρός. Θεός καὶ τὸ ἄγιον Πνεῦμα, ὃν ἀεὶ δύναμις ἀγιαστική, ὁμούσιον Πατρὶ καὶ Γίῳ, προβληθὲν ἀχρόνως παρὰ τοῦ Πατρός.

Θεός ἔστιν ἀνώνυμος¹⁾ καὶ ἀσήμαντος παρ’ ἀνθρώποις ὑπαρξίας, πάσης ὑπάρξεως ποιητικῆς ἀκοινώνητον γάρ ὅν μα εἶπεν ὁ Σολομὼν εἶναι τὸν Θεόν·²⁾ ἀκοινώνητον δὲ ὅντα μήτε ἀγγέλοις μήτε ἀνθρώποις ἀκούσθεν ἦν γέννηθέν.

XXVIII.

Μαξίμου ἐκ τοῦ περὶ πῶς ἐνώκησεν ὁ Θεός Λόγος 10 καὶ τί ἐνοίκησις³⁾.

Ἡ ἐνοίκησις κατά τινα ἴδιάζοντα λόγον ὀφείλει νοεῖσθαι. Οὕτε γάρ οὐσίᾳ 259 οὐ. ἐνοίκησις γίνεται, οὔτε νοεῖσθαι δύναται· ἀπασι γάρ πάρεστιν τῇ οὐσίᾳ, | δικαίοις καὶ ἀμαρτωλοῖς, ἀξίοις τε καὶ ἀναξίοις, καὶ οὐ πᾶσιν ἐνοικῶν, ἀλλὰ ἐν τοῖς ἀξίοις. Οὐκ ἄρα οὐσίᾳ ἡ ἐνοίκησις. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἐνεργείᾳ ἡ ἐνοίκησις· ἀπασι γάρ 15. πάρεστιν ἐνεργῶν· ἐν γηλίῳ μὲν θερμότητα, ἐν ἀέρι δὲ φυχρότητα καὶ ἐν ἐκάστῳ τοῦθ’ ὅπερ ἔστιν ἔκαστον δυναμῶν πρὸς τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν τῆς οἰκείας φύσεως, ἵνα ἡ ὁ Θεός τὰ πάντα ἐν πᾶσιν⁴⁾, ως φησιν ὁ Ἀπόστολος. Οὐκ ἄρα οὐδὲ ἐνεργείᾳ ἐνοίκησις. Λείπεται τοίνυν τὴν ἐνοίκησιν κατὰ τὸν τῆς εύδοκίας νοεῖσθαι λόγον. Εἰ γάρ καὶ πανταχοῦ πάρεστι τῇ οὐσίᾳ, ἀλλ’ ἐξαιρέτως 20 πάρεστιν εὐδοκίᾳ, ὅπουπερ ἂν ἐθέλοι. Διὰ τοῦτο καὶ μακρὰν εἶναι λέγεται τῶν

2 εὐεβῆ. 13 ἡ οὐσία. 20 τῇ οὐσίᾳ.

1) Ср. Григ. Вол., Ор. 30, п. 17, PG. 36, 125B; р. п. III³, 77.

2) Прем. 14, 21.

3) По cod. Paris. 922, f. 259—261, XI в. Въ Святославовомъ Изборнике (=Моск. сл. 161, л. 8, 13; Изборникъ вел. кн. Святослава Ярославовича 1073 г., изд. Морозова, 1888, СПБ.) данный отрывокъ приписывается св. Иустину муч. По сравнению съ Псевдо-Иустиновымъ Expositio rectae fidei seu de Trinitate, 14—16 (PG. 6, 1233—1236; Otto IV³ (1880), p. 52—56; Dräseke, Apollinarios von Laodicea. Sein Leben und seine Schriften, TU. VII, 3—4, S. 360—363) этотъ отрывокъ представляетъ особую редакцію. Несторіанская окраска его сама собою бросается въ глаза. Подобную трактацио находимъ у Теодора монсу-эстийского, Fragm. dogmatica, PG. 66, 972B—976C. Данное сочиненіе, несомнѣнно, подложное.

4) 1 Кор. 15₂₈.

ἀναξίων, καὶ πάλιν τῶν ἀξίων ἐγγύς¹⁾, τῇ εὐδοκίᾳ δηλονότι. Ἐν ἀποστόλοις μὲν οὖν καὶ προφήταις καὶ τοῖς τειστοῖς ἐνοικῶν, ως ἐν δικαίοις εἰ καὶ ἐν ἐκάστῳ πλέον παρὰ τὸν ἄλλον κατὰ τὸ τῆς δικαιοσύνης ἢ κατὰ τὸ τῆς εὐαρεστήσεως μέτρον, ἀλλ’ οὖν γε ἐν ἀπασιν, ως ἐν δικαίοις οὕτως εὐδοκοῦντα τῷ λόγῳ τῆς εὐαρεστήσεως. | μόνον τῇς ἐνοικήσεως νοούμενης. Ἐν δέ γε τῷ ἀναληφθέντι ἀνθρώπῳ 260 οὐκέτι, ως ἐν δικαίῳ ἀπλῶς, ἀλλ’ ως ἐν Γίῳ, τουτέστιν, ἵνα ὁ τῆς ἐνοικήσεως λόγος ἔργαζόμενος τοῦ ἀναληφθέντος πρὸς τὸν ἀναλαβόντα, ἐν τῷ πρόσωπον ἀποτελῶν, ἓνα Γίὸν ἔργασηται τῷ λόγῳ τῆς ἐνώσεως, τὰς δὲ φύσεις οὐ συγχέων, ἀλλ’ ἐν διακεκριμένας. Πληροῦται γάρ τοῦτο, μενούσης μὲν ἀπαθοῦς τῆς θεότητος καὶ 10 ἀπειργάπτου, μενούσης δὲ καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἐν τῇ οἰκείᾳ περιγραφῇ καθὰ πέψυκεν.

Ἐρωτητέον τοίνυν τοὺς λέγοντας, ὅτι ὁ εἰς τῆς Τριάδος ἔπαθεν ὁ εἰς τῆς Τριάδος τὰῦτὸν τῇ Τριάδι, ἥ οὐ; Πάντως ἔραστι ταῦτόν. Καὶ εἰ ἀθάνατος ἡ Τριάς, ἀθάνατος πάντως καὶ ὁ εἰς τῆς Τριάδος. Εἰ γάρ παθητὸς ὁ εἰς τῆς Τριάδος, παθητὴ πᾶσα ἡ Τριάς κατὰ 15 τὴν αὐτῶν παράνοιαν· μία γάρ φύσις ἡ Τριάς. Ἐπεὶ οὖν καθὸ Λόγος, ὁ Μονογενῆς τοῦ Θεοῦ Γίὸς οὐκ ἥδινατο εἰς ιδίαν οὐσίαν παθεῖν, ἵνα μὴ εἰς τὴν τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, πάσχει δὲ τὸ γεγονός ἥδιον τοῦ Λόγου ἔμψυχον | σῶμα, 260 οὐ περ ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου ἀνέλαβεν. Διὸ καὶ ὁ θεῖος Δαβίδ φησιν· „Ο Θεὸς τῷν δυνάμεων, ἐπίστρεψον δὴ καὶ ἐπίβλεψον ἐξ οὐρανοῦ²⁾“ 20 καὶ ἵδε· καὶ ἐπίσκεψαι τὴν ἀμπελὸν ταύτην καὶ κατάρτισαι αὐτήν, ἥν ἐφύτευσεν ἡ δεξιά σου· καὶ ἐπὶ οἰὸν ἀνθρώπου³⁾“, δην ὁ Λόγος ἐκραταίωσε συντρῆψαι τὰ τοῦ ἄδου κλείμα καὶ ζωοποιῆσαι τοὺς ἀπ’ αἰώνων θανόντας, τὴν σωτήριον τοῦ Λόγου ἐνανθρώπησιν καλῶν. Διὸ καὶ ὁ Κύριος ἔλεγε τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· „ἐγώ εἰμι ἡ ἀμπελός· ὑμεῖς τὰ 25 κλήματα· καὶ ὁ Πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστι³⁾“ καὶ „μέλει· ὁ Γίὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας“ ἀμαρτωλῶν⁴⁾. Ο γάρ τοῦ Πατρὸς ἐγύπτοστατος Θεὸς Λόγος, δι’ ἀκοῆς εἰσπηδήσας τῆς ἀγίας Παρθένου, μυστικῶς τὴν κυοφορίαν εἰργάσατο· καθὸ τοίνυν ὁ Μονογενῆς Γίός ἔστι Τριάδος, ἀκτιστος· καθὸ δὲ πάλιν ἐκ γυναικὸς ἐγεννήθη καὶ ἔστιν ἡμῖν ὁμούσιος 30 ἀνευ ἀμαρτίας, τὸ πάθος ὑπέμενεν⁵⁾.

2 Свят. Изб.: и (ει). 7 приимьшо оумоу. 23 θανέντας. 23 καλῶς.

1) Πε. 33₁₉. 144₁₈.

2) Πε. 79₁₅—16.

3) Ιωαν. 15₁.

4) Με. 17₂₂. Λυκ. 944, ср. 247.

5) Далѣе слѣдуетъ отдѣлъ, озаглавленный на поляхъ рукописи: Χρ. ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους α' ἐπιστολῆς.

XXIX.

Μαξίμου μοναχοῦ πρὸς Σωφρόνιον μονάζοντα τὸν ἐπίκλην
Εὐχρατῶν ἐπιστολὴ γέμουσα καλῶν μερίων^{1).}

Ο κατὰ σάρκα πόθος χρόνῳ μαραίνεσθαι πέψυκεν——τοὺς ἔξ αὐτῶν
στεφάνους ζημιωθῷ²⁾, δόξης αἰσχύνῃ ἀντικαταλατόμενος. "Ινα δὲ καὶ τὸ νῦ
γενόμενον ἐντυμθα καινοπρεπὲς γνῶτε μιστήριον, τίμιοι πατέρες, ἐρῶ συντόμως. 5
Ο εὐλογημένος καὶ γνήσιος τοῦ Θεοῦ δοῦλος πανεύφημος ἐπαρχος, πάντα διὰ
τῆς θείας χάριτος κατὰ σκοπὸν πρᾶξας πρὸς τὸν εὐσεβεστάτους ἡμῶν βασιλεῖς,
ἐπανῆλθε (ἡμῖν) φαιδρός, τῇ χάριτι καταχλαῖσμένος τοῦ Πνεύματος, καὶ πάντας
ἄφω τοὺς κατὰ πᾶσαν τὴν Ἀφρικὴν οἰκοῦντας Ἰουδαίους καὶ Σαμαρείτας αὐτο-
χόνας τε καὶ ξένους εἰς πολλοὺς συντεινούσας ψυχῶν μυριάδας σὺν γιναῖς καὶ τέκ- 10
νοις καὶ οἰκέταις ἐποίησε Χριστιανοὺς τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀγίας Χριστοῦ ἀναστάσεως.

XXX.

Τοῦ αὐτοῦ³⁾ πρὸς Στέφανον θεοφιλέστατον πρεσβύτερον καὶ
ἡγούμενον.

Θείων μελέτῃ λόγων καὶ ἀσκήσει τρόπων δικαιοσύνης τὸ περὶ νοῦν τῆς
λήθης πάχος καὶ τὸν ζόφον τῆς ἀγνοίας ἀποστισάμενος, ἀλας τῆς γῆς⁴⁾ 15
ἐγένου κατὰ τὸν Κυριακὸν λόγον κανότος, ἀνθρώπε τοῦ Θεοῦ, ἔτι περὶ πρᾶξιν
ὑπὲρ ἀρετῆς ἀσχολούμενος, τῆς τῶν παθῶν παντελῶς ἐ(κφυγ)ῶν σηπεδόνος, καὶ
τὸ τῆς ψυχῆς εὐγενὲς διατηρῶν ἀδιάφθορον, καὶ φῶς τοῦ κόσμου, [τοῖς] διὰ
θεωρίας πνευματικῆς πρὸς τὴν θείαν ἐπαγαγῶν (καὶ ἡμᾶς) σοφίαν, τοὺς ἐν τοῖς
γεγονόσι μυστικοὺς ὑποδεικνύς λόγους τῇ ἐκφόνσει τῆς ἐκάστου τῶν ὄντων κατ' 20

8 ἡμῖν L. 10 πολλοὺς L; πολλὰς V. 11 ἵκεταις L. 11 τῇ ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς L.
17 σηπαιδῶνος.

¹⁾ По cod. Vatic. gr. 507, л. 148—149 об. (=V).

²⁾ Epist. 8 ad Joannem presbyt., PG. 91, 440C—445B, p. 248—251. Такого же рода добавка къ данному письму (84—11) читается и въ cod. Laurent.-Medic. VII, plut. 57, л. 1 об. (=L). Начало письма во флорент. кодексѣ утрачено и потому неизвѣстно, кому оно въ немъ было адресовано.

³⁾ По cod. Laurent.-Medic. VII, plut. 57, л. 1 об.—2. Текстъ въ рукописи, вѣроятно, былъ подмоченъ; во многихъ мѣстахъ рукописи онъ выцвѣлъ совершенно; въ нѣкоторыхъ мѣстахъ перешли буквы съ другой страницы. Членія, возстановляемыя нами почти всецѣло по одной только догадкѣ, заключены въ скобки.

⁴⁾ Με. 518.

αἰτίαν παραγωγῆς καὶ γενέσεως, καὶ συντόμως εἰπεῖν, γνώσει καὶ ἀρετῇ (ἐκ τῆς)
ψυχῆς καὶ τὸ σῶμα, ὡς ἀνθρώπῳ δυνατόν ἔστιν, θεώσας, τὴν (μέλλουσαν ἐν
Χριστῷ) φανήσασθαι τῷ ζωὴν (καὶ πρόσωπον) ἡμῖν (Κυρίου) χαρακτηρίζεις, διαβάς
οὐ μόνον τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν (τῶν πειρασμῶν), ἀλλὰ καὶ τὸν Ἰορδάνην
5 αὐτὸν, τουτέστι πάθη καὶ φαντασίαν (αἰσθητῶν), καὶ ἐντὸς τῶν ἀδύτων γενόμενος
(καὶ) τοιοῦτος (κατὰ χάριν) ἀποφανθείς, οἵος κατὰ τὴν φύσιν ἔστιν ὁ πρὸς ὃν
(τῆς ἀγωγῆς) σου (δήπο) κατ' ἔφεσιν ἐπείγεται κίνησις. Ἐντεῦθεν τὴν ἀπερι-
νόητον ὑπὲρ) ἡμῶν τοῦ Θεοῦ μυμόμενος κένωσιν, μέχρις ἐκεῖ (κατελθεῖν), καὶ
τὸ (μικρὸν) αἴτησκι λογίδιον, οὐκ ἀπεξίωσας, (βουλ)ην δι' (ἡμᾶς σπουδῆς) ἀνα-
10 τίθητον δούς. Παρακαλῶ σε, τὸν εὐλογημένον μου δεεπότηγν διοιδεῖ τε καὶ διδά-
σκαλον, ἐν Κονσταντινουπόλει γινόμενον, πρὸς τὸ δοθὲν ἴσον τῷ κυρῷ Θεογαρί-
στῳ ἡ τὸ πεμφθὲν τῷ κυρῷ Ἰωάννῃ τῷ κουβικουλαρίῳ, τοῦτο ἀντιστῆξαι πεφρο-
(τισμένως), ἵνα μή τι παραπε(πλασ)μένον εὑρεθεῖν ἐκ τῆς σπουδῆς τοῦ γρα-
φέως, τὸν δὲ διλοιώση σκοπὸν τῆς ὑποθέσεως. Ἐρρώστο μοι, λίαν ἡγαπημένε,
15 Θεόν μοι διὰ πάντα καὶ λόγου καὶ τρόπου ἰλεούμενος.

XXXI.

Добавление къ Ep. 15 ad Cosmam^{1).}

Γρηγορίου Νόσση²⁾. "Οτι τὸ ἀπαράλλακτον τῆς φύσεως ὁμολογοῦντες,
τὴν κατὰ τὸ αἴτιον καὶ αἴτιατὸν διαφορὰν οὐκ ἀρνούμεθα εἰπόντες γάρ αἴτιον καὶ
αἴτιατόν, ἐδείξαμεν τὸ μήτε τὸν Υἱὸν ἀγέννητον εἶναι, μήτε τὸν Πατέρα γεννητόν.

XXXII.

Τοῦ αὐτοῦ³⁾ ἐκ τῶν ἐπῶν μετάφρασις παραγγελμάτων [τε 149 06.
ἡσυχίας καὶ ἀρετῆς.

Ἡσυχίαν μὲν λόγοις ἐπιτήδευε,

Ἡσυχίαν δὲ καὶ ἔργοις ὡσαύτως δέ.

¹⁾ По Моск. код. 425, л. 238 (къ PG. 91, 549A, p. 316, послѣ словъ: παντελῶς ἐκτραπέντας).

²⁾ [Cp. Quod non sint tres Dii, PG. 45, 133D—136A; p. p. IV, 132; Contra Eunomium I, I, PG. 45, 336B—C. 396A—B. 405B. 420D; p. p. V, 112. 178—179. 190—191. 208].

³⁾ По cod. Vaticanus gr. 507, л. 149—150 об. Данное стихотворение помѣщено въ cod. 507 послѣ письма преп. Максима къ Софонию Евкратѣ; см. выше, стр. 84—11). Размѣръ мелодико-ритмический, употреблявшійся въ церковной поэзіи (Krambacher, Gesch. d. byz. Lit., 1897², S. 694).

(αὐτὸν) ἐν γέλωτι καὶ βαδίσματι τοις ρωτήναις οὐκ εἶγενταντονεῖται νεκτίον
αὐτὸν εἰδέναι. Σφοδρότητα δὲ ἀπόφευγε ἀπρεπῆ. φυλάξιν δὲ καρπὸν οὐτί μέχειψε
εἰδίνοις τοις Οὐτώς γὰρ οὐ νοῦς διαμένει βέβαιος, τοις) ηὔτως μεθοκεῖνας (φρειδῶν
τρικλεῖδας). Καὶ οὐχ ὅπο τῆς σφοδρότητος τοτεστέλλει νέκτησιν τοις νονδῷ οὐ
εἰδέναιτο. Ταραχώδης γενόμενος, τοτεστέλλει νέκτησιν τοις γένοτος οὐτοῖς τοις)
τοις εἴσιτο διαθέτει. Ασθενής ἔσται, καὶ βραχὺς περὶ φρόνησιν
τοις εἴσιτο διαθέτει. Καὶ σκοτεινὸν ὄρων. περιπτέτης νησεψε τοις εο(πρᾶ) αὐτος (εργάζοντος)
τοις εἴσιτο διαθέτει. 10 Οὐδὲ ἡττηθῆσται γαστριψαργίᾳ,
Οὐχ ἡττηθῆσται ἐπιζέοντος θυμόδοι, τοτεστέλλει νέκτησιν (νέκτησιν) οὐ
εἰδίδει τοις εο(πρᾶ) οὐτοῖς τοις εἴσιτο διαθέτει. Οὐχ ἡττηθῆσται τῶν ἄλλων παθῶν,
ἀλλούσθ θρονοῦ Ετοιμον ἀπάγμα αὐτοῖς προκείμενος.
Τὸν γὰρ ένη νοῦν προσήκει τοις εἴσιτο διαθέτει. Νονδῷ τοις φύσιτον εἰδέναι
εἰσιτο διαθέτει. 15 Τὸν παθῶν ἐπικράτειν,
Τοις εἴσιτο διαθέτει. Υψηλὸν ἐφ' ἡσύχου
Θρόνου καθημένον,
Αφορῶντα πρὸς Θεόν.
Μηδὲ μὴν νωχελίας ἀνάπλεως
20 Ἔσο περὶ ἔργα,
Μηδὲ νωθῆς ἐν λόγοις,
Μηδὲ ἐν βαδίσμασιν τοτεστέλλει οὐτοῖς επερροπή^{τοις}
Οκνωρ πεπληρωμένος καὶ νέορος διατετάσθη τοις νετεῖσι οὐτοῖς οὐτοῖς
"Ιναὶ σοι ψυθμὸς ἀγαθὸς τοτεστέλλει νέκτησιν τοις νεκτίοις οὐτοῖς
25 Τὴν ἡσυχίαν κοσμοίη,
Καὶ θεοειδές τε καὶ ἴσον
Τὸ σχῆμα φαίνεται.
Φυλάττου δὲ νορμάτει^{τοις} εῶπερ νῦν τοις εο(πρᾶ) δοτέ^{τοις}
Καὶ τῆς ὑπερηφανίας τὰ σύμβολα.
30 Σχῆμα ὑφανχενοῦν, τοτεστέλλει νογόλ νέκτησιν
Καὶ κεφαλὴν εἴγηρμένην, τοτεστέλλει νογόλ νέκτησιν
Καὶ βῆμα ποδῶν
Αθρὸν καὶ μετέωρον.
Ηπιά σοι πρὸς τοὺς ἀπαντῶντας
35 Εστω τὰ ἡύματα τοις εἴσιτο διαθέτει τοις οὐτοῖς οὐτοῖς
Καὶ γλοκεῖαι προστήγορίαι,
Αἰδὼς δὲ πρὸς γυναῖκας, τοις εἴσιτο διαθέτει τοις οὐτοῖς οὐτοῖς
Καὶ τὸ βλέμμα τετραμένον εἰς γῆν.

τοις Λάλει δὲ τοις γολεμένοις οὐτοῖς οὐτοῖς
40 Περιεσκεμμένως ἀπαντει, τοτεστέλλει τοις
Καὶ τῇ φωνῇ τοις εἴσιτο διαθέτει οὐτοῖς οὐτοῖς
Τὸ χρήσιμον ἀποδίδου, τοτεστέλλει τοις εἴσιτο διαθέτει
Καὶ ποτεινότα τοις εἴσιτο διαθέτει τοις εἴσιτο διαθέτει
Τῷ χρείᾳ | τῶν ἀκουοντων τοις εἴσιτο διαθέτει 150
Καὶ τῷ τοις εἴσιτο διαθέτει τοις εἴσιτο διαθέτει
Τὸ φθέγμα μετερῶν, τοτεστέλλει τοις εἴσιτο διαθέτει
45 "Ἄχρι δὴ καὶ ἔξακουετον εἴη. τοις εἴσιτο διαθέτει
Καὶ μήτε διαφεύγοι τὴν ἀκοήν τοις εἴσιτο διαθέτει
Μ' ὑπὸ σμικρότητος, τοτεστέλλει τοις εἴσιτο διαθέτει
Μήτε ὑπερβάλοι τοις εἴσιτο διαθέτει τοις εἴσιτο διαθέτει
Μείζονι τῇ κραυγῇ τοις εἴσιτο διαθέτει
50 Φυλάττου δέ, τοις εἴσιτο διαθέτει τοις εἴσιτο διαθέτει
Ωπῶς μήτε λαλήσῃς, τοις εἴσιτο διαθέτει
Ο μὴ προεσκέψω θέμιεσπέ οὐτοῖς οὐτοῖς οὐτοῖς
Καὶ προενόήσας. τοις εἴσιτο διαθέτει
Μηδὲ προχείρως τοις εἴσιτο διαθέτει
55 Καὶ μετεκὺ τῶν τοῦ ἐτέρου λόγων φέθει
Τοις εἴσιτο διαθέτει τοις εἴσιτο διαθέτει
Δεῖ γὰρ ἀνὰ μέρος τοις εἴσιτο διαθέτει οὐτοῖς
Ανίσι μερίδη τοις εἴσιτο διαθέτει
Χρόνῳ μερίζοντα τοις εἴσιτο διαθέτει
60 Λόγον καὶ σιωπήν τοις εἴσιτο διαθέτει
Μάνθανε δὲ ὀσμένως, τοις εἴσιτο διαθέτει
Καὶ ἀφμόνως δίδασκε τοις εἴσιτο διαθέτει
Μηδὲ ὅπο φιόνου ποτὲ χάσει τοις εἴσιτο διαθέτει 001
Σοφίαν ἀποκρύπτου πρὸς τοὺς ἐτέρους τοις εἴσιτο διαθέτει
65 Μηδὲ ἀφίστασθο δι' αἰδῶ, ἔως μαθῆση τοις εἴσιτο διαθέτει
Τοις εἴσιτο διαθέτει τοις εἴσιτο διαθέτει
Ίσα πατέρας τοις εἴσιτο διαθέτει
Τίμα θεράποντας Θεοῦ, τοις εἴσιτο διαθέτει
Τοῖς δὲ νεωτέροις σαντοῦ τοις εἴσιτο διαθέτει
70 Κάταρχε σοφίας καὶ ἀρετῆς. τοις εἴσιτο διαθέτει
Μηδὲ ἐριστικὸς ἔσσος τοις εἴσιτο διαθέτει
Πρὸς τοὺς φίλους τοις εἴσιτο διαθέτει
Μηδὲ χλευαστικὸς τοις εἴσιτο διαθέτει 011
Κατ' αὐτῶν τοις εἴσιτο διαθέτει
75 Καὶ γελωτοποιός τοις εἴσιτο διαθέτει

Ψεῦδός τε καὶ δόλον καὶ ὅθριν
 Ἰσχυρῶς παραπτοῦ,
 Σὺν εὐφημίᾳ ἐὲ φέρε
 Καὶ τὸν ὑπερήφανον,
 80 Καὶ ὅθριστὴν
 Πράκτος τε καὶ μεγαλεψύχως.
 Ἀνηρτήσθω δὲ σοι
 Πάντα εἰς Θεόν,
 Καὶ λόγοι καὶ ἔργα.
 85 Καὶ πάντα ἀνάφερε
 Χριστῷ τὰ σαυτοῦ,
 Καὶ πυκνός ἐπὶ Θεὸν
 Τρέπε τὴν ψυχήν,
 Καὶ τὸ νόημα δὲ ἐπέρειδε
 90 Τῇ Χριστοῦ ὁνάμει,
 Ὁσπερ ἐν λιμένι τινὶ
 Τῷ θείῳ φωτὶ
 Τοῦ Σωτῆρος ἀναπαυόμενον
 Ἀπὸ πάσης λαλιᾶς τε καὶ πράξεως.
 95 Καὶ μεθ' ἡμέρας μὲν ἀνθρώπων
 Κοινοῦ τὴν σεαυτοῦ φρένησιν,
 Θεῷ δὲ πολλάκις μὲν ἐν ἡμέρᾳ
 Ἐπιπλεῖστον δὲ ἐν νυκτὶ.
 Μήτε μὴν ὅπνος ἐπικρατεῖτω πολὺς
 100 Τῶν πρὸς Θεὸν εὐχῶν τε καὶ ὅμνων
 Θανάτῳ γάρ ὁ μαχρὸς ὅπνος ἐφάμιλλος.
 Πᾶσσαν μὲν ἡμέραν ἀνθρώπων
 Ἀγαθὸν τι ποιῶν ἢ λέγων διατέλει.
 Μέτοχος δὲ ἀεὶ Χριστοῦ καθίστασο,
 105 Τὴν θείαν αὐγὴν καταλάμποντος ἐξ οὐρανοῦ.
 Εὐφροσύνη τέ σοι διηγεκῆς
 Καὶ ἀπαυστος ἔστω Χριστός.
 Μῆδὲ λῦε τὸν ψυχῆς τόνον
 Ἐν εὐωχίαις καὶ πότων ἀνέσεσιν,
 110 Μεθιστὰς ἀπὸ τῶν οἰκείων
 Τῇ διανοίᾳ τέρψεων,
 Ων οὐδεὶς κόρος.

Ικανὸν δὲ ἡγοῦ τῷ σώματι τὸ χρειῶδες,
 Καὶ μὴ πρόσθεν ἐπείγου πρὸς τροφάς,
 115 Πρὶν ἦ καὶ δείπνου παρῆ καιρός.
 Ἄρτος δὲ ἔστω σοι τὸ δεῖπνον,
 Καὶ πόαι γῆς προσέστωσαν,
 Καὶ τὰ ἐκ δένδρων ώραῖα.
 Ἰσθι δὲ ἐπὶ τροφὴν εὐστεκνής,
 120 Καὶ μὴ λυσάνθης, γχατριμαργίαν ἐπιφεύγων,
 Μηδὲ σαρκοβόρος, μηδὲ φίλοινος ἔσο,
 Ὁπότε μὴ νόσου τις ἵσται
 Ἐπὶ ταῦτα ἄγοι.
 Ἀλλὰ ἀντὶ τῶν ἐν τούτοις ἥδονῶν
 125 Τὰς ἐν λόγοις θείοις καὶ ὅμνοις
 Εὐφροσύνας αἴροι
 Κἀν τῇ παρὰ Θεοῦ
 Σοὶ χορηγουμένη σοφία.
 Οὐράνιός τε ἀεὶ σε φροντίς
 130 Ἀναγέτω πρὸς οὐρανόν,
 Καὶ τὰς πολλὰς περὶ τοῦ σώματος
 Ἀνίει μερίμνας,
 Τεμαρρήγκως ἐλπίσι
 Ταῖς πρὸς Θεόν·
 135 Ὁτι σοι τὰ γε | ἀναγκαῖα παρέξει 150 οδ.
 Διαρκῆ τροφὴν τε καὶ τὴν εἰς ζυγή,
 Καὶ κάλυμμα σώματος,
 Καὶ γειμερινοῦ ψύχους
 Ἀλεξιτήρια.
 140 Τοῦ γὰρ δή σου βασιλέως
 Γῇ τε ἄπασιν,
 Καὶ δσαὶ ἐκφεύγαι γῆς.
 Μέλει αὐτῷ
 Τῶν οὐτοῦ θεραπόντων
 145 Ὅπερβαλλόντως
 Καὶ περιέπει,
 Καθάπερ Ἱερᾶς
 Νεογεόνα ἐαυτοῦ.

Διὰ δὲ τοῦτο

- 150 Μηδὲ νόσους ὑπερβαλλόντως δεδοῖει,
Μηδὲ γῆρας ἔφοδον,
Χρόνου προσδοκωμένου.
Παύσεται γάρ καὶ νόσος,
Ως τῷ σῷ δοκεῖ βασιλεῖ,
155 Καὶ ὅταν ἡ σοι πρὸς ψυχὴν
Τοῦτο καλόν.
Τὸ δὲ γῆρας
Ωσπερὶ πτέρυξι
Τῇ θείᾳ σκεπάσει δυνάμει περιβαλών.
160 Ταῦτα εἰδώς, καὶ πρὸς νόσους,
Ισχυρὰν κατασκεύαζε τὴν ψυχήν,
Εὐθαρσῆς ὥν, ὡσπερ τις ἀνὴρ ἐν σταδίοις,
Αγωνιστὴς ἄριστος,
Ατρέπτῳ τῇ δυνάμει
165 Τοὺς πόνους ὑφίσταται.
- Μηδὲ ὑπὸ λόπης πάνυ
Βιάζου τὴν ψυχήν,
Εἴτε νόσος ἐπικειμένη βαρύνει,
Εἴτε ἄλλο συμπίπτει δυσχερές.
170 Ἀλλὰ γενναῖον ἀνθίστη
Τοῖς πόνοις τὸ νόημα
Χάριτας ἀνάγων
Καὶ ἐν μέσοις τοῖς ἐπιπόνοις πράγμασιν,
Ατε δὴ σοφώτερά σε
175 Ἀγθρώπων φρονοῦντι,
Καὶ ἀπερ οὐ δυνατόν,
Οὐδὲ ῥάβιον ἀνθρώποις εὑρεῖν.
Ἐλέσι δὲ κακουμένους,
Καὶ τὴν παρὰ Θεοῦ
180 Βοήθεικυ ἀνθρώποις αἰτοῦ.
- Ἐπινεόσει γάρ αἰτοῦντι τῷ φίλῳ τὴν χάριν
Καὶ τοῖς κακουμένοις ἐπικουρίαν παρέξει,

150 δεδίει. 152 χρόνῳ.

- Τὴν αὐτοῦ δύναμιν γνώριμον
Ἄνθρωποις καθιστάναι βουλόμενος,
185 Ως ἂν εἰς ἐπίγνωσιν ἐλθόντες,
Ἐπὶ Θεὸν ἀνιᾶσι
Καὶ τῆς αἰωνίας μακαριότυπος
Ἄπολαύσωσιν,
Ἐπιδὴν ὁ τοῦ Θεοῦ Γίδες
190 Παραγίνεται,
Τὰ ἀγαθὰ τοῖς ιδίοις ἀποκαθιστάς.

XXXIII.

Фрагментъ изъ стихотворенія пр. Максима „De miseria et brevitate vitae humanae“¹⁾.

- Γῆς ἐπέβην γυμνός,
Γυμνός δὲ ὑπὸ γέαν ἀπειμι.
Καὶ τὶ μάτην μοιχῶ,
Γυμνὸν ὄρῶν τὸ τέλος;
Ο κόσμος σκηνὴ,
Ο βίος πάροδος:
Ηλθε, εἶδε, ἀπῆλθε.

XXXIV.

¹⁾ Τοῦ αὐτοῦ²⁾ μακαρίου Μαξίμου εἰς τὴν Εἰσαγωγὴν³⁾ Πορφυρίου | καὶ εἰς τὰς Κατηγορίας Ἀριστοτέλους. 130.06.

Ορισμός ἐστι λόγος σύντομος δηλωτικὸς τῆς φύσεως τοῦ ὑποκειμένου πράγματος, οἷον ἀνθρωπός ἐστι ζῶν λογικὸν καὶ θνητόν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης 5 δεκτικόν⁴⁾.

3) Porph. 1as.

1) По cod. Vindobon. gr. 164 (153), л. 290 об. Размѣръ: Anacreont. (ямбъ).

2) По cod. Vatican. gr. 507, л. 130—131. Данная статья помѣщается въ рукописи послѣ трактата пр. Максима: "Οτι ἀδύνατον ἐν θέλημα λέγειν ἐπὶ Χριστοῦ (PG. 91, 268—269, р. 146—149).

3) Сочиненіе Порфирия цитуемъ (среди вариантовъ) по акад. (берлинск.) изданію сочиненій Аристотеля: Aristotelis opera, vol. IV: Scholia in Aristotelem (ed. Brandis), Berolini, 1836, p. 1—6 (=P.).

4) Ср. у Псевдо-Леонастія. Liber de definitionibus, PG. 28, 533B. C.

Ορος ἔστιν ὁ τὸ αὐτὸν δηλῶν; καθολικώτερον δέ ἔστι τοῦ ὄρισμοῦ, ὅτι καὶ ἐπὶ τῷ ἐν τῇ γῇ ὁροθεσίων λαμβάνεται. Συνίσταται δὲ ὅρος ἐκ γένους καὶ συστατικῶν διαφορῶν, οἷον ἄνθρωπός ἔστι ζῷον λογικόν, θυγότον, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν, καὶ ἵδον τὸ μὲν ζῆν γένος ἔστιν, τὰ δὲ λοιπὰ συστατικάι αἱ διαφοραί, ἀμφω δὲ οὐσιώδεις εἰσὶν οὐσιῶδες δέ ἔστιν ὁ παρὸν σώζει τὸ ὑποκείμενον 5 πρᾶγμα, ἀπὸν δὲ φθείρει αὐτό, ὥσπερ τὸ λογικὸν τοῦ ἄνθρωπου καὶ νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν, παρὸν μὲν σώζει, ἀπὸν δὲ φθείρει αὐτό.

Τπ ογραφὴ γίνεται ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων, οἷον ἄνθρωπός ἔστιν ὄριο-περιπατητικός, πλατυώνυχος, γελαστικός· ταῦτα δὲ συμβεβηκότα εἰσίν.

Συμβεβηκός δέ ἔστιν ὃ οὕτε παρὸν σώζει οὕτε ἀπὸν φθείρει, ὥσπερ 10 τὸ λευκὸν τὸν ἄνθρωπον οὕτε παρὸν σώζει, οὕτε ἀπὸν φθείρει.

Τπ ογραφικὸς ὁρισμὸς γίνεται ἀπό τε οὐσιῶδων φωνῶν καὶ συμβεβηκότων, ως ἵνα εἴπωμεν ἄνθρωπός ἔστι ζῷον λογικόν, θυγότον, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν, ὄριοπεριπατητικόν, πλατυώνυχον, γελαστικόν.

Τέλειος ὁρισμὸς ἔστιν ὁ ἀντιστρέψων πρὸς τὸ ὄριστον, οἷον τί ἔστιν 15 ἄνθρωπος;—Ζῷον λογικόν, θυγότον, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν·—ἄνθρωπος.

Ατελὴς ὁρισμὸς ἔστιν ὁ μὴ ἀντιστρέψων πρὸς τὸ ὄριστὸν, οἷον, ἄνθρωπος ζῷον λογικόν, θυγότον, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν, γραμματικόν, οὐκ ἀντιστρέψει οὐ γάρ πᾶς ἄνθρωπος γραμματικός ἔστιν.

Ορισμὸς ἔστι λόγος σύντομος τῆς τοῦ ὑποκείμενου πράγματος φύσεως δηλωτικός· διαφέρει δὲ ὁρισμὸς ὁρού, ὅτι ὁ μὲν ὁρισμὸς μόνον τὴν οὐσίαν δηλοῖ, ἀλλὰ καὶ τὸ ὄριον καὶ τὸ πέρας· πέρας γάρ τῷ μὲν στερεῶν ἡ ἐπιφάνεια, τῆς δὲ ἐπιφάνειας αἱ γραμματικές, καὶ τούτων τὰ σημεῖα. Ορισμὸς δὲ ὁ ποιογραφικὸς ὁρισμὸς διαφέρει, ὅτι ὁ μὲν ὁρισμὸς ἐκ τῶν οὐσιῶδων ὑπαρχόντων λαμβάνεται, οἷον ἄνθρωπός ἔστι ζῷον λογικόν, θυγότον, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν, γελαστικόν. 25

131 Εἴρηται δὲ ὁρισμὸς ἐκ μεταφορᾶς τῷ ἐν τῇ γῇ | ὁροθεσίων.

Ἀρετὴ δὲ ὁρισμὸς τὸ πρὸς τὸ ὄριστὸν ἀντιστρέψειν ὑπάρχει, κακία δὲ τὸ ἐλλείπειν ἡ πλεονάζειν. Ἀντιπεπονθότως δὲ ἡ κακία γνωρίζεται. ὅπου γάρ πλεονάζει ταῖς λέξεις, ἐλλείπει τοῖς πράγμασιν, ὅπου δὲ ἐλλείπει ταῖς λέξεις, πλεονάζει τοῖς πράγμασιν. Οἶον, ἄνθρωπός ἔστι ζῷον λογικόν, θυγότον, νοῦ καὶ ἐπι- 30 στήμης δεκτικόν, ιατρός. Ἰδού πλεονάτας ταῖς λέξεις, ἐλλείπω τῷ πράγματι οὐ γάρ πάντα ἄνθρωπον δρίζομαι, ὅτι μὴ πᾶς ἄνθρωπος ιατρός. Εἰ δὲ ἐλλείπων

5 οὐσιῶδη. 8 Ρ.α. 10 Ρ. 1b1.3. 4a2a. 17 ἀντιστρέψων.

ταῖς λέξεις εἴπω· ζῷον θυγότον, πλεονάζω τοῖς πράγμασιν, συμπεριλαμβάνων τῷ ὄρῳ τὰ ἄλογα, ὅτι καὶ τὰ ἄλογα ζῷα θυγότα εἰσι.

Λαμβάνεται δὲ ὁρισμὸς ἐκ τοῦ ὑποκείμενου, ἐκ τοῦ τέλους, ἐκ τοῦ συναρμότερον. Ὕποκείμενον μὲν οὖν ἔστι περὶ ὃ καὶ ἐνεργεῖ, τέλος δὲ οὗ κατκοτοχάε- 5 τοι καὶ προαιρεῖται ποιῆσαι.

Τέλειος δέ ἔστιν ὁρισμὸς ὁ ἀντιστρέψων πρὸς τὸ ὄριστον, ἀτελὴς δὲ ὁ μὴ ἀντιστρέψων.

Τῷ πραγμάτων, τὰ μὲν λέγονται, οὐκ εἰσὶ δέ, ὥσπερ τραγέλαφος καὶ σκινθάφος, τὰ δὲ εἰσίν, οὐ λέγονται δέ¹), ὥσπερ τὰ ἐν βιθῷ ἀποκείμενα· τὰ δὲ καὶ 10 λέγονται, καὶ εἰσίν, ὥσπερ Θεός, ἄγγελος, ἄνθρωπος, ἵππος, βοῦς· ἥγουν φιλοσοφία καὶ λέγεται καὶ ἔστι καὶ ἐν πρώτοις ἔχει τὴν ὑπαρξίαν ἐπὶ ἐκάστου πράγματος εἰς 15 ζήτησιν παραλαμβανομένου.

Τέσσαρα δεῖ γυμνάζειν, εἰ ἔστι, τί ἔστιν, ὅποῖον τέ ἔστι καὶ διὰ τί ἔστι. Καὶ τὸ εἰ ἔστι ζητοῦμεν, ἵνα εἰ μὲν ἔστι τὸ πρᾶγμα, ως περὶ ὑπάρχοντος ποιη- 15 σώμεθα τὸν λόγον, εἰ δὲ μὴ ἔστι, ως περὶ μὴ ὑπάρχοντος· πολλὰ γάρ οὐκ εἰσίν, ἀλλὰ λέγονται μόνον, ὥσπερ τραγέλαφος καὶ τὰ τοιαῦτα. Τὰ δὲ τί ἔστι 20 ζητοῦμεν ἐπὶ τῷ ὄμολογουμένην ἔχοντων [ἐχόντων] τὴν ὑπαρξίαν, οἷον τί ἔστι τὸ ιστάμενον πόρῳ ύμῶν, καὶ λέγομεν· ζῷον ἢ ξύλον. Τὸ δὲ διόποιον τί ἔστι ζητοῦμεν διὰ τῆς διαφορᾶς, οἷον ἐπειδὸν ἔστι τὸ ιστάμενον ξύλον ἢ ζῷον καὶ λέγο- 25 μεν ἄνθρωπος, ἵππος, βοῦς. Τὸ δὲ διὰ τί ἔστι ζητοῦμεν, ὅτι οὐδὲν τῷ ὄντων μάτῃ ἔστιν, οἷον διὰ τί ἔστιν οἶκος; διὰ τὴν τῷ ὄντων ἄνθρωπων καταμονήν· διὰ τί ἔστι κλίνη; διὰ τὴν τῷ ὄντων ἄνθρωπων ἀνάπτωσιν.

XXXV.

Изъ схолій на „Катигоріи“ Аристотеля²⁾.

Τοῦ ἀγίου Μακρίου.

1) ἀναγκαῖον καὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν λόγον κατηγορεῖσθαι 25 (Arist. pag. 2a, 20—21). Τὸ κατηγορεῖσθαι κατὰ φιλοσόφους τοῦτο δηλοῖ· τὸ ἐπ’ αὐτοῦ γνεῖσθαι, οὗ λέγεται³⁾.

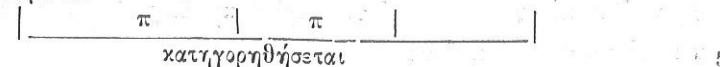
¹⁾ Ср. у Григория Бого., Ог. 31, п. 22, PG. 36, 157A; р. II. III³, 99.

²⁾ По код. Иерусал. патр. библ. 106, л. 96—98, XIII в. Трудъ неизвѣстнаго сколіаста (106, л. 94—98) составленъ по выдержкамъ изъ пр. Максима, Дамаскина, Фотія. Даємъ текстъ сколій, начиная съ первой (и единственной) сколіи, надписанной именемъ пр. Максима.—Текстъ во многихъ мѣстахъ попорченъ червями; возстановлены нами чтенія заключены въ скобки; сколіи нами даются въ порядкѣ сочиненія Аристотеля Катигоріи, которое цитируется по акад. изданию (J. Becker'a) сочиненій Аристотеля (Aristoteles graece, vol. I. Berolini, 1831).

³⁾ Cp. Schol. in Dionysium Aegor., PG. 4, 328A—B.

2) τὸ λευκὸν ἐν ὑποκειμένῳ ὅν τῷ σώματι κατηγορεῖται τοῦ ὑποκειμένου (2a, 31—32).

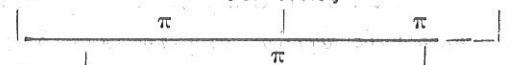
Τῶν κατὰ μέρος σωμάτων χρῶμα λευκόν

τὸ χρῶμα τῶν κατὰ μέρος σωμάτων.

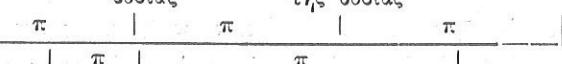
3) ἔγγιον γάρ της πρώτης οὐσίας ἐστι. (2b, 8).

Μᾶλλον οὐσία ἔγγιον τῆς μᾶλλον εἶδος
οὐσίας τῆς οὐσίας

4) γνωριμώτερον καὶ οἰκειότερον ἀποδώσει (2b, 9—10). 10

Μᾶλλον (ἔγγ)ιον τῆς οἰκειότερον (τὸ) εἶδος
οὐσίας οὐσίας τῆς οὐσίας

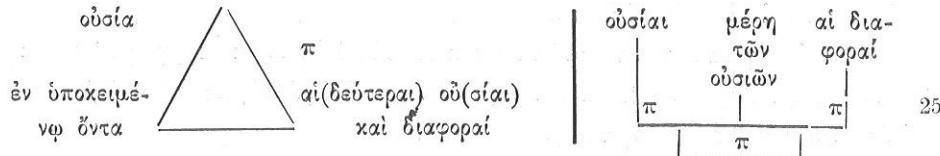

5) ἔτι αἱ πρῶται οὐσίαι διὰ τὸ τοῖς ἀλλοις ἀπασιν ὑποκεισθαὶ (2b, 15). Διὰ τί τὸ εἶδος οὐκ εἶπε δευτέραν οὐσίαν, τρίτην δὲ τὸ γένος; λέγομεν, ὅτι διὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν αἰτίαν καλέσας ταύτας δευτέρας οὐσίας, λέγω διὰ τὸ δεῖσθαι τῆς πρώτης οὐσίας πρὸς κατηγορίαν, οὐκ ἐποίει τοῦτο ἐπὶ διαιρεσιν, ἀλλ’ ἡρκέσθη ἐν τῇ (σ)υγκρίσει εἰπεῖν τὴν μὲν μᾶλλον, τὴν δὲ ἥττον οὐσίαν.

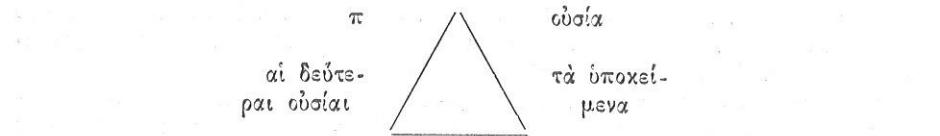
6) πρὸς τὰ λοιπὰ πάντα (3a, 3)—ἥτοι τὰ συμβεβηκότα.

7) κατὰ τούτων γάρ (3a, 15)—τῶν γενῶν καὶ τῶν εἰδῶν.

8) ἔτι δὲ τῷ μὲν ὑποκειμένῳ (3a, 15). Μεταδιδόσαν ὄντας
καὶ ὄρισμοῦ (κατὰ) (ὑποκειμένου) ἥτοι ὄντος (ματος) μόνου. | Μεταδιδόσαι καὶ τοῦ ὄντας καὶ τοῦ ὄρισμοῦ τῷ εἶδει καὶ τοῖς ἀτόμοις, ὡς μέρη ἐν δλῳ.

9) τῶν δὲ δευτέρων οὖσιῶν (3a, 17).

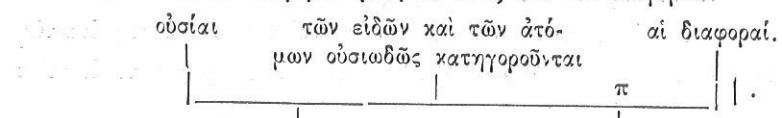
10) οὐ γάρ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐστὶ (3a, 24—25). Οὐ γάρ τὸ δίπουν καὶ τὸ πεζὸν ἔχει τὴν ὑπόστασιν αὐτοῦ ἐν ἀνθρώπῳ, ἀλλ’ ὡς μέρος ἐστὶ τὸ (ἀνθρώπου). |

11) τὸ πάντα (3a, 33)—αἱ μερικαὶ οὖσαί.

12) ἀπ’ αὐτῶν (3a, 34)—τῶν γενῶν καὶ τῶν εἰδῶν καὶ τῶν διαφορῶν.

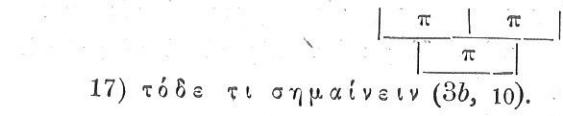
13) αἱ ἀπὸ τούτων (Βεκκ.: αἱ ἀπ’ αὐτῶν; 3a, 34)—τῶν διαφορῶν. |

14) ὠσαύτως δὲ καὶ αἱ διαφοραὶ (3b, 1). Τὸ δὲ αἱ διαφοραὶ 96 οὖσαί (καθ’) ὑποκειμένου κατηγοροῦνται, οὐχ ἡγητέον εἰρῆσθαι περὶ τῶν κυρίων λεγομένων διαφορῶν, ἀλλὰ περὶ ἥδη συνειλημμένων (τῇ δὲ) λῃ. τὸ γάρ καθ’ ὑποκειμένον κατηγορούμενον ἄπαν ἐν τῷ, τί ἐστι, ἐκείνου κατηγορεῖται. κατηγορούμενα δὲ ἐν τῷ τί ἐστι αἱ διαφοραὶ γένη ἃν εἴεν, ἀλλ’ οὐ διαφοραί.

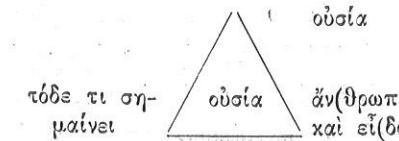

15) πάντα τὰ ἀπὸ τῶν οὖσιῶν (3b, 8)—ἥτοι αἱ μερικαὶ οὖσαί, αἱ 97 δεχόμεναι τὴν κατηγορίαν ἀπὸ τῶν γενῶν καὶ τῶν εἰδῶν.

16) τὰ ἀπὸ τῶν διαφορῶν (3b, 9). Οὖσαί συνωνύμως κατηγορεῖται πῶν ὑποκειμένων αὐτῇ διαφορῶν.

17) τόδε τι σημαίνει (3b, 10).

18) τῷ σχήματι (3b, 14)—ἥτοι τῷ ἐνικῷ.

19) ἀλλὰ μᾶλλον ποιόν τι (3b, 15)—ἥτοι οὐσίαν τινά, ποιότητα ἔχουσαν, „ἀλλὰ μᾶλλον ποιόν—εἶπε—σημαίνει“ διότι πολλῶν ὄντων τῶν καθ’ ἔκαστα, τὴν ὄμοιότητα αὐτῶν τὸ γνωστὸν τὸ (εἰδος) λέγεται [?].

20) σημαίνει (3b, 16). Άλλὰ σημαίνει οὐσίαν, ἔχουσαν τὴν σύστασιν ἀπὸ διαφόρων ποιοτήτων, οἷον τὸ λογικότητα, θηγανότητα.

21) οὐ γάρ ἐν ἐστὶ (3b, 16)—ἐν ἐστὶ τὸ κατὰ ὑποκειμένου.

22) κατὰ πολλῶν (3b, 17)

ποιόν σημαίνει κατὰ πολλῶν λέγεται (ό) ἀνθρωπός καὶ τὸ ζῷον οὐσία.

23) οὐχ ἀπλῶς ποιόν τι σημαίνει (3b, 18). Κυρίως καὶ οὕτως τὸ ἀπλῶς νόγσον· ὁ μὲν γάρ ἄνθρωπος παιέτης οὐσιώδης, τὸ δὲ λευκὸν καὶ ποιόν, καὶ δίχα συνηθέσεως τῆς οὐσίας ποιόν.

24) τὸ ποιὸν ἀφορίζει (3b, 20). Ἀλλὰ μὴ πλήθος καὶ ποιότητα τινά, τὴν γάρ καινωνίαν καὶ συναγωγὴν τῶν κατὰ μέρος θηλοῖ· διὸ φησὶ· ωὐχ 5 ἐστὶ ποιὸν ὡς συμβεβηκός, ἀλλὰ περὶ οὖσαν τὸ ποιὸν ἀφορίζει, τεսτέστι τὴν συναγωγὴν καὶ ἀθροισιν τῶν κατὰ μέρος ἀγύρωπων.

—ορεύ 25) ποιάν (δε) (3b, 20)—τὴν λογικότητα καὶ τὴν θνητότητα· τοιάνδε.

26) τὸν ἀφορισμὸν (3b, 22)—τὴν περιοχήν.

27) ἡ τὸν ἄνθρωπον (3b, 23). Τὸ εἰδός „ὁ ἄνθρωπος“ καὶ (ποι)ότητα | καὶ κοινότητα δηλοῖ, καὶ ἀφορίζει τῶν ὑποβεβλημένων αὐτῷ οὐσιῶν.

28) τὸ μηδὲν ἔναντίον (3b, 24). Οὐσία οὐσίας οὐκ ἐ(στι) ἔναντια.
ἐπεὶ οὐσίαι παρὰ (sc. μέρος), πάλιν δεήσονται τῆς κατὰ μέρος τὰ ἔναντι(α
ἔ)χ(ει)ν |

97 06. 29) οὐδέ γε τῷ ἀνθρώπῳ η̄ τῷ ζῷῳ οὐδέν ἔστι ἐναντίον 15
(3b, 27). Τῷ λογικῷ τὸ ἄλογον οὐκ ἔστι ἐναντίον. εἴτε γάρ ἀπόφασις τὸ ἄλο-
γον τοῦ λογικοῦ, οὐκ ἔστιν η̄ ὅπόφασις ἐναντίον, εἴτε καταφατικὴν ἔχ(ει) δύνα-
μιν, εἰδός τι δηλοῦσαν ἔτερον τοῦ λογικοῦ, φέδ' οὕτως ἔστι ἐναντίον τῶν λογικῶν
εἴδει τὸ ἄλογον, ἀλλ' αἱ ἐναντιότητες πᾶσαι περὶ τὰς διαφορὰς καὶ τὰς ποιότη-
τας εἰδίνην ἐναντίαι· ταῦτα, ὥσπερ καὶ τὸ ὄντωρ καὶ τὸ πῦρ· τὸ δὲ εἶδος τὸ μέν 20
ἔστι, ως οὐσία, τὸ δέ, ως ἔξις· τοῦτο οὖν ἀντίκειται τῇ στεροήσει.

30) τῶν δὲ ἀφωρισμένων (3b, 32)—τῶν κυρίως.

97 31) ποσῶν (3b, 32). Ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ εἶναι ἀφωρισμένα οὐκ εἰσὶν ἐναντία·
εἴ τις τέως ὑποθείει ταῦτα ἐγ(αντ)ία εἶναι· οὐ γάρ μήτε πληθυός, μήτε μέγεθος
87 ὥ(ρι)στοι, μήτε βάρος, μήτε τὴν ἀρχὴν γνώριμον εἶναι ἐν τινὶ αὐτῶν τοῦ εἶναι κυρίως· 25
τοῦτο (οὐ)κ ἀφωρισμένον ἀν ῥηθείη, οἷον τὸ μέγα· τοῦτο γάρ οὔτε μήκει, (οὐ)τε
πλάτει, οὔτε ἀριθμῷ διώρισται· ἀν καὶ γραμμὴν εἴποις, ὁρίζεις τὸ μῆκος· ἔτι
μᾶλλον ὁρίζοις ἀν προσθεῖς τὸν ἀριθμόν, καὶ γίνεται σύτ(ως) ἀφωρισμένον ποσόν,
ὅπερ οὐκ ἔγει τὴν ἐναντίωσιν. |

97 06. *νικητής* 32) τοῦτο ὅπερ (3b, 36)—ἢ τοι καθέ.

33) μᾶλλον καὶ ἡ τέτον (3b, 36–37) — μερικὴ ἡ καθόλη.

34) Μάλιστα δὲ ἴδιον (4a, 10)—τῶν δευτέρων γύστων, δο (12)

35) τῆς οὐσίας (4a, 10)—τῆς μερικῆς. 38) ἡ θάλαττα (22)

καὶ 36) δοκεῖ εἶναι (4a, 10). (Τὸ «δοκεῖ εἶναι») — οὐδὲ τοῦτο κυρίως
ἴδιον ἐστί, διὰ τὸ μόνη τῇ οὐσίᾳ ὑπάρχειν τῇ ἀτόμῳ· εἰ δὲ μικρὸν ἔναλλαξει 35
μὲν τὸ εἰρημένον, θεραπεύει σημαίνει σθανει: „μάλιστα δὲ ἴδιον τῆς κατηγορίας;
τῆς οὐσίας δοκεῖ εἶναι τὸ τὰ ὑπὸ αὐτῷ ἀτομα παρὰ μέρος τῶν ἐναντίων εἶναι

δεκτικόν», — οὕτω γάρ καὶ (τ)η̄ς οὐσίας κατηγορηθήσεται τοῦτο τὸ ἴδιον, καὶ οὐδὲ μιᾶς τῶν ἄλλων κατηγοριῶν ἀρμόζει: οὕτε γάρ τὰ τοῦ ποσοῦ ἄτομα, τὸ δέκα εἰ τύχει, οὕτε τὰ τοῦ ποιεῦ, οἷον τὸ ἐν τῷ λίθῳ λευκόν, παρὰ μέρος τῶν ἔγαντίων ἔστι δεκτικόν.

5   37) καὶ ἐν ἀριθμῷ ὅν (4a, 11). Τὰ γὰρ ἐναντία ὑφ' ἐν γένος
ἀεὶ ὑποτάττεται, η̄ δὲ οὐσία οὐδὲν ἔχει ἀνώτερον γενῶν. καὶ τὰ μὲν ἐναντία
σχέσιν (ἔ)χει πρὸς ἄλληλα, η̄ δὲ οὐσία ἀσχετός ἐστι καὶ οὐδὲν προσδεῖται
κατὰ τὴν ἐναντίωσιν σχέσεως, καὶ καθὸ (οὐ)κ ἐξίσταται, ώς Πλάτων φησί,
τῆς οὐκείσας φύσεως¹⁾.

10 38) ἐν καὶ ταῦτόν (4a, 14)—τὸ τί χρῶμα.

39) ἐν καὶ ταῦτὸν τῷ ἀριθμῷ (4a, 17–18). ‘Ἐν μὲν τῷ ἀριθμῷ, ἵνα τὸ αὐτὸν φυλάξῃ ὑποκείμενον ταῦτόν, ἵνα μὴ μεταβάλλῃ(ηται) καθ’ ὑπόστασιν· τὸ γὰρ χρῶμα ἀπὸ λευκοῦ μέλαν γίνεται μεταβαλλόμενον καθ’ ὑπόστασιν, ἐν γὰρ τῷ λευκὸν εἶναι ἔχει τὴν ὑπόστασιν, ὥστε μεταβαλλόμενον εἰς μέλαν μετέβαλε καθ’ 15 ὑπόστασιν· (δ) δὲ σωματικός, μέγων εἰς καὶ ὁ αὐτός, ποτὲ μὲν θερμαίνεται, ποτὲ δὲ ψυχ(ραίνεται), δεκτικὸν δὲ τῶν ἐναντίων, ἵνα ἐνθείηται τὴν δύναμιν—τοῦ παρὰ μέρος δέχεσθαι τὰ ἐναγτία· οὐ γὰρ εἰπε: δέχεται τὰ ἐναντία· ἦν γὰρ ἐν αὐτῷ τὰ μαχόμενα, ἀλλὰ „δεκτικόν“, ἵνα τὴν δύναμιν, ὡς εἴπον, ἐνδείξηται· ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων κατηγοριῶν οὐδέν τοιοῦτον φαίνεται.

20   40) οὗτον ὁ τις ἀνθρωπος (4a, 18—19). Ἀποροῦντι, πῶς τὸν τινὰ
ἀνθρωπον καὶ ἄνθρωπον εἶναι φαμὲν καὶ ζῆν καὶ λογικὸν καὶ θυγητόν, εἰ μὴ
πάντα ταῦτα τάδε ἔστιν, ἡ ὅτι τὰ εἴδη καταταχθέντα λέγομεν τάδε (κοι)νὰ εἶναι,
οὐδὲ λόγος ἦν περὶ τῶν καθ' ἑαυτὰ ἐπινοουμένων. τὴν δὲ ἄτομον οὐδέταν τόδε „τί“
λέγομεν „κατά τι“, κατὰ τὴν ὅλην καὶ κατὰ τὸ εἶδος· κατὰ τὴν ὅλην δὲ μὴ
25 τὴν ἀσχετον καὶ ἀόριστον, ἀλλὰ (καὶ)τὰ (τὴν) γ (ἦ)χ(ουσ)αν σχέσιν πρὸς τὸ εἶδος.
καθόσ(ον) οὖν ὑπόκειται ἡ ὅλη καὶ εἰς ἐνέργ(ειαν) ἔρχεται τοῦ δέχεσθαι τὸ εἶδος,
κατὰ τοῦτο τόδε τί τὸ ἄτομον σημαίνει· κατὰ δὲ αὖ τὸ εἶδος, καθόσον ὥριστα
καὶ ἔντις ἀριθμῷ. |

41) ἀλλὰ τῷ γε τρόπῳ διαφέρει (4a, 29). Τουτέστι ἄλλω τρόπῳ 98
30 ἡ οὐδίσια τῶν ἐναγτίων ἔστι δεκτική, καὶ ἄλλω ὁ λόγος καὶ ἡ δόξα.

42) τὰ μὲν γὰρ ἐπὶ τῷν οὐσιῶν (4a, 29—30)—ἢτοι αἱ μὲν οὐσίαι
αὐταὶ μεταβαλλόμεναι.

(105) 43) τὰ μὲν ἐπὶ τῷν οὐσιῶν αὐτὰ μεταβάλλοντα δεκτικὰ 97 οδ.
τῷν ἐγγυτίων ἐστί (4a, 29–30).

35 Δεκτικὸν τῶν μεταβάλλονται πάσχοντες οἱ ἄτομοι
ἐγαντίων καὶ κινοῦνται πούσαι

30 *äλλος*

¹⁾ Ср. у Платона Tim. 50B; Crat. 439E (VII и V т. изд. Stallbaum'a).

44) ἀκίνητα πάντη πάντως διαμένει (4a, 35).

(Α)κίνητος	ποιότης	διαμένει	ψυχής	δόξα
	π		.	π

45) τοῦ δὲ πράγματος κινουμένου (4a, 35—36) (?)

....	(κινού)μένου	θρύπτεται	λόγος προφορικός.
	π	π	π

5

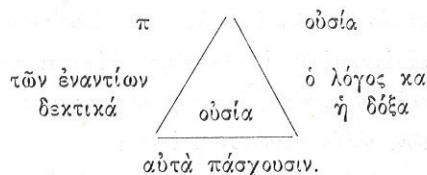
πάσχει καὶ κινεῖται.

98 46) τὴν δόξαν (4b, 5)—φάσκειν.

47) οὐκ ἐστὶν ἀληθὲς τοῦτο (4b, 5—6)—τὸ λέγειν τὸν λόγον ἡ τὴν δόξαν δέχεσθαι τάναγτία.

48) οὐ τῷ αὐτῷ δὲ δέχεσθαι (4b, 6—7)—ἐν τῷ πάσχειν καὶ 10 κινεῖσθαι.

97 οὐ. 49) τῷ περὶ ἔτερόν τι τὸ πάθος γεγενῆσθαι (4b, 7—8).

αὐτὰ πάσχουσιν.

15

98 50) τὸ πάθος (4b, 8)—τὴν κίνησιν.

51) Τοῦ δὲ ποσοῦ (4b, 20). Τὰ μὲν ἐκ μέσιν ἔχοντων πάντως καὶ συνεχῆ· τὰ δὲ συνεχῆ οὐ πάντως, καθόλον ἐστιν, ἔχειν ὁ γοῦν χρόνος πάντως συνεχῆς μέν ἐστιν, οὐ μέντοι τῶν μέσιν ἔχοντων ἀνά(πλεως)· πᾶν μὲν διωρισμένον οὐκ ἔξ (ἔχοντων) μέσιν ἐστίν· οὐ μὲν [περὶ] τὸ (ἔξ ἔχοντων) μέσιν ἥδη καὶ διωρισμένον· (..ει) γάρ ὁ χρόνος τῶν μὴ ἔχοντων μέσιν, οὐκέτι διωρισμένος.

52) οὐδὲν ἀριθμὸς τῶν διωρισμένων ἐστίν (4b, 31).

Τὰ δύο καὶ τὸ ἐν	ἀριθμὸς	ποσὸν διωρισμένον
	π	π

53) καταμετρεῖται γὰρ συλλαβῇ βραχεῖᾳ καὶ μακρᾷ
(4b, 33—34).

25

Ἡ μεῖζων πρότασις·

Δόγος	ἔξ ὄνομάτων	ἐκ συλλαβῶν	χρόνῳ ἡ	αἱ μακραὶ	(συ)λλ(αβαι)
	καὶ ῥημάτων		μακρῷ ἡ	συλλαβαῖ πρὸς	..προῦ
			β(ραχεῖ) κατα-	τάς βραχεῖας	
			μετρεῖται	ἔχουσιν	

30

17 ἔχοντα.

54) ἔστι δὲ καὶ ὁ χρόνος (5a, 6).

Σῶμα	κινεῖται	συνεχῶς	ὁ χρόνος	συνεχῆς

Εἰ ἡ οὐρανία σφαῖρα σ(υνε)χής, καὶ ἡ ὑπὸ ταῦτη γινομένη κίνησις συνεχῆς, καὶ διὰ ταῦτα καὶ ὁ χρόνος. Ἀλλὰ μὲν ἡ οὐρανία σφαῖρα συνεχῆς· καὶ ἡ 5 κίνησις ἄρα καὶ ὁ χρόνος συνεχῆς.

XXXVI.

Τοῦ κυροῦ Μαξίμου πρὸς Ἀνιανὸν περὶ ψυχῆς¹⁾.

Τὸν περὶ ψυχῆς— ὁδεῖσι²⁾. Πρῶτον μὲν ἀπάντων— λογικὴ ἄρα ἡ ψυχή³⁾.

Περὶ ψυχῆς ὅρος⁴⁾. Ψυχή ἐστιν οὐσία ἀσώματος νοερά, ἐν σώματι 10 πολιτευομένη, ζωῆς παραιτία.

'Απόδειξις περὶ ψυχῆς τοῦ γνωστικὸν καὶ νοητὸν εἶναι. 232 οὐ.

Τὸ ἀδιάλυτον ἀσύνθετον μονοειδές· τὸ μονοειδές ὀρατόν· τοῦτο δὲ νοητόν· τὸ διαλυτὸν σύνθετον, τὸ σύνθετον πολυειδές, τὸ πολυειδές ὀρατόν· τοῦτο δὲ αἰσθητόν. Ἐπειδὴ οὖν ἐστιν ἡμῖν σῶμα, ἐστι δὲ καὶ ἡ ψυχή, ποίφ προσέοικεν 15 ἡ ψυχή· Τῷ ἀδιαλύτῳ καὶ ἀσύνθετῳ καὶ μονοειδεῖ καὶ ἀόρατῷ καὶ νοητῷ; ἡ τῷ διαλυτῷ καὶ συνθέτῳ καὶ πολυειδεῖ καὶ ὀρατῷ καὶ αἰσθητῷ; Δηλονότι, τῷ ἀδιαλύτῳ καὶ συνθέτῳ καὶ πολυειδεῖ καὶ ὀρατῷ καὶ αἰσθητῷ. "Ἐστω οὖν τὸ διάγραμμα οὕτως·

20	1) ἀδιάλυτον	διαλυτόν	2) ἀσύνθετον	σύνθετον
	3) μονοειδές	πολυειδές	4) ὀρατόν	ὑρατόν
	5) νοητόν	αἰσθητόν	6) ψυχή	σῶμα

"Ἐστι δὲ καὶ κάτωθεν ἀναποδίζοντας, οὕτως λέγειν τὸ διάγραμμα·

25	1) ψυχή	σῶμα	4) ἀδιάλυτον	διαλυτόν
	2) νοητόν	αἰσθητόν	5) ὀρατόν	ὑρατόν
	3) μονοειδές	πολυειδές	6) ἀσύνθετον	σύνθετον

¹⁾ По cod. Paris. 1019a, л. 164 об.—166, XIV в.

²⁾ Издано среди творений св. Григория Чудотворца, PG. 10, 1138—1146 (русск. пер. проф. Н. И. Сагарды въ Христ. Чт. 1913, II (дек.), 1503—1508).

³⁾ Издано тамъ же и среди творений пр. Максима, PG. 91, 353C—361A, р. 195—200. Слѣдующія далѣе у насъ добавленія даются по Моск. код. 425, л. 229 (Прѣтъ μὲν ἀπάντων)—233 об.

⁴⁾ Моск. код. 425, л. 232.

"Αλλη ἀπόδειξις τοῦ γνωστικὸν καὶ νοητὸν εἶναι τὴν ψυχήν.

Ἡ ψυχὴ διὰ μὲν τοῦ σώματος πρὸς τῷ αἰσθητῷ γινομένη, πλανᾶται καὶ ταράττεται καὶ ἡλιγγιᾶ ὕσπερ μεθύουσα, τούτῳ ἐφαπτομένῃ αὐτὴ δὲ δὲ οὐτῆς πρὸς τῷ νοητῷ γινομένη, καθίσταται καὶ εὑσταθεῖ καὶ πέπαυται τοῦ πλάνου, 5 καὶ καλεῖται | αὐτῆς τὸ πάθημα τοῦτο, φρόνησις. Πρὸς φῶν δὲ γινομένη ταράττεται, τούτῳ οὕτε ὄμοία ἔστιν, οὕτε συγγενής: πρὸς φῶν δὲ γινομένη καθίσταται καὶ εὑσταθεῖ, τούτῳ ἔστι συγγενής.

"Αλλη ἀπόδειξις ἀπὸ τοῦ ἀρχικὸν εἶναι τὴν ψυχήν.

Ἡ ψυχὴ φύσει ἡγεμονεύει· τὸ φύσει ἡγεμονεῦον ἔστι τῷ θείῳ. Τὸ σῶμα 10 φύσει δουλεύει· τὸ φύσει δουλεῦον ἔστι τῷ θυγατρῷ· τὸ ἑστικὸς ἀρα τῷ θείῳ ἀθάνατον.

Ἡ ζωὴ σύμφυτός ἔστι τῇ ψυχῇ, ως τῇ τριάδι τὸ περιττόν, καὶ τῷ πυρὶ τὸ θερμόν. Ἡ ψυχὴ φῶν παραγένηται, τὸ ζῆν ἐπιφέρει τὸ ἐπιφέρον τὸ ζῆν, ἀνεπίδεκτόν ἔστι θανάτου· τὸ ἀνεπίδεκτον θανάτου, ἀθάνατον. Τὸ ἐπιφέρον τι 15 τῶν ἐναντίων ἀνεπίδεκτόν ἔστι θατέρου τῶν ἐναντίων· τοῦτο δὲ πάντως δεῖ τῶν ἐνχυτίων ὑπάρχειν, ως τὸ πυρὶ τὸ θερμόν, ως τῇ χιόνι τὸ φυχρόν, ως τῇ τριάδι τὸ περιττόν.

Τὸ φειρόμενον ὑπὸ τῆς ιδίας κακίας διόλλυται· ηδὲ ψυχὴ ὑπὸ τῆς ιδίας κακίας οὐ διόλλυται, οὕτε δὲ ὑπὸ ἀκολασίας, οὕτε ὑπὸ ἀμαθίας διάφθειρε· 20 ταῖς ἔξι συνάγεται, ὅτι ηδὲ ψυχὴ οὐ φθείρεται.

Κατὰ πόσους τρόπους τὸ κατ' εἰκόνα.

Κατὰ τὸ νοερὸν καὶ λογικὸν καὶ αὐτεξόσιον· κατὰ τὸ γεννᾶν τὸν νοῦν λόγον καὶ προθάλλειν πνεῦμα· κατὰ τὸ ἀρχικόν. Κατὰ ταῦτα καὶ οἱ ἄγγελοι καὶ οἱ ἄνθρωποι κατ' εἰκόνα.

"Ετι δὲ ἐκ περιουσίας οἱ ἄνθρωποι· κατὰ τὸ ἀγέννητον τοῦ Ἀδάμ· καὶ 233 οὗτος γεννητὸν | τοῦ Ἀβελ καὶ ἐκπορευτὸν τῆς Εὔας· Καὶ κατὰ τὸ φύσει ἀρχικόν φύ-
σει γάρ ἔχει δοῦλον ηδὲ ψυχὴ τὸ σῶμα (καὶ) ἐξουσιάζει αὐτοῦ. Καὶ κατὰ τὸ συνά-
γειν πᾶσαν τὴν κτίσιν· ἐν τε γάρ Θεῷ ἐνοῦται πᾶσα κτίσις καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.
ούνθεσμος γάρ ἔστι νοητῆς καὶ αἰσθητῆς. Καὶ ὅτι κατ' εἰκόνα δὲ ἔμελλε γίνεσθαι 30 ὁ Γιός τοῦ Θεοῦ· οὐ γάρ ἄγγελος γέγονεν, ὀλλ' ἄνθρωπος.

1 νοειτόν. 13 τὸ πυρί. 14 ἐπιφέρειν. 26 τὸν ἀγέννητον.

XXXVII.

Матеріалы по изученію схолій на Діонисія Ареопагита¹⁾.

Рукописи, изъ которыхъ извлечены предлагаемыя ниже дан-
ные, съ точки зрењія постепенного накопленія въ нихъ схолій,
располагаются въ такомъ порядке.

Первое мѣсто занимаетъ *Моск. код. 109* (35) IX в., нѣкогда
рукопись Максима, еп. киоирскаго. Схоліи здѣсь написаны дву-
мя почерками: IX в. и XIV в.²⁾, легко различимыми другъ отъ
друга. Мы принимаемъ во вниманіе только древнѣйшія схоліи
(=A). Порядокъ толкуемыхъ произведеній въ *Моск. 109* отличается
отъ порядка современныхъ изданій; онъ таковъ: „о небес-
ной іерархіи“ (л. 12—41), „о божественныхъ именахъ“ (л. 42—
101), „о церковной іерархіи“ (л. 101 об.—145), „о таинственномъ
богословіи“ (л. 145 об.—149)³⁾, письма (л. 150—166). Но перво-
начально на первомъ мѣстѣ стояло соч. „о бож. именахъ“. Объ
этомъ говорить то обстоятельство, что на л. 11 сохранился ко-
нецъ 1-ї главы этого сочиненія, со схоліями: τὸ μὲν ὑπὲρ νοῦν⁴⁾, 192C,
(ниже сх. № 19), и τῆς θεαρχίας, *ibid.* (до ὅπερ, № 20). Впослѣдствіи,
вѣроятно въ XIV в., порядокъ книгъ былъ измѣненъ. При этомъ
начало соч. „о бож. именахъ“ (1 глава и нач. II, 3, PG. 4,
189A—216C), какъ всегда бываетъ въ подобныхъ случаяхъ,

¹⁾ Настоящая статья имѣетъ двоякое предназначение. Здѣсь 1) сводится
во едино то немногое, что могъ авторъ по своимъ средствамъ собрать въ
рукописяхъ для рѣшенія трудной проблемы—выдѣленія схолій Іоанна скио-
польского на Діонисія Ареопагита изъ всей совокупности схолій, напечатан-
ныхъ подъ именемъ преп. Максима (схоліи эти цитируются по Миню, PG. 4,
16—432. 528—576). А такъ какъ 2) доступные автору рукописные материа-
лы для рѣшенія данной проблемы въ общемъ являются недостаточными, то здѣсь
параллельно дѣлается попытка выдѣлить схоліи Іоанна скиооп. по внутрен-
нимъ даннымъ, основаннымъ на изученіи пролога и тѣхъ схолій, принад-
лежащихъ которыхъ Іоанну можетъ быть признана вѣроятной. Въ ре-
зультатѣ предлагается списокъ (нумерованныхъ) схолій Іоанна скиооп., имѣ-
ющій, конечно, только гипотетическое значеніе.—Авторъ въ концѣ концовъ
пришелъ къ выводу, какъ разъ противоположному той цѣли, съ которой пред-
принято было изученіе схолій (раздѣленіе схолій между двумя авторами),
именно: къ признанію полной цѣлостности и единства всего корпуса схолій
(конечно, за немногими исключеніями).

²⁾ Вотъ, напр., схолія почерка XIV в., на л. 5. об.: Οὗτος δὲ ἐν ἀγίοις Πατὴρ
ἡμῶν Διονύσιος δὲ Ἀρεοπαγίτης εἰωθεὶς λέγει τελεστάς, ἱεροτελεστάς, τελετάρχας, μυστα-
γωρός, τελεσιουργός, ἱεράρχας, προηγουμένως μὲν τὸν Χριστόν, ἐπομένως δὲ Παῦλον καὶ
τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους... (далѣе листъ обрѣзанъ).

³⁾ Произведенія Діонисія Ареопагита мы будемъ цитовать сокращенно:
coel. hier., div. nom., eccles. hier., myst. theol.

⁴⁾ Греческое слово означаетъ схолію, цифры—колонки изданія Миня, PG. 4.

было утрачено и замѣнено текстомъ (л. 43—50 об.), написаннымъ почеркомъ XIV в.; всѣ схоліи здѣсь, и древнія и поздніяя, перепутаны другъ съ другомъ и помѣщены не на поляхъ, а въ текстѣ въ соотвѣтствующихъ мѣстахъ (послѣ каждого Кеіменовъ слѣдуетъ Ἐριγνεία). По той же причинѣ утрачено и начало книги „о небесной іерархіи“ (почти вся 1 глава, PG. 4, 29A—33D, между листами 11 об. и 12). Недостатокъ этотъ можетъ быть восполненъ при помощи *cod. Paris. 439*, XI в. (=A₁). Мы, къ сожалѣнію, имѣемъ отъ него фототипіи только л. 1 об.—7, 26 об.—35, 57 об.—59 (PG. 4, 32C—53C, 185B—225B, 336A—340B, т. е. сх. №№ 457—527a, 4—98, 301—304). Судя по имѣвшимся у насъ даннымъ, Par. 439 почти тождественъ съ Моск. 109. Дающее, имѣетъ почти такое же важное значеніе кодексъ *Paris. 933*, X в. (=B): онъ, правда, обильнѣе Моск. 109 схоліями, (у насъ были фототипіи: л. 1—7, 92 об.—97, 107 об.—125, 206 об.—209, PG. 4, 21A—32C, 169C—176D, 185B—229D, 556A—561B, т. е. Prol. и сх. №№ 2. 450—455. 930—946. 4—107a. 1102—1123), но здѣсь схоліи Іоанновы почти всѣ довольно аккуратно пронумерованы (такого характера и *cod. Paris. 934*, XI в. (B₁)—напр., л. 54—57, PG. 4, 257C-D—264A, т. е. сх. 165—175,—но здѣсь въ нумерациѣ прокрадывается уже путаница). Эти данные помогаютъ устранить указанные дефекты Моск. 109. Но есть въ немъ и другіе. По мѣстамъ позднѣйшей рукой, добавлявшей схоліи, стерты древнія схоліи или отчасти (въ началѣ или концѣ, напр., л. 74, 105, 120, 143, 153 об.; 150, см. сх. №№ 245. 720. 835. 972. 1058; 1028) или совсѣмъ (л. 19, 56 об., 60 об., 65 об., 137, 151 об., 161, т. е. сх. 533, 117 (см. прим. къ ней), послѣ 148, между 183 и 193, 935 (?), 1041, 1114), и оставшіяся мѣста заполнены новымъ текстомъ (иногда и не имѣющимся въ печатныхъ изданіяхъ)¹⁾. Въ подобныхъ случаѣахъ впрочемъ можно опредѣлить размѣры схоліи по ходу рѣчи въ ней и по числу затертыхъ строчекъ (большею частью одной).—Въ концѣ Моск. код. 109, л. 166 об.—171, приложены, повидимому, схоліастомъ, въ подтвержденіе своихъ толкованій, разныя статьи, а именно: извлеченія изъ посланія Поликрата ефесск. къ папѣ Виктору (Евсевій, Церк. ист. III 31, 3) и изъ соч. Клиmenta ал.: „Какой богачъ спасется“ (Евс. III 23, 6—19), свидѣтельствующія о пребываніи ап. Іоанна въ Асіи, извлеченіе изъ Филона о єерапевтахъ (Евс. II, 17, 7—17), и, наконецъ, Ἐριγνεία λέξεων Діонисія Ареоп. (PG. 4, 23B—28B). Такое приложеніе

¹⁾ Образецъ частичнаго сліянія схолій, перешедшаго въ печатные тексты, PG. 4, 44BC: διὰ τὸν ἀριγγή (сх. № 495), см. на л. 15.

ніе (посланіе Поликрата), но уже въ связи съ Мистагогіей пр. Максима имѣется и въ cod. Par. 934.

Изъ другихъ доступныхъ намъ ареопагитскихъ кодексовъ весьма важное значеніе имѣетъ *Mosc. 110* (36) XI в. (=C). Подобно Моск. 109, онъ не безъ дефектовъ. Въ немъ не достаетъ начала (изъ прологовъ сохранился второй, л. 1—1 об., PG. 4, 21D—24A) и 2—6 (а также начала 7-го) писемъ (PG. 4, 529B—537A) между л. 179 об. и 180¹⁾. По количеству схолій онъ занимаетъ средину между Моск. 109 и печатными изданіями схолій и почти совпадаетъ съ Par. 933. Съ нимъ почти тождественны *Paris. Coislin. 253*, X в. (напр., на л. 115 об.—120, =PG. 4, 185A—201D, сх. № 3—44a, нѣть только схоліи: ἀμετρία, 189A, № 12) и *Paris. 447*²⁾, XVI в. (на л. 113 об.—118, PG. 4, 168B—169D, сх. №№ 915—931a, нѣть схоліи: αἱ καθαιρόμεναι, 169AB, № 925b).

Научную значимость А и С (Моск. 109 и 110) для опредѣленія схолій Іоанна скиоп. особенно преувеличивать не слѣдуетъ. Изученіе ихъ съ этой стороны приводить къ выводу, что оба эти кодекса списаны съ такого манускрипта, въ которомъ уже были соединены схоліи двухъ авторовъ, и притомъ съ довольно несовершенной системой размѣты діакритическими знаками. Отсюда, хотя переписчики и того и другого кодекса одинаково обнаруживаютъ тенденцію записывать схоліи одного только автора, однако иногда они захватываютъ часть схолій другого (А—сх. № 499: ср. С—сх. № 544), иногда цѣлкомъ переписываютъ эти схоліи (A₁—сх. № 46a; А—сх. 408a; иногда даже выбирая ихъ ошибочно изъ дублетовъ: А—сх. 692a, 990a, 1090a, ср. В—сх. 937a), иногда, предполагая двухъ авторовъ въ одной схоліи, беруть только ту или другую часть ея, и при томъ каждый—разную (сх. 685, 718, 803, 807, 1090a, 1091)³⁾, иногда некстати прерываются схолію тамъ, где предполагаютъ начало другой, или потому, что ошибочно принимаютъ ἀλλ’ ως и т. п. за ἀλλως, или потому, что вообще некоторымъ выраженіямъ (ἢ, ἀλλως) всегда придаютъ значеніе раздѣлительного знака между схоліями (С—сх. 101, 215, 601, ср. А—сх. 561). Допускаются въ данныхъ кодексахъ и пропуски схолій, тоже, можетъ быть, въ зависимости отъ несовершенства системы знаковъ, раздѣлившихъ схоліи. Особенно много про-

¹⁾ Съ л. 93 об. кодексъ написанъ другимъ почеркомъ.

²⁾ Нѣкоторыя схоліи (№№ 918, 920, 924; τῆς δὲ ως ἔτι; для послѣдней схоліи имѣется только знакъ въ текстѣ и на поляхъ) отмѣчены здѣсь знакомъ креста. Знакъ этотъ однако не имѣть тутъ діакритического значенія.

³⁾ Въ качествѣ случаевъ удачнаго раздѣленія схолій отмѣтимъ №№ 497, 675.

пусковъ въ А въ схоліяхъ на Eccles. hier. (ср. еще несомнѣнныя пропуски: сх. 677, 689, 1096)¹⁾. Много случаевъ, когда опускается та часть схолій, которая могла быть принята за особую схолію (AC: сх. № 321, 861, 988, 1003, 1020, 1069, 1101, 1121, 1125, 1126; A: сх. 538, 557, 623, 685, 759, 761, 875, 1014, 1031, [1058]; C: 62, 98a, 125, 149²⁾, 216, 235, 245, 263, 266, 268, 317, 325, 435, 454, 483, 494, 539, 583, 590, 593a, 599a, 601, 610, 627, 644, 688a, 736, 743, 751, 775, 782, 796, 814, 817, 830, 832, 835, 862, 877, 889, 892, 911, 916, 923, 930, 966, 968, 971, 980, 991, 1005, 1007, 1012, 1062, 1064, 1088, 1093, 1100, 1117, 1118, 1130, 1147a, 1151, 1152, 1154, 1157). Иногда же схоліи просто не дописываются³⁾ и даже совершенно некстати обрываются (AC: 22, 152, 158, 171, 175, 205, 213, 226, 246, 301, 305, 310, 311, 331, 335, 340, 354, 366, 382, 421, 666, 945, 995, 1006, 1018, 1071, 1131; A: 147, 203, 243, 336, 388, 543, 561, 567, 626, 636, 643, 668 (?), 755, 816, 835, 1022, 1035, 1081; C: 36, 132, 146, 155, 170, 209, 225, 264, 277, 313, 341, 360, 368, 389, 405, 407, 408, 418, 437, 442, 470, 473, 478, 486, 488, 540, 557, 582, 608, 619, 626, 636, 643, 654, 663, 682, 752, 776, 780, 808, 816a, 826, 831, 876, 882, 899, 901, 906, 954, 972, 985, 989, 1002, 1043, 1047, 1059, 1060, 1066, 1081, 1085, 1091, 1098, 1102, 1115, 1134). Послѣднее обстоятельство говоритъ о небрежности переписчика. Есть, наконецъ, въ А и С случаи и сокращенія (напр., A: сх. 3, 897; C: сх. 53, 648, 649) схолій. Очевидная наличность пропусковъ въ А и согласіе С съ сирійскимъ переводомъ παρθέσεις Іоанна скиооп. (см. ниже, стр. 105) заставляютъ придавать особенное значение кодексу С⁴⁾.

Значеніе другихъ рукописныхъ данныхъ въ общемъ не мающее, хотя оно и не поддается точному учету. Нѣсколько особую позицію занимаетъ *Paris.* 441, XIV в. (л. 51 об.—56, PG. 4, 181C—212B, сх. 977a—985. 3—64): въ немъ немногого меньше схолій, чѣмъ въ Моск. 110, но зато есть особая схолія, въ печати еще неизвѣстная (=D).

Не представляетъ особенного интереса кодексъ *Paris.* 440, XII в. (л. 2—7 об., 8—12, 150 об.—152, 157 об.—161, PG. 4, 16A—24A. 181C—184B. 528A—541C; Prol., сх. 3—50.

¹⁾ Отсюда сравнительно меньшая полнота схолій въ А не можетъ еще служить доказательствомъ того, что А представляетъ собою кодексъ схолій Іоанна скиооп.

²⁾ Курсивомъ отмѣчаются тѣ схоліи, которыхъ нѣть въ А.

³⁾ Большею частью урѣзка падаетъ на концы схолій.

⁴⁾ Если считать С за масштабъ при опредѣленіи схолій Іоанна скиооп., то число этихъ схолій пришлось бы увеличить даже по сравненію съ тѣми, которыя усвоены нами ниже (нумерованныя схоліи).

976—987, 1022—1056; при немъ такія же добавочные статьи, какъ и при Моск. 109). Онъ въ общемъ полнѣе Моск. 110; нумерациія схолій въ немъ ведется безъ разбору по порядку (=E). Въ еще большей степени полнѣе Моск. 110 *cod. Paris.* 438, отъ 992 г. (памъ извѣстны: л. 188 об.—217, PG. 4, 416C—576B, сх. 988—1161); онъ уже близокъ къ тексту печатныхъ изданій; сверхъ того, онъ имѣеть свои особыя схоліи (=F).

Почти совпадаютъ съ текстомъ печатныхъ изданій *Paris.* 444, отъ 1348 г. (л. 76 об.—80 об., 81: PG. 4, 340C—360C. 397A—D, сх. 305a—336a. 400—407), *Paris.* 442, (Reg. 2262), XII в.¹⁾, и *Моск.* 111, (268), XI в.²⁾.

Что касается до переводныхъ текстовъ, то въ общемъ они имѣютъ мало значенія.

Сирійскій переводъ „Παρθέσεις Іоанна скиооп.“ Фоки бар-Сергія әдесскаго (VIII в.) въ рукоп. Британ. Музея Add. 12151, отъ 809 г.³⁾, насколько можно судить по имѣвшимся у насъ фототипіямъ (л. 151 об.—156, PG. 4, 416A-B—432C. 528AB; сх. 448, 449, 988—1022), въ общемъ приближается къ Моск. 110 (пропущены нѣкоторыя схоліи, главн. образомъ, лексическаго характера, имѣвшія смыслъ только на греческомъ языке).

Древне-латинская глосса Анастасія библіотекаря (ок. 870 г.) въ *cod. Philipp.* 1668⁴⁾ Берлинской королевской библіо-

¹⁾ Здѣсь имѣются схоліи только къ 8 письму, л. 231—238, PG. 4, 545A—552C, сх. 1062—1095a. Значитъ, вовсе не по этому кодексу сдѣлано было первое изданіе Діонисія Ареопагита (Морелемъ 1562 г.), хотя такъ почему-то думается *Ле-Нурфи*, *Dissertatio de operibus S. Dionysii Areopagita*, с. 22, PG. 3, 54C.

²⁾ Нѣкоторыхъ схолій здѣсь нѣть, напр.: πατροπαρθότους 32A, № 452; ὑπερφορίως 33C, № 466; αἰσχύράς 41D, № 491. Нѣкоторыя схоліи пронумерованы; но нумерациія тутъ вовсе не преслѣдуетъ цѣли классифицировать схоліи по авторамъ, какъ въ иныхъ кодексахъ (ср., напр., замѣчаніе схоліаста въ *венец.* код., PG. 3, 70B, и въ *ватик.* *cod. Ottob.* 239, XVI, л. 240, Mai, *Spicilegium Rom. VII.* 74; PG. 4, 7—8: *Feron et Battaglini, Codices Ms. graeci Bibl. Vatic.*, Romae. 1893, p. 136); цифры выступаютъ здѣсь, какъ обыкновенные знаки примѣчаній, рядомъ съ другими знаками; поэтому-то группы цифръ послѣдовательно чередуются съ группами этихъ знаковъ.

Такой же случайный характеръ носить и нумерациія схолій, сдѣланная впервые въ печати по венеціанскимъ рукописямъ въ венец. изданіи Д. Ареопагита 1755 г. (перепечатано у Миня): группы нумерованныхъ схолій чередуются съ ненумерованными.

³⁾ W. Wright, Catalogue of Syriac Manuscripts in the British Museum, 1871, II, 493. R. Duval, Anciennes littératures chrétiennes. II. La littérature syriaque. 3 ed. Paris. 1907, p. 315.

⁴⁾ По описанію V. Rose, Verzeichniss der lateinischen Handschriften der königl. Bibliothek zu Berlin, I, 67—68: № 46.

тёки по количеству схолій по мѣстамъ попиňе даже печатныхъ изданій. Ея достоинство заключается въ томъ, что она сохранила діакритические знаки различія схолій преп. Максима и Іоанна скиооп. Впрочемъ въ ней слишкомъ мало схолій, отмѣченыхъ знакомъ креста, каковой служилъ у Анастасія для выдѣленія схолій пр. Максима изъ схолій Іоанна скиооп. Таковыe знаки имѣются на л.л. 21 (см. ниже сх. 603а), 23 (628а), 26 об. (656), 34 (722а), 35 (729), 36 (741), 38 (755а), 39 об.: къ началу III гл. eccl. hier.: Haec apud eosdam non fiunt; 47 (сх. 835), 51 об. (873), 52 об. (882а), 53 (887а), 58 (940d), 66 (50а), 74 (148а), 94 (355), 95 (372а), 96 (388), 97 об. (413а), 98 (419а). Большая часть этихъ схолій связана съ графическими изображеніями (л. 21, 38, 52 об., 58, 66, 74, 95, 97) или имѣеть характеръ простыхъ Nota bene (л. 51 об.). Ничѣмъ нельзя доказать, что размѣтка схолій крестами сохранилась въ разматриваемомъ кодексѣ вполнѣ и не поврежденно.—Кромѣ знака креста, въ рукописи (рядомъ съ буквами алфавита) употребляется еще знакъ ·, именно: на л. 32 об.: καθολικωτη, 117D, сх. 708; л. 33 об.: ἐκ υός, 121A (съ Ката), сх. 715; л. 35 об. [ср. διὰ νοερᾶς, 124D, сх. 733]; л. 36 об.: notandum quia nec hoc fertur commentum [ср. 128C; сх. 745]; л. 38 об.: σφρατοειδη (кончая: καλεῖν), 132C; сх. 759; л. 46: ἔξεως, 149B, сх. 825; л. 66: ως αἰώνιου, 208B, сх. 51; л. 66 об.: καὶ ἑστία, 209A, сх. 56; л. 68 об.: ὅπου γε, 220C, сх. 86b, л. 69: κρυψιότητα (кончая: εἰς ἡμᾶς), 224C, сх. 97; л. 106 об.: Δημόφιλος δέ, 549C (до Σημείωσαι), сх. 1088. Послѣдній знакъ не слѣдуетъ смѣшивать съ знакомъ креста.

Грузинскій переводъ¹⁾ схолій преп. Максима (сдѣланій Ефремомъ Мцире въ концѣ XI в.) отражаетъ, по крайней мѣрѣ въ Тифлісской рук., о которой мы имѣемъ свѣдѣнія, уже картину полнаго смѣшенія схолій, несмотря на то, что схоліи здѣсь почти вездѣ отмѣчаются именами пр. Максима или

¹⁾ Свѣдѣнія наши всецѣло покоятся на любезпѣйшихъ сообщеніяхъ нашего уважаемаго ученаго пром. К. С. Кекелидзе, сдѣлавшаго для настъ переводъ съ грузинскаго схолій пр. Максима на соч. „О таинствѣ богословіи“ (б. ч. начало и конецъ каждой схоліи) и давшаго краткое описание груз. рукоп. Тифл. ц.-археол. музея 684—со схоліями на Д. Ареопагита. Не находимъ словъ, чтобы выразить ему свою глубокую благодарность.—Другіе восточные переводы, напр. армянскій (Paris. cod. 60 по Catalogus codicium manuscriptorum Bibliothecae Regiae, Par. 1739, t. I, 83) переводъ Стефана сіунійскаго (VIII в.) [A. Baumstark, Die christlichen Literaturen des Orients. Leipzig. 1911, II, 79. H. Gelzer, Armenien in Hauck's RE. II, (1897) 724.] остались намъ недоступными.

Германа патріарха и всѣ сплошь пронумерованы. Изъ бывшихъ въ нашемъ распоряженіи пробъ видно, что въ грузинскомъ переводе часто объединяются въ одну схолію двѣ схоліи и болѣе¹⁾. Въ общемъ грузинскій переводъ сдѣланъ съ такого кодекса, который лишь немнога обильнѣе схоліями, чѣмъ Моск. 110. Схоліи обозначены именами авторовъ только въ первой половинѣ Тифл. рук., т. е. для I—VII главъ сочиненія „О божественныхъ именахъ“; далѣе онѣ только посчитаны и пронумерованы. Пр. Максиму приписываются слѣдующія схоліи: *О бож. именахъ*, гл. I (схемій 1—61): 2, 3, 5, 6, 7, 12—15, 17—22, 25—27, 29—41, 43, 46—47, 49, 51—57, 59, 61; гл. II (62—123): 62, 63, 65, 67, 68, 70, 72, 73, 75, 76, 80—84, 86, 87, 89—93, 96, 99—102, 105—107, 109, 110, 113—120, 121; гл. III (124—139): 124, 125, 127—134, 136—139; гл. IV (140—267): 140, 141, 146, 147, 149—153, 155—156, 162—163, 165—167, 172—174, 177, 178, 180, 182—183, 185—186, 188—201, 204, 207—209, 214, 216, 218, 222, 224, 225, 228, 231, 236, 239—240, 243, 244, 247, 252, 255, 259, 261—263, 266, 267; гл. V (268—301): 269 (подъ этимъ № имѣются двѣ схоліи; другая—Германа), 271, 273, 275, 278, 280, 282, 284, 285, 288, 290—291, 293, 295—296, 298—299, 301; гл. VI (302—308): 302, 304, 305—308. Далѣе надписаній именъ авторовъ нѣть: гл. VII, 309—327; VIII, 328—346; IX (счетъ сначала) 1—30; X, 31—40; XI, 41—65; XII, 66—73; XIII, 74—89; *О небесной ієрафхіи* (въ начальѣ имѣются двѣ схоліи, вѣнѣ счета, обозначенныя греч. буквами Τ и Θ) гл. I, 1—10; II, 11—36; III, 37—45; IV, 46—58; V, 59—62; VI, 63—68; VII, 69—90; VIII, 91—104; IX, 105—117; X, 118—121; XI, 122—125; XII, 126—128; XIII, 129—151; XIV, 152—153; XV, 154—175; *О церковной ієрафхіи*, гл. I, 1—13; II, 14—41; III, 42—77; IV, 78—96; V, 97—104; VI, 105—106; VII, 107—120; *О таинственномъ богословіи*: гл. I, 1—8; II, 9—11; III, 12—16; IV, 17; V, 18—20.

¹⁾ Напр., въ сх. на соч. „О таинствѣ богословіи“: гл. I, № 1 [по груз. рукп.]: „Ἐνθα и Τοὺς ἀνομράτους, 416C—417A (сх. 988 и 989); № 2: Καὶ τὰς αἰσθήσεις—Ασχέτῳ, 417AB (сх. 990—992); № 8: Ἀλλὰ τὸν τόπον—Καὶ τότε, 420C-D—421A (сх. 1002, 1003); гл. II, № 11: Χρὴ δέ (съ "Αλλως") и 'Εν πᾶσι, 424C (сх. 1007, 1008); гл. III, № 12: Πῶς η θεία и Καὶ τῆς ἐν αὐτῷ, 424D—425A (сх. 1009 и 1009a); № 13: Πῶς ἀγαθός и д. (3 схоліи), 425AB (сх. 1010a-c); № 14: Ταῖς συνάψεις и 'Αλλ' ἀλογίαν, 425B (сх. 1010d и 1011); № 16: Τῷ ὑποθετικῷ и "Η ἀήρ, 425D—428C (сх. 1014 и 1015); гл. V, № 18: Οὐδὲ τὰ ὄντα (до εἰ γὰρ 429C сх. 1020), Οὐδὲ ἔν (съ Σημ., 429B, сх. 1018), Ως οὕτε φυγή (до Προσεπινογρέον 428D, сх. 1017). Οὐδὲ ἔν (до Σ., 429A-B, сх. 1018); № 19: Οὐδὲ θεότης (429B, сх. 1019), Οὐδὲ τὰ ὄντα (съ εἰ γὰρ до "Αλλως, 429C—432C, сх. 102C).

Славянскій переводъ¹⁾ инока Исаи (1371 г.) не сохранилъ вовсе никакихъ диакритическихъ знаковъ для различія авторовъ схолій. По количеству схолій онъ по мѣстамъ почти даже печатныхъ изданій.

Ниже помѣщается списокъ схолій, составленный на основаніи указанныхъ данныхъ. Каждая схолія отмѣчается такъ же, какъ и въ печатныхъ изданіяхъ, т. е. тѣмъ словомъ ареопагитскихъ твореній, къ которому она относится. Если такое слово въ изданіяхъ не обозначено, то схолія отмѣчается начальнымъ своимъ словомъ, которое въ такомъ случаѣ заключается въ скобки. Схоліи, по всей вѣроятности, принадлежащія Іоанну скиоопольскому, пронумерованы²⁾.

Знаки сокращеній таковы:

A — Моск. 109.	E — Paris. 440.
A ₁ — Paris. 439.	F — Paris. 438.
B — Paris. 933.	G — Paris. 444.
B ₁ — Paris. 934.	G ₁ — Paris. 442.
C — Моск. 110.	G ₂ — Моск. 111.
C ₁ — Coislin. 253.	Гр. — Груз. переводъ (Тифл. рук. ³⁾).
C ₂ — Paris. 447.	L — Philipp. 1668 (латин. пер.).
D — Paris. 441.	S — Add. 12151 (сир. пер.).

Сл. — слав. переводъ⁴⁾.

Сокращенно цитируются:

Pach.—Парафразъ Георгія Пахимера, по PG. 3, а для писемъ Д. Ареопагита по PG. 4.

Cyp.—Декады Іоанна Кипариссіота, по PG. 152⁵⁾.

Cap. quing.—Maximi Conf. diversa capita ad theologiam et oeconomiam spectantia deque virtute ac vitio, по PG. 90, 1177—1392⁶⁾.

¹⁾ Великія Минеи. Четыри, собранныя всероссійскимъ митрополитомъ Макаріемъ. Октябрь, дни 1—3. СПБ. 1870.

²⁾ Тѣ схоліи, которыхъ нѣтъ въ А и замѣняющихъ его кодексахъ, пронумерованы курсивомъ. Схоліи не-Іоанновы и, слѣд., составляющія большую частію дублетъ къ схоліямъ скиооп. епископа, обозначаются буквами а, б, с. и т. д. при соотвѣтствующихъ №№ схолій Іоанна.

³⁾ Изъ этой рук. указываются не листы, а №№ схолій.

⁴⁾ Л и Сл. привлекаются только въ тѣхъ случаяхъ, когда они такъ или иначе помогаютъ распределенію схолій по авторамъ.—Листъ рукописи приводится только при первой встрѣчающейся на немъ схоліи.

⁵⁾ (M). при цитатахъ изъ Кипариссіота означаетъ, что схолія приписывается у него пр. Максиму.—Цитаты изъ схолій у другихъ писателей, кроме Пахимера и Кипариссіота, отмѣчаются при каждой соотвѣтствующей схоліи безъ всякихъ сокращеній.

⁶⁾ Такъ какъ эти „главы“ весьма невелики по объему, то мы цитуемъ ихъ безъ ссылокъ на колонки Миня, указывая лишь центурію и № главы.

Знаки для обозначенія характера схолій¹⁾:

- I. — схоліи филологического (граммат., лексич.) характера (σύνταξις, καθ' ὑπερβοτόν, προσυπακούστεόν, κατὰ κοινοῦ и т. п.).
- II. — — реально-исторического характера (историческая, археологич. сообщенія; примѣры).
- III. — — касающіяся вопроса о подлинности и древности ареопагитскихъ твореній.
- IV. — — съ разсужденіями о православіи Ареопагита.
- V. — — выясняющія отношеніе Ареопагита къ языческой философіи (многоученость и правомысліе Ареопагита).
- VI. — — съ полемикой противъ еретиковъ, современныхъ Іоанну скиооп.: василіанъ (несторіанъ), монофизитъ и оригенистовъ, а также и вообще противъ еретиковъ.
- VII. — — съ подробной цитацией²⁾.
- VIII. — Употребленіе нѣкоторыхъ характерныхъ выраженій³⁾:
  - а) παράθεσις и производн.: 17. 40. 61. 75. 180. 198. 230. 269. 280. 302. 324. 361 (вар. 77). 389. 450. 460. 501. 641. (692). 990. 996. 1046. 1047. 1123. 1139 (ср. παραγράψω, 143. 171).
  - б) ὅρα: 9. 51. 100. 106. 139. 148. 164. 165. 199. (208). 212. 216. 257. 262. 317. 343. 358. 488. 528. 532. 538. 540. 561. 574. 596. 613. 622. 624. 638. 648. 715. 759. 879. 964. 1067. (1076 а). 1131.
  - в) ὅτι (какъ начало схоліи): 34. 35. 37. 57. 62. 74. 77. 97. 99. 100. 120. 123—125. 127. 128а. 131. 133. 136. 147. 149. 174. 178. 184. 189. 193. 213а. 215б. 217а. 218а. 219а. 221а. 222. 222б. 226аб. 236. 237. 249. 255. 271а. 272а. 283. 293. 303а. 316а. 342а. 380. 391. 396. 404. 412. 417. 439. 446. 447.

¹⁾ Если та или другая особенность, отмѣчаемая данными знаками, не вполнѣ ясно выражена въ схоліи, то въ такомъ случаѣ соотвѣтствующій знакъ заключается въ скобки.

²⁾ Цитаты, приводимые ниже при VII, относятся къ упоминаемымъ въ схоліяхъ авторамъ. Цитаты, данные въ схоліяхъ, большую частью весьма опредѣлены: въ нихъ указанъ авторъ и первѣдко даже и сочиненіе.

³⁾ Приводимъ лишь тѣ, которые наичаше встрѣчаются въ схоліяхъ. Иначе бы число ихъ пришлось значительно увеличить. Ср., напр., обороты: εἴσωθε καλεῖν; сх. 100. 450. 506. 548; ἔδος κτλ.: 366, 849; ὑπόθου: 167, 211; ὀὗτῳ οὐητέον: 48, 170, 233, 278, 407, (414), 892, 1052; νοῦς: 86а, 247, 1009а, ср. 311; σκοπός: 427, 428; λεκτέον: 145, 159, 234, 305а, 337; οὐφις: 32а, 247, 270, 364с, 665; ἐπιφάλλω: 319, 377, 1022; ἴδοι: 489, 599, 716, 785, 935, 1009, 1035; αἰνίττεσθαι: 21, 458, 551, 622, 741, 945; и др. Курсивомъ отмѣчаются тѣ схоліи, которыхъ нѣтъ въ А и подобныхъ ему кодексахъ.

448. 449. 470. 481a. 482. 484. 485. 493. 494a. 496. 520a. 524.
526. 540. 547. 564. 584. 589. 591. 596b. 603a. 604. 605. 611b.
614a. 620. 623. 626. 635a. 655. 663. 667. 694a. 695a. 700. 718.
719. 722a. 731. 743. 745. 756. 757. 759. 760. 764. 766. 775.
777. 778b. 779. 796. 799. 801. 802. 838. 852. 860. 868. 869.
871. 877. 896. 901. 902. 911. 922. 936. 938. 939. 941. 943. 949.
951. 952. 977. 978. 983. 997. 1013. 1021. 1024. 1040. 1060.
1062. 1071. 1072. 1076. 1079. 1080. 1085. 1098c. 1099ab. 1128.
1132. 1137. 1142. 1148. 1152a. 1154.

d) ἐντεῦθα, ἐντεῦθεν, ὅδε: 13. 14. 26. 30. 75. 80. 91. 92. 100.
105. 122. 143. 164. 172. 192. 201. 204. 232. 273. 283. 285.
287. 293. 302. 311. 315. 321. 322. 326. 328a. 339. 341. 342.
345. 348. 353. 364. 365. 390. 393. 402. 402a. 405. 418. 430.
434. 452. 458. 461. 478. 479. 482. 512. 520. 523. 538. 539. 544.
557. 585. 601. 612. 614. 622. 624. 629. 630. 632. 643. 674. 688.
713. 736. 737. 741. 748. 751. 762. 767. 768. 774. 776. (781).
793. 825. 835. 849. 866. (883). 889. 935. 954. 966. 968. 988.
991. 993. 996. 998. 1004. 1005. 1014. 1027. 1028. 1029. 1035.
1039. 1047. 1049. 1050. 1056. 1072. 1108. 1116. 1117. (1136).
1147.

e) υἱοῦ: 12. 42. 243. 286. 306. 322. 379. 388. 1037.

f) θαυματίως: 172. 202. 252. 303. 406. 422. 438. 1028.
1066. 1131. (ср. θείως, 254).

g) καλῶς: 7. 18. 28. 30. 56. (73a). 122. 160. 217. 239.
256a. 273. 289. 296a. 403. 410. 427. 437. 443. 445. 488. 505.
560. 571. 599. 626. 644. 720. 856.

h) ἀντίθεσις, λόγις: 90. 199. 201. 202. 204. 205. 206. 221.
223. 224. 229. 239. 259. 297. 400. 402. 413a. 1056. 1083. 1084.

IX.—Замѣчанія о не сохранившихся сочиненіяхъ Ареопагита.

X.—Замѣчанія относительно выражений Ареопагита, могущихъ показаться соблазнительными (неправославными).

Другіе знаки сокращеній:

граф. — схолія графического характера.

оп. — опускаетъ.

Σ, σ — Σημείωσαι, σημείωσατ.

[ ] — прямые скобки означаютъ, что заключенные въ нихъ слова въ рукописи отсутствуютъ.

Почти при каждой схоліи отмѣчаются параллельныя мѣста изъ другихъ схолій, указывающія на средство ихъ по мысли, словоизрѣженію и т. п.¹⁾. Такія параллельныя схоліи отмѣчаются

¹⁾ Во избѣжаніе повтореній однѣхъ и тѣхъ же ссылокъ, мы пріурочиваемъ обыкновенно всѣ однородныя схоліи къ какой-нибудь одной, къ которой только и отсылаемъ въ послѣдующемъ изложеніи.

„сх.“ и заключаются въ скобки. Греческія слова при нѣкоторыхъ изъ нихъ указываютъ или на центральное понятіе, объединяющее схоліи, или на сходное выраженіе, или, наконецъ, просто имѣютъ значеніе мнемоническихъ знаковъ ¹⁾, дающихъ намекъ на ту сторону въ схоліи, которая роднить ее съ другими и которая благодаря этимъ знакамъ скорѣе бросается въ глаза при чтеніи схолій.—Если въ извѣстной схоліи сдѣланы прямая ссылка на данную выше схолію, то цитируемая схолія приводится наряду съ параллельными мѣстами, но въ скобки не заключается.

Мелкія схоліи, особенно, если ихъ нѣть въ вышеуказанныхъ рукописяхъ, обыкновенно опускаются.

Ареопагитскія творенія, resp. схоліи къ нимъ, располагаются ниже въ такомъ порядкѣ: div. nom.²⁾, coel. hier., eccles. hier., myst. theol., epistolae.

Схоліи на Діонісія Ареопагита.

Прологъ: Τὴν μὲν εὐγένειαν — —ἀσφαλέστατον. Ἐξηγητικὸν μὲν — —συρβέζηκε χεῖρας. PG. 4, 16A—21A. 21C³⁾: А 3—5 об., В 2—4, G2 1 об.—3. Сл., стр. 267—272. II—V. VII⁴⁾. VIII—X (Cx. 1022).

¹⁾ Эти знаки помогали, по крайней мѣрѣ, намъ при разборѣ схолій; помогутъ, думаемъ, и нашему читателю.

²⁾ О томъ, что div. nom. у схоліаста стояло на первомъ мѣстѣ, см. сх. 496, 45B (варіантъ 22 й); 502, 48B; 524, 53A; 675, 109B—С и ниже примѣч. къ сх. 630 и 648; (объ иномъ говорять сх. 37, 200A, и 503, 48B, но см. ниже примѣч. къ этимъ схоліямъ).—Въ сх. in eccl. hier. 700, 117A цитируется coel. hier.

³⁾ Этотъ прологъ въ оглавлении изданія Мореля S. Maximi Scholia in eos beati Dionysii libros qui extant, Paris. 1562, отмѣчается такъ: Πρόλογος τοῦ ἀγίου Μαξίμου ἡ κατὰ τινὰς Ἰωάννου τοῦ Συχοπολίτου (т. е., Συχοπολίτου). Въ сир. код. Add. 12151 (W r i g h t, Catal. II, 494) прологъ прямо усвоенъ Иоанну скіено-польскому.

⁴⁾ Дѣян. 17:33.34. *Андромѣонъ* [17A], I и II кн. τῶν Ἀτθίδων. *Филохоръ* [17A. B], II и III кн. τῶν Ἀτθίδων. Дѣян. 17:18 [17C]. *Апостол. Постан.* VII, 46:1; Didascalia et Constitutiones apostolicae, ed. F. Funk, Paderborn 1906, I, 454; PG. 1, 1053A; р. п. 244. *Діонісій коріно*.—Е в с е в і я, Церк. ист. IV 23a, ed. E. Schwartz (GCS IX, 1—Eusebius II, 1), S. 374a, ср. III, 410, S. 194:1; р. п. I, 212. 107—108. Св. *Поликарпъ*, посл. къ аѳин. [не изъ Евсевія ли IV, 23, въ силу смышенія съ Діонісіемъ коріно?]. *Евсевій кесаръ*, Евсевій о Памфіловъ [20C], Церк. ист. III, 410, S. 194:1; р. п. 107. *Именей іерус.* *Наркисс іерусал.* [20C]. *Пантенъ*, ср. Е в с е в і я, Церк. ист. VI, 13:2. V, 10. 11:2, B. II, 2 (IX, 2), S. 546:12—14; 450. 452; 452:1; р. п. I, 312. 257—258. 258; бл. *Іеронимъ, de vir. illustr.* 36, TU. XIV, 1. ed. Robinson, S. 26:12—13 [S o p h r o n i u s, TU. XIV, 1, ed. Gebhardt, MF', S. 28:27—28; замѣтимъ, что „Софроній“ (IV в.?) ничего не знаетъ о твореніяхъ Діонісія Ареопагита], р. п. V², 283—284. *Климентъ філімскій*, [20C], ср. Е в с е в і я, Церк. ист.

Ἐπισκεπτέον, ὅτι καὶ ἑτέρων αὐτοῦ πραγματειῶν μνήμην ποιεῖται ἐν τῷδε τῷ βίβλῳ. Οὕτως ἐκ τοῦ Περὶ θείων ὁ νομάτων ἐν κεφαλαίῳ β': „τοῦτο μὲν οὖν καὶ ἐν ἄλλοις ἔξετασθὲν ἡμῖν ἀποδέειται τὸ πάσας ἀεὶ τὰς θεοπρεπεῖς θεωνυμίας οὐ μερικῶς“ καὶ τὰ ἔξῆς¹⁾). Καὶ μετ' ὀλίγα· „τούτων οὖν ἡμῖν βραχέως μὲν ἐν τούτοις καὶ μερικῶς, ἐν ἄλλοις δὲ ικανῶς ἐκ τῶν Λογίων ἀποδεειγμένων τε καὶ διωρισμένων“²⁾). Καὶ μετ' ἔτερα ἐν τῷ δέ κεφαλαίῳ „καὶ ὅσα ἄλλα εἰργηται πρὸς ἡμῶν ἐν τῷ Περὶ τῶν ἀγγελικῶν ἴδιοτήτων καὶ τὰ ἔξεων“³⁾). Καὶ πάλιν „καὶ ὅσα ἄλλα πρὸς ἡμῶν ἐν τοῖς Περὶ ψυχῆς ὀπηρίθμηται“⁴⁾). Καὶ ἐπὶ τέλει τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου τετάρτου· „ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἡμῖν ἐν τοῖς Περὶ δικαιοσύνης καὶ θείου δικαιωτηρίου κατὰ 10 δύναμιν ικανῶς εἰρήθω“⁵⁾). Ἐκ τοῦ Περὶ τῆς οὐρανίας ιεραρχίας κεφαλαίου ἐρθόμου περὶ τὸ τέλος· „ταύτας δὲ τὰς ὑγερτάτας τῶν ὑπερουρανίων νοῶν ὑμολογίας ἥδη μὲν ἐν τοῖς Περὶ τῶν θείων ὅμνων ὡς ἐφικτὸν ἀνεπτύξαμεν“⁶⁾). Ἐκ τοῦ Περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ιεραρχίας λόγου μετ' ὀλίγα τῆς ἀρχῆς· „ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἡμῖν ἐν τῷ Περὶ νοητῷ 15 τῶν τε καὶ αἰσθητῶν πραγματείᾳ διεξοικώτερον εἰργεται“⁷⁾). Καὶ μετ' ὀλίγα⁸⁾ πάλιν περὶ τῆς αὐτῆς πραγματείας λέγει. Ἐν δὲ τῷ Περὶ μυστικῆς θεολογίας κεφαλαίῳ τρίτῳ ἀρχεται οὕτως· „Ἐν μὲν οὖν ταῖς θεολογικαῖς ὑποτυπώσεσι τάδε καὶ τάδε ὑμνήσαμεν“⁹⁾). Καὶ μετ' ἔτερα· „Ἐν δὲ τῷ Συμβολικῷ θεολογίᾳ τάδε καὶ τάδε“¹⁰⁾). Α 6, Ε 4. ο.β.—5.

a) Ἰστέον, ὡς τινες—τὰ ἡμέτερα κλέπτειν, 21D—24A. Ἐπειδὴ δὲ τινὲς—ώς ἐφικτὸν Θεῷ, 21A—C: C 1—1 ο.β., Ε 4; G₂ 3—3 ο.β. (съ надписанием: Ἀπὸ σχολίων τινὸς φιλοπόνου ἀνδρός). Сл. 273—274. VII¹¹⁾. Дубль къ Prol. 20C (III).

⁴⁾ οὖν ιζε Ε. 6 τε καὶ δ. ιζε Ε. 9 τετάρτου Ε.

III, 384, B. II, 1, S. 284₁₅; p. π. I, 162. *Οριγένης* [20C. D], *De principiis*, II, 3₆, GCS. XXII=Origenes V, S. 122₁₄; PG. 11, 194C; p. π. I, 106; in Gen, I, 14, PG. 12, 85A; in Ezech. VIII, PG. 13, 796C; comment. in Matth. ser. lat. 77, PG. 13, 1720A, ср. у A. Harnack, *Geschichte der altchristlichen Literatur bis Eusebius*, B. I, 1, Leipzig, 1893, S. 42.

¹⁾ Вм. καὶ τὰ ἔξῆς въ Аб па высокобленномъ мѣстѣ написано: ἄλλὰ ἐπὶ τῆς ὅλης καὶ παντελοῦς καὶ ὀλοκλήρους καὶ πλήρους θεότητος ὑπὸ τῶν ἀγίων ὑμνεῖσθαι. *Divin. nom.* II, 1, PG. 3, 636C.

²⁾ *Divin. nom.* II, 1, PG. 3, 637C.

³⁾ *Div. nom.* IV, 2, PG. 3, 696B.

⁴⁾ *Ibid.* 696C.

⁵⁾ *Div. nom.* IV, 35, PG. 3, 736B.

⁶⁾ *Coel. hier.* VII, 4, PG. 3, 212B.

⁷⁾ *Eccles. hier.* I, 2, PG. 3, 373B.

⁸⁾ *Op. ibid.* 1, 4, PG. 3, 376B.

⁹⁾ *Myst. theol.* III, PG. 3, 1032D.

¹⁰⁾ *Ibid.* 1033A.

¹¹⁾ Св. Василий Вел., Hom. in illud: In principio erat Verbum, PG. 31, 472C; p. π. IV⁴, 227. *Εὐαγγελική πραπαρατος* IX, 6, PG. 21, 693C.

Схолія на сочиненіе „О божественныхъ именахъ“. (De divinis nominibus).

- 1) Ἀρεοπαγίτου, 185 A: οἵτινες въ AA1CC1DE Сл. Схолія эта при перемѣнѣ порядка ареопагитскихъ твореній была некетати отнесена къ концу in coel. hier XV, 9: ὅτι τῶν μὲν τῷ ὑπερκόσμιον, 113 D: οἵτινες въ AA1 C. II. VII¹⁾ (Cр. сх. 693a).
- 2) Συμπρεσβυτέρῳ, 185A: οἵτινες въ AA1 CC1 DE. Схолія эта претерпѣла подобное же перемѣщеніе in coel. hier.: ὁ πρεσβύτερος, 29A—B: B 7, C 3, G₂ 5. Pach. 608B. 129A. II. VII²⁾.

ГЛАВА I.

- 3) § 1. Θεολογικάς, 185 A—B: C 92, C₁ 115 ο.β., D53, E 8. Pach. 609A. A 42 ο.β.: Ὄτι σύνταγμα ἐποίησεν τῶν Θεολογικῶν ὑποτυπώσεων. IX.
- 4) Οὐκ ἐν πειθοῖς, 185B: A 42 ο.β., A₁ 27, B 107 ο.β., CC₁ DE 8 ο.β. Pach. 609B. (Сх. 1131, 565B: ἄγθος).
- 5) Ἐννοήσαι τι περὶ τῆς ὑπερουσίου, 185C: AA1 Ba'³⁾ CC₁E (Сх. 50, 205C, и др. сх. ibid.: νοητά, νοερά).
- 6) Υπερουσιότητος, 185C—188A: AA1 BC92 ο.β., C₁ 116, DE. Pach. 613C. Сур.(M) X, 3, 969A. I. (Сх. 20, 192C; 22, 193A; 111, 232C; 266, 309D; 281, 324D; 455, 32C; 538, 57B; 1159, 576A: λεγόμενοι θεοί. Сх. 261, 308D; 272, 313C; 438, 412C; 483, 40C; 867, 157D: οὐσία и Богъ).
- а) Αὐτῇ τῷ ὑπερουσίου, 188A: BCC₁ (Cр. сх. 15, 189C—D. 710, 120A).

7) Δογίων ἀκτίς, 188A—B. VIII. (Сх. 11, 188D; 18, 192B).

8) Τῷ περὶ τὰ θεῖα σωφροσύνη, 188B: AA1 BCC₁ E. VII⁴⁾.

9) Ἀληθεστάτη θεολογία, 188B—C: AA1 27 ο.β., B⁵⁾ 108, CC₁ DE. Pach. 612B. VII⁵⁾. VIII. (Сх. 454, 32A—B: νοῦς, и др. сх. ibid. Сх. 164, 257B: ἐνιάως, и др. ibid.).

10) Ἀνακαλύπτεται, 188C: ΑΒγ' CC₁ D. Сл. 383 доб.: „Еслини бо многа о ангелъхъ любопремудръствоваху“.

11) Ἔν σωστικῇ δικαιοσύνῃ, 188D: AA1 Bδ' CC₁ DE. Pach. 612B—C. (Сх. 18, 192B; ср. сх. 995).

¹⁾ Св. Иустин муч. Cohortatio ad gentiles, ed. Otto, III, (1879³), 18 (надпись).

²⁾ Дѣян. 20₂₈.

³⁾ Греческія цифры показываютъ пумерацію схолій въ рукописи.

⁴⁾ *Divin. nom.* I, 1, PG. 3, 588A.

⁵⁾ *Ibid.* 588A и *Coel. hier.* I, 2, PG. 3, 121A. — Къ вопросу о Νόες по учченію философъ см. Плотинъ, Enneades IV, 8;₃; VI, 7,₁₇, ed. Creuzer-Moser, 1855, p. 288₄₃, 489₁₃.

- 12) Τὴν ἀμετρίαν, 189A: СЕ9. VIII.
- 13) Ὡσπέρ γὰρ ἄληττα, 189A—B: A₁ B_{ε'} C93, C₁ 116 об., DE. Pach. 612D. VIII. (Cx. 361, 376D; 398, 396C; 1018, 429A; ср. 84a, 216C—D; 86b, 220C: ἐνότης. Cx. 111, 232D; 218, 285B; 261, 308D: ἔν. Cx. 28, 196B; 218; 279, 321C: ἀριθμός и единица).
- 14) Ἐνοποίεις, 189B—C: A₁B_{ε'}CC₁DE. Въ D еще стоитъ особо: Τὸ τῆς Τριάδος ὄνομα ἐπὶ τοῦ ἀπλοῦ καὶ ἀμεροῦς τίθησιν ὁ Πατήρ. [Ἐνοποίεις] τουτέστιν ἐνάδων δημιουργικός, ἵτοι τῶν ἀπλῶν οὐσιῶν, οἷον ἀγγέλων καὶ φυχῶν. Pach. 613A—B. VIII. (Cx. 22, 193B: ἐνὸς ἀπλητητος. Cx. 54, 208D; 443, 413C: ἀνώνυμος. Cx. 13, 189A: ἀξίως νόει).
- а) Единосуществена суть яже не суть сложенная отъ иного существа, яко ангели и душа. Сл. 384.
- 15) § 2. Ὁ τι ποτέ ἐστιν, 189C—D: A₁B 108 об., CC₁D 53 об., E. Pach. 613C. (Cx. 6 a; 710; ср. сх. 75, 213D: ἐπιστήμη. Ср. сх. 83, 216C; 86, 217B; 97, 224C; 143, 245C; 320, 349D: непостижимость Божия. Cx. 20, 192C; 63, 212A; 65a, 212C; 70, 213A; 436, 409C—D; 710, 120A: Триάς).
- 16) Ἀπειρίαν, 189D—192A: A₁ 28, BC 93 об., C₁ 117, DE. Pach. 613D. (Cx. 98, 225A—B: δημιουργικός).
- а) Οὐ μὴν ἀκοινώνητον, 192A: BCC₁DE.
- б) Τὴν ὑπεραύσιν, 192A: E.
- в) Ἐπιβάλλονται, 192A—B: E.
- 17) — „ — Τοῦτο ἡμῖν ὁ Πατήρ διὰ τούτων ὑποτίθεται· διὰ οὗτος πρὸς σωματικὴν καὶ ἔνυλον ὑπόληψίν τε καὶ ἔννοιαν καταπίπτειν ἡμᾶς χρὴ ἐν τοῖς περὶ Θεοῦ λόγοις, οὕτε τὰ ἀδύνατα ἡμῖν πρὸς κατάληψιν περιεργάζεσθαι· τί τὴν φύσιν ἐστὶν ὁ Θεός, καὶ δῆπος ἔχει ἐν τοῖς κατ’ αὐτόν. D 53 об. VIII. Дублетъ къ предш. сх.
- 18) Ἀδυνάτως, 192B: A₁ B_{ε'} 109, CC₁DE9 об. Pach. 616 B—C. VIII. (Cx. 11, 188D; 1039, 536B; ср. сх. 7, 188A).
- 19) § 3. Τὸ μὲν ὑπὲρ νοῦν, 192C: A 11 об.; A₁BCC₁DE. VI.
- 20) Τῆς θεαρχίας, 192C: AA₁BCC₁D (всѣ до ὅπερ); E. Pach. 616 C—D. VII¹⁾. VIII. (Cx. 651, 100 D: θεαρχία, ср. сх. 23). Cx. 6, 188A: θεοί. (Cx. 83, 216C; 456, 32C; 1029, 532B: χρόφιον, ср. сх. 15: ἀκατάληπτος, и др. ibid.).
- а) Καὶ τὴν ἀγαθοδότιν, 192D.
- 21) Καὶ τῶν μὲν ἀποπιπτόντων. Διαφόρους ἀμαρτίας αἰνίττεται· ἄλλο γὰρ τὸ ἐκπεσεῖν Θεοῦ, καὶ ἄλλο τὸ καὶ τῷ φιλορεποιῷ διαβόλῳ προσχωρῆσαι, καὶ ἄλλο τὸ κατά τινα σάλον ἀνίερον παρακινηθῆναι, ὡς ἐπὶ τῶν διαφόρων αἱρετικόντων, ὃν πάντων Σωτῆρ καὶ Λυτρωτῆς ὁ Θεός. D. (Cx. 746, 128D).
- а) Ἀνάστασις, 192D: E. Ср. др. сх. у Pach. 616D.

¹⁾ Div. nom. I, 3, PG. 3, 589B; I, 2, 588D.

- 22) Τῶν φωτιζομένων, 193AB: A₁ 28 об., C 94, C₁ 117 об., E (по λέγει γὰρ); B 109 об., D. Сл. 389 оп. съ лέгет. Pach. 617A. (Cx. 20, 192C; 6, 188A: θεοί, и др. ibid.). Cx. 14, 189B.
- 23) Τελεταρχία. Τελεταρχίαν φησὶν ὡς πηγὴν τελειώσεως ὑπάρχουσαν, γῆγον τελειοποιὸν τῶν τελειουμένων. D. (Cx. 621, 89B; ср. для словъ на—архія: 20, 192C; 112, 233B; 147a, 249A: 261a, 308D—309A; 586, 77D).
- а) Ἡ τῶν ζώντων ζωή, 193B: E.
- 24) Πρόσδον δὲ πανταχοῦ τὰς θείας δωρεὰς καὶ πρανοίας ὄνομάζει ὁ Πατήρ, εἴτε πρὸς παραγωγὴν ὑπάρξεως, εἴτε πρὸς διαμονήν, εἴτε πρὸς ἔλλαμψίν τινα καὶ φωτισμὸν διανοίας, ἢ ἄλλης τινὸς χάριτος. D. (Ср. сх. 89, 221 A; 111, 232 D; 261a, 309A; 292a, 332B; 333, 357B; 1121, 560D).
- 25) § 4. Ἐκφαντορικῶς, 193B: Bη' 110, C 94 об., C₁ 118, D54, E. Pach. 617B. II. (Cx. 76, 213D; 265, 309D; 469, 36B; 504, 48B; 529, 53D; 542, 60D; 555, 65B; 617, 88A; 623, 89D).
- 26) Ως μονάδα μέν, 193C: A₁ B_{ε'}, CC₁D, E10. Pach. 617C. Суп. (M.) VIII, 5, 905A. VII¹⁾. VIII. (Cx. 133, 241B: μερίζεσθαι εἰς νοήσεις, ср. сх. 27).
- 27) Καὶ τῶν μερισῶν, 193D—196A: A₁ B_{ε'}, CC₁DE. Pach. 617D—620A. VII²⁾. (Cx. 157 и 158, 253 A B; 161, 256D; 171, 261A; 194 и 195, 269A; 577, 73 C: ἐπέστραπται. Cx. 41, 201B; 353, 372B—C; 1131, 565B: πνεῦμα³⁾). Cx. 26, 193C; 133, 241B, и др. ibid.: νοήσεις, ср. 313, 345C. Cx. 991, 417B).
- 28) Ως Τριάδα, 196B: A₁ 29, BCC₁DE. Сл. 391 оп. съ καλῶς. Pach. 620B. VIII. (Cx. 13. Ср. сх. 98).
- 29) Ἔξ ἦς πᾶσα πατριά, 196 B: A₁ 28 об., BCC₁ 117 об., DE. Pach. 620B. VII⁴⁾. (Cx. 133, 241 B—C; 157, 253A; 160, 256B; 171, 261A; 399, 396D: ἄλληλουςχίται).
- а) Ὁτι τὰ ὄντα πάντα, 196 C: B 110 об., DE. Pach. 620C. (Cx. 157, 253A).
- 30) πὸς ἄλληθειν δὲικῶς, 196C—D: BD (съ Σ); C 95, C₁ 119, E (съ [Σ]). VI. VII⁵⁾. VIII.
- а) Καὶ παράτασιν εἰληφε, 196D: BCC₁ DE10 об.
- б) Καὶ ἀσυγχύτου, 196D: E. Дублетъ (?) къ сх. 32.

¹⁾ Div. nom. II, 11, PG. 3. 649B.—Ιοαν. 5₁₇.²⁾ Ιοαν. 17₂₂.³⁾ Подобный (аристотелевский) взглядъ на пневму (въ отношении ея къ оных и αἰσθήσεις) раздѣлялъ, повидимому, и пр. Максимъ: Ер. ad Thomam, PG. 91, 1032A, f. 104a.⁴⁾ Исх. 6₂₄.⁵⁾ Div. nom. I, 4, PG. 3, 592A.

- 31) Καὶ ὅσα ἄλλα θεούργικά, 197 Α: BCC₁ 118 οβ., DE. Καπλίστης Καταφιγίοτη, De vita contemplativa 81, PG. 147, 924A. (Cp. ex. 76, 213D).
- 32) Καθηγημόνων κρυφία, 197Α: BD; CC₁E [Σ]. Pach. 620D. VII¹⁾. (Cx. 33, 197B; cp. 461, 33A; 715, 121A: παράδοσις. Cx. 92, 221D; 5 107, 229C).
- a) Κρυφίαν παράδοσιν οἴμαι αὐτὸν εἰρηκέναι διὰ τὸ πιστοῖς μόνοις, οὐχὶ δὲ καὶ ἀμούρτοις αὐτὰ παραδοθῆναι. D.
- 33) Διὰ τῶν ἱερῶν παραπετασμάτων, 197 Β: A₁ 29, BCC₁ DE (CE [Σ]). Pach. 621A. Ηικιφορὸς Γριгорος, Byzantina hist. XXXIII, 10 11, PG. 149, 377B. VII²⁾. (Cx. 450, 29A; 707, 117C: ιεραρχία. Cx. 458, 32C).
- a) — „Παραπετάσματά φησιν τὰ σωματικῶς ἐν τῇ λατρείᾳ τῆς χάριτος τελούμενα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἔθη, τουτέστι τοῦ βαπτίσματος, τῆς ἀγίας κοινωνίας καὶ τῶν λοιπῶν. Η. Ηικιφορὸς Γριгорος, 15 Byz. hist. XXXIV, 9, PG. 149, 401D. (Cx. 702 b, 117B).
- 34) Τῶν μεριστῶν συμβόλων, 197C: E. Pach. 621B. VIII. (Cx. 33, 197B; 453, 32A).
- 35) Ὄταν ἀφθαρτοί, 197C: A₁ B 111, CC₁ 119, D54 οβ., E. Pach. 621 B. Cyp. (M.) VI, 7, 856B—C. VIII. 20
- 36) Ὁρατῆς αὐτοῦ θεοφανείας, 197C—D: A₁ BE; CC₁D (δοῦθεν); E [Σ]. Cyp. (M.) VI, 7, 856C. Ηικιφορὸς Γριгорος, Byz. hist. XXXIII, 11; XXXIV, 8, PG. 149, 377BC. 401A. VI (Cp. ex. 27, 196A; 160, 256B; 356, 376A; 361, 376D; 698; 699, 116B: ἐτερότης).
- a) Ἐν θειοτέρᾳ μιμήσει, 197D—200A: BCC₁DE. Pach. 621C. 25 (Cx. 1027a, 529D—532A; cp. 363, 377B).
- 37) Τῶν νοητῶν θεαμάτων, 200A³⁾: A₁ 29οβ., BC96, C₁ 119 οβ., DE. VIII.
- 38) Ἀποτάնοντες, 200A: BCC₁DE. Pach. 624A. (Cx. 40, 200C—D; 46, 204B; 95, 224B—C).
- 39) Ὑπεραρρήτως προϋφέστηκε, 200B: A₁ B 111 οβ., CC₁DE. Pach. 624B. 30 (Cp. ex. 158, 253B; 169, 260C; 275, 317A; 276, 317D. Cx. 272, 316A: αἰῶνες).
- a) Ἡν οὕτε ἐννοήσαι δυνατόν, 200C: E. VII⁴⁾.
- 40) Καὶ πασῶν, 200C—201A: BCC₁ DE. Pach. 624C. VII⁵⁾. VIII. Cx. 38, 200A (cp. ex. 315). 35
- a) Εἰ γάρ αἱ γνώσεις, 201A.

13 λατρεία.

¹⁾ Div. nom. I, 4, PG. 3, 592C. 2 Сол. 214. 2 Тим. 1₁₂.²⁾ Cp. Eccles. hier. I, 5, PG. 3, 376D.³⁾ Замечание, начинающееся с "Анф (с ссылкой на Coel. hier. XV, PG. 3, 328—340), повидимому, добавлено переписчикомъ, въ кодексѣ котораго первое мѣсто среди ареопагитскихъ твореній занимало сочиненіе „О небесной иерархіи“.⁴⁾ Св. Григорий Богослов. Ог. 28, п. 4, PG. 36, 29C; р. п. III³, 15.⁵⁾ Div. nom. I, 4, PG. 3, 592D.

- 41) § 5. Οὕτε φαντασία, 201A—C: A₁ Btz' C 96 οβ., C₁ 120, DE 11 οβ. (В до δόξα). Pach. 625A. Callisti et Ignatii Xanthopulorum opuscula ascetica 65, PG. 147, 748B. Cyp. (M.) II, 5, 766C. (Cx. 49, 205A; 228, 292B; 1017, 428D, cp. 154, 252B; 564, 68C; 930, 169C; 813, 145B: φαντασία. Cx. 322, 352C—D). Cx. 27, 196 Α: πνεῦμα (и др. ibid.).
- 42) Οὕτε ἐπαφή, 201C: A₁ B 112 CC₁ DE. Pach. 625B. VIII. (Cx. 322, 352 C—D).
- 43) Ἀκλήτου καὶ ὑπερωνύμου, 201D: A₁BCC₁DE. II.
- 44) Ἀλλ' ὅπερ, 201D: CC₁. IX.
- a) Τὴν ὁμόθεον, 201D: CC₁.
- 45) Ἀγγελοπρεπεῖς ἐνώσεις, 201D—204A: A₁ 30, B 13', C 97, C₁ D 55, E. Pach. 625C. VII¹⁾. (Cp. ex. 86, 216D. Cx. 292, 332A).
- 46) Ταύταις οἱ θεοειδεῖς, 204B—C: A₁ B (ιγ'). CDE 12. Pach. 625D. (Cx. 38, 200A; 988, 416C).
- a) Ἀπόπαυσιν, 204C: A₁. Цублетъ къ предшеств. сх. (ср. иное пониманіе ἀπόπαυσις въ сх. 38, 200A).
- 47) Τῶν ὄντων ἀφαιρέσεως, 204C: BCDE. Pach. 628A. VII²⁾. (Cx. 54, 208D; 78, 216 A; 86, 217B; 139, 244C; (143, 245C); 445, 413C; 1006, 421D; 1007, 424B; 1014, 428A).
- 48) Αὐτὸν δὲ οὖδεν, 204D—205A: A₁ B 112 οβ. (ιδ'?), CDE. cp. Pach. 628A. VII³⁾. (Cx. 54, 208 D; 56, 209B; 115, 233CD; 139, 244C; 143, 245 C; 159, 253D; 170, 260D—261A; cp. 364, 377C—D; 1014, 428A; 1020, 429C).
- 49) Ἀλλ' ὡς πάσῃς ἔξεως, 205 A: A₁ BCDE. Pach. 628B. (Cx. 1017, 428D. Cx. 50, 208A; 138, 244C; 223, 289A; 465, 33C; 557, 65C; 576, 73A; 677, 109C; 825, 149A—B; 859, 156D; 867, 157C—D; εξις, cp. 966, 180C. Cx. 41, 201 A. С: φαντασία, δόξα).
- a) Διανοίας. Естьвено въ души есть умыщенія рождающие; мыслию съмышляется въ души и разумѣніемъ въобразуется и къ изъявленію подвижится. Сл. 399.
- 50) Τῆς θεαρχίας πρόνοιαν, 205B—208A: A₁ BC 97 οβ. DE 12 οβ. Pach. 629 AB. Cap. quing. V, 64. Cyp. (M.) IV, 2, 793 A. VII⁴⁾. (Cx. 130, 240C; 148, 249A; 163, 257A—B; 195, 269B; 264, 309B—C; 282, 325A; 312, 344C—D; 333, 357B; 375, 384B—C; 395, 396A; 675, 109B—C; 712, 120C; 849, 153B, cp. 5, 185C: νοητά, νοερά. Cx. 148, 249AB; 167, 260AB: γνωστικῶς, λογικῶς κτλ. Cx. 270,

¹⁾ Coel. hier. VI, 2, PG. 3, 200D—201A.²⁾ Div. nom. I, 5, PG. 3, 593C.³⁾ Иса. 66₁.⁴⁾ Пс. 103₂₇. 148₉.

- 312C. Cx. 526, 53B: ἄζωα. Cx. 49, 205A: ἔξι. Cx. 157, 253A; 167, 260B; 194, 269A: ἔκτικός.
- a) Τὰ μὲν νοερά, 208 A—B: Βιε' 113, С. Cr. L 66-†: eorum que desiderant providentiam (граф.). Pach. 629A. Ду-
блетъ къ предш. сх. (Cr. сх. 148; 332а).
- 51) § 6. Ὡς αἰώνιον, 208B: A₁ 30 об., BCD 55 об. Pach. 629D. Сл.
402 доб.: „Вѣчнумо бо вторую и подобную рекше чисть
вѣка имать; вѣкъ же Богъ ни конца имать, ниже начала.
Вѣчнумо же аще и въ вѣкы простирается, но начала
пріятъ“. VII¹⁾. VIII (Cx. 104, 229 A—B; 272, 313D и др. ibid.).
- 52) Ὡς ἀγήρω, 208C: A₁ B 113 об., CD. Pach. 632A. (VII²⁾).
- 53) Ὡς ἐν αἴρᾳ, 208C: τοῦτο—ἀπερίληπτον, A₁ 31, BCD. Pach. 632A. VII³⁾.
- 54) § 7. Καὶ τὸ ἀνώμυμον, 208D: A₁ B 15', С 98 об., D. (Cx. 47, 204C,
и др. ibid. Cx. 14, 189C; 48, 204D, и др. ibid.).
- a) Ὡς ἀρχῆς, 208D: BC. Pach. 632B.
- 55) Τὰ πάντα ἐν πᾶσι, 208D: A₁ BC. Сл. стр. 403 оп. (Cx. 54, 208D.
Cx. 47, 204C, и др. ibid.).
- 56) Καὶ ἑστία, 209 A—B: A₁ B 15' 114, CD. Pach. 632C. VII⁴⁾. V. VIII.
X. (Cx. 133, 241C; 160, 256A: σωρηδόν. Cx. 145, 248A; 173, 261
B—C; 1135, 568B: ἀπεμφάνειν. Cx. 89, 221B; 992, 417B, ср. 195a,
269C: ἀσχέτως. Cx. 48, 204C: μηδαμοῦ ὅν, ср. предш. сх.).
- a) Πάντα δὲ ἀπλῶς, 209B: BCD. Сл. 405 оп.
- 57) § 8. Θείων φασμάτων, 209B: A₁ B₁γ', С99, D56. Сл. 405 оп. Pach.
633B. VIII.
- 58) Ἀνακτόροις, 209B: BCD. Pach. 633B. II. VII⁵⁾.
- 59) Συμβολικῆς θεολογίας, 209C: A₁ 31 об., В 114 об., CD. IX.
- 60) Ὁ ιεραρχικός, 209C: A₁ BC 99 об., D.
- 61) Καὶ ὅτικις ιερά, 209C: A₁ D. VIII.
- 62) Ἀμύστων, 209C—D: BC (до ὅτι). VIII. (Cx. 695, 116A; 719, 121B).

ГЛАВА II.

- 63) § 1. Τὴν θεορχικήν, 209D—212A: A₁ 32; B₁θ' (съ θεορχικήν) 115
С 100, D; за 82-й варіантъ BCD. Pach. 657B (сперва съ
'Ιστέον), Сл. 406. VI. (Cx. 15, 189D: Τριάς. Cx. 160, 256A:
ὑπάρξεις).
- a) Ἀφορίζουσα, 212 B: B. (Cx. 103, 229A; 128, 237D—240A;
330a, 356C).

¹⁾ Иса. 40₂₈.²⁾ Пс. 101₂₈.³⁾ 3 Цар. 19₁₁. Иоан. 4₂₄.⁴⁾ Иоан. 154. Div. nom. I, 7, PG. 3, 596D.⁵⁾ Иса. 6₁.

- 64) Τὴν θεαρχίαν, 212 B: BCD. (IV).
- 65) Οὐ μερικῶς, 212B: A₁ B₁', С. (IV). (Cp. сх. 107a, 229D).
- a) Καὶ ὀλοκλήρου, 212C: A₁ B. Cr. сх. 63.
- 66) Εἰ μὴ περὶ τῆς ὅλης, 212C: A₁; В 115 об. [Σ]; С. (VI).
- 67) Τάδε λέγει ὁ ὥν, 212C: A₁ B₁', С 100 об. (ср. Pach. 660A). II.
(III). VII¹⁾. (Cx. 1158, 573C; 1161, 576B).
- 68) Τὸ ὅν, ὃ παρὰ τοῦ Πατρός, 212 C—D: BC. Pach. 660A. II.
- 69) Θειγόνου θεοτητος, 212D: A₁ B 116, С. (Cx. 88, 220D; 98, 225A;
442, 413A, ср. 89, 221A; 273, 316C).
- 70) Τὰ πάντα δι' αὐτοῦ, 212D—213A: A₁ 32 об., B₁β', С101. Pach. 660
B. (Cx. 15, 189D: Τριάς, и др. ibid.).
- a) Καὶ αὐτοῦ, 213A: С.
- 71) Κοινωνικῶς καὶ ἡγωμένως, 213A: BC. (IV).
- 72) Τὰς θεουργίας, 213A: BC. Pach. 660 C. VII²⁾.
- 73) Τὴν πηγαῖαν, 213B: A₁ B₁γ', С. VII³⁾. (Cx. 172, 261B. Cx. 238b,
297A—B).
- a) Ἀδιαστρόφοις ἐνοίαις, 213C. VIII.
- b) Θεωνυμίαν. Сирбъчъ, каково богоименіа съставъ, сие
бо скажуетъ богоименіе. Сл. 409.
- 74) § 2. Θεοπρεποῖς διαιρέσεως, 213C: A₁ B₁γ' (sic) 116 об., С 101 об.
(ср. Pach. 660D). VIII. (Cx. 83, 216C).
- 75) Ἐπὶ τὴν θεολογικήν, 213C—D: A₁ B₁δ', С. VII⁴⁾. VIII. II. (Cx. 15,
189C; 278, 320C; 569, 69D; 856, 156B: ἐπιστήμη).
- 76) Τὰς θείας ἐκφαντορίκες, 213D: B₁ε' 117, С. (Cp. сх. 31, 197A. Cx.
25, 193 B, и др. ibid.).
- 77) Ἐν ἑαυτοῖς ἀπλήθυντα, 213D: BC. VIII.
- 78) § 3. Καὶ ὅσα τῆς ὑπεροχικῆς, 216A: A₁ 33, BC 102. (Cp. сх. 47,
204C).
- 79) Τὸ τοῦ Πατρός, 216A: A₁ BC. I.
- a) Ἀντιστροφῆς. Противуобращеніе, что есть словесно
но чловѣкъ, и чловѣкъ что есть словесно, яко же
въ пятьхъ гласовехъ глаголеть (см. сх. 365, 380A:
τοῦ πέμπτου Στρωματέων). Сл. 412. (Cp. сх. 88).
- 80) Ἡ καθ' ἡμᾶς Ἰησοῦ, 216B: A₁ B 117 об., С. (ср. Pach. 661D).
VI. VII⁵⁾. VIII.
- 81) Οὐσιώδη μυστήρια, 216 BC: BC. Pach. 661D. IV. VI. Cr. сх. 80.

¹⁾ Διονυσίй Αρ., Ep. X, PG. 3, 1120A. Апок. 14.²⁾ Лук. 11₂₀, 12₁₀. Дѣян. 1₈.³⁾ Пс. 3₁₀. Иер. 2₁₃. Иоан. 5₁₇. Пс. 103₂₀. Иное толкованіе Иоан. 5₁₇ нахо-
димъ у пр. Максима, Quaest. ad Thal. II, PG. 90, 272AB, p. 17.⁴⁾ Div. nom. I, 1, 2, PG. 3, 588A. С.⁵⁾ Div. nom. II, 3, PG. 3, 640C.

- 82) § 4. Παραδόσεως ἵερομύσται, 216C: BC 102 об. Pach. 661D—664 A. II.
 83) Κρυφίας καὶ ἀνεκφοιτήτους, 216C: A 51, A₁ 33 об., В κς', С. Pach. 661D. (Ср. сх. 20, 192C и др. ibid.: κρύφιαν: Сх. 74, 213C; 107а, 229D).
 84) Τὸς διακρίσεις, 216C: AA₁ BC. Pach. 664A. Геннадій Схоларій, De processione Spiritus S. II, 1, PG. 160, 686D. (Сх. 89, 221A; 111, 232D: διάκρισις).
   а) Ὡπέρ ἐναρχίαν, 216D: BC. Pach. 664 В—С. (Ср. сх. 13, 189B, и др. ibid.: ἐνότης).
 85) Τὸ ἄφθεγκτον, 216D: В_{κς'} С 103. Pach. 664C.
 86) Τὸ παννόητον, 216D—220A: A B 118, C; A₁ (до Σ). Pach. 664C—665B. Сур. (M.) IX, 9, 953A (съ Σ). VII¹. (IV²). (Сх. 175, 264A; 307, 341A: ἀρθία. Сх. 307, 341A; 322, 352D; 991, 417B; 1004, 421B; 1023, 528B, ср. 97, 224 D; 143, 245C: ἀγνωσία и т. п. Сх. 115, 233C: θέσις. Сх. 47, 204C: ἀφαίρεσις, ср. 139, 244C; 488, 41C).
   а) (Καθάπερ φῶτα λαμπτήρων, 220 AB²). Pach. 665C (Ср. сх. 87, 220C—D).
   б) Ὁπού γε καὶ τὴν ὑπερούσιον, 220C: B 118 об., С 103 об. Pach. 665D. (Ср. сх. 133, 241B).
 87) Καὶ ὑπερουράνια φῶτα, 220C—D: A 51 об., A₁ 34, B; С [Σ]. Pach. 668 A. VII³. (Ср. сх. 1139, 369A; 111, 232C).
 88) § 5. Ὑπερουσίου θεογονίας, 220D: A [Σ], A₁ B 119, С. Pach. 668A. (Сх. 69, 212 D, и др. ibid. Сх. 365, 380A).
 89) Ἐνώσεις τε καὶ διακρίσεις, 221A—B: A52, A₁ В_{κς'}, С104. Pach. 668C (съ "Еστι δὲ"). Сур. (M.) VII, 10, 885B—C; Георгий Киприанинъ, Apologia, PG. 142, 260D—261A; ср. Никифоръ Григора, Byz. hist. XXIII, 1, 6, PG. 148, 1385A; Геннадій Схоларій, De processione Spiritus S. II, 1, PG. 160, 686D. VII⁴. (Сх. 24: πρόδοσις, и др. ibid., ср. сх. 161: κίνησις, и др. ibid. Сх. 1166, 557D. Сх. 84, 216C: διάκρισις. Сх. 145, 248A; 211, 280A: φωνή. Сх. 172, 261B. Сх. 56, 209A: ἀσχέτως).
   а) Ἐκ τῶν μετοχῶν καὶ τῶν μετεχόντων, 221C: С. Pach. 669A. Сур. (M.) III, 9, 789B. Сл. 417 доб.: „Инако: Причастия суть яже о Бозѣ естьственная дѣйствія и прошествія, осущество, оживотворенія, премудротворное, сила,

¹⁾ Иоан. 10_{ss}, 1 Кор. 2₁₆.²⁾ Этой схолии пѣть въ изданіи Мореля (р. 145).³⁾ Div. nom. II, 4, PG. 3, 641A.⁴⁾ Св. Григорий Бол., Ог. 29, п. 2, PG. 36, 76B; р. п. III³, 43. Пр. Максимъ считалъ недопустимымъ мыслить κίνησις въ Св. Троицѣ въ онтологическомъ смыслѣ: Ambigua, PG. 91, 1257D—1260D, f. 203a—204a.

- благость и ина таковая. Причествующая же ангелы, душа и зданія (κτίσματα); причествуемая же непричастнѣ (ἀμεθέκτως) Отецъ и Сынъ и Св. Духъ¹).
 б) Ἐν ἑκάστῳ τῶν ἐκτυπωμάτων, 221C.
 90) § 6. Οὐκ ἔστιν ἡ σφραγίς, 221C. VIII.
 91) Ἀπομόργυρατα, 221C: B119 об., С104 об. Сл. 419 оп. VIII.
   а) Καὶ μήτε ἀντίτυπα, 221C: BC.
   б) Διακέκριται δέ, 221C—D: В 120, С.
 92) Τὸ καθ' ἡμᾶς, 221D—224A²: A52 об., A₁ 34 об. (до Σ); В κς', С 105. Pach. 669B. Сл. 420 оп. съ Σ. IV. VI. VIII (Сх. 32; 107).
 93) Διακέκριται, 224A—B. Сл. оп. (Сх. 92, 224A; ср. прим. 2).
 94) Γεγονός ὁ ἀναλλοίωτος, 224B. Сл. оп. VIII. Сх. 93, 224A—B.
   § 7. а) Τοῖς δὲ ως μοτικοῖς, 224B: B120 об., С; Сл. оп.
 95) Υπὲρ νοερὰν ἐνέργειαν, 224B—C: BC. Pach. 669C. (Сх. 38, 200A).
 96) Ταῖς μετοχαῖς μόνας, 224C: BC 105 об. Pach. 669C—D. Сл. оп. I.
 97) Κρυφιότητα, 224C—D: A 53, A₁ 35, В_{κς'}, С. Pach. 669D. Сур. (M.) III, 9, 789D. VII³. VIII. (Сх. 15, 189C—D, и др. ibid.: ἀκταληπτός).
 98) Πάλιν, ὅτι μέν ἔστι πηγαία, 224D—225B: AA₁ В_{κς'}; С [Σ]. Pach. 672 A—B. Съ Патрὸν δὲ схолия относится къ § 8. VII⁴. (Сх. 69, 212D, и др. ibid. Сх. 16, 189D—192A: δημιουργικός).
   § 8. а) Τοῖς αἰτιαῖς, 225B—C. Сур. (M.) IV, 2, 793B. VII, 6 878B. Cap. quinq. V, 67. (ср. Pach. 672B). Ср. сх. 89a. Καλῶς δὲ — ἀπάσας: B121, С 106.
 99) Καὶ ζῆν εἴ τις φαῖη, 225C. VIII. (Ср. сх. 106, 229C).
 100) § 9. Ἀλλὰ καὶ τὸ πάσης θεολογίας, 225C—228A: A53 об., В_{κς'} 121 об., С 106 об. Pach. 672D. VI. VII⁵. VIII. (Ср. сх. 92, 221D. Сх. 120, 236B; 320, 352A; 387, 392A: πρεσβύτετοι ἀγγελοι).
 101) Καθηγερόνι, 228A—C (до "Αλλως"). Καθηγερόνα — —έρμηνεσι τὰ θεῖα: BC. Pach. 673A. Τὸ δὲ παθεῖν — —κατηγόριον: С 107. А:

¹⁾ Это есть собственно продолжение схолии 89 b.²⁾ У пр. Максима употребляется нѣсколько иная (чѣмъ въ 224A) терминология для обозначенія отношенія Св. Троицы къ тайнѣ воплощенія: Orat. Dom. expos., PG. 90, 876C-D, p. 346; Quaest. ad Thal. II, PG. 90, 272B, p. 17.³⁾ Div. nom. II, 4, PG. 3, 641A.⁴⁾ Зах. 4₃ (у пр. Максима дается Зах. 4₃ другое толкованіе: Quaest. ad Thal. LXIII, PG. 90, 676D, p. 241). Еф. 3₁₅. Иоан. 17₆. Имѣющихся въ данной схолии экзаплическихъ вариантовъ къ Зах. 4₃ нѣть у F. Field'a, *Origenis Exapla, Oxonii, 1875, vol. II, 1020*.⁵⁾ Апок. 8₂. 4₄. Тов. 12₁₅. Климентъ Алекс., Ипостасы V, GCS. XVII= Clemens Alex. B. III, ed. Stählin, S. 196₁₆—18; р. п. А. И. Сагарды въ Хр. Чт. 1913, сентябрь, стр. 1109. Дионисий Ареоп., Coel. hier. X, 1, PG. 3, 272D.

ГЛАВА IV.

- 128) § 1. Ἀφορίζουσι, 237D—240A: C. Pach. 748A. I. (Cx. 103).
a) Ὡς οὐσιῶδες, 240A. Сур. (M.) V, 2, 808B. VIII.
- 129) Ὁσπερ ὁ καθ' ἡμᾶς ἥλιος, 240AB: A58, C 113 об. (ср. Pach. 748 A—B). Сур. V, 2, 808B. X. (Cx. 111, 232C; 145, 248A; 289, 328D—329A; 316, 348D; 612, 85A—B; 641, 96D; 643, 97B; 749, 129A; 964, 180B: ἥλιος, φῶς, ср. 1139. Cx. 438, 412B; 556, 65C; 867, 157D: ποιότητες κατὰ υμβρεθηκός).
- 130) Αἱ νοηταὶ καὶ νοεραὶ, 240CD: AC. Pach. 748C—D. 749A. Сур. (M.) X, 2, 966A—967A. Cap. quing. V, 64. VII¹⁾. (Cx. 50, 205C: νοητά, и др. ibid., ср. 395, 393D; 1139, 569A. Ср. сх. 454, 32 B: νοῦς ζῶν, и др. ibid. Cx. 232, 293A; 564, 68C: τρεπτοῖ).
- 131) Οἰκείως ἐλλάμπονται, 241A. VIII.
- 132) Καὶ φρουρὰ καὶ ἑστία, 241A: А; С (до Φέλωγ). Сл. 440 оп. Полные у Pach. 749B—С. I. II. VII²⁾. (Cx. 610, 84D; 990, 417A: ἐκ παραλλήλου. Cx. 1147, 572A).
- 133) § 2. Ἐκεῖθεν αὐταῖς, 241A—С: А 580б., С114. Pach. 752D. А. VII³⁾. VIII. (Cx. 26, 193C; 27, 196A; 164, 257B; 175, 264A; 310, 344A: νοῆσεις; (по сравнению съ ангелами:) 313, 345C; 395, 393D—396A; ср. 223, 289C, см. 164: ἀθρόως. Cx. 361, 376D: ταῦθετης. Cx. 468, 36A: ἀκρότης. Cx. 523, 52D; 648, 100B: ὄντα. Cx. 56, 209A: σωρηδόν, и др. ibid. Cx. 29, 196B. О соединеніяхъ ср. 111, 233A, и др. ibid.)
- 134) Ἐν τῷ Περὶ τῶν ἀγγελικῶν, 241C. IX.
- 135) Αἱ ἀγγελοπρεπεῖς, 241D: А. Pach. 753B—С. VII⁴⁾.
a) Καὶ εἶναι ἀγγέλους, 241D: С 114 об.
- 136) Αἱ φυχαὶ, 244A: С. VII⁵⁾. VIII. Дублетъ къ слѣд. сх.
a) Ἀγαθαρχίαν, 244A. Pach. 753B.
- 137) Ἐν τοῖς Περὶ φυχῆς, 244A. Сл. 442 оп. IX.
a) Ἀλόγων φυχῶν, 244A.
b) Ἀρφιώς λαχόντα, 244B. Сл. 443 оп. съ σ. (=244A, сх. 136).

- 138) Δι' αὐτὸν τῆς οὐσιῶδον; ἔξεως, 244B—С: А59, С115. Cx. 49, 205A, и др. ibid.: ἔξις.
- 139) § 3. Εἰ δὲ καὶ ὑπέρ πάντα, 244C: AC. Pach. 753C. VII¹⁾. VIII. (Cx. 47, 204C; 86, 217C; 102, 229A; 159, 253C; 170, 260D. Cx. 445, 413C: στέρησις, и др. ibid.)
- 140) Καὶ αὐτὸν τὸ μὴ ὄν, 244C—D. Pach. 753D. VII²⁾. (Cx. 159, 253C—D; 197, 272A; 240, 297C—D; 249 и 250, 305A).
- 141) § 4. Καὶ τῶν οὐρανῶν, 244D—245A: А 59 об., С (кончая: κινεῖσθαι). Сл. 445 съ Σ3 новая схолия. Pach. 756A. II. (Cx. 335, 360B).
- 142) (Καὶ τῆς τῶν δύο φωστήρων), 245B. VII³⁾. (Cx. 335).
- 143) Ἐπέκεινα θεότητος, 245C. VII⁴⁾. Cx. 48, 204D—205A, и др. ibid. (ср. 159, 253C. Cx. 97, 224D; 86, 217A: ἀγνωσία).
- 144) Καὶ φωτίζει, 245D. Pach. 756B. VII⁵⁾. (Cx. 104, 229A; 151, 249D: μέτρον, ср. сх. 158, 253A: πέρας).
a) Καὶ τάξις, 245D—248A. Pach. 756B.
- 145) Κατὰ πολλοστὸν ἀπήχημα, 248AB: А60, С116. Pach. 756C. VII⁶⁾. X. (Cx. 89, 221B. Cx. 56, 209A: θεραπεύειν ἀπευθαῖνον. Ср. сх. 129, 240A: ἥλιος. Cx. 211, 280A; (216, 284D); 301, 336C; 332, 356D; 496, 45B; 503, 48B: ἀπήχημα).
- 146) Ἄλλὰ καὶ πρὸς τὴν γένεσιν, 248B—С: А; С (до Τοῦτο). Pach. 757A. VII⁷⁾. X. (Ср. сх. 964, 180B).
a) Μέτρον ἔστι 248D. (Cx. 104).
- 147) Αὐτὸν γάρ ἔστι τὸ φῶς, 248D—249A: А (до ως καὶ); С 116 об. Pach. 756C. VII⁸⁾. VIII.
a) Ὡς ἐναρχική, 249A: С. Сл. 448 добавл.: „Знаменай же, яко дно наричеть Божество вседержителю“. (Cx. 23).
- 148) Καὶ οὗ ἐφίεται πάντα, 249A—B: А 60 об., С. (ср. Pach. 757B). VIII. (Cx. 50, 205C—D. 208A; 130, 240C. Ср. сх. 50а, 208 А—B).
a) Quae bonum concupiscunt: aut rationalia, aut sensibilia, aut incorporeæ; aut intellectualia, aut animalia. (граф.). L 74†.
- 149) Πάντα δολλῆ ποιεῖ, 249C: С117 (до Ὡτι). Сл. 450 оп. Pach. 757B. I. VIII.
- ¹⁾ Иов. 16. 21.
²⁾ Филон, De cherubim, § 26 (8), Philonis Alex. opera, ed. L. Cohn, 1896, vol. I, 176₁₁—13. Дионисий Ап., Div. nom. I, 7 (εξηγ.), PG. 3, 596D.
³⁾ Иез. 1₁₈.
⁴⁾ Иса. 6₆—7. Иез. 3₂. Дан. 9₂₁—22. Ефим, Пастырь, Vis. V, 1—2, Patres Apostolici, ed. Funk, vol. I (1901²), р. 466₁—8; Писанія мужей апостольскихъ, р. п. прот. П. Преображенскаго, 1895², стр. 180. Дионисий Ап., Coel. hier. VII, 3, PG. 3, 209C.
⁵⁾ Ефим, loc. cit.
- ¹⁾ Дионисий Ареоп., Div. nom. IV, 3, PG. 3, 697A.
²⁾ Div. nom. IV, 8, PG. 3, 704B.
³⁾ Пс. 135₇ (Быт. 1₆).
⁴⁾ Ср. Divin. nom. IV, 20, PG. 3, 721A.
⁵⁾ Div. nom. IV, 4, PG. 3, 697C.
⁶⁾ Div. nom. V, 8, IV, 5, PG. 3, 824B—С. 700D.
⁷⁾ Div. nom. V, 8, VI, 3, PG. 3, 824B—С. 857B.
⁸⁾ Св. Василий Вел., Бес. II на Пасходневъин hexaem. hom. II, п. 8, PG. 29, 48C—49A; р. п. I⁴, 35.

- 150) Κατὰ τὸν τῆς παλαιότητος, 249C: С. Pach. 757C. См. добавл. Сл. VII¹⁾. (Cx. 303, 337C. Cx. 452, 32A).
 § 5. а) Ἀνακαθαίρειν, 249C—D. Сл. оп. VII²⁾.
 151) Ὁτι ἡγάπησαν πολύ, 249D. VII³⁾. (Cx. 144, 245D).
 152) § 6. Καὶ ὑπερκόσμιον, 249D—252A (кончая: ἄγγελος Κυρίου): A61, C117 об. (кончая: διατάξεων). Pach. 760B. VII⁴⁾.
 а) — „—ὑπερκόσμιός ἐστιν („иначе“ Сл. 451), 252A. Pach. 760B.
 Схолія, несомнѣнно, принадлежащая пр. Максиму⁵⁾.
 б) Πάντα συνάγουσα, 252B. Сл. 452 оп.
 153) Διαιρετική, 252B. VII⁶⁾. (Cx. 328, 353D; ср. 328а, 356B; 517, 49D; 730, 169C).
 а) Δοξασμάτων, 252B. Pach. 761A.
 154) Φαντασίας, 252B. Pach. 761A (Ср. сх. 41, 201A—B).
 155) § 7. Καὶ ως καλόν, 252B—C: A61 об.; C118 (до γάλλος μὲν). Сур. (M.) V, 2, 809A. (Cр. Pach. 761B). VII⁷⁾. (Ср. сх. 51, 208B. Cx. 263, 309B: καλόν).
 156) Μεθ' ἑαυτοῦ μονοειδέες, 252C—D: A62, C118 об. Pach. 761C—D.
 157) Ἐγ τοῦ καλοῦ τούτου, 252D—253A: AC. Pach. 764A. VII⁸⁾. (Cx. 29a, 196C; 219, 285C. Cx. 29, 196B, и др. ibid.: ἀλληλουχίαι. Cx. 333, 357C: κοινωνία. Cx. 50, 208A: ἔκτικός. Cx. 27, 193D: ἐπεστραμμένα).
 158) Καὶ πέρας πάντων, 253AB: AC (до Ταῦτα). Pach. 764A—B. VII⁹⁾.
 (Cx. 27, 193D: ἐστραπται, и др. ibid. Cx. 296, 332D; 351, 369D; 356, 373D; 425, 405C: πέρας, ср. сх. 144, 245D; 54а, 208D. Cx. 169, 260C; 295, 332D; ср. 39, 200B; 275, 317A).
 159) Ὁτι καὶ τὸ μὴ ὅν, 253C—256A. Ср. Pach. 764C. VII¹⁰⁾. (Cx. 48, 204D; 54, 208D; 139, 244C; 143, 245C; 170, 261A: Βογъ—μὴ ὅν. Cx. 197, 272A—B; 240, 297CD; 263, 309B; 990, 417A: ὅλη. Cx. 140, 244C—D; ср. 216, 284D; 240, 300B: κακόν—μὴ ὅν).
 160) Αἱ οὐσιώδεις ὑπάξεις, 256AB: A 62 об., С. Pach. 764D—765A. VIII. (Cx. 63, 209D: ὑπάξεις. Cx. 56, 209A: σωργόν. Cx. 275, 317B; 356, 376A; 361, 376D; 366, 380C, ср. 478, 37D: ὁμοίτητες. Cx. 29, 196B: ἀλληλουχίαι, и др. ibid.).

¹⁾ Дѣян. 17:34. 16:3.—Кофиодія(?)²⁾ Пс. 23:6.³⁾ Div. nom. IV, 4, PG. 3, 697C.⁴⁾ Апок. 2:1. Пс. 33:8.⁵⁾ Ср. Quaest. ad Thal. XXVII, PG. 90, 356A, p. 65.⁶⁾ Διονισий Аѳ., Div. nom. IV, 5, PG. 3, 700D.⁷⁾ Пѣснь II, 1:1. Пс. 44:8.⁸⁾ Зах. 9:17. Быт. 1:31.⁹⁾ Апок. 1:8. Διονισий Аѳ., Div. nom. V, 8, PG. 3, 824C.¹⁰⁾ Div. nom. IV, 3, PG. 3, 697A.

- 161) Αἱ στάσεις πᾶσαι, 256C—257A: AC119 об. Pach. 765D. VII¹⁾.
 (Cx. 476, 37C; 549, 64C: Ιεζεκιилъ. Cx. 195, 269A; 395, 393D. Cx. 27, 193D: ἐπέστραπται, и др. ibid. Cx. 172, 261B; 281, 324C; 297, 333C; 370, 381B; 403, 397B; 565, 68D; 577, 73C: κίνησις, στάσις, ср. 89, 221A; 1148, 572B.).
 162) § 8. Κυκλικῆς μέν, 257A. (Cx. 165, 257C—D).
 а) Οἱ θεοὶ νόες, 257A (граф.)²⁾.
 163) § 9. Ψυχῆς δὲ κίνησις, 257AB: A63, С. Cx. 130, 240C. (Cx. 50, 205C: νοητή, и др. ibid.).
 164) Ἐλικοειδῶς, 257B: AC 120. Pach. 768B. Сл. 458 доб.: „Чюжда бо умъ чювьстvenая словомъ помышляющі и учителнѣ и отъ единаго въ друго преходящи дѣйство видимыхъ“. VIII. (Cx. 9, 188C; 278а, 321B; 313, 345C; 328b, 356B; (395, 396A); 652, 161A; 711, 120B: ἐνταίως, ср. 276, 317D; 480, 40B: ἀθρόως, Cx. 133, 241B; (175), и др. ibid.: νοήσεις).
 165) § 10. Τοῦτων οὖν, καὶ τῶν αἰσθητῶν, 257C—D: AB1 54, С. Ср. дру-
 гую сх. у Pach. 768D—769A. VIII. (Cx. 162, 257A; 166, 257D).
 166) Καὶ κίνησιν, 257D—260A. (Cx. 165, 257C: προάγεσθαι νοεῖν. Ср. сх. 162, 257A).
 167) Πᾶν ἐν καὶ πλῆθος, 260AB: A 63 об., B1 ν3', С 120 об. (ср. Pach.
 769A къ 260B съ Καὶ πάλιν). (Cx. 102, 228 С—D: μέρη. Ср. сх.
 50, 205C).
 168) Οἱ δροι, 260B: B1. Pach. 769B. (Cx. 245, 301C).
 169) Ἄρχὴ παραδειγματική, 260C: AB1 55 об., С 121. Pach. 769B. (Cx.
 290, 329A—B; 275, 317C; 276, 317D; 281, 324A—B; 283, 325B;
 292, 332B; 320, 352A; 321, 352B; 326, 353B; 376, 384D; 428,
 408C; 1145, 569C: παράδειγμα, ср. 39, 200B; 158, 253B. Cx. 295,
 332D: τελικὸν αἴτιον).
 170) Καὶ πάντα τὰ οὐκ ὄντα, 260D—261A: A; B1 С (до Ἀνάγνωσθι). Cx.
 159, 253C (Ср. сх. 139, 244C; 143, 245C; 445, 413C: στέρησις, и
 др. ibid.).
 171) Καὶ τὰ ἥττω τῶν κρειττόνων, 261A: A64, B1 56, С (до Ἄλλα). Pach.
 769D. Cx. 27, 193D (158, 253B, и др. въ сх. 27: ἐστραπται. Cx.
 29, 196B; 157, 253A, и др. ibid.: ἀλληλουχίαт).
 172) Αὐτὸς γὰρ ὁ ἀγαθοεργός, 261A—B. Сур. (M.) V, 3, 814B. (Ср. сх.
 73, 213 B). Pach. 769D (съ Σ. VII³⁾). VIII. (Cx. 186, 265B. Ср.
 сх. 89, 221A; 161, и др. ibid.: κίνησις).
 1) Иса. 62. Иез. 1:21, 14 (Cx. 549, 64C). Быт. 28:12.
 2) Судя по L (см. выше, стр. 106) употребление графическихъ поясненій является однимъ изъ любимыхъ пріемовъ изложенія у пр. Максима. Ср. еще графическое изображеніе тайны Троичности (выше, стр. 78—79).
 3) Св. Григорій Бол., Ог. 29, п. 2, PG. 36, 76B; р. п. III⁴⁾, 43. Въ сх. 89 формула цитациі иная: εὐ τοῖς Κατὰ Εὐνομίον λόγοις, 221A. (См. выше, стр. 120).

- a) Γεννητικὴν ὑπερβολὴν, 261B: B1 56 об., С 121 об.
 173) § 11. Καὶ μή τις ἡμᾶς οἰέσθω, 261B—C: B1C. Pach. 769D. (Cx. 56, 209A: ἀπεμφαίνειν).
 174) Δι' ἑτέρων ὁμοδυνάμων, 261C: С и Сл. 462 до с. Pach. 772A. VIII.
 (По связи с предшествующей схолией).
 а) Δέον εἰδέναι, 261C—D: B1 57 (до σκόπει). Pach. 772B.
 (Cx. 742). Дублетъ (?) къ двумъ слѣд. схоліямъ.
 175) Ὁσπερ καὶ αἱ νοεραὶ ἐνυάμει, 264A: A 64 об., BC 122 (съ Νοερὰς).
 Сл. 463 съ Νοερὰς новая сх. Варіантъ 69-й въ B1C. (Cx. 164, 257B; 133, 241B, и др. ibid.: νοήσεις. Сх. 86, 216D: ἄγνοια).
 176) Ἐπιδηλότεραι τῶν αἰσθῆσεων, 264B: AC.
 а) Καλῶς ἐνυγχούται, 264B: С 122 об. Сл. 464 оп. Pach.
 772 B—C.
 177) Ἀκούετωσαν, 264B. II.
 178) § 12. Καίτοι ἔδοξε τισιν, 264B. Pach. 772C. (См. ту же схолию
 265A [α']: С. Сл. 466 оп.). VIII. (Cx. 194, 268C).
 179) Ὁ θεῖος Ἰγνάτιος, 264 B—C¹⁾. II. III.
 180) Οἱ ἐμὸς ἔρως, 264D—265A. С: Φησὶ δὲ ἐν τῇ πρὸς Πρωμαίσους αὐτοῦ
 ἐπιστολῇ τοῦτο. Сл. 465 съ ἡ τάχα σύνηθες новая сх. II. VII²⁾. VIII.
 181) Καὶ ἐν τοῖς προεισαγωγαῖς, 265A: С. Pach. 772C. VII³⁾.
 а) Τοῖς θείοις μᾶλλον, 265A.
 182) Τὰ πλήθη, 265A: А 65, С 123.
 а) Ως βυσχερέστατον, 265B. I.
 183) Ἐπέπεσε, τίς φησιν, 265B: С. Pach. 773C. VII⁴⁾.
 184) Τάττεται πρὸς τῶν ἱερῶν, 265B: С. VIII.
 185) Συγκρατικῆς, 265B: С 123 об. Pach. 773D.
 186) Διὰ τὸ καλόν, 265B. VII⁵⁾. Cx. 172, 261A—B.

¹⁾ Если правильно чтение ματηρεῖ, то выходитъ, что по схолиасту св. Игнатій пострадалъ еще до воспаренія Домиціана. Е в с е в і й (Церк. ист. III 36з, ed. Schwartz, I, 274¹⁹; р. п., стр. 157), котораго схолиасти, повидимому, только и знать (ср. выше, стр. 102, 1114), не сообщаетъ въ „Церк. ист.“ даты мученичества св. Игната. Данная схолія, впрочемъ, можетъ принадлежать Георгію скіеопольскому (о немъ см. у W. Wright, Catal. II, 495).

²⁾ Св. Игнатій Богоносець, Ep. ad Romanos 7₂, Patres apostolici, ed. Funk, v. I², 260₁₅; р. п. (Писанія мужей апост., 2 изд.) стр. 294. Извѣстіе, что въ то время, какъ св. Игнатій писалъ свои посланія, епископомъ въ Ефесѣ былъ Оникимъ, позаимствовано схолиастромъ у Псевдо-Игнатія, Ep. ad Antiochenes 13₂, Patres apost., ed. Funk—Diekamp, vol. II³ (1913), p. 222₁₁; а что предшественникомъ Оникима по каѳедрѣ (точнѣе, первымъ епископомъ ефесскимъ) былъ Тимоѳей,—изъ Апост. Постан. VII, 46₇, Const. Apost., ed. Funk, p. 452₂₂—454₁; р. п. 244.

³⁾ Прем. 8₂.

⁴⁾ 2 Цар. 1₂₆.

⁵⁾ Divin. nom. IV, 10, PG. 3, 708B.

- 187) § 13. Ἐκστατικός, 265B: С. VII¹⁾.
 188) Ἐξεστηκός, 265B: С.
 189) Τολμητέον, 265C: С 124. VIII.
 а) Διὸ καὶ ζηλωτή, 265C: С.
 190) Πῶς εἴρηται ὁ Θεὸς ἔρως καὶ ἀγάπη, καὶ ἐραστὸς καὶ ἀγαπητός; С 124. Дублетъ къ слѣд. схоліи.
 191) § 14. Τὶ δὲ δλως, 265C, Cap. quing. V, 87. Сур. (M.) V, 3, 813 B; VIII, 4, 902B. VII²⁾.
 192) Ἐραστὸν καὶ ἀγαπητόν, 265D—268A. Pach. 776C. Cap. quing. V, 88. VII³⁾. VIII.
 а) Καὶ τὸ μὲν κινεῖται, 268A. Дублетъ къ сх. 192.
 б) Καὶ τῆς ἐξηρημένης. 268A. Pach. 777A. Дублетъ къ слѣд. схоліи.
 193) Ἐρωτικὴν κίνησιν, 268B. Cap. quing. V, 89. Сур. (M.) V, 3, 813 B. VIII. (Cx. 192, 268A: ἐπιστρέψειν).
 194) § 15. Τὸν ἔρωτα, 268C—269A: А 66 об. (конецъ: πρὸς αὐτόν), С 125. Pach. 777BC. II. VII⁴⁾. Cx. 178, 264B (ср. 191, 265C. Cx. 157, 253A: ἀλληλουχία, см. сх. 29. Cx. 50, 208A: ἐκτικός, Cx. 27, 193D: ἐπέστραπται, и др. ibid. Ср. сх. 375, 384C).
 195) § 16. Ἐπειδὴ τοὺς ἐκ τοῦ ἐνός, 269A—B: А 67, С 125 об., ср. Сл. 472. Pach. 777D—780A. Cx. 130, 240C (161, 256D; 50, 205C, и др. ibid.: νοητά. Cx. 27, 193D, и др. ibid. Cx. 577, 73 BC; ср. 161, 256D, и др. ibid.).
 а) Ἄσχετος αἰτία, 269C. (Cx. 56).
 196) § 17. Ἀπάντων ὀλικὸς ἔρως, 269C—D: AC. Pach. 780B—C. (Ср. сх. 102, 228C—D. Ср. сх. 323: ὅμοιον).
 197) § 18. Ἐφίεται γὰρ αὐτοῦ, 272A—C: AC, ср. Сл. 474. Pach. 781A. V. VI. VII⁵⁾. (Cx. 140, 244D: μὴ δύ. Cx. 214, 281D; 216, 285A; 219, 285C; 249, 304D: ἐφίεται ἀγαθοῦ, θέλει εἶναι. Cx. 159, 253C, ср. 272A: δεῖ πλατύτερον παρατησαι. Cx. 428, 408B; ср. 523, 53A: μία ἀρχή. Cx. 203, 273C; 206, 277A; 240, 297C: Богъ и ѿлѣ, ср. 159, 253CD. Cx. 203, 273C; 210, 277D; 332, 356D; 496, 45B: ἐσχατον [ср. сх. 145: ἀπήγχημα]. Cx. 278, 320C; 320, 352A: ὄντα—εἰδη, см. сх. 333, но ср. 133 и 523. Cx. 215, 284A; 240, 300A: ἀνείδεος. Cx. 263, 309B: αἰσχος. Cx. 241, 300C; 268, 312A; 383, 388D: ὑποστάθμη. Cx. 240, 300A: ѿлѣ и εῖδος, ποιότης. Cx. 296, 333A; 496, 44D—45A: происхожденіе ѿлѣ).
 1) Пс. 115₁₁.
 2) IIесянь II. 5_{8.16}.
 3) О προχωγείᾳ ср. Аристотель, Ethica Nicom. V, 5, Aristoteles graece, vol. II, 1131a₇.
 4) Филип. 2₂. Иоан. 17₁₁.
 5) Div. nom. IV, 7, PG. 3, 704B.

- а) Πῶς ἡ δαιμονία πληθύς, 272D; C126. Дублетъ къ сх. 199.
- 198) Οὐκ ἔστιν ἀγαθοειδές, 272D: A67 об., C126 об. Pach. 781B. VIII. (Cx. 220, 288A; 254, 305C).
- 199) Καὶ πῶς ὁ ἀγαθός, 272D—273B. Catena in Psalm. ed. Corderii, I, 686 съ именемъ пр. Максима. V. VII¹⁾. VIII. (Ср. сх. 242, 301A; 406, 397C).
- 200) Γινόμενον ἀντὶ γεννώμενον. С.
- 201) § 19. Ἀρχεται ἐντεῦθεν λόει τὰ προβλήματα. С. VIII.
- 202) Τὸ κακὸν οὐκ ἔστιν ἐκ τἀγαθοῦ, 273 B. VIII.
- а) Ότων ὅντων σκοπός, 273B. Другая схолия у Pach. 784A.
- 203) Καὶ εἰ τὰ ὅντα πάντα, 273C—D: А (кончая: ως μὴ ὅντες), С 127об. Pach. 788C. VII²⁾. Сх. 197, 272A. С: ὄλη. (Cx. 248, 304C: ἔστατον. Сх. 204, 276B; 209, 277C; 213, 280C; 215, 284B; 216, 284D; 235, 296A; 241, 300C; 242, 301A: κακία, εἶδος κακοῦ и αὐτόκακον. Ср. сх. 206, 277A).
- а) Знаменай, что иже не сущихъ отнудь быти глаголется. Сл. 478.
- 204) Πόθεν οὖν ἔστι τὸ κακόν, 276A—C: А 68, С 127. VII³⁾. VIII. (Cx. 203, 273C, и др. ibid.: κακία и αὐτόκακον. Сх. 209, 277C; 210, 280A; 213, 281A; 239, 297B—C; 241, 300C; 278, 320D: ἀλογος μέρος τῆς φυχῆς. Сх. 246, 304A: τὰ οἰκεῖα ἐνεργεῖν).
- а) Καὶ εἰ φθορά ἔστι τῶν ὅντων, 276D.
- 205) "Η οὐχὶ πολλάκις, 276D—277A: А 68 об., С127 об. (кончая: μορία τοιαῦτα). Pach. 784D. Сл. 480 добавл.: „Аристотель въ естьствословныхъ глаголеть: въ растлѣніи коня оси бывають, а въ вола пчолы отъ черви бываємъ“. II. VII⁴⁾. VIII. (Cx. 209, 277C; 210, 280A; 213, 281B; 230, 292C; 243, 301B; 248, 304C; 251, 305A; 312a, 345A; 359, 376B; 543, 61A; 627, 93A; 713, 120C—D; 848, 153A: ἔσθ' ὅτε).
- 206) Καὶ ἔσται τὸ κακόν, 277A: А (съ εἰ ἡ φθορά), С. VII⁵⁾. VIII. (Cx. 203, 273C; 197, 272B; ср. 242, 301A).
- 207) § 20. Ἡ κακόν, 277B. Сл. оп. Pach. 785B. (VIII).
- 208) Μᾶλλον δέ, 277B. Сл. оп. Pach. 785B. (VIII).
- 209) Καὶ ἀμιγῆ, καὶ ὀλόκληρα, 277BC: A69; С128 об. (до Тὸ οὖν). Pach. 785D—788A: VII⁶⁾ (ср. другую схолию [вѣроятно, пр. Максима]).

¹⁾ Div. nom. IV, 26, PG. 3, 728C.—Пс. 3635.²⁾ Авд. 116. У Pach. 788C прибавляется еще цитата изъ Омифа: εἴποτε τὸ γε, Иліада, III, (γ'), 180.³⁾ Рим. 723.⁴⁾ Аристотель, Περὶ ζῷων γενέσεως I, 16, Aristoteles graece, Berol. 1831, vol. I, 721a8—7.⁵⁾ Вят. 12.⁶⁾ Св. Григорий Бол., Or. 45, n. 5, PG. 36, 629B; p. II. IV³, 127.

- ма] 788A). Сх. 204, 276B: ἄλογος μέρος, и αὐτόκακον, и др. ibid. (Cx. 205, 276D. Сх. 245, 301D; 296, 333A: κτενα αὐτοάπειρον. Сх. 247, 304B: παρεισδύνει).
- 210) Ἐκτείνεται δὲ ἄχρι τῶν ἐσχάτων, 277D—280A: АС. VII¹⁾. Сх. 197, 272A—B (ἄρχη, ἀνούσιος. Сх. 205, 276D. Сх. 229, 292B).
- 211) Πάρεστι τάγαθον, 280A: АС. Pach. 788A—B. Сх. 145, 248A—B: ἀπήχημα, и др. ibid. (ср. 216, 284D. Сх. 89, 221B).
- 212) Καὶ τὰ μαχόμενα αὐτῷ, 280 B. Pach. 788 B—C. VIII. Ср. сх. 213.
- 213) Τὸ δὲ κατὰ πάντα τρόπον, 280C—281B: АС (до τὸ γάρ μὴ ἐστερημένον). Въ С 129 съ тѣ γὰρ μὴ ἐστερ. особая схолия=Кαὶ τὴν ἑαυτοῦ στέρησιν, 280B). (Cx. 203, 273C: αὐτόκακον. Сх. 216, 285A. Сх. 204, 276B: ἀλογος μέρος. Сх. 214, 281D; 215, 284A; 235, 293D; 239, 297B—C; 242, 301A; 246, 301D—304A; 252, 305B: παντελῆς (μερικὴ) στέρησις, ἔλλειψις, ἀμετρία. Сх. 205, 276D).
- а) Οὕτε ὅντων ἐπιθυμεῖ, 281C. Pach. 789A. VIII. Дублетъ къ сх. 213.
- б) Πρὸς τὸ δοκοῦν καλόν, 281C. Pach. 789A. Дублетъ къ сх. 213.
- 214) Καθ' οἶσον καὶ νόσος, 281C—D: А 70 (до ἀφισταμένου); С129 об. (Cx. 242, 301A; 248, 304C; 206, 277A. Сх. 216, 285A).
- 215) Τὸ γάρ πάντη ἀμοιρον, 281D—284C: АС (С до ἀπλῶς, ὅλλ' ως ἐν ὑποκειμένῳ). II. V. VII²⁾. (Cx. 197, 272B—C; ср. 203, 273C—D: αὐτόκακον, и др. ibid. Сх. 213, 281B: στέρησις, и др. ibid., ср. 235).
- а) Καὶ οὐσιοῖ, 284C. Дублетъ къ сх. 215.
- б) Τῷ ὅλως αὐτῷ μεθέξει, 284B. VIII.
- 216) Ἡνίκα τοῖς μὲν ἔστι κακόν, 284D—285A: А 70 об.; С130 (до τὸ γάρ πάντη). VII³⁾. VIII. Сх. 203, 273C, и др. ibid.; 213, 280C: εἶδος κακοῦ, αὐτόκακον. (Cx. 211, 280A: ἀπήχημα, ср. 215, 284A). Сх. 197, 272A: ἐφίεται ἀγαθοῦ, и др. ibid., ср. 214, 281D; 159, 253C—D.
- 217) § 21. Ἀτοπον καὶ ἀδύνατον, 285A. VIII. (Cx. 338, 361AB. Ср. сх. 106, 229C: καλῶς κτλ.).
- а) Πᾶσα γὰρ δύσις, 285 A—B. Pach. 792C. VIII. Дублетъ къ слѣд. схолии.
- 218) Παντελῶς ἐναντία, 285B: АС 130 об. Сур. in (M.) VIII, 7, 910C—911A. Сл. 489 добавл.: „Елика по пиху (περιττά) коника любо суть, вѣзводятся на начяло на единицу; оттуду бо вся та-

¹⁾ Прим. 915.²⁾ Div. nom. IV, 28, PG. 3, 279A—B.³⁾ Ibid. IV, 21, PG. 3, 721C.

ковая починаютъ, по чисти бо дѣлмиа пакы по лиху бывають; а елика по такомъ (*ἀρτια*) суть, отъ двоица починаютъ, и въ двоицу възводяется, и дѣлмиа пакы по такомъ покончивають, и двоица же отъ единица бываетъ і единицу начало имать. Сего ради нѣсть двоица начало, но единица". (Cx. 351, 372 A; 378, 385B—C; 427, 408A; 428, 408B; 433, 409B: *μονάς*, *én* и др.; сп. 13, 189A—B; 111, 232C; 279, 321C).

a) *Καὶ μὴν οὗτε δόσ,* 285C. Сл. 490 оп. VIII.

219) *Διὸς καὶ φύλα τὰ ἀγαθά,* 285C—288A: AC131. (Cx. 216, 284D—285A; 197, 272A: *ἐφίεται ἀγαθοῖς*, и др. ibid. Cx. 524, 53A. Cx. 157, 252D).

a) *Εἰ δὲ ἐν Θεῷ τάγαθόν,* 288A. VIII.

§ 22. b) *'Αλλ' οὕτε ἐν ἀγγέλοις,* 288A.

220) *Τὴν ἀγαθότητα τὴν θείαν,* 288A: A 71, C 131 об. Сл. 491 оп. I. Cx. 198, 272D.

a) *Εἴκων ἔστι τοῦ Θεοῦ,* 288B. Сл. оп.

221) *'Αλλὰ τῷ κολάζειν,* 288B—C: A 71 об., C. Pach. 793B. VIII. (Cx. 338, 361A: *ψιλοσοφώτατα λόειν*, сп. 348, 368D; 383, 388C).

a) *Οἱ τὸν βέβηλον τῶν θείων,* 288C. VIII. Дублетъ къ сх. 221.

b) *Οὐδὲ τὸ κολάζεσθαι,* 288C. Сл. 492 оп.

222) § 23. *'Αλλ' οὕτε οἱ διάμονες,* 288C: C. VIII.

a) *'Επειτα οὐδὲ τοῦτο παυτί,* 288C. Pach. 796A. Сл. 492 добавл.: „Звѣри бо не всякой венци тлителни суть, но нѣчесому губителни, нѣчесому же и цѣлителни, якоже отъ змія и отъ травы бывають; и феріакъ (*θηριάχος*) также и при былахъ имаши обрѣсти, и губително въ чрева входимо человѣку и цѣлително ранамъ и червіамъ“. (Cx. 496, 45A). Дублетъ къ сх. 223.

b) *'Αλλ' οὐδὲ φθείρεται,* 288D. VIII. Дублетъ къ сх. 223.

223) *'Αλλὰ τῇ ἐλλείψει,* 288D—289C: AC 131 об.—132. Pach. 797C—798A¹⁾. V. VII²⁾. VIII. (Ср. сх. 229, 292B: *διάμονες*. Ср. сх. 398, 396C; 1139, 569A: *διαφορά*. Cx. 226, 292A; 628, 93A; 875, 160B: *δύναμις—ἐνέργεια*, сп. сх. 130, 240D; 971, 181B. Cx. 49, 205A: *ἔξι*, и др. ibid. Cx. 310, 344A; 133, 241B).

a) „Инако: Сила и дѣйство како то рекше едино суть, но обаче мыслю нѣкако раздѣляются и сила существо прiemлетъ и силу дѣйство. Егда бо сила есть, существо не глаголется, но дѣйство, а паче есть; егда же дѣйство есть, глаголется, но дѣйство, а паче есть; егда же дѣйство есть,

¹⁾ Здѣсь (и въ Сл. 493: разнѣство) болѣе правильное чтеніе: *διαφορά* вм. *διαφθορά* 289A. Такъ же (*διάφορος*) нужно исправить *Φθορά* 289B.

²⁾ Иез. 28¹⁷.

сила не глаголется, но дѣйство, дѣйствуемаго ради". Дублетъ къ сх. 223.

b) „Другое: Чресъ чина егда въ тѣлѣ единъ съставъ превъзмогаетъ, бесчинie бываетъ и недугъ, и недужно и немощно прошествіе, рекше несмѣреніе“. Сл. 493—494. (Сх. 214, 281D; 248, 304C). Дублетъ къ сх. 223.

c) *'Αλλ' ἐλλιπές ἀγαθόν,* 289C.

224) *Εἴτα, πῶς οἱ ἐκ Θεοῦ,* 289C—D. VIII. (Cx. 229, 292B; сп. 655, 101B—C). Дублетъ къ слѣд. сколіи.

a) *Καὶ ἀγαθὴν ἐλαχον οὐσίαν,* 289D.

225) *Ως τὰ Δέγιά φησι,* 289D—292A¹⁾: A 72; C132 об. (до *'Εγ τούτῳ*). Pach. 796C. Дублетъ къ сх. 226а—с.

226) *Τῶν θείων ἀγαθῶν ἔξεως,* 292A: AC (съ *ιδοὺ*). Cx. 223, 289B.

a) *Οὐκοῦν, εἰ ἀεί,* 292 A: C. VIII.

b) *Τὸ γέροντες ταῦτα,* 292A. VIII.

c) *Κακοὶ δὲ εἶναι,* 292A. Сл. 495 оп.

227) *Αὐτοῖς ἔκβισις,* 292A. Сл. оп. I.

228) *Φαντασία προπετής,* 292B: C 133. Сл. 496 послѣ сх. 230. Cx. 41 201A—B, и др. ibid.; 49, 205A.

229) *'Αλλὰ ταῦτα,* 292B. VII²⁾. VIII. Cx. 224, 289C—D: *ἐπέρα λόσις.* Cx. 206, 277A. (Ср. сх. 223, 288D. Ср. сх. 256b, 308B: *φοιτώς*).

230) *Οὐδὲ αὐτὰ καθ' αὐτὰ κακά,* 292C: A72 об., C132 об. Pach. 797A. VII³⁾. VIII. (Cx. 205, 276D).

a) *Οὐχὶ η σχέσις,* 292 D. Pach. 797A. (Ср. сх. 236, 296B; 237, 296B; 243a, 301 B—C). Дублетъ къ сх. 230.

231) *'Αλλ' η οὐκ ἔστι,* 292D. Сл. 496 оп. I.

232) *Οὐ μήποτε αὐτάς,* 292D—293A: C 133 (съ Σ). Pach. 797B. VII⁴⁾. VIII. (Cx. 130, 240D; 630, 93C; 655, 101C).

233) *Δέγονται κακοί,* 293 A—B.

a) Нѣкая по Аристотели⁵⁾ глаголются, не суть же; здѣ же глаголются суть глаголются зли. Сл. 497.

234) *Καὶ τοῦ μὴ γνότος,* 293 BC: AC. Pach. 797C. VII⁶⁾ (Ср. сх. 197, 272A. Cx. 327, 353B; 328: *Λόγος—ἀλγήθεια*).

235) § 24. *Εἰ δὲ τὸ κακόνεσθαι,* 293C—296A: A; C 133 об. (съ *'Εφημεν*). Pach. 800 A (до *'Εφημεν*). Cx. 215, 284 A. (Cx. 213, IV, 23, PG. 3, 725C).

¹⁾ Ср. у *ηρ. Максима*, Quaest. ad. Thal. XI, PG. 90, 292D, p. 29.

²⁾ Div. nom. IV, 23, PG. 3, 725A—B.

³⁾ Ibid. IV, 25, PG. 3, 728B.

⁴⁾ (Ме. 13¹⁵). Лук. 10¹⁸. Съ Σ сколія относится къ *παραταῖς*: Div. nom.

IV, 23, PG. 3, 725C.

⁵⁾ Ср. Categ. 2, *Aristoteles graece*, v. I, 1a20.

⁶⁾ Ioan. 844.

- 281B: στέρησις, и др. *ibid.* Сх. 203, 273C—D: εἰδος κακοῦ, αὐτό κακοῦ, и др. *ibid.*)
- а) Τὸ κακόν, ώς ὅν κακόν, 296A. (ср. Pach. 800B).
- 236) § 25. Ἐλλ' οὐδὲ ἐν ζῷοις, 296B: С. VIII. (Сх. 230a, 292D, ср. сх. 230).
а) Εἰ γάρ ἀνέλοις, 296B: С 134. VIII. Дублетъ къ слѣд. сх.
- 237) Τῶν φυσικῶν. Οἶον ἐπὶ πυρὸς ἐκλέγει, πόιας τῆς θερμότητος καὶ τοῦ φωτιστικοῦ αὗται γάρ τοῦ πυρὸς ποιότητες φυσικὰ ἡτοι ἔξεις. С 134 об. Сх. 197, 272C; 49, 205A: ἔξεις, и др. *ibid.*
- 238) § 26. Ἐλλ' οὐδὲ ἐν τῇ ὅλῃ, 296B—297A: A73, С. Pach. 801 C—D. (Ср. сх. 321, 352B: τεχνίτης. Сх. 281, 324B; 375, 384C: ἀρχὴ κινήσεως. Сх. 245, 301D; 248, 304B: λόγος ἐν φύσει).
- а) Τῆς καθόλου φύσεως, 297A. (Ср. сх. 73, 213B).
б) Εἰ γάρ οἱ πάντες, 297 A—B. Pach. 801C. Сх. 238a, 297A.
Дублетъ къ сх. 238. VII¹⁾.
- § 27. с) Ἐλλ' οὐδὲ ἐν σώματι, 297 B. Pach. 804A.
- 239) Αἴτιον τῇ φυχῇ, 297 B—C: A73 об., С. V. VIII. Сх. 204, 276A—B; 209, 277 B—C. Сх. 213, 281B: στέρησις).
а) Παρυφίστασθαι κακίαν, 297C. Дублетъ къ сх. 239.
- 240) § 28. Ἡ μηδὲ τὸ πάσχειν δύνασθαι, 297C—300B: А; С134об. (+слѣд. скопія до 'Епевінї, причемъ вмѣсто 'Ανατрѣпѡн — — ἔξ ὅλης, 300C, стоитъ: ἀλλὰ). V. VII²⁾. (Сх. 197, 272 A—B; ср. 140, 244C—D; 159, 253C, и др. *ibid.*: ὅλη—μὴ ὅν. Сх. 275, 317 A—B; 305, 340B; 364, 377D: ὅλη—εἰδος ζωῆς. Сх. 278, 320B: δυνάμει—ἐνεργείᾳ).
- 241) Τὸ γάρ κακὸν ἢ κακόν, 300CD: АС135 (съ 'Епевінї). Pach. 804D. V. (Ср. сх. 203, 273C: αὐτόκακον). Сх. 204, 276B: ἀλογος μέρος. (Сх. 197, 272B: ὄποστάθμη. Сх. 206, 277A).
- 242) § 29. Ἡ στέρησις κατὰ δύναμιν, 301A: А 74, С (до ἢ γάρ παντελῆς). Pach. 805C. (Сх. 249, 304D; 524, 53A: παρυπόστασις. Сх. 213, 281B: στέρησις, и др. *ibid.*, 214; 246; 252. Ср. сх. 199, 273B. Сх. 203, 273C, и др. *ibid.*: αὐτόκακον. Сх. 206, 277A: φθορά. Сх. 213, 280D).

1) Div. nom. IV, 26, PG. 3, 728C.

2) Подъ философами, учившими о двоякаго рода матеріи: объ ὅλῃ νοητῇ [ср. Плотинъ, Ennead. II, 4,4; III, 8,10, р. 73₁₈—19; 188₄₅]—εἰδος, τὸ ὅν, мысленной (интеллигibleльной), проишедшей ἀπὸ тобъ πρώτου καὶ ὑπερόντος, и объ ὅλῃ чувственныхъ вещей, проишедшей ὑπὸ τοῦ ὄντος (т. е. матеріи первого рода) и являющейся μὴ ὅν [Плотинъ, Ennead. III, 6,7, р. 157₂₂] и κακόν [Плотинъ, Ennead. I, 6,5; I, 8,3, р. 33₄₃. 41, ср. E. Zeller, Die Philosophie der Griechen, В. III, 2, 1881³, S. 547], очевидно, разумѣются неоплатонники (Ср. E. Zeller, оп. cit., S. 4774. 4891 къ πρῶτον и ὑπερόν, 517—518 къ τὸ ὅν, 525 къ ὅλῃ νοητῇ, 544—545 къ ὅλῃ чувственныхъ вещей 546. 547—548: κτὶ μὴ ὅν, κακόν).

- а) Ἄλλὰ καθὸ οὐ παντελῆς, 301A. Дублетъ къ сх. 242.
§ 30. б) Καὶ τῆς ὅλης αἰτίας, 301B. Pach. 805D.
243) Οὖθεν ὁ Θεὸς τὸ κακόν, 301B: А (до 'Ανάγνωθι), С 135 об. Pach. 808A. VII¹⁾. VIII. (Сх. 205, 276D).
а) Παρ' αὐτῷ αἱ αἰτία, 301B—С. У Pach. 808B, какъ дублетъ къ предшествующей скопіи: "Η καὶ ἄλλως. Сх. 230a, 292D [ср. сх. 213, 281A].
- 244) Εἰ δὲ τὸ κακὸν ὅλιον, 301C. Pach. 805D. II. V. VI.
- 245) Πᾶν τὸ κατὰ φύσιν, 301C—D: А (начало подскреблено); С (съ ἔπειται). Pach. 808C. (Сх. 168, 260B, ср. 486, 41A: ὄρος. Сх. 296, 333A: ἀπειρία, и др. *ibid.*, 406. Сх. 238, 296C: λόγος, ср. 209, 277C).
- 246) Εἰ μὲν φύσει, 301D—304A: АС (до 'Εγχονα). (Сх. 242, 301A. Сх. 204, 276B. Сх. 254, 305C; 281, 324B: τὰ οἰκεῖα ἐνεργεῖν).
- 247) Εἰ δὲ ταῖς ἐνεργείαις, 304B. Ср. Pach. 809A. (Сх. 209, 277C: παρεισθύνει. Сх. 241, 300C; 342, 364C: ὄρῳμεν).
- 248) § 31. Εἰ τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν, 304B—С: A74 об., С 136. Сх. 238, 296D. (Ср. сх. 214, 281C—D. Сх. 203, 273C: ἀστατον. Сх. 245, 301D. Сх. 296, 333A. Сх. 205, 276D).
а) Инако: „Прочее (λοιπόν) злому, иже противно благому, многа виновна суть; единому по любопремудръцѣхъ противна многа. Едино же есть благо; многа же суть виновна злому; того ради и множицю глаголется зло; сего ради и противно благому“. Сл. 507.
б) Λόγοι καὶ δυνάμεις, 304D. Дублетъ къ сх. 248.
- 249) Πάντων καὶ τῶν κακῶν, 304D—305A. VIII. Сх. 140, 244 С—D. (Ср. сх. 197, 272A: ἐφίεται, 202a, 273B; 242, 301A; 250 и 251, 305A; 252, 305B; 524, 53A).
- 250) § 32. Ὁτι τοῦ ἀγαθοῦ ἔνεκα, 305A: С. VII²⁾. Сх. 249, 304D (140, 244C—D).
- 251) Τῷ ὄντι δὲ οὐκ ὄρθον, 301A. X. (Сх. 249, 304D. Сх. 305, 276D).
- 252) Στέρησις ἄρα ἐστί, 305B: A75, С136 об. Pach. 809D—812A. VIII. Сх. 242, 301A. (Сх. 249, 304D; 524, 53A; 213, 281B: στέρησις, и др. *ibid.*).
- 253) Καὶ ἀμάρτία, 305B—С. Сл. 509 доб.: „Како неколико можетъ зло; аще что можетъ, смищениемъ къ благому можетъ; а иже съмѣшенно къ благому, нѣсть зло“. Pach. 812A. Ср. предш. сх. (Сх. 742).

1) Div. nom. IV, 33, 35. PG. 3, 733B. 733D—736A. (§§ у скопіаста иные, чѣмъ въ печатныхъ изданіяхъ).

2) Div. nom. IV, 31, PG. 3, 732B. (§§ у скопіаста иные, чѣмъ въ печатныхъ изданіяхъ).

- 254) Οὐ πάντα πᾶσι, 305C: AC137. Pach. 812B. (Cx. 198, 272D. Cx. 246, 304A: τὰ οἰκεῖα ἐνεργεῖν).
- § 33. а) Πῶς ὅλως τὰ κακά, 305C. Pach. 812B.
- 255) Ἀλλὰ καὶ τοῖς γνομένοις, 305D. C137: Πῶς καὶ τοῖς νομίζομένοις κακοῖς ὁ Θεὸς εἰς ἀγαθὸν χρῆται, ὡς καὶ ἄνω (Cx. 243) εἴπον. Ср. сх. 243, 301B.
- 256) Οὐ χρῆναι φασι τὴν πρόνοιαν, 305D—308A¹⁾: А 75 об., С. Pach. 812C. II. (Cx. 341, 364B; ср. 620, 89A).
- а) Ἀκοντας ἡμᾶς, 308B (ср. 305D). VIII. Дублетъ (по Сл. 510: „иначе“) къ сх. 256.
- § 34. б) Καὶ ἀλλοίσις, 308B: С 137об. (Cx. 229, 292B).
- 257) § 35. Ἐν γνώσει δὲ ἀμαρτάνοντας, 308C: С. Pach. 813A. VII²⁾. VIII.
- а) —, — Иже разумъ имать и не прилежа Божій разумъ (γνῶσιν) навыкнути, съгрѣшасть в разумъ всевидны изнемагай о наученіи того; научивы бо тъй плодъ благъ сътворити имать, въ няже разумѣти вся по яже суть и не просто, но и творити по превращеніи и изнеможеніи хотѣніа, не хотяще разумѣти, яко благымъ добро есть быти. Сл. 512.
- 258) Ἡ τῆς γνώσεως, 308C. Pach. 813B. VII³⁾.
- 259) Καί τοι φαίη τις. Σημαίνει τὴν ἀντίθεσιν καὶ τὴν λύσιν ἀναγκαιοτάτας οὖσας. C138. VIII.
- 260) Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἡμῖν, 308C: С [Σ]. IX.

ГЛАВА V.

- 261) § 1. Οὐ τὴν ὑπερούσιον, 308D: А 76 об., С139. Pach. 832B. VII⁴⁾. (Ср. сх. 111, 232D; 13, 189A—B; 218, 285B; 279, 321 B—C: ἀριθμός и пр. Сх. 6, 188A: οὐσία).
- а) Θεαρχικῆς οὐσιαρχίας, 308D—309A. Tomus synodicus contra Barlaamitas et Acindynianos, PG. 151, 147A. (Cx. 292a, 332B. Сх. 23; 24, и др. Ibid.).
- 262) Καὶ γὰρ ἡ τἀγαθοῦ θεωνυμία, 309A. VIII. Сл. 513 до Ὁρα оп. Дублетъ къ сх. 268, 312A (εγ).
- 263) Καὶ εἰς τὰ οὐκ ὄντα ἐκτείνεται, 309B: А; С ([Ὀντα δε τὰ] οὐκ ὄντα τὰ ὄλικα — — ἄνω). Pach. 832B. VII⁵⁾. (Cx. 155, 252C. Сх. 197,

¹⁾ Отъ этой схоліи зависить другая: Τῶν αὐτοκινήτων, 308B, которая можетъ принадлежать и переписчику.

²⁾ Лук. 1247.

³⁾ Div. nom. IV, 11, PG. 3, 708C.

⁴⁾ Древніе называли Бога "Ἐν [Плотинъ, Ennead. III, 9₃; VI, 9₁, р. 191₃₀, 528]. Ср. E. Zeller, op. cit., III, 2, S. 477].

⁵⁾ Div. nom. IV, 30, PG. 3, 729C.

- 272B. Сх. 159, 253C, и др. Ibid: ὅλη. Ср. сх. 278, 320C: οὐκ ὄντα — αἰσθητά).
- 264) Καὶ ὑπὲρ τὰ ζῶντα, 309BC: А; С (до 'Η δὲ). Pach. 833A. VII¹⁾. Сх. 130, 240C; 50, 205C, и др. Ibid.: νοητά — νοερά, ср. 375, 384C. (Cx. 1139, 569A).
- 265) § 2. Ἐκφραστοιάς, 309D. Pach. 833B. Сл. 514 оп. (Cx. 25, 193B, и др. Ibid.).
- 266) Τῆς ὑπὲρ πᾶσαν ἀγαθότητα, 309D: А77 [Σ]; С 139 об. (съ ὑποθεβη-κοίας). Pach. 833B. Сур. (М.) V, 1, 808A; V, 9, 833 С. М. Caleca, De essentia et operatione, PG. 152, 393A. (Cx. 6, 188A; 20, 192C).
- 267) Ἐν ἀποκρύφοις, 309D: АС. Pach. 833B. Сл. оп. VII²⁾.
- 268) Καὶ αἰσθήσεως μετειληφότων, 312A: А; С (съ ἐν γὰρ εἶναι). Pach. 833C. Сур. (М.) VII, 6, 876C—D. V. VI. VII³⁾. VIII. (Cx. 197, 272B; 241, 300C: ὑποτάθμη. Сх. 411, 400D: κοινωποῖοι θεοί).
- 269) Καὶ τὴν μὲν εἶναι, 312B. Pach. 833D.
- а) Сущему вся сущая причастна; сего ради и вяще простирающуся, животу же елика живая; сего ради в меньшая отъ сущаго, въ множая же премудрости и слову простираему. Сл. 515.
- 270) § 3. Καὶ τῆς ζωῆς τὴν σοφίαν, 312C—313A: AC140. Въ С еще: Ἡ σύνθεσις οὕτως ὑπέρ τὴν σοφίαν τῆς ζωῆς ἐκτεινομένης. I. VII⁴⁾. X. (Ср. сх. 50, 205C).
- 271) Καίτοι ἔδει τὰν μετέόνων, 313A—B. Pach. 836B. (Cx. 269, 312B. Сх. 270, 312D; 424, 405B: πλησιάτερα).
- а) Καὶ ζῶσιν ὑπέρ τὰ ἄλλα, 313B. VIII. Дублетъ къ сх. 271.
- б) Ἐπειδὴ ὁ αὐτονοῦς ὑπέρ λόγον ἐστίν πρόοδος γὰρ νοῦ λόγος εἰς φυγήν. С140.
- 272) § 4. Ο ὁν ὄλου τοῦ εἶναι, 313C—316B: А77 об., С140 об. Pach. 837AB. См. сх. 379, 385 С—D. (Cx. 6, 185D—188A: οὐσία. Сх. 51, 208B; 104, 229 AB; 305a, 340C: αἰών. Сх. 39, 200B; 281, 324C; 355, 373B; 379, 385D [μὴ βλεπέμεν]: αἰώνια νοητά, ср. сх. 682, 112A. Сх. 51, 208B; 298, 336 A; 383, 388C: αἰώνιος μετέχον. Сх. 299, 336A—B: ὄμωνύμως).
- а) Καὶ οὔτε ἦν, 316B—С. VIII. Дублетъ къ слѣд. схоліи.
- 273) Οὕτε ἦν, 316C. VIII. (Ср. сх. 69, 212D, и др. Ibid.).
- 274) Μᾶλλον δέ, οὔτε ἐστί, 316D. Сл. 520 оп. I.

¹⁾ Св. Василий В., Шестодневъ, hom. VII, n. 5; VIII, n. 5; IX, n. 5, PG. 29, 157C—160A. 176. 201C—D; p. II. I⁴, 115. 127—128. 147.

²⁾ Пс. 1712. 80s.

³⁾ Div. nom. V, 1, PG. 3, 816B.

⁴⁾ Ibid. V, 2, 3, PG. 3, 816C. 817B; ср. VI, 3, 857B.

- 275) § 5. Καὶ ἔστιν αὐτὸς καθ' αὐτό, 316D—317C: A 78, C141. Pach. 840A (ср. 845C). M. Caleca, De essentia et operatione, PG. 152, 405A. VII. Сх. 276, 317D; (283, 325B: πρὸ εἶναι, см. сх. 276 и прим. Сх. 277, 320A къ праѹпостаѹ. Сх. 363, 377B; 366, 380B: μετέχειν. Сх. 333, 357B: πρώτη. Сх. 240, 297C: ζωῆς εῖδος, и др. сх. ibid.; 364, 377D). Сх. 160, 256A, и др. ibid.: ὄμοιότης (366, 380B. Сх. 414, 401C: ἀρχαί въ первомъ пониманіи. Сх. 438, 412A: ἀρχή во второмъ пониманіи). Сх. 169, 260C (290, 329B): παραδείγματα. (Сх. 240, 297D: διλη. Сх. 279, 321C: κέντρον).
- а) Отъ паче допричаствуютъ незнамо, или на Божія причастія, или на сущая сія полагаетъ; того ради ищеть се и послѣди і отъ оныхъ книгъ и отъ любомудрецъ. Сл. 521.
- 276) Πάντων οὖν εἰκότως, 317C—320A¹⁾. Pach. 840D. Сур. (М.) V, 4, 817B. (Сх. 39, 200B).
- 277) Καὶ εἰ θύλει τῶν ζώντων, 320A: A78 об., C 141 об. (кончая: ἀναλόγως). Pach. 841A. Сур. (М.) V, 4, 818AB. (Сх. 275, 317A).
- а) Τὰς αὐτομετοχάς, 320A. Сур. (М.) V, 4, 818B. Дублетъ къ сх. 275²⁾.
- 278) § 6. Καὶ ἔστιν ἐξ αὐτῆς καὶ ἐν αὐτῇ, 320B—321A: AC142. Pach. 844B.A. Сур. (М.) X, 8, 982B—983B. M. Caleca, De essentia et operatione, PG. 152, 352C. 357B. 385C. Никифоръ Григоріа, Byz. hist. XXIII, 1, 9, PG. 148, 1373A; XXX, 1, 13, PG. 149, 257D. (Сх. 313, 345C; 317, 349A—B; 353, 372B; 577, 73 B; 696, 116B; 813, 145B: Βογὴ—νοῦς, νοεῖ. Сх. 240, 300A: δυνάμει. Сх. 263, 309B: οὐκ ὄντα. Сх. 197, 272A: ὄντα. Сх. 281, 324A: ὄμοι. Ср. сх. 75, 213 C—D: ἐπιστήμη. Сх. 204, 276B: ἄλογος μέρος).
- а) Καὶ τὰ ὄπωσοῦ τῷ εἶναι, 321B. Pach. 841C—D³⁾. (Сх. 164 и др. ibid.). Дублетъ къ сх. 278.
- 279) Καὶ ἔχει πάντα ἀριθμόν, 321 B—C: A 79, C. (Сх. 218, 285B; 261, 308D; 427, 408A: ἀρχὴ ἀριθμῶν. Сх. 275, 317C).
- а) Καὶ ἐν κέντρῳ, 321C. Сх. 525 до §. оп. Дублетъ къ сх. 279; ср. 278a.
- 280) Ἐγοειδῶς ἡγωμένας, 321C. I. VIII.

§ 7. а) Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ὅλῃ τῶν ὅλων, 321C—324A.

¹⁾ Эта сколія должна быть поставлена выше предшествующей: она относится къ словамъ Div. nom. V, 4: οὖ πάς ἔστιν ὡν, ἀλλ' ἀπλῶς, (PG. 3, 817D; тѣу αὐτοκωῆν, V, 5, 820A въ данной сколіи [317D] относится къ [тѣу] εἴδης) и цитируется въ предшествующей сколіи (275, 316D; раньше данной сколіи иѣть другой, къ которой бы можно было отнести эту цитату; есть лишь сходныя мысли въ сх. 39, 200B; 55, 208D; 111, 233A; 158, 253B; 272, 313C).

²⁾ Иначе понимаются ἀρχαί у Иоанна скиеоп., сх. 275, 317B.

³⁾ Ср. обѣ ἐνταῖς въ сх. (Иоанна) 109, 232B.

- 281) Ἄρχη γάρ ἔστι τῶν ὄντων, 324A—D: A;C 142об. (до §) и 143 (съ [§] и особо съ Тѣ δ' ἐν ἑτέροις: послѣдняя сколія относится къ § 8). Pach. 845A. Сх. 278, 320C. (Сх. 169, 260C; 290, 329B: παραδείγματα. Сх. 278, 320C: ὄμοι. Сх. 238, 296B: φύσις, Сх. 246, 304A: τὰ οἰκεῖα ἐνεργεῖν, и др. сх. ibid. Ср. сх. 161, 256D: κίνησις, στάσις, и др. сх. ibid. Сх. 299, 336A—B: αἰώνιοι, ср. 272, 313D. Ср. сх. 6, 188A, и др. ibid.: θεοί).
- а) Πᾶς ὄρος, καὶ τὰ ἄλλα, 324D—325A. Pach. 844D. VII¹⁾. Ср. сх. 285. Дублетъ къ предш. сх. (съ Тѣ δὲ).
- 282) § 8. Αἱ νοηταὶ καὶ νοεραὶ, 325A. (Сх. 264, 309 B—C; ср. сх. 50, и др. ibid.: νοητά).
- 283) Καὶ τὰ ἄλλα πάντα, 325B: A79об., С. Pach. 845A. VIII, (Сх. 169, 260C; 275, 317A).
- а) Καὶ αὐτοῦ ἔστι τὸ εἶγατι, 325B. Дублетъ къ предш. сх. (Сл. 528: „инако“).
- 284) Καὶ οὐκ αὐτὸς ἐν τῷ εἶναι, 325C. I.
- 285) Κατὰ πᾶσαν τῶν ὄντων ἐπίνοιαν, 325C. Pach. 845B. VIII. (Сх. 281а, 324D: ἐκάλεσεγ).
- 286) Καὶ τὸ ἔστι, καὶ τὸ ἔσται, 325C—328B (до Διὸ καὶ πάντα. Къ 328A ср. Pach. 845C²⁾). С 143 об.: Πῶς; ὁ Θεὸς μηδὲν τῶν πάντων ὃν ἄμα πάντα κατηγορεῖται. VII³⁾. VIII.
- а) —, — (съ Δиὸ до Еἰς τὸ αὐτό), 328AB [ ]. Pach. 845C—D и Сур. (М.) VIII, 9, 917A⁴⁾. Дублетъ къ сх. 288.
- 287) —, — (съ Еἰς τὸ αὐτό), 328BC. Сур. (М.) VIII, 6, 908A. VII⁵⁾. VIII. (Ср. сх. 418, 404A. Сх. 323, 353A).
- 288) Καὶ οὐδέν ἔστι τῶν πάντων, 328C—D: A80, C143 об. Сур. (М.) VIII, 9, 917A—B. VII⁶⁾.
- 289) Εἰ γάρ ὁ καθ' ἡμάς ἥλιος, 328D—329A. VII⁷⁾. VIII. (Сх. 305, 340B; ср. сх. 111, 232C; 129, 240A—B).
- 290) Παραδείγματα, 329BC⁸⁾: A 80 об., C144. Сур. (М.) IX, 8, 950D—951A. Pach. 849 B. A. VII⁹⁾. Сх. 169, 260C (и др. ibid.; 276, 317D; 321, 352B).

¹⁾ Div. nom. V, 7, PG. 3, 821B.

²⁾ Св. Григорій Бол., Or. 45, n. 3, PG. 36, 625C; р. п. IV³, 125; Or. 23, n. 11, PG. 35, 1164A; р. п. II³, 182.

³⁾ Div. nom. V, 4, PG. 3, 817D. Ср. толкованіе пр. Максима на Ioan. 517 въ Quaeſt. ad Thal. II, PG. 90, 272A, р. 16—17 (у Иоанна скиеоп. сх. 73, 213B); къ 325D ср. Quaeſt. ad Thal. VII, PG. 90, 284A, р. 23.

⁴⁾ Изъ этой сколіи взята выдержка въ Схоліяхъ на Аристотеля, см. выше стр. 934—26.

⁵⁾ Div. nom. V, 4, PG. 3, 817D.

⁶⁾ Иса. 53.

⁷⁾ Div. nom. VI, 3, PG. 3, 857B.

⁸⁾ Вм. ποίησιν, 329A, нужно читать νόησιν.

⁹⁾ Рим. 830. Св. Климент фил. (уже сколіасть не могъ найти процитованного мѣста изъ Климента).

- 291) Παραβείγματα δέ φαμεν, 329D—332A. Pach. 848B. M. Caleca, De essentia et operatione, PG. 152, 368A. VII¹⁾.
- 292) § 9. Πρόεισι μέν, οὐδεὶς καὶ διὰ κυρίων, 332 A—B: A;C 144οβ. (приб.: 'Ανάγνωθι καὶ νεφ. ζ' μετὰ β' φύλα²⁾). Pach. 848D. (Cр. сх. 275, 317B; 333, 357B: ἀρχικαὶ αὐτίαι. Сх. 45, 204A (ἐπιβολαῖ); 86, 217C; 240, 297D. Сх. 290, 329 A. C; 313, 345B; 326, 353B: ὑδέατι, παραβείγματα. Сх. 364, 377D; 320, 352A; 578, 76A; 643, 97C: εἰδη, εἰδεῖς).
- α) Προσόδῳ καὶ ἀγαθότητος, 332 B. Pach. 852 A. Cyp. (M.) III, 4, 782BC³⁾. (Сх. 261a, 309A; ср. сх. 24).
- 293) Πάντα μὲν ἐν ἑαυτῇ, 332 B: C. Pach. 852B. VII⁴⁾. VIII.
- 294) Πᾶσαν ἐπιλόγη, 332C: A 81, C145 (до Тὸ δέ, VII⁵⁾). Pach. 849 B—C. V. Cyp. (M.) X, 8, 981A. (Сх. 317a, 349B).
- α) Καθάπερ καὶ φωνὴ μία, 332 C—D.
- 295) § 10. Ως τοῦ ἔνεκα, 332D: C. Сх. 169, 260C (158, 253B).
- 296) Καὶ πέρας πάντων, 332D—333A: AC. Pach. 852C. (Сх. 158, 253A: πέρας, и др. сх. ibid.; 356, 373D. Сх. 245, 301D; 248, 304C; 388, 392C; 406, 397C: ὅλη—ἀπειρία, ср. сх. 197, 272C; 209, 277C. Сх. 297, 333C: μετασχηματίζειν).
- α) Ἐν ἐνι γὰρ ως πολλάκις, 333 B. Pach. 852D. VIII. Дублетъ къ предш. сх. (Cр. сх. 445, 413C: ἀπόφασις, и др. сх. ibid.).
- б) Παρῶν τοῖς πᾶσι, 333B. Pach. 853B. Дублетъ къ слѣд. сх.
- 297) Καὶ ἐστὰς καὶ κινύμενος, 333C—D. VII⁶⁾. VIII. Сх. 281, 324B (Сх. 1146, 1148, 572A.B)
- α) Οὕτε ἐν ταῖς τῶν ὄντων, 333D—336A. Pach. 853B. 945A. Дублетъ къ слѣд. сх.
- 298) Ἡ τῶν χρονιῶν, 336A: C (до Тὸ δέ; вар. 32). Pach. 853B. VII⁷⁾. Сх. 272, 313D, и др. сх. ibid.: αἰῶνος μετέχον (51, 208B).
- 299) Καὶ τὰ τῶν ὄντων μέτρα, 336A—B: C 145 об. (приб.: ταῦτα καὶ θνω εἰρήκαμεν ἐν ταῖς παραγραφαῖς). Pach. 853C. Сх. 272, 316A (316B: ὄμωνύμων. Сх. 355, 373B; 382, 388C: νοητά, αἰών, ср. 682, 112A).

¹⁾ Платонъ, Republ. VI, 16, 18, 505A. 507B; Phaedo, с. 58, 109B; Protag. с. 7, 315E; Soph., с. 39, 253D (ἰδέα); Tim. 28C (παράδειγμα).

²⁾ Div. nom. VII, 2, PG. 3, 869B—C.

³⁾ Ср. у св. Григорія Бол., Or. 38, n. 9, PG. 36, 320C; p. II, III³, 198.

⁴⁾ Пс. 103₃₁. Притч. 8₃₀.

⁵⁾ Пс. 103₃₁.

⁶⁾ Div. nom. V, 10, PG. 3, 825B.

⁷⁾ Ibid. VI, 1, PG. 3, 856A.

ГЛАВА VI.

- 300) § 1. Καὶ γοῦν. Περὶ τῆς τῶν ἀγγέλων ἀθανασίας καὶ οὐκ ἀθανασίας. С 145 об.
- α) Καὶ συνοχικῆς αἰτίας, 336B. Pach. 860C. Cyp. (M.) V, 7, 827 B.
- 301) Ἐξ αὐτῆς καὶ αἱ φυχαὶ, 336B—D: А81 об., А1 58, С 146 (до ἔσχατον). Pach. 861 B. Cyp. (M.) V, 7, 827B. Cat. in Ps. Corder. III, 89 (M.). VII¹⁾. Сх. 145, 248A, и др. ibid. (332, 356D. Ср. сх. 27, 196A. Сх. 333, 357B; 355, 373B; 383, 388C; 425, 405D; 668, 105C; 990, 417A: ἀθάνατα νοητά).
- 302) Ἡς ἀντικαριουμένης, 337A. Pach. 861A. I. VII²⁾. VIII. (Cр. сх. 303, 337B; 313, 345D).
- 303) § 2. Τοῖς ως συμίκτοις, 337 BC: АА1С (вар. 40 въ AC). IV. VIII. (Сх. 150, 249C; 313, 345D).
- α) Φημὶ καὶ τὰ συζυγῆ σώματα, 337C. VIII. Дублетъ къ предш. сх.
- б) Υπὲρ φύσιν, 337C.
- 304) Σίμωνος ἀντιρρήτικοι λόγοι, 337C—340A: АА1 58 об., С 146 об. Pach. 864B. Въ А1: ἀνατρέψει τὸ ὑπὲρ πᾶν ἐπίκτητον καὶ νοητόν· γίνωσκε δὲ καὶ διὰ οὗτος καὶ θριγένης ἔγραψε κατὰ Σίμωνος ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως, ἀλλ’ ὅμως ἔκπαλιν τὰ ὕδια ἀνατρέψας, πολλοὺς ἔγραψε κατὰ τῶν ἡμετέρων σωμάτων ἀναστάσεως, μετὰ προσθήκης πολλῆς τερατολογοῦ καὶ ἐλληνιζόυσης μυθοπλασίας. VII³⁾. (Сх. 944, 176B; 1066, 545C).
- α) Τῷ προφανεῖ τῆς αἰσθήσεως, 340A. Дублетъ къ предш. схолии.
- 305) § 3. Εἴτε λογικήν, εἴτε αἰσθητικήν, εἴτε θρεπτικήν, 340AB: AC147 (до ἀρχὴ πάντων); А1 (до ὕπτε). Pach. 864D. VII⁴⁾. (Сх. 364, 377C—D; 643, 97C: ζωῆς οὐσία). Сх. 289, 328D—329A).
-
- ¹⁾ Пс. 103₃₀.
- ²⁾ Μικρῷ πρόσθεν: Div. nom. VI, 2, PG. 3, 856D: Δωρούμενη μέν, ср. VI, 1, 856C. Странной представляется некоторая несогласованность этой схолии съ предшествующей въ поиманіи Пс. 103₂₉.
- ³⁾ Св. Ириней ліон., Adv. haer. I, 23, PG. 7, 670B—673A; р. п. (2 изд.), 87—88. Оригенъ, Contra Celsum I, 57, GCS II=Origenes, B. I, ed. P. Koetschau, S. 109₆—11; р. п. I, 95;—V, 62. VI, 11, GCS III=B. II, S. 651₄—23, 81₁₆—22. De principiis II, 10₁, GCS XXII=B. V, ed. P. Koetschau, S. 173₇—8; р. п., стр. 161 (Е в се- вій, Церк. ист. VI, 24₂, S. 572₅; р. п. I, 329). Св. Ипполитъ, Philosophumena VI, 7—20, PG. 16 III, 3206C—3226C. Св. Епифаний кипр., haer. XXI, PG. 41, 285B—296A; р. п. I, 107—116, ср. объ Оригенъ haer. LXIV, 14—15, PG. 41, 1089C—1093A; р. п. III, 99—102; haer. LXVII, 2, PG. 42, 176A; р. п. IV, 81.
- ⁴⁾ Div. nom. V, 8, PG. 3, 824B—C (ср. сх. 289, 328D).

ГЛАВА VII.

- § 1. а) Ὅπερ πᾶσιν σοφίαν, 340C—D: G 760б. Сур. (М.) V, 7, 827С. (Ср. сх. 272, 316А).
- 306) Καὶ τοῦ καθηγεμόνος ἥλιος, 340D: G. C147 об.: Καὶ νῦν δῆλοῖ, ἔτι καὶ τῷ θείῳ Ἀποστόλῳ καὶ τῷ ἀγίῳ Ἱεροθέῳ ἐμαθητεύθη.—Σημείωσαι τὴν ἐρμηνείαν τοῦ· τὸ μωρὸν τοῦ Θεοῦ¹⁾ καὶ τὰ ἔξης. VII²⁾. VIII. (Сх. 101, 228А).
- 307) Καὶ σύνηθές ἔστι τοῖς θεολόγοις, 340D—341C: A 82об., C 147 об., G. Сл. 545 добавл. „Словеса бо истицати хотяще существо Божие, не богонаученна суть, ни бо суть, ни обрѣтаются; тако и существо не можно постигнуть“. Pach. 877 В—С. (Сх. 988, 417А; 993, 417В: σκότος. Сх. 86, 216D: ἀμαθία. Сх. 122, 237В: ἀσθένεια. Ср. сх. 445, 413С, и др. ibid.: ἀπόφασις).
- 308) Ἀυτιπεπονθότως ἐπὶ Θεοῦ, 341C: G. Pach. 877B. VII³⁾. Сл. 545: „инако“. (Сх. 445, 413С: ἀπόφασις, и др. сх. ibid. Сх. 314b, 348B; 1035, 533А).
- а) Τὸ φαινόμενον ἐν αὐτῇ παράλογον, 341C—D: G77 (до Σ). Сл. 545 оп. сх. Σ (=340D).
- 309) Ἔνειλούμενοι, 341 D: G. Pach. 877C.
- 310) Τὴν μὲν ἔχειν δόναμιν, 344A: A83, C148 (до Ἔνεστι); G. Cap. quinq. V, 69. Pach. 877D. (Сх. 133, 241B, и др. сх. ibid.: νοήσεις, ср. 223, 289С; 312, 344D. Сх. 992, 417В: ἔκστασις).
- 311) Ταῖτην οὖν τὴν ἄλογον, 344B—C: AC (до μωράν); G. VII⁴⁾. VIII.
- а) — (съ μωράн), 344C: G. Pach. 880A.
- 312) § 2. Ἐξ αὐτῆς αἱ νοηταὶ, 344D—345A: A83об., C 148об., G. Pach. 880B—C. (Сх. 50, 205C, и др. сх. ibid.: νοητά. Сх. 310, 344A; 395, 396A).
- а) Νοηταὶ, 345A: G. Pach. 880C. Сл. 547 оп. (Сх. 205, 276D). Ср. предш. сколию.
- б) Ἡ ἀπὸ μεριστῶν, 345A—B: G 770б. Pach. 880C. Дублетъ (?) къ сх. 312.
- 313) Καὶ ἔστιν αὐταῖς, 345B—D: AC148об.—149 (кончая: ἔξει); G. VII⁵⁾. (Сх. 1020, 432A. Сх. 169, 260C; 292, 332A: ἰδέατ. Сх. 133, 241B; 164, 257B, и др. сх. ibid. Сх. 278, 320B). Сх. 303, 337B. (Сх. 384, 389С; 1131, 565AB: μεριστά—αἰσθητά; ср. сх. 27, 196A; 26, 193C:—νοήσεις; сх. 809 b, 145A: ἐπιθυμίαι).

¹⁾ 1 Кор. 125.²⁾ Св. I. Златоустъ, in 1 Cor. hom. IV, n. 2, PG. 61, 32; р. п. X, (1904), 32.³⁾ Διονυσий Ареоп., Еп. 4, PG. 3, 1072B; ср. Div. nom. II, 3, PG. 3, 640B.⁴⁾ 1 Кор. 214.⁵⁾ Div. nom. VII, 2; V, 7, PG. 3, 868C—D. 869A. 821B.

- 314) Διεξοδικῶς δὲ καὶ κύκλῳ, 348A: G. Pach. 881B. (Ср. сх. 464, 33C). Ср. предш. сколию.
- а) Τυχεῖν οὖ ἐφίεται, 348A: G. Pach. 881C.
- б) Καθ' ὑπεροχήν, 348B: С 149 об.; G. Pach. 881D. (Сх. 308, 341C).
- 315) Καὶ πάντα τὸλλα ἔνδοθεν, 348B—D: G. Pach. 884A—B. Сур. (М.) VIII, 5, 906A. IV. VII¹⁾. VIII. X. (Ср. сх. 40, 200D; 318. Сх. 1020, 429C).
- а) Καὶ τὸ αἰτίαν. Τι ἔστιν· εἰδὼς πάντα πρὶν γενέσεως²⁾. С 149 об.
- б) Καὶ οὐσίαν προέχει, 348 D: С (οὐσία ἔστιν), G. Сл. 551 оп. Дублетъ къ сх. 315.
- 316) Ὦσπερ καὶ τὸ φῶς, 348D—349A: A 84 об., CG 78. Pach. 884C. VI. (Ср. сх. 129: φῶς, ἥλιος).
- а) Τοῦ σκότους, 349A: G. VIII. Дублетъ къ сх. 317.
- 317) Καὶ οὐκ ἐκ τῶν δυνῶν, 349A: С 150 (съ Тавта), G. VIII. Сх. 278, 320 B—C.
- а) Οὐκ ἄρα ὁ Θεός, 349B: G. (Ср. сх. 294, 332C).
- 318) Ταῦτα γοῦν. Κατὰ τὴν ἐκ τοῦ δυνῶν εἰς τὸ εἶναι τῶν πάντων προγνωστικὴν παραγωγὴν τῇ ως ἀν εἴποι τις ἑαυτοῦ ἀποκρύψει. A. Ср. сх. 315.
- 319) Καὶ γάρ καὶ τοὺς ἀγγέλους, 349 BC: AC (до Σ); G. Pach. 885A. VII³⁾.
- а) — „ (съ Σ), 349 C: G (вар. 55).
- 320) § 3. Ἐπὶ δὲ τούτοις ζητῆσαι χρή, 349D—352A: A85, С (Νῦν ζητεῖ), G 78 об. (Συζητεῖ). Pach. 885B. M. Caleca, De essentia et operatione, PG. 152, 352C; De principiis 2, PG. 152, 444 B—C; Сур. (М.) X, 8, 981A. VII⁴⁾. (Сх. 15, 189C—D. Сх. 197, 272A: τὰ δυνά—εἰδη, ср. сх. 528. Сх. 169, 260C; 275, 317C; 292, 332A: παραβείγματα. Сх. 100, 225D).
- а) Ἐκ τῆς αὐτοῦ φύσεως, 352B. Сл. 553 оп.
- 321) Καὶ εἰκόνας τινάς, 352B: AC 150 об. (съ Ἐπειδή); G (здѣсь εἰς τὸ αὐτό предъ Ἐπειδή принято за раздѣленіе двухъ сколий). Сл. 554 безъ „инако“. Pach. 885 B—C (съ Ἐν πᾶσι). VII⁵⁾. VIII. (Сх. 290, 329B. Сх. 238, 296C⁶⁾).

¹⁾ Div. nom. IV, 20, 21, PG. 3, 720B. 721C; VII, 2, 869A; ср. Григорія Б., Ор. 29, n. 12, PG. 36, 89C; p. п. III⁸, 53.²⁾ Дан. 1342.³⁾ Тов. 65. Суд. 621. Дан. 55.⁴⁾ Ср. Апок. 216; (228), 181.⁵⁾ Еф. 311. Div. nom. VII, 3, PG. 3, 872A.⁶⁾ Пр. Максимъ не отрицалъ, какъ авторъ данной сколии, бытія идей (λόγοι) τῶν καθ' ἔκαστα. Ambigua, PG. 91, 1228D. 1245B. 1256D. 1136A; f. 190a. 197b. 202b. 149a.

- 322) Καὶ διὰ γνώσεως ὁ Θεός, 352CD: ACG. Pach. 885C. VII¹⁾. VIII. Cx. 41, 201 B—C. Cx. 42, 201C. Cx. 86, 216D—217A (991, 417B).
- 323) Κοι ὅτε νοεῖται, 352D—353A: G79. VII²⁾. (Cр. сх. 488, 41 B—C. Cx. 338, 361C; 418, 404A: ὄφοιον. Cx. 287, 328C).
- 324) Κατὰ τὴν ὑπὲρ νοῦ ἔνωσιν, 353A: G. VIII.
- 325) Αὕτη γάρ εἶτι κατὰ τὸ Λόγιον, 353A: A 85 об., С 151 (до καὶ ὁ Δαρβίδ); G. VII³⁾.
- а) Богъ Слово глаголется; яко ума и премудрости по-
датель; яко всѣхъ имъя вины; яко сквозь всѣхъ про-
ходя; яко всякой простоты простѣйши. Сл. 555 (граф.).
- 326) § 4. Λόγος δὲ ὁ Θεός, 353AB: ACG. Pach. 888B. Сур. (M.). IX, 8, 951A.B. VII⁴⁾. VIII. (Cx. 169, 260C, и др. сх. ibid.).
- 327) Οὗτος ὁ Δόγος ἐστίν, 353B: ACG. Pach. 888C. (Cр. сх. 234, 293C).
- 328) Εἰ γὰρ ἡ γνῶσις ἔνωτική, 353C—356A: AC 151 об., G79 и об. Pach. 888D—889A. (Cx. 395, 396A. Cx. 153, 252B: ἀγνοια. Ср. сх. 328 b). Дублетъ къ двумъ слѣд. сколіямъ.
- а) Διαιρέσεως αἵτια, 356B: G. Pach. 888D. VIII.
- б) Τῇ ἐνιαίᾳ 356B: G. Pach. 889A. (Cx. 1148b, 572B—C. Ср. сх. 164)).

ГЛАВА VIII.

- 329) § 1. Καὶ ὡς δύναμιν, 356B: C 152, G. Сл. 557 оп.
- 330) Καὶ τὴν κυρείαν, 356B—C: C152 об., G. Сл. 558 (до Πάλιν)⁵⁾. Pach. 900A.
- а) Δυνάμεων ἀφορίζουσα, 356C: G. Сл. оп. (Ср. сх. 63a, 212A).
- 331) § 2. Κατὰ δύναμιν ἀκλίτον, 356C: A 86 об., С (съ ов γὰρ); G. Pach. 901A. Сл. оп. съ Τάχα. I. II. VII⁶⁾. (Cx. 109, 232A—B).
- 332) Καὶ τὴν ἀσθένειαν δύναμον, 356D—357A: AC 153 (до Ἀλλως); G80. Ср. Сл. 559. Pach. 901B. Cx. 145, 248A; 197, 272B; 210, 277D; 301, 336C: ἔσχατον ἀπήγημα.
- а) — „ (съ Ἀλλως), 357 A: G. (Cx. 50a, 208B; 333, 357C; 336a, 360C; 375, 384C: ὡσιώδης. Ср. сх. 160, 256B). Дублетъ къ предш. сколіи.
- § 3. б) Καὶ αὐτὸν δέ, εἰ θέμις, 357B: G. Дублетъ къ слѣд. сх.

¹⁾ Div. nom. VII, 3, PG. 3, 872A; I, 5, 593C; ср. II, 4, 641A.²⁾ Div. nom. VII, 3, PG. 3, 872A; V, 8, 824B.³⁾ Прем. 721. Притч. 8го. Пс. 103го.⁴⁾ Евр. 4₁₂.⁵⁾ Пс. 23₁₀.⁶⁾ Иоиль 1_{2—4}.

- 333) Δύναμιν εἰς τὸ εἶναι ἔχει, 357B—D: A 87 CG. Сл. 560 оп. съ Σ. (Съ Καὶ πρώτη сколія относится къ §§ 4 и 5). II. (Cр. сх. 24, и др. ibid.: πρόδοσ. Cx. 275, 317B: πρώτη, ср. 292, 332A. Cx. 50, 205C; 169, 260A—B: νοητά. Cx. 301: νοητά ἀθάνατα, и др. сх. ibid. Cx. 157, 253A: κοίνωνται. Cx. 361, 376D; 382, 388C; 423: νοητά—οντα, ср. 523).
- § 4. а) Καὶ τὸ εἶναι ταῦτα, 357D—360A: G. Дублетъ къ сх. 333.
- 334) § 5. Καὶ εὐθημοσύνας, 360A: С 153об., G. I.
- 35) Καὶ τάξεις ἀναλλοιώτους, 360A—B¹⁾: A 87 об., С (съ Προόδους), G. Pach. 904AB. (Cx. 379, 385D. Cx. 141, 245A: ἀναλλοίωτα. Cx. 142, 245B. Cx. 1051a, 541 B: Κριοῦ).
- 336) Καὶ τὸ τοῦ πυρὸς δυνάμεις, 360C: A (до η δὲ Γραψή); CG. II. VII²⁾.
- а) Τὰς ὁσιώδεις, 360C: G. (Cx. 332, 357A).
- б) Καὶ τὴν θέωσιν, 360C: С 154. VII³⁾. (Cx. 633a, 96A).
- с) Παντελῶς θέσις, 360C: С. Pach. 904C.
- 337) § 6. Καίτοι φησὶν Ἐλέμρας ὁ μάγος, 360D—361A: ⁴⁾ AC. VII⁵⁾.
- 338) Η γὰρ ἐαυτοῦ ἀρνητις, 361A—C⁶⁾: A (до ὅπερ ἔμοιον), С. (Cx. 217, 285A: μὴ δύνασθαι. Cx. 234, 293B. [Cx. 323, 353A: ὄφοιον κτλ. Cx. 221, 288B: φιλοσοφώτατα]. Cx. 445, 413C: στέρησις, и др. ibid.).
- 339) Καὶ τὸ μὴ εἶναι οὐκ ἔστιν, 361D. VIII. Ср. (дублетъ?) предш. сколію. (Cx. 445, 413C: ἀπόφασις, и др. ibid.).
- 340) § 7. Δικαιοσύνη δὲ ὄμνεῖται, 361D—364A: A 88, С 155 (съ "Ορος"). Pach. 905A.
- 341) Διαλογοῦνται, 364AB: A, С (до τὸ γὰρ σῶμα). VII⁷⁾. VIII. (Cx. 256, 308A; 620, 89A).
- § 8. а) Ἄλλ’ εἴποι ἂν τις, 364C (до Ἀλλως): С 155 об. (далѣе на л. 156 отрѣзаны 4 сколіи).
- 342) — — (съ Ἀλλως), 364C—365A. VII⁸⁾. VIII.
- а) Ταῖς ἀγγελικαῖς ἀρεταῖς, 365A. VIII. Дублетъ къ предш. сх.
- 343) Τῇς τῶν ὑλικῶν προσπαθείας, 365 AB. VIII. (Ср. сх. 754, 132A).
- а) Τὸ μὴ θέλγειν, 365C. Pach. 905D. Сл. 568 оп. Дублетъ къ предш. сколіи.
- ¹⁾ Есть сходные обороты и у преп. Максима: Ambigua, PG. 91, 1356D. 1176C, f. 242a, 167b.
- ²⁾ Пс. 23₂.
- ³⁾ Пс. 81₆.
- ⁴⁾ Прямое указание на теопасхитские споры (1 четв. VI в.). Изъ сколіи также видно, что христианство въ Аравии не знало другого врага, кроме еретиковъ монофиситовъ.
- ⁵⁾ Дѣян. 13₆. (1 Тим. 2₁₃).
- ⁶⁾ Слова: οὐδὲ γὰρ ἀγνοοῦμεν — ἀγνούμενον θέλημα φυσικὸν καὶ ἀναμάρτητον вовсе не связаны съ предшествующей рѣчью и имѣютъ характеръ прибавки. Эта прибавочная сколія противомонофиситского характера, вѣроятнѣе всего, привадлежитъ пр. Максиму.
- ⁷⁾ Пс. 74₆.
- ⁸⁾ 1 Кор. 6₇. Рим. 8₃₅.

- 344) Ἀμειλίκτῳ στάζει, 365C: A 89, (C). Сл. оп. Pach. 908A.
 § 9. а) Τῆς ἐν τοῖς ὅλοις ἴδιοπραγίᾳς, 365C: (ср. C). Pach. 908A.
 345) Καὶ ὡς ἐκ τῶν χειρόνων, 365D (ср. др. сх. Pach. 908B). VIII.
 346) Καὶ ἀρρέπῃ πρὸς τὰ χεῖρα, 365D—368A. (Cx. 345, 366D. Cx. 385, 389D; 374, 384B; 392, 393B: στοιχεῖα).
     а) Καὶ τὰς ἀναλογίας, 368A (ср. C).
     б) Οὐκ ἀπὸ σκοποῦ, 368A. Сл. оп.
     в) Τῶν λελωβημένων, 368B.
     д) Καὶ πᾶσι ἀνιστής, 368B. Pach. 908D.
 347) Τῆς ἐν αὐτοῖς ἑκάστοις ισότητος, 368B—D: A 89 об., C 157. Pach. 908D—909A. II. (Ср. сх. 361: ἀνιστῆς).
     а) Τὴν γὰρ ἀνιστήτη, 368D. Pach. 908C. Дублетъ къ предпеств. сколіи. (Cx. 346d).

ГЛАВА IX.

- 348) § 1. Τούτων τῶν θεωνυμιῶν, 368D—369A: A90, C 157об. Pach. 924A. II. VIII. (Cx. 221, 288B. Cx. 501 и 502, 48A—B; 1006, 424A; ср. 784, 140A: ἄγαλμα).
 349) Μέγας οὖν ὁ Θεὸς ἐν Δογίοις ὄμνεῖται, 369B: A. Pach. 924B.
 350) § 2. Μέγας οὖν ὁ Θεὸς ὄνομάζεται, 369B—D: C. Pach. 921A. VII¹⁾.
 351) Τὸ μέγεθος τοῦτο καὶ ἀπειρόν ἔστι, 369D—372A: A 90 об., C 158. Pach. 924C—D. (Cx. 218, 285B и др. ibid.: 378, 427, 428, 433).
 352) § 3. Πῶς λέγεται σμικρὸν καὶ λεπτὸν ἐπὶ Θεοῦ. C 158.
     а) Οὕτως οὖν ἐπὶ Θεοῦ τὸ σμικρόν, 372A—B. Pach. 925A.
 353) Καὶ δικυνούμενον, 372BC²⁾: A C 158 об. Pach. 925B—C. VII³⁾. VIII. (Cx. 278, 320B. Cx. 27, 196A: πνεῦμα).
 354) § 4. Ἀμείωτον, ἀγένητον, 372C—D (до Eἰς τὸ αὐτό⁴⁾). Ср. Сл. 575. Pach. 928B. Сур. (М.) VIII, 10, 919B—C. Съ Eἰς τὸ αὐτό, 372D—373A: A 91, C. Сл. 579 оп. съ Тас. VI.
 355) Ἄλλ' ὥσπερ παναγέννητον, 373 A—C: AC; L+94. Сур. (М.) VIII, 10, 919C—920A. II. V. (Ср. Prol. 20D—21A Cx. 501: ἀθάνατα, ср. 383). Cx. 272, 316A, и др. ibid. (51, 299, 379).
     а) Μονοειδῶς καὶ ταύτειδῶς, 373C. Pach. 928B.
     б) Καὶ τὸ ταύτον, 373D. Pach. 928B. Сур. (М.) V, 8, 830C.

¹⁾ З Цар. 19₁₂. Иезек. 1_{28.27}. Апок. 9₂. Иса. 40₂₅. Иск. 17₆. Вар. 3₃.
²⁾ О ψυχῇ αἰτιθητικῇ ср. Аристотель, Περὶ ζώων γενέσεως II, 3, vol. I, 736b₁₄.
³⁾ Пс. 138а. Ср. толкование Евр. 4₁₂ у пр. Максима: Quaest. ad Thal. LVI. PG. 90, 581D—584A, р. 188.
⁴⁾ Двѣ сколіи, повидимому, одного автора.

- 356) Κατὰ τὴν μίαν καὶ ἑνικήν, 373D—376A: AC159. (Cx. 296, 332D; 158, 253A и др. ibid.: πέρας. Cx. 366, 380C; 388, 392D; 393, 393C; 421, 404C; 432, 409A; 789, 140B: σύμπνοια. Cx. 160, 256B, ср. 36, 197D: ἐτερότης, и др. ibid.). Дублетъ къ двумъ предшествующимъ сколиямъ.
 357) § 5. Ἐπειδὴ πᾶσι προνοητικῶς, 376B. Pach. 928C. I.
 358) Ως γὰρ εἰ τὴν ψυχήν, 376B. V. VIII.
 359) Τῇ ἀμερεῖ, 376B. Дублетъ къ предп. сх. (Cx. 205, 276D).
     а) Ἀναπτύξειν, 376C. Сл. 579 оп. Pach. 929A.
 360) Τὰ τριτὰ τῶν σωμάτων σχήματα, 376C: C159 об. (до ὅπερ τινὲς). Pach. 929A. V. VII¹⁾.
 361) Νῦν δὲ αὐτὴν τὴν θείαν (кончая καὶ ἀπειρον), 376D: A 91 об., C. II. VII²⁾. VIII. Cx. 13, 189A—B; 111, 232D: ἑνότης. Cx. 261, 308D. Cx. 347, 368C; 421, 404C; 511, 49B: ἀνιστῆς. Cx. 160, 256B, и др. ibid. (366): ὄμοιότης, ср. сх. 133, 241B. Cx. 333, 357B: ὄντα—νοητά.
     а) —, — (съ 'Ενταίνω), 376D—377A. Pach. 929B. Сур. (М.) III, 4, 782A. (Ср. сх. 108, 232A).
 362) § 6. Ὅμοιον δὲ τὸν Θεόν, 377A: AC. Pach. 929C. VII³⁾.
 363) Τῇ κατὰ δύναμιν μιμήσει, 377B. Pach. 929D. Cx. 275, 317A; 356, 376A. (Ср. сх. 36 а, 197D—200A, и др. ibid.).
 364) Καὶ κατὰ θείαν εἰκόνα, 377CD: A 92, C 160. VIII. (Cx. 240, 297D: ὄλη—ζωή, и др. ibid. 275, 305. Cx. 292, 332A).
     а) Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ὄμοταγῶν, 377D—380A (до ἀντιστρέψειν δέ). Pach. 929D. Дублетъ къ предп. сх.
 365) —, — (съ ἀντιστρέψειν), 380A: AC. VII⁴⁾. VIII. (Cx. 88, 220D).
 366) Τῇς αὐτοφοιότητος, 380BC: AC (до 'Ενδεχόμενον). Сур. (М.) V, 5, 822B. VII⁵⁾. (Х). Cx. 160, 256B: ὄμοιότης, и др. ibid. (356, 361. Cx. 356, 376A: σύμπνοια, и др. ibid.).
 367) § 7. Τὸ ἀποδέον, 380C. Сл. 582 оп. I. (Cx. 631).
 368) § 8. Τί δὲ καὶ περὶ τῆς θείας στάσεως, 380D—381A: A; C 160 об. (до Тас.). Pach. 932D. VII⁶⁾.
 369) § 9. Καὶ ἐπὶ πάντα προϊόντα, 381A: A 92 об., C 161. Pach. 932D. VII⁷⁾.

¹⁾ Еф. 3₁₈. Св. Григорий Нисский, Catech. 32, PG. 45, 81C—D; р. II. IV, 83—84.

²⁾ О συμπάθεια, ὄμοιότης, ταύτητης. Плотинъ, Enneades IV, 4, 32; V, 1, 4, р. 246₁₄ 301₂₉.

³⁾ Αριστοτέλος, Περὶ ζώων γενέσεως I, Arist. graece, vol. I, 715. Св. Ириней лон., Adv. haer. IV, 20₆, PG. 7, 1036A; р. п. (2 изд.), 372.

⁴⁾ Климент Александрийский, Stromata V, 1, 5 (GCS. 15=Clemens, B. II, ed. Stählin). S. 329_{1—2}; р. п. 516.

⁵⁾ Div. nom. XI, 6, PG. 3, 953B—C.

⁶⁾ (Пс. 16₁₈. Аввак. 3₅. Пс. 17₁₁, 9₅, 46₉).

⁷⁾ Иерем. 23₂₃. (Еф. 4₆. Пс. 198₆. 17₁₀, 46₆).

- 370) Οὐ κατὰ φορὰν ἡ ἀλλοίωσιν, 381B—D: AC. [381D]: Pach. 933A—B; Cyp. (M.) III, 10, 790D—791A. *Theodori Agalliani Refutatio Argyropuli*, PG. 158, 1022D. Сх. 281, 324BC; 297, 333C. Сх. 403, 397B; ср. сх. 161, 256C—D, и др. *ibid.* (Сх. 822, 148D).
а) Οὐ τὴν ἐξ ἀμφοῖν, 381D.
- 371) Ἀλλὰ καὶ κινήσεις Θεοῦ, 384A. Pach. 933B. Ср. сх. 370.
- 372) Καὶ τὸ μὲν εὐθύ, 384A. Сл. 584 оп. VII¹⁾.
а) Motus Dei: aut per rectum, aut obliquum, aut per circumflexum. L† 95 (граф).
- 373) Τὰ μέσα καὶ ἄκρα, 384 A—B²⁾: AC 161 об. (до Σ). Pach. 933D.
- 374) § 10. Ὁμοίαν χώρησιν, 384B: A93, С. Pach. 936A. (Ср. сх. 346, 368A; 111, 233A).
- 375) Καὶ κατὰ τὸ πῖσσαν ἴσοτητα νοητήν, 384B—C. Pach. 936B. (Сх. 332, 357A: οὐσιώδης. Сх. 288, 296B: ἀρχὴ κινήσεως³⁾, и др. *ibid.* Сх. 50, 205C, и др. *ibid.*: особенно 264, 309C и 395, 396A. Ср. слѣд. сколію).
- 376) Πάσης ἴσοτητος ποιητικὴν δόναμιν, 384D: AC. Pach. 936C. (Сх. 169, 260C, и др. *ibid.*; ср. 278, 320C. Сх. 421, 404C).

ГЛАВА X.

- 377) § 1. Ως παυτοκράτωρα καὶ ως παλαιόν, 385A: A 93 об., С 162 об., ср. Сл. 587. Pach. 945C. VII⁴⁾. (Сх. 101, 228A).
§ 2. а) Καὶ πολιός καὶ νέος, 385B: С. Дублетъ къ предш. сколіи.
378) Ἐπείπερ ἡ μονάς, 385B—C: AC. Сл. 587—588. Pach. 945C. (Сх. 218, 285B, и др. *ibid.*, ср. 279, 427). Сх. 351, 372A.
379) § 3. Καὶ ἀπολύτως ἀγέννητα, 385C—388A (до "Αλλως"): AC163. Сур. (M.) VIII, 1, 888B. Pach. 948A. VIII. Сх. 272, 313D—316B, и др. *ibid.* (51, 298). (Сх. 355, 373C: ἀναιτίως ἀγέννητον. Сх. 272, 313D; 281, 324C: αἰώνια. Сх. 335, 360A: ἀναλλοίωτα).
а) — „— (съ "Αλλως"), 388A—B. Дублетъ къ сх. 379 и 383.
380) Αἰώνος μέθεξιν, 388B. VII⁵⁾. VIII. (Сх. 51, 208B; 272, 313C, и др. *ibid.*)

¹⁾ Div. nom. IV, 8—9, PG. 3, 704D—705A.²⁾ Понимание μέσα въ данной сколіи отличается отъ понимания въ сх. 383, 389A; 397, 396B (=небесный свѣтила). Но эта разница объясняется различиемъ ареопагитского текста, къ которому относятся сколіи (сх. 383, 389A имѣетъ въ виду Div. nom. X, 3, PG. 3, 940Д: μέσα δὲ ὅπτων καὶ γιγνομένων). То и другое понимание одинаково рѣзко отличаются отъ понимания пр. Максима: сх. 383а, 389B—C (μέσα—ангелы и душі; слѣд., ἄκρα—Богъ и матерія).³⁾ Аристотель, *Physicā* IX, 3, Aristoteles graece, vol. I, 253b_{8—9}.⁴⁾ Дан. 7₉. Быт. 18₂.⁵⁾ Св. Григорий Бол., Ог. 38, п. 8; Ог. 45, п. 4, PG. 36, 320A—B. 628C; р. п. III³, 197—198; IV, 126. "Οροι παχυμερεῖς, в. 14, PG. 37, 946; р. п. V³, 279.

- 381) Καὶ ἔγχρονος αἰώνυ μοξάζεται, 388B. Pach. 948A. VII¹⁾.
382) "Η καὶ μᾶλλον ἵσμεν αὐτοῖς, 388C: A94, C163 (съ Σ). Сл. 590 оп. съ Таста. Сх. 299, 336A—B; (338, 357B: ὄντα—νοητά, и др. *ibid.*; 393, 393C: αἰσθητά).
383) Οὐχ ἀπλῶς συναίδεια Θεῷ (до "Αλλως"), 388C—389B: A; С 163 и об. (до Σ). Pach. 945D. Сур. (M.) VIII, 3, 893A—894A. V. VII²⁾. X. Сх. 272, 313D: αἰώνος μετέχου, и др. *ibid.* (Сх. 221, 288B: φιλοσοφώτεται. Сх. 333, 357B; 355, 373B: νοητά—ἀθάνατα, см. сх. 301. Сх. 1145, 569C: ἄμα Θεός. Сх. 197, 272B, и др. *ibid.*: ὑποστάθμη). Сх. 397, 396B: μέσα, ἄκρα³⁾. Сх. 474, 37B; 641, 97A: δλη λεπτή).
а) — „— (съ "Αλλως"), 389B—C. VII⁴⁾. Pach. 948B. Дублетъ къ сх. 381 и 383.

ГЛАВА XI.

- 384) § 1. Ἀρχισυνάγωγον εἰρήνην, 389C. (Сх. 313, 345C: μεριστά, и др. *ibid.*).
385) Εἰς τὴν δλην ἐνότητα, 389D. Pach. 960A. (Сх. 346, 368A; 392, 393B). Ср. слѣд. сколію и сх. 388.
386) Ἔνούσης εἰς ἐνοειδῆ συνοικίαν, 392A и варианты 4, col. 389—391. (Сх. 388, 392B; 393, 393C). VI. X.
387) Αἱ γοῦν πρεσβύτεραι, 392 A. Pach. 960B. I. (Ср. сх. 100, 225D).
388) Χυθῆναι πρὸς τὸ ἀπέιρον, 392B—D: A94 об., С164. L† 96. Pach. 960 AB. V. VII⁵⁾. VIII. (Сх. 386, 392A; 391, 393B: ἐμφύλιος πόλεμος. Сх. 296: δλη, и др. *ibid.* Сх. 356, 376A: σύμπνοια, и др. ib.).
389) "Ην ὁ Ἱερός Ιοῦστος ἀφθεγξίαν καλεῖ, 393 A: С 164 об. (съ Τούτου). Сл. 389 оп. до Τούτου. Pach. 960C—961A. III. VII⁶⁾. VIII. (Сх. 998, 420A—B).
390) Ἀπολείπει τὴν ἑαυτῆς ἔνωσιν, 393A. VIII. (Ср. сх. 391, 393B).
а) "Ενδον δλη μένουσα, 393A.
б) Τὰς νοητὰς αὐτῆς καὶ ῥητάς, 393B.
391) § 2. Κατὰ τὴν ἀσύγχυταν αὐτῶν ἔνωσιν, 393B: A 95, С 165. VIII. (Сх. 388, 392B).

¹⁾ Ил. 48₉. Тит. I₂. Рим. 16₂₅ Лев. 25₄₆.²⁾ 1 Кор. 15_{40.41}. Быт. 11. 1 Кор. 7₃₁. Ил. 148₆.³⁾ См. выше; стр. 148, прим. 2.⁴⁾ Divin. nom. X, 2, PG. 3, 937B.⁵⁾ Гал. 5₁₇ Колос. 1₂₀. Философы о φιλίᾳ (Емпедокль, E. Zeller, Die Philosophie der Griechen, I³, 623), ἔρις (Гераклитъ; *ibid.* 545), ἀπέιρον (Анаксимандъ, *ibid.* 181, ср. Плотинъ, Enneades II, 4, 15, p. 80).⁶⁾ Дѣян. 1₂₃.

- 392) Ὁμως ἀκρατιφνῆ, 393B. Pach. 961B—C. (Cx. 346, 368A. Cx. 385, 389D: ποιότητες). Дублетъ къ слѣд. сколіи.
- 393) Πρὸς τὰ ἀντικείμενα κράσεως, 393C: A; C (до καὶ σύτας). Pach. 961 C. VIII. (Cx. 356, 376A, и др. ib.: σύμπνοια. Cx. 382, 388C: αἰσθητά. Cx. 386, 392A).
- 394) Καὶ ἀμ.γῆ, 393D. Cx. 393.
- 395) Δι’ ἦν οἱ θεῖοι νόες ἐνούμενοι¹⁾, 393D—396A: A 95 об., C. Pach. 961D. Cx. 312, 344D; 313, 345B; 133, 241B; 161, 256C. (Cx. 328, 353D: ἐνοῦνται). Cx. 50, 205C, и др. ibid., спр. 375, 384B. (C: παρατεθήκαμεν: 396A).
- 396) Διὰ τῆς ἀλοῦ καὶ ἀμεροῦς, 396 A—B. Pach. 961D. VIII.
- а) Συμφωνίᾳ παντελεῖ καὶ ὄμονοίᾳ, 396B: C 165 об.
- 397) Καὶ συνδέουσα τὰ ἄκρα, 396B: A C. Cx. 383, 388D—389A. Ср. сх. 386, 392A. (Cx. 398, 396C; 399, 396D).
- а) — — — Pach. 964A. Дублетъ къ предп. сколии.
- 398) Καὶ ταῖς ἑσχάταις, 396C. Pach. 964B. (Ср. 1018, 429A—B).
- 399) Ὄλη πρὸς ἔλην, 396D: AC. Pach. 964B. IV. V. VII²⁾. Cx. 397, 396B. (Cx. 157, 253A. Cx. 397, 396B: συγγενῆ; 398, 396C: ὁμόστοιχα, ἐνότης, ἔνωσις. Cx. 29, 196B, и др. ibid.).
- 400) § 3. Ηῶς δέ, φαίη τις, 397A: C G81. VIII. (Cx. 402).
- 401) Τῶν ὄντων ἴδιότητα, 397A: A96, C166, G. VI. I.
- 402) Ἀλλὰ καὶ ταύτην εἰρήνης ἔφεσιν, 397A: G. Сл. 598 оп. VIII. Cx. 400, 397A.
- а) Καὶ ᾧδε (PG. 3, 952C) παντελῆς ἡ παντέλειος σοφία δηλοῦται ἀντὶ τοῦ ὁ Θεός. C 166. VIII.
- б) Ακινησίαν, 397 A: G.
- 403) § 4. Καὶ εἰ τὰ κινούμενα πάντα, 397 AB: ACG. VIII. Cx. 370, 381C; (281, 324B).
- 404) Καὶ τὴν πάντων τῶν κινουμένων ἴδιότητα, 397B: C166 об., G. VIII. Ср. сх. 401, 397A.
- 405) § 5. Εἴ δὲ τὴν κατ’ ἔκπτωσιν, 397 B (до Σ): C (кончая: εἰρήνης), G. VIII.
- а) — — — (съ Σ), 397B: G.
- 406) Τὸ γάρ πάντη ἀστατον, 397C: A 96 об., C G. VI. VIII. (Cx. 199, 272D. Cx. 245, 301D).
- а) Ἀμαυροῖς εἰδώλοις, 397C: G. Дублетъ къ слѣд. сколіи.
- 407) Καὶ ταῦτα ἰστᾶν, 397D—400A: A, C (до Οὖτω), G. Pach. 965C. I.
- 408) Τί ἂν τις εἴποι περὶ τῆς κατὰ Χριστὸν, 400A: C (до καὶ τὸ). VII³⁾.

¹⁾ На col. 396A вм. ἦτις слѣдуетъ читать ἡ τῆς, вм. πάντων — πάντως.

²⁾ Дѣян. 17²⁸.

³⁾ Еф. 2¹⁴.

- а) Καθ’ ἦν οὐ μὴ μάθωμεν ἔτι πολεμεῖν¹⁾, 400A: А (но нѣтъ въ С.).
- б) Ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τὰ θεῖα, 400B.²⁾ Pach. 965C.
- 409) Ἐν ταῖς θεολογικαῖς, 400B. VII³⁾. IX.
- 410) § 6. Δι’ ἐπιστολῆς ἐπύθου, 400B: C 167 (до Σ). VII⁴⁾. VIII. (Cx. 417).
- а) Ἐκ τῶν πρώτως ὄντων, 400C. Pach. 965D. (Cx. 413b, спр. 417b). Дублетъ къ слѣд. сколіи и къ сх. 413.
- 411) Ἐκ τῶν πρώτως, 400C—D: C 167 и об. I. (Cx. 268, 312A).
- 412) Καὶ θεοὺς τῶν ὄντων, 401A: С. Сл. 602 оп. VIII. (Cx. 411, 400C—D).
- 413) Ἀληθῶς καὶ χρίως, 401A. Сл. оп. I.
- а) Id ipsum esse (ἀντεῖναι) et ipsum vita, et id ipsum deitas, et per se ipsum bonitas dicitur: principaliter, quod Deus omnium auctor bonorum; participantiter vero editae ab ipso quaes primae factae s(substantiae). L97 об. † (граф.)
- б) Τὴν αὐτοσιώσιν, 401AB. Сур. (М.) V, 4, 818B; V, 5, 822A. VII⁵⁾. VIII. (Cx. 410a, 400C; 413, 401A: πράγματα. Сх. 277, 320A). Дублетъ къ слѣд. сколіи.
- 414) Ὡν τὰ ὄντα οἰκεῖως ἔχοντοις, 401 B—C: A97, C168. Pach. 968C—D. (Cx. 275, 317C; 417, 401D. Ср. сх. 638, 96C.) Сл. 603 доб.: „Первое въ Бозѣ, второе прошедшее въ дѣйствія сущихъ, третіе въ причастіе коегождо по мѣрѣ“.
- 415) Τῶν μερικῶν, 401D. Сл. 604 оп. (Cx. 414, 401C).
- 416) “Ο ποὺ γέ τινες. Τὸν ἄγιον Ιερόθεον αἰνίττεται” (χύσιν) ταύτην τὴν δόναμιν ἔθηκεν ἄνω ἐν τῷ β’ κεφ. ἐν τῷ τέλει αὐτοῦ. VII⁶⁾. C168. (Cx. 101. 228A, и др. ibid.).
- 417) Καὶ τῆς αὐτοαγαθότητος, 401D. VII⁷⁾. VIII. (Cx. 410, 400B; 414, 401C; 1027, 529B).
- а) Προνοίας καὶ ἀγαθότητες, 401D—404A. (Cx. 413b, 401B).
- 418) Ἐκ Θεοῦ τὸ ἀμεθέκτου, 404AB: A 97 об., C (до ὄμοιον γάρ). Pach. 968B. Сур. (М.) VII, 10, 885C. Никифоръ Григора, Byz. hist. XXIII, 1, 8, PG. 148, 1388B. VII⁸⁾. VIII. Cx. 287, 328C; 323, 353A: ὄμοιον.
- ¹⁾ Ср. у пр. Максима Expositio Orat. Dom., PG. 90, 901C, p. 361; Ep. 43, PG. 91, 637D, p. 373 (cap. quinq. I, 41); cap. de charitate. II, 83.
- ²⁾ Ср. Quaest. ad Thal. XIV, PG. 90, 296D, p. 32.
- ³⁾ Div. nom. I, 1, PG. 3, 585B; см. выше, стр. 112₁₃ и сх. 3.
- ⁴⁾ Epist. II, PG. 3, 1068A—1069A.
- ⁵⁾ Divin. nom. XI, 6, PG. 3, 956A.
- ⁶⁾ Div. nom. II, 11, PG. 3, 649C (χύσει).
- ⁷⁾ См. прим. 4.
- ⁸⁾ Div. nom. IX, 10, V, 8, PG. 3, 917A. 824B.

ГЛАВА XII.

- 419) § 1. Τῷ διπλασιασμῷ τῶν ὄνομάτων, 404B; С 168 об. Сл. 606 оп. Pach. 973A.
а) — „ quid sanctitas. quid regnum. quid dominatio et donatio. quid deitatis diffinitio. L 98†.
- 420) § 2. Διὸς καὶ κυριότης, 404B; С 169. VII¹⁾.
§ 3. а) Ἀπολέτως ὑμητέον, 404B—С. Pach. 976A.
- 421) Καὶ ἀνιεστητα, 404C: А 98, С (кончая: εἰς τὸ ἔν). VII²⁾. (Cx. 376, 384D. Cx. 356, 376A: σύμπυνικ, и др. ibid. Cx. 361, 376C—D, и др. ibid.).
- § 4. а) Οἱ ἀμέθεκτοι αἴτιοι, 404D.
- 422) Ἄγιος ἀγίων ὄμνεῖται, 404D—405A³⁾ (до Διὰ τί): АС 169 об. Pach. 976C Сур. (М.) VII, 6, 878C—D. VIII.
- 423) Τὰ δύναται. Суща истинше глаголются умнаа; чювьствана же не истинше глаголются суща, но по въкупоимени по глаголющемъ премудромъ, (Платонъ), что убо суще присно, николиже же бываемо, и что бываемо убо присно, суще же николиже. Божество глаголя суще присно еже не бываетъ, а яже въ бытіи и тлѣніи присно убо рождаєма, николиже суща словеса ихъ преданія. Сл. 607. (Cx. 333, 357B, сп. сх. 523).
- 424) Ἅγιον; ἐὲ καὶ βασιλεῖς, 405 A—С (до Σ): А (Θεῖας ἐπιπνοίας — — до Σ), С (до Καὶ ὁ Ἀπόστολος). Pach. 976 С—D. Сур. (М.) V, 9, 834D—835A. [Съ Σ = сх. 421a]. V. (Cx. 271, 313A—B).
а) Διαφορᾶς πλήθουσι, 405C (ср. поинѣе у Pach. 977A).
Дублетъ къ предш. скопію.

ГЛАВА XIII.

- 425) § 1. Ὅφ' ἑαυτοῦ μονοειδῶς ἀφοριζόμενον, 405C: А 99, С 170. Въ Сл. 609 приб. въ началѣ: Како и вся и вкупъ вся глаголется Богъ, како съвершенъ глаголется Богъ? Pach. 988 A. (Cx. 158, 253A, и др. ibid.: πέρας. Сх. 486, 41A. Сх. 301, 336C).
а) — „ у Pach. 985B—988A.
- 426) § 2. Ἐν δέ, ὅτι πάντα, 405D—408A: АС 170 об. (Cx. 435, 409C; 431, 409A).
- 427) Ἄλλ' ὥσπερ ἀπας ἀριθμός, 408A. Pach. 988B. VIII. (Cx. 218, 285B; 378, 385B; 279, 321C; 351, 372A. Сх. 433, 409B; 437, 409D).

¹⁾ Св. Григорий Бол. Ог. 30, п. 19, PG. 36, 128B; р. п. III³, 79. Св. Григорий Нисский, Contra Eunom. II, PG. 45, 488B; р. п. V, 287—288.

²⁾ Псал. 103:1.

³⁾ Вм. ποιότητος слѣдуетъ читать ποιόματος.

- 428) Τὸ πάντα αἴτιον ἔν, 408BC: АС. Pach. 988C. (Cx. 197, 272A. Сх. 435, 409C: στοιχεῖον. Сх. 169, 260C, и др. ib.: παράδειγμα).
429) Πλήθος ὁριστικόν. Равенство не равенство, тъкмо лихосложеніе, разложеніе страданія и случай суть въ численица, но обаче нуждная суть, отъ сихъ бо наричется численица; отлагая по двѣ или по единомъ, аще и велико число есть, до единаго сходить, рекше во единицу, или въсходя въ сто глаголется, еже есть и то единица. Многа едино суть и едино многа. Мнози человѣци едино естество и единъ родъ, мнози же в немъ види, едино по еже едино всѣхъ непричастно. Сл. 611. Дублетъ къ сх. 427 и 426.
- 430) Οὐδὲ γάρ ἔστι πλῆθος, 408D (съ Σ). Сл. 611 оп. Сур. (М.) V, 10, 887C. VIII. (Cx. 439, 412D).
- 431) Ἄλλὰ τὸ μὲν πολλά, 408D—409A. Pach. 988C—D. I. (Cx. 426, 405D).
- 432) Πάντα καὶ ὅλα πάντα, 409A: АС 171. Pach. 988D. (Cx. 356, 376A: σύμπυνικ, и др. ibid. Сх. 102, 228D).
- 433) Καὶ ἄνεῳ μὲν τοῦ ἐνός, 409B: А 99 об., С. VII¹⁾. Сх. 351, 372A; (427, 408A).
- 434) Καὶ εἰ πᾶσι τὰ πάντα, 409B. Pach. 989A. Сл. 612 оп. I. VIII.
§ 3. а) Ὁτι κατὰ τὸ ἐνός ἐκάστου προεπιγνούμενον, 409C. Pach. 989B.
- 435) Καὶ εἰ ἀνέλοις τὸ ἔν, 409C: АС Pach. 989B. I. Сх. 426, 405D. (Cx. 428, 408B: στοιχεῖον. Сх. 437, 409C). Дублетъ къ предш. сх.
- 436) Τὴν ὅλην θεαρχίαν, 409C—D: С. (Cx. 15, 189D; 63, 212A; 70, 213A).
- 437) Ὅφ' ἡς καὶ ἔξ ἡς, 409D—412A: А; С (кончая: ἐπιστρέφεται). Pach. 989D. I. VII²⁾. VIII. Сх. 427, 408A. (Cx. 435, 409C).
- 438) Τὸ πάντων αἴτιον ἔν, 412 A—С: А 106, С 171 об. Pach. 992AB. С—D. VIII. (Cx. 351, 372A; 428, 408B—С; см. 218, и др. ibid.: ἔν. Сх. 275, 317BC: ἀρχή, сп. 428, 408 BC. Сх. 444: οὐτε ἀγαθόν. Сх. 443, 413B: πάθη—συμβεβηκότι, сп. 129, 240A, и др. ibid.: ποιότητες. Сх. 6, 188A: οὐσία. Сх. 453, 32A; 665, 104D; 670, 108A; 1129, 564D: φυσιολογεῖν. Сх. 441, 412D: τριάς, μονάς).
а) Μόνος ὁ Θεός ἔστιν ἀπλοὺς κυρίως καὶ ἐνὸς καὶ μονάς: πάντα δὲ μετὰ Θεὸν δυάδες εἰσὶ καὶ σύνθετα, εἰ μὴ ἐπίσης. Τὰ μὲν γάρ νοιτὰ ἔχ τε οὐσίας ὑπάρχουσι, καὶ συστατικῆς διαφορᾶς ἀφοριζόντης ἔναστον πᾶν γάρ τὸ ἔχον συνεπιθεωρούμενόν τι πρὸς δήλωσιν τῆς οἰκείας: ὑπάρκειως οὐχ ἀπλοῦν κυρίως. Τὰ δὲ αἰσθητὰ ἔξ ὅλης καὶ εἰδους. Евеймій Зигабенъ,

¹⁾ Div. nom. II, 11. V, 8, PG. 3, 649B. 824A.

²⁾ Div. nom. XIII, 2, PG. 3, 977C.

- Panoplia III, PG. 130, 141D. M. Caleca, *De essentia et operatione*, PG. 152, 344 С—D; Сур. X, 5, 976A—B; ср. Ambigua пр. Максима, PG. 91, 1400C, f. 258a.
- 439) Καὶ αὐτὸ τὸ ἐν ὃν ὁρίζον¹⁾, 412D. Pach. 992C. VIII. (Cx. 430, 408D).
- 440) Ἐνάριθμόν ἔστι, 412D. Pach. 992C. Сур. (М.) V, 10, 837C—838A.
- а) Другое. Всяка единица въ чистъ съконочывающи двоица, но не проста единица. Сл. 615.
- 441) Οὐκ ἔστιν εὖδὲ μονάς, 412D. Pach. 992D. I. (Ср. сх. 438, 412C).
- 442) Καὶ τὸ θεογόνον ἀληθῶς, 413A: A; С 172 (до πῶς γὰρ δυνατόν). Pach. 992D—993A. VII²⁾. (Cx. 69, 212D, и др. *ibid.*)
- 443) Οὐδὲ ὄνομα αἴτης ἔστι, 413B. Сур. (М.) V, 2, 809C. VIII. Сх. 438, 412B. (Ср. сх. 218).
- 444) Καὶ οὐδέ. Τὸ περὶ τῆς ἀγαθότητος ἐν τῇ μείζονι παραγραφῇ ἔχεις, δὲτι εὔτε τὸ ἀγαθὸν κυρίως ὁ Θεός. Сх. 438, 412B.
- 445) Ἀλλὰ πόθῳ τοῦ νοεῖν, 413 С—D: A 100 об. [Σ], С (три сх.: съ Аὶ δὲ, съ Ἐξισταμένη). Pach. 993A—B. Сур. (М.) V, 2, 809C—810A. VIII. (Cx. 139, 244C; 170, 260D; 338, 361B; 1035, 533A: στέρησις. Сх. 296a, 333B; 307, 341B; 308, 341C; 339, 361D; 485, 40D; 487, 41 АВ; 996, 420А; 1007, 424C; 1035, 533A: ἀπόφασις, ср. сх. 487; 1035; 1014, 425D—428A: κατάφασις. Сх. 47, 204C: ἀφαίρεσις, и др. *ibid.* Сх. 1098).
- а) Τὸ τῶν ὄνομάτων σεπτότατον, 413D. Дублетъ къ предш. схолии.
- б) Τῶν ἑαυτῆς συμφύλων, 416A. Дублетъ къ сх. 445.
- 446) § 4. Ταῦτο γὰρ ἀληθῶς καὶ ἄγγελοι, 416A: С 172 об. Pach. 993C. VIII.
- 447) Καὶ εἰ τι τῶν ἐμοδυνάμων, 416A. Pach. 993D. VIII. Τουτέστι, κανεὶς εὑρεθῆ ἄλλα ὄντατα ἐν τῇ Γραφῇ ἵσοδυναμοῦντα τοῖς ἐνθάδε λεχθεῖσι, ταῖς αὐταῖς ἐξηγγυτικαῖς μεθόδοις ταῖς καὶ προγεγραμμέναις χρηστέον. С 172 об.
- 448) Καὶ διὸν καὶ ἑτέροις ἱεροῖς ἀνδράσιν, 416 А—B: A 101, С 173, S 151 об. VIII. (Ср. сх. 719, 121B).
- а) Ἡμεῖς τε εἰπεῖν ἴκανοι!, 416B.
- 449) Ἐπὶ δὲ τὴν συμβολικὴν θεολογίαν, 416B: AS. Pach. 996B. Μετὰ τοῦτον τὸν λόγον τὴν Συμβολικὴν θεολογίαν συνέταξεν. Сх. 172 об. VII³⁾. VIII.

¹⁾ Вм. πάντα ὑπάρχων нужно читать πάντων ὑπερέχων (Pach. 992C).

²⁾ Св. Василий Вел., Еп. 17, PG. 32, 148B; ср. hom. adv. Sabel. 3, PG. 30, 605A—B; р. II⁴, 326—327; св. Григорий Бот., Ор. 31, п. 18, PG. 36, 152D—153A; р. II⁵, 96; св. Григорий Нисск., Contra Eunom. I, PG. 45, 312BC; р. II, V, 85.

³⁾ Myst. theor. III, PG. 3, 1033A—B; Coel. hier. XV, 6, 336A; Div. nom. I, 8, 597B; Еп. IX, 1104B.

Схолія на сочиненіе „О небесной іерархії“ (De coelesti hierarchia).

- 450) Ἱεραρχίας, 29A: В 7, С 3, G₂ 5, L 7. Pach. 128A. VII¹⁾. VIII. (Cx. 33, 197B; 707, 117C).

а) Инако: И священникъ бо священна суть; того ради отъ общаго, рекше отъ священія тогова, словится священноначалникъ, а не отъ священника; священна же начальствующа явъ священницы, понеже и ти священни. Сл. 276.

ГЛАВА I.

- 451) § 1. Πᾶσα δόσις ἀγαθή, 29B—32A: BCG₂. Pach. 129A. VII²⁾.

а) Καὶ γὰρ ἐξ αὐτοῦ, 32A: G₂.

- 452) § 2. Πατροπαραδότους, 32A: BC. II. VII³⁾. (Cx. 150, 249C; 614, 85C).

- 453) Συμβολικῶς, 32A: BCG₂. Pach. 132A. (Cx. 438, 412C: φυσιολογεῖν, ср. 34, 197C).

- 454) Νόῶν, 32A—B: Νόας καλοῦσι — — ἀγγελικάς δυνάμεις καλεῖ δὲ αὐτοὺς καὶ ἡ Γραφὴ — — ὁ διάβολος: BCG₂ 5 об. Pach. 132A. νόες καλοῦνται — — τοῦ νόου κατὰ Ἰωνᾶς — — ἡ κλίσις. G₂. Сл. 277 съ νόεс оп. ἐπειδὴ τὸ πῦν — — ἔχει, 32A—B: ср. νοῦς ζῶν: сх. 130, 240C; 529, 53D; 989, 417A. I. II. VII⁴⁾. (Cx. 9, 188C; 519, 52B; 529, 53D: νοῦς, ср. 696, 116B).

- 455) Ὅπεράρχιον, 32B—C: В С 3 об., G₂ (Cx. 6, 188A, и др. *ibid.*).

- 456) Ἐνδότητος, 32C: CG₂. Pach. 132C. (Ср. сх. 20, 192C; 83, 216C).

- 457) Σύγκρασις, 32C: A₁ 1 об., G₂.

- 458) Παραπετασμάτων, 32C (сперва сх. съ Σ): A₁ С [Σ. δὲ], G₂. Pach. 132D. Сур. (М.) II, 4, 765A. M. Caleca, De principiis 2, PG. 152, 465A. VIII. (Cx. 33, 197B, ср. 469, 36B).

- 459) § 3. Ἡ τελετάρχις, 32D—33A: A₁ CG₂ 6. Pach. 133A. II. VII⁵⁾. (Cx. 102, 229A).

¹⁾ Eccles. hier. I, 3, PG. 3, 373C. О схоліи „О πρεσβύτερος“, 29A см. выше схолію № 2.

²⁾ Иак. 117.

³⁾ Дьян. 1734. Дионисий Ареоп., Еп. VII, 2, PG. 3, 1080B; Coel. hier. IX, 3, PG. 3, 260D.

⁴⁾ Иса. 10:2. О Νόες у философовъ см. прим. къ сх. 9.

⁵⁾ (Филип. 3:15.) Телетау философъ (Проклъ, Procli successoris Platonici in Platonis theologiam libri sex, ed. Aem. Portus, Hamburgi, 1618, p. 7: lib. I, c. 3. Ср. H. Koch, Pseudo-Dionysius Areopagita in seinen Beziehungen zum Neuplatonismus und Mysterienwesen. Mainz. 1900, S. 168).

- а) Инако: Служебенство священноположно. Здѣ разумѣй небесное священноначаліе. Сл. 279.
- 460) Υπερκοσμίου, 33A: A₁ C, Сл. 279 (съ [Σ]), G₂ [до Σ=сх. 466, 33C]. VII. (Сх. 473, 37A. Сх. 471, 37A, и др. *ibid.*).
- 461) Πλάσεων, 33A: A₁ C [Σ], G₂L. VII¹⁾. I. VIII. (Сх. 715, 121A; ср. сх. 32).
- 462) Τλαῖα, 33B: A₁ C 4, G₂. (Сх. 468, 36A).
- 463) Φαινόμενα, 33B: A₁ (до Σ), C [Σ], G₂L 8 об. (съ Σ). Pach. 133B. VII²⁾. (Сх. 468, 36A, ср. 488, 41C).
- 464) Τὰς διεξοδικάς, 33 C: CG₂ 6 об., L. Сл. оп. Pach. 133C. Дублетъ къ предш. схоліи (Сх. 314, 348A).
- 465) Εἴσως, 33C: A₁, CL (до Σ), G₂. Pach. 133D. (Сх. 49, 205A, и др. *ibid.*: εἴς, ср. сх. 966, 180C. Сх. 468, 36A; 626, 92D; 601, 81C: μέμησις).
- 466) Υπερκοσμίως, 33C: A₁ CL. Сл. 280 оп.
- 467) Ιερογραφικαῖς, 33 D: A₁ 2, G₂.
- а) Ἡμᾶς ἀναγάγοι, 33 D: G₂.
- 468) Ακρότητας, 33D—36B: A 12, A₁ C4—4 об., G₂L. Pach. 136 B. V. I. (Сх. 454, 32B. Сх. 1002, 420C—D. Ср. сх. 133, 241B: ἀκρότης. Сх. 462—463).

ГЛАВА II.

- 469) § 1. Εὐχαντορίαν, 36B—C: A₁ (до β'), C 4 об., G₂ 7 об. VII³⁾. (Сх. 25, 193B, и др. *ibid.* Сх. 458, 32C; 460 и 461, 33A: ο πλάσεις и т. п. Сх. 475, 37B: ἀπλότης).
- а) Ατεχγῶς, 36C: CL. Сл. 282 оп.
- 470) Ποιητικαῖς, 36 C—D: C (кончая: διβασκαλίαν), L (τοὺς εἴεντας), G₂ (вся). II. VIII. X.
- 471) § 2. Συνθέσεις, 37A: C₅G₂L 9 об. (Сх. 469, 36 B—C: πλάσεις, и др. сх. *ibid.*; 470, 36C—D; 460, 33A).
- 472) Εφ' ἔαυτῶν, 37A: CG₂⁴⁾.
- 473) Απέτομον, 37A: A 13, A₁ 2 об.; C (до οὗτε γὰρ), G₂. (Сх. 460, 33A).
- 474) Αὖλον ποσῶς, 37B: AA₁ CG₂L. (Сх. 383, 389A).
- 475) Θεοειδέσιν, 37B: AA₁ CG₂8, L. (Сх. 469, 36B).
- а) Εὐτέλειον, 37B: A₁G₂L. Сл. 284 оп.

¹⁾ Eccl. hier. I, 1, PG. 3, 372A.
²⁾ Евр. 85. Исх. 2540.
³⁾ Coel. hier. II, 1, PG. 3, 137A.
⁴⁾ Эта схолія—естественный коррелятъ къ предшествующимъ.

- 476) Δεοντεῖων, 37C: CG₂L. VII¹⁾. (Сх. 549, 64C). а) И рекше здѣ сице разумѣй и како възмнится небесная лвовъ и иныхъ безъчестныхъ наподнитися Сл. 284.
- б) Εσρῶν, 37C: CG₂L. Сл. 284 оп.
- в) Καὶ τὸ ὄρνιθεῖας, 37C: G₂. Сл. оп.
- 477) Ζῷων, 37C: AC 5 об., G₂L. VII²⁾.
- 478) Εὔπαθές, 37D—40A: A C L (до τί δὲ δηλοῖ), G₂. Pach. 153 B—C. VII³⁾. VIII. (Сх. 585, 77D; 689, 113A: ἀνομοιότης. Ср. сх. 160, 256B, и др. сх. *ibid.* и сх. 361).
- а) Ως μήτε εἰς τὰς θείας, 40A: G₂ 8 об.
- 479) Εἰκότως, 40A: G₂. Сл. 285 оп. VIII.
- а) Ασχηματίστων, 40A: G₂. Сл. оп.
- 480) Αμέσως, 40B: A₁ 3, C G₂. Сл. оп. I. (Сх. 164, 257B, сп. 550, 64D; 577, 73D: ἀμέσως).
- 481) Μορφώσεις, 40B: A 13 об., A₁ C (кончая: ἀράτου), G₂L. Сл. 285 [Σ]. VII⁴⁾. (Сх. 937, 172C: ἀσφαττα. Сх. 488, 41B—C).
- а) Ως διτός ἐστι τῆς ιερᾶς, 40B: G₂. Pach. 156A. VIII.
- 482) § 3. Διὰ τῶν ἀνομέων, 40C: G₂. VIII. Дублетъ къ предш. сх.
- 483) Ποτὲ μέν, ως λόγον, 40C: AA₁ (кончая: λόγος ὅν), С (λογιότητα—λόγος ὅν), G₂. Сл. 286 оп. съ σὸ δὲ. Pach. 156A. (Сх. 696, 116B: νοῦς. Сх. 326, 353A—B: λόγος. Ср. сх. 494, 44A. Сх. 6, 188A: οὐσία).
- 484) Καὶ ζωήν, 40D: A 14, G₂ 9. Pach. 156B. VIII.
- 485) Αόρατον αὐτήν, 40D: G₂. Pach. 156B. VII⁵⁾. VIII. (Сх. 445, 413C: ἀπόφασις, и др. *ibid.* Сх. 502а. Сх. 488, 41C: ἀνόμοιον).
- а) Ανόητον ἔφη οὐ κατὰ στέργαν νοήσεως, ἀλλ' ἐς γένησιν ταύτην οὐκ ἐστι λαζεῖν. A₁ 3 об.
- 486) Ανόητον, 40D—41A: C 6 об. (кончая: ὄριζων), G₂. Pach. 156B. (Ср. сх. 425, 405C; 245, 301C—D). Дублетъ къ спѣд. сх.
- 487) Λι ἀποφάσεις, 41 AB: ACG₂. (Сх. 445, 413C: ἀπόφασις, κατάφασις, и др. сх. *ibid.*).
- 488) Τιψῶπ τιγχροῦν, 41B—C: C (съ εἰ γὰρ ὁ λεωντόμορφος), G₂ 9 об. Pach. 156 C. VIII. (Ср. сх. 463, 33B. Сх. 86, 217B; 323, 353A; 481, 40B; 485, 40D; 487, 41B. Сх. 491).

¹⁾ Иез. 110. Апок. 47.

²⁾ Числ. 22₂₃, 2 Цар. 24₁₆, 4 Цар. 21₁.

³⁾ Иез. 110.

⁴⁾ Св. Василий Вел., Ер. 38, п. 8, PG. 32, 340AB; р. п. VI⁴, 89—90.

⁵⁾ Св. Григорий Бот., Ор. 28, п. 9; Ор. 29, п. 11, PG. 36, 37A; 88C; р. п. III³, 19. 52.

- 489) Εἰς μὲν γὰρ τὰς τιμωτέρας, 41 D: G₂. Pach. 157A—B. (Cx. 488: ἔτερος λογισμός. Cx. 1135, 568B).
- 490) Ἀβλαρῶ;, 41 D: A 14 об., A₁ CG₂. Pach. 157A:
- 491) Λίσχράς, 41 D: A₁ C7. Сл. 290 оп. (Cx. 488, 41C).
- 492) Θεάματα, 44A: CG₂ 10. I.
- а) Τὸ μῆδε ἐν τῷν ὄντων, 44A: G₂. Дублетъ къ сх. 493.
- 493) § 4. Καὶ γὰρ ὁ θυμός, 44A: C. Τίς ὁ θυμός τῶν νοερῶν οὐσιῶν; A₁ 4, G₂. VII¹). VIII.
- 494) Δογιότητα, 44A: C (съ ἀμείλικτον), G₂. Сл. съ ἀμείλ. оп. (Cx. 483, 40C. Сх. 585, 77B: ἀμείλικτον).
- а) Ἐπιθυμίαν, 44B. VIII.
- б) Διὰ τὸν ἀμιγῆ, 44 B (до Ἀλογία); C 7 об., G₂ 10 об. (Ср. сх. 209, 277B). Ср. слѣд. схолію (ασωματικοῦ λόγου).
- 495) — „ (съ Ἀλογία), 44 BC: A 15 CG₂. VII²). (Cx. 1011, 425B. Сх. 937, 172C: ἀσώματα).
- а) Μεταβατικοῦ, 44D: A₁ 4 об., CG₂. Pach. 160A. (Cx. 494b, 44B).
- б) Τὴτς (до γ'—Οὐ μὲν), 44D: G₂. Дублетъ къ слѣд. схолію.
- 496) — „ (съ γ') 44D—45B: A 15 об., C 8, G₂. Pach. 160B. VIII. (Cx. 197, 272B. Сх. 222a, 288C: βοτανῶν). Сх. 145, 248A, и др. сх. ibid.
- 497) Καὶ τῷν αὐτῷν (до Εἰ καὶ), 45 B—C: ACG₂ 11 (до Εἰ καὶ); A₁ G₂. Pach. 160B (съ Εἰ καὶ).
- § 5. а) Θεαρχικαῖ, 45C: G₂.
- 498) Τῷν φαινομένων τιμῶν, 45C: A G₂ 11 и об.
- 499) Ἡλιού, 45D—48A: A (кончая: τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ); CG₂ 11 об. Pach. 160D. Сур. (M.) VI, 3, 884B. Pach. 160D. VII³.
- а) — „ (съ [η] σκωληκα⁴) до τὸ γάρ), 48A: AG₂ Сл. 295. Дублетъ къ слѣд. схолію.
- 500) — „ (τὸ γάρ· Ἔγώ — τῆς σαρκός), 48A: A₁ 5, G₂. Pach. 161A.
- 501) [Θεοσάφον], 48A: G₂. Сл. 295 оп. VIII; Сх. 348, 369A.
- 502) Ἀγαλμάτων, 48 A—B: C 8 об. Сх. 348, 369A.
- а) Ὡστε τὰ θεῖα. Жко да почитаются божественая и отрѣченіями, рекше, невидимъ, бесмертнъ, неосяжимъ, і ина такова, и пакы подражанми и инакыми подобленми да почитаются послѣдними, рекше

¹⁾ Coel. hier. XV, 8, PG. 3, 336D.²⁾ Св. Василий В., Hom. in illud: Attende tibi ipsi, PG. 31, 197D—200A; р. п. (бес. 3) IV⁴, 30.³⁾ Мал. 4₂. 2 Петр. 1₁₉. (Апок. 22₁₆). Исх. 3₂. Иер. 2₁₃. Ивснь П. 1₂. Осія 13₇. Мих. 7₄. Пс. 21₇.⁴⁾ Ср. Quaest. ad Thal. LXIV, PG. 90, 713A, p. 262.

- и первію уподобляемъ есть і иная елика послѣднійша инакими, рекше иначе есть царско имя при лвѣ, і иначе при Бозѣ, і ина таковая. Сл. 295. (Cx. 485, 40D).
- 503) Ἀπηγημάτων, 48B: A 16, C; A₁ (до Πῶς), G₂. VII¹). Cx. 145, 248A.
- 504) Εἰ μὴ τὸ διαειδές, 48 B: A₁ 5 об. (съ τὸ δὲ), G₂ 12. (Сл. 295 оп. съ тὸ δὲ. Pach. 161D. Сх. 25, 193B, и др. ibid.)
- 505) Ἀγγελειδεῖς, 48 B—C: A 16 об., CG₂. Pach. 164A. VIII.
- 506) Ἀφορίσασθαι, 48C: CG₂. Сл. 296 оп. I.
- 507) Οἰόμεθα, 48C: C 9, G₂. Сл. оп. Pach. 164A. I.
- 508) Σὺ δέ, ω παῖ, 48C—49A: ACG₂. Pach. 164B—C. VII².
- 509) Πληθός, 49A: ACG₂. Pach. 164B. I.

ГЛАВА III.

- § 1. а) Ἐστι μὲν ἴεραρχία, 49A: C G₂ 12 об.
- 510) Τελεταρχικόν, 49A: C. I.
- 511) Ἀμιτές ἐστι καθόλου, 49 B: ACG₂. Pach. 172B. (Cx. 361, 376CD).
- 512) § 2. Θιασάτης, 49B: A₁ 6, C 9 об., G₂. Сл. 298 оп. съ Διειδέστατα. Pach. 172 D. I. VIII.
- 513) Ἐνεργῆσαι, 49B—C: A 17, A₁ CG₂. Pach. 173A. VII³). (Cx. 902, 165A; 1071, 548B—C; ср. 1079).
- 514) Τελεταρχίας, 49 C: CG₂ 13. Сл. 299 оп. I.
- 515) Τάξις, 49 C: A₁ CG₂. Сл. оп. Pach. 173C.
- 516) Κεκληρωμένων ἡ τελείωσις, 49 D: AG₂. VII⁴).
- а) Τὴν θείαν ἐνέργειαν, 49D: A₁ C 10, G₂. Pach. 173D. Дублетъ къ предш. сх.
- 517) Ἐπειδὴ τάξις, 49D—52A: ACG₂. (Cx. 520a, 52C; 719 c, 121C; 886, 161C. Сх. 752, 129C; ср. 930, 169C: διατετικαῖ).
- 518) Τοὺς μὲν φωτίσεθαι, 52A: ACG₂.
- а) Ἡ θεία ράχαριτης, 52A (граф.): A₁ 6 и об., G₂. Pach. 176A. Дублетъ къ сх. 517.
- 519) § 3. Νόδος, 52B: C10 об. Сл. 301 оп. (Cx. 454, 30A).

¹⁾ Coel. hier. II, 4, PG. 3, 144B. Схолія, начиная съ Πῶς (иѣть въ A₁), вѣроятно принадлежитъ переписчику, въ кодексѣ котораго сочинение Coel. hier. предшествовало книгу „О божественныхъ именахъ“.²⁾ Дѣян. 16₁. Папій (Patres Apost., ed. Funk, vol. I, (1901²), p. 364. Климентъ Алекс., Педагогъ, I, 51_{4,2} (GCS12=Clemens, B. I, ed. Stählin) S. 98; р. п., стр. 13.³⁾ Дѣян. 8₁₂. 1 Кор. 7₂₄.⁴⁾ 1 Кор. 3₉.

- 520) Καθαρτικούς, 52B: А 17 об., CG₂ 13 об. II. VII¹⁾. VIII.
а) Φυσικῶς καὶ ὑπερφυῶς ἐνόντα, 52 С: G₂. VIII. Дублетъ къ сх. 517, 49D—52A. (Cx. 886, 161C).

ГЛАВА IV.

- 521) § 1. Ἐπὶ τὴν θεοειδεστάτην. Θεοειδέστεροι εἰσιν θεῖα ἀεὶ ἐμφελεῖσθαις, καὶ πρὸς θεωρίαν τὸν γοῦν ἐπιστρέφοντες. А 7.
522) Τὸ πρὸς κοινωνίαν, 52 С—D: G₂ 14. VII²⁾. (Cx. 544, 61C).
523) Ὁντων, 52D—53A: А 18, С 11, G₂. Сур. (М.) III, 8, 788B—С. VIII. (Cx. 133, 241B; 648, 100B: ὄντα, (αἰσθητά и νοητά); ср. 197, 272A; 320, 352A (εἴδη); 333, 357B; 423 (νοητά); 802, 141D; 990а (ἀρεταῖ); 525, 53B (Τριάς).
524) Πάντα μὲν οὖν τὰ ὄντα, 53A: G₂. Pach. 188C. VIII. Сх. на Div. nom. κεφ. δ' по G₂: 219, 285C. Сх. 242, 301A; 249, 304D; 252, 305A—B. (Cx. 526, 53B; 639, 96C—D: πρόνοια).
а) Τῶν ὄντων, 53A—B (граф.): A₁CG₂ 14 об.

525) Οὐ γὰρ ἀνὴρ γν, 53B³⁾: А₁ CG₂. Pach. 188D. Сх. 523.

526) Τὰ μὲν οὖν ἄζωτα, 53B: G₂. VIII. (Cx. 524, 53A; 50, 208A).

- 527) Ζῶνται τῆς αὐτῆς, 53B: А 18 об., А₁ С 11 об., G₂. Сл. 304 оп. I. Сиречь небеса и Сиречь безсловесна земля. и животна.

Или не животна Или жива, яже гласусть, яже нарочиот- голются бесловеси пльтна, яковоже не- ся токмо суща.

Или словесная и телесная, яже нарочиотся по настъ. Сл. 300.

§ 2. а) Αἱ γοῦν ἄγιαι, 53C: А₁ CG₂. VII⁴⁾.

- 528) Νοητῶς: γὰρ ἐπὶ τὸ θεομίμητον, 53C: G₂. VIII. (Cx. 544, 61B: αὐτεξόδιαι, и др. ibid.).

а) Τῶν ὄντων, 53C—D (граф.).

- 529) Καὶ πολλαχῶς ἐν μετουσίᾳ, 53D: G₂. Pach. 189C—D. (Cx. 454, 32A—B. Сх. 25, 193B, и др. ibid.: ἐκφαντορά).

а) Τῆς ἀγελικῆς ἐπωνυμίας, 53D—56A: G₂ 15.

- 530) Κλεινούς, 56A: А 19, С 12, G₂. Pach. 192A. VII⁵⁾. (Cx. 549, 64C).

¹⁾ Eccles. hier. V, 6, PG. 3, 505D—508B.

²⁾ Ср. Типъ босѣръ, Adv. Manichaeos II, 1, 3, PG. 18, 1132D—1133A. 1137D.

³⁾ Какъ иное толкованіе ὄντα, имѣется въ виду пониманіе этого термина въ сх. 523.

⁴⁾ Coel. hier. IV, 1, PG. 3, 177C—D.

⁵⁾ Нав. 51з. Суд. 612. Дѣян. 10з. Дан. 710. Іез. 101. Иса. 62. 2 Крп. 122. Апок. 42.

- 531) § 3. Καὶ αὐτὸς θεός. Ως ἐν τῇ κιβωτῷ καὶ ἐν τῷ λίθῳ τοῦ Ἰακὼβ. А 19.
а) Ἀμέσως, 56A: CG₂.
532) Ως αὐτὸς τι ποτέ ἐστι, 56B: G₂. Pach. 192B. VII¹⁾. VIII.
533) Ως ἐν μορφώσει, 56C: А (подчищено), С G₂ 15 об. Сл. 305 оп.
а) Видѣніе оно глаголеть, еже мню, на Фаворѣ божественый свѣтъ, иже явися божественъ, і иже въ купинѣ божественый огнь на посредственѣ бывша; но обаче и сія посредствомъ быша свѣта и огня въ образѣ являема прямо силѣ зрящихъ. Сл. 306. Дублетъ къ предш. и слѣд. схоліи.
534) Θεοφάνειαν, 56 С: CG₂. Pach. 192B.
535) Θεομοθείαν, 56C: А С 12 об., G₂. Pach. 192C. VII²⁾.
а) Αὐτήν, 56D: С. Сл. 307 оп.
536) Τὸ διὸ τῶν πρώτων, 56D: А 19 об., G₂. (Cx. 543, 60D).
а) Ὑπερούσιον, 56D: CG₂. (Cx. 539, 57C).
537) § 4. Γαρθηλή, 57A: ACG₂. VII³⁾. (Ср. сх. 539, 57C).
538) Ἀυδρικῆς, 57 А—В: А С (со Σκόπει, а въ С еще и съ начала), G₂. Pach. 193B. IV. VIII. (Cx. 6, 188A; 455, 32C).
539) Τὴν δὲ Μαριάμ, 57C: А 20; С 13 (Σ. κατὰ — — ὑπεστροφῆ), G₂ 16. Cat. in Psal. I, 431 (М.). VI. VIII. (Cx. 570, 72A—B. Ср. сх. 536 и 537).
а) Ἀμεταβόλως, 57D: G₂ 16 об. Дублетъ къ предш. сх.
б) Οὐκ ἀποτηδᾶ, 57D—60A: CG₂. Сл. 309 оп. Дублетъ къ сх. 539.
540) Καὶ περὶ τοῦ ἀγγέλου, 60AB: А (до Τὸ τοῦ ἐνισχύσαντος), С (кончая: ἐκλήθη ἀγγελος), G₂. Сл. 309 предъ Тὸ τοῦ: „иначо“. Pach. 193 D. VI. VII⁴⁾. VIII.
а) — — съ (Τὸ τοῦ), 60B: G₂. Сл. 309: иначо.
541) Ἐκφαντορικήν, 60C: С 13 об., G₂. VII⁵⁾. VIII.

ГЛАВА V.

§ 1. а) Τὸς οὐρανίας οὐσίας, 60C: G₂ 17. VII⁶⁾.

542) Ἐκφαντορίαν, 60D: CG₂. Сл. 310 оп. (Cx. 25, 193B, и др. ibid.).

¹⁾ Иоан. 11в. Быт. 39. 181. Исх. 33з.

²⁾ Дѣян. 75з. Но слѣдъ данной схоліи въ А19 об. помѣщается еще: Κατὰ τό ποτὶ ζωντὸν ὅρη ἐκ τῶν διεργῶν αὐτοῦ (Пс. 103з).

³⁾ Лк. 126.

⁴⁾ Лк. 224з. Иса. 96.

⁵⁾ Иоан. 176.

⁶⁾ Дионисий ал., въ схоліяхъ на Дионисія (?) Ареопагита. Данная схолія (съ О γοῦν), вѣроятно, принадлежитъ Георгію скіооп., пресвитеру великой константинопольской церкви (см. Wright, II, 495; Pitra--Martin, Analecta sacra, IV, Paris. 1883, р. XXIII—XXIV).

- 543) Ὁνομάζουσι, 60D—61A: А 20 об. (кончая: γυμνίσματι), CG₂. VII¹⁾.
(Cx. 536, 56D. Сх. 546, 64A. Сх. 205, 276D: ἔσθ' ὅτε. Сх. 626, 92D).
а) Ἀποπερατοῦσαν, 61A. Сл. 311 оп.
- 544) Φαμέν δέ, 61B—С(до Σ): G₂ 17 об. VII²⁾. VIII. X. (Cx. 528, 53C;
557, 65C; 564, 68C; 622, 89C; 643, 97C, ср. сх. 630, 93C; 655;
101C; 747, 128D: αὐτεξόυσιοι. Сх. 522, 52D).
а) —, — (съ Σ), 61C: С [Σ], G₂.
б) Ἄλλ' ὥσπερ αὖτη, 61C: С.
545) Τοὺς καθ' ἡμᾶς, 61 C—D: ACG₂. Сл. 312: „инако“. (Cx. 569,
69D; 587, 80A, ср. 662, 104B; 849, 153B). Дублетъ къ сх. 544а.
а) Τῆς ἀποληφούσης, 61D (до „Ἐστι“): CG₂ 17 об.—18.
(Cx. 596 b).
546) —, — (съ „Ἐστι“), 61D—64A: ACG₂. Сл. 312. VII³⁾ (καθ' ἕτερον
τρόπον, чѣмъ въ сх. 543. Сх. 577, 73D.).
а) Ἰδιότητας, 64A: G₂ 18.

ГЛАВА VI.

- 547) § 1. Μόνην ἀκριβῶς, 64B: А 21, G₂. VIII.
§ 2. а) Ἐννέα, 64B: С 14. Сл. 314 оп.
- 548) Περοτελεστής, 64B: ACG₂. Pach. 204A. II. Сх. 101, 228A—B, и
др. ibid.
а) Πρώτη τριαδικὴ τάξις, 64C: CG₂.
б) Προσεχῶς, 64C.
- 549) Ἀγιωτάτους, 64C: ACG₂. VII⁴⁾. (Cx. 161, 256 С—D; 476, 37C;
530, 56A).
- 550) Ἀμέσως, 64D: AG₂ 18 об. (Cx. 480, 40B; 577, 73D).
- 551) Ο κλεινός, 64D. Сл. 314 оп.
- 552) Ἐξουσῶν, 64 D—65A: А 21 об., С 15, G₂. VII⁵⁾. (Cx. 600,
81C; 858, 156C).

ГЛАВА VII.

- 553) § 1. (Πάλιν ἡ ἐπιγραφή), 65A: G₂. Pach. 204C. (Cx. 552, 64D—
65A; 560, 65D).
а) Ἀπιδεχόμενοι. Пріемлюще глаголеть, рекше, любяще
или о семъ усердьствующе.

¹⁾ Coel. hier. VI, 2, PG. 3, 200D—201A. №е. 102₂₀, 103₄.²⁾ Coel. hier. IV, 2, PG. 3, 180A.³⁾ Ср. Div. nom. II, 4, 9; IV, 6, PG. 3, 641C. 648A; 701A.⁴⁾ Иез. 15. Иса. 62. Апок. 46.⁵⁾ Coel. hier. VII, VIII, IX (заглавія), PG. 3, 205A. 237B. 257A. (Рим. 8₃₈).
ЕФ. 1₂₁.

- б) Εἰκότως οὕν. Первое небесныхъ священноначальствъ,
рекше, служебеньство, или стояніе или чинъ, пакы
отъ тѣхъ первыхъ и превышишихъ существъ отъ Се-
рафимъ и Херувимъ и Престолъ священнодѣй-
ствуется. Сл. 315.
- 554) Ἐπωνυμία, 65 А—В: ACG₂. Сл. 316 оп. съ ἐπειδή.
а) Θεοφανεῖας, 65B: G₂ 19. Сл. оп.
- 555) Ἐκφαντορικῆ, 65B: G₂. Сл. оп. (Cx. 25, 193B, и др. ibid.; 469,
36B—С).
- 556) Θεοιτῶν, 65BC: A22, С 15 об., G₂. Сур. (М.) X, 2, 964A. Pach.
217A. VII¹⁾. Сх. 129, 240A—B, и др. ibid.: ποιότητες κατὰ συμ-
βρήκας (643. 867, ср. 937, 172D).
- 557) Ἐξεων, 65C: А (до Τοῦτο), С G₂. VII²⁾. VIII. (Cx. 49, 205A, и
др. ibid., ср. 677. 859. Сх. 544, 61B: αὐτεξόυσιοι, и др. ibid.).
а) Υψηλοτάτων, 65 D. Сл. 316 оп.
- 558) Περιπεζίας, 65D: С16, G₂ 19 об. (до Σ). Сл. оп. I.
а) Инако: Превысокихъ же престоль именованіе учить
еже быти имъ взятымъ всякаго долѣноснаго смѣре-
нія, и прочая, яже глаголются тѣмъ и имѣтія. Сл.
317. Дублетъ къ предш. схоліи.
- 559) Καὶ περὶ τὸν ὄντως. Сице събирай се первымъ существомъ свое
непещевати достоитъ быти имъ и по всѣмъ подобовидно
священоначаліе, иже по существотворномъ ихъ богонача-
ліи присъдящая, і яко въ преддверіи того въчиненнаа, вся-
кыя видимыя и невидимыя бывшиа силы суть превъзшед-
шая. Сл. 317.
- 560) Υφέσεως, 65D—68A: ACG₂. VIII. (Cx. 553, 65A. Ср. сх. 577, 73C).
- 561) Θεοφόρου, 68 А—В (до ὅτι πρώτως): А (до Ἄλλ' ἡ μὲν σάρξ), CG₂.
Pach. 220 С—D. VII³⁾. VIII.
а) —, — (съ ὅτι πρώτως, къ § 2), 68B. Сл. 318. Pach.
221A. Дублетъ къ слѣд. сх.
- 562) § 2. Ταῖς πρώταις, 68B: А 22 об., CG₂ 20. Сл. 318 оп. I.
- 563) Ἀοράτοι, 68B: А С 16 об., G₂. Сл. оп.
а) Γεγονοίας, 68B. Сл. оп.
б) Φαντασιῶν, 68C (до ὅτι οὐ μόνον): G₂. Сл. 318.
- 564) —, — (съ ὅτι οὐ μόνον), 68C: А G₂. Pach. 221C. VIII. (Ср. сх. 41.
Сх. 130, 240D; 630, 93C; 655, 101C: ἀτρεπτοι).
- 565) Ταυτοκινήτοι, 68D: А (до Καὶ σ.), CG₂. Pach. 221C. VII⁴⁾. (Cx.
161, 256C—D).
- 1) Eccles. hier. IV, 10, PG. 3, 481C.
2) Аммонъ адрианоп., О воскресеніи (противъ Оригена).
3) Св. Василій Вел., Ep. 261, n. 2, PG. 32, 969B; р. п. VII⁴, 210.
4) Div. nom. IV, 8, PG. 3, 704D—705A. Coel. hier. VIII, 2, PG. 3, 241A.

- а) Θεωρητικάς, 68D: CG₂ 20 об.
 566) Νοερῶν θεωρούς, 68D—69A: CG₂. Pach. 21D. (Cx. 849, 153C: θεωροί). Дублетъ къ предш. схоліи.
 а) Θεωρίας, 69A: CG₂.
 б) Ἰγνῶ, 69 A: CG₂. Pach. 224A.
 567) Ἔν εἰκόσι, 69A—B: А 23 (до Καὶ ἐν Ὀρέστῃ), С 17, G₂. Сл. 320 оп. I. VII¹⁾. (Cx. 816, 148A).
 568) Θεουργική, 69C: ACG₂. Дублетъ къ слѣд. схоліи.
 а) Πρωτουργοῦ, 69C: CG₂. Pach. 224D.
 б) Τετελεσμένας δέ, 69A: CG₂ 21. Сл. 321.
 569) Ἀναλυτική, 69C—D: ACG₂. Pach. 225A. (Ср. сх. 75, 213D: ἐπιστήμη, и др. *ibid.* [856, ср. 896, 164D]. Cx. 545, 61C—D, и др. *ibid.* Cx. 849, 153B: θεός).
 а) Ἱεραρχούμενα, 72A: G₂. Сл. 320.
 б) Αὐτείνεσθαι. Рекше, ни велми прoderзывающе сами на увѣдѣніе, ниже паки не брегуще о томъ, но благоговѣйнѣ желающе. Сл. 321.
 § 3. е) Τοῦτο γοῦ, 72A: G₂. Сл. 322 оп.
 д) Ἐκδιδάσκειν, 72A: G₂.
 е) Τὸς δὲ πασῶν ἴψηλετέρας, 72A: G₂. Дублетъ къ сх. 569.
 570) Εἰς σύραντος, 72A—B: А 23 об., С 17 об., G₂, 21 об. Pach. 225D. VI. (Cx. 539, 57C).
 571) Θεουργίας, 72B: ACG₂. VIII. (Ср. сх. 538, 57A).
 572) Ἐγὼ γάρ φημι, 72C: G₂. VII²⁾.
 573) Ἀγαραι δέ, 72C: ACG₂. I. (Ср. сх. 655, 101C).
 а) Μετοπετεῖς, 72C: CG₂. Дублетъ къ слѣд. сх.
 574) Ἐρωτῶσιν, 72C—D: ACG₂. VII³⁾. VIII.
 а) Παναγιστάτης καθάρεως, 72D: CG₂.
 б) Τῆς καθάρεως, 72D: G₂ 22. Сл. 324.
 с) Ἀπλέτου φωτός, 72D.
 575) Τελεσιουργεῖται, 73A: С 18. (Cx. 574a, 72D; 590, 80A—B).
 576) Καθ' ἔξιν, 73A: CG₂. (Cx. 49, 205A).
 577) § 4. Ἡ κύκλῳ, 73A—76A: А 24, CG₂. Pach. 233A—C. VII⁴⁾. (Ср. сх. 161, 256C—D; 195, 269 A; 278, 320B. Cx. 27: ἐπέστραπ-

¹⁾ Омиръ, Иліада, XV (O)17. Европидъ, „Орестъ“: Διανεύων κτλ., v. 837, р. 110 (у схоліаста описочно: „Βίκχαι“); Μνησία κτл., v. 270, р. 104, по изд.: Rerum scenicorum Graecorum Aeschylis, Sophoclis, Euripidis et Aristophanis fabulae superstites et perditarum fragmenta, ex recens. Guili. Dindorffii. Ed. 5. Lipsiae 1869 (для каждого поэта свой счетъ страницъ).

²⁾ Иса. 63₁.

³⁾ Ibid.

⁴⁾ Иса. 6₂.

- ται. Сх. 560, 68A. Сх. 546, 64A; 550, 64D: ἀμέσως). Дублетъ у Pach. 232A.
 578) Τὰ νοητά, 76A: ACG₂ 22 об. (Ср. сх. 292, 332A).
 579) Ως φωνή, 76A. Сл. 326 оп. VII¹⁾.
 580) Ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ, 76 B: G₂. Pach. 236C. VII²⁾. (Cx. 582, 76C).
 581) Ἐν τοῖς περὶ τῶν θείων ὄμνων, 76C: С 18 об., G₂ 23. II. IX.
 а) Οἱ θεῖοι τόποι, 76C. Сл. оп.
 582) Τόποι τῆς θεοργικῆς, 76C: А 24 об.; С19 (кончая: νοῶν), G₂. Pach. 236 В (двѣ схоліи одного автора). VII³⁾. (Ср. сх. 580).
 583) Μονάς ἐστι, 76D—77A: А 25, С (до Ὄτι δὲ), G₂. Pach. 237A. VII⁴⁾.
 а) Ἀσχέτῳ, 77A: CG₂ 23 об. Pach. 236D. (Ср. сх. 56, 209A—B). Дублетъ къ предш. сх.

ГЛАВА VIII.

- 584) § 1. Ἐπωνυμίας, 77A: CG₂. VIII.
 а) Μέση τριαδικὴ τάξις, 77B (граф.): G₂.
 б) Ἀδεύλωτον, 77B: G₂. Сл. 329 оп. Дублетъ къ слѣд. схоліи.
 585) Ως ἀμείλικτον κυριότητα, 77B—D: А С 19 об., G₂ 23 об.—24. Pach. 245D—248A. I. V⁵⁾. VIII. (Cx. 494, 44A. Сх. 678, 109D; 478, 37D: ἀνόμοια).
 586) Κοριαρχίας, 77D: С 20, G₂ 24. Сл. 329 оп. (Ср. сх. 23).
 587) Οὐκ ἀπολείποντα, 77D—80A: ACG₂ 24 об. Сл. 329. 328. VII⁶⁾. (Cx. 545, 61 C—D).
 588) Εὐταξίαν, 80A: CG₂. I.
 589) Ἀφομοιωμένης, 80C: А 25 об., CG₂. Pach. 249C. VIII. Ср. и др. сх. у Pach. 248D—249A. (Cx. 662, 104B).
 590) Καθαίρεται γάρ, 80A—B: А 26; С (кончая: τάξεις), G₂. (Cx. 574a, 72D; 575, 73A).
 591) Καὶ διὰ μέσης, 80B: CG₂. VIII. (Cx. 595, 80C. Сх. 593, 80B; 640, 96D: ἀμοδρότεραι).

¹⁾ Иез. 31₂.

²⁾ Иса. 46₁. 40₁₂ Ис. 138₈.

³⁾ Иса. 66₁; Дѣян. 74₇. Лк. 9₅₈.

⁴⁾ Евагрий, II, 3. Полное издание творений Евагрия въ древне-армянскомъ переводе (Венеция, 1907, Bas. Sargis e a u; см. BZ, 1911, XX, 309) памъ недоступно.

⁵⁾ Ср. Плотинъ, Enneades VI, 7₉, р. 481₅₅. Мысль о послѣдовательномъ происхождении (другъ отъ друга) въ исходящемъ порядке разныхъ ступеней бытія является основной идеей неоплатониковъ. Ср., напр., о Плотинѣ у E. Zeller, III, 2, S. 475—476. 540. 570.

⁶⁾ Дан. 10₁₀. 81₈. 35₆. Лк. 224₃.

- 592) § 2. Τὴν δι' ἄλλου λεγομένην, 80B: G₂ 25. Pach. 252A. VII¹⁾.
- 593) Ἀμυδρουμένης, 80B: C 20 об., G₂. Pach. 252A. (Cx. 591, 80B).
- a) Οἱ δεινοί, 80B—C: С (кончая; Διογοσίφ). G₂. Дублетъ къ предш. и слѣд. сх.
- 594) Ἱερατικῆς, 80C: ACG₂.
- 595) Ἐλλάψων, 80C: А 26 об., CG₂. Сл. 331—333 оп. (Cx. 591).
- a) Ἐκδεδωκοῦσα, 80C: CG₂ 25 об. Сл. оп.
- 596) Τῇ παντοῖᾳ, 80C: G₂. Сл. оп. VIII.
- a) Ἐπιεικῶς ἐπανῆγεν, 80D: G₂. Сл. оп.
- b) Κοινὸν γάρ, 80D: G₂. Сл. оп. VIII. (Cx. 545 а, 61D).
- 597) Προπορευόμενον, 80D: AC 21, G₂. Pach. 253A. Сл. оп.
- 598) Εἴτη πρὸς αὐτοῦ τὴν θείαν, 80D: G₂. (въ С только: ἐκ Ἱεζεκιήλ). Сл. оп. VII²⁾.
- 599) Ἀποκρίνεσθαι, 81A: G₂. VII³⁾. VIII. (Cx. 600, 81B—C).
- a) "Οἱ τὸν ποδῆρη, 81A: С (до Σ). Сл. 333 до Σ оп. Дублетъ къ слѣд. сх.
- 600) Τὸ σημεῖον εἰς τὰ μέτωπα, 81BC. (Cx. 599, 81A. Cx. 552, 64D—65A).
- a) Εὐταξίας, 81C: С 21 об. Сл. 334 оп.
- b) Τὸν θειότατον Γαβριήλ, 81C.
- 601) Ἱεραρχίας, 81D—84A: С (Σ — σήμερον ἐντεῦθεν — — ε φυλάξατε) Pach. 256D. VII⁴⁾. VIII. (Cx. 465, 33C; 626, 92D—93A. Cx. 600, 81C: κοινῷ δὲ ὀνόματι).

ГЛАВА IX.

- § 1. a) Ὑπερούσιον αὐτῆς ταξιαρχίαν, 84 A: С 22.
- § 2. b) Ἀρχαγγέλων, 84 A: С. Сл. 335 оп.
- 602) Ἱεραρχία, 84A: С. (Cx. 600, 81C).
- 603) Ἀγιωτάτης, 84A: С.
- a) Κατὰ τὸ τελευταῖον, 84B: С 22 об. (и граф.). L † 21 (граф.). Сл. 335: „инако“. VIII.
- 604) Καὶ μᾶλλον πρός, 84B. VIII.
- 605) Τὴν μὲν γάρ ὑπερτάτην, 84B. VIII.
- a) Κρυφοδέστερον, 84 B: С.
- 606) Ταῖς ἀνθρωπεῖαις Ἱεραρχίας, 84C: А 28, С. VII⁵⁾.
- 607) Καὶ μὴν καὶ ἡ, 84C: С: Сл. 339 оп. I.
- 608) § 3. Εἰ δέ τις φαίη, 84C (до ἔκκστου); С 23. Отвѣтъ въ сх. 609.
- a) — — (съ ἔκκστου), 84C.

¹⁾ Зах. 1₁₃. 2₁. Дан. 9₂₃. 10₁₃. Иез. 10₂.²⁾ Зах. 2₄.³⁾ Иез. 94—6. Мф. 25₃₂.⁴⁾ Деян. 7₅₃.⁵⁾ Дан. 10₁₃.

- 609) "Οτι μὴ τὰς τῶν ἀγγέλων, 84 C—D: С.
- a) Τῇ φιλαυτίᾳ, 84D (до τὸ δὲ)¹⁾.
- 610) — — (съ τὸ δὲ) 84D: С. I. (Cx. 132, 241A, и др. ib.: ἐκ παραλλήλου).
- 611) Τοῦτο δὲ μαρτυρεῖται, 84D—85A (до οὐχ ὁ Θεός). VII²⁾. (Cx. 620, 88C).
- a) — — (съ οὐχ ὁ Θεός), 85A.
- b) Πεπονθέναι, 85A: С. Сл. 339 оп. VIII.
- c) Ζωῆ, 85A: С. Сл. оп. (Cx. 611, 85A).
- 612) "Οψῶν, 85 A—B: С. Pach. 269A. VIII. (Cx. 129, 240AB, и др. ibid.: φῶς=ἡλιος (641. 749)).
- a) Ἄνομοιότης, 85B.
- 613) "Η παντελῶς ἀμέθετον ποιεῖ, 85 B. VII³⁾. VIII. (Cx. 612, 85A—B).
- 614) Πρεῖς ἀγενεύσαμεν, 85C: А 29, С 23 об. III. VIII. Prol. 20A. (Cx. 452, 32A).
- a) Ἐπὶ τὸ πᾶσιν ἐτοίμως, 85C (до ἡ δὲ σύνταξις). Сл. 340. VIII.
- 615) — — (съ ἡ [δὲ] σύνταξις), 85D: С (съ δια καὶ ἄλλων ἐθνῶν). I.
- 616) Μελχισεδέκ, 85D—88A: А (до καὶ τῇ), С.
- 617) § 4. Τῷ Φαραὼ, 88A: С (Cx. 25, 193 В, и др. ibid. Ср. сх. 637, 96C).
- 618) Θεράποντες. "Οτι ἄλλος ἄγγελος Αἰγύπτου καὶ ἔτερος Βαθυλῶνος ἐπεστάτουν καὶ αὐτοὶ ἐχρημάτιζον πρὸς Φαραὼ καὶ τὸν Βαθυλώνιον (А), καὶ ὁ μὲν Ἰωσήφ — — ὀράματα, 88A: А; С 24. II.
- 619) Ἀποκληρωτικῶς, 88A—С: А 29 об.; С (до Καὶ πῶς). VII⁴⁾.
- 620) Ἐγενήθη μερὶς Κυρίου, 88C—89A. Pach. 263D. VIII. (Cx. 611, 84D. Ср. 256, 308A; 341, 364AB. Сх. 619, 88C: Καὶ πῶς).
- a) Τὸν Μιχαὴλ, 89A. (Cx. 619, 88B—C).
- b) Ἐθελουσίως, 89B: С 24 об.

ГЛАВА X.

- 621) § 1. Τελεταρχικῆς, 89B: С. (Ср. сх. 23).
- 622) Κρυφωτέρα μέν, 89B—С (две схолии [¹'Αλλως τε] одного автора на два места изъ Ареопагита). VII⁵⁾. VIII. (Cx. 544, 61B, и др. ibid.; 630, 93B—С. Сх. 624, 92B. С. Сх. 858, 156C).

¹⁾ Иное пониманіе φιλαυτία у преп. Максима, Prol. ad Thal., PG. 90, 260B, p. 10—11.²⁾ Втор. 32₉.³⁾ Ік. 3₈.⁴⁾ Втор. 32_{8.9}. Иса. 14₁₃.⁵⁾ Coel. hier. X, 1, PG. 3, 272D; X, 3, 273C.

- 623) § 2. Ἐκφαντορικοί, 89D: A 30 (до Катὰ κοινοῦ); С 25. I. VIII.
(Cx. 25, 193B, и др. *ibid.*).
a) Σερχίμ, 89D—92A: C.
b) Οὐκ ἀπεικότως, 92A: C. Дублетъ къ слѣд. схоліи.
624) Καὶ πρώτας καὶ μέσας, 92B: A 30 об., С (съ τὰς τρεῖς)—до Ὁθεν;
въ С 25 об.: οὐδὲν ἀντοτελές καὶ ἀπροσδεές, πλὴν μόνου Θεοῦ. Pach.
281C. Съ Ὁθεν схолія относится къ ἀπροσδεές. VII¹⁾. VIII.
Cx. 622, 89C. (Cx. 649, 100B; 858, 156C: τάξεις. Cx. 629, 93B:
οὐσία, δύναμις, ἐνέργεια).

ГЛАВА XI.

- 625) § 1. Οὐ γὰρ ἔστιν εἰπεῖν, 92D. (Cx. 627, 93A. Cr. 635).
626) Τῶν ἐπιχάτων, 92D—93A: A (до Καλῶς), С (до τὴν σύνταξιν). Pach.
288B. I. VIII. Cx. 542, 61A. Cx. 708, 117D; 901, 165A, ср. 654.
101B; 875, 160B. Cx. 465, 33C; 601, 81C: μήμημα.
627) § 2. Φαμὲν δέ, 93A: С26 (до τελευταῖς; до этихъ словъ оп. Сл.
347). Дублетъ къ сх. 628а. (Cx. 205, 276D, и др. сх. *ibid.*
Cx. 625).
628) Εἰς οὐσίαν καὶ δύναμιν, 93A: C. Pach. 289B. (Cx. 223, 289B).
a) Ἡ οὐρανίας δυνάμεις ἀποκαλύψειν, 93A—B: CL + 23.
629) Ταῖς ὑφαιμέναις, 93B: С (до Σ). I. VII²⁾. VIII. (Cx. 624, 92A—B).
630) Περισσῶς ἔχουσι καὶ τάς, 93 В—С: С (съ Σ). Pach. (M.) 289D—
292A. VII³⁾. VIII. (Cx. 622, 89B—C; 544, 61 BC. Cx. 564,
68C. Cx. 232, 293A).

ГЛАВА XII.

- § 1. a) Ζητεῖται, 93D: С 26 об.
§ 2. b) Φαμὲν γὰρ ὅτι δὲκτῶς, 93D. Дублетъ къ слѣд. сх.
631) Δονάμεως. Κατὰ κοινοῦ τὸ δυνάμεως. Ἀποδέοντιν—ἀπολείπουσιν.
С26 об. (Cx. 367, 380C).
632) Αἱ δὲ τῶν ὑπ' αὐτοῖς, 93D: С (до τὸ δὲ). VIII.
633) Ὡρισται, 93D—96A: A 31, С. Pach. 297B. (X).
§ 3. a) Εὑρήσεις, 96A: С27. Pach. 297D. (Cr. 336a, 360C).
b) Ἐξηρημένης, 96A: C.

¹⁾ Coel. hier. XI, PG. 3, 284D; X, 3 (изъ схоліи), 273C.²⁾ Coel. hier. XI, 2, PG. 3, 284D.³⁾ Coel. hier. X, 3, PG. 3, 273C; X, 1, 272D. Div. nom. IV, 6, PG. 3, 701A.
Эта глухая ссылка на Div. nom. — лучшее доказательство того, что у схоліаста сочинение Coel. hier. стояло послѣ Div. nom.

ГЛАВА XIII.

- 634) § 1. Ὁ σεραφίμ, 96 A: С. I.
635) Καὶ γὰρ ἀπορήσει τις, 96A—B: A32, С 27 об. (Cx. 625, 92D).
§ 2. a) Εἰρημένων ἀμαρτιῶν, 96B. VIII.
636) § 3. Ἐτερος ἡδὲ οὐ σφόδρα, 96B: A 32 об. (кончая: εὐλαβῶς), С
(кончая: ἄποπον εἶναι). Pach. 309. Сл. 350 оп. I.
637) Διαπλάσας, 96C: AC. (Cr. ex. 617, 88A; 872, 160A).
638) Ἐπὶ Θεόν, 96C: AC. VIII. (Cr. ex. 414, 401C: πρωτοτύπως).
639) Καὶ θιὰ πάντων, 96C—D. (Cr. ex. 524, 53A. Cx. 645 и 646, 100A).
a) Ἀναλόγως, 96D: C28.
640) Κατὰ τὴν ἑκάστης, 96D: AC. (Cx. 591, 80B).
641) Ἄλιακῆς, 96D—97A¹⁾. С: Τὸ ὑπόδειγμα τοῦτο καὶ ἀνωτέρῳ παρετέθη.
Πρώτην ὅλην—τὴν λεπτὴν καὶ ἀερώδην καὶ καθαράν. (особая сх.:) Εἰς
οἴκους ἥ καὶ σπήλαια διαλαμπεῖ. Сл. 352 оп. съ Ἀλλως. Cx. 612,
85A—B; (129, и др. *ibid.*: ἥλιος. Cr. ex. 890, 164A: ὅλος. Cx.
383, 389A: ὅλη λεπτή).
642) Περὶ φύσεως ποιότητος. С.
a) Πάλιν ἥ πυρὸς θερμότης, 97A. (Cr. ex. 664, 104D).
b) Πρὸς δὲ τὰς ἀντιτυπές; 97A: C28 об. Сл. оп.
643) Φυσικῆς, 97 A—C: A (съ Ιστέον до Ἔχεις) 33, В (до Καὶ ταῦτα).
VIII. (Cx. 556, 65B—C, и др. *ibid.*, ср. 867, 157D. Cx. 292,
332A; 305, 340B). Cx. 544, 61BC.
a) Ἔστιν οὖν ἀπασιν, 97C—D: С [Σ] (до καὶ τὸ). Сл. 353 оп.
b) Ἡγοῦνται, 97D: C29 [Σ] (до δι' οὐ).
c) Ἐμπύριον, 97D: С.
644) Θρονίαν, 97D: A 33 об.; С (съ θρονίαν). VIII.
a) Ὅφειμένων, 100A: С.
b) Τὰς εἰρημένας, 100A. Сл. 354 оп.
645) § 4. Ἐλεγεν οὖν, 100A. VII²⁾. (Cx. 639, 96D).
646) Ως ἐν σωμάτοις, 100A: A34, С 29 об. Сл. 355 доб.: Аще и отъ
долняго ангела явленіе научеваше, но на серафимско видѣніе възвождашеся. (Cx. 639, 96C—D).
647) Καὶ περὶ Θεόν ιδρυμένας, 100A: С. VII³⁾.
648) Ἐμάνθανεν οὖν, 100B. С: τί ἐμυεῖτο Ἡσπίας; VIII. Cx. 133, 241B⁴⁾;
(523, 52D). Cx. 650, 100C. (Cr. ex. 655c).

¹⁾ Текстъ этой схоліи въ изданіяхъ сильно поврежденъ.²⁾ Иса. 63. Coel. hier. XIII, 3, PG. 3, 300C.³⁾ Апок. 711.⁴⁾ Имѣется въ виду схолія на Div. nom. IV, 3, PG. 3, 696A. Отсюда
ясно, что Div. nom. въ кодексѣ схоліаста стояло передъ Coel. hier. (см.
стр. 168, прим. 3).

- a) Σεραφίμ ἐμνεῖτο, 100B: C30. Сл. 355 оп.
 b) Ἐπωνυμίας, 100B: С. Сл. оп.
 c) Πτερῶν, 100B: С. Сл. оп.
- 649) Τὴν ἐπὶ τὸ θεῖον ἐν πρώταις, 100B—С. С: σκέπονται ἔντα. VII¹⁾.
 (Cx. 624, 92A—B).
 a) Ἐξαπλῆς, 100C: С.
 b) Ὄρωμένων, 100C: С.
- 650) Τῶν ὑψησάσων, 100C: А 34 об., С. Pach. 316C. (Cx. 648).
 а) Αὕθαδη. Яростное и свирепое испытание, рекше желательное и устремительное, въ еже испытovати яже о Бозѣ, неприступное же за еже не простирается выше мѣры въ высокая. Сл. 356.
 b) Καὶ πολυτίμητον ὄμνυθίαν, 100D. (Cx. 855a, 156B).
 c) Ὁτι κάθαρσίς ἐστι, 100D: С 30 об.
 d) Λύτη δέ, 100D: С.
 e) Ἐξηρημέναις, 100D: С.
- 651) Ταῖς περὶ αὐτήν, 100D: С. (Cx. 20, 192C).
 a) Ἐκφάνει, 100D: С. Сл. 357 оп.
- 652) Ἐπὶ δὲ τῶν δευτέρων, 101A: А 35, С. Pach. 317B. (Cр. сх. 164, 257B—С. Cx. 1012, 425C).
- 653) Ἐμπυρίως, 101B: С.
- 654) Ἡ ἱερέων, 101B: А; С 31 (кончая: φωτίζει). (Cx. 626, 92D; 735, 125A, ср. 736, 125A; 849, 153B—C).
- 655) Διατηρῶν ἀτρέπτους, 101B—С: А 35 об., С. Pach. 320A. VIII.
 (Cx. 564, 68C; 573, 72C. Cx. 232, 293A: φῶς. Cx. 224, 289C).
 a) Ο ταῦτά με διδάσκων, 101C: С. Сл. 359 оп.
 b) Ἰεράρχης, 101C—D: С (до ώσανε!). Сл. 359 доб.: починаетъ же, яко отъ ангела въобразаемо глаголаниe, идѣже есть ангелово обычайnotворie. VII²⁾.
 (Cx. 648, 100A—B).
- 656) Ἡ παρ' ἑαυτοῦ, 101D: А (до Τὸ τιμῆσαι). L † 26 об. Сл. оп. I.
 a) —, — (съ Σ), 101D. Дублетъ къ слѣд. сх.
- 657) Προξεγούντων, 104A.

ГЛАВА XIV.

- 658) § 1. Χιλιάς, 104A: С 31 об. VII³⁾.
 659) Τὴν ἀσθενῆ καὶ συνεσταλμένην, 104A. Pach. 324D. VII⁴⁾.
 a) Γνωστικῶς, 104 A: C32. Pach. 325A—B.

¹⁾ Coel. hier. X, 3, PG. 3, 273C.²⁾ Иса. 66.³⁾ Дан. 7₁₀.⁴⁾ Диодор славецъ, ср. D. Petavius, Theologica dogmata lib. I, XIV, 9, т. III, Par. 1865, p. 687—688.

- ГЛАВА XV.
- 660) § 1. Ἀγγελοπρεποῦς, 104B: А 36 об. Сл. 361 оп.
 661) Ἀνακαθάρσεις, 104B: АС. Сл. оп. (Cx. 685, 112B).
 662) Εἰ μὲν γάρ, 104 B. VII¹⁾. (Cx. 569, 69D; 589, 80A).
 a) Εἰ μὲν γάρ ἵεραρχεῖσθαι, 104C. Сл. 363 оп. Дублетъ къ предп. сх.
 b) Οὐκ ἀπεικότας, 104C: С 32 об. Сл. оп.
 c) Καὶ τὸ πρὸς τὸ ἀναγντεῖς, 104C: С. Сл. оп.
 663) § 2. Ἀρκτέον καὶ ζητητέον, 104D: С 33 ([Σ], кончая: παραλαβάνεται). Сл. оп. VIII. (Cр. 635a, 96B).
 a) Ἐμπρηστάς, 104D. Сл. оп.
 664) Οἱ γὰρ ἵεροι, 104D: С. (Cр. 642a, 97A).
 665) Τὸ γάρ αἰσθητὸν πῦρ, 104D—105A: С (до Σ). (Cx. 438, 412C: φυσιολογεῖν, и др. Ibid.). Дублетъ у Pach. 345B.
 666) Ἀκράτητον, ἀμιγές, διακριτικόν, 105B: А 37 об., С 33 об. (съ διακρίνει). Pach. 345C—D (Cр. сх. 667, 105C).
 a) Υφέσεως, 105B: С 33. Сл. 364 доб.: но горѣ но-
 симъ есть.
 b) Ταυτοκίνητον, 105B: С. Сл. 364 оп.
 667) Ἀπροσδεξίς, 105C: АС. Pach. 348A. VIII.
 § 3. а) Ἀνθρωπομόρφους, 105C: С.
 668) Καὶ τὸ κατ' αἴσθησιν, 105C—D: А ([Σ] до ἐλάχιστον δὲ), С. Сл. 365: „ино“ (предъ скопіей, начин. съ ἐλάχιστον). Pach. 349A. B. (Cx. 301, 336 ВС.)
 669) Τὰς μὲν ὁπτικάς, 105D—108A.
 670) Τὰς δὲ τῶν ὀστραντῶν, 108A: С. (Cx. 438, 412C: φυσιολογία, и др. Ibid.).
 a) Καὶ τροφίμων ὁχετῶν, 108A.
 b) Ἔνοειδῆ, 108B. Сл. 366 оп.
 671) Προνοητικῇ δυνάμει, 108B. VII²⁾.
 672) Τὴν δὲ καρδίαν, 108B—С: А 38 об., С 34 об. VII³⁾.
 673) Καὶ τὸ φρονητικόν, 108C: С (инымъ почеркомъ). I.
 a) Διὸ καὶ ὑποπτέρους, 108D. Сл. 368 доб.: По страстномъ неприястни земльнымъ, а не по явленіи: явища бо-
 ся многащи.

¹⁾ Coel. hier. VIII, 1, PG. 3, 240B.²⁾ Дан. 8₁₆.³⁾ Ср. у Св. Василія Вел., hom. in ps. 34, n. 8. 13; in ps. 114, n. 5, PG. 29, 369A—B. 384D—385A; 489C; р. п. I⁴, 258. 268—269; 342. Псевдо-Василій, de hominis structura I, n. 1, PG. 30, 12 B. Аристотель, Περὶ ζῷων γενέσεως, II, 4, Aristoteles graece, vol. I, 740a₁₇ сл.

- b) Πτερῶν ἐλαφρία, 108D.
 c) Καὶ καθαρεῖον, 108D: C 35.
- 674) § 4. Πολυποίκιλς σοφία, 109AB. Pach. 353A (до "Η καὶ οὕτως"). VII¹⁾. VIII.
- 675) Καθόλου, 109 B—C: A (до Νοητῶς), C. Сл. 369: „инако“ предъ Νοητῶς. Pach. 353 C—D. Сх. 130, 240C; (50, 205C и др. ib.).
 а) — — (съ Νοητῶς, Сл. 369: „инако“): С.
- 676) Ἱερατική, 109C: C. VII²⁾.
- 677) Συναγωγὴν αὐτῶν ἔξι, 109 C—D: C. Сх. 557, 65C; (49, 205 A, и др. ibid. Сх. 652, 101A).
- 678) § 5. Ἀνομοίων, 109D: C 35 об. (Сх. 585, 77D).
- 679) Γεωμετρικά, 109D: C. VII³⁾.
- 680) Ἐπανορθωτικήν, 109D: A(приб.: καὶ τὸ πέλεκυν ἐν τῷ Πεζεκιήλ)⁴⁾, C.VII⁵⁾.
- 681) § 6. Ἀνέμους, 109D—112A: C. VII⁶⁾.
- 682) Ἀχρόνως, 112A: A 39 об., C. Pach. 357B. (Сх. 272, 316A; 299, 336AB).
- 683) Ποίησιν, 112A: C. Сл. 370 оп. I.
- 684) Καὶ τὴν ἄνωθεν, 112 A. (VII⁷⁾).
 а) Ἀερίου, 112A: C. Сл. оп. I.
 б) Ἀνεμιάταν, 112A.
- 685) Σύμβολικῆ θεολογία, 112B: A (τὰ σύμβολα — πνεῦ); С36 (до τὰ σύμβολα). Сл. 371 (см.) (Сх. 661, 104B: ἀνακάθαρσις).
 а) Υπερκοσμίως ἀποπληρωμένοις, 112B—C. Pach. 360A.
- 686) Ἀνεκπομπεύτως, 112C: C. Сл. 371 оп. I.
- 687) Ὁμοβοτοκίαν, 112C: C. Сл. оп. VII⁸⁾.
 а) Ἐκδόχειον, 112C: C. Pach. 360A.
- § 7. б) Ἄλλ' ἐπειδὴ ταῦτα, 112C: C. Сл. 372 оп.
- 688) § 8. Ἰχνῶν, 112D: A 40, C. Pach. 360C. Сл. оп. VIII.
 а) Εὑπήχανον, 112D—113A: С37 (до Δόγας). Pach. 361B. Сл. оп.
- 689) Καὶ λευκῶν μέν, 113A. Сл. 374 оп. до ἀνόμους. Сх. 478, 37D.
- 690) § 9. Τὴν κατ' εὐθεῖαν, 113A: С37 об. Сл. оп. I.
 а) Κολα же невъзвратнѣ и неклонителнѣ правъ і управлень путь. шествителнаго ихъ дѣйствія на тъиже неклонителнѣ и праворасѣцателни путь шествующе всякого ихъ умнаго теченія премирнѣ исправлен-

¹⁾ Еф. 3₁₀.²⁾ Иезек. 9₂. Дан. 10₅.³⁾ Иез. 40₃. Зах. 2₁.⁴⁾ Иез. 9₂.⁵⁾ (2 Цар. 24₁₆); 1 Пар. 21₁₆. Зах. 5₁.⁶⁾ Ил. 103₃. Дѣян. 1₉.⁷⁾ Вът. 28₁₂.⁸⁾ Coel. hier. XV, PG. 3, 336B.

- наго назнаменууть силу. Сл. 374. (Cp. Coel. hier. XV, 9, PG. 3, 337C—D).
 b) Κατ' ἀλλην, 113A: C. Сл. оп.
 691) Γελγέλ, 113A. (C: τι ἐρμηνεύεται Γελγέλ). Сл. 373. VII¹⁾.
 а) Χαρᾶς, 113 A. Сл. 373.
 б) Ἐψιαθῆς, 113B.
 692) Ῥαστώνγη (до Ἀλλως), 113B: C38 (инымъ почеркомъ). Pach. 368A. VIII. (Сх. 693, 113C).
 а) — — (съ Ἀλλως), 113B: A 41 об., C. Pach. 368A.
 б) Εὐπάθειαν, 113B: C.
 693) Ἀνθρες ἵεροι, 113C: AC. (Сх. 692, 113B. Сх. 694, 116A).
 а) Ὅτι τῶν μὲν τὴν ὑπερκόσμιον, 113D. Сл. 374 (до Ἰστέον)
 и 375. Съ Ἰστέον=сх. 1, 185A).

Схоліи на сочиненіе „О церковной іерархії“ (De ecclesiastica hierarchia).

- 694) § 1. Θεουργικῆς, 116A. Pach. 384A. (Сх. 693, 113C; 741; 1130, 564D).
 а) Παραδόσεων, 116A. VIII.
 695) Οὐκ ἔξορχήσει, 116A: C 39. Pach. 384A. (Сх. 62, 209CD; 719, 121B).
 а) Ἱεροῖς δὲ μόνοις, 116A. VIII.
 696) Ο θεορχικώτερος νοῦς, 116B. Въ А 102: Κατὰ Νεστοριανῶν, ὅτι ὁ Ιησοῦς νοῦς θεορχικώτερος λέγεται, καὶ ὅτι ἐπὶ Θεοῦ λέγεται νοῦς. Νοῦν δὲ καὶ περὶ ἀγγέλων κατωτέρῳ φησὶν ἐν τῇ θεωρίᾳ τῷ τοῦ μυστηρίου τελετῆς. VI. VII²⁾. (Сх. 454, 32B; 483, 40C; 278, 320B).
 597) Κατὰ δύναμιν, 116B: A.
 698) Συμπλύσει, 116B. Сл. 621 оп. Въ А 102: [Τού]τῳ δὲ συμπλύσει τὴν ἐρμηνείαν, καὶ πῶς τὰς πολλὰς ἐτερότητας εἰς ἐν ἄγει, ἄνω εὑρήσεις κεφαλαίῳ α'. Сх. 36, 197D; (ср. 160, 256B; 356, 376A; 361, 376D. Сх. 716, 121A).
 699) Πολλὰς ἐτερότητας, 116B—117A: C 39 об. Pach. 383C. (Сх. 753, 129D. Ср. предш. сх.). VII³⁾.
 а) Καὶ τῆς τῶν θεαράτων γνώσεως, 117A: C. Pach. 384C.
 700) § 2. Ἀγγέλων ἔστι, 117A. Сл. 623 оп. VII⁴⁾. VIII.
 а) Καὶ πᾶσα ἡ νῦν ὄμνουμένη, 117B. Сл. оп.

¹⁾ Иез. 10_{2,6}.²⁾ Eccles. hier. IV, III, 1, PG. 3, 473D.³⁾ Иоан. 17₂₁.⁴⁾ Coel. hier. VI, 2, PG. 3, 200D.

- 701) Αὐτόν τε τὸν ἵεράρχην, 117B: A 102 об., C 40. Сл. оп.
a) Καὶ τοῖς ὑποβέβηκόστ, 117B. Сл. оп.
- 702) Ὑποβέβηκότως ἐπεσθαι, 117 B: C. Сл. оп.
a) 'Αλλ' αἰ μέν, 117B.
b) Λίσθητῶν συμβόλων, 117B: C. Pach. 385B. (Cx. 33a).
- 703) "Εν μὲν ἔστιν, 117C: A 103, C. Сл. оп.
- 704) Οὐχ ἐνταίως, 117C: (A?), C (инымъ почеркомъ). Сл. оп. I.
- 705) Νοητῶν τε, 117C: C (инымъ почеркомъ). Ζητεῖται Περὶ νοητῶν καὶ αἰσθητῶν A. IX.
- 706) Διεξοδικώτερον, 117C. Сл. оп. I.
- 707) § 3. Ἐστι μὲν ἵεραρχία, 117C: C40 об. Pach. 385D. (Cx. 450, 29A ср. 83, и др. ibid.).
- 708) Καθολικωτάτη, 117D: A 103 об., C. (Cр. сх. 626, 92D).
- 709) Συγκεφαλαίωσις, 117D. Pach. 388A. Продолжение сх. 708.
a) Ταῦτης ἀρχή, 120A: C41. Сл. 625 оп.
- 710) Ἐπιστητόν, 120A: C. Pach. 388A. (Cx. 15, 189C—D; 6a, 188A).
a) Ἡ λογική, 120A: C (инымъ почеркомъ).
b) Ἡ δὲ οὐχ ἐτέρως, 120A.
c) Ἡ δὲ θέωσις, 120A: C (инымъ почеркомъ).
- 711) Ἱεραρχίας, 120A: A (до Σ и приб.: καὶ δι τούτης θεωρίας τρέφει τὴν ψυχήν), C. Сл. 625: съ Σ. особая схолия. (Cx. 164, и др. ibid.: ἐνταίως).
§ 4. a) Ὑπερκοσμίοις, 120B: C 41 об.
b) Οὐ γάρ ἔξωθεν, 120B: C. Pach. 388D. (Дублетъ къ слѣд. схолии).
- 712) Νοητῶς δέ, 120C: A 104, C. Сл. 627 оп. Pach. 388D. Cap. quing. V, 63. (Cx. 50, 205C, и др. ibid.: νοῦς. Cx. 163, 257B).
- 713) Διαιρετῶν συμβόλων, 120C—D: C. Pach. 389A. Сл. съ ἐσθ' ὅτε оп. VIII. (Cx. 205, 176D, и др. ibid.).
a) Οὐσίᾳ γάρ, 120D.
- 714) Ἱεροτελεστῶν, 120D—121A: C. Pach. 389A—B. II. (Cx. 771, 136B).
- 715) Ἐκ νοὸς εἰς νοῦν, 121A: C. Сл. 627 оп. съ Κατὰ κοινοῦ. I. VIII. Ср. сх. 717, 121A; 32, и др. ibid.).
§ 5. a) Λίσθηταις εἰκόσι, 121A: C 42. Сл. оп.
- 716) Τὸ συνεπτυγμένον, 121A: C. Сл. оп. (Cx. 698, 116B).
- 717) Ἀγράφοις μυῆσεσι, 121A: C. (Cx. 715, 121A).
- 718) Συμβολική τις, 121B: A 104 об. (до τουτέστιν и приб.: ὅμως τοῖς ἵερεῦσις ἡμῶν ἐγνωσμένη), C и Сл. 627 оп. до τουτέστιν (Pach. 389C). VII¹⁾. VIII. (Cx. 778b, 137A; 782, 137C; 830, 149C, ср. сх. 779, 137B; 784, 140A).
a) Ἀγνικεκαλυμμένοι, 121B: C. Сл. оп.

- 719) Οὐ μεταβόσεις ἐτέρῳ, 121B: C 42 об. Сл. оп. VIII. (Cx. 62, 209C—D; 448, 416AB; 695, 116B).
-
- ГЛАВА II.
- I. a) Ταῦτης δέ, 121B: C. Сл. 628 оп.
b) Τίς οὖν ἔστιν ἀρχή, 121B—C: C. Pach. 412A. Дублетъ къ сх. 720.
c) Ἡ πρὸς τὴν τῶν ἀλλων (до Καλῶς), 121C. (Ср. сх. 517, 49D—52A).
- 720) —, — (съ Καλῶς), 121C—124A: A 105 (послѣ выскребленного нач. съ ή προτιμοτάτη), C 43. Pach. 412BC. VIII.
- 721) Ὡς γάρ ὁ κλεινός, 124A: C43 (до ως). II. VII¹⁾. Сх. 101, 228A, и др. ibid.
a) Πρωτίστη κίνησις, 124A. Сл. 629 оп.
b) Ἡ τοῦ εἶναι θείως, 124A. (Cx. 720, 121C—D).
- 722) Ἀρρητοτάτη, 124A. Сл. оп. VII.
a) Ὑπάρξαι δεῖ, 124A: C (инымъ почеркомъ). L † 34. Сл. оп. VIII.
b) Θεογενεσίας, 124A. Сл. оп.
723) Ἡλιοτεύκτις, 124A: C. Сл. оп. Pach. 412D. I.
- 724) Ἄβλαβές. "Οτι οὐ χρή τούτοις ἐντυγχάνειν τοὺς ἀμυνήτους, A 105 об.
- 725) Τὸν μὲν Ὁζίαν, 124B: C 43 об. Сл. оп.
II. § I. a) Εὐαγγέλια, 124B: C.
b) Φιλανθρωπία, 124B: C.
- 726) Ἀφομοιῶσαι, 124B: C (инымъ почеркомъ). Pach. 413A. VII.
- 727) § 2. Ο τούτων ἀγαπήσας, 124B. II.
- 728) Αὐτὸς δὲ ὀλικῶς, 124B: C. Сл. 630 оп. II.
- 729) Ἐπακολουθήσειν, 124B: A106 (и доб.: Ἐγταῦθα δὲ νῦν περὶ τοῦ λεγομένου ἀναδόχου φησίν, ὃς αἰτηθεὶς ἀναδέχεται τὸν προσόντα τῷ βαπτίσματι); CL † 35. Pach. 413B. VII²⁾. VIII.
- 730) Ἀναδέξασθαι, 124C: C44. II. (Cр. сх. 729).
a) Ἱεραρχίας ἐπώνυμον, 124C: C. Ср. Сл. 630.
- 731) § 3. Τοιν ἀνδροῖν, 124C: A 106, C. Сл. оп. I. VIII. (Cx. 729, 124B).
- 732) Ἐσέφθη, 124C: A. Сл. оп. I. (Cx. 1116).
- 733) Διὰ νοερᾶς, 124D: AС. II.
§ 4. a) Πᾶσαν ἱεράν διακόσμησιν, 124D: C. Сл. 631 оп.
b) Ὑμνον τινά (до "Αλλως), 124D: C. Сл. оп. Pach. 413C—D.

¹⁾ Div. nom. II, 10. III, 3. IV, 15, PG. 3, 648B. 684D. 713A.²⁾ Вт. 281. I. Нав. 2424.

- 734) — „ — (съ "Аλλως), 124D. Pach. 413D. VII¹⁾.
§ 5. а) Ὁικήν γενέσθαι, 125A: С 44 об.
735) Κελεύει τοῖς ἵερεῦσι, 125A: А 106 об., С. Pach. 416A. II. (Cx. 654, 101B).
а) Τὸν ἄνδρα, 125A: С. Сл. оп.
§ 6. б) Ἐκκλησίας συμπληρωσάστις, 125A: С.
с) Ὑπολύει μὲν αὐτῶν, 125A: С. Сл. 632 оп.
736) Καὶ ἀπαφέγνυσι 125A—B: С (до δὸ τῶν). Pach. 416A. VII. VIII.
(Cx. 737, 125B; 772 и 773, 136C: 898, 164D; ср. 654, 101B:
λειτουργοῦ).
737) Μετάγει πρὸς ἔω, 125B: С (до Σ). Сл. 632 оп. до Σ. VII²⁾. VIII.
Cx. 735, 125A, (1069, 545D). Cx. 738, 125B; (736, 125A).
738) § 7. Τῶν λειτουργῶν, 125B: С45. Сл. 633 оп. (Cx. 736, 125A—B,
и др. ib.)
739) Μητέρχ τῆς ψιθυρίας, 125B: А 107. Pach. 416B. II.
740) Τὸ ἱερὸν τῆς τῶν θεολήπτων, 125C: АС. Pach. 416B. А добавл.:
συναπακούεις δὲ ἔξωθεν τῶν τοῦ ἀγίου Πνεύματος. I. VII³⁾.
а) Κατάλληλον, 125C: С (иньмъ почеркомъ). Сл. оп.
741) Τῷ θεουργικωτάτῳ, 125C—128A: С 45 об. и еще 45 об.: Тῷ θεοὺς
ἀπεργαζόμενῳ, L † 36 (до Τῷ δὲ). Pach. 416C. II. III. VIII. X.
(Cx. 694, 116A).
742) § 8. Ἐπὶ τὴν τῶν πρώτων ἀνατείνεται, 128AB: А 107 об. (до Ταῦ-
τη), С. Pach. 416C—D. VII⁴⁾. (Cx. 174a, 261C: 253, 305B; (662a);
839, 152B; 872, 160A: ὅ θέλει, λέγει, τοῦτο ἐστιν).
III, § 1. а) Τῇ δι' ὕδατος, 128C: С (иньмъ почеркомъ). Сл. 634 оп.
743) Λίνισσομένη, 128C: А108, С 46 (кончая: ποιεῖσθαι). VIII.
744) § 2. Ἐνοεῖδη τῆς πληθύος, 128C: С 46. (Cx. 743, 128C).
745) Ἐν τῇ περὶ νοητῶν, 128C: С. "Αλλο σύνταγμα Περὶ νοητῶν τε
καὶ αἰσθητῶν λέγει συντεταχέναι, ἐν φύσισθαι, διαγορεῖ, δια-
τοῖς ιερὰ ἀπεικονίσματά εἰσιν τῶν νοητῶν τὰ δὲ νοητὰ τῆς παρ' ἡμῖν
ιεραρχίας ἐπιστήμη καὶ ἀρχή. А108. VIII. IX.
746) § 3. Τῶν νοερῶν, 128D: С. Pach. 417C. (Cx. 21).
747) Αὐθαίρετος, 128D—129A: А С 46 об. Pach. 417C. (Cx. 544,
61B—C).
748) Ἀπήρτηται, 129A: С. Сл. 636 оп. Pach. 417C—D. I. VIII.
749) Εἴτε τοῦ μετρίως, 129A: С. (Cx. 612, 85AB; 129, 240A, и др. ibid.)
а) Τῶν μὲν ἀναικείων, 129A. Сл. оп.
б) Πρὸς ταύτην ὁ θεῖος, 129B: С.
с) Προσιοῦται ταῖς, 129B. Сл. 638 оп.

¹⁾ Исх. 151. Ил. 336.²⁾ Eccl. hier. II, II, 7, PG. 3, 396B—C.³⁾ Ил. 283. Ил. 134—135.⁴⁾ Eccl. hier. III, III, 3, PG. 3, 420AB.

- 750) § 4. Ἐπιγνόμονες, 129B: А 108 об., С 47. Pach. 420A. VII¹⁾.
751) Ὁρατὸν ἀνατρέχων, 129B: С (безъ ἀνατρέχων — — ὥρᾶν). I. VIII. (Cx.
750, 129B).
а) Ταύτης ἐστὶ τῆς, 129C: С.
б) Σφραγίς, 129C: С 47 об. Сл. оп.
752) § 5. Ἄλλος ἀσχετον εἶναι, 129C: С (кончая: ζωή). (Cx. 517,
49D—52A).
а) Нововъводимому супротивна суть съвершенная, и
нѣсть можно въ единъ конецъ съвершеннія до-
стигнути, ниже паки лѣпо есть пришедшему къ
единому благочестію различныя животы имѣти,
рекше, страстью житie; боговидѣнію противна
суть злая, ихже отмечется. Сл. 638.
б) Ἀπεκδύσισι, 129C: С. Сл. оп.
с) Ὡσπερ ἐκπνέοντα, 129C: С48.
д) Διαγγέλλουσα, 129D: С.
753) Πρὸς τὸ ἐν ὀλικῆς συννεύσεως, 129D: С. Сл. оп. (Cx. 699, 116B)
а) Τὸ ἀναλλούστον ἴσχει, 129D: С.
754) Ἀμάλθακτον εἶναι, 129D—132A: С. I. (Ср. сх. 343, 365A).
§ 6. а) Ὁρᾶς δὲ τὰς, 132A: С.
755) Καθ' οὓς ὑπ' ἀθλοθέτη, 132A: А110 (съ Οὕτως: Τὸ ὑπερβατὸν οὗτο
σύνθετον ὑπ' ἀθλοθέτη и т. д.), С48 об. Сл. 639 оп. до Οὕτως
Pach. 420D. I.
а) Ο Χριστός, 132A: CL † 38 (граф.).
756) Ἐπειδὴ ώς Θεός, 132B: С. Pach. 421A. Сл. 640 оп. VI. VIII.
(Cx. 696, 116B).
а) Ἐπιβάς, 132B: С. Сл. оп.
б) Τοῦ ἀπληγῶν πρώτου, 132B: С. Pach. 421B.
с) Αθλήσεσι, 132B.
д) Ἐνεργείας τε καὶ, 132B: С (иньмъ почеркомъ). Pach. 421B.
757) § 7. Ἐπειδὴ θάνατός ἐστιν, 132B: С. Сл. оп. VIII.
758) Ἀφανές ἄγουσα, 132C: А110 об.; С49. Pach. 421C. II. (Cx. 1108,
557A—B).
759) Σωματοειδῶν ἀλλοιώσεων, 132C: А (до καὶ ὅτι ἡ κατάδυσις), С. V²⁾. VIII.
а) Погрузившися въ водѣ или погребены не видится,
въ земли бо есть. Сл. 641. Дублетъ къ предш. сх.
760) Τὸν θεαρχικόν, 132D: АС. VII³⁾. VIII.

¹⁾ С6. Василий Вел., hom. in illud: attende tibi ipsi, n. 3, PG. 31, 204A;
р. II. IV⁴⁾, 33.²⁾ Ср. объ этихъ мнѣпіяхъ у Тертулліана, de анима, 56. Схолі-
астомъ имѣются въ виду, вѣроятно, разные учебники психологіи, ходившіе
по рукамъ въ его времія.³⁾ Иоан. 1430. Евр. 214. Иса 539. Дѣян. 224. Пс. 876.

- 761) § 8. Τὸ ἄκοσμον καρεῖται, 133A: А (до 'Αγείδεον), С. VII¹⁾. (Cx. 828, 149B).
- 762) Ἐπιγγῶναι νοερῶς, 133B—D: А110 об.—111, С49 об. (сперва [‘Αλλως] —— μόρον (въ А до Тαῦτα), потомъ съ 'Εγώ). Сл. 642 оп. 'Αλλως —— μόρον. Две скопии одного автора. Pach. 481A. VII²⁾. VIII.

ГЛАВА III.

- 763) I. Καθηγεμόνα τελετῶν, 136A: С. (Cx. 101, 228A—B, и др. ib.).
- а) Ιερογραφικῶς ἐκθέμενον, 136A: С. Сл. 643 оп.
- б) Τὸ κοινόν, 136A: С. Сл. оп.
- в) Κοινωνία τε, 136A: С. Сл. оп.
- 764) Ἡ τελείωσις ἐκ τῶν, 136A. VIII.
- 765) Ἐν κεφαλαίῳ, 136A: С 50. (Cx. 767, 136A).
- 766) Ἀτελῆς μέν, 136A. VIII. (Cx. 764, 136A; 849b, 153C; 889, 161D).
- 767) Καὶ τὸ κεφάλαιον, 136A: С. VIII. (Сл. 765).
- а) Ἐπωνυμίαν αὐτῆς, 136B: С. Сл. 645 оп.
- 768) Ἐκ τοῦ τελούμενου, 136B: С. Сл. оп. VIII.
- 769) II. Ο μὲν ιεράρχης, 136B: С 50 об. II.
- 770) Οἱ τῆς τῶν θείων. Ο πιστὸς λαός. А112. (Cx. 925).
- 771) Ἀγιογράφων δέλτων, 136B: С. (Cx. 714, 120D).
- а) Καὶ πρὸς αὐτοὺς ἐνεργούμενοι, 136B: С.
- 772) Τῶν λειτουργῶν δέ, 136C: А 112, С. Pach. 452D. (Cx. 736, 125B).
- 773) Ἐκκριτοί, 136C: А. Сл. 645 оп. Pach. 452D. (Cx. 736, 125B. Сх. 777, 136D).
- 774) Προτιθέασι, 136C. III³⁾. VIII. (Cx. 777, 136D).
- 775) Τῆς καθολικῆς, 136D: С51 (съ μᾶλλον). Сл. 645: Яко и тогда въ-
ры иѣкое знаменіе глаголаше, яко же и нынѣ, преданіе.
Pach. 453A. II. VIII.
- 776) Τῶν ιερῶν πτυχῶν, 136D: С (до ἐπὶ δὲ). А: Ἐπισκεπτέον, πότε τὰ
τῶν ἀγίων μονῶν ὄνυματα. VIII. (Ср. сх. 810, 145A).
- 777) Οἱ τῶν λειτουργῶν ἔκκριτοί, 136D: С. VIII. (Cx. 773, 136C; 774, 136C).

¹⁾ Еф. 5₈—9. Иоан. 12₃₅—36, 1 Иоан. 1₆—7.²⁾ Διονισῖος Αρεοπ., Ер. X, PG. 3, 1120A. 2 Кор. 2₁₅ (ср. у пр. Максима Quaest. ad Thal. XXXVII, schol. 4, PG. 90, 388C—D).—Апок. 5₈. IIс. 37₆. Быт. 8₂₁. Eccl. hier. IV, 4, PG. 3, 477C—D. Apost. Constit. III, 17₁; ed. Funk., 211₁₇—21; PG. 1, 800A; р. п., стр. 117.³⁾ Свѣдѣнія о богослужебныхъ обычаяхъ римской церкви, вѣроятно, по-
черпнуты у діакона Петра (Prol. 20D). Повторное сѣр. весьма характерно для
автора, незнакомаго непосредственно съ римскою церковною практикою.

- 778) Καὶ ὡπ' ὅψιν ἄγει, 136D—137A: А; С (безъ ἢ τάχα —— ἀγίοις).
Pach. 453A. (Cx. 817, 148B; 831, 149C).
- III. § 1. а) Τὰς εἰκόνας ἐν τάξει, 137A.
- б) Ὡς οὐδὲ τῶν συμβόλων, 137A. (Cx. 830, 149C). VIII.
- в) Λί μὲν γάρ ιερώταται, 137B: С 51 об.
- 779) Εἰς μνήμην, 137B: С. Сл. 647 оп. до Καὶ σ. (Cр. Pach. 453D).
VII. 1) VIII.
- 780) Ὁμοτρόπως, 137C: С (до τὰ δὲ). Pach. 453D. (Cx. 779, 137B).
- 781) Ὡς ἡ καθ' ἔξι, 137C: С52. Pach. 456A. (VIII).
- 782) § 2. Ἀπὸ τῶν αἰτιατῶν, 137C—D (до ἢ ἀπὸ): С. Pach. 456B²⁾.
(Cx. 830).
- а) —, — (съ ἢ ἀπὸ)³⁾.
- 783) Κἀτα τὴν ιεράν, 137D. Сл. 648 оп. I.
- 784) § 3. Τῶν ἀγαλμάτων, 140A: С. Pach. 456C. (Cx. 718, 121B; 779,
137B, ср. сх. 348).
- 785) Ἡ τε γάρ ὑπὲρ πάντα, 140A: С. Сх. 785—788 тѣсно связанны
между собою.
- 786) Οὖκ ἔξι τῆς, 140 A: С 52 [Σ.] δὲ, 52 об. Σ. Сл. оп. съ Σ δὲ.
- 787) Ωσαῦτως, 140A: С 52 об.
- 788) Τρόπον, ὁ θεῖος, 140B: С; А113 об.: πῶς καὶ —— μὴ ἐπικοινωνῶν
τοῖς χείροις). (Cx. 814, 145C: ἀσχετος).
- 789) § 4. Ἡ δὲ τῶν φλυῶν, 140B: С. Сл. 649 оп. до Κατωτέρω. Pach.
457A. I. VII⁴⁾. (Cx. 795, 140D—141A; ср. сх. 356, 376A, и др.
ibid.: σύμπνοια).
- 790) Πᾶσα μὲν γάρ ιερά, 140C: С53. II.
- 791) Τῶν ἀνιώντων, 140C. VII⁵⁾.
- 792) Ἐρώτων ἀσματα, 140C. Pach. 457B—С. VII⁶⁾.
- 793) Ἡ τὰς ἀνδρικάς, 140C: С. VIII.
- 794) Ἀγαπητοῦ καί, 140C: С. Pach. 457C. VII.
- а) Ἡ δὲ τῶν θείων, 140D: С. Pach. 457C—D.
- б) Θεουργίας, 140D.
- 795) § 5. Καὶ τῆς τῶν θείων φδῶν, 140D—141A: С53 об. Pach. 457D.
(Cx. 789, 140B).
- 796) Συντετμηένα, 141A: С. Сл. 651 (съ Σ). Pach. 457D. I. VIII.
- а) Ἐν ταύταις, 141A.

¹⁾ Лук. 22₁₉. 1 Кор. 11₂₅. 29.²⁾ Григорій Бог., Ог. 45, п. 30, PG. 36, 664A; р. п. IV², 148.³⁾ Ср. у пр. Максима, Сар. theolog. I, 90; Ambigua, PG. 91, 1253CD, f.
201a—b.⁴⁾ Eccl. hier. III, III, 5, PG. 3, 432B.⁵⁾ Иов. 42₉.⁶⁾ Пѣснь П. 11.

- 797) Κηρύσσεται, 141A. (Cx. 796, 141A).
 a) Ἡ μὲν ἔφη τάς, 141A.
 b) Τῆς θεολογίας, 141B: C.
- 798) § 6. Καθόλου τῶν, 141B: A 114 об.
 a) Τῆς θεογενεσίας, 141B: C 54.
 b) Τοὺς δὲ κατηχουμένους, 141B: C.
- 799) Ἡ μὲν οὖν ἐσχάτη, 141B: C. Сл. 653 оп. VIII.
 a) Ἀμέθετοι, 141B: C. Сл. оп.
 b) Ματεύμενοι, 141 С. Сл. оп.
 c) Ἀμβλωθίδια, 141C. Сл. оп.
- 800) § 7. Ἄντερος μὲν καὶ αὐτή, 141C: C 55. Сл. до Σ оп. II, VII¹⁾.
 a) Ο καθόλον θεῖος. Πῶς δὲ θεῖος ἀνὴρ ἐνεργεῖ καὶ κατὰ φύσιν τὰ τῆς σαρκός. С55.
 b) Ο τοιοῦτος ποτε, 141C: C.
- 801) Ἐναγεστάτην ἐνέργειαν, 141D: C. VIII.
- 802) Τὰ μὲν ὄντως, 141 D²⁾: C 55 об. VIII. (Cx. 803, 144A, сп. сх. 523).
 a) Τὴν πρόσυλον, 141D: C.
- 803) Ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις, 141D—144A: A 116 об. (до Ἀλλως). Pach. 461B. VII³⁾. (Cx. 802, 141D).
 a) — „— (съ 'Аллов), 144A: C. Pach. 461B.
- 804) Ἐκείνων. Τὰ πληρώματα τῆς ἐκκλησίας. Τὸ μάθημα. A 116 об.
- 805) Τοῦ λειτουργοῦ, 144A: C. VII (§ 7, PG. 3, 436B).
 a) Ἐπειδὴ δὲ τοῦ θείου, 144B: C.
 b) Ἀμόητοι, 144B: C 56.
 c) Δι' ἀνανδρίαν, 144B: C.
 d) Ἐξει καὶ ἔρωτι, 144B.
 e) Οἱ πανίεροι, 144B.
- 806) Καθολικῆ, 144B: C. Pach. 461D. II.
 a) Τὸν ὄμνον δὲ τοῦτον, 144C: C. Сл. 656 оп.
 b) Δοκεῖ γάρ μοι, 144C. Сл. оп.
- 807) Τὴν μὲν οὖσιν, 144C: A 116 об. (τὸ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὄμοιωσιν); С 56 об. (до ἦ τὸ). Сл. оп. до Ἀρχέτυπα. Pach. 464A. VII⁴⁾.
 a) Ἐπισκευαστοῖς, 144C. Сл. 658 оп.
- 808) Παντελεῖ τῶν, 144C—D: C (до καὶ). VI.
- 809) § 8. Ο θεῖος ἄρτος, 144D. II.

- a) Θειότατος ἀσπασμός, 144D: C.
 b) Ἐπιθυμίας, 144D—145A. (Cx. 313: μεριστά).
 c) Ομοειδεῖς ἀπέγθειαι, 145A: C.
- 810) § 9. Πτυχῶν, 145A: C 57. Сл. 658 оп. (Cx. 776, 136D).
- 811) Τοὺς οὖσας, 145A. A 117: Μόνον τοὺς ἀγίους. II.
- 812) Ἡ θεολογία φησί, 145A: C. Pach. 464D. VII¹⁾.
- 813) Σκόπει δέ, 145A—B: A117 (до Σ), C. Pach. 464D—465A. Сл. 658 оп. съ Σ. (Cx. 41, 201B; сп. сх. 278, 321A).
 a) Συμβόλων, 145B: C. Сл. оп.
- § 10. b) Ὅδατι τάς, 145B: C 57 об.
- 814) Φησίν, ὁ λελουμένος, 145C—D. A117: Ἡ καθ' ὑπέρβασιν τῆς συντάξεως ταύτης ἀνάγνωσις οὕτως ἀρμοσθήσεται· διτι μὲν οὖν λελουμένος οὐ χρήσει ἀπονίψεως ἑτέρας, εἰ μὴ τῶν ἀκρων μόνον, χειρῶν φημι καὶ ποδῶν, δι' τῆς ἀπονίψεως ἐν καθαρῇ ἔξει γενόμενος ἀχραντον ποιήσεται τὴν πρὸς Θεὸν ἐπιστροφήν. Οἱερὸς λουτήρ ὁ ἐν τῷ νόμῳ εἰρημένος καὶ ἡ νῦν ἀπόνιψις τῶν χειρῶν δηλοῖ· τὰ δὲ λοιπὰ διὰ μέσου. Ср. 145C—D. Pach. 465B. I. VII²⁾. Τὸ δὲ ἀσχετός — διαθέσει. Pach. 465C. (Ср. сх. 788, 140B; другое пояснение 145D взято буквально изъ Ареопагита). Впоследствии изъ одной схолии образовались двѣ:
 a) до Ἀλλως; С. Сл. 659, и б) съ 'Αλλως.
 815) Εἰ μὴ τῆς τῶν ἀκρων, 145D: A 117 Σ; C (до δεύτερα). Сл. 659 оп. (Cx. 814, 145C).
 a) Ο μὲν ιερός, 145D 3).
 b) Τοῦ ιεράρχου, 145D. Сл. оп.
 c) Ιερουργίαν ἀποκεκαθάρθαι, 148A: C. Сл. оп. Pach. 465C.
 d) Ἐσόπτρων ἀγλαῖαν, 148A: C 58. Pach. 465C.
- 816) Ἐξιέντων διεέναι, 148A: A 118 (до Ἐκεῖ), C. Сл. 660 оп. Pach. 465C. I. Сх. 567, 69B.
 a) Ἡ δὲ ιεράρχων, 148A—B: C (до ἦτοι). Сл. оп.
 b) Καὶ τῆς ἀκροτάτης, 148B: C. Сл. оп.
- 817) Καὶ ὅτι ὄψιν, 148B: C (до καὶ τοῦτο). (Cx. 778, 137A).
 § 11. a) Τινὰς μὲν οὖν, 148B: C. Сл. оп.
 b) Τὴν ἀνθρωπείαν, 148B. Сл. оп.
- 818) Ὅπερβασία, 148C: C 58 об. I.
- 819) Οἰκεῖαις ἥραΐς, 148C. Pach. 468B. I.
- 820) Θελκτικαῖς, 148C: C. I.
- 821) Τὸ τῆς ἀρχῆς, 148C: A 118 об., C. Pach. 468C. VII⁴⁾.

¹⁾ 1 Кор. 511. Eccles. hier. III, iii, 7, PG, 3, 433B—436B.²⁾ Эта схолия является простымъ повторениемъ словъ Ареопагита (§ 7, PG. 3, 433D). Отсюда можно ее и не ставить въ связь съ схолией 990а, въпротивъ принадлежащей прп. Максиму.³⁾ 2 Тим. 317. Пс. 1814. Лк. 1612.⁴⁾ 1 Кор. 322.¹⁾ Прем. 410.²⁾ Исх. 3810.³⁾ Въ этой схолии оў совершенно излишне. Схолия, въпротивъ, принадлежитъ переписчику.⁴⁾ Быт. 319.

- a) Πέρας, 148D: Сл. 662 оп.
b) Ἀναγώγου ζωῆς, 148D: Сл. оп. Pach. 468B. Сх. 370, 381B.
- 822) Πολυπαθεστάτην ἀλλοίωσιν, 148D: Сл. оп. Pach. 468B. Сх. 370, 381B.
- 823) Δυσμενεῖς, 148D: Сл. оп. I.
a) Εἰς ἀνυπαρξίας οἰκτρῶς, 148D—149A.
b) Ἀπειροτάτη φιλανθρωπία, 149A. Сл. оп.
- 824) Αὐτούργον ἡμῶν, 149A: А 119 [Σ], С. IV. VI. (Сх. 932, 169I).
- 825) Ἐξεως, 149A—B: AC 59. Pach. 468C. VIII. (Сх. 49, 205A, и др. ibid.).
- 826) Οὐ κατὰ δύναμιν, 149B: С (кончая: ἀλλὰ πῶς). Сл. оп. съ Томо. VII¹⁾.
- 827) Ὁλβίου, 149B: С. Сл. оп. I.
- 828) Ἀνείδεον κάλεσι, 149B: С. Сх. 761, 133A. Тὸ τῆς ἀγνοίας σκότος, А119.
- 829) Ἐναγεστάτων, 149B: С. Сл. 663 оп. I.
§ 12. а) Ἀεὶ ταῖς ἵεραρχικαῖς, 146B: VII²⁾.
- 830) Ὑμνήσκες δὲ καὶ, 149B—C: С 59 об. (до Σ). (Сх. 718, 121B; 778B, 137A—B; 782, 137D).
- 831) Τὸν γὰρ ἐγκεκαλυμμένον, 149C: С (до ἔως). Сх. 817, 148B.
- 832) Τὸ γὰρ ἐν καὶ ἀπλοῦν, 149C: С60 съ [Σ₂]. Сл. 663 до Σ₂. (До Σ=Сх. 835 (части), 836 и 837). IV.
- 833) Κατ' ἄκρον, 149D: С. IV.
- 834) Ἀλωθήτων, 149D: С. Сл. 664 оп. I.
а) Χρὴ γὰρ ἡμῶν, 149D: С.
- 835) § 13. Ὑπ' ὅψιν ἄγων, 149D—152A: А120 (послѣ выскобленнаго:
νοητὴν ἡμῶν; до Σ); I + 47 (до Καὶ καλῶς); Сл. оп. съ καὶ σ.; С:
κατὰ σάρκα ζωῆν, 60 об.: ἐπειδὴ — — ἀνέλαβε. IV. VI. VIII. (Сх.
862, 157A—B).
- 836) Ἐξ ἡμῶν εἰδοποιούμενον, 152A: С 60 об. IV.
- 837) Κοινωνὸν Θεοῦ, 152A: С. Сл. 665 оп. IV.
§ 14. а) Εἰς εὐχαριστίαν, 152A: С. Сл. оп.
- 838) Μεταβόσεως ἡγεῖται, 152A: С. Pach. 469D. Сл. оп. до επι. I. VIII.
а) Ταῖς ἐνθέοις διεσκαλίαις, 152B: С.
- 839) Οἱ τολμηρῶς ἀποκεχρημένοι, 152B. VII³⁾. (Сх. 742).
а) Θεσμοθείας, 152B: С61. Сл. оп.
- 840) Ἀρμοστήν, 152B—C: С. Сл. оп. Pach. 472A. I. II. VII⁴⁾.
- 841) § 15. Ἀγνῶτες. Ἀντὶ τοῦ ἀγνωτοῦ, ἀμαθεῖς. А 121.
а) Τῷ γὰρ ἱερῷ, 152C: С. Сл. оп.

¹⁾ Св. Григорий Нисский, Or. catech. 23, PG. 45, 64A; p. II. IV, 62—63.²⁾ Eccles. hier. I, 5. III, III, 3, PG. 3, 376D. 429A.³⁾ Мθ. 519.⁴⁾ Платонъ комикъ, Прѣфреіс.

- ГЛАВА IV.
- I. b) Οὕτω πρὸς τὸ ἔν, 152C: С 61 об. Сл. оп.
- 842) II. Εὐόσμου περιαγωγῆς, 152C: С. Pach. 488B. Сл. оп. I.
- 843) Μελέδημα, 152D. Сл. оп. Pach. 489A. II.
а) Καὶ τὴν ἐπ’ αὐτῷ, 152D.
- III. § 1. b) Τοῖς ἱεροῖς, 152D. (Сх. 847, 153A).
844) Ἄγαλμα (ср. 152D): Περὶ εἰκόνων. А122.
а) Ἐν τῷ εἰκόνῃ, 152D—153A: С 62 об. Сл. 668 оп. съ εὐ^т тóтв. Pach. 489C.
- 845) — — Тὸ ἀληθὲς ἐν τῷ ὁμοιώματι, τὸ ἀρχέτυπον ἐν εἰκόνι. А.
а) Εἰκόνως, 153A. Сл. 670 оп.
- 846) Δρῶσι, 153A: С. Сл. оп. I.
- 847) Εἰς τὸ θεατήγανον, 153A: С. Сл. оп. (Ср. 843b, 152D).
- 848) Εἰσὶν εὐωδίαις, 153A: А 122 об., С 63. Pach. 489D—492A.
(Cх. 205, 276D: ἐσθ' ὅτε).
- § 2. а) Πληθὺος. Множество наричеть грѣшныя и зло живи-
тие имущихъ. Сл. 668.
- 849) Ως κρυφῶν, 153B—C: А (до Οὐδὲ γὰρ), С. Сл. 671 оп. съ Οὐδὲ
γάρ. Pach. 492B—C. II. VIII. Сх. 50, 205C; 130, 240C, и др.
ibid. (Сх. 545, 61C—D; 569, 69D; 654, 101B. Сх. 566, 68D—
69A: θεωροῦ').
а) Αἰνιγμάτων, 153C.
- § 3. б) Τῆς τῶν ἱεραρχικῶν, 153C. (Сх. 889, 161D).
с) Τῶν θείων, 153D.
- 850) Ἐνεργουμένων, 153D: А 123, (наполовину затерто), С. Сл. 671:
„паки толкованіе“. I. VII¹⁾. (Сх. 801, 141D).
а) Τοῖς δὲ εἰς νοῦν, 153D: С64.
б) Ἄγουσιν, 153D. Сл. 671 оп.
с) Τὸ ἐνοιεῖδες, 156A: С.
- 851) § 4. Τὶ δέ, 156A. Сл. 673 оп. I.
- 852) Εἰ γὰρ η τῶν, 156A. VIII.
а) Κριτικοῦ, 156A: С 64 об.
- 853) Ὁλβον, 156A: С 65. Сл. оп. I.
- 854) Ἡδόμενοι, 156A: С. Сл. оп. I.
§ 5. а) Τῆς κατὰ νοῦν, 156B. Сл. оп.
- 855) Δυοκαιδεκάτη σημαίνεται, 156B: С (до Σ). (Ср. сх. 869, 160A).
а) Θεολογίαν, 156B: С 65 об. Сл. 674 оп. (Сх. 650b, 100D).
б) Κακίας τε ἄρα, 156B: С. Сл. оп. (Ср. сх. 564, 68C).
- 856) Ἐπιστήμην, 156B: С. Сл. оп. VIII. (Сх. 75, 213D; 569, 69D).
§ 6. а) Τὰς μὲν οὖν, 156B. Сл. оп.

¹⁾ Eccl. hier. III, III, 7, PG. 3, 433B.

- 857) Τῶν ὑπερουρανίων, 156B. Сл. оп. VII¹⁾. IX.
 § 7. а) Τὸ μὲν ὄν, 156C: С (съ Σ). Сл. оп.
 б) Ἐξαπλῆγε θέσιν, 156C: С 66. Сл. оп.
- 858) Πρῶτα καὶ μέσα, 156C: С. Сх. 552, 64D; 622, 89B; 624, 92B.
 а) Διάπλασιν, 156C: С. Сл. оп.
 б) Τὸν πτερῶν, 156C.
 § 8. в) Εἰ δὲ τὰ πρόσωπα, 156C—D. Сл. 675 оп.
 § 9. д) Καὶ τοῦτο δέ, 156D: С 66 об. Сл. оп.
- 859) § 10. Τῆς οὐσιώδους, 156D. Сх. 557, 65C; (49, 205A, и др. ibid.).
- 860) Οὐκ ἡγνόησεν, 156D: С. VIII.
 а) Κατεληλυθότα, 156D. Сл. оп.
- 861) Πρὸς τοῦ Πατρός, 157A: А 125 об. (съ [Σ₁] до Σ₂), С 67. Pach. 496D—497A. IV.
- 862) Σεραφίμ, 157A—B: С (съ 'Απαράλλακτον до Σ). Pach. 497A. VI. (Сх. 835, 152A).
- 863) Τὸν ἀγιαζόμενον, 157B: С. Сл. 676 оп. VII²⁾.
 а) Τὸ μόρον, 157B.
- 864) 'Υπ' ὅψιν ἔγει, 157B. Сл. 677 оп. I.
 а) Θεογενεσίας καταδεόμενον, 157B.
 б) Ἀκρατήφ, 157C: С. Сл. оп. (=предп. сх.).
- 865) Τοὺς εἰς τὸν θάνατον, 157C: С.
- 866) § 11. Ἀνθρωποπεπῶς, 157C: А 126 об. [Σ]. Сл. съ Σ₂ оп. IV.VIII.
- 867) Ἐξει τὸ θειότατον, 157C—D: А С 67 об. Pach. 497C. Сх. 556, 65B—C; (49, 205A, и др. ibid.: ἔξι. Сх. 643, 97B; ср. 129: συμβεβηκός, и др. ibid.; сх. 6, 188A: ὑπὲρ οὐσίαν).
- 868) § 12. Θυσιαστηρία, 157D. VIII.
- 869) Θυσιαστήριον Ἰησοῦς, 160A: С. Сл. 678 оп. VIII. (Сх. 855, 156B: μέγεθος).
- 870) Μυστικῶς ὁλοκαυτούμενοι, 160A: АС. Сл. оп. VII³⁾.
- 871) Μύρον τελετῆν, 160A: С. Сл. оп. VIII.
- 872) Θεουργικῶς ἀπαντα, 160A. (Сх. 637, 96C. Сх. 742, и др. ibid.).
 — „ — Θεολήπτων. Notata. L 51 об. †
- 873) Φασὶν οἱ τὰς Ἐβραῖων, 160A: С. Сл. оп. VI.
- 874) Θεοφανεῖας, 160A: С. II.

ГЛАВА V.

- 875) I. § 1. Ἀποκληρώσεις, 160B: А 127 (до Δυνάμεις), С 68 об. Pach. 520A. (Сх. 626, 92D; 971, 181A—B. Сх. 223, 289A).

¹⁾ Coel. hier. XIII, 3, 4, PG. 3, 301B. 304D.²⁾ Евр. 211.³⁾ Пе. 5021.

- 876) Καὶ τὴν μέν, 160C: А (съ Σ), С (кончая: τάξεων), ср. Pach. 520B. VII¹⁾. (Cx. 889, 161D: τριπλικὴ διαιρεσίς).
 а) Ἡ καθ' ἡμᾶς, 160C: С. Pach. 520B. (граф.).
- 877) § 2. Ἡ μὲν ἀγιωτάτη, 160C: С (до καὶ δι). VIII.
- 878) Μετ' ἔκεινην, 160D: С69. Сл. 681 оп.
 а) Τὴν κατὰ νόμον, 160D: С. Сл. оп.
 б) Οὐκ εὐδιάκριτον, 160D: С. Сл. оп.
 в) Ταῦτη δὲ τῇ κατὰ νόμον, 160D. Сл. оп.
 г) Μόστου καὶ ἡγεμόνος, 160D: С. Сл. оп.
- 879) Ἱερογραφῶν τὴν, 161A: А128, С. Pach. 520C—D. VII²⁾. VIII.
- 880) Τὴν τελειοτέραν, 161A: АС. Pach. 521A. VII³⁾.
- 881) Ἱερὸν λῆξιν. Παῦλος. ὅτε ἥμην νήπιος, ως νήπιος ἐφρόνον (А127 об.). "Οτε δὲ γέγονα ἀνήρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου⁴⁾. Καὶ ὁ Κύριος Οὐκ ἦλθον, φησίν, καταλῦσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι⁵⁾ [ἱερὰν λῆξιν ἀποκλοῦσα]. А128. VII.
- 882) Τῷ μεστητῷ, 161A: А; С (кончая: κοινωνεῖ).
 а) Τὸ τρισόν, 161A: С. Сл. 681 оп.
 б) Θεοειδῆς τῶν νοερῶν, 161B.
 в) Τῶν καθ' ἡμᾶς, 161B: С.
 § 3. д) (Διαιρεῖται), 161B: С (граф.), L † 52 об. Pach. 521B.
- 883) Δύναμιν τὴν ἱεράν, 161C: С70. (VIII). (Cx. 889, 161D).
- 884) Τὸν ἀτελέστων. Κατηγοριμένους. Τοὺς πρὸς φώτισμα. Τοὺς πιστούς. А 128 об.
- 885) Ἡ δὲ τῶν ἱερούργων. Οἱ διάκονοι. Οἱ πρεσβύτεροι. Οἱ ἐπίσκοποι. А.
 а) — „ — 161C. Сл. 682 оп.
- 886) Ἀποκλητικόν, 161C. Сл. оп. (Cx. 517, 49D—52A; 520а, 52C). VII⁶⁾.
 а) Τελειώσειν, 161C. Сл. оп.
 б) Ἡ πρώτη μέν, 161C: С. Сл. оп.
- 887) Ἡ τρισσὴ δύναμις. Βάπτισμα. Χρίσμα. Κοινωνία. А.
 а) Ἡ τρισσή, 161C: С (τελετῶν), L † 53.
- 888) Συνάξεως, 161D. Сл. оп. I.
- 889) Νῦν δὲ τὴν, 161D: С 70 об. (съ Σ). VIII. (Cx. 883, 161C; 876, 160C: διαιρεσίς. Сх. 766, 136A; 849b, 153C: τελειοῦ).
 а) (Διαιρεῖται), 161D: С (граф.).
- 890) § 4. Ἡ σύγι καὶ τὰς αἰτητάς, 164A: С. Pach. 521C. Сх. 641, 96D.
 а) Δι' ἔκεινων. Отъ сихъ убо есть даже долѣ до отпаденія, идеже скончавшися священническаго съвершения прилагаю отъизвѣнъ есть. Сл. 684.

¹⁾ Eccles. hier. I, 2, 3, PG. 3, 372C—373C.²⁾ Исх. 2540.³⁾ Евр. 86. Ме. 517.⁴⁾ 1 Кор. 1311.⁵⁾ Ме. 517.⁶⁾ Coel. hier. III, 3, PG. 3, 168A.

- b) Ἐλλάμπει, 164A: C.
- 891) Τούτων οὖν ἔστι, 164A: C. Сл. 684 оп. I.
§ 5. a) Πρώτη μέν ἔστι, 164B.
b) Θεοπτικῶν, 164A.
- 892) Ἡ δὲ τῆς ἱεραρχικῆς, 164B: C 71 (съ Оѣтѡ). Сл. оп. до Оѣтѡ.
Pach. 524A. (Cx. 893, 164C; 916, 168B).
a) Αὕται δέ εἰσιν, 164C. Дублетъ къ предш. сх.
- 893) Εἴ γάρ καὶ πρὸς τῶν ἱερῶν, 164C: A 129 об. [Σ], C. (Cx. 737, 125B: иерей. Cx. 892, 164B).
- 894) Ἀγιστεῖν, 164C: C 71 об. Сл. 686 оп. I.
- 895) Ἔνταίως, 164D: C. Сл. оп. I.
- 896) § 6. Τὰς ἐπιστήμας, 164D: C. (Cр. сх. 569, 69D). VIII.
- 897) Ἡ δὲ τῶν ἱερέων, 164D: (A 130: τῶν πρεσβυτέρων), Сл. оп. (Cx. 736, 125B, и др. ibid.).
a) Αὔτῃ δρᾶ, 164D.
- 898) Ἡ δὲ τῶν λειτουργῶν, 164D: (A: τῶν διακόνων), C72. (Cx. 736, 125B).
a) Ἀποκαθαίρει, 164D.
- 899) Ὁθεν ἐπὶ τῆς ἱερᾶς, 164D: C (съ [Σ] до καὶ πρὸς). (Cx. 736, 125A—B).
- 900) Διὸ καὶ ταῖς ἱεραῖς, 165A: C 72 об. II.
§ 7. a) Δέδεικται τοῖνυν, 165A: C.
- 901) Δηλαδὴ τῆς ἱεραρχικῆς, 165A: C (до καὶ οἱ). VIII. (Cx. 626, 92D).
- 902) Ἐγχειρεῖν ἀλαζονίαν, 165A: C. VIII. (Cx. 513, 49B—C).
a) Εἰκόνες αἱ ἱερατικαί, 165A: C.
b) Ἐπειδὴ γάρ, 165A—B: C 73.
- II. c) Ὁ μὲν ἱεράρχης, 165B: C.
- 903) Ἀμφω τῷ πόδε, 165B. II.
- 904) Ἔνα τῶν ποδῶν, 165B. II.
- 905) Καθ' ἔκαστον, 165B: C 73 об. II. Сл. 688 оп. Pach. 525C.
- 906) Ἀνάρρησις ἱερά, 165B: C (до σφραγίζων). II.
- 907) Ὑπόπτωσις, 165B: C74. Сл. оп. II. (Cx. 908, 165C).
- 908) III. § 1. Ἡ ἀνάρρησις, 165C: A 131 об., C. Сл. оп. II. (Cx. 907, 165B).
§ 2. a) Ἡ μὲν οὖν, 165C.
§ 4. b) Εἰς τὴν ἀνδρικήν, 165C: C74 об.
c) Ἀναμαρτησίας. Σημείωσαι, τί ἴδιον θεότητος· τὸ ἀναμάρτητον. С 74 об.
§ 5. d) Ἀνάρρησις, 165C. Сл. 691 оп.
- 909) Οὐδὲ ἀδελφόν, 165C—D: C. (Cx. 1098).
- 910) Ἱεροτελεστής, 165D: C 75. VI.
- 911) Διὸ καὶ αὐτός, 165D: A 132 об. [Σ], C (до καὶ ὅτι). VIII.
- 912) Τελετάρχην, 168A: C. (Cx. 102, 229A).

- 913) Ὁ τῶν μαθητῶν, 168A. (Α περὶ Ματθίου). II.
a) Περὶ δὲ τοῦ Θείου, 168A: C 75 об. Дублетъ къ слѣд. сх.
- 914) Δοκεῖ γάρ μοι τὰ λόγια, 168A—B: A 133, C. Pach. 528D. VII¹⁾.
- 915) § 7. Ὁ δὲ ἱεράρχης, 168B: C 76, C₂ 113 об. II.
- 916) Θεουργίας, 168B: CC₂ 114 (до Σ). Сл. 693 оп. до Σ. I. (Cx. 892, 164B).
- 917) Ιερολογιῶν, 168B: CC₂. Сл. оп. I.
- 918) Τοῖς δὲ ἱερεῦσι, 168C: C 76 об., C₂. Сл. оп. (Cр. сх. 920).
§ 8. a) Ἡ μὲν οὖν κλίσις, 168C. Сл. оп.
b) Αἱ τρεῖς τῶν ἱεροτελεστῶν, 168C: CC₂ 114 об.
c) Ταῖς τρισὶ τῶν τελουμένων, 168C: CC₂.
- 919) Ἡ λειτουργικὴ τάξις, 168C: C₂; C 76 об.: Εἰκότως ἡ λειτουργικὴ τάξις ως μόνον καθαρτικὴ τὴν μίγη ἱερουργεῖ τῶν καθαριομένων προσαγωγῆς. Сл. оп. II.
- 920) Οἱ δὲ ἱερεῖς, 168C: C77, C₂. II.
- 921) Ἀμφω τῷ πόδε, 168C: C. II.
-
- ГЛАВА VI.
- 922) I. § 1. Τριάδα τῶν τελουμένων, 168D: C C₂ 115. Сл. оп. VIII.
a) Δέγομεν τοίνυν, 168D: CC₂.
- 923) Ἀποδιαστελλόμεναι πληθύες, 168D: C (до Διαφορὰν δὲ), C₂. Сл. 695 оп. съ Διαφοράν. VII.
- 924) Τῆς δέ, ως (четыре схолии), 169A: A 134 об. (Πρὸς τὸ φῶτισμα), C77 об., C₂. II.
c) Τὴν τοῦ ἱεροῦ λαοῦ, 169B: C C₂ 116.
- 925) § 2. Μέση δὲ τάξις, 169A: A. Сл. 696 оп. (Cx. 770).
a) Ἡ καθαρθεῖσα πάσης, 169A. Сл. оп.
b) Αἱ καθαρόμεναι τάξεις, 169A: C78 (граф.).
c) Τὴν τοῦ ἱεροῦ λαοῦ, 169B: C C₂ 116.
- 926) — — Περὶ μοναχῶν, ἥτοι θεραπευτῶν ὅτι τελειοτέρα ἔστιν ἡ κατ' αὐτὸν ἱερουργία τοῦ λαοῦ. A135. (Cx. 1022, 528A).
§ 3. a) Ἡ τῶν μοναχῶν, 169B. Сл. 697 оп.
- 927) Οἱ μέν, θεραπευτάς, 169B: C78 об., C₂ 117. Сл. оп.
a) Καὶ ἐνιαῖας, 169B: CC₂. Сл. оп.
- 928) Τῶν διαιρετῶν ἱεραῖς, 169B: CC₂. Сл. оп. Pach. 544D—545A (σύμπτυξις). II. (Cx. 930, 169C).
a) Θεοειδῆ μονάδα, 169C: CC₂.
- 929) II. Ὁ μὲν ἱερεὺς, 169C: C[Σ], C₂. Pach. 545A. II. (Cx. 1073, 548C).
- 930) Ταῖς διαιρεταῖς, 169C: B 92 об., C79 (до Φαντασίαις), C₂ 117 об.
Pach. 545B. (Cx. 517, 49D; 928, 169B).
a) Ἀποκείρει, 169C: BCC₂ 118. Сл. оп.

¹⁾ Дѣян. 117.

- 931) Τὴν τρισσήν, 169C: ВСС₂. Сл. оп. IV.
 III. § 1. а) Μοναχήν τάξιν, 169D: В 93 (до καὶ τίς), СС₂.
 § 2. б) Ἀποταγή, 169D. Сл. оп.
- 932) Διὸς καὶ πολλά, 169D—172A: Вιζ', С 79 об. Pach. 548B. Ники-
 форъ Григора, Byz. hist. XXXII, 12, PG. 149, 349D—
 352A. VI. (Cx. 824, 149A: ἀπαξιπλῶς).
 а) Ἀπείρηται, 172A: BC. Pach. 548B.
 § 3. б) Τριχῶν ἀπόκαρσις, 172A: В.
 § 4. в) Ή δὲ τῆς προτέρας, 172B: BC80.
 д) Καὶ πάντες, 172B: BC. Сл. 700 оп.
 § 5. е) Ἐπὶ τὴν θεαρχικήν, 172B: BC. Сл. оп.
 ф) Ἐπὶ τὴν μετάλγψιν, 172B: B94, C80 об. Сл. оп.
- 933) Μεταβίδοται πρός, 172B: BC. Сл. оп. II.
- 934) Τελεται κάθαρσις, 172B: BC. Сл. оп. (А?137).
- 935) Τάξις, 172B: В94 об., С. Сл. оп. (А?). VII¹). VIII.
- 936) § 6. Ἄλλ' ἐρεῖς δὲ, 172C: В С81. Сл. оп. (А?). VIII.
- 937) Ἐστι τις οὐρανία, 172C—173B: BC. Сл. 701 до Ἄλλως (ср. Pach. 549C). Срь Ἄλλως Pach. 549D—552A. Вторая схолия (срь Ἄλλως) относится къ словамъ Ареопагита Еἰ γάρ τις. VI. VII²). Cx. 481, 40B; 495, 44B—C; 556, 65B—C; 682, 112A: διώματοι, ср. 130, 240C.
 а) Ταῖς ὑφειμέναις, 173B: В 95 (до Ἄλλως).
- 938) — — (срь Ἄλλως), 173B. Сл. 701 оп. съ διὰ τὸν φάσκοντας. VI. VIII.
 а) Οὕτω καὶ φωτιζόμεναι, 173B—C: BC81 об.

ГЛАВА VII.

- 939) I. § 1. Οὕτω καὶ πρός, 173C: В 95 об., C82. VIII.
- 940) Ὁλικῆς ἀνυστάσεως, 173C: B96. Сл. оп. (ср. Σ 173D). (Cx. 979, 181D).
 а) Αἱ μὲν γάρ, 173C. Сл. оп.
 б) Τὰ δὲ καθαρὰ τῶν, 173C. Сл. оп.
 в) Τῶν δοξαζόντων, 173C: С 83 (граф.).
 д) (Τῶν κεκοψημένων), 173D: L + 58 (граф.).
- 941) Ἐνοθέντα γάρ, 173D. VIII.
- 942) § 2. Τῶν δὲ ἀνιέρων, 173D—176A: B96 и об., С 82 об. Pach. 572B. С: Σημείωσαι πολλὰς δόξας, [άς ἔκτιθεται] δι Πατήρ, τῶν σφι λομένων περὶ τὸν τῆς ἀνυστάσεως λόγον. Υ³). VI.

¹⁾ Eccl. hier. VI, I, 1. 2. 3, PG. 3, 529D—532A. 532B. 532C—D.
²⁾ Оригенъ, De principiis, I, 63, GCS. XXII=Origenes, V, S. 84_{16—17}; р. II, 70. Евагрий, Сотница главъ II, 78; V, 19 (см. выше, стр. 165, прим. 4).
³⁾ Bias. Платонъ, Phaedo, с. 56, 106E—107A (ed. Stallbaum I, 2, р. 175); р. II, 130.

- а) Οἱ δὲ τὴν σφιματικήν, 176A—B: BC. Сл. 704 оп.
- 943) Ἀρχθεῖσαν ἦδη, 176B: BC. Pach. 572B—C. VII¹). VIII.
- 944) Ψυχαῖς συζυγίαις, 176B—C: BC. Сл. оп. съ Ιστέον. Pach. 572B. VII²). (Cx. 304, 337D).
- 945) Καὶ μακαριωτάτην, 176C: A 138 об., BC83 (до Καὶ Εἰρηναῖος). Сл. оп. Pach. 572B—C. III. VII³).
 а) Ὁταν ἐπὶ τὸ τέλος, 176D.
 б) На исходѣ познаетъ всякъ, яко же не подобаше пренебрещи словесъ ученіе. Сл. 704.
- 946) Ἐτέροις ὄφθαλμοῖς, 176D: A 139, B97, С 83 об.
 II. а) Συναγαγῶν, 176D: С.
 б) Εἴ δὲ τοῖς εὐαγέσι, 177A: C84.
- 947) Ἐν τοῖς θείαις, 177A: С (кончая: ψάλλεται). II.
- 948) Ἐπιχέει. Σημείωσαι, δὲτι ἐπιχεέται τοῦ ἀρίου ἐλαῖου ὁ τελευτήσας. С.
- 949) III. § 1. Ἰησοῦ φωταγωγοῦντας, 177A: С 84 об. VIII.
- 950) Χωρον. Ταῦτα ἦν τὰ καλούμενα κοιμητήρια. С.
- 951) Γιπέρ ταῦτης τῆς θείας, 177A: С. Сл. 706 оп. VIII.
 а) Εὐχὴν ιεράν, 177A. Сл. оп.
 § 2. б) Αἱ δὲ τῶν θεαρχικῶν, 177A: C85.
- 952) § 3. Σκόπει δέ, δὲτι νῦν, 177B: A140, С. VIII.
- 953) Οἱ κατηχούμενοι, 177B: AC. Pach. 573D.
- 954) Βλαβήσονται γάρ, 177B: A; С (до ὅδε). Pach. 576A. VII⁴). VIII.
- 955) Α τελευτήτοις. Σημείωσαι, δὲτι καὶ ὁ οὗτος Πατήρ ἀτελεύτητον εἶδε τὴν μέλλουσαν κόλασιν. С 85 об. IV (VI).
- 956) Ανίας. Οδύνας καὶ λύπας. С. I.
- 957) Αναρρήσσεως. Ανακηρύξεως. С. I.
 § 4. а) Ασπάζεται. Τίς ὁ μετὰ εὐχὴν ἀσπασμός. С.
 б) Ή μὲν εὐχή, 177C. Сл. 709 оп.
 в) Ανθρωπίνην ἀσθένειαν, 177C: C85 об.
- 958) § 5. Αναλόγοις σημασίαις, 177C: C86. (Cx. 959, 177C—D).
- 959) Τῆς προμητικῆς αὐτῶν, 177C—D: A141 (до Σ), С (съ Σ). Сл. 709 оп. съ Σ. Pach. 576B.
- ¹⁾ 1 Кор. 15,_{19—20}.
- ²⁾ Оригенъ (см. выше, стр. 141, прим. 3); съ. Методий олимп., О воскресении къ Аглофону I, 19—21. 25. III, 2—3. 6—22. N. Bonwetsch, Methodius von Olympus. B. I, 1891, S. 88—91. 100—102. 251—253. 258—281. Аммонъ адрианоп. (ср. сх. 557, 65C—D; выше, стр. 163, прим. 2; въ данной схолии отъ имени автора осталось только Ἀδριανουπλεως, которое некстати попало послѣ 'Ολυμпiou). Антипатъ босстр., fragm., PG. 85, 1792D—1796D.
- ³⁾ Папій ієрап., Изъясненіе Господнихъ изреченій, кн. IV. Patres Apost., ed. Funk, I², 364. Аполлинарій лаод. (ср. Евсевій, церк. ист. III, 39. Іеронимъ, de vir. ill. 18). Съ. Ипполіт ліон., Adv. haer. V, 33_{4.3}, PG. 7, 1214A—B. 1213C. р. II, стр. 518.
- ⁴⁾ 1 Кор. 11_{29—30}.

- 960) § 6. "Οτου ἔνεκα, 177D: A. Сл. 710 оп. Pach. 576C.
 961) Εἰ γὰρ ἀμόιβάς. Καλὴ ἡ ἐρώτησις. A141 об.
 962) Ἐγὼ δέ. Ἡ λύσις τῆς προκειμένης ἀπρείας. A.
     a) Τῶν δικαίων αἱ προσευχή, 177D—180A: C. Pach. 576D.
 963) Ἡ τί πρὸς τοῦ Σαμουήλ, 180A: A141 об.; C86 об. (съ εἰπε).
     Pach. 576D. VII 1).
 964) Ἡλίου τὰ οἰκεῖα, 180A—B: AC. Pach. 577A. Сл. 711 оп. съ "Οτι. VII²⁾. VII³⁾. (Cx. 146, 248B—C; ср. ex. 129, 240A, и др. ibid., ср. 995).
 965) Ὥφελματι, 180C: C 87. Pach. 577A—B. Сл. оп. съ ώς ἔγνωμεν. VII³⁾.
 966) Ἐξιν ιερὸν ἔχων, 180C: C (до Σελαγήπτορα). Pach. 577B. VIII. Сх. 465, 33C.
 967) Ὁμιλίαν, 180C—D: C. Pach. 577C. VII⁴⁾.
 968) Περὶ δὲ τῆς, 180D: C87 об. (до Καὶ). Сл. 712 оп. VIII.
     § 7. a) Ηαροφάσης, 180D: C.
     b) Αἴτει δὲ αὐτά, 180D. Сл. оп.
     c) Τοῖς παροῦσι, 180D.
 969) Κατὰ θείαν ζωῆν, 181A: A 142 об. (до Σ); C88. С: Σημείωσαι, ὅτι
     ὅσα ἂν αἰτήσῃ κατὰ τὰς Γραφὰς δίκαιος ἐπίσκοπος ληφεται, ἀλλ' ἐπὶ
     δικαιών. VII⁵⁾.
     a) Διὸς τοῖς ἀνιέροις, 181A. С: Σημείωσαι περὶ ἀμαρτωλῶν.
     b) Τελετάρχων, 181A: C. Сл. 713 оп.
     c) Τῆς ἐναγοῦς εὐχῆς. Яко неподобнъ моляся, и мол-
         литва скверна бываетъ. Сл. 713.
 970) Αἴτειτε καὶ, 181A: A143. Pach. 580C. VII⁶⁾.
 971) Τὰς ἀφοριστικὰς ἔχουσι, 181A—B: C (съ δυνάμεις). (Cx. 875, 160B).
 972) Ἀλόγις ὄρματις, 181B: A; C (послѣ выскобл.: єти κατὰ κρίσιν; до
     κατὰ γάρ).
 973) Τὸ Πνεῦμα, 181B: AC88 об.
     a) Ἐλλαμπομένῳ, 181B. Сл. 714 оп.

- 974) Ὅς ἔκεινον καὶ παντός, 181B: C. VII⁷⁾.
 975) Καὶ τοῦ ιεράν, 181C: A (до καὶ Παντανιστῶν), С. (88 об.): "Οτι σὺ
     δὲ Χριστὸς δὲ Γιός τοῦ Θεοῦ ζῶντος. Σ. κατὰ Βασιλειανῶν. "Οτι θεολο-
     γίαν — ζῶντος (181C). Ομοιώς δὲ κατὰ Νεστοριανῶν. VI. VII⁸⁾.
 976) Ὅπως, 181C: CE150 об. Сл. 715 оп. I.
     a) Ιερορχικῶς, 181C. (Cр. у Pach. 581A). I.

¹⁾ Ср. Исх. 32₁₀. Іер. 7₁₆, 11₁₄.

²⁾ Divin. nom. IV, 4. V, 8, PG. 3, 700A. 824B—C.

³⁾ Рим. 12₁₅. Іак. 5₁₆. Ср. у пр. Максима, Quaest. ad Thal. LVII, PG. 9¹,
 589D—592A, р. 192.

⁴⁾ 1 Сол. 5₁₇.

⁵⁾ Мф. 16₁₉. ⁶⁾ Іак. 4₃. ⁷⁾ Мф. 16₉. ⁸⁾ Мф. 16₁₆.

- 977) § 8. Θεογενεσίαν, πρὸ τοῦ, 181C: C89. VIII.
     a) Καὶ τότε μέν, 181C: CD51 об.
 978) § 9. Μετὰ τοῦ σφετέρου, 181C: CD. Pach. 581C. I. VIII.
     a) Θεαρχικὰς κοινωνίας, 181D.
 979) Τὸν ὅλον ἄνθρωπον, 181C—184A: A144, CDE 151. Pach. 581C.
     Сл. 716 оп. съ διὰ τοῦτο. IV. VII 1). (Cр. сх. 942, 176A; 1066,
     545C: ὅλος).
 980) § 10. Τελεστικὰς ἐπικλήσεις, 184A: C89 об., Е (до Σ).
 981) Ἐξάγειν, 184A: C. I.
 982) § 11. Παῖδας, οὗπω, 184A: C 90; Е (до Ταῦτα); D и Pach. 584A
     съ Ταῦτα. II.
 983) Τὰς ιερὰς παραδόσεις (до Σ), 184A—B: CD. II. VIII.
     a) —, — (съ Σ), 184B: CE151 об. Сл. 718 оп.
     b) Ἐπιστητάς, 184B. Сл. оп.
     c) Φασὶ γάρ ὅπερ, 184B: С 90 об.
 984) Καθηγεμόνιν, 184B: С. II. (Cx. 986, 184B—C).
 985) Ἄγαθῷ τὰ θεῖα, 184B: С (до ὅτι), D52.
 986) Καθηγεμόνα, 184B—C: C91, E152 [Σ]. (Cx. 984 и 985, 184B).
     a) Τὸν ιερᾶν συμβόλων δηλούντι κοινωνόν. С91.
     b) Γινομένην, 184C: С. Сл. оп.
     c) Ἰσχουσαν. Κατέχουσαν. С.
 987) Ἐνοειθέστερα κάλλη καλεῖ τὰ μᾶλλον πρὸς τὸ ἐν καὶ ἀπλοῦν καὶ
     θεῖον οἰκείως ἔχοντα. Е 152 об., С (инымъ почеркомъ).

Схолія на сочиненіе „О таинственномъ богословії“ (De mystica theologia).

ГЛАВА I.

- 988) § 1. Ἐνθα τὰ ἀπλᾶ, 416C—417A: A146 (до Ἀπόλυτα и Νεφέ-
     λη — — αὐτοῦ); C174, S151 об. (до Ἀπόλυτι), F 188 об. (кончая:
     ἀόρατον). Гр. № 1. Pach. 1013B—1016A (съ Ἀπόλυτι). VII²⁾.
 VIII. (Cx. 46, 204B: ἀπόπαυσις. Сх. 1011, 425B: ἀνοησία. Сх. 307,
     341A; 993, 417B: σκότος).
 989) Τοὺς ἀνομάτους, 417A: ACS152, F189, Гр. Pach. 1016C—D.
     [εὐχῆς вм. Γραφῆ—AF, Сл. 719]. (Cx. 454, 32A—B).
 990) Καὶ τὰς αἰσθήσεις ἀπόλειπε, 417A: CFS Гр. № 2. Сл. 720 оп. до
     τὰ γάρ и съ Ταῦτα. Pach. 1017B.VIII. (Cx. 132, 241A, и др. сх.)

¹⁾ Дионисий Ареоп., Div. nom. II, 6, PG. 3, 644C; ср. I, 4, 592A; Ep. 4, PG.
 3, 1072A—B.

²⁾ Дионисий Ареоп., Myst. theolog. III, PG. 3, 1033B—C.—Пс. 96₂, 17₂.

ibid.: ἐκ παραλλήλων). Ох. 159, 253C, и др. ibid.: ὅλη. Ох. 301, 336C—D. Дублетъ къ слѣд. сколіи.

а) Οὐ καὶ ὄντα. Ὅντα μὲν λέγει τὰς ἀρετάς, τὸν ὄντα Θεὸν χαρακτηρίζεται, αὐτὸν δὲ τὰς κακίας, ὡς οὐκ ἔχοντας ὑπόστασιν. Ἀπολιπεῖν δὲ ταύτας παρεγγυᾷ ὡς μὴ μόνον ἐκτὸς πάσης κακίας γενέσθαι, ἀλλὰ δὴ ὑπὲρ οὐσίαν ἀρετῶν ὑπεράγαμον γενέσθαι, κατὰ μίμησιν τοῦ Κυρίου, δις οὐ μόνον δι' ἀγαθότητα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παράγαγεν ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ παραπεσόντας δι' ὑπερβάλλοντας ἀγαθότητα πεπλῶν ὑπὲρ ἡμῶν εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπανήγαγεν εὐχήγριαν. А. 146¹⁾.

991) Ὑπὲρ πᾶσαν σύστασιν, 417B: CF (съ Пѣ), Гр. VII²⁾. VIII. (Cx. 27, 196A; 322, 352C—D; 86, 216D—217A).

992) Ἀσχέτω καὶ ἀπολύτῳ, 417B: CFS Гр. Сл. 721 оп. Pach. 1017C. (Cx. 310, 344A).

993) Σκότους ἀκτῖνα, 417B: F. Сл. оп. Pach. 1017C. VIII. (Cx. 988, 417A; 307, 341A).

994) § 2. Μηδεὶς τῶν ἀμυντῶν, 417B—C³⁾: F, Гр. 3. Pach. 1017D. Сл. оп. съ Каи с. VII. (Cx. 995, 417D: μυστικῶν ἀμετόχων).

995) Εἴ δὲ ὑπὲρ τούτους εἰσί, 417C—D: A146 об., C174 об., F, S (до Тѣ δѣ), Гр. 4. Pach. 1017D. (Cx. 11, 188D; 964, 180A: φῶς. Сх. 990, 417A—B: ὄντα).

а) Δέον ἐπ' αὐτῷ (до Тѣ δѣ), 417D—420A.

996) —, — (съ Тѣ δѣ), 420A: ACF189 об., S152 об., Гр. 5. Pach. 1020B. VII⁴⁾. VIII. Ох. 445, 413C: ἀπόφασις, и др. сх. ibid.; 485, 40D; 487, 41AB.

997) Ἀυτικειμένας εἶναι, 420A: F. VII⁵⁾. VIII.

998) § 3. Οὕτω γῶν ὁ θεῖος Βαρθολομαῖος, 420A—B (до Σ₂): ACS F, Гр. 6. Сл. оп. III. VII⁶⁾. VIII. (Cx. 389, 393A).

а) —, — (съ Σ₂), 420B: F, Гр.

999) Ὄτι καὶ πολυλόγος, 420B: AC175, F. Pach. 1021A. I. VII⁷⁾.

а) Ὡς οὖτε ἡργον, 420B: F.

б) Πάντα θεῖα φῶτα καὶ ἥχους, 420C: F 190. Pach. 1021D.

с) Ὁ θεῖος Μωϋσῆς, 420C (до Σ₂): F. Гр. 7.

¹⁾ Нѣть въ другихъ кодексахъ и, что особенно важно, въ С и S. Какъ дублетъ къ сх. 990, несомнѣнно, принадлежащей Иоанну скию, данная сколія можетъ быть считаема за Максимову. Объ отношеніи ея къ сх. 802, 141D см. выше, стр. 180, прим. 2.

²⁾ Ср. Divin. пом. I, 4. VII, 3, PG. 3, 592BC. 872AB.

³⁾ Предъ ἀμετόχους Pach. 1017D почему то читаетъ σύ.

⁴⁾ Myst. theol. III, PG. 3, 1033C.

⁵⁾ Coel. hier. II, 3, PG. 3, 141A.

⁶⁾ Div. nom. XI, 1, PG. 3, 949A.

⁷⁾ Омиръ, Иліада, XVII (Р), 5.

1000) —, — (съ Σ₂): С F Гр. 7. Pach. 1021D.

1001) Φῶτα πολλά. Τὸ εἰρημένον ὅτι τὸ ὄρος Σινᾶ ἐκκαίετο πυρί. С 175. VII¹⁾.

1002) Ἀλλὰ τὸν τόπον οὐ ἔστη, 420C: А 175 об. (съ τι ἔστι), F, S 153, Гр. 8. Pach. 1021C (= Cx. 468, 36A). Cx. 468.

а) Ὑποθετικός, 420D: F. Pach. 1024A. (Ср. сх. 1014, 425D: ὑποθετική). Ср. сх. 582, 76C). Дублетъ къ предш. сх.

1003) Καὶ τότε καὶ αὐτῶν ἀπολύεται (до Σ), 421A: А 147, С (до ἐν τῷ μήτε αὐτόν), S, F 190 об., Гр. Pach. 1024A—B. I.

а) —, — (съ Σ до Πѣ), 421B. Сл. 724.

1004) —, — (съ Πѣ), 421B—C: AC FS. Сл. оп. съ ὃν μυημανεῖσαι. Pach. 1024C. VII²⁾. VIII. (Cx. 86, 216D—217A).

а) Τῆς πάσης γνώσεως ἀνενεργησία, 421C: F.

ГЛАВА II.

1005) Κατὰ τοῦτον ἡμεῖς, 421C—D: С 176 (до Каи с.), F (съ δι); Гр. 9. Ср. Pach. 1029B. VII³⁾. VIII.

1006) Διὰ τῆς πάντων τῶν ὄντων, 421D—424B. До Αὐτοφυές, 421D: F. Pach. 1029C. (Cx. 47, 204C).—Съ Αὐτοφυές, 421D—424B: А 147 об., С (кончая: ὑάκινθος), F, Гр. 10. Pach. 1029C. V. VII⁴⁾. (Cx. 348, 369A: ἀγαλμα, и др. сх. ibid.).

1007) Χρὴ δέ, ὡς οἷμαι, τὰς ἀφαιρέσεις, 424B. До Ἀλλως: F 191. (Cx. 47, 204C: ἀφαιρέσεις, и др. сх. ibid.). Съ Ἀλλως: AS153 об., Гр. 11. Pach. 1032A. Cx. 445, 413C: ἀπόφασις, и др. сх. ib.

1008) Ἐν πᾶσιν τοῖς οὖσιν, 424C: F, Гр. Pach. 1032B. VII (гл. III).

¹⁾ Иех. 19₁₈.

²⁾ Экзаплы Оригена къ Иех. 20₁: PG. 15, 420—422; *Origenis Hexapla*, ed. F. Field, Oxonii, 1875, I, 116. Аристонъ пеллайскій, Диалогъ Паписка и Ясона. Подобныя толкованія Иех. 20₁ см. у Филона („Ἐβραῖος“?): De posteritate Caini, 5, ed. Wendland, II, 19—20; de vita Mosis 1, vol. IV, 158₉; de mutatione nominum, 2, vol. III, 157; а отъ него у Клиmenta алекс., Strom. II, 2₆, V, 12₇₈. GCS. 15—Clemens, B. II, ed. Stählin, S. 115₂₄—116₂. 378; р. II, 181, 585—586; еп. о стервѣхъ у Евсевія кес. (онъ ссылается на „евреевъ“), Praepar. evang. XI, 6, PG. 21, 857C; св. Василія Вел., hom. in hexaem. 3, п. 4, PG. 29, 60C; р. II, 1⁴, 43—44, и св. Григорія Нисск., hom. in hexaem., PG. 44, 81C. 84D. 121A—D, р. II, 24. 28. 71—73.—Климентъ алекс., Ипотиосы, VI, ed. Stählin, B. III, 199₁—4; Хр. Чт. 1913, II, 1112. Дионістій Афeon., Еп. V, PG. 3, 1073A—1076A.

³⁾ Еп. V, PG. 3, 1073A.

⁴⁾ Εριπηπόδης, Андromeda: Poet. scenicorum Graec. fabulae, ed. Dindorfii Eurip. fragm. 124, р. 298; Омиръ, Одиссея, VII (9), 509; III (7), 274; Дионисий поэтъ во II кн. Аттиды.

ГЛАВА III.

- 1009) Ή θεία καὶ ἀγαθὴ φύσις, 424C—425A: A148, C176 об.; SF (съ 'Ибо'); Гр. 12. Pach. 1036A. IV.
а) Καὶ τῆς ἐν αὐτῷ καὶ ἐν αὐτοῖς, 425A: С F 191 об., Гр. Pach. 1036A. Дублетъ къ предш. сх.
- 1010) Ήώς ὁ ὑπερόσιος, 425A. VI.
а) Ήώς ἀγαθός, 425A: С, Гр. 13.
б) Καὶ γὰρ ἔχρη, 425B: С177, F, Гр.
в) Τῆς συμβολικῆς, 425B: F 192, Гр.
д) Ταῖς συνόψεις τῶν νοητῶν, 425B: F, Гр. 14. Pach. 1037B. (Сл. 728 оп. съ Тѣ бѣ. I.).
- 1011) Ἄλλ' ἀλογίαν παντελῆ, 425B: ACFS154, Гр. Pach. 1037B. (Сх. 988, 416C; 495, 44B).
- 1012) Κάκεῖ μὲν ἀπὸ τοῦ ἄνω, 425C: CS154 об. (до Πρὸς τὰ), F (съ Πρὸς τὰ). (Сх. 652, 101A).
а) Ἀπὸ τοῦ πρωτίστου, 425C: Гр. 15. Дублетъ къ слѣд. сх.
- 1013) Ὅτι τὸ ὑπέρ πᾶσαν, 425D: С176 об. (до καὶ ὅτι); F. VIII.
- 1014) Τὴν ὑποθετικὴν κατάφασιν, 425D—428A: А (до Ἀπὸ γοῦν); С 177 об. (до Ἀπὸ γοῦν), 178 (съ πάσας ταύτας до Ἀλλως); F (до Ἀπὸ γοῦν, и: Καὶ ἐνταῦθα ὑποθετικὴν τὴν ὑπαγορευτικὴν καὶ δηλωτικὴν ἔφη); S (до Ἀπὸ γοῦн), 155 (до Ἀλλως); Гр. 16. Pach. 1040B. VIII. (Сх. 1007, 424B, и др. сх. ibid.). Сх. 48, 204D; 54, 208D; 56, 209A—B. Сх. 445, 413C: κατάφασις, и др. сх. ibid.; ер. ibid. ἀπόφασις. Сх. 47, и др. ibid.: ἀφαίρεσις. (Ср. 1002a, 420D).
а) — — (съ Ἀλλως), 428C.
- 1015) Ἡ ἀὴρ καὶ λίθος, 428C.: F 192 об., Гр. Pach. 1040B. VII¹⁾.

ГЛАВА IV.

- 1016) Οὐδὲ ἐν τόπῳ ἐστίν, 428D: F, Гр. 17. Pach. 1045A. X. (Ср. сх. 1020, 429C. Ср. къ ἀναγκαῖως сх. 909, 165C—D).

ГЛАВА V.

- 1017) Ως οὕτε ψυχή ἐστιν, οὕτε νοῦς, 428C—429A: Гр. 18 (до Προεπινοητέον). Отрывокъ съ 'Аллωс имѣется въ F 193 об., какъ самая последняя схолія на данное сочинение (къ словамъ: οὐδὲ λόγος, PG. 3, 1048A), что гораздо правильнѣе. Сх. 41, 201AB; 49, 205B. (Сх. 1025, 529A).
1018) Οὐδὲ ἐν, οὐδὲ ἐνότης. До Σ, 429A: F 193, Гр. 18. Pach. 1060C. (Ср. сх. 1017, 428D: διαφέρει. Сх. 13, 189A—B; 398, 396C). Съ Σ,

¹⁾ З Пар. 19₁₂. Пс. 117₂₂ (Pach. 1040B). Дан. 2₃₄.

- 429B: А149 [Σ], С178 об. (Σ — φιλόσοφος ἔφη, вм. εἰπε), S 155 об. (Σ — ἔφη), F, Гр. 18. Pach. 1060D. Сур. (М.) X, 10, 988B. VII²⁾.
1019) Οὐδὲ θεότης ἢ ἀγαθότης. С178 об.: Καὶ γὰρ αὐτὸς ἔφη²⁾ πνεῦμα ὡς Θεός, καὶ τὸ ἄγιον μέντοι Πνεῦμα οὗτος ὡνόμασται, ἀλλ' οὐκέτι πνεῦμα γνώριμον ἦμεν ἢ πᾶσιν ἀγγέλοις. PG. 4, 429B: F, Гр. 19. Pach. 1060D. Сур. (М.) X, 10, 988B. (Сх. 1017, 429A).
1020) Οὐδὲ τὰ ὄντα γινώσκει (до 'Αλλως), 429C—432A: А (до Ои ἀγγελοι), С (съ εἰπε γαρ, ὅτι οὐδὲ τὰ ὄντα до 'Αλλως), FS, Гр. 18 и 19 (см. выше, стр. 107, пр. 1). Pach. 1060D—1061B. Сур. (М.) X, 10, 988C—989A. X. (Сх. 1016, 428D. Сх. 48, 204D: μηδὲν τῶν ὄντων (ср. 364, 377D). Сх. 315, 348BC. Сх. 313, 345C: ἀγγελοι).
а) — — (съ 'Αλλως до Еἰς τὸ αὐτό), 432A: F. Сл. 733 оп. Pach. 1061C. Сур. (М.) X, 10, 989B.
1021) — — (съ Еἰς τὸ αὐτό), 432B: А SF 193—193 об.; С (до Οὐδὲν οὖν); Гр. 20 (съ Τὶ δέ). — Сл. оп. съ Τὶ δὲ ὀντότερω; но этотъ отрывокъ, какъ особая схолія, имѣется въ ASF, Гр. и у Pach. 1061C—D. VIII.

Схолія на письма Діонісія Ареопагита.

Ерісто1ае.

Письмо I.

- 1022) ('Επιφάλλω), 528A: А150 (кончая: ιεφ. ζ'), С 179 об., Е157 об., F193 об., S156. Pach. PG.4, 433A. VII³⁾. (Prol. 20C. Сх. 926; 1058, 544C). С179 об.: διηγούμενος, διερ θοκεῖ μοι ἡγνοηκέναι Εὔσεβιος ὁ Παμφίλου ἐν β' τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ιστορίας λέγω δὲ τὸ ιδικῶς τοὺς μοναχοὺς θεραπευτὰς καλεῖσθαι.
1023) Ἄλλα μὴ κατὰ στέργησιν, 528B: ACE F194, S. Pach. 437A. VII⁴⁾. (Сх. 86, 216D—217A, и др. ibid.).
а) Ἄλλα τι τῶν αὐτοῦ τῶν ὄντων, 529A: EF. Pach. 440A. Дублетъ къ предп. сх.

¹⁾ Секстъ „церковный философъ“. Elter, Gnomica. I: Sexti Pythagorici Clitarchi, Evagrii Pontici sententiae. Lipsiae. 1892, p. VI, № 28. Св. Григорий Боз., Or. 29, n. 11, 12, 16, PG. 36, 88, 89AB. 96A, p. II, III³, 51, 52—53, 56.

²⁾ Іоан. 4₂₄. 15₂₆ (Pach. 1060C—D).

³⁾ З Io. 11. Діонісій Ареоп., Eccles. hier. VI, 3, PG. 3, 532D—533A. Філон, Philo about the Contemplative Life, by F. C. Сопувае, Oxford, 1895, p. 28—29, 100—135; Mangey, II, 471, 481—486; р. п. у Н. П. Смирнова, Терапевты и сочинение Филона Гудея „О жизни созерцательной“. Кіевъ 1909, стр. 3, 24—35 (приложение). Евсевій кесар., Церк. ист. II, 17₂—₃, ed. E. Schwartz, I, 142₆—15; р. п. I, 79—82.

⁴⁾ Myst. theol. I, 3, PG. 3, 1101A; Div. nom. II, 4, PG. 3, 641A.

1024) — „ — (съ Ѹти), 529A. Сл. 735. VIII. (Cx. 1025, 529A).

1025) Αὐτῷ τῷ καθόλου, 529A: CE158, F. (Cx. 1017, 429A).

Письмо II.

1026) Πῶς ὁ πάντων ἐπέκεινα, 529B—C: AEF. Pach. 440D. VII¹⁾. Сл. 736: Всяко держай многащи и изгублять. (Cx. 417, 401D).
a) Εἰ θεότητα καὶ ἀγαθότητα, 529C—D (до Σ): F. Дублетъ къ предш. сх.

1027) — „ — (съ Σ), 529D: F. Сл. 737. VII²⁾. VIII. (Cx. 417, 401D).
a) Ἀμίητος καὶ ἀσχετος, 529D—532A: E F194 об. Pach. 441A—B. Дублетъ къ сх. 1026. (Cx. 36a, 197D—200A).

Письмо III.

1028) Ἐξαιρυνης ἔστι τὸ παρ' ἐλπίδα, 532A: A (до Σ), EF. Pach. 441C. VII³⁾. I. IV. VIII.
a) — „ — (съ Σ), 532A.

1029) Κρόφιος δέ ἔστι, 532B: AEF. I. VII⁴⁾. VIII. (Cx. 20, 192C, и др. сх. ibid.).

1030) Κέκρυπτα. Ὅτι Ἰησοῦς καὶ ἐν αὐτῇ τῇ καὶ ἡμᾶς ἐκφάνσει ἀγνωστον ἔχει τὸ τῆς οἰκονομίας μυστήριον. Τίς γάρ ἐνόρσε, πῶς Θεὸς συγκακράθη σαρκί. Μέμρησο δὲ τοῦ εἰρημένου τῷ θεολόγῳ Γρηγορίῳ ἐν τῷ Εἰς τὰ γενέθλια λόγῳ. „Διὰ μέστις ψυχῆς μεσιτευούσης θεότητι, καὶ σαρκὸς παχύτητι“. F 194 об. Сл. 738. VII⁵⁾.

Письмо IV.

1031) Πῶς, φής, Ἰησοῦς, 532B: A150 об. (съ [Σ]), E158 об. [Σ] (сперва: Πᾶσαν — νεωτέρας, 532C изъ сх. 1032). Pach. 444C.

1032) Οὐ γάρ ὡς αἴτιος ἀνθρώπων, 532B—C: AEF. Pach. 444C. Сл. 739 оп. съ Ηλσον. VI. VII⁶⁾.

a) Ἕμεῖς δὲ τὸν Ἰησοῦν, 532C⁷⁾: E (до Εἰ καὶ) F. Pach. 444D.

1033) Ὑπὲρ ἀνθρώπους, 532D: EF. Pach. 444D—445A. VII⁸⁾. (Cx. 107, 229C). Дублетъ къ сх. 1034.

¹⁾ Div. nom. XI, 6, PG. 3, 953B—C.

²⁾ Div. nom. XI, 6, PG. 3, 956A; Myst. theolog. V, PG. 3, 1048A.

³⁾ Мал. 31.

⁴⁾ Div. nom. I, 1. II, 7; Coel. hier. XIII, 4, PG. 3, 588A. 645A. 305B.

⁵⁾ Св. Григорий Богослов, Or. 38, п. 13, PG. 36, 325C; р. п. III⁸, 202.

⁶⁾ Ю. Африкан. Хронография (?)

⁷⁾ Ср. пр. Максима, Ep. ad Thomam, PG. 91, 1048B—C, f. 110a.

⁸⁾ Διονυσий Ареоп., Divin. nom. III, 9, PG. 3, 648A.

a) Ὑπὲρ οὐσίαν οὐσιώθη, 532D—533A¹⁾: EF.

1034) Καὶ ὑπὲρ ἀνθρώπου, 533A: F. VI.

1035) Δόγματι ὑπεροχικῆς, 533A—B: AE (съ Ти δὲ до Ἐξηγεῖται); F (сперва Ти δὲ — — ἀνθρώπος, потомъ Ἰεού). Pach. 445B. Сл. 739 предъ Ти: „инако“ VIII. Cx. 1014, 425D—428A. (Cx. 1034, 533A; 308, 341C. Cx. 445, 413C: στέρησις, ἀπόφασις, и др. сх. ibid.).

a) Οὐ κατὰ Θεὸν τὰ θεῖα δράσας, 533B—C (до Πῶς): F195 об. Pach. 445C—D. VII²⁾.

1036) — „ — (съ Πῶς), 533CD: AEF.

1037) Κατηγή τινα, 536A: AE³⁾ F. Сл. 741 до Νῦν оп. Pach. 448A. VIII. X.

Письмо V.

1038) Τίς θεῖος γνόφος καὶ πῶς ὁ Θεὸς ἀγνώστως γινώσκεται, εἴρηται διαφόρως. E159. Сл. 1003, 421B.

1039) Ἐν τούτῳ γίγνεται, 536B: E159, F. Pach. 448C. VIII. (Cx. 18, 192B).

Письмо VI.

1040) Διυνατὸν γάρ καὶ, 536BC: F196; E159 об. (‘Οτι οὐ δεῖ κατὰ θρησκείας ἢ δέξης γνωμῆς συγγράφειν, ἀλλ’ ὑπὲρ — σαφηνίζει). Pach. 452A—B (съ Ἀλλως), 452B—C (до Ἀλλως). VI. VII⁴⁾. VIII.

a) Ино: Аще и съ судомъ явленыи обличиши инославныхъ ереси, не отъ сего по нужди быти имать твоя вѣра добра; но аще свое благочестіе твердо и добро укажеши и истину, тогда вся злословная покажутся яко инакова зла суть; сего ради о истинѣ и правой вѣрѣ подобаетъ глаголати. Сл. 742.

b) Ὑπὲρ ἀληθείας, 536D: E (Σημείωσαι, ὅτι τὸ φῦδος ἐν πολλοῖς, ἢ δὲ ἀλήθεια ἔν).

Письмо VII.

1041) § 1. (Ο ἄγιος), 536D—537A: A151 об. (?), EF. Ср. Сл. 743—744 (къ сх. 1041 и 1043). Pach. 453A. VII⁵⁾.

¹⁾ Ср. у пр. Максима, Ep. ad Thomam, PG. 91, 1048C, f. 110b.

²⁾ Св. Григорий Бот., Ep. 101, ad Cledonium I, PG. 37, 181C; р. п. IV³, 161. Tacite приводится и изреченіе с. в. Григорія Нисск. (ἐδίδον), Or. 4 de beatitud., PG. 44, 1237A; р. п. II, 406.

³⁾ Примѣч. вѣ Е 158 об.: Ἰστέον ως ταῦτην τὴν πρὸς Γάιον τετάρτην ἐπιστολὴν τοῦ θείου Διονυσίου καὶ ἐν τῇ πρὸς τὸν θεῖον Θωμᾶν ἀποκρίσει πᾶσαν κατὰ λέξιν δὲ ἀγνοεῖται.

⁴⁾ Div. nom. VIII, 6, PG. 3, 893B.

⁵⁾ Св. Ириней, Adv. haer. III, 34, PG. 7, 851B—C; р. п., стр. 224.

- 1042) Ἐξελεγχθήσεται, 537A. 1.
- 1043) § 2. Τὸν σοφιστὴν Ἀπολλοφάνη, 537A: A152; C 180 (кончая: γενόμενον), E 160, F 196 об. II.
- 1044) Καὶ οὐ τὴν τῶν πολλῶν, 537A: A (кончая: ποιητῶν), EF197. Pach. 456B. I.
- 1045) Τῇ γὰρ τῶν δύντων γνώσει, 537B: EF (съ [Σ]); C 189 об.: τίνα καλεῖ — Θεοῦ. Сл. 744. Pach. 456C. Cyp. (M.) V, 7, 827B—C. VII¹.
- 1046) Ἐδει συνιδεῖν τὸν Ἀπολλοφάνη, 537B—C: A C180 об. (сперва Περὶ τῆς τῶν ἀστέρων, потомъ (послѣ сх. 1047)—съ Ἀπὸ τῶν; въ А наполовину заперта), E160 об. (Περὶ τῆς — — Ἐζεκίου вм. не- 10 правильнаго: Ἰεζεκίλ), F (до Περὶ τῆς). II². VIII.
- 1047) Ὁταν ἥλιος ὑπ' αὐτοῦ, 537D—540A: A 152 об., C181 (нач.: Ἐνταῦθα τὸν ἄγιον Πολύκαρπον ἀναμιμνήσκει; въ С кон.: ιστάντος δὲ ἀκυνήτους), F 197 об.; E (до Εἰπέ съ леккой передѣлкой). Pach. 456D—457A. VII³. VIII.
- Е: Τὸν θεῖον ἀναμιμνήσκει Πολύκαρπον τῆς κατὰ Ἰγοῦν τὸν τοῦ Ναυῆ ιστορίας, ἵνα ταύτην ἀντιμῆ τῷ Ἀπολλοφάνει, καὶ φησίν. ὡς ἅμα τῷ παντὶ, ἦγουν τῷ πόλῳ — — περέχοντι (540B). Καὶ γὰρ τῶν δύο φωστήρων τότε κατὰ διάμετρον δύντων ἀντικρύ, δυσμένον ἥδη τὸν ἥλιον ἔστησε ὁ Θεὸς ἐπὶ τόπου — — Πατέρων 20 (540A). Εἶτα ἐπάγει ὁ μέγας Διονύσιος καὶ τὸ ἐπὶ Ἐζεκίου γενόμενον θαῦμα καὶ φησὶ τριάκοντα δύο ὥρῶν γεγονέναι ταύτην πάλιν τὴν ἥμέραν δεκάτη ὥρα ἀπὸ ἀνατολῆς — — δύσεως (540C). Διὰ τοῦτο καὶ „σχεδὸν“ προσειηκεν, ἐπειδὴ τριπλῆ κατὰ τὸ πλῆρες ἡ ἥμέρα ἐκείνη οὐκ ἐγένετο. Τὸ αὐτὸν δέ φησι καὶ ἐν 25 τούτῳ τῷ παραδόξῳ τοῦ θαῦματος, ὅτι ἡ ὁ πόλος — — ὁ ἥλιος (540C). E 160 об.
- 1048) Ὑπερψυεστάτην ἅμα τῷ παντὶ, 540B—C: E F. Сл. 747 оп.
- 1049) Καὶ ὅταν ἄλλη τις ἥμέρα. Τὴν ἐπὶ Ἐζεκίου ιστορίαν τὴν ἐν τῷ δὲ Βασιλειῶν λέγει, ὅτε ὁ ἥλιος δεκάτης ὥρας οὖσης τῆς ἥμέρας, 30 Θεοῦ προστάξαντος, ἀνεπόδισεν ἐπὶ ἀντολᾶς ἄλλας δέκα ὥρας, τῶν σκιασθέντων δέκα βαθμῶν πάλιν φωτισθέντων, τοῦ βαθμοῦ ὥρων ἐσχηκότος: εἴτε πάλιν ἑτέρχες δέκα ὥρας ἐπὶ (τὰς) δυσμάδες | δραμόντος τοῦ ἥλιου καὶ τὰς ὑπολοίπους τῆς ἥμέρας δύο, δῆλον φησὶν ὁ Ἐβραῖος λβ' ὥρῶν γενέσθαι τότε τὴν ἥμέραν δέκα μέν, ὡς κατῆλθε τοὺς βαθμοὺς ἐπὶ δυσμὰς 35 δύο, δέκα δέ, δις ἀνεπόδισεν ἐπὶ ἀνατολάς, καὶ λοιπὸν δώδεκα τὰς ἐπὶ δυσμὰς διὰ τὸ τελειῶσαι τὴν ἥμέραν. Διὸ καὶ ὥδε φησιν σχεδὸν τριπλῆν

- γενέσθαι τὴν ἥμέραν οὐ γάρ λεῖ ὥρων ἐγένετο, ἀλλὰ λβ'. Διὸ καὶ τὸ σχεδὸν εἰπεν. Ταῦτα δὲ ἐν τῇ δὲ τῶν Βασιλειῶν δηλοῦται, καὶ μάλιστα ἐν τῇ κατὰ Σύμμαχον ἐκδόσει καὶ ἐν τῇ β' Παραλειπομένων. A152 об.—153, C181 (ср. 540D). 4 Цар. 2011. VIII.
- 5 1050) Κατὰ συνέχειαν σχεδὸν τριπλασιάζεται, 540C: E. Pach. 457B. VIII. Ср. предш. схолию.
- 1051) "Η τὸ πᾶν τοσούτον χρόνον, 540D. Сл. оп. I. (Съ Таῦτα совпада- 10 сть съ сх. 1049).
- 1052) Τὴν πεντάτροπον κίνησιν. Τὸ δὲ λεγόμενον τὴν πεντάτρο- 15 πον κίνησιν οὕτω νοητέον. Κατὰ τινας γάρ μαθηματικοὺς πέντε τρο- πῶν ἔστιν ὁ ἐνιαυτός: χειμῶνος, ἔπρος, θέρους, μετοπώρου. Οὐοῦν ἥλιος δι' ἐνιαυτοῦ τὰς πέντε τροπὰς διέρχεται. Ἐπὶ δὲ τοῦ Ἐζεκίου διὰ δέκα ὥρῶν διέδραμεν ὁ ἐπόλει δι' ἐνιαυτοῦ: οὗτον ἀνέτειλεν ἐν τῇ Ἐζεκίου ἥμέ- 20 ρᾳ, ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ τοῦ Ταύρου, εἰς τὴν αὐτὴν δευτέραν μοίραν οὐκέτι ἥρχετο, εἰ μὴ δι' ἐνιαυτοῦ καὶ δι' ἥμέραν γάρ προκόπτει μοίραν ἄλλην. Ἐπὶ δὲ Ἐζεκίου ἀναποδίσσεις τὰς δέκα ὥρας ἥλιθεν εἰς τὴν αὐτὴν μοίραν, εἰς τὴν ὧν ἀνέτειλεν. Διὸ καὶ φησὶν ἀναλυτικῶς: ἀνάλυσιν γάρ φασιν οἱ ἀστρονόμοι τὴν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸν σημεῖον ἐπιστροφήν. Ἡ διον δὲ δρόμον εἰπεν τὸν ἴδιαζοντα καὶ παρὰ τὸ εἰωθός. Καὶ οὐρατικὰς δὲ φύμας ἔφη μάγων τὰς πατρίους αὐτῶν ιστορίας φύματι γάρ αἱ πάτ- 25 ριοι λέγονται ιστορίαι. Μάγοι δὲ Μίθραν τὸν ἥλιον σέβουσιν, δῆλον καὶ ἀεγράφη αὐτοῖς τότε, ὡς τριπλασισθεὶς σχεδὸν εἰς λβ' ὥρας. A 153. C181 —181 об.
- 1053) Τὰς ἐν Αἰγύπτῳ. Τὰς ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ τοῦ Ἰσραήλ. C181 об.
- 1054) Μίθρου τελοῦσα, 541B—C: E 161 (до Σ), F 198. Pach. 460C. Сл. 748 оп. до Τὸ παρέκταμα. До Σ почти совпадаетъ съ сх. 1052.
- 30 1055) Κατὰ τὴν Ἡλιούπολιν, 541C: CEF.
- 1056) Αὐθίς τε αὐτήν, 541C—544B: A153 и об. [Σ], C181 об.—182; E (до Καὶ Ἀφρικανός), F 198 об. (Cр. Pach. 460D—461B). VII¹. VIII.

29 С оп. τὴν (ἐν), 31 ἄλλας оп. A. 33 τὰς оп. A. 37 διὰ τὸ оп. С. 37 τὴν оп. С. 11 τὴν оп. С. 12 γὰρ оп. A. 13 ἀέρος С. 13 ὥπωρας С. 15 καὶ ἐπὶ Ἐ. С. 16 μοίρῃ оп. A. 18 αὐτὴν оп. С 181 об. 19 ὃν A. 20 καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ A. τὴν πρώτην τοῦ С. 21 τὸ ἥψος A. 23 λέγονται оп. С. 24 τριπλασισθεῖσης С.

¹⁾ Λκ. 234. Φλεγοντος χρονογραφοῦ ποδὸς 103 (203?) олимпиадой. Ю. Афри- канъ, Хронография, кн. V, fragm. 18, PG. 10, 89А. Εὐσεβίη κεс., Chronicorum

- a) Τὴν ἔμπτωσιν καὶ. Σημείωσαι ὅτι ἐπὶ τῶν συνηθῶν ἐκλείψων ἐκ τοῦ αὐτοῦ μέρους τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου ἀνάγκη καὶ τὴν ἔμπτωσιν καὶ τὴν ἀνακάθαρσιν γίνεσθαι, ὅπερ ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ σωτήριον πάθος ἐκλείψεως οὐ γέγονε ως παρὰ τὸ σύνηθες αὐτῆς γενομένης. F198 об. Дублетъ къ предш. сх.
- 1057) § 3. Ταῦτα εἰ σοι θεμιτόν. Τὸ ὑπερβατὸν οὕτω σύνθετον· Ταῦτα εἰ σοι θεμιτόν, Ἀπολλόγανες, ἐξελεγχεῖ τὸ δὲ εἰπέ, ως πρὸς τὸν ἄγιον Πολόκαρπον συντακτέον. F198 об. I.

Письмо VIII.

- 1058) § 1. (Δημόφιλος), 544C: A153 об. (съ καὶ ἀγανακτήσας затерто; до Σ?), С 182 (кончая: αὐτῷ), F199. Pach. 464B. II. (Cx. 1022, 528A, и др. Ibid. Cx. 1069, 545D; 1072, 548B).
- a) Καὶ εἴποτε αὐτὸν ἔξω, 544C—D: F. Сл. 751 доб.: Не прежде кротости оставленіа, но по оставленіи кротости измѣнщутъ его. Pach. 464B—С.
- b) Ἐκ τῆς προύχούσης, 544D: F. Pach. 464C.
- 1059) Φιλοτιμίας, 544D: F; С 182 об. (съ ἐκ Θεοῦ). I.
- 1060) Τί δὲ τὸν θεοπάτορα, 545A: A145; С183 (до Φησὶ); F 199 об. Pach. 464C. VII¹⁾. VIII.
- 1061) Καίτοι καὶ θεομόρις, 545A: CF. Сл. 753 оп. Pach. 465A. VII²⁾.
- 1062) Ἄλλ' ἐπὶ τῷ ἀναντες, 545A: С F 200 (съ Σ), G₁ 231. Сл. 753. Pach. 465B. VIII.
- a) Ἄλλὰ τοῦ ὅντως ἀγαθοῦ, 545A—B: С183 об., FG₁.
- 1063) Καὶ πάντα βούλεται ἀεὶ γενέσθαι, 545B: FG₁ 231 об. X.
- 1064) Καὶ φιλονικεῖ, 545B: A154 об.; С (до καὶ παρακαλεῖ); FG₁.
- 1065) Καὶ θρυπτούμενων, 545B: F 200 об., G₁. Сл. оп. Pach. 465C. I.
- 1066) Ὁμως προσιουσὶ προστρέχει, 545C: A154 об., С (кончая: Ἐπόλυτος); FG₁ (до φρονοῦσι). Въ А: Ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίῳ τὸ τοῦ ἀσώτου υἱὸς κεφάλαιον κεῖται. (С: Ταῦτα ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν ἐστιν εὐαγγελίου τὸ τοῦ ἀσώτου κεφάλαιον). Тὸ δὲ δλος ὅλους θαυμασίως φησίν...

сапонит quae supersunt ed. A. Schöne, Bergolini 1866, (vol. II), p. 148—149 (PG. 19, 536); у бл. Иеронима, р. п. V², 323. Въ Слав. 750 къ данной сколии относится слѣдующее примѣчаніе: Не можно есть по любопремудрьцѣхъ въ 14 луѣ быту оскудѣнію солнцу, въ иныя же дни кромѣ 14-го бываетъ. Олимпіада наричуются пять удолѣнія на горбѣ бываєма, 1 мустями битися, 2 боритися, 3-е тещи и пѣши и на колесницахъ, 4-е скакати, 5-е камыкъ метаху, и сія, яко праздникъ имуще, на 5-е лѣто сбирашаася отъ всѣхъ странъ множество и творяху сія игры, и еже побѣждааше, вѣнецъ побѣды пріимаше, овъ масличенъ, овъ же ивакъ, овъ же ино, что прямо побѣдѣ.

¹⁾ Рим. 1₁—3.²⁾ Втор. 224.

- 545C (до Ἡσαν). Съ Ἡσαν Сл. 753 оп. Pach. 465D—468A. I. VI. VII¹⁾. VIII. (Cx. 304, 337D, и др. Ibid. Cx. 979, 181D).
- 1067) Δηλαδὴ τοὺς ἀγαθούς, 545D: FG₁. Сл. 754 оп. VIII.
- a) Ἐκ διδάσκεται. Παρὸ τοῦ Θεοῦ δηλονότι τοῦ καὶ ἀμαρτωλὸς θέλοντας σωθῆναι. F.
- 1068) Τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Ὅτι καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ὅμολογεῖ. С184, F (въ С вм. ὅτι: Σημαίνει πῶς).
- 1069) Σὸ δέ, ως τὰ γράμματά σου δηλοῖ, 545D—548A: A155, С184, F 200 об. (съ Καθ' ὑπερβατόν относится къ ἐλοιδόρεις: F 201), G₁ 232 (до Καθ' ὑπερβατόν). Сл. 754 оп. съ Δοκεῖ. I. VII²⁾. (Cx. 737, 125B. Сx. 1058, 544C).
- 1070) Τὸ ἄγια τῶν ἀγίων συνέστειλας, 548A: A (до ως καὶ), CFG₁. Сл. оп. Συνέστειλας — — ἀλλά и съ Καὶ ιερεῖς. Pach. 468C. I.
- 1071) Οὐδὲ θεμιτὸν ιερέα, 548A—B: A С184 об. (до ὑπέρ γάρ), F (‘Οτι — — ἥτοι διακόνων ἡ τῶν ιερέων τάξις καθέστηκεν); G₁ 232 об. VIII. (Cx. 513, 49B—C; 1091, 552A).
- a) Οἱ δὲ ιερεῖς ἀγγελοι (до καὶ ὅτι), 548B: F 201 об.
- 1072) — — (съ καὶ ὅτι), 548B: CF G₁ 233 (Ποίας ἀξίας εἰσὶν οἱ πρεσβύτεροι [С] καὶ ὅτι πρεσβυτέρου διωχθέντος — — δηλεῖται). Сл. 755 оп. VIII. (Cx. 1058, 544C).
- a) Διὰ μέσων τῶν λειτουργῶν, 548B: FG₁.
- 1073) Δι' ὃν καὶ τὸ εἶναι, 548C: F(Г. Сл. 757 оп. Сx. 929, 169C.
- 1074) Η διακόνησις, 548C: CFG₁. VII³⁾.
- 1075) Αἱ πύλαι τῶν ἀδύτων, 548C: G₁. F: Ὑποδιακόνους καὶ μοναχοῖς ἡ φυλακὴ — — τελειώσων. VII⁴⁾.
- 1076) Τῶν θείων παραπετασμάτων, 548C: С185, F G 233 об. VIII.
- a) Καί τοι οὖτε εἶδες. Ὅρα πῶς θριστικῶς καθάπτεσθαι αὐτοῦ. С185 Σ вм. Ὅρα, G₁ 233 об. (VIII).
- 1077) Οὕτε ἔχεις τι τῶν προστηκόντων, 548D: FG₁ (G₁ приб.: Σημείωσαι κατὰ τῶν ἀκεφάλων). VI.
- 1078) Ἐτόλμησεν ὥπω γάρ, 548D: С185 об., F. Сл. оп. I.
- 1079) Ὅταν ὑπὲρ ἀξίαν τις ἐγχειρῶν, 548D: F 202 об., G₁ 234. VIII. (Cx. 1077, 548D Ср. сх. 513, 49B—C).
- a) Τί γάρ. Περὶ οἵτου τοῦ βασιλέως καὶ Σαούλ. С185 об. Сл. 758.
- b) Διάμονες ἀληθῶς θεολογοῦντες, 549A: CF G₁.
- 1080) Ἄλλ' ἐκκήρυκτος, 549A: FG₁. Сл. 758 оп. VIII.

¹⁾ Лук. 15:2—24. Св. Ириней, св. Ипполит, см. выше, стр. 141, прим. 3.²⁾ Eccles. hier. II, п. 7, PG. 3, 306B—C.³⁾ Eccl. hier. VI, 3, PG. 3, 532D.⁴⁾ Eccl. hier. V, 6, FG. 3, 508B.

- a) Καὶ οἱ ἱερεῖς περιστέλλουσι, 549A: CFG₁ 234 об.
- b) Καὶ Μαρτὼν λεπροῦται, 549A: CFG₁.
- 1081) Καὶ ἐπὶ τοὺς Σκευὴν νίούς, 549A: A156 (κον.: ἐφικτὸν τὸν; до Тоб-
то), С (до τοὺς δικίμονας), FG₁. Pach. 469D. VII¹⁾.
- 1082) Οὐδὲ τὰ δίκαια μὴ κατ' ἀξίαν, 549B: С 186, G₁ 235; F 203 (до
Ἐγειτι). Сл. 758 оп. съ Платею. Pach. 472A. VII²⁾. (Cp. ex. 1087).
- 1083) § 2. Τί οὖν φῆς; 549B: CFG₁. Сл. 759 оп. Pach. 472B. VIII.
(Cx. 1086, 549C; 1091, 552A).
- 1084) Ἐγώ δὲ ἀπολογήσομαι σοι, 549B: C186 об., F G₁. VIII. (Cx. 1083).
- 1085) Καὶ μὴ τοπικῶς, 549B—С: A156 об.; С (до β'), F 203 об., G₁.
235 об. Pach. 473A. VIII.
- a) Πατέρα καλούμενον. Τὸν Θεόν δηλουντι. G₁ 235 об.
- b) Σύμβολα Χριστιανῶς, 549C: FG₁.
- 1086) § 3. Ἀλλ' οὐ Δημοφίλω, 549C: F204, G₁. (Cp. ex. 1083, 549B).
- 1087) Δίκαια δέ ἔστι, 549C: C187, G₁. Pach. 473B. (Cx. 1082).
- 1088) Δημόφιλος δὲ λόγῳ, 549C—D (до Σ): А 157, CFG₁ 236 об.
- a) — — (съ Σ), 549D. Сл. 760.
- b) Ἀλλ, ἐπαρχέτω, 549D: FG₁. Pach. 473C. Дублетъ
къ ex. 1088.
- 1089) Ἐκ Θεοῦ νομοθέτης, 549D: C187 об., F204 об. Pach. 473C. II.
- 1090) Οὐκ ἀξιοῦ τῆς Ἐκκλησίας, 549D: F. Pach. 473C. VII³⁾.
- § 4. a) Τὰ καθ' ἀξίαν ἀφόριζε, 549D—552A: А 157 об. [Σ], F.
Pach. 473D. Дублетъ къ спбд. схолі.
- 1091) Καὶ τοῖς ἱεράρχαις οἱ ἀπόστολοι, 552A: С (до Ἀποστόλων), F205, G₁
237. (Cx. 1071, 548A—B; 1083, 549B). Οἱ ἱεράρχαι τῶν διοικήσεων
πρόδηλον οἱ πατριάρχαι, οἱ ἀρχιεπίσκοποι, οἱ μητροπολῖται. A157 об.
- a) Οὐκ οἶδ' ὅπως κλαύσομαι, 552A: G₁.
- 1092) Καὶ γάρ εἰ μὴ τοῦ ἀγαθοῦ, 552A—B: А 158, C188, F G₁ 237 об.
(сперва съ [Σ], потомъ съ начала). Сл. 762 оп. съ Σ. II.
- 1093) "Η τὴν διπλῆν ἀμαρτίαν, 552B: А [Σ], С (съ тобо), F [Σ]. VII⁴⁾.
- a) Ὁτι Δημόφιλος οἴεται, 552B: G₁ 238.
- 1094) Ἀλλ ὁ θεαρχικὸς ἱεροτελεστής, 552B. С 188 об.: Περὶ τοῦ Κυρίου
Ἰησοῦ Χριστοῦ.
- 1095) Καὶ ταῦτα τῶν ἀμαρτωλῶν, 552C: G₁. Pach. 476. Сл. оп. съ τῷ
τοῦ. VII⁵⁾.

¹⁾ Дѣян. 19:14.²⁾ Оригенъ, in Thren., t. X, (GCS 6=Origenes B. III, ed. E. Klostermann),
S. 279; PG. 13, 613D—616A.³⁾ 1 Тим. 2:5.⁴⁾ Иер. 2:13.⁵⁾ 1 Петр. 2:22. Евр. 7:26.

- а) Δικαιοῖ δὲ τῶν οἰκείων ἀπολαύσει, 552C: G₁. С: τουτέστι
τοῦ σκότους.
- 1096) Καὶ γάρ καὶ τοῖς εἰς αὐτὸν, 552C: С 188 об. Сл. 763 оп. VII¹⁾.
§ 5. а) Ἀπαγε, οὐκ ἔχομεν, 552C.
- 1097) Καὶ γάρ καὶ ὁ θειότατος, 552C—553A: F 206 ([Σ] до Ἰεροθέτην).
С189: Ὅτε γάρ εἰπον αὐτῷ θέλεις, εἰπωμεν καταβῆναι πῦρ
καὶ ἀναλῦσαι αὐτούς, ἐπιτίμησεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγων οὐκ
οἴδατε οὗτον πνευματός ἐστε υμεῖς. Λέγει οὖν ὥδε, ὅτι οὕπω
εἰχον Πνεῦμα τὸ ἄγιον. Pach. 476B—С. С. VII²⁾. (Prol. 17C).
- 1098) Διδάσκει θανάτοις γάρ, οὐ τιμωρεῖσθαι χρή, 553A: А158 об. [Σ], C189
(съ Тѣ δѣ). Сл. 763 оп. съ Тѣ δѣ. Pach. 476C—D. I. VII³⁾.
(Cx. 445, 413C; (858C); 909, 165C—D; 1100, 553C: ώραῖον).
    а) Οἱ μὲν γάρ ἀδικεῖν, 553B.
    б) Ἐπιχειροῦντες, 553B. Сл. 764 оп. Pach. 476D.
    в) Καὶ ἐνθάδε καὶ ἐκεῖ, 553B. VIII.
- 1099) — — Ὅτι καὶ ἐνθάδε καὶ ἐκεῖ ἀνθρωποειδεῖς τοὺς ἀγγέλους εἰδεν.
С189 об. (Cx. 1106, 557A).
    а) Τὸ πάντα ἀγαθῶν μέγιστον, 553C: F. VIII.
    б) Καὶ ἐνθάδε καὶ μετὰ θάνατον, 553C: F207. Pach. 477A. VIII.
    в) Ἐπιμνησθόσομι, 553C.
- 1100) § 6. Γενόμενόν με ποτε, 553C—D: А 159 об.; С190 (съ Σ до
Ἐστι); F 207 (съ Ἐστι помѣщено, какъ ссобая схолія). Ср.
Pach. 477A. VII⁴⁾. (Cx. 1098).
- 1101) Κατὰ τὰς προτελείους εὑγάριζε, 553D—556A: AC (до Ἐξεναγόγησε),
F. Сл. 795 оп. Pach. 477A—B. II. VII⁵⁾.
- 1102) Ἐτι τῶν Ἰλαρίων ἡμερῶν, 556A—B: AB206 об., С F 207 об.
Сл. 766 оп. съ ως φησι. Pach. 477B. II. VII⁶⁾.
- 1103) Διὰ βίου παντός, 556B—С: В; F (съ [Σ]). Сл. оп. до Σ₁ и съ
Σ₂. Pach. 477C. VII⁷⁾.
    а) Εἰώθει γάρ εἰς τὸνδε, 556C—D: BC190 об., F [Σ].
- 1104) Ἐξω ταραχῆς, 556D. Сл. 767 оп. I.
- 1105) Ἐδεῖτο τοῦ Θεοῦ προστῆρι τινι, 556D—557A: BCF 208. Сл. оп. I.
- 1106) Ἀπειρων ἀνθρωποειδῶς, 557A: B207, CF. (Cx. 1099).
    а) Ὅπο τῆς τῶν οἰκείων ποιῶν, 557A: C191. Сл. оп.

¹⁾ Лук. 23:33.²⁾ Лук. 9:44—55. Ioan. 7:39. Constit. Apost. VII, 46:11, ed. Funk, I, 4545.³⁾ Омифс, Иліада IV (δ'), 502.⁴⁾ 2 Тим. 4:13.⁵⁾ Кратинс, Πολαιά.⁶⁾ Διαιροφιλс, Ηερὶ τῶν παρ' ἀρχαῖς θεοῖς καὶ ἑορτῶν.⁷⁾ Тит. 3:10.

- 1107) Ἐπιβαροῦτας. Σημαίνει τοῦτο διὰ τὸ ἔξῆς ἀκοντεῖς καὶ βιαζό-
ρεντι (1100B) καὶ ἀνάγνωθι τὴν ἐκεῖσε παραγραφήν. C191. Сх.
1109, 557B.
- 1108) Εἰς τὸ ἀχανές, 557A: A160 [Σ], B207 об., С (кончая: δαιρόνων;
двѣ скопии: первая до 'Ест), F. Pach. 480B. VIII. (Сх.
758, 132C).
- 1109) Ὑπὸ τοῦ κακοῦ, 557B: BCF 208 об. Сл. оп. съ Тѣ 8. Pach.
480B—С. VI.
- 1110) Καὶ χεῖρα ἀγαθὴν ὁρέγειν, 557B: BF.
- 1111) Τῆς χειρὸς ἡδη προτεταρένης, 557C: BC191 об., F 209. II.
- 1112) Μὴ ἄλλων, 557C: B208, CF. Pach. 480C.
- 1113) Ἀγαθῶν καὶ φιλανθρώπων, 557C: BCF. Pach. 480C.

Письмо IX.

- 1114) § 1. (Ο ἄγιος Τίτος), 557C: BC192, F (A?). Pach. 481A. II. VII.
а) Ἄλλ' ἐν τῇ Συμβολικῇ, 557C: BCF.
- 1115) Ἐναπομόργυνονται, 557D: B; С (кончая: ἐμβαλεῖν τι); F209 об. (до
Тѣ). Сл. 768 оп. до Тѣ. Pach. 481A. I.
- 1116) Οὕτω γάρ ἀν θεώμενοι σεφθείημεν, 557D—560A: BF. Сл. оп. до
Σ₁ и съ Σ₂. Pach. 481B. I. VII¹). VIII. (Сх. 732, 124C: σεφθεί-
ημεν. Сх. 89, 221A).
- 1117) Τὰ γάρ ἐκτὸς αὐτῆς, 560A: BF; C192 об. (до Κεῖται). I. VIII.
- 1118) Γαστέρα Θεοῦ σωρατικῶς, 560A—B: В (до Σ); С (съ Σ); F210.
Сл. 769 съ καὶ τὸ оп. Pach. 481C—484A. VII²).
- 1119) Κατὰ κοινοῦ τὸ περιπλαττούσης. C192 об.
- 1120) Ἡ πηγᾶς ὑδάτων, 560B: Bκζ' 209, F. Pach. 484A. Сл. оп. VII³.
- 1121) Ἐπὶ δὲ τῷ νοητῷ, 560B—561A: A161 об. (ισως—Φιλαρχος, 561A),
В (Δηλωτικά — — Φιλαρχος), C193 (ισως — — Φιλαρχος), F. Сл. 771 оп.
съ 'Η γάρ ρομφαία. Pach. 484B—С. VII⁴). (Сх. 89, 221AB; 24:
πρόδος, и др. сх. ibid.).
- 1122) Καὶ δαιτάς τινας, 561A: AB CF 210 об. Сл. оп. Pach. 484D. VII⁵.
- 1123) Τὰ πολυειδῆ καὶ λοξά, 561B: BF. Pach. 485A—B. VII⁶). VIII.

¹⁾ Св. Григорий Бол., Or. 29, n. 2, PG. 36, 76B; р. п. III³, 43; Or. 23, n. 8,
PG. 35, 1160C; р. п. II³, 180; ср. пр. Максима, Ep. ad Thomam, PG. 91, 1033D—
1036A, f. 105a.

²⁾ Пс. 109₃. 44₁. 32₆. 10. 1₁₈. Апок. 2₇. Иса. 53₂. 27₆.

³⁾ Пс. 35₁₀. Йер. 2₁₃. Евр. 1₈. Пс. 35₁₀. Пс. 117₂₂.

⁴⁾ Втор. 32₁₁. Пс. 144₁₆. 135₂₅. Быт. 18_{1.2}. Ос. 13_{7.8}. Ам. 7₇. Вт. 4₂₄. Пресн.
П. 2₁ (ср. пр. Максима Quaest. ad Thal. XLVIII, PG. 90, 440D, p. 114). Иса. 3₁₈.
Пс. 44_{10.4}. Филархοс историкъ.

⁵⁾ Лук. 15₂₃.

⁶⁾ Быт. 27₂₉. Пс. 44.

- 1124) (Περὶ τοῦ Ἀισφατος), 561C: С193 об., F. Pach. 489B. VII¹).
а) Τῶν συνθημάτων (до Τοῦτο), 561C: F 211.
- 1125) Τῶν συνθημάτων, 561C (съ Τοῦτο): AC F. Pach. 489C.
- 1126) Τὴν μὲν ἀπόρρητον, 561D—564A: A162 об., С194 (до Σ), F.
[Σ]². Pach. 489D—492A. С.
а) Καὶ τὴν μὲν συμβολικήν, 564B: F 211 об. Сур. (M.) I, 1,
746C. Дублетъ къ предш. сх. и къ сх. 1128.
- 1127) Πειθεὶ καὶ καταθεῖται, 564C: F. Сур. (Dionys. alex.) I, 1, 747A
Сл. 773 оп. Pach. 492B. D. Дублетъ къ сх. 1126.
- 1128) Ἡ τῆς νομικῆς παραδόσεως, 564C: F. Pach. 492D—493A. VIII.
а) (Τῆς τῶν θεολόγων παραδόσεως), 564C—D (граф.).
- 1129) Συφόλων, 564D. Сл. 774 оп. (Сх. 438, 412C, и др. сх.
ibid.: φυσιολογία).
- 1130) Δι' αἰνιγμάτων, 564D: С (съ Θεοφράστα). Pach. 493A. VII³).
(Сх. 694, 116A).
а) Διὰ τυπικῆς τραπεζώσεως, 465A: F. Pach. 493A.
б) Τὴν ἀνθρωπίνην ζωήν, 565A (до 'Ορα): F 212. Pach. 493A.
1131) — — (съ 'Ορα), 565AB: ACF 212 и об. VIII. (Сх. 4, 188B:
ἄνθος. Сх. 27, 196A: πυεῦμα. Сх. 313, 345C: μεριστά, и др. ibid.).
а) Καὶ τὸ μὲν ἀπαθές τῆς φυγῆς, 565C: F212. Pach. 493B.
Дублетъ къ предш. скопии.
- 1132) Θεολογίας σαφοῦς, 565C—D: F (сперва 'Αλλως). Pach. 493B—С.
Сур. (Io.) II, 2, 762A. (Схолия до 'Αλλως относится собственно
къ леммѣ сх. 1133). VII⁴). VIII.
- 1133) Τόπου τινὰ πρὸς τὴν νόησιν, 565D—568A: C194 об. (до Τί δέ), F. V II⁵).
§ 2. а) — — (съ Τί δέ), 568A: Pach. 493C. Сл. оп. 776.
- 1134) Καθάπερ φησὶ Παῦλος, 568A: A163; С (съ 'Ο δέ); F. Pach.
493C. VII⁶).
- 1135) Διὸ καὶ οἱ θεολόγοι, 568A—B: F. Сл. 777 оп. съ Πολυτρόπως. VII⁷).
(Сх. 489, 41D. Сх. 56: ἀπερφαίνειν).
- 1136) Τὰ μὲν πολιτικῶς, 568C: ACF (— — ἐν δευτερόφειταις). VII⁸). (VIII).

¹⁾ Θεοδορός монсуэстийский, in Cant. Cant., PG. 66, 700C—D.

²⁾ Примѣчаніе въ F: Τοῦτο τὸ σγῆμον κατὰ λήθην ἐτέθη ὥδε (211). ἐκεῖθεν
(211 об.) γάρ ἔστι τὸ κείμενον αὐτοῦ, τουτέστι. "Τὴν μὲν ἀπόρρητον καὶ μυστικήν". εὑρίσκεται
δέ καὶ σημάδιον τοιοῦτον ♀.

³⁾ Зах. 6₁₁. Дан. 9₂₁.

⁴⁾ Быт. 18₁. Иех. 3₂. 7₁. Иер. 4₇.

⁵⁾ Св. Афанасий Вел., De sententia Dionysii 19, PG. 25, 508B; р. п. I², 462.

⁶⁾ Рим. 1₂₀. Ioan. 3₁₂.

⁷⁾ Быт. 4₉. 18₂₁. Ис. 10₆. Рим. 9₁₃.

⁸⁾ Εβραῖοι. Вѣроятно, имѣется въ виду толкованіе Втор. 20₂₀ у филона
въ de agricultura 3, ed. Cohn-Wendland, v. II, 98_{1—2}; оно приводится, какъ

- 1137) Οὐ γὰρ ἴστορίαν φιλήγει, 568D: F 212 об. Pach. 496A. VIII.
 1138) Ἱεροπρεπῶς διαβαῖνειν, 569A: C195, F. Сл. 778 оп. I. VII¹⁾.
 1139) Τὰ ὑπερούσια φῶτα, 569A: ACF. VIII. Сх. 129; 240B. Сх. 130,
     240C; 264, 309C; 87, 220C—D.
     a) Ὡς πῦρ. Ἐπὶ τῷ Θεῷ πῦρ. С 195.
 1140) Κατὰ τῶν νοητῶν αὐτοῦ προνοιῶν, 569A: F. Pach. 496C. VII²⁾.
 1141) Καὶ τὴν ψὲν καὶ αἰτίαν, 569B: F213. Pach. 497A. (Cx. 1140, 569A).
 1142) Ὡς ἡ καὶ σύντα θεωρία, 569B: CF. Pach. 500A. VIII.
 1143) Ὅφεις ημῶν ζήτησις, 569C: C195 об., F. Pach. 500A. VII³⁾.
     a) Εὖφροσύνης. Τῶν τρεφομένων δηλούντι. F.
 1144) § 3. Προχέουσα (προνάύσα). Προνάύσα τουτέστι προχέουσα·
     νκεῖν γάρ ἐστι τὸ ἥεν καὶ προγένεν. C195 об. I.
     a) Τὴν δὲ ὄγράν, 569C: C196, F 213 об. Сл. 779 оп.
     b) Κρατήρι περιφερής, 569C: C.
 1145) Ἀνάργυρος καὶ ἀτελευτήτου, 569CD: A164, CF. Pach. 500C. V.
     (Cx. 383, 388D: ἄρια). Сх. 290, 329B; 169, 260C (и др. ibid.):
     παράδειγμα.
     a) Οἰκοδομῆσα δὲ καὶ ἡ σοφία, 569D: F. Сл. 781 оп.
         Pach. 500D.
 1146) Καὶ ἐν τῷ παντὶ γίγνεται, 572A: F214 (съ [Σ]). Сл. оп. Сх.
     297, 333CD.
     a) Ἐν τῷ αὐτῷ καθ' ὑπεροχήν, 572A: F. Pach. 500D.
 1147) Καὶ ἔστηκώς, 572A: AC196 об., F (ср. Pach. 500D). Сл. оп. I.
     VIII. (Cx. 132, 241A).
     a) Καὶ οὐδαμῶς ἔξω αὐτῷ, 572A—B (до Ἀλλως): F.
 1148) — — (съ Ἀλλως), 572B: C. VIII. Сх. 297, 333CD; 281, 324B;
     89, 221B; ср. сх. 161, и др. ibid.: κίνησις.
     § 4. a) Τὴν ψὲν σὺν στερεάν τροφήν, 572B: C (до καὶ ἔτι), F. Сл. оп.
         b) Καὶ δυνατήν καὶ ἐνιαίαν, 573B—C: F 214 об. Pach. 501A.
         (Ср. сх. 328, 356A, и 328b).
 1149) Καὶ μεριστῶν, 572C: CF. I.
     a) Χειραγαύσης, 572C: F. Pach. 501C.
     b) Δωρεῖται τοῖς προσιόσι, 572C—D: C197. Сл. 783 оп.

слова „древнихъ“, и потому легко могло быть принято сколиастомъ за іудейскій δευτέρωσις (мишну). Указание (въ сколії) подраздѣленій философиі находить себѣ пѣкоторую аналогію у Філоніа въ de ebrietate 22, ed. CW., II, 187₁₈—21, ср. 187₉—17: εὐσέβεια—φυσιολογία, μετεωρολογία: ἦθικὴ δὲ—πολιτικὴ, οἰκονομικὴ, ——νομοθεтиκὴ. Ср. еще de mutatione nominum 10, CW. III, 170₃—5.

¹⁾ Διοιενίαν грамматикъ.

²⁾ Лук. 12₄₉. Иер. 23₂₉.

³⁾ Притч. 9₁.

- 1150) Τὸ ἀληθῶς εὑριζεῖν, 572D. Сл. оп. Pach. 504A. I.
 1151) Ζωοποιὸς ἄρια καὶ κουροτρόφος, 572D: A165 об.; С (съ Ἔξ Ὁμήρου),
     F215 (до Ἐξ). Сл. оп. I. VII¹⁾.
 1152) § 5. Θεὸς μεθύσιν λέγεται, 572D: CF (до καὶ τίς).
 5   a) Τύπερ τὸ νεῦρον ὅν, 572D: F. Сл. оп. VIII.
     b) Μερεμυσμένος ἄρια, 573A: F. Дублетъ къ сх. 1152.
 1153) Κατὰ τὸν αὐτὸν ἐκληψύμεθα, 573A: C197 об., F 215 об. Сл. 783 оп.
 1154) Τὴν ἀνάκλισιν, 573A: С (до ἔτι). VIII.
 1155) Καθ' ἣν εὐφροσύνην, 573A: C198. I.
 10 1156) § 6. Καὶ τὸν εὐφημούμενον ὅπνον, 573A: CF216. Сл. оп.
 1157) Τὴν συμβολικὴν θεολογίαν, 573A: C198 об. (до Διεξαδικώτερον).
     Сл. оп. I.

Письмо X.

- 1158) (Η μὲν ἐπιστολὴ), 573B—D: A166, C199, F216 об. Сл. 785 доб.:
 Сице скончиваются Тиверіева пѣтта. Прочая Гаиева, Клавдіева, Неронова, Успенская, Титова, Доментіанова. Pach.
 15 505A—C. III. VII²⁾. (Cx. 67, 212C; 1161, 576B).
     a) Οὐδὲ γάρ ἐν τοῖς αἰῶνι, 573D: F. Pach. 508A.
 1159) Καὶ θεωνυμία, 576A: F217. Pach. 508B. (Cx. 6, 188A: θεοῖς).
 1160) Τοῦ Εὐαγγελίου τὸν ἄλιον, 576A: A 166 об., С 199 об., F. Pach.
 20 508B—C. I. II.
 1161) Ἡμᾶς δὲ οὐδὲ τούναντίον, 576B: A; CF (съ Σ). Pach. 508C. Сх.
     1158, 573B—C.
 25 Σημείωσατε εὐαγγελιστής (576B), ως ἐσημειώσατο Εἰρηναῖος
     ὁ ἄγιος ἐν τῷ Κατὰ αἱρέσεων πέμπτῳ βιβλίῳ αὐτοῦ³⁾. Καὶ οὗτοι
     τελευτήσαντος τοῦ Δομετιανοῦ βασιλεύει Νερούας, καὶ εὖθις ἀνακαλεῖται
     πάντας τοὺς ἐξορισθέντας, ὅτε καὶ ὁ ἄγιος Ἰωάννης ἐπανῆλθεν εἰς τὴν
     Ἐφεσον, ως φησιν ὁ αὐτὸς Εἰρηναῖος ἐν τῷ πέμπτῳ, ως ἔφημεν, καὶ
     Κλήμης ἐν τῷ Τίς ὁ σωζόμενος πλούσιος⁴⁾. Δεῖ δὲ γινώσκειν

24 ε'А. 24 αὐτῷ изъ F. 25 τοῦ оп. CF. 26 δὲ оп. А. 26 τὴν оп. АГ. 27 δὲ αὐτῷ
 изъ F. 27 ε' А. 28 δὲ изъ F.

¹⁾ Олиф, Одиссея IX (ε'), 27.

²⁾ Διονισίй Ареоп., Ер. 7, PG. 3, 1081A. Лук. 323. Св. Ириней ліон., Adv.
 haer. III 34. V 30₃, PG. 7, 855A. 1207A; р. п., стр. 224. 512. Климентъ алекс.,
 Quis dives salvetur, 42₂, (GCS. 17, ed. Stählin, B. III) S. 188₃—4; р. п., стр.
 43.—Иного типа хронологическая показания въ Computus I, 32 пр. Максима,
 PG. 19, 1249B—C.

³⁾ Adv. haer. V 30₃, PG. 7, 1207A; р. п., стр. 512.

⁴⁾ Clemens alex., ed. Stählin, B. III, 188₃—4; р. п. 43.

δῖτι ἡ ἐπὶ νῆσον ἔξορία κεφαλικὴν τιμωρίαν ἐμιμεῖτο παρὰ τοῖς νόμοις Πρωμαίων, καὶ οὕτε δύνχται ἄρχων τὴν νῆσον νομάζειν, εἰ μὴ μόνος βασιλεύς. Λέγεται δὲ ἡ ἐν νήσῳ αὔτη ἔξορία παρὰ Πρωμαίοις δεπορτατίων. Ο αὖν ἄγιος Ἰωάννης, δεπορτάτος ἐγένετο.

Τὸ δὲ ὥρητὸν τῆς ἐπιστολῆς οὕτω νοητέον· Ἐγὼ μὲν, φησίν, εὑχομαι 5 τοὺς περιορίσαντας ὑμᾶς μεταβαλλομένους τῆς γνώμης ἐφελκύσασθαι ὑμᾶς πρὸς ἑαυτοὺς ἵνα φωτισθῶσιν· γῆμᾶς δὲ οὐδὲ τὸ ἐναντίον, τουτέστιν καὶ τὸ πορέρωτέρω ἀφεστάναι, στερήσει τοῦ σεῦ φωτός, ἀλλ' ἐν μὲν τῷ ἀπειναι τὸ σὸν εὐαγγέλιον ἀναγνωσθεία, ὅπερ μνήμην τῆς ἀληθείας αὐτοῦ θεολογίας εὐθυβόλως ὀνομάζει· μετὰ βραχὺ δέ, δὲ ἀνακληθῆς, καὶ κατὰ πρόσωπον 10 ἀλλήλοις ἐντευξίμεθα. A166 об., C199 об., F217 об. Сл. 786—787 (кончая: депортатъ бысть), 786 (съ υμᾶς).

Указатели къ схолиямъ на Діонисія Ареопагита

а) Указатель библейскихъ мѣстъ¹⁾

Выт.	1 ₂	Сх. 206, 277A.	15 ₁	Сх. 734, 124D.
	14	272, 316B.	17 ₆	350, 369C.
	20-24	496, 45A.	19 ₁₈	1001, стр. 193.
	31	157, 252D—253A.	20 ₂₁	1004, 421B.
	3 ₉	532, 56B.	25 ₄₀	463, 33B; 879, 161A.
	19	821, 148C.	32 ₁₀	963, 180A.
	4 ₉	1135, 568B.	33 ₂₃	532, 56B.
	8 ₂₁	762, 133C.	38 ₁₀	814, 145C.
	11 ₇	350, 369D.	Числ.	22 ₃ , 477, 37C.
	18 ₁	532, 56B; 1121, 560C; Вт.	4 ₄₄	1121, 560C.
		1132, 565D.	6 ₄	28, 196B.
	21	1135, 568B.	15 ₉	750, 129B.
	27 ₂₉	1123, 561B.	16 ₂₀	1082, 549B.
	28 ₁₂	161, 256C; 684, 112A.	22 ₄	1061, 545A.
			23 ₃	379, 388A.
Исх.	3 ₂	499, 45D; 1132, 565D.	28 ₁	729, 124B.
	14	483, 40C; 276, 317C.	32 ₈₋₉	619, 88A.
	6 ₂₄	29, 196B.	9	611, 85A.
	7 ₁	1132, 565D.	11	1121, 560A.

¹⁾ Сюда, кромъ цитать, отмѣченныхъ уже издателями Діонисія Ареоп., вошли и тѣ, которые подысканы нами и которые составляютъ немалую часть приведенныхъ выше (въ примѣчаніяхъ) библейскихъ мѣстъ. Здѣсь указываются №№ схолій и колонка Миня (PG. 4), или страница настоящаго изданія. Цитаты, дополненные или исправленныя нами, отмѣчаются жирнымъ шрифтомъ.

1 тιμωρίαν изъ F. 3 δὲ οἱ. С. 3 τιμωρία С. 3 δεРoRtatiou С. 4 ἄγιότατος δεπορ-
татоς А. 5 τῆς ἐπιστολῆς изъ F. 7 (նա) իօս С. 7 τὸ καὶ С. καὶ οἱ. F. 8 μὲν τὸ AC. 8
ἀφεστάναι С. 10 μετὰ δὲ βραχὺ С. 10 ἀνακληθεῖς С. 10 καὶ οἱ. F. 11 ἐντευξώμεθα А.

I. Нав.	5 ₁₃	Сх. 530, 56A.
	10 ₁₂₋₁₃	1046, 537D.
	24 ₂₄	729, 124B.
Суд.	6 ₁₂	530, 56A.
	21	319, 349C.
2 Цар.	1 ₂₆	183, 265B.
	22 ₁₀	350, 369D.
	24 ₁₆	477, 37C; 680,
		109D.
3 Цар.	19 ₁₁	53, 208C.
	12	350, 369B; 1015,
		428C.
4 Цар.	2 ₁₁	477, 37C.
	20 ₁₁	1046, 537D.
1 Пар.	21 ₁₆	680, 109D.
Тов.	6 ₅	319, 349B.
	12 ₂₅	100, 228A.
Лов.	1 ₆ , 2 ₁	130, 240D.
	42 ₉	791, 140C.
Пс.	1 ₆	620, 89A.
	9 ₅	368, 381A.
	10 ₆	1135, 568B.
	16 ₁₃	368, 380D.
	17 ₁₀	369, 381A.
	11	350, 369D; 368, 381A.
	12	267, 309D; 307, 341A;
		988, 417A.
	18 ₁₄	803, 144A
	21 ₇	499, 48A.
	23 ₂	336, 360C.
	8 ₁₀	539, 57C; 570, 72B.
	10 ₁₀	330, 356B—C.
	28 ₃	740, 125C.
	32 ₆	1118, 560A.
	33 ₆	622, 89C; 734, 124D;
		150a, 249C—D.
	8	152, 252C.
	9	841a, 152C.
	35 ₁₀	73, 213A—B. 1120,
		560B.
	36 ₂₅	620, 89A.
	35	199, 273B.
	37 ₆	762, 133C.
	44 ₁	1118, 560A; 1123, 561B.
	3	155, 252B.
	4-10	11z1, 561A.
	46 ₆	369, 381A.
Ис.	46 ₉	Сх. 368, 381A.
	48 ₉	381, 388B.
	50 ₂₁	870, 160A.
	73 ₁₇	393, 393C.
	74 ₆	341, 364A.
	76 ₆	379, 388A.
	20	688, 112D.
	80 ₈	267, 309D.
		109D.
	81 ₆	633a, 96A;
		336b, 360C.
	85 ₈	362, 377A.
	87 ₆	760, 132D.
	94 ₄	27, 193D.
	96 ₂	988, 417A.
	98 ₁	350, 369C.
	101 ₂₈	483, 40C; 52,
		208C;
		104, 229A;
		297, 333D.
	102 ₂₀	543, 61A.
	103 ₃	681, 109D.
	4	286, 325D; 543, 61A.
	13	стр. 161, пр. 2.
	24	267, 309C; 325, 352A.
	27	50, 205C.
	29-30	301, 336C.
	30	73, 213B.
	31	293, 332B; 421, 404C.
	109 ₃	1118, 560A.
	115 ₁₁	187, 265B.
	117 ₂₂	1015, стр. 194; 1120,
		560B.
	134, 135	740, 125C.
	135 ₇	142, 245B.
	25	1121, 560B.
	138 ₃	353, 372B.
	8	580, 76B; 369, 381A.
	144 ₁₆	1121, 560B.
	146 ₄	104, 229B.
	5	296, 333A; 350,
		369B; 351, 372A.
	148 ₆	379, 385D; 383, 389B.
	9	50, 205D.
Притч.	8 ₃₀	293, 332B; 325, 353A..
	9 ₁	1143, 569C.
	10 ₁₂	212, 280B.

Пъсънъ П. 1 ₁	Сх. 792, 140C	9 ₂	Сх. 676, 109C; 680, стр. 172.
2	499, 45D.	4-6	599, 81A.
3 ₃	155, 252B.	10 ₁	530, 56A.
2 ₁	1121, 560D.	2	592, 80B.
5 ₉₋₁₆	191, 265C.	2-6	691, 113A.
Прим.	812, 145A.	28 ₁₇	223, 288D.
7 ₂₁	325, 353A.	33 ₉	620, 88D.
8 ₂	181, 265A.	40 ₃	679, 109D.
9 ₁₅	210, 277D.	Дан.	1015, 428C.
Сир.	749, 129A; 125, 237D.	3 ₅₀	587, 80A.
48 ₈₋₆	1047, 540A.	5 ₅	319, 349C.
Иса.	1121, 560D.	7 ₁₀	530, 56A; 658, 104A.
6 ₁	58, 209B.	8 ₁₆	671, 108B.
2	530, 56A; 549, 64C;	18	587, 80A.
	577, 73A; 161, 256C.	9 ₂₁₋₂₂	135, 241D; 1130, 564D.
	645 и 650b, 100A.C—D.	23	592, 80B.
6	655c, 101C—D.	10 ₅	676, 109C.
6-7	135, 241D.	6	350, 369C.
9 ₆	540, 60A.	10	587, 80A.
10 ₁₂	454, 32B.	13	592, 80B.
14 ₁₈	619, 88B.	13 ₄₂	39, 200B; 315a, стр.
27 ₆	1118, 560A.	143; 343, 365B; 1020, 429D.	362, 377A.
35 ₄	120, 236B.	0с.	12 ₁₀
40 ₁₂	580, 76B; 104, 229B.	13 ₇₋₈	499, 45D; 1121, 560C.
	350, 369C; 362, 377A.	Юнъль	1 ₂₋₄
	51, 208B.	2 ₂₈	331, 357A.
46 ₁	580, 76B.	Ам.	5 ₈
53 ₂	288, 328D; 1118, 560A.	7 ₇	1121, 560C.
	760, 132D.	Ава.	16
63 ₁	572 и 574, 72C.	Мих.	7 ₄
66 ₁	582, 76B—C; 48, 205A.	Авв.	3 ₈
лср.	483, 40C.	Зах.	1 ₁₃
	39, 200C.	2 ₁	592, 80B.
2 ₁₈	499, 45D; 73, 213A—B;	4	598, 80D.
	1093, 552B; 1120, 560B.	3 ₁	1130, 564D.
7 ₁₆ , 11 ₁₄	963, 180A.	4 ₃	98, 225A.
23 ₂₃	369, 381A.	6 ₁₁	1130, 564D.
29	1140, 569A.	9 ₁₇	157, 253A.
47 ₁	1132, 565D.	Мал.	3 ₁
3 ₃	350, 369C.	4	379, 388A.
1 ₅	549, 64C.	6	350, 369C.
10	476, 37C; 478, 37D.	4 ₂	499, 45C; 289, 329A.
14-21	161, 256C; 549, 64C.	4 ₂₋₁₁	540, 60B.
18	133, 241B.	5 ₁₇	880, 161A; 881, стр. 185.
26-27	350, 369C.	19	839, 152B.
3 ₂	135, 241D.	45	626, 88D; 212, 280B.
12	579, 76A.	48	102, 229D.

№.	8 ₁₁	Cx. 959, 177D.	10 ₈₈	Cx. 86, 217D.
	11 ₂₇	45, 189C—D; 1020, 429C.	12 ₃₅₋₈₆	761, 133A.
	13 ₁₁	9, 188C.	13 ₁	814, 145B—C.
	15	232, 293A.	14 ₂	522, 52D.
	16 ₁₆	975, 181C.	9	481, 40B.
	19	969, 181A; 974, 181B.	28	580, 76B.
	25 ₃₂	599, 81A.	30	760, 132D.
	28 ₈	379, 388A.	15 ₄	56, 209A.
Мун.	1 ₂₆	537, 57A.	26	1019, стр. 195.
	8 ₃	296, 333A; 351, 369D.	16 ₂₈	86a, 220B.
	2 ₂₄	21a, 192D.	17 ₆	541, 60C; 98, 225B.
	3 ₈	613, 85B.	11	583, 77A; 699, 116C.
	6 ₃₆	363, 377B.	194	268C; 421, 404C.
	9 ₅₅	1097, 552D.	22	27, 196A.
	58	582, 76C.	23	421, 404C.
	10 ₁₈	232, 293A.	21 ₅	508, 48D.
	11 ₂₀	72, 213A.	1 ₈	72, 213A.
	12 ₁₀	72, 213A.	9	681, 112A.
	47	257, 308C.	17	914, 168B.
	49	1140, 569A.	2 ₂₄	760, 132D.
	15 ₁₂₋₂₄	1066, 545C.	4 ₃₂	22, 193B.
	23	1122, 561A.	7 ₄₇	582, 76C.
	16 ₄₂	803, 144A.	49	48, 205A.
	20 ₁₅	230, 292C.	53	535, 56C—D; 601, 84A.
	22 ₁₆	779, 137B.	8 ₁₂	513, 49C.
	43	540, 60A; 587, 80A.	9 ₁₆	424, 405B.
	23 ₈₃	1096, 552C.	10 ₃	530, 56A.
	44	1056, 541C.	13	606, 84C.
Иоан.	1 ₁	273, 316C.	13 ₈	337, 360D.
	13	720, 121D.	16 ₃	150, 249C.
	14	538, 57B; 112, 236D.	17 ₁₈	Prol. 17C; 110, 232B.
	16	99, 225C.	28	243, 280D; 399, 396C.
	18	582, 56B; 18, 192B;	33-34	Prol. 17A; 150, 249C;
		1118, 560A.		452, 32A.
	3 ₅	719b, 121C.	19 ₁₄	1081, 549A.
	6	685, 112B.	23 ₂₈	2, 29A—B; 185A.
	22	311, 344C; 1134, 568A.	26 ₂₄	328, 356A.
	4 ₆	540, 60B.	Лак.	1 ₁₇
	24	53, 208C; 1019, стр.	4 ₃	451, 29B.
		195.	8	970, 181A.
	5 ₁₇	26, 193C; 73, 213B.	5 ₁₆	113, 233B.
		172, 261B; 286, 325D.	1 Пётр.	2 ₂₂
	6 ₆₅	379, 388A.	4 ₁	1095, 552C.
	7 ₃₈	499, 45D.	2 Пётр.	1 ₁₉
	39	1097, 552D.	1 Иоан.	1 ₁
	8 ₄₄	234, 293C.	6 ₇	94, 224B.
	10 ₁₄₋₁₅	328, 353C.	4 ₁₆	761, 133A.
				191, 265C.

3 Иоан.	1 ₁	Cx. 1022, 528A.	5 ₁₈	Cx. 54, 208D.
Фом.	1 ₂₋₃	1060, 545A.	6 ₁₆	56, 209A.
	20	272, 313D; 1134, 568A;	9 ₈	803, 144A.
		320, 349D.	12 ₂	530, 56A.
	2 ₁	343, 365B.	13 ₄	122, 237A.
	3 ₂₉₋₃₀	611, 85A.	Гал.	379, 388A.
	4 ₁₇	43, 201D.	3 ₄₃	122, 237A.
	7 ₂₃	204, 276C.	5 ₁₇	388, 392B.
	8 ₃₀	158, 253B; 290, 329B.	Еф.	1 ₄
	35	342, 364D.		39, 200B.
	38	552, 65A.	5	290, 329B.
	9 ₁₃	1135, 568B.	2 ₈	552, 65A.
	11 ₃₃	307, 341B—C.	14	99, 225C.
	36	27, 193D; 296, 333A.	3 ₁₀	408, 400A.
	12 ₁₅	965, 180C.	11	674, 109A.
	13 ₄	231, 288B.	32 ₁	321, 352B.
	16 ₂₆	381, 388B.	15	98, 225A.
1 Мар.	1 ₂₁	1045, 537B.	18	360, 376C.
	25	306, стр. 142.	4 ₆	369, 381A.
	2 ₈	122, 237B.	14	328, 356A.
	10	86, 220A.	5 ₈₋₉	761, 133A.
	11	27, 196A.	Филип.	194, 268C.
	13	311, 344C.	2 ₂	481, 40B.
	16	483, 40C.	6	539, 57D.
	3 ₉	516, 49D.	7 ₇	122, 237B.
	22	807, 144C.	8	459, 33A.
	5 ₇	1226, 564A.	3 ₁₆	332, 356D.
	11	800, 141C.	Кол.	481, 40B.
	6 ₇	342, 364D.	16	388, 392D.
	7 ₂₄	513, 49C.	20	30, 196D; 1032, 532C.
	3 ₁	383, 389B.	2 ₉	102, 228C.
	9 ₂₁	235, 293C.	10	35, 197C; 313, 345D;
	17	624, 92C.	4 ₁₆	445, 413D.
	10 ₁₆	718, 121B.	5 ₂₇	967, 180C.
	11 ₂₅₋₂₉	779, 137B.	32	32, 197A.
	29-30	954, 177B.	1 Тим.	1090, 549D.
	13 ₁₁	881, стр. 185.	5	337, 361A.
	33	313, 345D; 445, 413D.	6 ₁₆	307, 341A.
	15 ₁₉₋₂₀	943, 176B.	12	32, 197A.
	29	108, 232A.	2 ₂	126, 237D.
	40-41	383, 389A.	13	217, 285A.
	44	22, 193A—B.	3 ₁₇	803, 144A.
	53	303a, 337C.	4 ₇	22, 193A.
2 Мар.	2 ₁₆	762, 133B.	1100	1120, 560B.
	3 ₁₈	849, 153B.	3 ₁₉	335, 360A.
	4 ₄	379, 388A.	Еп.	381, 388B.
	18	281, 324C; 379, 385D.	1 ₃	1103, 556C.

Евр.	2 ₁₃	Сх. 863, 157B.	2 ₇	Сх. 1118, 560A.
	2 ₂₄	760, 132D.	4 ₂	530, 56A.
	4 ₁₃	326, 353B; 353, 372B.	4	100, 225D; 120, 236B.
	25	674, 109A; 343, 365B.	6	549, 64C.
	5 ₈	101, 228A—B.	7	476, 37C.
	7 ₂₆	1095, 552C.	8	650b, 100C—D.
	8 ₅	463, 33B.	5 ₈	762, 133C.
	6	880, 161A.	7 ₁	152, 252A.
	12 ₆	343, 365B.	11	647, 100A.
	29	642a, 97A.	8 ₃	100, 225D.
	13 ₈	377a, 385B.	9 ₂	350, 369C.
Апост.	1 ₄	67, 212C.	18 ₁₆	320, 352A.
	8	158, 253B.	23 ₁₆	499, 45D.
	2 ₂	152, 252A.		

б) Указатель именъ¹⁾.

- Аделфіане 932, 169D.
Акефалы 539, 57C; 570, 72B; 824, 149A; 873, 160A; 910, 165D; 30, 196C—D; 36,
197C; 63, 209D; 92, 224A; 107, 229C; 401, 397A; 1010, 425A.
Аммонъ адрианоп. 557, 65C; 944, 176B—C.
Андротіонъ Prol. 17A, стр. 111, пр. 4.
Антипатръ бостр. 944, 176C.
Аполлинарій лаодик. 614, 85C; 808, 144D; 945, 176C; 30, 196D; 80, 216B; 1040,
536B.
Аполлинаристы 824, 149A; 835, 152A.
Аполлофанъ 1043, 537A.
Апост. Постан. Prol. 17C, стр. 111, пр. 4; (стр. 128, пр. 2); 762, 133D; 1097, 553A.
Аріане 63, 209D; 354, 373A; 540, 60B.
Арій 19, 192C; 1040, 536B.
Аристонъ пеллейскій 1004, 421B—C.
Аристотель (стр. 129, пр. 3); О происхождении животныхъ, 205, стр. 130;
(стр. 146, пр. 2); 362, 377A; (стр. 171, пр. 3); Катигоріи, 233а, стр. 133;
Физика, (стр. 148, пр. 3).
Аттики 519, 52B; 567, 69B; 816, 148A; пр. 840, 152C.
Африканъ Юлій 1032, 532B; 1056, 544B.
Леанасій Вел. 1133, 568A.
Валентиніане 406, 397C.
Валентинъ 942, 176A.
Вареоломей ап. 998, 420B.
Василіане 570, 72A; 975, 181C.
Василій Вел. Prol. а, 24A, стр. 112, пр. 11; 442, 413A; 481, 40B; 561, 68A; 672,
108B; Весъди: 495, 44C; 750, 129B; Шестодневъ: 147, 249A; 264, 309C.
Віась 942, 173D.
Григорій Бог. 39а, 200C; 89, 221A; 172, 261B; 209, стр. 130 (Pach.); 286, стр. 139
(Pach.); 292а, 332B; (стр. 143, пр. 1); 380, 388B; 420, 404B; 442, 413A;
485, 40D (=стр. 179, пр. 2); 1018, 429B; 1030, стр. 196; 1035а, 533C; 1116,
557D; 1136, 568C (=стр. 205, пр. 8).

¹⁾ Имена и цитаты, не указанныя въ скобляхъ, но приведенные въ нашихъ примѣчаніяхъ къ нимъ,—заключены въ скобки. Указатель относится къ стран. 111—208.

- Григорій Нисск. 360, 376C (=стр. 147₁); 420, 404B; 442, 413A; 826, 149B; 1035a, 533B—C (=стр. 197, пр. 3).
Дидимъ слѣпецъ 659, 104A.
Димофіль 1102, 556B.
Діогеніанъ грамматикъ 1138, 569A.
Діонісій алекс. 541a, 60C.
Діонісій Ареопагитъ: ссылки на *Div. nom.*; Prol., стр. 112, пр. 4—5; сх. 8, 188B; 9, 188C; 20, 192C; 26, 193C; 30, 196D; 32, 197A; 40, 200C; 47, 204C; 56, 209A; 75, 213C; 80, 216B; 87, 220C; 97, 224D; 105, 229B; 108, 232A; 132, 241A (§); 139, 224C; 140, 244D; 143, 245C; 144, 245D; 145, 248A; 146, 248C—D; 151, 249D; 153, 252B; 158, 253B—C; 159, 253D; 186, 265B; 197, 272A; 199, 273A; 215, 284A; 216, 284D; 229, 292B; 230, 292C; 238b, 297A; 243, 301B (§); 250, 305A; 258, 308C; 263, 309B; 268, 312A; 270, 312C; 281a, 324D; 286, 325C; 287, 328B; 289, 328D; 292, стр. 140; 297, 333C; 298, 336A; 302, 337A; 305, 340B; 308, 341C; 313, 345C; 315, 348B; 321, 352B; 322, 352C; 323, 353A; 336, 380B; 372, 384A; 383a, 389C; 409, 400B; 413b, 401A; 416, стр. 151; 418, 404A; 433, 409B; 437, 409D; 449, 416B; (въ coel. hier.—) 546, 64A; 565, 68D; 630, 93B; (въ eccl. hier.—) 721, 124A; 964, 180B; 979, 181D; (въ myst. theor.—) 991, 417B; 998, 420A; (въ epist.—) 1023, 528B; 1026, 529B; 1027, 529D; 1029, 532B; 1033, 532D; 1040, 536C.
на Coel. hier.: Prol., стр. 112, пр. 6; сх. 9, 188C; 37, 200A; 45, 204B; 100, 228A; 135, 241D; 449, 416B; (въ coel. hier.—) 452, 32A; 469, 36B; 493, 44A; 503, 48B; 527a, 53C; 543, 60D; 544, 61B; 552, 65A; 565, 68D; 622, 89C; 624, 92B; 629 и 630, 93B; 645, 100A; 649, 100B; 662, 104B; 687, 112C; (въ eccl. hier.—) 700, 117A; 857, 156B; 886, 161C; 890, 164A; (въ myst. theor.—) 997, 420A; (въ ер.—) 1029, 532B.
на Eccl. hier.: Prol., стр. 112, пр. 7—8; сх. 33, 197B; (въ coel. hier.—) 450, 29A; 461, 33A; 520, 52B; 556, 65C; (въ eccl. hier.—) 696, 116B; 737, 125B; 742, 128B; 789, 140B; 800, 141C; 829a, 146B; 850, 153D; 876, 160C; 935, 172B; (въ epist.—) 1022, 528A; 1069, 545D; 1074 и 1075, 548C.
на Myst. theor.: Prol., стр. 112, пр. 9—10; сх. 449, 416B; (въ myst. theor.—) 996, 420A; (въ ер.—) 1023, 528B; 1027, 529D.
на письма: сх. 67, 212C; 308, 341C; 410, 400B; 417, 401D; (въ coel. hier.—) 452, 32A; (въ eccl. hier.—) 762, 133B; D; 979, 181D; (въ myst. theor.—) 1004, 421C; 1005, 421D; 1158, 573B.
Діонісій корине. Prol. 17C, стр. 111, пр. 4.
Діонісій поэтъ 1006, 424B.
Евагрій 583, 76D; 937, 173A—B.
Евноміане 63, 209D; 354, 373A.
Евномій 19, 192C.
Евреи (Філонъ?) 1004, 421B (стр. 193₂); 1136, 568C.
Евріпідъ 567, 69B; 1006, 424A.
Евсевій кесар. Prol. 20C, стр. 111, пр. 4; Prol. a, 24A, стр. 112, пр. 11; (стр. 128, пр. 1; стр. 141, пр. 3); 1022, 528A; 1056, 544B.
Евтихіане 570, 72B; 824, 149A.
Евтихій 80, 216B.
Еліма волхвъ 337, 360D; 1040, 536C.

- Еллини 633, 96A („многіе“); 849, 153C; 942, 173D; 39a, 200C; 197, 272A; 215, 281D—284A; 228, 289A; 241, 300C; 294, 332C; 303, 337B; 307, 341B; 348, 369A; 354, 372CD; 361, 376C—D („древніе“); 383, 388D; 406, 397C; 1101, 553D.
Епифаній кипр. 304, 337D.
Ермъ 135, 241D; 136, 244A.
Ігнатій Богоносецъ 180, 264D—265A.
(Псевдо-Ігнатій, стр. 128, пр. 2).
Именей Prol. 20C, стр. 111, пр. 4.
Іпполітъ римскій 304, 337D; 1066, 545C.
Ириней ліонскій 304, 337D; 362, 377A; 945, 176C—D; 1041, 536D; 1066, 545C; 1158, 573D; 1161, стр. 207₂₃.
Ієюдъ 470, 36D.
(Іеронімъ, стр. 111, пр. 4).
Ієрофей 548, 64B; 721, 124A; 763, 136A; 101, 228A; 110, 232B; 116, 236A; 127, 237D; 194, 268 B—C; 306, 340D; 377, 385A.
Іоаннъ Богословъ 67, 212C; 679, 265C; 1158, 573C; 1160, 576A.
Іоаннъ Златоустъ 306, 340D.
Іустинъ філософъ 1, 185A; 693a, 113D.
Іустъ 354, 372D; 389, 393A.
Климентъ алекс. (стр. 119; сх. 79a); 365, 380A; 1158, 573D; 1161, стр. 207₂₃; Педагогъ, 508, 49A; Ипотиосы 100, 228A; 1004, 421C.
Климентъ римск. Prol. 20C, стр. 111, пр. 4; 290, 329 B. D.
Комедія 150, 249C.
Кратинъ 1101, 553D.
Лампетіане 932, 169D.
(пр. Максимъ 115₃ [прим.]. 119₃, 120₄, 121_{2,4}, 126₅, 127₂, 133₁, 139₃, 143₆, 145_{1,6}, 146₃, 148₂, 151_{1,2}, 158₄, 167₁, 178₂, 179₃, 180₂, 190₃, 192₁, 196₇, 197₁, 204_{1,4}, 207₂).
Манесь 942, 176A.
Манихеи 824, 149A; 197, 272A; 197а и 199, 272D; 217а и 218, 285A—B; 223, 289A; 244, 301C; 386, 392A; 406, 397C; 1109, 557B.
Маркіаністи 932, 169D.
Маркіонъ 942, 176A.
Менандръ 942, 176A.
Мессаліане 932, 169D; 1109, 557B.
Меѳодій олимпскій 944, 176B.
Наркіссъ іерус. Prol. 20C, стр. 111, пр. 4.
Несторіане 539, 57C; 570, 72B; 696, 116B; 756, 132B; 824, 149A; 910, 165D; 975, 181C; 30, 196C—D; 36, 197C; 63, 209D; 92, 224A; 100, 225D; 107, 229C; 1010, 425A.
Несторій 80, 216B; 1040, 536B.
Оміръ 114, 233B; (стр. 130, пр. 2); 567, 69B; 99, 420B; 1006, 424A; 1098, 553A; 1151, 572D.
Оригенъ Prol. 20C. D, стр. 111—112, пр. 4; сх. 304, 337D; 937, 172C; 173A; 942, 176A; 944, 176B; 1066, 545C; 1082, 549B; єкзанлы: 98, 225A (стр. 121, пр. 4); 1004, 421B; 1151, 540D (Симмахъ).
Павліаністи 975, 181C.

Пантенъ Prol. 20C, стр. 111, пр. 4.
 Папій іерап. 508, 48D—49A; 945, 176C.
 Петръ діаконъ Prol. 20D.
 Платонъ комикъ 840, 152C; (567, 69B).
 Платонъ філософъ 291, 329D; 942, 173D.
 (Плотинъ, стр. 113_б, 136_а, 147_г, 149_б, 165_б).
 Полікарпъ смирній Prol. 17C, стр. 111, пр. 4; 1041, 536D.
 (Прокль, стр. 155_б).
 Секстъ філософъ 1018, 429B.
 Симонъ волхвъ 942, 176A; 268, 312A; 304, 337C—D; 1068, 545C.
 (Софроній, стр. 111, пр. 4).
 (Тертулліанъ, стр. 177, пр. 2).
 Титъ бострскій 522, 52D.
 Фантасіасты 92, 224A; 107, 229C; 108, 229D.
 Філархъ 1121, 561A.
 Філонъ іудей 132, 241A; 1022, 528A.
 Філософы 454, 32A; 459, 32D; 541a, 60C (внѣшняя мудрость); 585, 77B; 9,
     188C; 73, 213B (нѣкоторые); 86, 217B; 197, 272A; 239, 297B; 240, 297C—D;
     244, 301C („внѣшніе“); 268, 312A; 280, 321D; 286a, 328B; 305a, 340C; 353,
     372C; 355, 373A; 383, 385D; 388, 392B (см.: „Еллины“).
 Філохоръ Prol. 17A. В, стр. 111, пр. 4.
 Флегонтъ 1056, 544B.
 Феодоръ мопсузест. 1124, 561C.

в) Ссылки схоліаста на свои схолії.

На сх. 6) ссылка въ сх. 20; 13) 361; 14) 22; 27) 41, 171; 36) 698; 38) 40;
 41) 228, 322, 1017; 42) 322; 47) 1014; 48) 143, 1014; 49) 138, 228, 1017; 50) 849;
 56) 1014; 86) 115, 322, 1004, 1023; 89) 1148; 101) 548; 129) 1139; 130) 163, 195,
 264, 675, 849, 1139; 133) 310, 395, 648; 140) 249; 145) 211, 301, 322, 496, 503;
 159) 170, 263, 990; 160) 361, 366; 161) 395; 169) 275, 290, 295, 1145; 178) 194;
 197) 203, 210, 216, 332; 198) 220; 204) 209, 239, 241; 206) 229; 210) 322; 215) 235;
 219) 524; 238) 248; 242) 252, 524; 249, 252) 524; 261) 361; 272) 298, 355, 379, 383;
 275) 363; 278) 281, 317; 281) 1148; 290) 1145; 297) 1146, 1148; 299) 382; 301) 322,
 990; 312, 313) 395; 333, 347) 361; 348) 501, 502; 356) 363; 370) 403, 822; 383) 397;
 426) 435; 438) 443, 444; 445) 996, 1007, 1014; 465) 626; 468) 1002; 481, 495) 937;
 543) 626; 544) 643; 552) 858; 556) 867, 937; 557) 677, 859; 567) 816; 622) 624, 858;
 624) 858; 650) 648; 682) 937; 708) 626; 735, 738) 737; 761) 828; 817) 831; 901) 626;
 929) 1073; 1003) 1038; 1014) 1035; 1109) 1107; ср. еще 400, 402; 612, 614, 890.

г) Авторы, цитовавшіе схолії.

Catena in Psalm.: ex. 199, 301, 539.
 Cap. quinq. 50, 98a, 130, 191, 192, 193, 310, 712.
 Евеймій Зигабінъ (XI—XII в.) 438a.
 Георгій Кіпр. (1283—1289).—сх. 89.

Г. Пахимеръ (XIII—XIV в.)—630¹⁾.
 Tom. synod. c. Barl. (XIV в.) 261a.
 Никифоръ Григора 33, 33a, 36, 89, 111, 278, 418, 932.
 I. Кипарисіють 6, 26, 35, 36, 41, 50, 86, 89, 89a, 97, 98a, 108, 128a, 129, 130,
     155, 172, 191, 193, 218, 219, 266, 268, 276, 277, 278, 286a, 287, 288,
     290, 292a, 294, 300a, 301, 305a, 315, 320, 326, 354, 355, 355b, 361a, 366, 370,
     379, 383, 413b, 418, 422, 424, 430, 438a, 440, 443, 445, 458, 499, 523, 556, 1018,
     1019, 1020, 1020a, 1045, 1126a, 1127, 1132.
 М. Калека 266, 275, 278, 291, 320, 438a, 458.
 Каллистъ Катафигіотъ 31.
 Каллистъ Ксанеопулъ 41.
 Геннадій Схоларій (XV в.) 84, 89.
 Феодоръ Агалліанъ 370.

д) Групировка схолій по ихъ характеру (ср. выше стр. 109).

I. 6, 79, 96, 103, 106, 116, 118, 128, 132, 149, 182a, 220, 227, 231, 270, 274, 280,
     284, 302, 331, 334, 357, 367, 387, 401, 407, 411, 413, 431, 434, 435, 437, 441,
     454, 461, 468, 480, 492, 506, 507, 509, 510, 512, 514, 527, 558, 562, 567, 573,
     585, 588, 607, 610, 615, 623, 626, 629, 634, 636, 656, 673, 683, 686, 690,
     704, 706, 715, 723, 731, 732, 740, 748, 750, 754, 755, 783, 789, 796, 814, 816,
     818—820, 823, 827, 829, 834, 838, 840, 842, 846, 850, 851, 853, 854, 864, 888,
     891, 894, 895, 916, 917, 956, 957, 976, 976a, 978, 981, 999, 1003, 1010d, 1028,
     1029, 1042, 1044, 1051, 1057, 1065, 1066, 1069, 1070, 1078, 1098, 1104, 1105,
     1115, 1116, 1117, 1138, 1144, 1147, 1150, 1151, 1155, 1157, 1160, 1161.
 II. 1, 2, 25, 43, 58, 67, 68, 75, 82, 101, 110, 116, 119, 121, 123, 132, 141, 177, 179, 180,
     194, 205, 215, 244, 256, 331, 333, 336, 347, 348, 355, 361, 452, 454, 459, 470,
     520, 548, 581, 618, 714, 721, 727, 728, 730, 733, 735, 739, 741, 758, 769, 775,
     790, 800, 806, 809, 811, 840, 843, 849, 874, 900, 903—908, 913, 915, 919—921,
     924, 928, 929, 933, 947, 982, 983, 984, 1043, 1046, 1058, 1089, 1092, 1101,
     1102, 1111, 1114, 1160, 1161.
 III. (67), 179, 389, 614, 741, 774, 945, 998, 1158.
 IV. (64, 65, 71), 81, (86), 92, (107), 303, 315, 399, 538, 824, 832, 833, 835—837, 861,
     866, 931, 955, 979, 1009, 1028.
 V. 56, 197, 199, 215, 223, 239—241, 244, 268, 355, 358, 360, 383, 388, 399, 424, 468,
     585, 759, 942, 1006, 1145.
 VI. 19, 30, 36, 63, (66), 81, 92, 100, 107, 108, 197, 244, 268, 316, 354, 386, 401,
     406, 539, 540, 570, 696, 756, 808, 824, 835, 862, 873, 910, 932, 937, 938, 942,
     (955), 975, 1010, 1032, 1034, 1040, 1066, 1077, 1109.
 VII. 1, 2, 8, 20, 26, 27, 29, 30, 32, 33, 39a, 40, 45, 47, 48, 50, 51, (52), 53, 56, 58,
     67, 72, 75, 86, 87, 89, 97, 98, 100, 101, 102, 105, 108, 110, 113, 114a, 120, 122,
     125, 126, 130, 132, 133, 135, 136, 139, 140, 142, 143—147, 150, 150a, 151—153.

¹⁾ Случай молчаливаго пользованія схоліями у Г. Пахимера мы не отмѣчаемъ. Они указаны выше при каждой схоліи. Дѣлать перечень ихъ было бы безполезно, такъ какъ Пахимеромъ использованы почти всѣ схолії.

155. 157—159. 161. 172. 180. 181. 183. 186. 187. 191. 192. 194. 197. 199. 203—
206. 209. 210. 215. 216. 223. 229. 230. 232. 234. 238b. 240. 243. 250. 257. 258.
261. 263. 264. 267. 268. 270. 275. 281a. 286—291. 293. 294. 297. 298. 301. 302.
304—306. 308. 311. 313. 315. 319—323. 325. 326. 331. 336. 336b. 337. 341.
342. 350. 353. 360—362. 365. 366. 368. 369. 372. 377. 380. 381. 383. 383a.
388. 389. 399. 408. 409. 410. 413b. 416—418. 420. 421. 433. 437. 442. 449—
452. 454. 459. 461. 463. 469. 476—478. 481. 485. 493. 495. 499. 503. 508. 513.
516. 520. 522. 527a. 530. 532. 535. 537. 540. 541. 541a. 543. 544. 546. 549.
552. 556. 557. 561. 565. 567. 572. 574. 577. 579. 580. 582. 583. 587. 592. 598.
599. 601. 606. 611. 613. 619. 622. 624. 629. 630. 645. 647. 649. 655c. 658. 659.
662. 671. 672. 674. 676. 679—681. (684). 687. 691. 696. 699. 700. 718. 721.
722. 726. 729. 734. 736. 737. 740. 742. 750. 760—762. 779. 789. 791. 792. 794.
800. 803. 805. 807. 812. 814. 821. 826. 829a. 839. 840. 850. 857. 863. 870. 876.
879—881. 886. 914. 923. 935. 937. 943—945. 954. 963—965. 967. 969. 970.
974. 975. 979. 988. 991. 994. 996—999. 1001. 1004—1006. 1008. 1015. 1018.
1022. 1023. 1026—1030. 1032. 1033. 1035a. 1040. 1041. 1045. 1047. 1056. 1060.
1061. 1066. 1069. 1074. 1075. 1081. 1082. 1090. 1093. 1095. 1096—1098. 1100—
1103. 1114. 1116. 1118. 1120—1124. 1130. 1132—1136. 1138. 1140. 1143. 1151.
1158. 1161.

VIII. См. стр. 109—110.

IX. 3. 44. 59. 134. 137. 260. 409. 581. 705. 745. 857.

X. 56. 129. 145. 146. 251. 270. 315. (366). 383. 386. 470. 544. (633). 741. 1016.
1020. 1037. 1063.

ИСПРАВЛЕНИЯ

Слѣдуетъ читать:

- Стр. 1₁₁. 2₂ ап. 6120.
7₃₆ Θεοδόσιος.
8₃₆ 351_{4b}—352₉.
9₁ ἡπτηέχυη.
9₃₀ γενομένης.
9₃₂ (добавить): 28 Hiberiam.
10₃₁ 6119.
11₂₉ (къ 18 доб.) у Сирона: parentibus.
18₃₁ (добав.) 10 Alanorum.
16_{2b} συνοπέριαχος.
17₃₁ 1 сент. 652 г.—31
авг.—653 г.
19₆ πλείσι.
21₈ (исправить): τέγονε.
22₂₅ (испр.) καὶ δὲ ἐγγρ.
23₂₅ (испр.) ως Μάξιμος.
26, пр. 2 (добав.): Ср. св. Иси-
дора Пилусиота I, п. 221
(р.п. I, стр. 139).
27, пр. 3 (добав.) Бл. Феодо-
ритъ, Quaest. in Gen., 69,
PG. 80, 177C.
51₁₇ (испр.) θελκτηρίοις.
59₃₁ 12.
65, прим. 3 (вм. указ. цит. изъ
Григ. Н.) Противъ Еви-
мія XIII, PG. 45, 988B; р.п.
VI, 357.
70, пр. 2 Ер. 15.
73, пр. 1 (вм. указ. цит. изъ Аѳ.
В.) Слово простр. о вѣрѣ,
fragm., PG. 26, 1, 92D (Doct-
rina Patrum, p. 298).
Стр. 76₁₈ (добавить:) Немезій, О при-
родѣ чel., гл. 16, PG. 40, 673C,
р. 98 (р.п., стр. 118)
77, пр. 2, строка 12 (вм. указ.
цит. [ ] изъ Григ. Н.) Посл.
къ Евстаѳію (Вас. В. Ер. 189),
§ 7. 8, PG. 32, 693D, 696BC;
р.п. (В. В.) VII⁴, 24. 25.
Тамъ же, строка 17 (предъ—
ἐνέργειαι вставть:) θελκματος,
Противъ Евномія кн. I,
PG. 45, 405C—D; р.п. V, стр.
191; Оὐκοῦ—
84₂₃ 149.
97₂₇ ὅμισται.
99₁₁. 100, γνωστικὴ—υοητὴν.
100₉ ἀρχικὴ.
105₃₃ 875.
109—110 добавить въ рубрикѣ
VIII, въ пунктѣ а—94; въ
п. с.—236а; въ п. д—729; въ
п. һ читать 413b.
114 (въ сх. 20). 137 (268 . 161 (541)
опустить: VIII.
125 (въ сх. 143) 136 (255) 137
(269). 155 (452). 169 (641)
добавить VIII.
128 (въ сх. 186) взять въ скобки
Сх. 172; стр. 134 (сх. 237 и
239)—Сх. 197 д. и Сх. 213;
стр. 135 (сх. 250)—Сх. 249; 140
(299)—Сх. 272; 148 (370)—
Сх. 281 и д.; 150 (399)—Сх.
397; 151 (418)—Сх. 287 и д.;

- Стр. 153 (433 и 437)—Сх. 351 и Стр. 151, пр. 3—112₁₈.
427; 163 (556)—Сх. 129 и д.; 152 (сх. 423): Плат. Tim. 27D
185 (890)—Сх. 641; 190 (966)—(Stallbaum VII, 111).
Сх. 465; 158₁₃ с оправой.
128, пр. 1, строка 4: не сооб- 165, пр. 4: Sargisian.
щаетъ прямо. 174, пр. 1: 1 Кор.
132 (сх. 219) добавить: Сур. VI, 191, (сх. 979): 181D.
2, 810A. 191, пр. 2: 17₁₂.
137, 272B).—(Ср. сх. 278. 193, 195 (сх. 1004, 1023) опустить
139 (сх. 286a) вставть Σ въ [ ]. скобки.
142 (сх. 310) опустить скобку 198 (сх. 1046): 537CD.
предъ Сх. 133 и поставить 207 (сх. 1158, строка 2): лѣта.
ее предъ Сх. 992. 208 (добавить); I. II. VII.

